

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

ЗАПОВЕД

№ PD-509 / 12.06. 2024 г.

На основание чл. 12а, ал. 8 от Закона за биологичното разнообразие и съгласно Решение по т. 1 от Протокол № 30 от заседание на Националния съвет по биологично разнообразие, проведено на 28.08.2023 г.

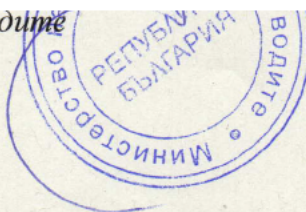
УТВЪРЖДАВАМ:

Специфични и подробни цели на опазване на защитена зона BG0000113 „Витоша“, съгласно приложението

Настоящата заповед и утвърдените специфични и подробни цели на опазване на защитена зона BG0000113 „Витоша“ да се публикуват на интернет страницата на Министерството на околната среда и водите и на интернет страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000, което да се отрази в заповедта за обявяване на защитената зона по чл. 12, ал. 6 от Закона за биологичното разнообразие.

ПЕТЪР ДИМИТРОВ

Министър на околната среда и водите

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

Приложение към Заповед № РД-509/12.06.2024 г.
на министъра на околната среда и водите

**Специфични и подробни цели на опазване на защитена зона
BG0000113 „Витоша“**

СЪДЪРЖАНИЕ

1	ПРИРОДНИ МЕСТООБИТАНИЯ	1-7
1.1	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 3150 ЕСТЕСТВЕНИ ЕУТРОФНИ ЕЗЕРА С РАСТИТЕЛНОСТ ОТ ТИПА MAGNOROTAMION ИЛИ HYDROCHARITION.....	1-7
1.2	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 3160 ЕСТЕСТВЕНИ ДИСТРОФНИ ЕЗЕРА.....	1-11
1.3	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 4060 АЛПИЙСКИ И БОРЕАЛНИ ЕРИКОИДНИ СЪОБЩЕСТВА.....	1-14
1.4	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 4070 *ХРАСТОВИ СЪОБЩЕСТВА С <i>PINUS MUGO</i>	1-23
1.5	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 4080 СУБАРКТИЧНИ ХРАСТАЛАЦИ ОТ <i>SALIX SPP.</i>	1-29
1.6	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 5130 СЪОБЩЕСТВА НА <i>JUNIPERUS COMMUNIS</i> ВЪРХУ ВАРОВИК.....	1-35
1.7	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 6110 *ОТВОРЕНИ КАЛЦИФИЛНИ ИЛИ БАЗИФИЛНИ ТРЕВНИ СЪОБЩЕСТВА ОТ <i>ALYSSO-SEDION ALBI</i>	1-41
1.8	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 6150 СИЛИКАТНИ АЛПИЙСКИ И БОРЕАЛНИ ТРЕВНИ СЪОБЩЕСТВА.....	1-47
1.9	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 6210 ПОЛУЕСТЕСТВЕНИ СУХИ ТРЕВНИ И ХРАСТОВИ СЪОБЩЕСТВА ВЪРХУ ВАРОВИК (<i>FESTUCO BROMETALIA</i>) (*ВАЖНИ МЕСТООБИТАНИЯ НА ОРХИДЕИ).....	1-54
1.10	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 6230 *БОГАТИ НА ВИДОВЕ КАРТЪЛОВИ СЪОБЩЕСТВА ВЪРХУ СИЛИКАТЕН ТЕРЕН В ПЛАНИНИТЕ.....	1-62
1.11	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 62A0 ИЗТОЧНО СУБСРЕДИЗЕМНОМОРСКИ СУХИ ТРЕВНИ СЪОБЩЕСТВА.....	1-70
1.12	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 62D0 ОРО-МИЗИЙСКИ АЦИДОФИЛНИ ТРЕВНИ СЪОБЩЕСТВА.....	1-77
1.13	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 6410 ЛИВАДИ С <i>MOLINIA</i> НА КАРБОНАТНИ, ТОРФЕНИ ИЛИ ГЛИНЕСТИ ПОЧВИ (<i>MOLINION CAERULEAE</i>).....	1-83
1.14	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 6430 ХИДРОФИЛНИ СЪОБЩЕСТВА ОТ ВИСОКИ ТРЕВИ В РАВНИНИТЕ И В ПЛАНИНСКИЯ ДО АЛПИЙСКИЯ ПОЯС.....	1-90
1.15	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 6510 НИЗИННИ СЕНОКОСНИ ЛИВАДИ (<i>ALOPECURUS PRATENSIS</i> , <i>SANGUISORBA OFFICINALIS</i>).....	1-96
1.16	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 6520 ПЛАНИНСКИ СЕНОКОСНИ ЛИВАДИ.....	1-103
1.17	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 7140 ПРЕХОДНИ БЛАТА И ПЛАВАЩИ ПОДВИЖНИ ТОРФИЩА.....	1-109
1.18	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 8110 СИЛИКАТНИ СИПЕИ ОТ ПЛАНИНСКИЯ ДО СНЕЖНИЯ ПОЯС.....	1-115
1.19	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 8220 ХАЗМОФИТНА РАСТИТЕЛНОСТ ПО СИЛИКАТНИ СКАЛНИ СКЛОНОВЕ.....	1-118
1.20	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 8230 СИЛИКАТНИ СКАЛИ С ПИОНЕРНА РАСТИТЕЛНОСТ ОТ СЪЮЗИТЕ <i>SEDO-SCLERANTHION</i> ИЛИ <i>SEDO ALBI-VERONICION DILLENII</i>	1-121
1.21	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 8310 НЕБЛАГОУСТРОЕНИ ПЕЩЕРИ.....	1-126
1.22	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 9110 БУКОВИ ГОРИ ОТ ТИПА <i>LUZULO-FAGETUM</i>	1-130
1.23	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 9130 БУКОВИ ГОРИ ОТ ТИПА <i>ASPERULO-FAGETUM</i>	1-135
1.24	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 9150 ТЕРМОФИЛНИ БУКОВИ ГОРИ (<i>SERHALANTHERO-FAGION</i>).....	1-139
1.25	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 9170 ДЪБОВО-ГАБЪРОВИ ГОРИ ОТ ТИПА <i>GALIO-CARPINETUM</i>	1-144
1.26	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 9180 *СМЕСЕНИ ГОРИ ОТ СЪЮЗА <i>TILIO-ACERION</i> ВЪРХУ СИПЕИ И СТЪМНИ СКЛОНОВЕ.....	1-149
1.27	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 91D0 *МОЧУРНИ ГОРИ.....	1-154
1.28	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 91E0 *АЛУВИАЛНИ ГОРИ С <i>ALNUS GLUTINOSA</i> И <i>FRAXINUS EXCELSIOR</i> (<i>ALNO-PANDION</i> , <i>ALNION INCANAE</i> , <i>SALICION ALBAE</i>).....	1-159
1.29	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 91H0 *ПАНОНСКИ ГОРИ С <i>QUERCUS PUBESCENS</i>	1-165
1.30	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 91M0 БАЛКАНО-ПАНОНСКИ ЦЕРОВО-ГОРУНОВИ ГОРИ.....	1-170
1.31	ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 9410 АЦИДОФИЛНИ ГОРИ ОТ <i>PICEA</i> В ПЛАНИНСКИЯ ДО АЛПИЙСКИЯ ПОЯС (<i>VACCINIO-PICEETEA</i>).....	1-174
2	РАСТЕНИЯ	2-180
2.1	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 6216 <i>HAMATOCALIS VERNICOSUS</i>	2-180
2.2	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1386 <i>BUXBAUMIA VIRIDIS</i>	2-183
2.3	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 4116 <i>TOZZIA CARPATHICA</i>	2-187
3	БЕЗГРЪБНАЧНИ ЖИВОТНИ	3-192

3.1	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1093 <i>AUSTROPOTAMOBIVS TORRENTIUM</i>	3-192
3.2	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1074 <i>ERIOGASTER CATAX</i>	3-201
3.3	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1065 <i>EUPHYDRYAS AURINA</i>	3-205
3.4	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 6199 <i>EUPLAGIA QUADRIPUNCTARIA</i>	3-208
3.5	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1083 <i>LUCANUS CERVUS</i>	3-211
3.6	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1060 <i>LYCAENA DISPAR</i>	3-215
3.7	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1089 <i>MORIMUS FUNEREUS</i>	3-218
3.8	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1037 <i>ORHIOGOMPHUS CECILIA</i>	3-222
3.9	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 4053 <i>PARACALOPTENUS CALOPTENOIDES</i>	3-226
3.10	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 6179 <i>PHENGARIS NAUSITHOUS</i>	3-231
3.11	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 4042 <i>POLYOMMATUS EROIDES</i>	3-234
3.12	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1087 <i>ROSALIA ALPINA</i>	3-237
4	РИБИ	4-240
4.1	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 5088 <i>BARBUS CYCLOLEPIS</i>	4-240
4.2	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 6964 <i>BARBUS MERIDIONALIS ALL OTHERS</i>	4-244
4.3	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 5197 <i>SABANEJEWIA BALCANICA</i>	4-252
5	ЗЕМНОВОДНИ И ВЛЕЧУГИ	5-258
5.1	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1193 <i>BOMBINA VARIEGATA</i>	5-258
5.2	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1171 <i>TRITURUS KARELINII</i>	5-262
5.3	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1217 <i>TESTUDO HERMANNI</i>	5-267
6	БОЗАЙНИЦИ	6-271
6.1	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1308 <i>BARBASTELLA BARBASTELLUS</i>	6-271
6.2	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1352 <i>CANIS LUPUS</i>	6-276
6.3	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1355 <i>LUTRA LUTRA</i>	6-281
6.4	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1307 <i>MYOTIS BLYTHII</i>	6-285
6.5	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1304 <i>RHINOLOPHUS FERRUMEQUINUM</i>	6-290
6.6	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1303 <i>RHINOLOPHUS HIPPOSIDEROS</i>	6-294
6.7	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1371 <i>RUPICAPRA RUPICAPRA BALCANICA</i>	6-300
6.8	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1335 <i>SPERMOPHILUS CITELLUS</i>	6-304
6.9	ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1354 <i>URSUS ARCTOS</i>	6-310
7	ПТИЦИ	7-315
7.1	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A022 <i>IXOBRYCHUS MINUTUS</i> (МАЛЪК ВОДЕН БИК)	7-316
7.2	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A023 <i>NYCTICORAX NYCTICORAX</i> (НОЩНА ЧАПЛА)	7-317
7.3	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A029 <i>ARDEA PURPUREA</i> (РЪЖДИВА ЧАПЛА)	7-319
7.4	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A030 <i>CICONIA NIGRA</i> (ЧЕРЕН ЩЪРКЕЛ).....	7-321
7.5	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A072 <i>PERNIS APIVORIS</i> (ОСОЯД)	7-324
7.6	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A073 <i>MILVUS MIGRANS</i> (ЧЕРНА КАНЯ)	7-327
7.7	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A074 <i>MILVUS MILVUS</i> (ЧЕРВЕНА КАНЯ)	7-329
7.8	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A077 <i>NEOPHRON PERCNOPTERUS</i> (ЕГИПЕТСКИ ЛЕШОЯД)	7-332
7.9	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A080 <i>CIRCAETUS GALLICUS</i> (ОРЕЛ ЗМИЯР).....	7-335
7.10	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A081 <i>CIRCUS AERUGINOSUS</i> (ТРЪСТИКОВ БЛАТАР)	7-337
7.11	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A082 <i>CIRCUS CYANEUS</i> (ПОЛСКИ БЛАТАР).....	7-340
7.12	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A084 <i>CIRCUS PYGARGUS</i> (ЛИВАДЕН БЛАТАР)	7-342
7.13	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A898 <i>ACCIPITER NISUS</i> (МАЛЪК ЯСТРЕБ).....	7-344
7.14	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A899 <i>ACCIPITER GENTILIS</i> (ГОЛЯМ ЯСТРЕБ)	7-347
7.15	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A087 <i>BUTEO BUTEO</i> (ОБИКНОВЕН МИШЕЛОВ).....	7-350
7.16	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A403 <i>BUTEO RUFINUS</i> (БЕЛООПАШАТ МИШЕЛОВ)	7-354
7.17	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A858 <i>CLANGA POMARINA</i> (МАЛЪК КРЕСЛИВ ОРЕЛ).....	7-358
7.18	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A859 <i>CLANGA CLANGA</i> (ГОЛЯМ КРЕСЛИВ ОРЕЛ)	7-361
7.19	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A091 <i>AQUILA CHRYSAETOS</i> (СКАЛЕН ОРЕЛ)	7-363
7.20	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A404 <i>AQUILA HELIACA</i> (ЦАРСКИ ОРЕЛ).....	7-367

7.21	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A092 <i>HIERAAETUS PENNATUS</i> (МАЛЪК ОРЕЛ).....	7-370
7.22	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A096 <i>FALCO TINNUNCULUS</i> (ЧЕРНОШИПА ВЕТРУШКА).....	7-374
7.23	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A103 <i>FALCO PEREGRINUS</i> (СОКОЛ СКИТНИК).....	7-376
7.24	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A511 <i>FALCO CHERRUG</i> (ЛОВЕН СОКОЛ).....	7-379
7.25	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A104 <i>BONASA BONASIA</i> (ЛЕЩАРКА).....	7-381
7.26	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A465 <i>ALECTORIS GRAECA GRAECA</i> (ПЛАНИНСКИ КЕКЛИК).....	7-383
7.27	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A119 <i>PORZANA PORZANA</i> (ГОЛЯМА ПЪСТРУШКА).....	7-386
7.28	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A892 <i>ZAPORNIA PARVA</i> (СРЕДНА ПЪСТРУШКА).....	7-388
7.29	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A122 <i>CREX CREX</i> (ЛИВАДЕН ДЪРДАВЕЦ).....	7-389
7.30	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A123 <i>GALLINULA CHLOROPUS</i> (ЗЕЛЕНОНОЖКА).....	7-392
7.31	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A153 <i>GALLINAGO GALLINAGO</i> (СРЕДНА БЕКАСИНА).....	7-395
7.32	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A215 <i>BUBO BUBO</i> (БУХАЛ).....	7-397
7.33	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A223 <i>AEGOLIUS FUNEREUS</i> (ПЕРНАТОНОГА КУКУМЯВКА).....	7-399
7.34	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A224 <i>CAPRIMULGUS EUROPAEUS</i> (КОЗОДОЙ).....	7-402
7.35	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A229 <i>ALCEDO ATTHIS</i> (ЗЕМЕРОДНО РИБАРЧЕ).....	7-404
7.36	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A231 <i>CORACIAS GARRULUS</i> (СИНЯВИЦА).....	7-407
7.37	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A234 <i>PICUS CANUS</i> (СИВ КЪЛВАЧ).....	7-408
7.38	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A236 <i>DRYOCOPUS MARTIUS</i> (ЧЕРЕН КЪЛВАЧ).....	7-411
7.39	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A429 <i>DENDROCOPOS SYRIACUS</i> (СИРИЙСКИ ПЪСТЪР КЪЛВАЧ).....	7-414
7.40	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A868 <i>LEIOPICUS MEDIUS</i> (СРЕДЕН ПЪСТЪР КЪЛВАЧ).....	7-416
7.41	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A239 <i>DENDROCOPOS LEUCOTOS</i> (БЕЛОГРЪБ КЪЛВАЧ).....	7-419
7.42	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A242 <i>MELANOCORYPHA CALANDRA</i> (ДЕБЕЛОКЛЮНА ЧУЧУЛИГА).....	7-422
7.43	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A246 <i>LULLULA ARBOREA</i> (ГОРСКА ЧУЧУЛИГА).....	7-424
7.44	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A255 <i>ANTHUS CAMPESTRIS</i> (ПОЛСКА БЪБРИЦА).....	7-427
7.45	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A307 <i>SYLVIA NISORIA</i> (ЯСТРЕБОГУШО КОПРИВАРЧЕ).....	7-428
7.46	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A442 <i>FICEDULA SEMITORQUATA</i> (ПОЛУБЕЛОВРАТА МУХОЛОВКА).....	7-430
7.47	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A338 <i>LANIUS COLLURIO</i> (ЧЕРВЕНОГЪРБА СВРАЧКА).....	7-433
7.48	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A339 <i>LANIUS MINOR</i> (ЧЕРНОЧЕЛА СВРАЧКА).....	7-435
7.49	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A379 <i>EMBERIZA HORTULANA</i> (ГРАДИНСКА ОВЕСАРКА).....	7-437
7.50	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A217 <i>GLAUCIDIUM PASSERINUM</i> (ВРАБЧОВА КУКУМЯВКА).....	7-440
	ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА В РАЗДЕЛА „ПТИЦИ“	7-443

Защитена зона BG0000113 „Витоша“ е обявена като защитена зона за опазване на дивите птици (по Директива 2009/147/ЕО) със Заповед № РД-763/28.10.2008 г. на министъра на околната среда и водите (ДВ бр. 99 от 18.11.2008 г.). Със Заповед № РД-271/31.03.2021 г. (ДВ бр. 41 от 18.05.2021 г.) на министъра на околната среда и водите за изменение и допълнение на Заповед № РД-763/28.10.2008 г. е обявена и като защитена зона за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (по Директива 92/43/ЕИО). Зоната заема площ от 27102,1062 ха. Попада изцяло в Континенталния биогеографски регион. Съгласно Стандартния формуляр за зоната, в нея са включени 32 типа природни местообитания и 84 вида растения и животни, от които предмет на опазване (с оценки съответно за показател „Представителност“ и показател „Популация“ различни от D) са 31 местообитания и 78 вида. Защитената зона съвпада изцяло с Витоша планина и включва Природен парк „Витоша“

Настоящият документ включва следните раздели с важна информация:

- ✓ Код и наименование на типа местообитание/вида
- ✓ Кратка характеристика на целевия обект
- ✓ Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата
- ✓ Състояние на ниво защитена зона
- ✓ Анализ на наличната информация
- ✓ Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието/вида в зоната
- ✓ Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона
- ✓ Използвана литература

Поради някои специфики на популациите на видовете птици, въведена е рубрика „Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво“.

Природозащитните цели за типовете природни местообитания и видовете са представени в текста по-долу в табличен вид, като са изведени на преден план основни параметри с техните целеви стойности, към които да се насочат природозащитните цели така, че да се постигне поддържане и/или подобряване на природозащитното състояние.

Не се разработват специфични за опазване цели, ако дадено природно местообитание е с оценка D (незначително наличие) по отношение на представителност в защитената зона. Аналогично, не се разработват цели за опазване и за видовете с оценка D (незначителна популация) по отношение на показателя „Популация“.

В случаите, когато пространственият обхват на популациите в зоната е оценяван чрез брой квадрати, за безгръбначните животни е използват ETRS грид, а за земноводни и влечуги – UTM грид (проекционна координатна система “WGS 84 UTM 35N”).

В случаите, когато е регистриран нов тип природно местообитание или нов вид, направени са предложения за включване в Стандартния формуляр.

В случаите, когато са наблюдавани промени в площите на даден тип природно местообитание или промени в популациите на целевите видове, това е отразено в аналитичната част на разработката и са направени съответни предложения за промени.

Навсякъде в текстовете, където се споменават типове заплахи, формулировките следват възприета класификация на заплахи, напр. B02.04. Removal of dead and dying trees, записано тук „Изнасяне на мъртва дървесина“.

Нов установен вид в защитената зона е *Glaucidium passerinum* (врабчова кукумявка).

Направени са предложения за промени към оценка D (незначителна популация) за 1146 *Sabamejewia aurata* (5197 *Sabamejewia balcanica*)

За 5088 *Barbus cyclolepis* се предлага отпадане от Стандартния формуляр на зоната.

Постигането на заложените специфични и подробни цели за опазване на ниво защитена зона ще се извършва въз основа на стриктното спазване на българското законодателство, в т.ч. Закона за горите и подзаконовата нормативна база. При евентуално наличие на несъответствия, същите следва да бъдат отразени при актуализиране и повторно приемане на заложените цели.

1 ПРИРОДНИ МЕСТООБИТАНИЯ

1.1 Природно местообитание 3150 ЕСТЕСТВЕНИ ЕУТРОФНИ ЕЗЕРА С РАСТИТЕЛНОСТ ОТ ТИПА MAGNOPOTAMION ИЛИ HYDROCHARITON

1. Код и наименование на типа местообитание: 3150 Естествени еутрофни езера с растителност от типа *Magnopotamion* или *Hydrocharition*

2. Кратка характеристика на целевия обект

Това местообитание представлява мезотрофни до еутрофни крайречни езера и блата, старици. В тази група се включват и водоеми с частично антропогенен произход (например изоставени наводнени баластриери, стари речни корита), някои блата, които са били използвани като рибарници и после изоставени, ако в тях се развиват типични хидрофитни ценози, доминирани от *Lemna* spp., *Nymphoides peltata*, *Persicaria amphibia*, *Nymphaea alba*, *Nuphar lutea*, *Trapa natans*, *Potamogeton* spp., *Ceratophyllum* spp., *Utricularia* spp. и др. Езерата или блатата следва да се разглеждат като комплексен хабитатен тип, доколкото включват разнообразни хабитатни подтипове или респективно растителни съобщества, които се намират в динамично равновесие помежду си. Тези водоеми имат понякога силно флукутиращо водно ниво в зависимост от нивото на реката, в чиято тераса се намират. Откритите водни площи, известни още като „водни огледала“ или „лъщинета“, са заети най-често от потопена (бентосна) и плаваща растителност, съставена от типични хидрофити. Те също варират по площ и обем и при сухи лета могат временно да изчезват.

В защитена зона BG0000113 „Витоша“ към природно местообитание 3150 е отнесено Боянското езеро. То е с изкуствен произход – създадено е в началото на 20^{-ти} век на мястото на влажна зона. Постепенно на дъното са се натрупвали фини утайки и органична материя, които са довели до еутрофизирането му и превръщането му в местообитание 3150. През последните 20 години Боянското езеро нееднократно е почиствано от водна растителност и утайки, но въпреки намесата продължава да притежава характеристиките на местообитание с код 3150.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

В мрежата Natura 2000, природно местообитание с код 3150 е предмет на опазване в 52 защитени зони (Natura 2000_BG_2021_12_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>) и е разпространено в три биогеографски региона – Алпийски, Континентален и Черноморски, като най-обширни са площите му в Континенталния регион.

Съгласно докладването по чл. 17 от Директива за местообитанията през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-незадоволително природозащитно състояние и за трите биогеографски региона. За тях е оценено в благоприятно състояние по критерии разпространение и заемана площ, по критерии бъдещи перспективи и структура и функции е дадена оценка неблагоприятно-незадоволително състояние с изключение на Черноморския регион, където за критерий структура и функции състоянието е неизвестно. При докладването през 2019 г., посочените заплахи и влияния са оценени със средна степен на значение – температурни промени поради изменение на климата, промяна във видовия състав резултат на естествена сукцесия, абиотични естествени процеси (ерозия, затлачване, осушаване и др.), водовземане от подземни, повърхностни или смесени води, замърсяване на повърхностни или подземни води, натрупване на органичен материал, добив на

минерали (напр. чакъл, пясък, черупки), спортове, туризъм и инфраструктура свързана с тях и др. При докладването по чл. 17 през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.) местообитанието е с оценка неблагоприятно-незадоволително и за трите биогеографски региона (благоприятно състояние по разпространение и площ, неблагоприятно-незадоволително по структура и функции и по бъдещи перспективи). Като влияния и заплахи с висока степен на значимост се посочват замърсяването на повърхностни води и предизвиканите от човека промени на хидрологичните условия.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно специфичния доклад, публикуван в „Информационна система за защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ“, състоянието на местообитанието по трите критерия – „Площ в границите на зоната“, „Структура и функции“ и „Бъдещи перспективи (заплахи и влияния)“ е с оценка благоприятно състояние. В общия доклад за природното местообитание е отбелязано, че то изцяло попада в Континенталния биогеографски регион за тази зона.

Според данните в стандартния формуляр местообитанието в 33 „Витоша“ е с площ 0,4 ha, с оценки за „Представителност“ „С“, за „Относителна площ“ „С“ и за „Степен на опазване“ „В“, като общата оценка на стойността на защитената зона за опазване на природното местообитание е „С“.

Annex I Habitat types						Site assessment			
Code	PF	NP	Cover (ha)	Cave (number)	Data quality	A/B/C/D	A/B/C		
						Representativity	Relative Surface	Conservation	Global
3150			0,4		G	C	C	B	C

5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000 и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. Използвана е информация и от Актуализация на Плана за управление на Природен парк „Витоша“ за периода 2015 – 2024 г. (http://pu-vitosh.com/wp-content/uploads/2017/02/APUPPV_13.06.2016.pdf), както и отчети за дейността на Дирекция на ПП „Витоша.“

Според картирането през 2011-2013 г. по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“ (2011-2013 г.) е наличен 1 полигон от местообитанието, който обхваща Боянското езеро.

През 2005 г. са проведени дейности от Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (по данни от проект Restoration of Small Headwater Wetlands in Bulgaria, Rufford Small Grant (for Nature Conservation)) с помощта на доброволци за отстраняване на обрастванията от *Potamogeton nantans*, както и за отстраняване на значителна част от органичната материя, натрупана в езерото. През 2006 г. с цел контрол на обрастванията от *Potamogeton nantans* са интродуцирани 150 екз. бял амур (*Stenopharyngodon idella*) и 50 екз. лин (*Tinca tinca*). През 2011 г. от Дирекция на Природен парк „Витоша“ и Столична община е организирана и проведена доброволческа акция за почистване на езерото от клони, отпадъци и тиня (<https://park-vitosh.org/почистване-на-езерото-над-кв-бояна/>). В отчета за дейността на Дирекция на Природен парк „Витоша“ за 2019 г. е отбелязано, че са извършени действия по отстраняване на растението щитолистни какички – нетипичен за Витоша вид (*Nymphoides peltata*).

Въз основа на събраната информация са направени следните изводи за настоящото състояние на местообитанието, които са отразени в целите, представени в този документ:

- Налични са типични за местообитание с код 3150 видове растения – хидрофити и хигрофити.
- Водоемът се охранява с вода предимно от валежи и те са определящи за поддържане на водното ниво през годината.
- Не са установени промени, свързани с отводняване и водоползване на водоема.
- Върху фитоценозите в езерото е оказвано нееднократно въздействие чрез пряко изкореняване на типични видове, внасяне на растителноядни риби с цел намаляване на растителността, както и внасяне на нетипични за флората на Витоша водни растения (напр. *Nymphoides peltata*). Необходимо е при планиране на дейностите в Актуализация на плана за управление на ПП „Витоша“, мерки в проект 78. Поддържане на благоприятно природозащитно състояние на местообитание 3150 Естествени еутрофни езера с растителност от типа *Magnopotamion* или *Hydrocharition* (Боянско езеро) към програма 4.2.4. Възстановителни дейности в горите и устойчиво ползване на ресурсите, да не се засягат популациите на типичните видове макрофити.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по параметри със съответни мерни единици и целеви стойности в приложената таблица.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	Хектари	Най-малко 0,4		Поддържане на площта – най-малко 0,4 ha.
Структура и функции: Присъствие на типични видове растения	Брой типични видове	Наличие на поне 3 вида	Типични видове: <i>Lemna</i> spp., <i>Spirodela polyrhiza</i> , <i>Utricularia</i> spp., <i>Potamogeton</i> spp., <i>Myriophyllum</i> spp., <i>Ceratophyllum</i> spp., <i>Typha</i> spp., <i>Spirogyra</i> spp., <i>Zygnema</i> spp.	Поддържане на състоянието – присъстват поне 3 от типичните видове.
Структура и функции: Наличие на воден слой	Брой месеци от годината с воден слой	Над 7 месеца през годината		Поддържане на състоянието – наличие на воден слой повече от 7 месеца през годината.
Структура и функции: Активна реакция - рН на водата	Скала	6,5-9,00		Поддържане на състоянието – рН варира между 6,5 и 9,00.
Структура и функции: Промени в	Наличие/ липса на отводнителни	Няма нови отводнителни съоръжения и	Разписаната цел – да няма нови отводнителни	Поддържане на състоянието – липса на нови

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
хидрологичния режим свързани с отводняване и водоползване	съоръжения и водоползвания	водоползвания.	съоръжения и водоползвания се отнася до такива, които биха могли да влошат природозащитното състояние на местообитанието.	отводнителни съоръжения и водоползвания, свързани с негативни промени на хидрологичния режим в границите на зоната.

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона.

За момента не се предлага промяна на данните, посочени в СФ.

8. Цитирана литература

Дирекция на ПП „Витоша“ 2016. Актуализация на Плана за управление на Природен парк „Витоша“ за периода 2015 – 2024 г. http://pu-vitosh.com/wp-content/uploads/2017/02/APUPPV_13.06.2016.pdf. Посетен на 10.01.2023.

Дирекция на ПП „Витоша“ 2019. Отчет за дейността на Дирекция на природен парк „Витоша“ 2019 г. <https://park-vitosh.org/wp-content/uploads/2022/01/Годишен-отчет-за-2019-г.pdf>. Посетен на 10.01.2023.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Natura 2000. <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/Home/Natura2000ProtectedSites>. Посетен на 10.01.2023.

Цонев, Р., Вълчев, В. и Георгиев, В. 2015. 04С1 Естествени или полуестествени мезотрофни до еутрофни езера и блата с макрофитна растителност. – В: Бисерков В., Гусев Ч., Попов В., Хибаум Г., Русакова, В., Пандурски И., Узунов Й., Димитров М., Цонев Р., Цонева С. (ред.). Червена книга на Република България, Том 3. Природни местообитания”. ИБЕИ–БАН & МОСВ, София, 458 стр.

Цонев, Р., Иванов. П. и Кожухаров, Д. 2009. 3150 Естествени еутрофни езера с растителност от типа *Magnopotamion* или *Hydrocharition* – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София: 79-83.

European commission. The State of Nature in the EU – Article 17 reporting. https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm. Visited on 10.01.2023.

Michev, T. & Stoyneva, M. (Eds). 2007. Inventory of Bulgarian Wetlands and Their Biodiversity, Part 1 Non-Lotic Wetlands, Publishing House Elsi-M, Sofia.

Автори на текста: Росен Цонев, Чавдар Гусев, Валери Георгиев, Соня Цонева

1.2 Природно местообитание 3160 ЕСТЕСТВЕНИ ДИСТРОФНИ ЕЗЕРА

1. Код и наименование на типа местообитание: 3160 Естествени дистрофни езера

2. Кратка характеристика на целевия обект

Езерата и блатата, отнасящи се към този тип местообитание, се характеризират с кафяво оцветена вода поради наличието на торф и високо съдържание на хумусни киселини. Активната реакция рН на водата е със стойности 3-6. Този тип местообитание обхваща планинските езера, в които е започнало обрастване с водна растителност и натрупване на торф. Естественото им развитие е в посока на образуване на торфища. Формират комплекси с бедни на варовик олиготрофни водоеми и дистрофни временни водоеми. Когато са сред иглолистни гори (смърчови, с участие на ела или клекови съобщества), киселинността бива повлияна от натрупаните върху почвения слой игловидни листа. Растителните съобщества се отнасят към съюза *Sphagno-Utricularion*. Микрофлората е представена основно от златисти (*Chrysophyceae*), кремъчни (*Bacillariophyceae*), зелени (*Chlorophyceae*), зигнемови (*Zygnemophyceae*) и дезмидиеви (*Desmidiophyceae*) водорасли. Периодично масово се развиват зоопланктонни комплекси от ротифери и кладоцерни ракообразни. Типични видове растения са: (висши) *Carex rostrata*, *Utricularia vulgaris*, *U. minor*, *Ceratophyllum demersum*, *Sparganium minimum*, *Drepanocladus* spp., *Calliergon* spp., *Sphagnum* spp., *Phragmites australis*, *Lemna minor*, *Potamogeton natans*, *Typha* spp. и др. Местообитанието е от значение за опазването на *Utricularia minor*, вид включен в Приложение 3 на Закона за биологичното разнообразие.

В защитена зона BG0000113 „Витоша“ към природно местообитание 3160 са отнесени малки езера с отчетливи и стръмни брегове в резерват „Торфено бранище.“ В тях липсва висша растителност. За произхода им няма сигурни данни. Кафявият цвят на водата и характерното рН под 6 определят езерата като типично дистрофни. Подхранването им е от валежи и подпочвени води.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

В мрежата Natura 2000, природно местообитание с код 3160 е предмет на опазване в 6 защитени зони (Natura 2000_BG_2021_12_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>) и е разпространено в два биогеографски региона – Алпийски и Континентален.

Съгласно докладването по чл. 17 от Директива за местообитанията през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-незадоволително природозащитно състояние и за двата биогеографски региона. За тях е оценено в благоприятно състояние по критерии разпространение и заемана площ, по критерии бъдещи перспективи и структура и функции е дадена оценка неблагоприятно-незадоволително състояние. При докладването през 2019 г. посочените заплахи и влияния са оценени със средна степен на значение – температурни промени поради изменение на климата, замърсяване на повърхностни или подземни води, водовземане от подземни, повърхностни или смесени води, добив на минерали (напр. чакъл, пясък, черупки), натрупване на органичен материал, промяна във видовия състав в резултат на естествена сукцесия, абиотични естествени процеси (ерозия, затлачване, осушаване и др.), селскостопански дейности, причиняващи замърсяване на повърхностни или подземни води, създаване и развитие на инфраструктура за спорт, туризъм и отдих и дейности, свързани с тях, спортен риболов и др. При докладването по чл. 17 през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.) местообитанието е с оценка благоприятно състояние за Континенталния биогеографски регион и с оценка неблагоприятно-незадоволително състояние за Алпийския регион (благоприятно състояние по разпространение и площ,

неблагоприятно-незадоволително по структура и функции и по бъдещи перспективи). Като влияния и заплахи с висока степен на значимост се посочват предизвиканите от човека промени на хидрологичните условия.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно специфичния доклад, публикуван в „Информационна система за защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ“, състоянието на местообитанието по трите критерия – „Площ в границите на зоната“, „Структура и функции“ и „Бъдещи перспективи (заплахи и влияния)“ е с оценка благоприятно състояние. В общия доклад за природното местообитание е отбелязано, че то изцяло попада в Континенталния биогеографски регион за тази зона.

Според данните в стандартния формуляр местообитанието в ЗЗ „Витоша“ е с площ 0,94 ha, с оценки за „Представителност“ „С“, за „Относителна площ“ „В“ и за „Степен на опазване“ „А“, като общата оценка на стойността на защитената зона за опазване на природното местообитание е „В.“

Annex I Habitat types						Site assessment			
Code	PF	NP	Cover (ha)	Cave (number)	Data quality	A/B/C/D	A/B/C		
						Representativity	Relative Surface	Conservation	Global
3160			0,94		G	C	B	A	B

5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000 и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. Използвана е информация и от Актуализация на Плана за управление на Природен парк „Витоша“ за периода 2015 – 2024 г. (http://pu-vitosha.com/wp-content/uploads/2017/02/APUPPV_13.06.2016.pdf), както и Плана за управление на резерват „Торфено бранище.“

Според картирането през 2011-2013 г. по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“ (2011-2013 г.) са налични 12 полигона от местообитанието. При анализа през 2022 г. на местоположението, произхода и условията във водоемите, включени към местообитанието, е установено, че четири от тях не отговарят на критериите за включване към местообитание с код 3160. Два от полигоните са заети от водоеми (в дендрариума и над Драгалевци), които са с антропогенен произход, почистват се от растителност и се ползват за противопожарни цели и плажуване. Трети (при с. Ярлово) е микроязовир с променливо ниво, който в частта си, попадаща в ЗЗ „Витоша“, е затлачен и обрасъл със сухоземна растителност. Четвърти полигон заема площ, край река Струма на сухоземна територия и вероятно е продукт на техническа грешка при моделирането. Останалите 8 полигона са заети от малки езера в резерват „Торфено бранище“ и се отнасят към местообитание с код 3160. След корекциите в GIS е новата изчислена площ е 0,085 ha. Наличен е шейп файл.

Въз основа на събраната информация са направени следните изводи за настоящото състояние на местообитанието, които са отразени в целите, представени в този документ:

- Налични са типичните за местообитание с код 3160 условия на средата – рН под 6, липсва еутрофикация.
- Налични са типични за местообитанието видове – *Sphagnum* spp., *Carex* spp.

- Водоемите се захранват с вода предимно от валежи и те са определящи за поддържане на водното ниво през годината.
- Не са установени промени, свързани с отводняване и водоползване на водоемите.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по параметри със съответни мерни единици и целеви стойности в приложената таблица.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	Хектари	Най-малко 0,085		Поддържане на площта – най-малко 0,085 ha
Структура и функции: Присъствие на типични видове растения	Брой типични видове	Наличие на поне 3 вида	Типични видове: <i>Sphagnum</i> spp., <i>Calliergon</i> spp., <i>Drepanocladus</i> spp., <i>Utricularia</i> spp., <i>Carex</i> spp.	Поддържане на състоянието – присъстват поне 3 от типичните видове.
Структура и функции: Активна реакция – рН на водата	Скала	3-6		Поддържане на състоянието – рН варира между 3 и 6.
Структура и функции: Промени в хидрологичния режим свързани с отводняване и водоползване	Наличие/ липса на отводнителни съоръжения и водоползвания	Няма нови отводнителни съоръжения и водоползвания.	Разписаната цел – да няма нови отводнителни съоръжения и водоползвания се отнася до такива, които биха могли да влошат природозащитното състояние на местообитанието.	Поддържане на състоянието – липса на нови отводнителни съоръжения и водоползвания, свързани с негативни промени на хидрологичния режим в границите на зоната.

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона.

Информацията за местообитанието в зоната налага промяна на стандартния формуляр. Променени са данните за площта, относителната площ (от „В“ на „С“) и представителността (от „С“ на „В“).

Annex I Habitat types						Site assessment			
Code	PF	NP	Cover (ha)	Cave (number)	Data quality	A/B/C/D		A/B/C	
						Representativity	Relative Surface	Conservation	Global
3160			0,085		G	B	C	A	B

Забележка 1: промените са отбелязани в червено.

Забележка 2: данните за относителна площ е необходимо да бъдат верифицирани с актуалните данни за общата площ на местообитанието в страната (националното покритие).

8. Цитирана литература

- Ганева, А. и Кожухаров, Д. 2015. 06С1 Дистрофни езера. – В: Бисерков В., Гусев Ч., Попов В., Хибаум Г., Русакова, В., Пандурски И., Узунов Й., Димитров М., Цонев Р., Цонева С. (ред.). Червена книга на Република България, Том 3. Природни местообитания”. ИБЕИ–БАН & МОСВ, София, 458 стр.
- Иванов, П. и Кожухаров, Д. 2009. 3160 Естествени дистрофни езера. – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София: 84-87.
- Министерство на околната среда и водите (МОСВ), РИОСВ-София. 2015. План за управление на резерват „Торфено бранище.“ Столична община, София.
- Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Natura 2000. [https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/Home/Natura2000Protected Sites](https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/Home/Natura2000ProtectedSites). Посетен на 10.01.2023..
- European commission. The State of Nature in the EU – Article 17 reporting. https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm. Visited on 10.01.2023.
- Michev, T. & Stoyneva, M. (Eds). 2007. Inventory of Bulgarian Wetlands and Their Biodiversity, Part 1 Non-Lotic Wetlands, Publishing House Elsi-M, Sofia.

Автори на текста: Росен Цонев, Чавдар Гусев, Валери Георгиев, Соня Цонева

1.3 Природно местообитание 4060 АЛПИЙСКИ И БОРЕАЛНИ ЕРИКОИДНИ СЪОБЩЕСТВА

1. Код и наименование на типа местообитание: 4060 Алпийски и бореални ерикоидни съобщества

2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание е представено от фитоценози, изградени от дребни пълзящи или полегнали храсти, развиващи се основно в алпийските и субалпийските планински зони. Във видовия състав преобладават ниски храстчета, като *Dryas octopetala*, *Juniperus sibirica*, *Juniperus sabina*, *Chamaecytisus absinthioides*, *Genista* spp. (най-често *G. depressa* и *G. rumelica*), *Vaccinium myrtillus*, *Vaccinium vitis-idaea*, *Vaccinium uliginosum*, *Acrostaphylos uva-ursi*, *Rhododendron myrtifolium*, *Empetrum nigrum*, *Bruckenthalia spiculifolia*. В тревния етаж често срещани видове са *Festuca nigrescens*, *Poa media*, *Lerchenfeldia flexuosa*, *Nardus stricta*, *Agrostis capillaris*, *Luzula sylvatica*, *Luzula luzuloides* и др. Участието на мъховете (видове като *Hylocomnium splendens*, *Rhytidiadelphus triquetrus* и др.) и лишките (видове като *Cetraria islandica*, *Cladonia rangiferina*, *Cladonia gracilis* и др.) е също значително в част от фитоценозите. Развиват се върху плитки до средно-мощни почви по заравнени или наклонени терени с разнообразно изложение. Основната скала е най-често силикат и по-рядко варовик. Местообитанието е комплексен тип от 9 вида дребни алпийски и бореални храсти, което предразполага разделянето му на 9 подтипа. В зависимост от подтипа варират и типичните видове за местообитанието.

Природното местообитание е разпространено в планинските райони на страната основно от 1000 (1300) до 2400 (2500) m н.в. Пасищният режим на ползване влияе върху видовия състав и е от основно значение за формирането и поддържането на структурата и функциите на местообитанието. Местообитанието е включено в Червена книга на България (ЧК, т.3. Природни местообитания) с 10 местообитания, с кодове 03F2, 04F2, 05F2, 06F2, 07F2, 08F2, 09F2, 10F2, 11F2 и 12F2.

Според картирането (2011-2012 г.), в защитена зона BG0000113 Витоша местообитание 4060 е със широко разпространение в билните части на планината. Местообитанието е представено с подтип 1 – Алпийски дребни ерикоидни съобщества от съюз *Loiseleurio-Vaccinion*, подтип 3 - Планински дребни хвойнови храсти и Подтип 6 – Алпийски ерикоидни съобщества от *Arctostaphylos uva-ursi*. В съобществата на подтип 1, 3 и 6 доминират съответно *Vaccinium uliginosum*, *Juniperus sibirica* и *Arctostaphylos uva-ursi*. В зоната местообитанието е включено в Червена книга на България (ЧК, т.3. Природни местообитания) като 03F2 Съобщества от синя боровинка (*Vaccinium uliginosum*), което е с категория Уязвимо [VU] (Русакова 2015a), 05F2 Храсталаци от сибирска хвойна (*Juniperus sibirica*), което е с категория Потенциално застрашено [NT] (Русакова 2015c) и 09F2 Високопланински съобщества от мечо грозде (*Arctostaphylos uva-ursi*), което е с категория Застрашено [EN] (Русакова 2015c). Често срещани видове в тревния етаж са *Agrostis capillaris*, *Festuca valida*, *Festuca nigrescens*, *Festuca airoides*, *Calamagrostis arundinacea*, *Chamaespartum sagittale*, *Antennaria dioica*, *Campanula patula*, *Helianthemum nummularium*, *Hieracium pilosella*, *Genista tinctoria*, *Hypericum maculatum*, *Luzula luzuloides*, *Lerchenfeldia flexuosa* и др. Процесите на навлизане на горска растителност (видове като *Sorbus aucuparia*, *Salix caprea*, *Pinus sylvestris* и *Populus tremula*) са характерни за част от полигоните на местообитанието.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

В мрежата Natura 2000, природно местообитание с код 4060 фигурира в Стандартните формуляри на 20 зони, но е предмет на опазване в 19 от тях, без 1, която е с оценка D по показател Представителност (Natura 2000_BG_2021_12_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>) и е разпространено и в два биогеографски региона – Континентален и Алпийски. За територията на защитена зона „Витоша“ местообитанието е разпространено в Континенталния биогеографски регион.

Съгласно докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-незадоволително състояние и в двата региона. За Континенталния биогеографски регион – благоприятни площ, неизвестни разпространение и структура и функции и неблагоприятни-незадоволителни бъдещи перспективи.

Като влияния и заплахи с висока степен за Континенталния биогеографски регион се посочват: изоставяне на ливадите (преустановяване на пашата и коситбата); интензивна паша и преизпасване от селскостопански животни. В ЧК на РБ, т.3. Природни местообитания, като отрицателно действащи фактори за подтипове 1, 3 и 6, са интензивния туризъм и изграждането на туристическа инфраструктура, масовото бране на боровинки и на листата на *Arctostaphylos uva-ursi* за лечебни цели, опожаряването с цел разширяване за пасищни територии. Всички тези фактори оказват влияние върху структурата и функциите на местообитанието.

4. Състояние на ниво защитена зона

Данни за природното местообитание, представени в Стандартния Формуляр за данни (СФ) на зоната.

Annex I Habitat types						Site assessment			
Code	PF	NP	Cover (ha)	Cave (number)	Data quality	A/B/C/D	A/B/C		
						Representativity	Relative Surface	Conservation	Global
4060			1831.11		M	B	B	B	B

В защитена зона BG0000113 „Витоша“ местообитанието се среща във високопланинската част на зоната и заема площ от 1831.11 ha. Площта на местообитанието в зоната е 27,88% от общата му площ в Континенталния биогеографски регион за страната. Съгласно картирането през 2011-2012 г. природното местообитание е представено с 90 полигона.

Местообитанието в зоната е с оценка „В“ за „Относителна площ“ „Представителност“ и „Степен на опазване“. Общата оценка на стойността на защитената зона за опазване на природното местообитание е „В“.

Съгласно специфичният доклад за местообитанието в тази зона, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ, местообитанието е оценено в благоприятно състояние по критерии „Площ в границите на зоната“, „Структура и функции“ и „Бъдещи перспективи (заплахи и влияния)“. Общата оценка на състоянието на местообитанието в зоната по трите критерия е благоприятно.

5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000 и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г.

През 2022 г. беше извършена теренна проверка за актуализация на наличната информация за състоянието на местообитанието в зоната. Посетени са 12 полигона (полигони с №№ 01134060_2, 01134060_11, 01134060_14, 01134060_15, 01134060_16, 01134060_17, 01134060_20, 01134060_75, 01134060_76, 01134060_80, 01134060_86, 01134060_87), в които местообитанието се среща според данните по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“. При проведените теренни изследвания през 2022 г. е установено, че общото проективно покритие на растителността е 90-100% във всички верифицирани полигони. Формират се два или три етажа – храстов, тревен и етаж на мъховете и лишейте. Във видовия състав основните ценообразуватели са *Vaccinium uliginosum*, *V. uliginosum*, *Juniperus sibirica* и *Arctostaphylos uva-ursi*. В полигоните се срещат и единични индивиди от *Rubus idaeus*, *Carpinus betulus*, *Fagus sylvatica*, *Salix capreae* и др. Други широко разпространени видове са *Agrostis capillaris*, *Festuca valida*, *Festuca nigrescens*, *Calamagrostis arundinacea*, *Chamaespartum sagittale*, *Antennaria dioica*, *Campanula patula*, *Hieracium pilosella*, *Genista tinctoria*, *Hypericum maculatum*, *Luzula luzuloides*, *Lerchenfeldia flexuosa* и др. Инвазивни чужди видове (ИЧВ) не са установени в границите на полигоните. Рудералните видове са представени от единични индивиди на *Rumex alpinus*, *Chenopodium bonus-henricus*, *Epilobium angustifolium*, *Urtica dioica*, които са със средно проективно покритие до 1%.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	Хектари	Най-малко 1831,11 ha	При картирането през 2011-2012 г. местообитанието е оценено в благоприятно състояние по параметър площ. При теренните изследвания в зоната през 2022 г. е установено благоприятно състояние на местообитанието по параметъра. Според най-съвременните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на площта, така че постоянната заемана площ от местообитанието в зоната следва да е най-малко 1831,11 ha.
Структура и функции: Общо проективно покритие на растителността	% общо проективно покритие на растителността	Най-малко 90% общо проективно покритие на растителността	При картирането 2011-2012 г. този параметър не е оценяван. В посетените през 2022 г. находища на местообитанието е установено покритие на растителността от 90-100% и местообитанието е оценено в благоприятно състояние. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – проективното покритие на растителността в местообитанието следва да е над 90%.
Структура и функции: Присъствие на типичния доминиращ вид (доминиращи видове)	Брой видове	Доминиране на поне един от видовете: подтип 1 – <i>Vaccinium uliginosum</i> ; подтип 3 – <i>Juniperus sibirica</i> ; подтип 6 – <i>Arctostaphylos uva-ursi</i>	При картирането през 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по този параметър. В посетените през 2022 г. находища е потвърдено наличието на доминиращите видове, като средно проективното им покритие е 50-60% в изследваните полигони. Състоянието на местообитанието се определя като благоприятно по този	Поддържане на състоянието по този параметър – храстовата растителност в местообитанието е доминирана поне от един от изброените в целевата стойност типични видове.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			параметър. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	
Структура и функции: Присъствие на типични видове растения	Брой типични видове	Най-малко 7 вида	<p>При картирането през 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по отношение на комбинацията от типични видове растения. Установените типични видове са <i>Juniperus sibirica</i>, <i>Vaccinium uliginosum</i>, <i>Juncus trifidus</i>, <i>Avenula versicolor</i>, <i>Agrostis rupestris</i> и др.</p> <p>В посетените през 2022 г. находища на местообитанието типичните видове са представени. Състоянието на местообитанието се определя като благоприятно по този параметър.</p> <p>Типични видове за местообитанието са:</p> <p>подтип 1: <i>Agrostis rupestris</i>, <i>Alectoria ochroleuca</i>, <i>Antennaria dioica</i>, <i>Avenula versicolor</i>, <i>Carex curvula</i>, <i>Campanula alpina</i> subsp. <i>orbelica</i>, <i>Cetraria islandica</i>, <i>Cetraria nivalis</i>, <i>Dianthus microlepis</i>, <i>Empetrum nigrum</i>, <i>Festuca riloensis</i>, <i>Festuca airoides</i>, <i>Genista depressa</i>, <i>Juncus trifidus</i>, <i>Juniperus sibirica</i>, <i>Primula minima</i>, <i>Polytrichum piliferum</i>, <i>Potentilla haynaldiana</i>, <i>Scleranthus neglectus</i>, <i>Sesleria coeruleans</i>, <i>Sesleria comosa</i>, <i>Thamnolia vermicularis</i>, <i>Thymus jankae</i>, <i>Vaccinium uliginosum</i>, <i>Veronica bellidioides</i></p> <p>подтип 3: <i>Avenula</i></p>	Поддържане на състояние по този параметър – в природното местообитание присъстват поне <u>седем</u> от типичните видове.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			<p><i>versicolor</i>, <i>Bellardiochloa variegata</i>, <i>Cerastium alpinum</i> ssp. <i>lanatum</i>, <i>Calamagrostis arundinacea</i>, <i>Campanula patula</i> ssp. <i>abietina</i>, <i>Campanula velebitica</i>, <i>Carex kitaibeliana</i>, <i>Carex caryophyllea</i>, <i>Cetraria islandica</i>, <i>Chamaecytisus</i> spp., <i>Daphne oleoides</i>, <i>Koeleria eriostachya</i>, <i>Festuca airoides</i>, <i>Festuca balcanica</i>, <i>Festuca nigrescens</i>, <i>Festuca valida</i>, <i>Genista depressa</i>, <i>Lerchenfeldia flexuosa</i>, <i>Lathyrus linifolius</i>, <i>Juncus trifidus</i>, <i>Pleurosium shreberi</i>, <i>Poa media</i>, <i>Polytrichum pilliferum</i>, <i>Rumex acetosella</i>, <i>Sesleria comosa</i>, <i>Sesleria latifolia</i>, <i>Thlaspi kovatsii</i>, <i>Thymus</i> spp., <i>Vaccinium myrtillus</i>, <i>Vaccinium uliginosum</i>, <i>Vaccinium vitis-idaea</i></p> <p>ПОДТИП 6: <i>Antennaria dioica</i>, <i>Anthoxanthum odoratum</i>, <i>Arctosatophylos uva-ursi</i>, <i>Bellardiochloa variegata</i>, <i>Bruckenthalia spiculifolia</i>, <i>Campanula velebitica</i>, <i>Carex kitaibeliana</i>, <i>C. caryophyllea</i>, <i>Carex bulgarica</i>, <i>Cetraria islandica</i>, <i>Chamaespaespartium sagitale</i>, <i>Chamaecytisus</i> spp., <i>Dryas octopetala</i>, <i>Festuca airoides</i>, <i>Festuca nigrescens</i>, <i>Genista depressa</i>, <i>Hieracium hoppeanum</i>, <i>Hypericum maculatum</i>, <i>Jasione bulgarica</i>, <i>Juncus trifidus</i>, <i>Juniperus sibirica</i>, <i>Luzula Luzuloides</i>, <i>Nardus stricta</i>, <i>Pleurosium shreberi</i>, <i>Polytrichum pilliferum</i>, <i>Potentilla haynaldiana</i>, <i>Rumex acetosella</i>, <i>Sesleria</i></p>	

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			<p><i>comosa, Sesleria latifolia, Scleranthus neglectus, Thymus spp., Vaccinium myrtillus, V. uliginosum, V. vitis-idaea, Veronica bellidioides</i></p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p>	
Структура и функции: Присъствие на нетипични храстови и дървесни видове, и орлова папрат	% от площта на местообитанието с покритие на с храстова и дървесна растителност, и орлова папрат	Не повече от 10%.	<p>В специфичният доклад за това местообитание в зоната се посочва, че е установено обрастване с храстова и дървесна растителност до 10% от площта на полигоните и местообитанието е в благоприятно състояние. При терените проучвания през 2022 г. местообитанието е оценено в благоприятно състояние по параметъра. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p>	Поддържане на състоянието по този параметър – проективното покритие на нетипичните храстови и дървесни видове, и обраствания с орлова папрат следва да е под 10%
Структура и функции: Наличие на инвазивни чужди видове	% проективно покритие на инвазивни чужди видове	Не повече от 1% проективно покритие на инвазивни чужди растения	<p>В специфичният доклад за това местообитание в зоната, този параметър не е отчетен. При теренната работа през 2022 г. не са регистрирани ИЧВ в местообитанието – благоприятно състояние на местообитанието. Инвазивните чужди видове (ИЧВ) се идентифицират, съгласно „Списък с инвазивните чужди видове растения“, които ИАОС докладва към Европейската агенция по околна среда в Националните доклади за състоянието и опазването на околната среда в Република България по индикатор "Инвазивни чужди видове за България /</p>	Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на ИЧВ в природното местообитание следва да е под 1%.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			SEBI 2010 "Инвазивни чужди видове за Европа" и списъка с ИЧВ, които засягат Съюза (създаден и актуализиран с регламенти за изпълнение на Комисията в съответствие с Регламент (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета). Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	
Структура и функции: Присъствие на рудерални видове	% от площта на местообитанието	Най-много 5%	Природното местообитание е в благоприятно състояние, когато не присъстват рудерални видове (в един идеален вариант) или тяхното присъствие е спорадично и общото им проективно покритие не надхвърля 5%. При картирането на местообитанието в зоната (2011–2012 г.) е отчетено слабо присъствие на рудерални видове, които не формират самостоятелни ценози. Съответно, дадена е оценка благоприятно състояние. При теренните наблюдения в зоната през 2022 г., също е установена слаба рудерализация. Рудералните видове не формират самостоятелни ценози, като покритието им до 5%. Установени са видовете като <i>Rumex alpinus</i> , <i>Chenopodium bonus-henricus</i> , <i>Urtica dioica</i> , <i>Carduus</i> spp., <i>Cirsium ligulare</i> , <i>Verbascum longifolium</i> и др. Списък с често срещани рудерални видове: <i>Carduus acanthoides</i> , <i>Cirsium arvense</i> , <i>Cirsium ligulare</i> , <i>Cirsium vulgare</i> , <i>Eryngium</i>	Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на рудерални видове в природното местообитание следва да е под 5%.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			<i>campestre</i> , <i>Rumex alpinis</i> , <i>Chenopodium bonus-henricus</i> , <i>Sambucus ebulus</i> , <i>Urtica dioica</i> , <i>Verbascum</i> spp. и др. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	

7. Необходимост от актуализация на СФ за защитената зона

За момента, не е необходима промяна на данните, посочени в СФ.

8. Цитирана литература

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App>.

Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМСБР). Списък с Инвазивни Чужди Видове. ИАОС. <https://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/spisak-s-vidove>

Петрова, А., Владимирова, В., Георгиев, В. 2012. Инвазивни чужди видове растения в България. ИБЕИ-БАН, София, 320 с.

Русакова, В. 2009. 4060 Алпийски и бореални ерикоидни съобщества. – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, с. 101-128.

Русакова, В. 2015а. 03F2 Съобщества от синя боровинка (*Vaccinium uliginosum*). – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 213-214.

Русакова, В. 2015б. 05F2 Храсталаци от сибирска хвойна (*Juniperus sibirica*). – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 218-220.

Русакова, В. 2015с. 09F2 Високопланински съобщества от мечо грозде (*Arctostaphylos uva-ursi*). – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 224-225.

Списък с инвазивни чужди видове към Регламент 1143/2014, които засягат ЕС. МОСВ. <https://www.moew.government.bg/bg/priroda/biologichno-raznoobrazie/nemestni-i-invazivni-chujdi-vidove/invazivni-chujdi-vidove/>.

Автори на текста: Кирил Василев, Николай Велев

1.4 Природно местообитание 4070 *Храстови съобщества с *PINUS MUGO*

1. Код и наименование на типа местообитание: 4070 *Храстови съобщества с *Pinus mugo*

2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание е представено от фитоценозите на клека (*Pinus mugo*), които се срещат във високите планините на страната (Рила, Пирин, Витоша, Западните Родопи, Беласица, Стара планина) в субалпийския пояс между 1800-2500 m н.в. В планините Рила и Пирин местообитанието заема големи площи в субалпийския пояс, докато в останалите планини е фрагментирано. Фитоценозите са преобладаващо с първичен произход, като част от тях се развиват на мястото на унищожени гори. Срещат се при разнообразни абиотични условия (изложение, наклон на склона, дълбочина на почвената покривка и др.). В хоризонталната структура на фитоценозите се формират два или три етажа - храстов, тревен и етаж на мъховете и лишеите. Храстовият етаж също може да се разделя на висок храстов формиран от клека и нисък храстов, в състава на който участват ниски храстчета (*Vaccinium myrtillus*, *V. uliginosum*, *V. vitis-ideae*, *Chamaecytisus* sp., *Juniperus sibirica*, *Bruckenthalia spiculifolia*). Видовият състав е сравнително беден, като се срещат видове, като *Nardus stricta*, *Sesleria comosa*, *Poa media*, *Festuca valida*, *Lerchenfeldia flexuosa*, *Agrostis capillaris* и др. Участието на мъховете (видове като *Hylocomnium splendens*, *Rhytidiadelphus triquetrus* и др.) и лишеите (видове като *Cetraria islandica*, *Cladonia* sp. и др.) е също значително в част от фитоценозите.

Местообитанието е включено в Червена книга на България (ЧК, т.3. Природни местообитания) с код 16F2 Храсталаци от клек (*Pinus mugo*), което е с категория Уязвимо [VU] (Русакова 2015).

Природното местообитание е приоритетно, според Директива 92/43/ЕЕС и е отбелязано със звезда (*).

Според картирането (2011-2012 г.), в защитена зона BG0000113 Витоша местообитание 4070 е с ограничено разпространение в билните части на планината. Местообитанието формира фрагментирани фитоценози, които са с най-големи площи в района на хижа Алеко. Доминантен вид е клекът, който формира висок храстов етаж. Формира се и нисък храстов етаж с участието на *Juniperus sibirica*, *Vaccinium uliginosum*, *V. vitis-idea*, *V. myrtullus*. Тревният етаж е с ниско покритие (до 10-15%), като във видовия състав се срещат *Agrostis capillaris*, *Festuca valida*, *Calamagrostis arundinacea*, *Chamaespartum sagittale*, *Hypericum maculatum*, *Luzula luzuloides*, *Lerchenfeldia flexuosa* и др. Участието на мъховете и лишеите е до 15-20%, като се срещат *Hylocomnium splendens*, *Rhytidiadelphus triquetrus*, *Cetraria islandica* и др.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

В мрежата Natura 2000, природно местообитание с код 4070 фигурира в Стандарните формуляри на 8 зони, като е предмет на опазване във всички от тях (Natura 2000_BG_2021_12_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>) и е разпространено в два биогеографски региона – Континентален и Алпийски. За територията на защитена зона „Витоша“ местообитанието е разпространено в Континенталния биогеографски регион.

Съгласно докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-незадоволително състояние и в двата региона. За Континенталния биогеографски регион

– благоприятни площ, неизвестни разпространение и структура и функции и неблагоприятни-незадоволителни бъдещи перспективи.

Като влияния и заплахи с висока степен за Континенталния биогеографски регион се посочва създаването или развитието на инфраструктура за спорт, туризъм и отдих. В ЧК на РБ, т.3. Природни местообитания, като отрицателно действащи фактори са посочени и стопанското използване на клека, изсичането и опожаряването.

4. Състояние на ниво защитена зона

Данни за природното местообитание, представени в Стандартния Формуляр за данни (СФ) на зоната.

Annex I Habitat types						Site assessment			
Code	PF	NP	Cover (ha)	Cave (number)	Data quality	A/B/C/D	A/B/C		
						Representativity	Relative Surface	Conservation	Global
4070			8.93		G	C	C	C	C

В защитена зона BG0000113 „Витоша“ местообитанието е с локално разпространение в билната част на зоната и е представено от 8.93 ha. Площта на местообитанието в зоната е 100% от общата му площ в Континенталния биогеографски регион за страната. Съгласно картирането през 2011-2012 г. природното местообитание е представено с 4 полигона.

Местообитанието в зоната е с оценка „С“ за „Относителна площ“ „Представителност“ и „Степен на опазване“. Общата оценка на стойността на защитената зона за опазване на природното местообитание е „С“.

Съгласно специфичният доклад за местообитанието в тази зона, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ, местообитанието е оценено в благоприятно състояние по критерии „Площ в границите на зоната“ и „Структура и функции“ и в неблагоприятно-незадоволително състояние по „Бъдещи перспективи (заплахи и влияния)“. Общата оценка на състоянието на местообитанието в зоната по трите критерия е неблагоприятно-незадоволително.

5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000 и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г.

През 2022 г. беше извършена теренна проверка за актуализация на наличната информация за състоянието на местообитанието в зоната. Посетен е 1 полигон (полигон с № 01134070_4), който е с площ от 5,15 ha (57,7% от картираната площ в зоната). При проведените теренни изследвания през 2022 г. е установено, че общото проективно покритие на растителността е 90-100%. Формират се четири етажа – висок храстов, нисък храстов, тревен и етаж на мъховете и лишейте. Високият храстов етаж е формиран от клека, а ниският храстов от *Vaccinium uliginosum*, *V. myrtillus*, *Juniperus sibirica*. Тревният етаж е с беден видов състав и проективно покритие 10-15%, като във видовия състав се срещат *Agrostis capillaris*, *Festuca valida*, *Calamagrostis arundinacea*, *Chamaespartum sagittale*, *Hypericum maculatum*, *Luzula luzuloides*, *Lerchenfeldia flexuosa* и др. Участието на мъховете и лишейте е до 15-20%, като се срещат *Hylocomnium splendens*, *Rhytodiadelphus triquetrus*, *Cetraria islandica* и др. Не е установено разпространението на инвазивни чужди видове (ИЧВ). Рудералните видове са с ограничено присъствие и покритие под 1%, като се срещат *Chenopodium bonus-henricus*,

Rumex alpinus, *Cirsium ligulare*, *Urtica dioica*, *Verbascum longidolium*, *Epilobium angustifolium*. В местообитанието се срещат единични екземпляри на *Salix capreae*, *Picea abies*, *Fagus sylvatica*, които не формират самостоятелни фитоценози.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	Хектари	Най-малко 8,93 ha	При картирането през 2011-2012 г. местообитанието е оценено в благоприятно състояние по параметър площ. При теренните изследвания в зоната през 2022 г. е потвърдено благоприятното състояние на местообитанието. Наблюдава се тенденция на увеличаване на площта клека, като са започнали процеси на разпространението му в съседните фитоценози. Според най-съвременните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на площта, така че постоянната заемана площ от местообитанието в зоната следва да е най-малко 8,93 ha.
Структура и функции: Общо проективно покритие на растителността	% общо проективно покритие на растителността	Най-малко 90% общо проективно покритие на растителността	При картирането през 2011-2012 г. този параметър не е оценяван. В посещенията през 2022 г. находища на местообитанието е установено покритие на растителността от 90-100% и местообитанието е оценено в благоприятно състояние. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – проективното покритие на растителността в местообитанието следва да е над 90%.
Структура и функции: Присъствие на типичния доминиращ вид (доминиращи видове)	Брой видове	Доминиране на <i>Pinus mugo</i>	При картирането през 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по този параметър, като клека е с покритие от 60% до 90% в полигоните. В посещенията през 2022 г. находища е потвърдено доминирането на <i>Pinus mugo</i> , като проективното му покритие е 70-80%. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на	Поддържане на състоянието по този параметър – храстовата растителност в местообитанието е доминирана от <i>Pinus mugo</i> .

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			състоянието по този параметър.	
Структура и функции: Присъствие на типични видове растения	Брой типични видове	Най-малко 5 вида	<p>При картирането през 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по отношение на комбинацията от типични видове растения. Установените типични видове са <i>Pinus mugo</i>, <i>Vaccinium myrtillus</i>, <i>Lerchenfeldia flexuosa</i> и др.</p> <p>В посетените през 2022 г. находища на местообитанието типичните видове са представени. Състоянието на местообитанието се определя като благоприятно по този параметър.</p> <p>Типични видове за местообитанието са: <i>Pinus mugo</i>, <i>Juniperus sibirica</i>, <i>Lerchenfeldia flexuosa</i>, <i>Vaccinium myrtillus</i>, <i>V. vitis-idaea</i>, <i>Calamagrostis arundinacea</i>, <i>Carex kitaibeliana</i>, <i>Daphne oleoides</i>, <i>Deschampsia flexuosa</i>, <i>Dryas octopetala</i>, <i>Festuca nigrescens</i>, <i>F. penzesii</i>, <i>F. valida</i>, <i>Gentiana punctata</i>, <i>Geum montanum</i>, <i>Homogyne alpina</i>, <i>Jasione bulgarica</i>, <i>Poa media</i>, <i>Sesleria comosa</i>, <i>Hylocomium splendens</i>, <i>Pleurosium schreberi</i>, <i>Rhytidiadelphus triquetrus</i>, <i>Cetraria islandica</i>.</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p>	Поддържане на състояние по този параметър – в природното местообитание присъстват поне <u>пет</u> от типичните видове.
Структура и функции: Присъствие на нетипични храстови и дървесни видове, и орлова папрат	% от площта на местообитанието с покритие на нетипична с храстова и дървесна растителност, и орлова папрат	Не повече от 10%	<p>В специфичният доклад за това местообитание този параметър не е оценяван.</p> <p>При терените проучвания през 2022 г. в посетеното находище на местообитанието е установено присъствие на единични храстови и дървесни видове (като <i>Salix capreae</i>, <i>Picea abies</i>, <i>Fagus sylvatica</i>), които не формират самостоятелни ценози.</p> <p>Според наличните данни,</p>	Поддържане на състоянието по този параметър – проективното покритие на нетипичните храстови и дървесни видове, и обраствания с орлова папрат следва да е под 10%

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	
Структура и функции: Наличие на инвазивни чужди видове	% проективно покритие на инвазивни чужди видове	Не повече от 1% проективно покритие на инвазивни чужди растения	В специфичният доклад за това местообитание в зоната, този параметър не е отчетен. При теренната работа през 2022 г. не са регистрирани ИЧВ в местообитанието – благоприятно състояние на местообитанието. Инвазивните чужди видове (ИЧВ) се идентифицират, съгласно „Списък с инвазивните чужди видове растения“, които ИАОС докладва към Европейската агенция по околна среда в Националните доклади за състоянието и опазването на околната среда в Република България по индикатор "Инвазивни чужди видове за България / SEBI 2010 Инвазивни чужди видове за Европа" и списъка с ИЧВ, които засягат Съюза (създаден и актуализиран с регламенти за изпълнение на Комисията в съответствие с Регламент (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета). Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на ИЧВ в природното местообитание следва да е под 1%.
Структура и функции: Присъствие на рудерални видове	% от площта на местообитанието	Най-много 5%	Природното местообитание е в благоприятно състояние, когато не присъстват рудерални видове (в един идеален вариант) или тяхното присъствие е спорадично и общото им проективно покритие не надхвърля 5%. При картирането на местообитанието в зоната (2011–2012 г.) този параметър не е оценяван. При теренните наблюдения в зоната през 2022 г. е установена слаба рудерализация. Рудералните видове не	Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на рудерални видове в природното местообитание следва да е под 5%.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			<p>формират самостоятелни ценози, като покритието им до 5%. Установени са видовете като <i>Chenopodium bonus-henricus</i>, <i>Rumex alpinus</i>, <i>Cirsium ligulare</i>, <i>Urtica dioica</i>, <i>Verbascum longidolium</i>, <i>Epilobium angustifolium</i>.</p> <p>Списък с често срещани рудерални видове: <i>Carduus acanthoides</i>, <i>Cirsium arvense</i>, <i>Cirsium ligulare</i>, <i>Cirsium vulgare</i>, <i>Eryngium campestre</i>, <i>Epilobium angustifolium</i>, <i>Rumex alpinus</i>, <i>Chenopodium bonus-henricus</i>, <i>Sambucus ebulus</i>, <i>Urtica dioica</i>, <i>Verbascum</i> spp. и др.</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p>	

7. Необходимост от актуализация на СФ за защитената зона

За момента, не е необходима промяна на данните, посочени в СФ.

8. Цитирана литература

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Natura 2000. <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App> .

Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМСБР). Списък с инвазивни чужди видове. ИАОС. <https://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/spisak-s-vidove>.

Петрова, А., Владимирова, В., Георгиев, В. 2012. Инвазивни чужди видове растения в България. ИБЕИ-БАН, София, 320 с.

Русакова, В. 2009. 4070 Храстови съобщества с *Pinus mugo*. – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, с. 129-132.

Русакова, В. 2015. 16F2 Храсталаци от клек (*Pinus mugo*). – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 238-240.

Списък с инвазивни чужди видове към Регламент 1143/2014, които засягат ЕС. МОСВ. <https://www.moew.government.bg/bg/priroda/biologichno-raznoobrazie/nemestni-i-invazivni-chujdi-vidove/invazivni-chujdi-vidove/>

Автори на текста: Кирил Василев, Николай Велев

1.5 Природно местообитание 4080 СУБАРКТИЧНИ ХРАСТАЛАЦИ ОТ *SALIX* SPP.

1. Код и наименование на типа местообитание: 4080 Субарктични храсталаци от *Salix* spp.

2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание е представено от фитоценозите на ниски олиготермни хигрофилни върби *Salix lapponum*, *Salix waldsteiniana*, *Salix hastata*, които се срещат във високите планини над (1600) 1800 – 2300 (2400) м н.в. Местообитанието е с ограничено разпространение в страната в планините Рила, Витоша, Пирин, Родопи и Стара планина. Фитоценозите са най-добре представени в планините Рила и Витоша. На Витоша *Salix lapponum* и *Salix waldsteiniana* формират самостоятелни или смесени фитоценози. Във видовия състав доминират върбите. Срещат се и значителен брой тревни видове, навлизащи от съседните тревни и храстови фитоценози, като *Deschampsia caespitosa*, *Eriophorum* spp., *Sanguisorba officinalis*, *Carex nigra*, *Molinia caerulea*, *Bistorta major*, *Molinia caerulea* и др.

Местообитанието е включено в Червена книга на България (ЧК, т.3. Природни местообитания) с код 14F2 Субалпийски съобщества от върби (*Salix* spp.), което е с категория Застрашено [EN] (Русакова 2015).

Според картирането (2011-2012 г.), в защитена зона BG0000113 Витоша местообитание 4080 е с ограничено разпространение в билните части на планината. Доминантни видове са *Salix lapponum* и *Salix waldsteiniana*, които формират самостоятелни или смесени фитоценози. Други храстови видове, които се срещат са *Juniperus sibirica*, *Vaccinium uliginosum*, *V. vitis-idaea*, *V. myrtillus*, *Rubus idaeus*. Тревният етаж е с проективно покритие 15-45%, като във видовия състав се срещат *Agrostis capillaris*, *Festuca valida*, *Calamagrostis arundinacea*, *Carex nigra*, *Hypericum maculatum*, *Luzula luzuloides*, *Lerchenfeldia flexuosa*, *Eriophorum latifolium*, *E. angustifolium* и др. Участието на мъховете и лишеите е до 20%, като се срещат *Hylocomnium splendens*, *Rhytidiadelphus triquetrus*, *Cetraria islandica* и др.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

В мрежата Natura 2000, природно местообитание с код 4080 фигурира в Стандарните формуляри на 2 зони, като е предмет на опазване и в двете (Natura 2000_BG_2021_12_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>). Разпространено и в два биогеографски региона – Континентален и Алпийски. За територията на защитена зона „Витоша“ местообитанието е разпространено в Континенталния биогеографски регион.

Съгласно докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-незадоволително състояние и в двата региона. За Континенталния биогеографски регион – благоприятни площ, неизвестни разпространение и структура и функции и неблагоприятни-незадоволителни бъдещи перспективи.

Като влияние и заплаха с висока степен за Континенталния биогеографски регион се посочват естествените процеси на сукцесия, които водят до промяна във видовия състав. В ЧК на РБ, т.3. Природни местообитания, като отрицателно действащи фактори са климатичните промени, които застрашават съществуването на разглежданите хигрофилни фитоценози, отводняване на територии с разпространение на ценози на субарктичните върби, което води към развитие на мезофилни съобщества и изчезване на разглеждания тип местообитания с тяхната хигрофилна растителност.

4. Състояние на ниво защитена зона

Данни за природното местообитание, представени в Стандартния Формуляр за данни (СФ) на зоната.

Annex I Habitat types						Site assessment			
Code	PF	NP	Cover (ha)	Cave (number)	Data quality	A/B/C/D	A/B/C		
						Representativity	Relative Surface	Conservation	Global
4080			14.0		M	B	A	B	B

В защитена зона BG0000113 „Витоша“ местообитанието е с локално разпространение в билната част на зоната и е представено от 14.0 ha. Площта на местообитанието в зоната е 78,7% от общата му площ в Континенталния биогеографски регион за страната. Съгласно картирането през 2011-2012 г. природното местообитание е представено с 51 полигона.

Местообитанието в зоната е с оценка „А“ за „Относителна площ“ и с оценка „В“ за „Представителност“ и „Степен на опазване“. Общата оценка на стойността на защитената зона за опазване на природното местообитание е „В“.

Съгласно специфичният доклад за местообитанието в тази зона, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ, местообитанието е оценено в благоприятно състояние по критерий „Структура и функции“ и в неблагоприятно-незадоволително състояние по критерии „Площ в границите на зоната“ и „Бъдещи перспективи (заплахи и влияния)“. Общата оценка на състоянието на местообитанието в зоната по трите критерия е неблагоприятно-незадоволително.

5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000 и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г.

През 2022 г. беше извършена теренна проверка за актуализация на наличната информация за състоянието на местообитанието в зоната. Верифицирани са 8 полигона (полигони с №№ 01134080_15, 01134080_16, 01134080_22, 01134080_23, 01134080_24, 01134080_27, 01134080_41, 01134080_42, 01134080_44). При проведените теренни изследвания през 2022 г. е установено, че общото проективно покритие на растителността е 90-100%. Във всички полигони местообитанието е представително и потвърдено. В храстовия етаж се формират монодоминантни или смесени фитоценози на *Salix lapponum* и *Salix waldsteiniana*. Други храстови видове, които се срещат са *Vaccinium uliginosum*, *V. myrtillus*, *Juniperus sibirica*, *Rubus idaeus*, *Salix capreae*. Общото проективно покритие на храстите е 90-100%. Тревният етаж е с проективно покритие 15-45%, като във видовия състав се срещат *Agrostis capillaris*, *Festuca valida*, *Calamagrostis arundinacea*, *Carex nigra*, *Hypericum maculatum*, *Luzula luzuloides*, *Lerchenfeldia flexuosa*, *Eriophorum latifolium*, *E. angustifolium* и др. Участието на мъховете и лишеите е до 20%, като се срещат *Hylocomnium splendens*, *Rhytodiadelphus triquetrus*, *Cetraria islandica* и др. Не е установено разпространението на инвазивни чужди видове (ИЧВ). Рудералните видове са с ограничено присъствие и покритие под 1%, като се срещат *Chenopodium bonus-henricus*, *Rumex alpinus*, *Cirsium ligulare*, *Urtica dioica*, *Verbascum longidolium*, *Epilobium angustifolium*. В местообитанието се срещат единични индивиди на *Salix capreae*, *Picea abies*, *Fagus sylvatica*, които не формират самостоятелни фитоценози.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	Хектари	Най-малко 14.0 ha	При картирането през 2011-2012 г. местообитанието е оценено в неблагоприятно-незадоволително състояние по параметър площ. При теренните изследвания в зоната през 2022 г. местообитанието е потвърдено във всички верифицирани полигони. Местообитанието е оценено в благоприятното състояние. Според най-съвременните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на площта, така че постоянната заемана площ от местообитанието в зоната следва да е най-малко 14.0 ha.
Структура и функции: Общо проективно покритие на растителността	% общо проективно покритие на растителността	Най-малко 90% общо проективно покритие на растителността	При картирането 2011-2012 г. този параметър не е оценяван. В посещенията през 2022 г. находища на местообитанието е установено покритие на растителността от 90-100% и местообитанието е оценено в благоприятно състояние. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – проективното покритие на растителността в местообитанието следва да е над 90%.
Структура и функции: Присъствие на типичния доминиращ вид (доминиращи видове)	Брой видове	Доминиране на <i>Salix lapponum</i> , <i>Salix waldsteiniana</i>	При картирането през 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по този параметър, като <i>Salix lapponum</i> е с покритие над 80% в полигоните. В посещенията през 2022 г. находища е установено доминирането на <i>Salix lapponum</i> , <i>Salix waldsteiniana</i> , като проективното му покритие им е 70-80%. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – храстовата растителност в местообитанието е доминирана от <i>Salix lapponum</i> , <i>Salix waldsteiniana</i> .

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни и цели за защитената зона
Структура и функции: Присъствие на типични видове растения	Брой типични видове	Най-малко 7 вида	<p>При картирането през 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по отношение на комбинацията от типични видове растения. Установените типични видове са <i>Salix lapponum</i>, <i>Deschampsia caespitosa</i>, <i>Potentilla erecta</i>, <i>Hypericum maculatum</i> и др.</p> <p>В посетените през 2022 г. находища на местообитанието типичните видове са представени. Състоянието на местообитанието се определя като благоприятно по този параметър.</p> <p>Типични видове за местообитанието са:</p> <p><i>Carex pallescens</i>, <i>Cirsium heterotrichum</i>, <i>Deschampsia caespitosa</i>, <i>Eriophorum latifolium</i>, <i>Hypericum maculatum</i>, <i>Potentilla erecta</i>, <i>Viola dacica</i>, <i>Rumex acetosa</i>, <i>Salix lapponum</i>, <i>Salix waldsteiniana</i>, <i>Succisa pratensis</i>, <i>Alchemilla glaucescens</i>, <i>Angelica panicii</i>, <i>Baeothryon caespitosum</i> (= <i>Trichophorum caespitosum</i>), <i>Bistorta major</i>, <i>Carex cinerea</i> (= <i>Carex curta</i>), <i>C. echinata</i>, <i>C. flava</i>, <i>C. nigra</i>, <i>Carex ovalis</i> (= <i>Carex leporina</i>), <i>C. umbrosa</i>, <i>Cirsium heterotrichum</i>, <i>Deschampsia caespitosa</i>, <i>Eriophorum latifolium</i>, <i>E. vaginatum</i>, <i>Hypericum maculatum</i>, <i>Juncus conglomeratus</i>, <i>J. effusus</i>, <i>Lathyrus alpestris</i>, <i>Molinia caerulea</i>, <i>Potentilla erecta</i>, <i>P. palustris</i>, <i>Rumex acetosa</i>, <i>Salix lapponum</i>, <i>S. waldsteiniana</i>, <i>Sanguisorba officinalis</i>, <i>Scirpus sylvaticus</i>, <i>Succisa pratensis</i>, <i>Swertia perennis</i>, <i>Thalictrum aquilegifolium</i>.</p> <p>Според наличните данни,</p>	Поддържане на състояние по този параметър – в природното местообитание присъстват поне <u>седем</u> от типичните видове.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни и цели за защитената зона
			местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	
Структура и функции: Присъствие на нетипични храстови и дървесни видове, и орлова папрат	% от площта на местообитанието с покритие на нетипична храстова и дървесна растителност, и орлова папрат	Не повече от 10%	В специфичният доклад за това местообитание този параметър не е оценяван. При терените проучвания през 2022 г. в посетеното находище на местообитанието е установено присъствие на единични храстови и дървесни видове (като <i>Salix capreae</i> , <i>Picea abies</i> , <i>Fagus sylvatica</i>), които не формират самостоятелни ценози. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – проективното покритие на нетипичните храстови и дървесни видове, и обраствания с орлова папрат следва да е под 10%.
Структура и функции: Наличие на инвазивни чужди видове	% проективно покритие на инвазивни чужди видове	Не повече от 1% проективно покритие на инвазивни чужди видове растения	В специфичният доклад за това местообитание в зоната, този параметър не е отчетен. При теренната работа през 2022 г. не са регистрирани ИЧВ в местообитанието – благоприятно състояние на местообитанието. Инвазивните чужди видове (ИЧВ) се идентифицират, съгласно „Списък с инвазивните чужди видове растения“, които ИАОС докладва към Европейската агенция по околна среда в Националните доклади за състоянието и опазването на околната среда в Република България по индикатор "Инвазивни чужди видове за България / SEBI 2010 „Инвазивни чужди видове за Европа" и списъка с ИЧВ, които засягат Съюза (създаден и актуализиран с регламенти за изпълнение на Комисията в съответствие с Регламент (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета). Според наличните данни,	Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на ИЧВ в природното местообитание следва да е под 1%.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни и цели за защитената зона
			местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	
Структура и функции: Присъствие на рудерални видове	% от площта на местообитанието	Най-много 5%	Природното местообитание е в благоприятно състояние, когато не присъстват рудерални видове (в един идеален вариант) или тяхното присъствие е спорадично и общото им проективно покритие не надхвърля 5%. При картирането на местообитанието в зоната (2011–2012 г.) този параметър не е оценяван. При теренните наблюдения в зоната през 2022 г. е установена слаба рудерализация. Рудералните видове не формират самостоятелни ценози, като покритието им до 5%. Установени са видовете като <i>Chenopodium bonus-henricus</i> , <i>Rumex alpinus</i> , <i>Urtica dioica</i> , <i>Verbascum longidolium</i> . Списък с често срещани рудерални видове: <i>Cirsium arvense</i> , <i>Cirsium ligulare</i> , <i>Cirsium vulgare</i> , <i>Rumex alpinus</i> , <i>Chenopodium bonus-henricus</i> , <i>Urtica dioica</i> , <i>Verbascum</i> spp. и др. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на рудерални видове в природното местообитание следва да е под 5%.
Структура и функции: Промени в хидрологичния режим от изкуствени съоръжения	Наличие/липса на отводнителни съоръжения и водоползвания	Няма нови отводнителни съоръжения и водоползвания	При картирането на местообитанията в зоната (2011–2012 г.) е отчетено благоприятно състояние по параметъра. Ако има съществуващи до 2007 г. съоръжения, те влизат в базисното състояние и изпълнение на целите се отчита за нови такива съоръжения след тази година. При проучванията през 2022 г.	Поддържане на състоянието по този параметър – в местообитанието следва да се поддържа висока степен на влажност и близка до естествената циркулация на

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни и цели за защитената зона
			не е установено наличието на хидрологични, съоръжения, които да водят до промяна във водния режим на водоемите. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър	водите.

7. Необходимост от актуализация на СФ за защитената зона

За момента, не е необходима промяна на данните, посочени в СФ.

8. Цитирана литература

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App>.

Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМСБР). Списък с инвазивни чужди видове. ИАОС. <https://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/spisak-s-vidove>.

Петрова, А., Владимирова, В., Георгиев, В. 2012. Инвазивни чужди видове растения в България. ИБЕИ-БАН, София, 320 с.

Русакова, В. 2009. 4080 Субарктични храсталаци от *Salix* spp. – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, с. 133-136.

Русакова, В. 2015. 14F2 Субалпийски съобщества от върби (*Salix* spp.). – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 235-247.

Автори на текста: Кирил Василев, Николай Велев

1.6 Природно местообитание 5130 СЪОБЩЕСТВА НА *JUNIPERUS COMMUNIS* ВЪРХУ ВАРОВИК

1. Код и наименование на типа местообитание: 5130 Съобщества на *Juniperus communis* върху варовик

2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание включва фитоценозите на обикновената хвойна (*Juniperus communis*), които се срещат в равнинните, полупланинските и планинските райони в страната. Съобществата са с вторичен произход, като са се развили на мястото на ксерофилни и ксеромезофилни дървесни, храстови и тревни фитоценози, в резултат на тяхното унищожаване и настъпилите сукцесионни процеси. Фитоценозите на обикновената хвойна се среща по топли и припечни места, с разнообразно изложение, но

преобладаващо с южна, западна или източна компонента. Почвите са плитки до средномощни. Основната скала е преобладаващо варовик. Видовият състав е богат и в него участват видове навлизащи от съседните местообитания. Общото проективно покритие достига докъм 80-100%. В съобществата се формират 2 етажа – храстов и тревен. В някои съобщества могат да се формират два храстови етажа – висок и нисък храстов етаж, тревен етаж и етаж на мъховете и лишеите. В храстовия етаж доминантен вид е *Juniperus communis*, като проективното му покритие варира според степента на развитие и формиране на местообитанието, но преобладаващо е в диапазона 40-90%. Други храстови видове, които се срещат и в отделни съобщества може и да са съдоминанти са *Quercus cerris*, *Q. frainetto*, *Q. daleschampii*, *Carpinus orientalis*, *Fraxinus ornus*, *Syringa vulgaris*, *Pinus nigra*, *P. sylvestris*, *Picea abies*, *Fagus sylvatica*, *Crataegus monogyna*, *Prunus spinosa*, *Rosa canina*, *Ulmus minor*, *Cornus mas*, *Rubus caesius*. Тревният етаж е добре развит, но проективното му покритие се определя в значителен степен от степента на засенчване от храстовия етаж. Типични видове в тревния етаж са *Festuca dalmatica*, *F. valesiaca*, *Chrysopogon gryllus*, *Dichanthium ischaemum*, *Agrostis capillaris*, *A. castellana*, *Nardus stricta*, *Teucrium chamaedrys*, *T. montanum*, *Eryngium campestre* и др. Растителността в местообитанието се ползва пасищно. Голяма част от фитоценозите на обикновената хвойна са обект на опазване, като част от защитените зони в мрежата НАТУРА 2000, националните и природните паркове и другите защитени територии.

Местообитанието е включено в Червена книга на България (ЧК, т.3. Природни местообитания) с код и 17F3 Храсталаци от синя хвойна (*Juniperus communis*), и е с категория Потенциално застрашено [NT] (Виткова, Ташев, 2015).

В Защитена зона BG0000113 Витоша местообитание 5130 е с добра представителност и има обща площ от 48,03 ha. Разпространено е в южната част на планината, западно от с. Ярлово. При теренната работа в зоната през 2022 г. са регистрирани нарушения в местообитанието. Установено е изсичане на хвойнови храсти с цел разчистване на места за паша и/или коситба, както и естествени процеси на настъпление на горска растителност. Всичко това води до загуба на площ от местообитанието.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Местообитанието е разпространено и в трите биогеографски региона в страната. Цялата защитена зона BG0000113 Витоша попада в Континенталния биогеографски регион. Съгласно докладването по чл. 17 на Директивата за местообитанията за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-незадоволително състояние в Континенталния биогеографски регион – неизвестно състояние по разпространение и структура и функции, благоприятно по заемана площ, и неблагоприятно-незадоволително състояние по бъдещи перспективи.

При докладването по чл. 17 през 2013г. (за периода 2007-2012 г.) местообитанието е оценено в благоприятно състояние по разпространение и заемана площ, в неблагоприятно-незадоволително по структура и функции, и бъдещи перспективи, и като крайна оценка е също в неблагоприятно-незадоволително състояние, както през 2019г. Сред влиянията и заплахите за местообитание 5130, съгласно докладването през 2019г., като такива с висока степен за Континенталния биогеографски регион се посочват: опожаряване на разкриване на селскостопански площи, опожаряване за целите на лесовъдството, промяна в начина на ползване на земята с и превръщането ѝ в парцели за строителство. В Червена книга на Р. България са посочени следните отрицателно действащи фактори: опожаряване, сечи, паша на добитък, събиране на галбули („плодове“) за медицински цели, разширяване на селскостопанските площи, ерозия, свлачища (Виткова, Ташев, 2015).

Природното местообитание е предмет на опазване в 14 бр. защитени зони от мрежата Натура 2000 (Natura 2000_BG_2021_12_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>).

4. Състояние на ниво защитена зона

Данни за природното местообитание, представени в Стандартния Формуляр за данни (СФ) на зоната.

Annex I Habitat types						Site assessment			
Code	PF	NP	Cover (ha)	Cave (number)	Data quality	A/B/C/D	A/B/C		
						Representativity	Relative Surface	Conservation	Global
5130			48.03		M	C	B	C	C

В защитена зона BG0000113 Витоша местообитанието заема площ от 48,03 ha и е разпространено в Континенталния биогеографски регион, където попада и цялата зона. Площта на местообитанието в зоната е 7,32% от общата му площ в Континенталния биогеографски регион за страната. Съгласно картирането през 2011-2012 г. природното местообитание е представено с 22 полигона в зоната, като площта на полигоните варира в диапазона 0,08-17.88 ha.

5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000 и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. През 2022 г. беше извършена теренна проверка за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната.

Съгласно специфичния доклад за местообитанието в тази зона, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000, местообитанието е оценено в благоприятно състояние и по критерии „Заемана площ“ и „Структура и функции“, и в неблагоприятно-незадоволително по критерий „Бъдещи перспективи“. Общата оценка на състоянието на природно местообитание в зоната е неблагоприятно-незадоволително състояние.

При проведените теренни изследвания през 2022 г. е установено нарушаване на местообитанието – изсичане на хвойната и настъпление на горска растителност. Има високо покритие на бял бор (*Pinus sylvestris*) и др. дървесни видове в рамките на местообитанието. Това се отразява негативно на структурата и функциите на местообитанието и същевременно е и загуба на площ от местообитанието.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	Хектари	Най-малко 48,03 ha	При картирането през 2011-2012 г. местообитанието е оценено в благоприятно състояние по този параметър. При теренната работа през 2022 г. е установено настъпление на	Подобряване на площта, така че постоянната заемана площ от местообитанието в зоната следва да

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			горска растителност и частично изсичане на хвойната, което води до загуба на площ от местообитанието. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от подобряване на състоянието по този параметър.	е най-малко 48,03 ha.
Структура и функции: Проективно покритие на типичния доминиращ вид (доминиращи видове)	% проективно покритие	Най-малко 50% покритие на типичния доминиращ вид (<i>Juniperus communis</i>)	При картирането 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по този параметър. При теренната работа през 2022 г. е установено частично изсичане на хвойната в един полигон и настъпление на горска растителност, което намалява участието на хвойната в ценозите. Според най-съвременните данни, местообитанието в зоната се нуждае от подобряване на състоянието по този параметър.	Подобряване на състоянието по този параметър – проективното покритие на типичния доминиращ вид (<i>Juniperus communis</i>) следва да е най-малко 50%.
Структура и функции: Общо проективно покритие на растителността	% общо проективно покритие на растителността	Най-малко 60% общо проективно покритие на растителността	При картирането 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по този параметър. При теренната работа през 2022 г. е установено, че проективно покритие на растителността е над 60%. Според най-съвременните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – общото проективно покритие на растителността следва да е най-малко 60%.
Структура и функции: Присъствие на типични видове растения	Брой типични видове	Най-малко 3 вида	При картирането през 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по отношение на комбинацията от типични видове растения. В посетените през 2022 г. находища на местообитанието са установени повече от три типични за местообитанието вида – <i>Agrostis capillaris</i> , <i>Briza media</i> , <i>Crataegus monogyna</i> , <i>Eryngium campestre</i> , <i>Festuca</i> spp., <i>Juniperus communis</i> и др. Типични видове за местообитанието са: <i>Achillea clypeolata</i> , <i>Agrostis capillaris</i> , <i>Bothriochloa ischaemum</i> , <i>Briza media</i> , <i>Bromus inermis</i> , <i>Carlina</i>	Поддържане на състоянието по този параметър – в природното местообитание присъстват поне 3 от типичните видове.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			<p><i>vulgaris</i>, <i>Chrysopogon gryllus</i>, <i>Crataegus monogyna</i>, <i>Eryngium campestre</i>, <i>Euphorbia cyparissias</i>, <i>Festuca</i> spp., <i>Juniperus communis</i>, <i>Plantago media</i>, <i>Rosa</i> spp., <i>Salvia nemorosa</i>, <i>Teucrium chamaedrys</i>, <i>T. montanum</i>.</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p>	
Структура и функции: Наличие на инвазивни чужди видове	% проективно покритие на инвазивни чужди видове растения	Не повече от 1% проективно покритие на инвазивни чужди видове растения	<p>При картирането през 2011-2012 г. не са установени ИЧВ в рамките на местообитанието.</p> <p>При теренната работа през 2022 г. също не са установени ИЧВ в местообитанието.</p> <p>Инвазивните чужди видове (ИЧВ) се идентифицират, съгласно „Списък с инвазивните чужди видове растения“, които ИАОС докладва към Европейската агенция по околна среда в Националните доклади за състоянието и опазването на околната среда в Република България по индикатор "Инвазивни чужди видове за България / SEBI 2010 Инвазивни чужди видове за Европа" и списъка с ИЧВ, които засягат Съюза (създаден и актуализиран с регламенти за изпълнение на Комисията в съответствие с Регламент (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета). За ИЧВ растения, следва да се има предвид и списъкът в Петрова и др. (2012).</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p>	Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на ИЧВ в природното местообитание следва да е под 1%.
Структура и функции: Присъствие на нетипични храстови и дървесни видове, и орлова	% от площта на местообитанието с покритие на с храстова и дървесна растителност, и	Не повече от 10%.	<p>При картирането през 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние по този параметър.</p> <p>При теренната работа през 2022 г. е установено присъствие дървесна растителност (основно бял бор) над допустимите норми в някои локалитети, което води до нарушаване на структурата и</p>	Подобряване на състоянието по този параметър – проективното покритие на нетипичните храстови и дървесни видове, и обраствания с

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
папрат	орлова папрат		функциите на местообитанието и същевременно възпрепятства възобновяването на хвойната. Според най-съвременните данни, местообитанието в зоната се нуждае от подобряване на състоянието по този параметър.	орлова папрат следва да е под 10%.
Структура и функции: Присъствие на рудерални видове	% от площта на местообитанието	Най-много 5%	Природното местообитание е в благоприятно състояние, когато не присъстват рудерални видове (в един идеален вариант) или тяхното присъствие е спорадично и общото им проективно покритие не надхвърля 5%. Списък с често срещани рудерални видове: <i>Carduus acanthoides</i> , <i>Carthamus lanatus</i> , <i>Chenopodium bonus-henricus</i> , <i>Cirsium arvense</i> , <i>Cirsium ligulare</i> , <i>Cirsium vulgare</i> , <i>Epilobium angustifolium</i> , <i>Eryngium campestre</i> , <i>Galium aparine</i> , <i>Lepidium ruderale</i> , <i>Marrubium peregrinum</i> , <i>Polygonum aviculare</i> , <i>Rumex alpinus</i> , <i>Rumex crispus</i> , <i>Urtica dioica</i> , <i>Veratrum album</i> , <i>Verbascum longifoium</i> . При картирането през 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние по този параметър. При теренни наблюдения в зоната през 2022 г. е отчетено минимално присъствие на рудерални видове, което е под 5%. Според наличните данни, местообитанието се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на рудерални видове в природното местообитание следва да е под 5%.

7. Необходимост от актуализация на СФ за защитената зона

За момента, не е необходима промяна на данните, посочени в СФ.

8. Цитирана литература

- Виткова, А., Ташев, А. 2015. 17F3 Храсталаци от синя хвойна (*Juniperus communis*). – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 241-242.
- Гусев, Ч. 2009. 5130 Съобщества на *Juniperus communis* върху варовик. – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, с. 159-163.

Желев, П. 2009. 5130 Съобщества на *Juniperus communis* върху варовик. – В: Кавръкова, В., Димова, Д., Димитров, М., Цонев, Р., Белев, Т., Раковска, К. /ред./. Ръководство за определяне на местообитания от европейска значимост в България. Второ, преработено и допълнено издание. София, Световен фонд за дивата природа, Дунавско – Карпатска програма и федерация “ЗЕЛЕНИ БАЛКАНИ”.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Natura 2000. <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App>.

Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМСБР). Списък с инвазивни чужди видове. ИАОС. <https://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/spisak-s-vidove>.

Петрова, А., Владимирова, В., Георгиев, В. 2012. Инвазивни чужди видове растения в България. ИБЕИ-БАН, София, 320 с.

Списък с инвазивни чужди видове към Регламент 1143/2014, които засягат ЕС. МОСВ. <https://www.moew.government.bg/bg/priroda/biologichno-raznoobrazie/nemestni-i-invazivni-chujdi-vidove/invazivni-chujdi-vidove/>

Автори на текста: Николай Велев, Кирил Василев

1.7 Природно местообитание 6110 *ОТВОРЕНИ КАЛЦИФИЛНИ ИЛИ БАЗИФИЛНИ ТРЕВНИ СЪОБЩЕСТВА ОТ *ALYSSO-SEDION ALBI*

1. Код и наименование на типа местообитание: 6110 *Отворени калцифилни или базифилни тревни съобщества от *Alyssosedion albi*

2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание представлява пионерни растителни съобщества, обикновено с ниско проективно покритие на растителността и значителен излаз на основната скала, формирани върху скални субстрати с алкална реакция и плитка почва. Разпространени са предимно в равнините, в хълмистия и долния планински пояси докъм 900–1000 m н.в. Най-често заемат малки площи и образуват комплекси с многогодишни тревни съобщества от клас *Festuco-Brometea* или с отворени ксеротермни гори и храсталаци, доминирани в повечето случаи от *Quercus pubescens*, *Fraxinus ornus*, *Carpinus orientalis*, *Paliurus spina-christi*. Съобществата на местообитание 6110* се отнасят към съюз *Alyssosedion albi* и са с доминиране както на едногодишни (често пролетни) така и на многогодишни растения. Основни доминанти са *Arabis recta*, *Scleranthus perennis*, *S. polycarpus*, *Acinos arvensis*, *Dichanthium ischaetum*, *Convolvulus cantabrica*, *Eryngium campestre*, *Festuca valesiaca*, *Hieracium pilosella*, *Medicago minima*, *Minuartia caespitosa*, *Plantago scabra*, *P. subulata*, *Sanguisorba minor* и др., както и множество сукуленти – *Sedum album*, *S. acre*, *S. hispanicum* и др. Характерно е присъствието на мозайки от мъхове и лишей.

Местообитанието е включено в Червена книга на България (ЧК, т.3. Природни местообитания) с код и име 01E1 Пионерни термофилни тревни съобщества на варовити скалисти и каменисти места, и е с категория Почти застрашено [NT] (Гусев, Русакова, Димитров, 2015).

Природното местообитание е приоритетно, според Директива 92/43/ЕЕС и е отбелязано със звезда (*).

В Защитена зона BG0000113 Витоша местообитание 6110* е с добра представителност и има обща площ от 12,71 ha. Самостоятелно или в комплекс с други природни местообитания, 6110* участва с 4 полигона в защитената зона. Комплексни местообитания 6110* в зоната образува с местообитание 62A0. Общото проективно покритие на тревната растителност във фитоценозите на местообитания 6110* варира в диапазона 20-60%. Налична е покривка от мъхове и лишей. Срещат се видовете *Artemisia alba*, *Plantago subulata*, *Potentilla argentea*, *Galium verum*, *Poa bulbosa*, *Sedum acre*, *Sedum album*, *Alyssum alyssoides*, *Chondrilla juncea*, *Festuca valesiaca*, *Melica ciliate*, *Koeleria nitidula*, *Allium carinatum*, *Satureja montana*, *Teucrium polium*, *Coronilla emerus*, *Silene otites* и др. На някои места в местообитанието има настъпление на храстова растителност в рамките на местообитанието. Не се наблюдава паша в полигоните на природното местообитание.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Цялата защитена зона BG0000113 Витоша попада в Континенталния биогеографски регион. Съгласно докладването по чл. 17 на Директивата за местообитанията за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-незадоволително състояние в Континенталния биогеографски регион – неизвестно състояние по разпространение, заемана площ и по структура и функции, и неблагоприятно-незадоволително състояние по бъдещи перспективи.

При докладването по чл. 17 през 2013г. (за периода 2007-2012 г.) местообитанието е оценено в благоприятно състояние по разпространение и заемана площ, в неблагоприятно-незадоволително по структура и функции, и бъдещи перспективи, но като крайна оценка е също в неблагоприятно-незадоволително състояние, както през 2019г. Сред влиянията и заплахите за местообитание 6110*, съгласно докладването през 2019г., като такива с висока степен за Континенталния биогеографски регион се посочват екстракция на материали (скали, чакъл и др.), промяна на селскостопанските земи, пътища и други инфраструктурни елементи, като те са сред основните заплахи и влияния, посочени и в Червена книга на България.

Природното местообитание е предмет на опазване в 76 бр. защитени зони от мрежата **Натура 2000** (Natura 2000_BG_2021_12_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>).

4. Състояние на ниво защитена зона

Данни за природното местообитание, представени в Стандартния Формуляр за данни (СФ) на зоната.

Annex I Habitat types						Site assessment			
Code	PF	NP	Cover (ha)	Cave (number)	Data quality	A/B/C/D	A/B/C		
						Representativity	Relative Surface	Conservation	Global
6110			12.71		M	B	C	B	B

В защитена зона BG0000113 Витоша местообитанието заема площ от 12,71 ha и е разпространено в Континенталния биогеографски регион, където попада и цялата зона. Площта на местообитанието в зоната е 0,67% от общата му площ в Континенталния биогеографски регион за страната. Съгласно картирането през 2011-2012 г. природното местообитание е представено с 4 полигона в зоната, като образува и комплекси с

местообитание 62А0. Площта на местообитанието в отделните полигони варира от 0,08 до 10,16 ha.

5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000 и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. През 2022 г. беше извършена теренна проверка за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната.

Съгласно специфичният доклад за местообитанието в тази зона, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000, местообитанието е оценено в благоприятно състояние и по трите оценявани критерия „Заемана площ“, „Структура и функции“ и „Бъдещи перспективи“, съответно общата оценка на състоянието на природно местообитание е благоприятно състояние.

При проведените теренни изследвания през 2022 г. е установено, че общото проективно покритие на растителността варира в различните локалитети на местообитанието и е в границите 20-60% – благоприятно състояние на местообитанието. Има наличие на мозайки с мъхове и лишей, чието покритие средно е около 10%.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	Хектари	Най-малко 12,71 ha	При картирането през 2011-2012 г. местообитанието е оценено в благоприятно състояние по този параметър. При теренната работа през 2022 г. е установено настъпление на тревна и храстова растителност над допустимите норми в част от площите, което води до загуба на площ от местообитанието. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от подобряване на състоянието по този параметър.	Подобряване на площта, така че постоянната заемана площ от местообитанието в зоната следва да е най-малко 12,71 ha.
Структура и функции: Общо проективно покритие на растителността	% общо проективно покритие на растителността	Покритие на тревната растителност до 60%	При картирането 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по този параметър. При теренната работа през 2022 г. е установено, че проективно покритие на тревната растителност варира в диапазона 20-60%. Според най-съвременните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – проективното покритие на тревната растителност в местообитанието следва да е до 60%.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Структура и функции: Присъствие на типични видове растения	Брой типични видове	Най-малко 3 вида	<p>При картирането през 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по отношение на комбинацията от типични видове растения.</p> <p>В посетените през 2022 г. находища на местообитанието също са установени повече от три типични за местообитанието вида – <i>Sedum acre</i>, <i>S. album</i>, <i>Poa bulbosa</i>, <i>Scleranthus annuus</i>, <i>Alyssum alyssoides</i>, <i>Paronychia cephalotes</i> и др.</p> <p>Типични видове за местообитанието са: <i>Alyssum alyssoides</i>, <i>Allium moschatum</i>, <i>Acinos arvensis</i>, <i>Arabis recta</i>, <i>Arenaria serpyllifolia</i>, <i>Cerastium</i> spp., <i>Erophila verna</i>, <i>Holosteum umbellatum</i>, <i>Medicago minima</i>, <i>Minuartia setacea</i>, <i>Poa bulbosa</i>, <i>Paronychia cephalotes</i>, <i>Saxifraga tridactylites</i>, <i>Scleranthus annuus</i>, <i>Sedum</i> spp., <i>Ornithogalum</i> spp., <i>Muscari</i> spp., <i>Teucrium montanum</i>, <i>Syntrichia ruralis</i>, <i>Grimmia pulvinata</i>, <i>Collema</i> spp., <i>Calloplaca</i> spp., <i>Cladonia</i> spp.</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p>	Поддържане на благоприятното състояние по този параметър – в природното местообитание присъстват поне 3 от типичните видове.
Структура и функции: Наличие на мозайки с мъхове и лишей	% проективно покритие	Не по малко от 10% проективно покритие на мъховете и лишейте	<p>При картирането през 2011-2012 г. е установено наличие на мозайки с мъхове и лишей, като е отчетено благоприятно състояние на местообитанието.</p> <p>При теренната работа през 2022 г. е потвърдено благоприятното състояние на местообитанието по този параметър.</p> <p>Според най-съвременните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p>	Поддържане на състоянието по този параметър – проективното покритие на мозайките от мъхове и лишей следва да е не по-малко от 10%.
Структура и функции: Наличие на инвазивни чужди видове	% проективно покритие на инвазивни чужди видове растения	Не повече от 1% проективно покритие на инвазивни чужди	<p>При картирането през 2011-2012 г. не са установени ИЧВ в рамките на местообитанието.</p> <p>При теренната работа през 2022 г. също не са установени ИЧВ в местообитанието.</p> <p>Инвазивните чужди видове</p>	Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на ИЧВ в природното местообитание следва да е под 1%.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
		видове растения	(ИЧВ) се идентифицират, съгласно „Списък с инвазивните чужди видове растения“, които ИАОС докладва към Европейската агенция по околна среда в Националните доклади за състоянието и опазването на околната среда в Република България по индикатор "Инвазивни чужди видове за България / SEBI 2010 Инвазивни чужди видове за Европа" и списъка с ИЧВ, които засягат Съюза (създаден и актуализиран с регламенти за изпълнение на Комисията в съответствие с Регламент (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета). За ИЧВ растения, следва да се има предвид и списъкът в Петрова и др. (2012). Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	
Структура и функции: Присъствие на нетипични храстови и дървесни видове, и орлова папрат	% от площта на местообитанието с покритие на с храстова и дървесна растителност, и орлова папрат	Не повече от 10%. За всички площи, в които има припокриване с местообитания на целеви видове животни, целевата стойност е до 20%.	При картирането през 2011-2012 г. е установено обрастване с храстова и дървесна до 10% от площта на изследваните полигони. При теренната работа през 2022 г. е установено присъствие храстова и дървесна растителност над допустимите норми в някои локалитети, което води до нарушаване на структурата и функциите на местообитанието. Според най-съвременните данни, местообитанието в зоната се нуждае от подобряване на състоянието по този параметър.	Подобряване на състоянието по този параметър – проективното покритие на нетипичните храстови и дървесни видове, и обраствания с орлова папрат следва да е под 10%. За всички площи, в които има припокриване с местообитания на целеви видове животни, целевата стойност по този параметър следва да е до 20%.
Структура и функции: Присъствие на рудерални видове	% от площта на местообитанието	Най-много 5%	Природното местообитание е в благоприятно състояние, когато не присъстват рудерални видове (в един идеален вариант) или тяхното присъствие е спорадично и общото им проективно покритие не надхвърля 5%.	Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на рудерални видове в природното местообитание

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			<p>Списък с често срещани рудерални видове: <i>Carduus acanthoides</i>, <i>Carthamus lanatus</i>, <i>Chenopodium bonus-henricus</i>, <i>Cirsium arvense</i>, <i>Cirsium ligulare</i>, <i>Cirsium vulgare</i>, <i>Epilobium angustifolium</i>, <i>Eryngium campestre</i>, <i>Galium aparine</i>, <i>Lepidium ruderale</i>, <i>Marrubium peregrinum</i>, <i>Polygonum aviculare</i>, <i>Rumex alpinus</i>, <i>Rumex crispus</i>, <i>Urtica dioica</i>, <i>Veratrum album</i>, <i>Verbascum longifoium</i>.</p> <p>При картирането на местообитанията в зоната (2011–2012 г.) този индикатор не е оценяван директно. За него има косвени данни, като е отчитана интензивността на пашата. Тъй като в полигоните на местообитанието не са наблюдавани следи от паша, можем да приемем че в местообитанието не е имало рудерализация.</p> <p>При теренни наблюдения в зоната през 2022 г. не е отчетено присъствие на рудерални видове. Според наличните данни, местообитанието се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p>	следва да е под 5%.

7. Необходимост от актуализация на СФ за защитената зона

За момента, не е необходима промяна на данните, посочени в СФ.

8. Цитирана литература

Гусев, Ч. 2009. 6110 * Отворени калцифилни или базифилни тревни съобщества от *Alyso-Sedion albi*. – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, с. 172-175.

Гусев, Ч., Русакова, В., Димитров, Д. 2015. 01E1 Пионерни термофилни тревни съобщества на варовити скалисти и каменисти места. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 129-131.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App> .

- Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМСБР). Списък с инвазивни чужди видове. ИАОС. <https://eea.government.bg/bg/bio/nsmbr/spisak-s-vidove>. мрежа Natura 2000. <https://natura2000.egov.bg/>.
- Петрова, А., Владимирова, В., Георгиев, В. 2012. Инвазивни чужди видове растения в България. ИБЕИ-БАН, София, 320 с.
- Списък с инвазивни чужди видове към Регламент 1143/2014, които засягат ЕС. МОСВ. <https://www.moew.government.bg/bg/priroda/biologichno-raznoobrazie/nemestni-i-invazivni-chujdi-vidove/invazivni-chujdi-vidove/>
- Цонев, Р. 2009. 6110 Отворени калцифилни или базифилни тревни съобщества от *Alysson-Sedion albi*. – В: Кавръкова, В., Димова, Д., Димитров, М., Цонев, Р., Белев, Т., Раковска, К. /ред./ Ръководство за определяне на местообитания от европейска значимост в България. Второ, преработено и допълнено издание. София, Световен фонд за дивата природа, Дунавско – Карпатска програма и федерация “ЗЕЛЕНИ БАЛКАНИ”.
- Цонев, Р., Гусев, Ч. 2017. Ръководство за определяне и ефективно управление на тревни местообитания (пасища, ливади и постоянно затревени площ) – обект на опазване и стопанско ползване в България. Второ преработено и допълнено издание. Българско дружество за защита на птиците, Природозащитна поредица - книга 34, София.

Автори на текста: Николай Велев, Кирил Василев

1.8 Природно местообитание 6150 Силикатни алпийски и БОРЕАЛНИ ТРЕВНИ СЪОБЩЕСТВА

1. Код и наименование на типа местообитание: 6150 Силикатни алпийски и бореални тревни съобщества.

2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание представлява субалпийски и алпийски тревни съобщества, които се развиват при екстремни условия. Типични са постоянните и силни студени ветрове почти през цялата година и ерозирана почвена покривка. Местообитанието е с широко разпространение в планините Рила и Пирин и ограничено в Средна Стара планина, Осоговска планина и Витоша. Във видовия състав основни ценообразуватели са *Juncus trifidus*, *Festuca airoides*, *F. riloensis*, *Sesleria comosa*, *Agrostis rupestris*, *Carex curvula*, *Poa media*, *Alopecurus gerardii*. От синтаксономична гледна точка растителността се класифицира към съюз *Seslerion comosae* на клас *Juncetea trifidi*. Основните застрашаващи фактори, които оказват негативно въздействие върху местообитанието са интензивната паша, рудерализацията, която се изразява в навлизането на нитрофилни видове, като *Rumex alpinus*, *Chenopodium bonus-henricus* и процесите на охрястване.

Местообитанието е включено в Червена книга на Република България (ЧК, т.3. Природни местообитания) с кодове 20E4 Алпийски ацидофилни тревни съобщества край топящи се преспи, с категория Застрашено [EN] (Русакова, 2015a), 22E4 Алпийски ацидофилни тревни съобщества, което е с категория Уязвимо [VU] (Русакова, 2015b) и 01F2 Алпийски ацидофилни съобщества от тревиста върба (*Salix herbacea*), с категория Застрашено [EN] (Русакова, 2015c).

Местообитанието на територията на страната е проучвано и от Русакова (2009), Цонев & Гусев (2017), „Актуализирания план за управление на природен парк Витоша“ (2015).

В защитена зона BG0000113 „Витоша“ местообитание 6150 се среща в субалпийската част на планината. Има полу-отворена хоризонтална структура, като общото проективно покритие е 65-85%. Типични видове растения, които се срещат в зоната са *Juncus trifidus*, *Festuca airoides*, *Sesleria comosa*, *Agrostis rupestris*, *Carex curvula*, *Poa media*, *Alopecurus gerardii*, *Avenula versicolor*, *Campanula alpina* ssp. *Orbelica*, *Crocus veluchensis*, *Dianthus microlepis*, *Potentilla ternata*, *Thymus jankae*, *Cetraria islandica* и др. Основни ценообразуватели са *Juncus trifidus*, *Festuca airoides*, *Sesleria comosa*, *Agrostis rupestris*, *Carex curvula*, *Poa media*. Някои от полигоните са мозайка с местообитание 4060. В значителни площи от местообитанието има настъпление на храстова растителност, формирана от видовете *Juniperus sibirica*, *Vaccinium myrtillus*, *V. vitis-idaea*, *V. uliginosum*.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

В мрежата Natura 2000, природно местообитание с код 6150 фигурира в Стандарните формуляри на 6 зони, но е предмет на опазване в 5 от тях, без 1, която е с оценка D по показател Представителност (Natura 2000_BG_2021_12_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>) и е разпространено и в два биогеографски региона – Континентален и Алпийски. За територията на защитена зона „Витоша“ местообитанието е разпространено в Континенталния биогеографски регион.

Съгласно докладването по чл. 17 на Директивата за местообитанията за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-незадоволително състояние в Континенталния биогеографски регион. За Континенталния биогеографски регион – благоприятно състояние по разпространение и заемана площ, неизвестно по структура и функции, неблагоприятно-незадоволително по бъдещи перспективи.

Докладването по чл. 17 през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) се различава от докладването през 2013г. (за периода 2007-2012 г.). През 2013 г. е констатирано благоприятно състояние по заемана площ и разпространение и неблагоприятно по структура и функции, и бъдещи перспективи. Сред влиянията и заплахите за местообитание 6150, съгласно докладването през 2019 г., като такава със средна степен за Континенталния биогеографски регион се посочват: строителството на туристическа и спортна инфраструктура; интензивна и прекомерна паша на селскостопански животни; климатичните промени и замърсяването. Същите заплахи са посочени и в ЧК на Република България, като трябва да се добавят също така рудерализацията и навлизането на инвазивни видове.

4. Състояние на ниво защитена зона

Данни за природното местообитание, представени в Стандартния Формуляр за данни (СФ) на зоната.

Annex I Habitat types						Site assessment			
Code	PF	NP	Cover (ha)	Cave (number)	Data quality	A/B/C/D	A/B/C		
						Representativity	Relative Surface	Conservation	Global
6150			43.69		G	C	C	C	C

В защитена зона BG0000113 „Витоша“ местообитанието се среща в южните части на зоната и заема площ от 43.69 ha. Площта на местообитанието в зоната е 94,7% от

общата му площ в Континенталния биогеографски регион за страната. Съгласно картирането през 2011-2012 г. природното местообитание е представено с 22 полигона в зоната с площ от 0,09 ha до 2,41 ha.

Местообитанието в зоната е с оценка „С“ за „Относителна площ“ „Представителност“ и „Степен на опазване“. Общата оценка на стойността на защитената зона за опазване на природното местообитание е „С“.

Съгласно специфичният доклад за местообитанието в тази зона, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ, местообитанието е оценено в благоприятно състояние по критерии „Площ в границите на зоната“, „Структура и функции“ и в неблагоприятно-незадоволително състояние по критерий „Бъдещи перспективи (заплахи и влияния)“. Общата оценка на състоянието на местообитанието в зоната по трите критерия е неблагоприятно-незадоволително състояние.

5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000 и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. През 2022 г. беше извършена теренна проверка за актуализация на наличната информация за състоянието на местообитанието в зоната.

При проведените теренни изследвания през 2022 г. е установено, че общото проективно покритие на растителността е 65-85% във всички посетени полигони. Във видовия състав основните ценообразуватели са *Juncus trifidus*, *Festuca airoides*, *Sesleria comosa*, *Agrostis rupestris*, *Carex curvula*, *Poa media*. Срещат се типични видове, като *Juncus trifidus*, *Festuca airoides*, *Sesleria comosa*, *Agrostis rupestris*, *Carex curvula*, *Poa media*, *Alopecurus gerardii*, *Avenula versicolor*, *Campanula alpina* ssp. *Orbelica*, *Crocus veluchensis*, *Dianthus microlepis*, *Potentilla ternata*, *Thymus jankae*, *Cetraria islandica* и др. В част от полигоните се формират петна от храстова растителност с покритие до 20%. Разпространените храстови видове са *Juniperus sibirica*, *Vaccinium myrtillus*, *V. vitis-idaea*, *V. uliginosum*, *Bruckenthalia spiculifolia*, *Rubus idaeus*. Инвазивни чужди видове (ИЧВ) не са установени в границите на полигоните. Рудералните видове са представени от единични индивиди на *Rumex alpinus*, *Chenopodium bonus-henricus*, които са с проективно покритие до 1%.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	Хектари	Най-малко 43.69 ha	При картирането през 2011-2012 г. е установено, че местообитанието е в благоприятно състояние. При теренните проучвания през 2022 г. местообитанието също е оценено в благоприятно състояние. Картираните полигони са представителни и типични. Според наличните данни, местообитанието в зоната се	Поддържане на площта на местообитанието в зоната чрез достигане на целева площ от най-малко 43.69 ha.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	
Структура и функции: Общо проективно покритие на растителността	% общо проективно покритие на растителността	Най-малко 60% общо проективно покритие на растителността	При картирането през 2011-2012 г. този параметър не е оценяван. При теренните проучвания през 2022 г. общото проективно покритие на растителността в изследваните полигони е 65-80%. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – общото проективното покритие на растителността следва да е най-малко 60%
Структура и функции: Присъствие на типични видове растения	Брой типични видове	Най-малко 5 вида	При картирането през 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по отношение на комбинацията от типични видове растения. В посетените през 2022 г. находища на местообитанието също са установени повече от пет типични за местообитанието вида – <i>Juncus trifidus</i> , <i>Sesleria comosa</i> , <i>Carex curvula</i> , <i>Festuca airoides</i> , <i>Agrostis rupestris</i> , <i>Cetraria islandica</i> , <i>Salix herbacea</i> , <i>Ranunculus crenatus</i> , <i>Racomitrium lanuginosum</i> , <i>Polytrichum sexangulare</i> , <i>Alopecurus gerardii</i> , <i>Avenula versicolor</i> , <i>Campanula alpina</i> ssp. <i>orbelica</i> , <i>Cerastium alpinum</i> ssp. <i>lanatum</i> , <i>Crocus veluchensis</i> , <i>Dianthus microlepis</i> , <i>Gnaphalium supinum</i> , <i>Jasione laevis</i> ssp. <i>orbiculata</i> , <i>J. trifidus</i> , <i>Luzula pindica</i> , <i>Minuartia recurva</i> ssp. <i>orbelica</i> , <i>Pedicularis oederi</i> , <i>P. orthantha</i> , <i>P. verticillata</i> , <i>Poa media</i> , <i>Potentilla ternata</i> , <i>Primula minima</i> , <i>Soldanella pussila</i> , <i>Thymus jankae</i> , <i>Veronica bellidioides</i> . Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – в природното местообитание трябва да присъстват поне 5 от типичните видове.
Структура и функции:	% проективно	Най-малко 40%	При картирането през 2011-2012 г. този параметър не е	Поддържане на състоянието по

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Проективно покритие на типичния доминиращ вид (доминиращ и видове)	покритие на един или комбинация от типичните видове	проективно покритие на един или комбинация от типичните видове	оценяван. При теренните проучвания през 2022 г, като доминиращи видове за съобществата на местообитанието в зоната са установени <i>Juncus trifidus</i> , <i>Festuca airoides</i> , <i>Sesleria comosa</i> , <i>Agrostis rupestris</i> , <i>Carex curvula</i> , <i>Poa media</i> , със средно проективно покритие 40-55%. Типични доминиращи видове за местообитанието са: <i>Juncus trifidus</i> , <i>Festuca airoides</i> , <i>Sesleria comosa</i> , <i>Agrostis rupestris</i> , <i>Carex curvula</i> , <i>Poa media</i> . Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	този параметър – проективното покритие на типичните видове в местообитанието следва да е минимум 40%.
Структура и функции: Наличие на инвазивни чужди видове	% проективно покритие на инвазивни чужди видове	Не повече от 1% проективно покритие на инвазивни чужди растения	При картирането през 2011-2012 г. параметъра не е оценяван. При теренната работа през 2022 г. местообитанието е оценено в благоприятно състояние. В проучените полигони не е установено разпространението на инвазивни чужди видове (ИЧВ). Инвазивните чужди видове (ИЧВ) се идентифицират, съгласно „Списък с инвазивните чужди видове растения“, които ИАОС докладва към Европейската агенция по околна среда в Националните доклади за състоянието и опазването на околната среда в Република България по индикатор "Инвазивни чужди видове за България / SEBI 2010 Инвазивни чужди видове за Европа" и списъка с ИЧВ, които засягат Съюза (създаден и актуализиран с регламенти за изпълнение на Комисията в съответствие с Регламент (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета). Според наличните данни,	Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на ИЧВ в природното местообитание следва да е под 1%.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	
Структура и функции: Присъствие на рудерални видове	% от площта на местообитанието	Най-много 5%	При картирането на местообитанието в зоната (2011–2012 г.) този не е оценяван. При теренни наблюдения в зоната през 2022 г. с единични екземпляри е установено разпространението на <i>Rumex alpinus</i> , <i>Chenopodium bonus-henricus</i> , които са с проективно покритие до 1%, които не формират самостоятелни фитоценози. Природното местообитание е в благоприятно състояние, когато не присъстват рудерални видове (в един идеален вариант) или тяхното присъствие е спорадично и общото им проективно покритие не надхвърля 5%. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – не присъстват рудерални видове или тяхното присъствие е спорадично и общото им проективно покритие не надхвърля 5%.
Структура и функции: Присъствие на нетипични храстови и дървесни видове, и орлова папрат	% от площта на местообитанието с покритие на с храстова и дървесна растителност, и орлова папрат	Най-много 20%	При картирането през 2011-2012 г. е установено, че проективното покритие на храстовата растителност е до 10%. Общата оценка за параметъра е благоприятна. При теренната работа през 2022 г. е установено присъствие на храстова и дървесна растителност в допустимите норми в полигони на местообитанието. Според най-съвременните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – проективното покритие на нетипични храстови и дървесни видове, и обраствания с орлова папрат в местообитанието следва да е под 20%.

7. Необходимост от актуализация на СФ за защитената зона

За момента, не е необходима промяна на данните, посочени в СФ.

8. Цитирана литература

- Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Natura 2000. <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App>.
- Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМСР). Списък с инвазивни чужди видове. ИАОС. <https://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/spisak-s-vidove>.
- Петрова, А., Владимирова, В., Георгиев, В. 2012. Инвазивни чужди видове растения в България. ИБЕИ-БАН, София, 320 с.
- Пролес Инженеринг ООД 2016. Актуализация на плана за управление на природен парк „Витоша“ за периода 2015–2024 г. включително разработване на геобазни данни и карти, и развитие на ГИС на природен парк „Витоша“. Изпълнение на Договор № ОПОС-03-145/10.12.2014 г. Проект № DIR–5113326-4-98 „Дейности по устойчиво управление на Природен парк Витоша“ от ОП „Околна среда 2007–2013 г.“, 524 стр. + 942 стр. приложения.
- Русакова, В. 2009. 6150 Силикатни алпийски тревни съобщества – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, с. 173-178.
- Русакова, В., 2015а. 20E4 Алпийски ацидофилни тревни съобщества край топящи се преспи. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 176-178.
- Русакова, В., 2015б. 22E4 Алпийски ацидофилни тревни съобщества. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 180-183.
- Русакова, В., 2015с. 01F2 Алпийски ацидофилни съобщества от тревиста върба (*Salix herbacea*). – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 209-210.
- Списък с инвазивни чужди видове към Регламент 1143/2014, които засягат ЕС. МОСВ. <https://www.moew.government.bg/bg/priroda/biologichno-raznoobrazie/nemestni-i-Invazivni-chujdi-vidove/invazivni-chujdi-vidove/>
- Цонев, Р., Гусев, Ч. 2017. Ръководство за определяне и ефективно управление на тревни местообитания (пасища, ливади и постоянно затревени площ) – обект на опазване и стопанско ползване в България. Второ преработено и допълнено издание. Българско дружество за защита на птиците, Природозащитна поредица - книга 34, София., с. 31-32.

Автори на текста: Кирил Василев, Николай Велев

1.9 Природно местообитание 6210 Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (Festuco Brometalia) (*ВАЖНИ МЕСТООБИТАНИЯ НА ОРХИДЕИ)

1. Код и наименование на типа местообитание: 6210 Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (*Festuco-Brometalia*) (*важни местообитания на орхидеи).

2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание представлява разнообразни ксерофитни и ксеро-мезофитни тревни съобщества, които се срещат в равнините, предпланините и планините на страната. Срещат се при разнообразни климатични и почвени условия. Характерна особеност е доминирането на многогодишните житни тревни видове, като видовия състав на фитоценозите се определя от климатичните условия (умерено-континентален или средиземноморски климат) и начина на ползване (ливаден или пасищен). Преобладаващата част от съобществата имат вторичен произход и са възникнали на мястото на унищожени широколистни гори. Фитоценозите са с полуотворена до затворена хоризонтална структура, а основни ценообразуватели са *Chrysopogon gryllus*, *Dichantium ischaemum*, *Stipa* spp., *Festuca valesiaca* agg., *F. pseudodalmatica*, *Poa angustifolia*. От синтаксономична гледна точка растителността се класифицира към разред *Festucetalia valesiacaе* на клас *Festuco-Brometea*. Основните застрашаващи фактори, които оказват негативно въздействие върху местообитанието са интензивната паша или преустановяването на пашата, рудерализацията, навлизането на инвазивни видове, разораването и процесите на охрастяване.

Според Ръководството за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по Natura 2000 в България (Цонев, Р., Гусев, Ч. 2009), на територията на страната местообитанието е представено с два подтипа – подтип 1: Ксеротермни андропогоноидни ливади и пасища, и подтип 2: Ливадни степи. Двамата подтипа са включени в Червена книга на Република България (ЧК, т.3. Природни местообитания) съответно с кодове 11E1 Ксеротермни ливади и пасища от садина (*Chrysopogon gryllus*), белизма (*Dichantium ischaemum*) и валезийска власатка (*Festuca valesiaca*), и е с категория Потенциално застрашено (NT) и 05E1 Ливадни степи, и е с категория Уязвимо (VU) (Цонев, Р., Гусев, Ч., 2015) и (Цонев, Р., Русакова, В., 2015). Първият подтип е с широко разпространение на територията на страната при различни почвени и климатични условия. От синтаксономична гледна точка растителността се класифицира към разред *Festucetalia valesiacaе* и съюз *Festucion valesiacaе*. Вторият подтип се среща преобладаващо в полупланинските и планинските райони на страната. Това са ксеро-мезофилни и мезофилни тревни съобщества доминирани от *Chrysopogon gryllus*, *Agrostis capillaris*, *Danthonia alpina*, *Briza media*, *Brachypodium pinnatum*, *Festuca dalmatica*, *F. pseudodalmatica*, които се класифицира към съюзите *Chrysopogono-Danthonion* и *Brachypodion pinnati*.

Според Interpretation Manual Of European Union Habitats (EUR28, April 2013), природно местообитание 6210 се счита за приоритетно (6210*), когато е важно местообитание за орхидеи. Местообитанието е приоритетно, когато отговаря на поне един от следните критерии:

- (a) местообитанието поддържа голям брой видове орхидеи;
- (b) местообитанието поддържа важна популация на поне един вид орхидея, която не се счита за често срещан вид на територията на страната;
- (c) местообитанието поддържа един или няколко вида орхидеи, които се считат за редки, много редки или са изключение за територията на страната.

В защитена зона BG0000113 „Витоша“ местообитание 6210 се среща преобладаващо в южните части на зоната (землището на селата Боснек и Чуйпельово). Представено е от подтип 1: Ксеротермни андропогоноидни ливади и пасища. В зоната не е установено разпространението на приоритетния тип на местообитанието, което се потвърждава и от „Актуализирания план за управление на природен парк Витоша“ (2015). Има полуотворена до затворена хоризонтална структура, като общото проективно покритие е 85-100%. Типични видове растения, които се срещат в зоната са *Festuca dalmatica*, *F. valesiaca*, *Chrysopogon gryllus*, *Dichanthium ischaemum*, *Poa angustifolia*, *Danthonia alpina*, *Brachypodium pinnatum*, *Filipendula vulgaris*, *Centaurea stoebe*, *Agrimonia eupatoria*, *Potentilla argentea*, *Coronilla varia*, *Dorycnium herbaceum*, *Teucrium chamaedrys*, *Eryngium campestre*, *Achillea millefolium* agg., *Galium verum*, *Medicago falcata*, *Euphorbia nicaensis*, *Asperula cynanchica*, *Melica ciliata*, *Stipa* spp., *Stipa capillata*. Основни ценообразуватели са *Festuca dalmatica*, *F. pseudodalmatica*, *F. valesiaca*, *Chrysopogon gryllus*, *Poa angustifolia*, *Brachypodium pinnatum*, *Danthonia alpina* и *Dichanthium ischaemum*. В съобществата се наблюдават процеси на слаба рудерализация, като се срещат рудерални видове, като *Cirsium arvense*, *Cichorium intybus*, *Euphorbia cyparissias*, *Torilis arvensis*, *Daucus carota*, *Cephalaria transsylvanica* и др. Основните фактори регулиращи поддържането на видовия състав и структура на фитоценозите на местообитанието са пашата и коситбата, които в значителна част от полигоните са преустановени. В значителни площи от местообитанието има настъпление на храстова и дървесна растителност.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

В мрежата Natura 2000, природно местообитание с код 6210 фигурира в Стандарните формуляри на 138 зони, но е предмет на опазване в 133 от тях, без тези с оценка D по показател Представителност (Natura 2000_BG_2021_12_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>) и е разпространено и в трите биогеографски региона – Континентален, Алпийски и Черноморски. За територията на защитена зона „Витоша“ местообитанието е разпространено в Континенталния биогеографски регион.

Съгласно докладването по чл. 17 на Директивата за местообитанията за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-незадоволително състояние в Континенталния биогеографски регион. За Континенталния биогеографски регион – благоприятно състояние по разпространение, неизвестно по структура и функции, неблагоприятно-незадоволително по заемана площ и бъдещи перспективи.

Докладването по чл. 17 през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) се различава от докладването през 2013г. (за периода 2007-2012 г.). През 2013 г. е констатирано благоприятно състояние по заемана площ и разпространение и неблагоприятно-незадоволително по структура и функции, и бъдещи перспективи. Сред влиянията и заплахите за местообитание 6210, съгласно докладването през 2019 г., като такава с висока степен за Континенталния биогеографски регион се посочват: превръщането на териториите в обработваеми земи; интензивна и прекомерна паша на селскостопански животни. Заплахите и влиянията със средна степен са строителството на пътища, сгради и друга инфраструктура, замърсяването. Същите заплахи са посочени и в ЧК на Република България, като трябва да се добавят също така рудерализацията и навлизането на инвазивни видове.

4. Състояние на ниво защитена зона

Данни за природното местообитание, представени в Стандартия Формуляр за данни (СФ) на зоната.

Annex I Habitat types						Site assessment			
Code	PF	NP	Cover (ha)	Cave (number)	Data quality	A/B/C/D	A/B/C		
						Representativity	Relative Surface	Conservation	Global
6210			929.32		M	C	C	B	C

В защитена зона BG0000113 „Витоша“ местообитанието се среща в южните части на зоната и заема площ от 929.32 ha. Площта на местообитанието в зоната е 1,02% от общата му площ в Континенталния биогеографски регион за страната. Съгласно картирането през 2011-2012 г. природното местообитание е представено с 533 полигона в зоната с площ от 0,04 ha до 103,2 ha.

Местообитанието в зоната е с оценка „В“ за „Степен на опазване“ и оценка „С“ по „Представителност“ и „Степен на опазване“. Общата оценка на стойността на защитената зона за опазване на природното местообитание е „С“.

Съгласно специфичният доклад за местообитанието в тази зона, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Natura 2000 на МОСВ, местообитанието е оценено в неблагоприятно-незадоволително състояние по критерии „Площ в границите на зоната“, „Структура и функции“ и „Бъдещи перспективи (заплахи и влияния)“. Общата оценка на състоянието на местообитанието в зоната по трите критерия е неблагоприятно-незадоволително състояние.

5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Natura 2000 и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. През 2022 г. беше извършена теренна проверка за актуализация на наличната информация за състоянието на местообитанието в зоната.

При проведените теренни изследвания през 2022 г. е установено, че общото проективно покритие на растителността е 85-100% във всички посетени полигони. Във видовият състав основните ценообразуватели са *Festuca dalmatica*, *Chrysopogon gryllus*, *Poa angustifolia*, *Dichanthium ischaetum*. Срещат се типични видове, като *Festuca dalmatica*, *F. pseudodalmatica*, *Chrysopogon gryllus*, *Dichanthium ischaetum*, *Poa angustifolia*, *Danthonia alpina*, *Brachypodium pinnatum*, *Filipendula vulgaris*, *Centaurea stoebe*, *Agrimonia eupatoria*, *Potentilla argentea*, *Coronilla varia*, *Dorycnium herbaceum*, *Teucrium chamaedrys*, *Eryngium campestre*, *Achillea millefolium* agg., *Galium verum*, *Medicago falcata*, *Euphorbia nicaensis*, *Asperula cynanchica*, *Melica ciliata* и др. Разпространението на рудерални видове (*Cirsium arvense*, *Cichorium intybus*, *Euphorbia cyparissias*, *Torilis arvensis*, *Daucus carota*, *Cephalaria transsylvanica* и др.) е установено в почти всички полигони, но проективното им покритие е до 1%. Основните фактори влияещи върху видовия състав и структурата на съобществата са пашата и коситбата. В резултат на намаляването или преустановяването на пашата се наблюдават засилени процеси на настъпление на храстова и дървесна растителност в 2 от обследваните полигони (полигони с №№ 01136210_338, 01136210_348). При наблюдение на съвременни ортофото изображения се вижда, че охрастяването и в част от непосетените полигони на местообитанието е над допустимите норми и се оценява средно на около 30-35%. Установените дървесни и храстови видове са *Quercus cerris*, *Q. frainetto*, *Q. daleschampii*, *Acer campestre*, *Fraxinus ornus*, *Carpinus orientalis*, *Prunus cerasifera*, *P. spinosa*, *Ulmus minor*, *Robinia pseudoacacia*, *Crataegus monogyna*, *Rosa canina*, *Rubus spp.*,

Clematis vitalba и др. Полигон с № 01136210_314 е разоран, което води до загуба на площ за местообитанието.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	Хектари	Най-малко 929,32 ha	При картирането през 2011-2012 г. е установено, че местообитанието е в неблагоприятно-незадоволително състояние, като площта на местообитанието намалява с 10% спрямо референтната площ. При теренните проучвания през 2022 г. са установени засилени процеси на охроставяване в 2 от полигоните. В един полигон е регистрирано унищожение на местообитанието, което води до загуба на площ. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от подобряване на състоянието по този параметър.	Подобряване на площта на местообитанието в зоната чрез достигане на целева площ от най-малко 929,32 ha.
Структура и функции: Общо проективно покритие на растителността	% общо проективно покритие на растителността	Най-малко 80% общо проективно покритие на растителността	При картирането през 2011-2012 г. е установено проективно покритие на растителността е 80-95%, като местообитанието е оценено в благоприятно състояние. При теренните проучвания през 2022 г. общото проективно покритие на растителността в изследваните полигони е 85-100%. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – общото проективното покритие на растителността следва да е най-малко 80%
Структура и функции: Присъствие на типични видове растения	Брой типични видове	Най-малко 5 вида	При картирането през 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по отношение на комбинацията от типични видове растения, като са срещат видове, като <i>Dischantium ischaetum</i> , <i>Chrysopogon gryllus</i> , <i>Festuca valesiaca</i> , <i>Thymus spp.</i> , <i>Teucrium polium</i> , <i>T. chamaedrys</i> и др. В посетените през 2022 г.	Поддържане на състоянието по този параметър – в природното местообитание трябва да присъстват поне 5 от типичните видове.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			<p>находища на местообитанието също са установени повече от пет типични за местообитанието вида – <i>Festuca dalmatica</i>, <i>F. pseudodalmatica</i>, <i>Chrysopogon gryllus</i>, <i>Dichanthium ischaemum</i>, <i>Poa angustifolia</i>, <i>Danthonia alpina</i>, <i>Brachypodium pinnatum</i>, <i>Filipendula vulgaris</i>, <i>Centaurea stoebe</i>, <i>Agrimonia eupatoria</i>, <i>Potentilla argentea</i>, <i>Coronilla varia</i>, <i>Dorycnium herbaceum</i>, <i>Teucrium chamaedrys</i>, <i>Eryngium campestre</i>, <i>Achillea millefolium</i> agg., <i>Galium verum</i>, <i>Medicago falcata</i>, <i>Euphorbia nicaensis</i>, <i>Asperula cynanchica</i>, <i>Melica ciliata</i> и др.</p> <p>Типични видове за местообитанието за Подтип 1 са: <i>Chrysopogon gryllus</i>, <i>Dichanthium ischaemum</i>, <i>Festuca</i> spp., <i>Sesleria latifolia</i>, <i>Bromus</i> spp., <i>Poa</i> sp., <i>Cleistogenes serotina</i>, <i>Stipa</i> spp., <i>Aegilops</i> spp., <i>Medicago</i> spp., <i>Trifolium</i> spp., <i>Ononis arvensis</i>, <i>Astragalus onobrychis</i>, <i>A. sprunneri</i>, <i>Teucrium pollium</i>, <i>T. chamaedrys</i>, <i>Iris</i> spp., <i>Dorycnium herbaceum</i>, <i>Helianthemum salicifolium</i>, <i>Fumana procumbens</i>, <i>Thymus</i> spp., <i>Asperula cynanchica</i>, <i>Convolvulus cantabrica</i>, <i>Crepis sancta</i>, <i>Eryngium campestre</i>, <i>Euphorbia nicaensis</i>, <i>E. apios</i>, <i>E. myrsinites</i>, <i>Leontodon crispus</i>, <i>Petrorrhagia</i> spp., <i>Polygala</i> spp., <i>Potentilla recta</i> agg., <i>Salvia nutans</i>, <i>S. nemorosa</i>, <i>Scabiosa</i> spp., <i>Sideritis montana</i>, <i>Valerianella discoides</i>, <i>Galium verum</i>, <i>Coronilla varia</i>, <i>Sanguisorba minor</i>, <i>Melica ciliata</i>, <i>Helleborus odorus</i>, <i>Carex caryophyllea</i>, <i>Oprhys</i> spp., <i>Orchis</i> spp., <i>Centaurea stoebe</i>.</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p>	

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Структура и функции: Проективно покритие на типичния доминиращ вид (доминиращ и видове)	% проективно покритие на един или комбинация от типичните видове	Най-малко 60% проективно покритие на един или комбинация от типичните видове	При картирането през 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по отношение на типичните доминиращи видове във фитоценозите. Това са <i>Dichanthium ishaemum</i> и <i>Chrysopogon gryllus</i> . При теренните проучвания през 2022 г, като доминиращи видове за съобществата на местообитанието в зоната са установени също <i>Festuca dalmatica</i> , <i>Chrysopogon gryllus</i> , <i>Poa angustifolia</i> , <i>Dichanthium ischaemum</i> , със средно проективно покритие 40-50%. Типични доминиращи видове за местообитанието са: <i>Festuca dalmatica</i> , <i>Chrysopogon gryllus</i> , <i>Poa angustifolia</i> , <i>Brachypodium pinnatum</i> , <i>Danthonia alpina</i> , <i>Dichanthium ischaemum</i> . Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – проективното покритие на типичните видове в местообитанието следва да е минимум 60%.
Структура и функции: Наличие на инвазивни чужди видове	% проективно покритие на инвазивни чужди видове	Не повече от 1% проективно покритие на инвазивни чужди растения	При картирането през 2011-2012 г. не е установено наличие на инвазивни чужди видове (ИЧВ) в рамките на местообитанието. Местообитанието е оценено в благоприятно състояние. При теренната работа през 2022 г. местообитанието е оценено в благоприятно състояние. Инвазивните чужди видове (ИЧВ) се идентифицират, съгласно „Списък с инвазивните чужди видове растения“, които ИАОС докладва към Европейската агенция по околна среда в Националните доклади за състоянието и опазването на околната среда в Република България по индикатор "Инвазивни чужди видове за България / SEBI 2010 „Инвазивни чужди видове за	Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на ИЧВ в природното местообитание следва да е под 1%.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			Европа" и списъка с ИЧВ, които засягат Съюза (създаден и актуализиран с регламенти за изпълнение на Комисията в съответствие с Регламент (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета). Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	
Структура и функции: Присъствие на рудерални видове	% от площта на местообитанието	Най-много 5%	При картирането на местообитанието в зоната (2011–2012 г.) този индикатор е оценен в благоприятно състояние. При теренни наблюдения в зоната през 2022 г. е установено разпространението на рудерални видове, като <i>Cirsium arvense</i> , <i>Cichorium intybus</i> , <i>Euphorbia cyparissias</i> , <i>Torilis arvensis</i> , <i>Daucus carota</i> , <i>Cephalaria transsylvanica</i> и др., които са проективно покритие до 1-2% В местообитанието може да присъстват редица рудералните видове растения, но те не трябва да формират самостоятелни ценози (над 5%). Такива видове са: <i>Cirsium arvense</i> , <i>Cichorium intybus</i> , <i>Euphorbia cyparissias</i> , <i>Torilis arvensis</i> , <i>Daucus carota</i> , <i>Cephalaria transsylvanica</i> и др. Природното местообитание е в благоприятно състояние, когато не присъстват рудерални видове (в един идеален вариант) или тяхното присъствие е спорадично и общото им проективно покритие не надхвърля 5%. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – не присъстват рудерални видове или тяхното присъствие е спорадично и общото им проективно покритие не надхвърля 5%.
Структура и функции: Присъствие на	% от площта на местообитанието	Най-много 20%	При картирането през 2011-2012 г. е установено, че над 90% от полигоните на местообитанието са в	Подобряване на състоянието по този параметър – проективното

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
нетипични храстови и дървесни видове, и орлова папрат	покрытие на с храстова и дървесна растителност, и орлова папрат		неблагоприятно състояние по този параметър. Общата оценка за параметъра е неблагоприятно-незадоволителна. При теренната работа през 2022 г. е установено присъствие на храстова и дървесна растителност над допустимите норми в 2 верифицирани полигона на местообитанието. Процесите на охростяване са засилени в част от полигоните на местообитанието, които не са посетени през 2022 г., но са обследвани по ортофото изображения. Регистрирани са следните видове на терен: <i>Quercus cerris</i> , <i>Q. frainetto</i> , <i>Q. daleschampii</i> , <i>Acer campestre</i> , <i>Fraxinus ornus</i> , <i>Carpinus orientalis</i> , <i>Prunus cerasifera</i> , <i>P. spinosa</i> , <i>Ulmus minor</i> , <i>Robinia pseudoacacia</i> , <i>Crataegus monogyna</i> , <i>Rosa canina</i> , <i>Rubus spp.</i> , <i>Clematis vitalba</i> и др. Според най-съвременните данни, местообитанието в зоната се нуждае от подобряване на състоянието по този параметър.	покрытие на нетипични храстови и дървесни видове, и обраствания с орлова папрат в местообитанието следва да е под 20%.

7. Необходимост от актуализация на СФ за защитената зона

За момента, не е необходима промяна на данните, посочени в СФ.

8. Цитирана литература

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App>

Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМСБР). Списък с инвазивни чужди видове. ИАОС. <https://eea.government.bg/bg/bio/nsmbbr/spisak-s-vidove>.

Петрова, А., Владимирова, В., Георгиев, В. 2012. Инвазивни чужди видове растения в България. ИБЕИ-БАН, София, 320 с.

Пролес Инженеринг ООД 2016. Актуализация на плана за управление на природен парк „Витоша“ за периода 2015–2024 г. включително разработване на геобазисни данни и карти, и развитие на ГИС на природен парк „Витоша“. Изпълнение на Договор № ОПОС-03-145/10.12.2014 г. Проект № DIR–5113326-4-98 „Дейности по устойчиво управление на Природен парк Витоша“ от ОП „Околна среда 2007–2013 г.“, 524 стр. + 942 стр. приложения.

Списък с инвазивни чужди видове към Регламент 1143/2014, които засягат ЕС. МОСВ.
<https://www.moew.government.bg/bg/priroda/biologichno-raznoobrazie/nemestni-i-invazivni-chujdi-vidove/invazivni-chujdi-vidove/>

Цонев, Р., Гусев, Ч. 2009. 6210 Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (*Festuco-Brometalia*) (*важни местообитания на орхидеи) – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, с. 183-191.

Цонев, Р., Гусев, Ч. 2015. 05E1 Ливадни степи. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 141-143.

Цонев, Р., Русакова, В. 2015. 11E1 Ксеротермни ливади и пасища от садина (*Chrysopogon gryllus*), белизма (*Dichantium ischaetum*) и валезийска власатка (*Festuca valesiaca*). – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 154-158.

Цонев, Р., Гусев, Ч. 2017. Ръководство за определяне и ефективно управление на тревни местообитания (пасища, ливади и постоянно затревени площ) – обект на опазване и стопанско ползване в България. Второ преработено и допълнено издание. Българско дружество за защита на птиците, Природозащитна поредица - книга 34, София., с. 73-76.

Автори на текста: Кирил Василев, Николай Велев

1.10 Природно местообитание 6230 *БОГАТИ НА ВИДОВЕ КАРТЪЛОВИ СЪОБЩЕСТВА ВЪРХУ СИЛИКАТЕН ТЕРЕН В ПЛАНИНИТЕ

1. Код и наименование на типа местообитание: 6230 *Богати на видове картълови съобщества върху силикатен терен в планините

2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание е представено от тревни съобщества с доминиране на картъла (*Nardus stricta*), развиващи се в планините, преобладаващо в субалпийския пояс. При по-ксеротермни условия, местообитанието се среща и на по-ниска надморска височина – под горна граница на гората. Фитоценозите на картъла се формират при разнообразни екологични условия (изложение, наклон, почвена влажност и др. характеристики). Основната скала е преобладаващо силикатна. В исторически план, тази растителност има вторичен произход на мястото на унищожени горски и храстови фитоценози в резултат на човешката дейност. Местообитанието е ползвано пасищно. Видовия състав на картъловите съобщества в границите на местообитанието е разнообразен и варира в зависимост от условията на средата. Освен доминирането на картъла, други видове с по-високо обилие и покритие са *Agrostis rupestris*, *Lerchenfeldia flexuosa*, *Avelulla versicolor*, *Festuca airoides*, *F. nigrescens*, *Poa media* и др. От синтаксономична гледна точка, растителността се отнася към съюз *Potentillo ternatae-Nardion strictae*.

Природното местообитание е приоритетно, според Директива 92/43/ЕЕС и е отбелязано със звезда (*).

Местообитанието е включено в Червена книга на България (ЧК, т.3. Природни местообитания, Русакова 2015) с код и име 26Е4 Субалпийски ацидофилни мезофитни съобщества предимно от картъл (*Nardus stricta*), и е с категория Уязвимо [VU].

Според картирането (2011-2012 г.), в защитена зона BG0000113 Витоша местообитание 6230 се среща на територията на цялата зона. Фитоценозите са със затворена хоризонтална структура, като основен ценообразувател е *Nardus stricta*. Други видове с по-високо обилие и покритие са *Lerchenfeldia flexuosa*, *Avelulla versicolor*, *Festuca airoides*, *F. nigrescens*. Местообитанието се ползва частично пасищно. Процесите на охростяване са типични за част от полигоните на местообитанието.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

В мрежата Натура 2000, природно местообитание с код 6230 фигурира в Стандарните формуляри на 16 зони, но е предмет на опазване в 15 от тях, без 1, която е с оценка D по показател Представителност (Natura 2000_BG_2021_12_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>) и е разпространено и в два биогеографски региона – Континентален и Алпийски. За територията на защитена зона „Витоша“ местообитанието е разпространено в Континенталния биогеографски регион.

Съгласно докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-незадоволително състояние и в двата биогеографски региона. Тази оценка е същата и при докладването по чл. 17 от 2013 г. (за периода 2007-2012 г.). За Континенталния биогеографски регион – неизвестно разпространение и структура и функции, неблагоприятни-незадоволителни площ и бъдещи перспективи. За Алпийския биогеографски регион – благоприятно разпространение, неблагоприятни-незадоволителни площ и бъдещи перспективи и неизвестни структура и функции.

Съгласно докладването през 2019 г., не се посочват влияния и заплахи с висока степен за Континенталния биогеографски регион. Като влияния и заплахи със средна степен за Континенталния биогеографски регион се посочват: селскостопанска дейност; климатични промени; събиране/бране на диви растения и животни (без лов и риболов); интензивна паша и преизпасване от селскостопански животни; замърсяване на почвата от различни източници, включително с ТБО; изграждане на инфраструктурни обекти за спорт, туризъм и отдих. Според ЧК на РБ, т.3. Природни местообитания, като отрицателен фактор е посочен недостатъчната пасищна натовареност в някои фитоценози или прекомерната паша и утъпкване в други.

На територията на страната се намира малка част от общата площ на местообитанието в ЕС, но българските находища представляват източната граница на общия обхват на местообитание 6230 в Европа. Местообитанието е широко разпространено в ЕС, както и в българските планини. В него се срещат значителен брой регионални и местни ендемити, както и защитени видове, сред които са *Anemone narcissiflora*, *Meum athamanticum*, *Phyteuma confusum*.

4. Състояние на ниво защитена зона

Данни за природното местообитание, представени в Стандартния Формуляр за данни (СФ) на зоната.

Annex I Habitat types						Site assessment			
Code	PF	NP	Cover (ha)	Cave (number)	Data quality	A/B/C/D	A/B/C		
						Representativity	Relative Surface	Conservation	Global
6230			2793.24		M	A	B	A	A

В защитена зона BG0000113 Витоша местообитанието заема площ от 2793.24 ha. Площта на местообитанието в зоната е 45.15% от общата му площ в континенталния биогеографски регион. Съгласно картирането през 2011-2012 г. природното местообитание е представено с 748 полигона в зоната.

Местообитанието в зоната е с оценка „А“ за „Представителност“ и „Степен на опазване“ и с оценка „В“ по „Относителна площ“. Общата оценка на стойността на защитената зона за опазване на природното местообитание е „А“.

Съгласно специфичният доклад за местообитанието в тази зона, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ, местообитанието е оценено в благоприятно състояние по критерии „Площ в границите на зоната“, „Бъдещи перспективи (заплахи и влияния)“ и в неблагоприятно-незадоволително състояние по критерий „Структура и функции“. Общата оценка на състоянието на местообитанието в зоната по трите критерия е неблагоприятно-незадоволително състояние.

5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000 и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. През 2022 г. беше извършена теренна проверка за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната.

През 2022 г. са посетени 18 полигона (полигони с №№ 01136230_115, 01136230_242, 01136230_274, 01136230_325, 01136230_406, 01136230_430, 01136230_452, 01136230_533, 01136230_534, 01136230_557, 01136230_622, 01136230_703, 01136230_708, 01136230_709, 01136230_710, 01136230_711, 01136230_727, 01136230_741), в които местообитанието се среща според данните по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“. При проведените теренни изследвания през 2022 г. е установено, че общото проективно покритие на растителността е 90-100% във всички верифицирани полигони. Един полигон с № 01136230_430 е прекатегоризиран към местообитание 4060, 5 полигона с №№ 01136230_325, 01136230_406, 01136230_557, 01136230_703 и 01136230_452 към местообитание 6520, 2 полигона с №№ 01136230_115, 01136230_622 към местообитание 6510, а 1 полигон с № 01136230_242 представя мозайка между местообитания 62D0/4060. Четири полигони с №№ 01136230_708, 01136230_709, 01136230_710, 01136230_711 са отхвърлени защото представят храстова и рудерална растителност. Общата загуба на площ е 83,09 ha. Във видовия състав доминира *Nardus stricta*. Други видове, които се срещат са *Lerchenfeldia flexuosa*, *Avelulla versicolor*, *Festuca airoides*, *F. nigrescens*, *Chamaespartium sagittale* и др. Наблюдават се и процеси на рудерализация и навлизане на рудерални видове, като *Verbascum longifolium*, *Cirsium ligulare* и др. В четири полигона (полигони с №№ 01136230_708, 01136230_709, 01136230_710, 01136230_711) рудералните видове формират и самостоятелни фитоценози. При теренната работа, както и при наблюдение на съвременни ортофото изображения се вижда, че присъствието на храстова и горска растителност в полигоните на местообитанието е над допустимите норми и на места надхвърля 20% (полигони с №№ 01136230_708, 01136230_709, 01136230_710, 01136230_711). В рамките на местообитанието е установено охрастяване от *Rubus caesius*, *Crataegus monogyna*, *Fagus sylvatica*, *Carpinus betulus*, *Pinus sylvestris*, *P. nigra*, *Rosa canina*, *Prunus cerasifera*, *Juniperus sibirica*, *Vaccinium myrtillus*, *V. vitis-idaea* и др.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	Хектари	Най-малко 2709.63 ha	<p>При картирането през 2011-2012 г. местообитанието е оценено в благоприятно състояние по параметър площ.</p> <p>При теренните изследвания в зоната през 2022 г. е установено проективно покритие на нетипични храстови и дървесни видове в някои от находищата на местообитанието значително над целевите стойности. На места обрастванията са в напреднал стадий, като храстовите и дървесните видове формират самостоятелни плътни ценози в рамките на местообитанието, което реално води до загуба на площ. В 4 полигона също така рудералните видове формират самостоятелни ценози.</p> <p>Също така при теренните проучвания през 2022 г. е установено че част от верифицираните полигони на местообитанието представят местообитания 4060, 6510 и 6520, 4060/62D0, което води до намаляване на площта на местообитанието. Четири полигона са изключени поради процесите на рудерализация и охрастяване. Общата площ на намаляване на площта е 83,09 ha.</p> <p>След актуализиране на финалния ГИС-слой за местообитанието в зоната, се установи реална площ от 2709.63 ha.</p> <p>Според най-съвременните данни, местообитанието в зоната се нуждае от подобряване на състоянието по този параметър.</p>	Подобряване на площта, така че постоянната заемана площ от местообитанието в зоната следва да е най-малко 2709.63 ha.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Структура и функции: Общо проективно покритие на растителността	% общо проективно покритие на растителността	Най-малко 90% проективно покритие на растителността	При картирането 2011-2012 г. е установено проективно покритие над 60% и достига до 100%. Дадена е оценка „благоприятно състояние на местообитанието“. В посещенията през 2022 г. находища на местообитанието е установено покритие на растителността от 90-100% и местообитанието отново е оценено в благоприятно състояние. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – проективното покритие на тревната растителност в местообитанието следва да е над 90% .
Структура и функции: Присъствие на типичния доминиращ вид (доминиращ и видове)	Брой видове	Доминиране на поне един от видовете: <i>Nardus stricta</i> , <i>Lerchenfeldia flexuosa</i>	В специфичният доклад за това местообитание в зоната, този параметър не е отчетен. В посещенията през 2022 г. находища, за които местообитанието е потвърдено наличието на доминиращите видове е на лице. Състоянието на местообитанието се определя като благоприятно по този параметър. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – тревната растителност в местообитанието е доминирана поне от един от изброените в целевата стойност типични видове.
Структура и функции: Присъствие на типични видове растения	Брой типични видове	Най-малко 5 вида	При картирането през 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по отношение на комбинацията от типични видове растения. В посещенията през 2022 г. находища, в които местообитанието е потвърдено типичните видове са представени. Състоянието на местообитанието се определя като благоприятно по този параметър. Установени са <i>Nardus stricta</i> , <i>Hypericum maculata</i> , <i>Festuca</i>	Поддържане на състояние по този параметър – в природното местообитание присъстват поне пет от типичните видове.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			<p><i>nigrescens</i>, <i>Viola dacica</i>, <i>Lerchenfeldia flexuosa</i> и др. Типични видове за местообитанието са: <i>Agrostis capillaris</i>, <i>A. rupestris</i>, <i>Alchemilla glaucescens</i>, <i>Antennaria dioica</i>, <i>Bellardiochloa variegata</i>, <i>Bruckenthalia spiculifolia</i>, <i>Campanula moesiaca</i>, <i>C. patula</i>, <i>Carex caryophylla</i>, <i>C. kitaibeliana</i>, <i>Colchicum autumnale</i>, <i>Crocus veluchensis</i>, <i>Cynosurus cristatus</i>, <i>Euphrasia liburnica</i>, <i>Festuca airoides</i>, <i>F. balcanica subsp. balcanica</i>, <i>F. dalmatica</i>, <i>F. nigrescens</i>, <i>Geum montanum</i>, <i>Hieracium hoppeanum</i>, <i>Hypericum perforatum</i>, <i>H. maculatum</i>, <i>Leontodon autumnalis</i>, <i>Deschampsia flexuosa</i>, <i>Lotus corniculatus</i>, <i>Luzula multiflora</i>, <i>Ligusticum mutellina</i>, <i>Nardus stricta</i>, <i>Poa media</i>, <i>Potentilla erecta</i>, <i>P. ternata</i>, <i>Thymus vandasii</i>, <i>Trifolium pratense</i>, <i>T. repens</i>, <i>Veronica chamaedrys</i>, <i>V. officinalis</i>, <i>Viola dacica</i>, <i>V. tricolor</i>.</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p>	
Структура и функции: Присъствие на нетипични храстови и дървесни видове, и орлова папрат	% от площта на местообитанието с покритие на с храстова и дървесна растителност, и орлова папрат	Не повече от 10%. За всички площи, в които има припокриване с местообитания на целеви видове животни, целевата стойност е до 20%.	В специфичния доклад за това местообитание в зоната се посочва, че е установено обрастване с храстова и дървесна растителност формирана от видове, като <i>Crataegus monogyna</i> , <i>Rosa spp.</i> , <i>Juniperus communis</i> , <i>Pinus sylvestris</i> с покритие над 10% и местообитанието е в неблагоприятно-незадоволително състояние. При терените проучвания през 2022 г. в посетените находища на местообитанието е установено присъствие на	Подобряване на състоянието по този параметър – проективното покритие на нетипичните храстови и дървесни видове, и обраствания с орлова папрат следва да е под 10%. За всички площи, в които има припокриване с местообитания на целеви видове животни, целевата

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			нетипични храстови и дървесни видове (като <i>Rubus caesius</i> , <i>Crataegus monogyna</i> , <i>Fagus sylvatica</i> , <i>Carpinus betulus</i> , <i>Pinus sylvestris</i> , <i>P. nigra</i> , <i>Rosa canina</i> , <i>Prunus cerasifera</i> , <i>Juniperus sibirica</i> , <i>Vaccinium myrtillus</i> , <i>V. vitis-idaea</i>) над 10%, като в някои от полигоните достига до 40-60% и формират самостоятелни ценози. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от подобряване на състоянието по този параметър.	стойност по този параметър следва да е до 20%.
Структура и функции: Наличие на инвазивни чужди видове	% проективно покритие на инвазивни чужди видове	Не повече от 1% проективно покритие на инвазивни чужди растения	В специфичният доклад за това местообитание в зоната, този параметър не е отчетен. При теренната работа през 2022 г. също не са регистрирани ИЧВ в местообитанието – благоприятно състояние на местообитанието. Инвазивните чужди видове (ИЧВ) се идентифицират, съгласно „Списък с инвазивните чужди видове растения“, които ИАОС докладва към Европейската агенция по околна среда в Националните доклади за състоянието и опазването на околната среда в Република България по индикатор "Инвазивни чужди видове за България / SEBI 2010 Инвазивни чужди видове за Европа" и списъка с ИЧВ, които засягат Съюза (създаден и актуализиран с регламенти за изпълнение на Комисията в съответствие с Регламент (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета). Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този	Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на ИЧВ в природното местообитание следва да е под 1%.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			параметър.	
Структура и функции: Присъствие на рудерални видове	% от площта на местообитанието	Най-много 5%	<p>Природното местообитание е в благоприятно състояние, когато не присъстват рудерални видове (в един идеален вариант) или тяхното присъствие е спорадично и общото им проективно покритие не надхвърля 5%. При картирането на местообитанията в зоната (2011–2012 г.) е отчетено слабо присъствие на рудерални видове, които не формират самостоятелни ценози. Съответно, дадена е оценка благоприятно състояние.</p> <p>При теренните наблюдения в зоната през 2022 г., също е установена засилена рудерализация в 4 полигона. Рудералните видове формират самостоятелни ценози, в тях, като покритието им до 45-50%. Установени са видовете <i>Verbascum longifolium</i>, <i>Cirsium ligulare</i> и др.</p> <p>Списък с често срещани рудерални видове: <i>Carduus acanthoides</i>, <i>Cirsium arvense</i>, <i>Cirsium ligulare</i>, <i>Cirsium vulgare</i>, <i>Eryngium campestre</i>, <i>Galium aparine</i>, <i>Polygonum aviculare</i>, <i>Rumex crispus</i>, <i>R. alpinus</i>, <i>Chenopodium bonus-henricus</i>, <i>Epilobium angustifolium</i>, <i>Sambucus ebulus</i>, <i>Urtica dioica</i>, <i>Verbascum</i> spp. и др.</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от подобряване на състоянието по този параметър.</p>	Подобряване на състоянието по този параметър – присъствието на рудерални видове в природното местообитание следва да е под 5%.

7. Необходимост от актуализация на СФ за защитената зона

Събраната допълнителна информация през 2022 г. е достатъчна, за да се предложи промяна на стандартния формуляр на зоната, по отношение на това местообитание. Намаляването на площта е за сметка на прекатегоризиране на площи на

местообитание 6230 към местообитания 4060 (11,54 ha, полигон с № 01136230_430), 4060 & 62D0, които формират мозайка (7.57 ha, полигон с № 01136230_242), 6510 (8.34 ha, полигона с №№ 01136230_115, 01136230_622) и 6520 (54.11 ha, полигона с №№ 01136230_352, 01136230_406, 01136230_557, 01136230_703). Също така 4 полигона (полигонали с №№ 01136230_708, 01136230_709, 01136230_710, 01136230_711) са отхвърлени, защото представляват храсто-горска и рудерална растителност. Общо площта на местообитание 6230 се намалява с 83,09 ha.

Annex I Habitat types						Site assessment			
Code	PF	NP	Cover (ha)	Cave (number)	Data quality	A/B/C/D	A/B/C		
						Representativity	Relative Surface	Conservation	Global
6230			2709.63		M	C	B	B	C

Забележка: промените са отбелязани в червено.

8. Цитирана литература

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App>.

Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМСБР). Списък с инвазивни чужди видове. ИАОС. <https://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/spisak-s-vidove>.

Петрова, А., Владимиров, В., Георгиев, В. 2012. Инвазивни чужди видове растения в България. ИБЕИ-БАН, София, 320 с.

Русакова, В. 2009. 6230 Богати на видове картълони съобщества върху силикатен терен в планините. – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, с. 197-200.

Русакова, В. 2015. 26Е4 Субалпийски ацидофилни мезофитни съобщества предимно от картъл (*Nardus stricta*). – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 190-193.

Списък с инвазивни чужди видове към Регламент 1143/2014, които засягат ЕС. МОСВ. <https://www.moew.government.bg/bg/priroda/biologichno-raznoobrazie/nemestni-i-invazivni-chujdi-vidove/invazivni-chujdi-vidove/>.

Автори на текста: Кирил Василев, Николай Велев

1.11 Природно местообитание 62A0 Източно СУБРЕДИЗЕМНОМОРСКИ СУХИ ТРЕВНИ СЪОБЩЕСТВА

1. Код и наименование на типа местообитание: 62A0 Източно субсредиземноморски сухи тревни съобщества

2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание представлява субмедитерански ксерофитни калцифилни тревни съобщества, които са с по-широко разпространение в равнинните,

планинските и полупланинските райони на страната. Срещат се по склонове с разнообразни изложения (преобладаващо южни или с южна компонента), както и по билата на възвишенията, които са по-припечни. Почвите са плитки, по-рядко средномощни, като най-често срещаните почвените типове са канелени, литосоли и ранкери. Характерна особеност за местообитанието е хетерогеността на терена и високия процент на покритие на основната скала (средно 15-20%). Преобладаващата част от съобществата имат вторичен произход и са възникнали на мястото на унищожени ксеротермни дъбови гори и храсталаци на келяв габър и мъждрян. Фитоценозите са с отворена до полу-отворена хоризонтална структура с общо проективно покритие 30-90%, а основни ценообразуватели са *Artemisia alba*, *Satureja montana* subsp. *kitaibelii*, *Chrysopogon gryllus*, *Dichanthium ischaemum*, *Stipa* spp., *Festuca dalmatica*. От синтаксономична гледна точка растителността се класифицира към съюз *Saturejion montanae* на клас *Festuco-Brometea*. Основните застрашаващи фактори, които оказват негативно въздействие върху местообитанието са преустановяването на пашата, рудерализацията, навлизането на инвазивни видове и процесите на охростяване.

Местообитанието е включено в Червена книга на Република България (ЧК, т.3. Природни местообитания) с кодове 02E1 Планински петрофилни степи, и е с категория Уязвимо [VU] (Цонев, Р. и др., 2015a) и 03E1 Субсредиземноморски петрофилни степи, и е с категория Уязвимо [VU] (Цонев, Р. и др., 2015b).

В защитена зона BG0000113 „Витоша“ местообитание 62A0 се среща по склонове с плитки до средномощни почви с варовикова скална основа. Видовия състав е повлиян от процесите на охростяване. Продължителното охростяване е довело до намаляване на площта на местообитанието. Основният фактор регулиращ поддържането на видовия състав и структура на фитоценозите на местообитание е пашата, която в част от полигоните липсва.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

В България местообитанието е разпространено и в трите биогеографски региона – Алпийски, Континентален и Черноморски. Защитена зона BG0000113 „Витоша“ попада изцяло в Континенталния биогеографски регион.

Съгласно докладването по чл. 17 на Директивата за местообитанията за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-незадоволително състояние в Континенталния биогеографски регион.

За Континенталния биогеографски регион – неблагоприятно-незадоволително по площ и бъдещи перспективи и неизвестно по разпространение и структура и функции.

Докладването по чл. 17 през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) се различава от докладването през 2013г. (за периода 2007-2012 г.). През 2013 г. е констатирано благоприятно състояние по площ и разпространение и неблагоприятно-незадоволително състояние по структура и функции и бъдещи перспективи. Сред влиянията и заплахите за местообитание 62A0, съгласно докладването през 2019 г., като такива с висока степен за Континенталния биогеографски регион се посочват интензивността на пашата и разораването на площи за обработваеми земи. Заплахите и влиянията със средна степен са строителството на пътища, сгради и друга инфраструктура, замърсяването, добива на инертни материали, климатичните промени. Като заплахи в ЧК на Република България са посочени също така интензивната паша, която допълнително засилва ерозията и променя видовия състав, терасирането и залесяването с горски култури.

В мрежата Natura 2000, природно местообитание с код 62A0 фигурира в Стандартните формуляри на 41 зони, но е предмет на опазване в 38 от тях, без тези с оценка D по показател Представителност (Natura 2000_BG_2021_12_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>).

4. Състояние на ниво защитена зона

Данни за природното местообитание, представени в Стандартния Формуляр за данни (СФ) на зоната.

Annex I Habitat types						Site assessment			
Code	PF	NP	Cover (ha)	Cave (number)	Data quality	A/B/C/D	A/B/C		
						Representativity	Relative Surface	Conservation	Global
62A0			376.16		M	B	C	B	B

В защитена зона BG0000113 „Витоша“ местообитанието заема площ от 376,16 ha. Площта на местообитанието в зоната е 1,58% от общата му площ в континенталния биогеографски регион за страната. Съгласно картирането през 2011-2012 г. природното местообитание е представено с 286 полигона в зоната с площ от 0,03 ha до 103,2 ha.

Местообитанието в зоната е с оценка „В“ за „Представителност“ и „Степен на опазване“ и с оценка „С“ по „Относителна площ“. Общата оценка на стойността на защитената зона за опазване на природното местообитание е „В“.

Съгласно специфичния доклад за местообитанието в тази зона, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ, местообитанието е оценено в благоприятно състояние по критерии „Площ в границите на зоната“ и „Структура и функции“, и в неблагоприятно-незадоволително състояние по критерий „функции Бъдещи перспективи (заплахи и влияния)“. Общата оценка на състоянието на местообитанието в зоната по трите критерия е неблагоприятно-незадоволително състояние.

Местообитанието е установено и в Актуализацията на плана за управление на природен парк „Витоша“ за периода 2015–2024 г. включително разработване на геобазни данни и карти, и развитие на ГИС на природен парк „Витоша“. Синтаксономично съобществата на природно местообитание 62A0 са изследвани и от Todorova & Tzonev (2010).

5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000 и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. През 2022 година, беше извършена теренна проверка за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната.

В защитена зона „Витоша“ местообитание 62A0 се среща по припечни склонове с ксеротермни условия. Почвите са плитки до средно-мощни на места с излаз на основната скала. Основната скала в варовик. Фитоценозите са с полуотворена хоризонтална структура с общо проективно покритие 60-80%. Местообитанието е добре запазено и представително. Във видовия състав основни ценообразуватели са *Satureja montana* subsp. *kitaibelii*, *Artemisia alba*, *Festuca dalmatica*, *Achillea clypeolata*. Типични видове за местообитанието са *Potentilla cinerea*, *Sideritis montana*, *Chrysopogon gryllus*, *Iris reichenbachii*, *Melica ciliata*, *Satureja montana* subsp. *kitaibelii*, *Teucrium pollium*, *T. chamaedrys*, *Melica ciliata*, *Sedum sartorianum*, *Poa bulbosa*, *Achillea clypeolata*, *Thymus striatus* и др. На места проективното покритие на храстовата и дървесната растителност е 45-50%. Установените храстови и дървесни видове са *Quercus cerris*, *Q. pubescens*, *Carpinus orientalis*, *Fraxinus ornus*, *Juniperus communis*, *Crataegus monogyna*, *Rosa canina*, *Prunus spinosa*, *Rubus* spp., *Pinus nigra*, *Cornus mas*, *Robinia pseudoacacia* и др. В полигон

с № 011362A0_1 процесите на охрастяване са значителни (проеktivно покритие на храстите 45-50%), като формират самостоятелни ценози. Регистрирано е екстензивно пасищно ползване, но в преобладаващата част от полигоните паша липсва. Установено е разпространението на инвазивния чужд вид *Robinia pseudoacacia*, който е с проективно покритие под 1%.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни и цели за защитената зона
Площ	Хектари	Най-малко 376,16 ha	При картирането през 2011-2012 г. местообитанието е оценено в благоприятно състояние по този параметър. При теренната работа през 2022 г. е регистрирана загуба на площ от местообитанието, поради процесите на охрастяване в 1 полигон. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от подобряване на състоянието по този параметър.	Подобряване на площта на местообитанието в зоната чрез достигане на целева площ от най-малко 376,16 ha.
Структура и функции: Общо проективно покритие на растителността	% общо проективно покритие на растителността	Между 40 и 70% общо проективно покритие на растителността	При картирането през 2011-2012 г. е установено проективно покритие на растителността от 60%, като местообитанието е оценено в благоприятно състояние. При теренните проучвания през 2022 г. общото проективно покритие на растителността е 60-80%. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – общото проективното покритие на растителността следва да е между 40 и 70%
Структура и функции: Присъствие на типични видове растения	Брой типични видове	Най-малко 5 типични вида	При картирането през 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по отношение на параметъра. Типични видове са <i>Teucrium polium</i> , <i>Satureja montana</i> subsp. <i>kitaibelii</i> , <i>Artemisia alba</i> , <i>Allium flavum</i> . При проведените теренни проучвания през 2022 г. са установени типични видове за местообитанието, като <i>Potentilla cinerea</i> , <i>Sideritis montana</i> , <i>Chrysopogon gryllus</i> , <i>Iris reichenbachii</i> , <i>Melica ciliata</i> , <i>Satureja montana</i> subsp. <i>kitaibelii</i> .	Поддържане на състоянието по този параметър – в природното местообитание трябва да присъстват поне 5 типични вида

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни и цели за защитената зона
			<p><i>Teucrium pollium</i>, <i>Melica ciliata</i>, <i>Sedum sartorianum</i>, <i>Poa bulbosa</i>, <i>Achillea clypeolata</i> и др.</p> <p>Типични видове за местообитанието са: <i>Stipa capillata</i>, <i>S. eriocaulis</i>, <i>S. pennata</i> agg., <i>Achillea clypeolata</i>, <i>Paronychia</i> spp., <i>Asperula purpurea</i>, <i>Chrysopogon gryllus</i>, <i>Jurinea</i> spp., <i>Koeleria</i> sp. <i>Euprasia</i> sp., <i>Sanguisorba minor</i>, <i>Melica ciliata</i>, <i>Poa bulbosa</i>, <i>Agropyron</i> spp., <i>Sideritis montana</i>, <i>Crupina vulgaris</i>, <i>Medicago minima</i>, <i>Allium</i> spp., <i>Sedum</i> spp., <i>Thymus</i> spp., <i>Acinos arvensis</i>, <i>Arenaria serpilifolia</i>, <i>Cerastium</i> spp., <i>Erophila verna</i>, <i>Poa bulbosa</i>, <i>Hyacinthella leucophaea</i>, <i>Trigonella gladiata</i>, <i>Fumana procumbens</i>, <i>Artemisia alba</i>, <i>Allium flavum</i>, <i>Satureja montana</i> subsp. <i>kitaibelii</i>, <i>Alyssum minus</i>, <i>Trinia glauca</i>, <i>Astragalus wilmottianus</i>, <i>Edraianthus serbicus</i>, <i>Ornithogalum</i> spp., <i>Muscari</i> spp., <i>Teucrium montanum</i>, <i>Syntrichia ruralis</i>, <i>Grimmia pulvinata</i>, <i>Collema</i> spp., <i>Calloplaca</i> spp., <i>Cladonia</i> spp.</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p>	
Структура и функции: Проективно покритие на типичния доминиращ вид (доминиращи видове)	% проективно покритие на един или комбинация от типичните видове	Между 35-60% проективно покритие на един или комбинация от типичните видове	<p>При картирането през 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по отношение на типични доминиращи видове във фитоценозите. Това са <i>Artemisia alba</i>, <i>Satureja montana</i> и <i>Achillea clypeolata</i>.</p> <p>При теренните проучвания през 2022 г, като доминиращи видове за съобществата на местообитанието са установени също <i>Satureja montana</i> subsp. <i>kitaibelii</i>, <i>Artemisia alba</i>, <i>Festuca dalmatica</i>, <i>Achillea clypeolata</i>, със средно проективно покритие 40-50%.</p> <p>Типични доминиращи видове за</p>	Поддържане на състоянието по този параметър – проективното покритие на типичните видове в местообитанието следва да е между 35-60%

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			местообитанието са: <i>Festuca dalmatica</i> , <i>Artemisia alba</i> , <i>Satureja montana</i> subsp. <i>kitaibelii</i> , <i>Stipa spp.</i> , <i>Achillea clypeolata</i> . Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	
Структура и функции: Наличие на инвазивни чужди видове	% проективно покритие на инвазивни чужди видове	Не повече от 1% проективно покритие на инвазивни чужди растения	При картирането през 2011-2012 г. по този параметър местообитанието е оценено в благоприятно състояние. При теренните изследвания през 2022 г. в местообитанието е установено разпространението на инвазивния чужд вид <i>Robinia pseudoacacia</i> с проективно покритие под 1%. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на ИЧВ в природното местообитание следва да е под 1%.
Структура и функции: Наличие на мозайки с мъхове и лишеи	% проективно покритие на мъхове и лишеи	Не по малко от 10% проективно покритие на мъховете и лишеите	При картирането през 2011-2012 г. този параметър не е оценяван. При теренни наблюдения в зоната през 2022 г. се установи, че покритието на мъховете и лишеите варира, но средно е в диапазона 10-20%. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на мъховете и лишеите в местообитанието следва да е над 10%.
Структура и функции: Присъствие на нетипични храстови и дървесни видове, и орлова папрат	% от площта на местообитанието с покритие на с храстова и дървесна растителност, и орлова папрат	Най-много 20%	При картирането през 2011-2012 г. е установено обрастване с храсти и дървета, които покриват до 20% от площта на полигоните, поради което местообитанието е оценено в благоприятно състояние. При теренните изследвания през 2022 г. е установено навлизане на храстова и дървесна растителност, която в 1 от верифицираните полигони е с проективно покритие 40-50%. Установените храстови и дървесни видове са <i>Quercus cerris</i> , <i>Q. pubescens</i> , <i>Carpinus orientalis</i> , <i>Fraxinus ornus</i> , <i>Juniperus communis</i> , <i>Crataegus monogyna</i> , <i>Rosa canina</i> , <i>Prunus</i>	Подобряване на състоянието чрез достигане на покритие на дървесно-храстовата растителност не повече от 20%.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни и цели за защитената зона
			<i>spinosa</i> , <i>Rubus</i> spp., <i>Pinus nigra</i> , <i>Cornus mas</i> , <i>Robinia pseudoacacia</i> и др. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от подобряване на състоянието по този параметър.	

7. Необходимост от актуализация на СФ за защитената зона

За момента, не е необходима промяна на данните, посочени в СФ.

8. Цитирана литература

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Natura 2000. <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App>.

Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМСБР). Списък с инвазивни чужди видове. ИАОС. <https://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/spisak-s-vidove>.

Петрова, А., Владимирова, В., Георгиев, В. 2012. Инвазивни чужди видове растения в България. ИБЕИ-БАН, София, 320 с.

Списък с инвазивни чужди видове към Регламент 1143/2014, които засягат ЕС. МОСВ. <https://www.moew.government.bg/bg/priroda/biologichno-raznoobrazie/nemestni-i-invazivni-chujdi-vidove/invazivni-chujdi-vidove/>

Цонев, Р., Гусев, Ч. 2009. 6210 Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (*Festuco-Brometalia*) (*важни местообитания на орхидеи) – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, с. 226-229.

Цонев, Р., Димитров, М., Гусев, Ч. 2015а. 02Е1 Планински петрофилни степи. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 131-134.

Цонев, Р., Димитров, М., Гусев, Ч. 2015б. 03Е1 Субсредиземноморски петрофилни степи. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 134-136.

Цонев, Р., Гусев, Ч. 2017. Ръководство за определяне и ефективно управление на тревни местообитания (пасища, ливади и постоянно затревени площ) – обект на опазване и стопанско ползване в България. Второ преработено и допълнено издание. Българско дружество за защита на птиците, Природозащитна поредица - книга 34, София., с. 41-42.

Todorova, S. & Tzonev, R. 2010. *Bromo moesiacaе-Stipetum epilosae* – a new association from the relict mountain steppe vegetation in south-western Bulgaria. – *Насquetia*, 9(2): 185-206.

Автори на текста: Кирил Василев, Николай Велев

1.12 Природно местообитание 62D0 ОРО-МИЗИЙСКИ АЦИДОФИЛНИ ТРЕВНИ СЪОБЩЕСТВА

1. Код и наименование на типа местообитание: 62D0 Оро-мизийски ацидофилни тревни съобщества

2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание е представено от вторични по произход ацидофилни тревни съобщества, които се развиват на мястото на унищожена горска или храстова растителност. Във видовия състав доминират туфести житни видове, като *Festuca valida*, *F. paniculata*, *F. balcanica*, *Bellardiochloa variegata*. При по-ниска надморска височина и на заравнени или слабо наклонени терени, където има добре формирана почвена покривка, с по-високо обилие са видове като *Calamagrostis arundinacea*, *Luzula sylvatica*, *Deschampsia caespitosa*, *Senecio nemorensis*, *Rubus idaeus*, *Vaccinium myrtillus*, *Vaccinium vitis-idaea*, *Juniperus sibirica*. В горната граница на разпространение на местообитанието, във видовия състав се срещат субалпийски видове като *Sesleria comosa*, *Juncus trifidus*, *Carex kitaibeliana*, *Dianthus microlepis*, *Potentilla ternata*, *Poa media*, *Scleranthus neglectus*. Развиват се върху плитки до средно-мощни почви по заравнени или наклонени терени, преобладаващо с южна или източна компонента. Основната скала е най-често силикат и по-рядко варовик. Ползват се пасищно. Освен споменатите доминанти, други типични видове за местообитанието са *Achillea linguata*, *Antennaria dioica*, *Anthoxanthum odoratum*, *Hypericum maculatum*, *Bellardiochloa variegata*, *Calamagrostis arundinacea*, *Carex verna*, *Cerastium alpinum*, *Chamaespartium sagittale*, *Crocus veluchensis*, *Deschampsia flexuosa*, *Dianthus tristis*, *Festuca amethystina* ssp. *kummeri*, *Festuca balcanica* ssp. *balcanica*, *F. dalmatica*, *F. paniculata*, *F. valida*, *Galium verum*, *Genista depressa*, *Gentiana lutea*, *Geum montanum*, *Hieracium hoppeanum*, *Lilium jankae*, *Luzula luzuloides*, *Scabiosa ochroleuca*, *Silene roemerii*, *Poa media*, *Thymus vandasii*, *Veronica chamaedrys*. Природното местообитание е разпространено в планинските райони на страната основно от 1300 (1600) до 2000 (2200) m н.в. Пасищният режим на ползване влияе върху видовия състав и е от основно значение за формирането и поддържането на структурата и функциите на местообитанието. Местообитанието е включено в Червена книга на България (ЧК, т.3. Природни местообитания) като 27E4 Субалпийски ацидофилни ксерофитни тревни съобщества, което е с категория Уязвимо [VU] (Русакова 2015, в ЧК на РБ). В синтаксономично отношение, растителността се отнася към съюз *Poion violaceae*, разред *Seslerietalia comosae* и клас *Juncetea trifidi*.

В защитена зона BG000113 Витоша местообитание 62D0 се среща в субалпийския пояс на зоната, основно в диапазона 1650-2000 н.в. Според картирането (2011-2012 г.), местообитанието проявява своите основни характеристики, което се потвърди и при теренната работа в зоната през 2022 г. Растителността не се ползва, част от нея е под резерватен режим. Във видовия състав на ценозите се включват *Festuca valida*, *F. balcanica*, *Luzula luzuloides*, *Vaccinium myrtillus*, *Nardus stricta*, *Agrostis capillaris*, *Senecio nemorensis*, *Rubus idaeus*, *Chamaespartium sagittale*, *Genista depressa*, *Deschampsia flexuosa*, *Calamagrostis arundinacea*, *Cirsium appendiculatum* и др. Процесите на охроставяване са типични за част от полигоните на местообитанието, като се срещат *Vaccinium* spp. и *Juniperus sibirica*.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

В защитена зона BG000113 Витоша местообитанието е разпространено в Континенталния биогеографски регион, където попада и цялата зона.

Съгласно докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-

незадоволително състояние. Тази оценка е същата и при докладването по чл. 17 от 2013 г. (за периода 2007-2012 г.). За Континенталния биогеографски регион – неизвестно разпространение, площ и структура и функции, неблагоприятни-незадоволителни бъдещи перспективи.

Като влияния и заплахи със средна степен (с висока степен не са посочени) за континенталния биогеографски регион се посочват: селскостопанска дейност; климатични промени; събиране/бране на диви растения и животни (без лов и риболов); интензивна паша и преизпасване от селскостопански животни; замърсяване на почвата от различни източници, включително с ТБО. В ЧК на РБ, т.3. Природни местообитания, като отрицателно действащи фактори, са посочени интензивното изпасване на растителността и утъпкването на субстрата, което води до увеличаване на участието на картъла (*Nardus stricta*) в съобществата, а също и силната ерозия.

Цялата площ на местообитанието в ЕС се намира на територията на България. Някои от неговите фитоценози са типични само за Югоизточна Европа, следователно са от национално и европейско значение.

Природното местообитание е предмет на опазване в 15 бр. защитени зони от мрежата Natura 2000. (Natura 2000 update December 2021: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>).

4. Състояние на ниво защитена зона

Данни за природното местообитание, представени в Стандартния Формуляр за данни (СФ) на зоната.

Annex I Habitat types						Site assessment			
Code	PF	NP	Cover (ha)	Cave (number)	Data quality	A/B/C/D	A/B/C		
						Representativity	Relative Surface	Conservation	Global
62D0			136.73		M	C	C	B	C

В защитена зона BG000133 Витоша местообитанието заема площ от 136,73 ha и е разпространено в Континенталния биогеографски регион, където попада цялата зона. Площта на местообитанието в зоната е 2,52% от общата му площ в континенталния биогеографски регион за страната. Съгласно картирането през 2011-2012 г. природното местообитание е представено с 23 полигона в зоната, като площта им варира от 0,01 до 53,43 ha.

5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Natura 2000 и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. През 2022 г. беше извършена теренна проверка за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната.

Съгласно специфичният доклад за местообитанието в тази зона, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Natura 2000, местообитанието е оценено в неблагоприятно-незадоволително състояние, поради отсъствието на паша. При проведените теренни изследвания през 2022 г. е установено, че местообитанието в зоната е в неблагоприятно състояние. Присъствие на нетипични храстови и дървесни видове, както и на някои типични такива е над целевите стойности в част от полигоните. Има настъпление на *Juniperus sibirica*, *Picea abies*, *Rubus idaeus* и др. На места *Juniperus sibirica* прави плътни ценози и на практика се

получава комплекс от две местообитания – 62D0/4060. Природно местообитание 62D0 в ЗЗ Витоша е с нарушени структура и функции.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	Хектари	Най-малко 136,73 ha	При картирането през 2011-2012 г. местообитанието е оценено в благоприятно състояние по параметър площ. При теренните изследвания в зоната през 2022 г. е установено проективно покритие на храстови и дървесни видове в някои от находищата на местообитанието значително над допустимите норми. На места обрастванията са в напреднал стадий, като храстовите и дървесните видове формират самостоятелни плътни ценози в рамките на местообитанието, което води до загуба на площ. Същевременно са установени погрешно картирани полигони от местообитание 6230, които реално представляват комплекс 62D0/4060. Тези комплекси биха могли да бъдат оценени и съответните площи да се добавят към местообитания 62D0 и 4060. Според най-съвременните данни, местообитанието в зоната се нуждае от подобряване на състоянието по този параметър.	Подобряване на площта, така че постоянната заемана площ от местообитанието в зоната следва да е най-малко 136,73 ha. <u>Междинна цел:</u> Оценка на процента на комплексност 62D0/4060 в погрешно картирани полигони на местообитание 6230 и добавяне на съответните площи към целевата площ на местообитание 62D0. N.B.! Реализирането на междинната цел ще доведе до промяна на данните в Стандартния формуляр.
Структура и функции: Общо проективно покритие на растителността	% общо проективно покритие на растителността	Най-малко 80% общо проективно покритие на растителността	При картирането 2011-2012 г. е установено проективно покритие на растителността в посетените полигони над 60%. Дадена е оценка „благоприятно състояние“ на местообитанието“. В посетените през 2022 г. находища на местообитанието е установено покритие на растителността над 80% и местообитанието отново е оценено в благоприятно	Поддържане на състоянието по този параметър – проективното покритие на растителността в местообитанието следва да е над 80%.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			състояние. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	
Структура и функции: Присъствие на типичния доминиращ вид (доминиращ и видове)	Брой видове	Доминиране на поне един от видовете: <i>Festuca valida</i> , <i>Festuca paniculata</i> , <i>Festuca balcanica</i> , <i>Bellardiochloa variegata</i>	В специфичният доклад за това местообитание в зоната, този параметър не е оценяван. В посетените през 2022 г. находища на местообитанието е потвърдено наличието на типични доминиращи видове (<i>Festuca valida</i> , <i>Festuca paniculata</i>). Състоянието на местообитанието е благоприятно по този параметър. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – тревната растителност в местообитанието е доминирана поне от един от изброените в целевата стойност типични видове.
Структура и функции: Присъствие на типични видове растения	Брой типични видове	Най-малко 5 вида	При картирането през 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по отношение на комбинацията от типични видове растения. В посетените през 2022 г. находища на местообитанието е установено присъствие на типични видове – над 10 вида. Състоянието на местообитанието се определя като благоприятно по този параметър. Типични видове за местообитанието са: <i>Achillea lingulata</i> , <i>Antennaria dioica</i> , <i>Anthoxanthum odoratum</i> , <i>Hypericum maculatum</i> , <i>Bellardiochloa variegata</i> , <i>Calamagrostis arundinacea</i> , <i>Carex verna</i> , <i>Cerastium alpinum</i> , <i>Chamaespartium sagitale</i> , <i>Crocus veluchensis</i> , <i>Deschampsia flexuosa</i> , <i>Dianthus tristis</i> , <i>Festuca balcanica ssp. balcanica</i> , <i>Festuca paniculata</i> , <i>Festuca valida</i> , <i>Galium verum</i> , <i>Genista depressa</i> , <i>Gentiana lutea</i> , <i>Geum montanum</i> , <i>Hieracium hoppeanum</i> , <i>Lilium jankae</i> ,	Поддържане на състояние по този параметър – в природното местообитание присъстват поне 5 от типичните видове.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			<i>Luzula luzuloides, Scabiosa ochroleuca, Sesleria comosa, Silene roemerii, Poa media, Thymus vandasii, Veronica chamaedrys.</i> Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	
Структура и функции: Присъствие на нетипични храстови и дървесни видове, и орлова папрат	% от площта на местообитанието с покритие на с храстова и дървесна растителност, и орлова папрат	Не повече от 10%. За всички площи, в които има припокриване с местообитания на целеви видове животни, целевата стойност по този параметър следва да е до 20%	В специфичния доклад за това местообитание в зоната се посочва, че е храстовите и дървесни индивиди се срещат единично. Местообитанието е оценено в благоприятно състояние. При терените проучвания през 2022 г. е установено присъствие на храстови и дървесни видове над допустимите норми, като на места формират самостоятелни ценози в рамките на местообитанието. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от подобряване на състоянието по този параметър.	Подобряване на състоянието по този параметър – проективното покритие на нетипичните храстови и дървесни видове, и обраствания с орлова папрат следва да е под 10%. За всички площи, в които има припокриване с местообитания на целеви видове животни, целевата стойност по този параметър следва да е до 20%
Структура и функции: Наличие на инвазивни чужди видове	% проективно покритие на инвазивни чужди видове	Не повече от 1% проективно покритие на инвазивни чужди видове растения	В специфичният доклад за това местообитание в зоната, този параметър не е оценяван. При теренната работа през 2022 г. не са регистрирани ИЧВ в местообитанието – благоприятно състояние на местообитанието. Инвазивните чужди видове (ИЧВ) се идентифицират, съгласно „Списък с инвазивните чужди видове растения“, които ИАОС докладва към Европейската агенция по околна среда в Националните доклади за състоянието и опазването на околната среда в Република България по индикатор "Инвазивни чужди видове за България / SEBI 2010 Инвазивни чужди видове за Европа" и списъка с ИЧВ,	Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на ИЧВ в природното местообитание следва да е под 1%.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			които засягат Съюза (създаден и актуализиран с регламенти за изпълнение на Комисията в съответствие с Регламент (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета). Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	
Структура и функции: Присъствие на рудерални видове	% от площта на местообитанието	Най-много 5%	Природното местообитание е в благоприятно състояние, когато не присъстват рудерални видове (в един идеален вариант) или тяхното присъствие е спорадично и общото им проективно покритие не надхвърля 5%. При картирането на местообитанията в зоната (2011–2012 г.) е отчетено слабо присъствие на рудерални видове, които не формират самостоятелни ценози. Съответно, дадена е оценка благоприятно състояние. При теренните наблюдения в зоната през 2022 г., също е установена слаба рудерализация. Рудералните видове не формират самостоятелни ценози, като покритието им е до 5%. Списък с често срещани рудерални видове: <i>Carduus acanthoides</i> , <i>Cirsium arvense</i> , <i>Cirsium ligulare</i> , <i>Cirsium vulgare</i> , <i>Eryngium campestre</i> , <i>Galium aparine</i> , <i>Polygonum aviculare</i> , <i>Rumex crispus</i> , <i>Sambucus ebulus</i> , <i>Urtica dioica</i> , <i>Verbascum</i> spp. и др. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на рудерални видове в природното местообитание следва да е под 5%.

7. Необходимост от актуализация на СФ за защитената зона

За момента, не е необходима промяна на данните, посочени в СФ. След реализиране на междинната цел, ще бъде необходима промяна в СФ – актуализиране на площта на местообитание 62D0.

8. Цитирана литература

- Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Natura 2000. <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App>.
- Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМСБР). Списък с инвазивни чужди видове. ИАОС. <https://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/spisak-s-vidove>.
- Петрова, А., Владимирова, В., Георгиев, В. 2012. Инвазивни чужди видове растения в България. ИБЕИ-БАН, София, 320 с.
- Русакова, В. 2009. 62D0 Оро-мизийски ацидофилни тревни съобщества. – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, с. 230-234.
- Русакова, В. 2015. 27E4 Субалпийски ацидофилни ксерофитни тревни съобщества. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 193-196.
- Списък с инвазивни чужди видове към Регламент 1143/2014, които засягат ЕС. МОСВ. <https://www.moew.government.bg/bg/priroda/biologichno-raznoobrazie/nemestni-i-invazivni-chujdi-vidove/invazivni-chujdi-vidove/>

Автори на текста: Николай Велев, Кирил Василев

1.13 Природно местообитание 6410 Ливади с *MOLINIA* НА КАРБОНАТНИ, ТОРФЕНИ ИЛИ ГЛИНЕСТИ ПОЧВИ (*MOLINION CAERULEAE*)

1. Код и наименование на типа местообитание: 6410 Ливади с *Molinia* на карбонатни, торфени или глинести почви (*Molinion caeruleae*)

2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание е представено от хигрофилни тревни съобщества, доминирани от гълъбовата молиния (*Molinia caerulea*). Обикновено заема малки площи и е с ограничено разпространение в страната. Среща се край потоци, торфища или в понижения на релефа, където се акумулира повече влага или има излаз на подпочвени води. Растителността се отнася към клас *Molinio-Arrhenatheretea*, разред *Molinietalia*. Ползването може да бъде пасищно или сенокосно.

Местообитанието е включено в Червена книга на България (ЧК, т.3. Природни местообитания, Димитров, Русакова 2015) с код и име 19E3 Планински ливади с гълъбова молиния (*Molinia caerulea*), и е с категория Уязвимо [VU].

Според картирането (2011-2012 г.), в защитена зона BG0000113 Витоша местообитание 6410 се среща на територията на цялата зона. Фитоценозите са със затворена хоризонтална структура, като основен ценообразувател е *Molinia caeruleae*. Други видове, които участват в съобществата са *Deschampsia caespitosa*, *Lerchenfeldia flexuosa*, *Festuca nigrescens*, *Agrostis capillaris*, *Potentilla erecta*, *Serratula tinctoria*, *Succisa pratensis*, *Sanguisorba officinalis* и др. Значително е участието на мъховете във фитоценозите на местообитанието, като се срещат *Aulacomnium palustre*, *Sphagnum* spp., *Polytrichum commune* и др. Процесите на охрястяване са типични за част от полигоните на местообитанието.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

В мрежата Натура 2000, природно местообитание с код 6410 фигурира в Стандартните формуляри на 10 зони, но е предмет на опазване в 9 от тях, без 1, която е с оценка D по показател Представителност (Natura 2000_BG_2021_12_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>) и е разпространено и в два биогеографски региона – Континентален и Алпийски. За територията на защитена зона „Витоша“ местообитанието е разпространено в Континенталния биогеографски регион. Съгласно докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-незадоволително състояние и в двата биогеографски региона. За Континенталния биогеографски регион – неизвестно разпространение и структура и функции, неблагоприятни-незадоволителни площ и бъдещи перспективи. За Алпийския биогеографски регион – неизвестно разпространение и структура и функции, благоприятна площ, неблагоприятни-незадоволителни бъдещи перспективи.

Съгласно докладването през 2019 г., не се посочват влияния и заплахи с висока степен за Континенталния биогеографски регион. Като влияния и заплахи със средна степен за Континенталния биогеографски регион се посочват: преустановяването на пашата на селскостопански животни; климатични промени; естествени промени в абиотичните условия на средата – ерозия, затлачване на водоемите и др. Според ЧК на РБ, т.3. Природни местообитания, като отрицателни фактори са посочени пасищното и сенокосно ползване и промените в хидрологичния режим.

4. Състояние на ниво защитена зона

Данни за природното местообитание, представени в Стандартния Формуляр за данни (СФД) на зоната.

Annex I Habitat types						Site assessment			
Code	PF	NP	Cover (ha)	Cave (number)	Data quality	A/B/C/D	A/B/C		
						Representativity	Relative Surface	Conservation	Global
6410			303.6		M	C	C	B	C

В защитена зона BG0000113 Витоша местообитанието заема площ от 303.6 ha. Площта на местообитанието в зоната е 80.52% от общата му площ в Континенталния биогеографски регион. Съгласно картирането през 2011-2012 г. природното местообитание е представено с 78 полигона в зоната.

Местообитанието в зоната е с оценка „С“ за „Представителност“ и „Относителна площ“ и с оценка „В“ по „Степен на опазване“. Общата оценка на стойността на защитената зона за опазване на природното местообитание е „С“.

Съгласно специфичният доклад за местообитанието в тази зона, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ, местообитанието е оценено в благоприятно състояние по критерии „Площ в границите на зоната“, „Структура и функции“ и в неблагоприятно-незадоволително състояние по критерий „Бъдещи перспективи (заплахи и влияния)“. Общата оценка на състоянието на местообитанието в зоната по трите критерия е неблагоприятно-незадоволително състояние.

5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в

Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000 и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. През 2022 г. беше извършена теренна проверка за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната.

През 2022 г. са посетени 12 полигона (полигонали с №№ 01136410_9, 01136410_16, 01136410_20, 01136410_40, 01136410_42, 01136410_44, 01136410_47, 01136410_66, 01136410_71, 01136410_72, 01136410_77, 01136410_78), в които местообитанието се среща според данните по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“. При проведените теренни изследвания местообитанието е потвърдено във всички посетени полигонали. Общото проективно покритие на растителността е 90-100%. Доминантен вид е *Molinia caeruleae*, като покритието му е 55-85%. Други видове, които се срещат са *Lerchenfeldia flexuosa*, *Festuca nigrescens*, *F. rubra*, *Chamaespartium sagittale*, *Sanguisorba officinalis*, *Deschampsia caespitose*, *Agrostis capillaris*, *Nardus stricta* и др. Наблюдават се и процеси на слаба рудерализация. Навлизат рудерални видове като *Verbascum longifolium*, *Cirsium ligulare* и др. При теренната работа, както и при наблюдение на съвременни ортофотото изображения се вижда, че присъствието на храстова и горска растителност в полигоналите на местообитанието е над допустимите норми и на места надхвърля 20%. В полигонали с №№ 01136410_9, 01136410_40, 01136410_72, 01136410_78 е установено навлизане на сибирска хвойна, като проективното му покритие достига 30-45%. В рамките на местообитанието е установено охрястяване с *Rubus caesius*, *Crataegus monogyna*, *Fagus sylvatica*, *Carpinus betulus*, *Pinus sylvestris*, *P. nigra*, *Rosa canina*, *Prunus cerasifera*, *Vaccinium myrtillus*, *V. vitis-idaea* и др.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	Хектари	Най-малко 303.6 ha	При картирането през 2011-2012 г. местообитанието е оценено в благоприятно състояние по параметър площ. При теренните изследвания в зоната през 2022 г. е установено проективно покритие на нетипични храстови и дървесни видове в част от полигоналите на местообитанието значително над целевите стойности. В 4 полигона процесите на охрястяване със сибирска хвойна са напреднали, като проективното ѝ покритие достига 35-50% и формират самостоятелни плътни ценози в рамките на местообитанието, което реално води до загуба на площ. Според най-съвременните данни, местообитанието в зоната се нуждае от	Подобряване на площта, така че постоянната заемана площ от местообитанието в зоната следва да е най-малко 303.6 ha.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			подобряване на състоянието по този параметър.	
Структура и функции: Общо проективно покритие на растителността	% общо проективно покритие на растителността	Най-малко 90% проективно покритие на растителността	При картирането през 2011-2012 г. този параметър не е оценяван. В посетените през 2022 г. полигони на местообитанието е установено покритие на растителността 90% - 100% и местообитанието е оценено в благоприятно състояние. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – проективното покритие на тревната растителност в местообитанието следва да е над 90% .
Структура и функции: Присъствие на типичния доминиращ вид (доминиращи видове)	Брой видове	Доминиран е на поне един от видовете: <i>Molinia caeruleae</i> , <i>Deschampsia caespitosa</i>	При картирането през 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по отношение на параметъра, като в над 90% от площта на местообитанието доминират <i>Molinia caeruleae</i> и <i>Deschampsia caespitosa</i> . В посетените през 2022 г. находища, за които местообитанието е потвърдено, наличието на доминиращите видове е на лице. Състоянието на местообитанието се определя като благоприятно по този параметър. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – тревната растителност в местообитанието е доминирана поне от един от изброените в целевата стойност типични видове.
Структура и функции: Присъствие на типични видове растения	Брой типични видове	Най-малко 5 вида	При картирането през 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по отношение на комбинацията от типични видове растения. Установени са видове, като <i>Molinia caerulea</i> , <i>Dianthus superbus</i> , <i>Potentilla erecta</i> , <i>Serratula tinctoria</i> , <i>Succia pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i> и др. В посетените през 2022 г. находища, в които местообитанието е потвърдено типичните видове също са представени. Състоянието на местообитанието се определя	Поддържане на състояние по този параметър – в природното местообитание присъстват поне <u>пет</u> от типичните видове.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			<p>като благоприятно по този параметър. Установени са <i>Molinia caeruleae</i>, <i>Potentilla erecta</i>, <i>Succisa pratensis</i>, <i>Sanguisorba officinalis</i>, <i>Deschampsia caespitosa</i> и др. Типични видове за местообитанието са: <i>Molinia caerulea</i>, <i>Agrostis capillaris</i>, <i>Betonica officinalis</i>, <i>Briza media</i>, <i>Carex nigra</i>, <i>C. pallescens</i>, <i>C. panicea</i>, <i>Glyceria fluitans</i>, <i>Potentilla erecta</i>, <i>Crepis paludosa</i>, <i>Cirsium heterotrichum</i>, <i>Colchicum autumnale</i>, <i>Deschampsia caespitosa</i>, <i>Dianthus superbus</i>, <i>Eleocharis palustris</i>, <i>Leucanthemum vulgare</i>, <i>Luzula campestris</i> agg., <i>Lathyrus pratensis</i>, <i>Nardus stricta</i>, <i>Potentilla erecta</i>, <i>Rumex acetosa</i>, <i>Sanguisorba officinalis</i>, <i>Selinum carvifolia</i>, <i>Serratula tinctoria</i>, <i>Succisa pratensis</i>, <i>Inula salicina</i>, <i>Iris sibirica</i>, <i>Juncus conglomeratus</i>.</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p>	
Структура и функции: Присъствие на нетипични храстови и дървесни видове, орлова папрат	% от площта на местообитанието с покритие на с храстова и дървесна растителност, и орлова папрат	Не повече от 10%. За всички площи, в които има припокриване с местообитания на целеви видове животни, целевата стойност е до 20%.	<p>В специфичния доклад за това местообитание в зоната се посочва, че е установено обрастване с храстова и дървесна растителност е с покритие до 10% и местообитанието е в благоприятно състояние. При терените проучвания през 2022 г. в 4 от посетените находища на местообитанието е установено присъствие на сибирска хвойна с проективно покритие 35-50%, като формира самостоятелни ценози. По ортофото изображения е установено навлизане на храстова и дървесна растителност и в други полигони. Установени са следните храстови и дървесни видове на терен: <i>Rubus caesius</i>,</p>	Подобряване на състоянието по този параметър – проективното покритие на нетипичните храстови и дървесни видове, и обраствания с орлова папрат следва да е под 10%. За всички площи, в които има припокриване с местообитания на целеви видове животни, целевата стойност по този параметър следва да е до 20%.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			<p><i>Crataegus monogyna, Fagus sylvatica, Carpinus betulus, Pinus sylvestris, P. nigra, Rosa canina, Prunus cerasifera, Vaccinium myrtillus, V. vitis-ideae</i> и др.</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от подобряване на състоянието по този параметър.</p>	
Структура и функции: Наличие на инвазивни чужди видове	% проективно покритие на инвазивни чужди видове	Не повече от 1% проективно покритие на инвазивни чужди видове растения	<p>В специфичният доклад за това местообитание в зоната, този параметър не е отчетен.</p> <p>При теренната работа през 2022 г. също не са регистрирани ИЧВ в местообитанието – благоприятно състояние на местообитанието.</p> <p>Инвазивните чужди видове (ИЧВ) се идентифицират, съгласно „Списък с инвазивните чужди видове растения“, които ИАОС докладва към Европейската агенция по околна среда в Националните доклади за състоянието и опазването на околната среда в Република България по индикатор "Инвазивни чужди видове за България / SEBI 2010 „Инвазивни чужди видове за Европа" и списъка с ИЧВ, които засягат Съюза (създаден и актуализиран с регламенти за изпълнение на Комисията в съответствие с Регламент (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета).</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p>	Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на ИЧВ в природното местообитание следва да е под 1%.
Структура и функции: Присъствие на рудерални видове	% от площта на местообитанието	Най-много 5%	<p>Природното местообитание е в благоприятно състояние, когато не присъстват рудерални видове (в един идеален вариант) или тяхното присъствие е спорадично и общото им проективно покритие не надхвърля 5%.</p> <p>При картирането на</p>	Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на рудерални видове в природното местообитание следва да е под 5%.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			<p>местообитанията в зоната (2011–2012 г.) е отчетено слабо присъствие на рудерални видове, които не формират самостоятелни ценози. Съответно, дадена е оценка благоприятно състояние.</p> <p>При теренните наблюдения в зоната през 2022 г., също е установена слаба рудерализация. Рудералните видове не формират самостоятелни ценози, като покритието им до 5%. Установени са видовете <i>Urtica dioica</i>, <i>Carduus</i> spp., <i>Cirsium ligulare</i>, <i>Verbascum</i> spp. и др.</p> <p>Списък с често срещани рудерални видове: <i>Carduus acanthoides</i>, <i>Cirsium arvense</i>, <i>Cirsium ligulare</i>, <i>Cirsium vulgare</i>, <i>Eryngium campestre</i>, <i>Galium aparine</i>, <i>Polygonum aviculare</i>, <i>Rumex crispus</i>, <i>Sambucus ebulus</i>, <i>Urtica dioica</i>, <i>Verbascum</i> spp. и др.</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p>	
Структура и функции: Промени в хидрологичния режим от изкуствени съоръжения	Наличие/липса на отводнителни съоръжения и водоползвания	Няма нови отводнителни съоръжения и водоползвания	<p>При картирането на местообитанията в зоната (2011–2012 г.) е дадено благоприятно състояние по параметъра.</p> <p>Ако има съществуващи до 2007 г. съоръжения, те влизат в базисното състояние и изпълнение на целите се отчита за нови такива съоръжения след тази година.</p> <p>При проучванията през 2022 г. не е установено наличието на хидрологични, съоръжения, които да водят до промяна във водния режим на водоемите.</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър</p>	Поддържане на състоянието по този параметър – в местообитанието следва да се поддържа висока степен на влажност и близка до естествената циркулация на водите.

7. Необходимост от актуализация на СФ за защитената зона

За момента, не е необходима промяна на данните, посочени в СФ.

8. Цитирана литература

- Димитров, М., Русакова, В. 2015. 19Е3 Планински ливади с гълъбова молиния (*Molinia caerulea*). – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 174-176.
- Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App> .
- Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМСБР). Списък с инвазивни чужди видове. ИАОС. <https://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/spisak-s-vidove>
- Петрова, А., Владимиров, В., Георгиев, В. 2012. Инвазивни чужди видове растения в България. ИБЕИ-БАН, София, 320 с.
- Русакова, В. 2009. 6410 Ливади с *Molinia* на карбонатни, торфени или глинести почви (*Molinia caerulea*). – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, с. 235-239.
- Списък с инвазивни чужди видове към Регламент 1143/2014, които засягат ЕС. МОСВ. <https://www.moew.government.bg/bg/priroda/biologichno-raznoobrazie/nemestni-i-invazivni-chujdi-vidove/invazivni-chujdi-vidove/>

Автори на текста: Кирил Василев, Николай Велев

1.14 ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 6430 ХИДРОФИЛНИ СЪОБЩЕСТВА ОТ ВИСОКИ ТРЕВИ В РАВНИНТЕ И В ПЛАНИНСКИЯ ДО АЛПИЙСКИЯ ПОЯС

1. Код и наименование на типа местообитание: 6430 Хидрофилни съобщества от високи треви в равнините и в планинския до алпийския пояс

2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание е представено от растителност доминирана от високи треви, която се среща по бреговете на реки, водоеми, крайнините на заливни гори и храсталаци, на места с високи подпочвени води. Срещат се от морското равнище до алпийския пояс в планините. Характерна особеност е периодичното заливане преобладаващо през периода май-юни, което съвпада с максимума на валежите в по-голямата част на страната и снеготопенето в планинските райони. Във видовия състав преобладават многогодишни и двугодишни мезо-хигрофилни тревни видове, като някои от тях достигат височина до 2 m. Във флористично отношение съобществата на местообитанието са разнообразни, като се променят във височинен аспект.

Местообитанието е включено в Червена книга на Република България (ЧК, т.3. Природни местообитания) с кодове 28Е5 Крайречни високотревни съобщества в равнините (Вълчев и др., 2015), което е представено с 3 подтипа (Е5.41, Е5.243 и Е5.43) и е с категория Застрашено [EN] и 29Е5 Крайречни високотревни съобщества в планините е с категория Уязвимо [VU] (Русакова, 2015).

В защитена зона BG0000113 „Витоша“ местообитание 6430 е представено с относително малка площ. Местообитанието се среща в пояса на бука, иглолистния пояс и над горна граница на гората по протежение на планинските реки и на местата с повишена влажност.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

В България местообитанието е разпространено и в трите биогеографски региона – Алпийски, Континентален и Черноморски. Защитена зона BG0000113 „Витоша“ попада изцяло в Континенталния биогеографски регион.

Съгласно докладването по чл. 17 на Директивата за местообитанията за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-лошо състояние в Континенталния биогеографски регион:

За Континенталния биогеографски регион – благоприятно състояние по разпространение, неблагоприятно-незадоволително по заемана площ, неизвестно по структура и функции, и неблагоприятно-лошо по бъдещи перспективи.

Докладването по чл. 17 през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) се различава от докладването през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.). През 2013г. е констатирано благоприятно състояние по заемана площ и разпространение и неблагоприятно-незадоволително по структура и функции, и бъдещи перспективи. Сред влиянията и заплахите за местообитание 6430, съгласно докладването през 2019 г., като такива с висока степен за Континенталния биогеографски регион се посочват интензивната паша и косене, строителството на селскостопански конструкции и сгради, урбанизацията, промените в климата свързани със засушаване и намаляване на количеството на валежите. Част от тези заплахи са посочени и в ЧК на Република България, като трябва да се добавят също така и разнообразните хидромелиоративни мероприятия в поречието на реките (андигиране, укрепване на бреговете, коригиране, пресушаване на разливите и блатата), разораване, интензивна обработка на съседните региони, залесяване с топови култури в низините, сечи в крайречните гори, изгребване на чакъл и пясък от речното корито, замърсяване на почвите и водите, естествена ерозия и затлачване.

В мрежата Natura 2000, природно местообитание с код 6430 е включено във формулярите на 100 зони, предмет е на опазване в 89 от тях (Natura 2000_BG_2021_12_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>).

4. Състояние на ниво защитена зона

Данни за природното местообитание, представени в Стандартния Формуляр за данни (СФ) на зоната.

Annex I Habitat types						Site assessment			
Code	PF	NP	Cover (ha)	Cave (number)	Data quality	A/B/C/D	A/B/C		
						Representativity	Relative Surface	Conservation	Global
6430			6.37		M	C	C	B	C

В защитена зона BG0000113 „Витоша“ местообитанието е с ограничено разпространение и заема площ от 6.37 ha. Площта на местообитанието в зоната е 0,11% от общата му площ в Континенталния биогеографски регион за страната. Съгласно картирането през 2011-2012 г. природното местообитание е представено с 22 полигона в зоната.

Местообитанието в зоната е с оценка „С“ за „Представителност“ и „Относителна площ“ и с оценка „В“ по „Степен на опазване“. Общата оценка на стойността на защитената зона за опазване на природното местообитание е „С“.

Съгласно специфичният доклад за местообитанието в тази зона, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ, местообитанието е оценено в благоприятно състояние по критерии „Площ в границите на зоната“ и „Бъдещи перспективи (заплахи и влияния)“, в неблагоприятно-незадоволително състояние по критерий „Структура и функции“. Общата оценка на състоянието на местообитанието в зоната по трите критерия е неблагоприятно-незадоволително състояние.

5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000 и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. През 2022 година, беше извършена теренна проверка за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната.

В защитена зона „Витоша“ местообитание 6430 е представено с Подтип 1: Субалпийски и Алпийски високотревни съобщества. При проведените теренни изследвания през 2022 г. са посетени 4 картирани полигона на местообитанието в зоната (полигони с №№ 01136430_8, 01136430_14, 01136430_20, 01136430_21), като местообитанието е потвърдено в 2 от тях (полигони с №№ 01136430_8, 01136430_14). Общата верифицирана площ е 1.15 ha или 18.05% от картираната площ на местообитанието в зоната. В един от полигоните растителността е ксеротермна тревна (полигон с № 01136430_21) и местообитанието не е потвърдено. Във видовия състав се срещат видове, като *Dichanthium ischaemum*, *Galium verum*, *Dorycnium herbaceum*, *Festuca dalmatica* и др. Местообитанието е потвърдено в полигон с № 01136430_20, но същия трябва да бъде пречертан и преместен покрай близката река. В полигоните, в които местообитанието е потвърдено видовият състав е типичен и представителен. Във видовия състав се срещат видове, като *Cirsium appendiculatum*, *Geranium sylvaticum*, *Angelica pancicii*, *Heracleum verticillatum*, *Calamagrostis arundinaceae*, *Veratrum lobelianum*, *Telekia speciosa*, *Stellaria nemorum*, *Urtica dioica*, *Caltha palustris* и др. Проективното покритие на храстовата растителност е до 10%, като се срещат видове, като *Fagus sylvatica*, *Picea abies*, *Carpinus betulus*, *Juniperus sibirica*, *Vaccinium myrtillus*, *V. vitis-idaea*, *Bruckenthalia spiculifolia* и др. Не е установено наличието на инвазивни чужди видове (ИЧВ) в посетените полигони. Хидрологичните условия са благоприятни за фитоценозите на местообитанието, като е налице постоянен воден отток.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	Хектари	Най-малко 6,37 ha	При картирането през 2011-2012 г. местообитанието е оценено в благоприятно състояние по този параметър. При теренната работа през 2022 г. са посетени 4 картирани полигона, като местообитанието е потвърдено в 2 от тях. В един полигон е установена ксеротермна тревна растителност, а другия е	Подобряване на площта на местообитанието в зоната по този параметър чрез достигане на целева площ от най-малко 6,37 ha.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни и цели за защитената зона
			погрешно изчертан и е необходимо да бъде преместен покрай близката река. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от подобряване на състоянието по този параметър.	
Структура и функции: Присъствие на типични видове растения	Брой типични видове	Най-малко 3 типични вида	<p>При картирането през 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по отношение на параметъра. Установени са типични видове, като <i>Cirsium appendiculatu</i>, <i>Angelica pancii</i>, <i>Heracleum verticillatum</i>.</p> <p>При проведените теренни проучвания през 2022 г. са установени типични видове за местообитанието в посетените полигони, като <i>Cirsium appendiculatum</i>, <i>Geranium sylvaticum</i>, <i>Angelica pancicii</i>, <i>Heracleum verticillatum</i>, <i>Calamagrostis arundinaceae</i>, <i>Veratrum lobelianum</i>, <i>Telekia speciosa</i>, <i>Stellaria nemorum</i>, <i>Urtica dioica</i>, <i>Caltha palustris</i>.</p> <p>Типични видове за местообитанието (подтип 1) са: <i>Cirsium appendiculatum</i>, <i>Heracleum verticillatum</i>, <i>Geum coccineum</i>, <i>Deschampsia caespitosa</i>, <i>Telekia speciosa</i>, <i>Saxifraga rotundifolia</i>, <i>Veratrum lobelianum</i>, <i>Rumex alpinus</i>, <i>Cicerbita alpina</i>, <i>Myosotis sylvatica</i>, <i>Senecio nemorensis</i>, <i>Stellaria nemorum</i>, <i>Angelica sylvestris</i>, <i>A. pancicii</i>, <i>Cicerbita alpina</i>, <i>Aconitum variegatum</i>, <i>A. lamarckii</i>, <i>Petasites kalbikianus</i>, <i>Caltha palustris</i>, <i>Berula erecta</i>, <i>Galeopsis speciosa</i>, <i>Equisetum ramosissimum</i>, <i>E. sylvaticum</i>, <i>Stachys sylvatica</i>, <i>Stellaria nemorum</i>, <i>Urtica dioica</i>.</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p>	Поддържане на състоянието по този параметър – в природното местообитание трябва да присъстват поне 3 типични вида
Структура и функции:	% проективно	Не повече от 1%	При картирането през 2011-2012 г. този параметър не е оценяван.	Поддържане на състоянието по

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни и цели за защитената зона
Наличие на инвазивни чужди видове	покрытие на инвазивни чужди видове	проективно покритие на инвазивни чужди видове растения	При теренните изследвания през 2022 г. не е установено разпространението на инвазивни чужди видове (ИЧВ) и местообитанието е оценено в благоприятно състояние. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	този параметър – присъствието на ИЧВ в природното местообитание следва да е под 1%.
Структура и функции: Присъствие на нетипични храстови и дървесни видове, и орлова папрат	% от площта на местообитанието с покритие на с храстова и дървесна растителност, и орлова папрат	Не повече от 10%	При картирането през 2011-2012 г. е установено обрастване с храсти и дървета до 10% от площта на верифицираните полигони. По този параметър местообитанието е оценено в благоприятно състояние. При теренните изследвания през 2022 г. във верифицираните полигони покритието на храстовата и дървесната растителност е до 10%. Установените храстови и дървесни видове са <i>Fagus sylvatica</i> , <i>Picea abies</i> , <i>Carpinus betulus</i> , <i>Juniperus sibirica</i> , <i>Vaccinium myrtillus</i> , <i>V. vitis-idaea</i> , <i>Bruckenthalia spiculifolia</i> и др. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието чрез достигане на покритие на дървесно-храстовата растителност не повече от 10%.
Структура и функции: Наличие на повърхностни води (за подтип 3)	Наличие на повърхностни води/ брой месеци в годината	>6 месеца	При картирането през 2011-2012 г. липсват данни по този параметър. При проведените теренни проучвания през 2022 г. се установи наличие на повърхностни води в двата полигона, в които местообитанието е потвърдено. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – поддържане на наличие на повърхностни води повече от 6 месеца в годината
Структура и функции: Промени в хидрологичния режим от изкуствени	% от площта на водното тяло	<10%	При картирането през 2011-2012 г. липсват данни за влияние на хидромелиоративни съоръжения върху съобществата на местообитанието. При проведените теренни проучвания през 2022 г. не се	Поддържане на състоянието по този параметър – в местообитанието следва да се поддържа висока

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
съоръжения			установи наличие на изкуствени съоръжения, които водят до промени в хидрологичния режим. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	степен на влажност и близка до естествената циркулация на водите.

7. Необходимост от актуализация на СФ за защитената зона

За момента, не е необходима промяна на данните, посочени в СФ.

8. Цитирана литература

Вълчев, В., Георгиев, В., Цонев, Р. 2015. 28Е5 Крайречни високотревни съобщества в равнините. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 196-198.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Natura 2000. <https://natura2000.gov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App>.

Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМСБР). Списък с инвазивни чужди видове. ИАОС. <https://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/spisak-s-vidove>

Петрова, А., Владимиров, В., Георгиев, В. 2012. Инвазивни чужди видове растения в България. ИБЕИ-БАН, София, 320 с.

Русакова, В. 2015. 29Е5 Крайречни високотревни съобщества в планините. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 199-201.

Списък с инвазивни чужди видове към Регламент 1143/2014, които засягат ЕС. МОСВ. <https://www.moew.government.bg/bg/priroda/biologichno-raznoobrazie/nemestni-i-invazivni-chujdi-vidove/invazivni-chujdi-vidove/>

Цонев, Р., Гусев, Ч. 2017. Ръководство за определяне и ефективно управление на тревни местообитания (пасища, ливади и постоянно затревени площ) – обект на опазване и стопанско ползване в България. Второ преработено и допълнено издание. Българско дружество за защита на птиците, Природозащитна поредица - книга 34, София., с. 51-54.

Цонев, Р., Русакова, В. 2009. 6430 Хидрофилни съобщества от високи треви в равнините и в планинския до алпийския пояс. – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, с. 244-254.

Автори на текста: Кирил Василев, Николай Велев

1.15 ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 6510 НИЗИННИ СЕНОКОСНИ ЛИВАДИ (ALOPECURUS PRATENSIS, SANGUISORBA OFFICINALIS)

1. Код и наименование на типа местообитание: 6510 Низинни сенокосни ливади

2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание е представено от вторични по произход мезофилни тревни съобщества, доминирани от житни треви като *Arrhenatherum elatius*, *Festuca pratensis*, *Alopecurus pratensis*, *Deschampsia caespitosa* и др. Развиват се върху мощни почви по крайречни тераси и понижения на релефа. Терените обикновено са заравнени, което благоприятства задържането на вода в субстрата. Имат богат видов състав и се ползват сенокосно, като се правят 1-2 откоса годишно. Освен споменатите доминанти, други типични видове за местообитанието са *Poa pratensis*, *P. sylvicola*, *Elymus repens*, *Alopecurus rendlei*, *Anthoxanthum odoratum*, *Centaurea jacea*, *Cirsium canum*, *Crepis biennis*, *Daucus carota*, *Filipendula vulgaris*, *Holcus lanatus*, *Knautia arvensis*, *Lathyrus pratensis*, *Leucanthemum vulgare*, *Lotus corniculatus*, *Lychnis flos-cuculi*, *Prunella vulgaris*, *Rhinanthus minor*, *R. rumelicus*, *Ranunculus acris*, *Stellaria graminea*, *Tragopogon pratensis*, *Trifolium campestre*, *T. dubium*, *T. hybridum*, *T. pratense*, *T. repens*, *Trisetum flavescens* и др. Природното местообитание е разпространено в страната основно докъм 800 (1000) m н. в. и обикновено отделните му находища не заемат големи площи. Сенокосният режим на ползване влияе върху видовия състав и е от основно значение за формирането и поддържането на структурата и функциите на местообитанието. Често пъти ползването на растителността е комбинирано (паша след окосяване) или само пасищно, което също силно влияе върху видовия състав на фитоценозите (Цонев, Русакова 2015). Местообитанието е включено в Червена книга на България (ЧК, т.3. Природни местообитания) с код и име 15E2 Низинни сенокосни ливади, и е с категория Застрашено (EN).

Според картирането (2011-2012 г.), природно местообитание 6510 е представено с 9 полигона в защитена зона „Витоша“, с обща площ от 8,81 ha. То е типично и проявява своите основни характеристики, но същевременно е отчетено недостатъчна паша и коситба, което води до естествени процеси на охрастяване.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

В България местообитанието е разпространено и в трите биогеографски региона – Алпийски, Континентален и Черноморски. Защитена зона BG0000113 Витоша попада изцяло в Континенталния биогеографски регион.

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-лошо състояние за Континентален биогеографски регион – неизвестно разпространение и структура и функции, неблагоприятна-незадоволителна площ и неблагоприятни-лоши бъдещи перспективи. За Континенталния биогеографски регион, оценката неблагоприятно-незадоволително състояние, дадена през 2013 г., е понижена на неблагоприятно-лошо състояние през 2019 г. Като влияния и заплахи с висока степен за Континенталния биогеографски регион се посочват: изоставяне на ливадите (преустановяване на пашата и коситбата); селскостопански дейности (различни от паша и коситба); изграждане на инфраструктура с цел спорт, туризъм и отдих; замърсяване на почвата от различни източници, включително с ТБО; естествени сукцесионни процеси, водещи до промяна във видовия състав. Като отрицателно действащи фактори, посочени в ЧК на РБ, т.3. Природни местообитания, са изоставянето на ливадите, промяна в хидрологичния режим на реките чрез андигиране и пресушаване на крайречните

разливи, замърсяване със синтетични торове, използване на хербициди и общото засушаване на климата.

Природното местообитание 6510 е предмет на опазване в 53 защитени зони от мрежата Натура 2000 (Natura 2000_BG_2021_12_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>).

4. Състояние на ниво защитена зона

Данни за природното местообитание, представени в Стандартния Формуляр за данни (СФ) на зоната.

Annex I Habitat types						Site assessment			
Code	PF	NP	Cover (ha)	Cave (number)	Data quality	A/B/C/D	A/B/C		
						Representativity	Relative Surface	Conservation	Global
6510			8.81		G	B	C	B	B

В защитена зона BG0000113 Витоша местообитанието заема площ от 8,81 ha и е разпространено в Континенталния биогеографски регион, където попада и цялата зона. Площта на местообитанието в зоната е 0,06% от общата му площ в Континенталния биогеографски регион за страната.

Местообитанието в зоната е с оценка „В“ за „Представителност“ и „Степен на опазване“, и с оценка „С“ за „Относителна площ“. Общата оценка на стойността на защитената зона за опазване на природното местообитание е „В“.

Съгласно специфичният доклад за местообитанието в тази зона, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ, местообитанието е оценено в благоприятно състояние по критерий „Площ в границите на зоната“ и в неблагоприятно-незадоволително състояние по критерии „Структура и функции“ и „Бъдещи перспективи (заплахи и влияния)“. Общата оценка на състоянието на местообитанието в зоната по трите критерия е неблагоприятно-незадоволително състояние.

5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000 и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. През 2022 г. беше извършена теренна проверка за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната.

При теренната работа, както и при наблюдение на съвременни ортофото изображения се вижда, че присъствието на храстова и горска растителност в полигоните на местообитанието е над допустимите норми и на места надхвърля 20%. В рамките на местообитанието е установено охрястяване от *Rosa canina*, *Crataegus monogyna*, *Ligustrum vulgare*, *Fraxinus ornus*, *Pinus sylvestris*, *P. nigra*, *Pyrus pyraister* и др., както и слаба рудерализация (*Verbascum* spp., *Cirsium ligulare*). Високо покритие на *Elymus repens* и *Clematis vitalba*. Присъстват и типични видове за местообитанието, като *Arrhenatherum elatius* и *Agrostis capillaris*. Площите не се косят и са изоставени. Общото проективно покритие на растителността е 100%, но се наблюдават и следи от пожари.

При проучванията през 2022 г., местообитание 6510 е установено в два полигона, картирани погрешно като местообитание 6230. В полигони с №№ 01136230_115 и 01136230_622, картирани като местообитание 6230 е установено местообитание 6510.

Общата площ на двата полигона е 8,34 ha. Тя трябва да се отнеме от местообитание 6230 и да се прехвърли към местообитание 6510. Така площта на местообитание 6510 след корекцията следва да бъде общо 17,15 ha.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	Хектари	Най-малко 17,15 ha	При картирането през 2011-2012 г. местообитанието е оценено в благоприятно състояние по параметър площ. При теренната работа в зоната през 2022 г., както и при преглед на съвременни ортофото изображения се установява загуба на площ, поради високо покритие на храстова и дървесна растителност в местообитанието. Същевременно, два полигона от местообитание 6230 (с обща площ 8,34 ha) следва да се прехвърлят към местообитание 6510, поради погрешно картиране. Така референтната площ на местообитание 6510 в зоната следва да бъде 17,15 ha. Според най-съвременните данни, местообитанието в зоната се нуждае от подобряване на състоянието по този параметър.	Подобряване на площта – постоянната заемана площ от местообитанието в зоната следва да е най-малко 17,15 ha.
Структура и функции: Общо проективно покритие на растителността	% общо проективно покритие на растителността	Най-малко 90% общо проективно покритие на растителността	При картирането 2011-2012 г. е установено над 90% проективно покритие на растителността. Дадена е оценка благоприятно състояние на местообитанието, което е потвърдено и при теренната работа през 2022 г. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – проективното покритие на тревната растителност в местообитанието следва да е над 90%.
Структура и функции: Присъствие	Брой видове	Доминиране на поне един от видовете:	В специфичният доклад за това местообитание в зоната е посочено благоприятно	Поддържане на състоянието по този параметър –

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
на типичния доминиращ вид (доминиращ и видове)		<i>Arrhenatherum elatius</i> , <i>Poa sylvicola</i> , <i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Festuca pratensis</i> , <i>Festuca arundinacea</i> , <i>Deschampsia caespitosa</i>	състояние. При теренната работа през 2022 г. са установени <i>Festuca pratensis</i> , <i>Arrhenatherum elatius</i> , <i>Alopecurus pratensis</i> . Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	тревната растителност в местообитанието е доминирана поне от един от изброените в целевата стойност типични видове.
Структура и функции: Присъствие на типични видове растения	Брой типични видове	Най-малко 7 вида	При картирането през 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по отношение на комбинацията от типични видове растения. Типични видове за местообитанието са: <i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Agrostis alba</i> , <i>Anthoxanthum odoratum</i> , <i>Arrhenatherum elatius</i> , <i>Bromus commutatus</i> , <i>Briza media</i> , <i>Campanula patula</i> , <i>Campanula rapunculus</i> , <i>Carex distans</i> , <i>Carex vulpina</i> , <i>Cirsium canum</i> , <i>Centaurea jacea</i> , <i>Cynosurus cristatus</i> , <i>Deschampsia caespitosa</i> , <i>Elymus repens</i> , <i>Festuca pratensis</i> , <i>Festuca arundinacea</i> , <i>Geranium pratense</i> , <i>Gladiolus</i> spp., <i>Holcus lanatus</i> , <i>Knautia arvensis</i> , <i>Lathyrus pratensis</i> , <i>Lotus corniculatus</i> , <i>Lychnis flos-cuculi</i> , <i>Lysimachia nummularia</i> , <i>Leucanthemum vulgare</i> , <i>Moenchia mantica</i> , <i>Molinia couerulea</i> , <i>Stellaria graminea</i> , <i>Medicago arabica</i> , <i>Oenanthe</i> spp., <i>Orchis elegans</i> , <i>Orchis coriophora</i> , <i>Prunella vulgaris</i> , <i>Poa sylvicola</i> , <i>Poa angustifolia</i> , <i>Phleum pratense</i> , <i>Polygala vulgaris</i> , <i>Ranunculus acris</i> , <i>Ranunculus repens</i> , <i>Rumex acetosa</i> , <i>Rhinanthus</i> spp., <i>Rorippa sylvestris</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i> , <i>Tragopogon pratensis</i> , <i>Trifolium resupinatum</i> , <i>Trifolium patens</i> , <i>Trifolium</i>	Поддържане на състояние по този параметър – в природното местообитание присъстват поне 7 от типичните видове.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			<p><i>campestre</i>, <i>Trifolium dubium</i>, <i>Trifolium incarnatum</i>.</p> <p>При теренната работа през 2022 г. са установени следните типични видове: <i>Alopecurus pratensis</i>, <i>Arrhenatherum elatius</i>, <i>Anthoxanthum odoratum</i>, <i>Centaurea jacea</i>, <i>Cirsium canum</i>, <i>Elymus repens</i>, <i>Festuca pratensis</i>, <i>Holcus lanatus</i>, <i>Lysimachia nummularia</i>, <i>Leucanthemum vulgare</i>, <i>Stellaria graminea</i>, <i>Dactylis glomerata</i> и др.</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p>	
Структура и функции: Присъствие на нетипични храстови и дървесни видове, и орлова папрат	% от площта на местообитанието с покритие на с храстова и дървесна растителност, и орлова папрат	Не повече от 10%. За всички площи, в които има припокриване с местообитания на целеви животински видове, целевата стойност е до 20%.	В специфичният доклад за това местообитание в зоната се посочва, че обрастването с храсти надвишава 10% – дадена е оценка неблагоприятно състояние. Това неблагоприятно състояние се потвърди и през 2022 г. Според най-съвременните данни, местообитанието в зоната се нуждае от подобряване на състоянието по този параметър.	Подобряване на състоянието по този параметър – проективното покритие на нетипичните храстови и дървесни видове, и обраствания с орлова папрат следва да е под 10%. За всички площи, в които има припокриване с местообитания на целеви животински видове, целевата стойност по този параметър следва да е до 20%.
Структура и функции: Наличие на инвазивни чужди видове	% проективно покритие на инвазивни чужди видове	Не повече от 1% проективно покритие на инвазивни чужди видове растения	При картирането през 2011-2012 г. не са регистрирани инвазивни видове в местообитанието – благоприятно състояние на местообитанието. През 2022 г. също не са установени ИЧВ в местообитанието. Инвазивните чужди видове (ИЧВ) се идентифицират, съгласно „Списък с	Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на ИЧВ в природното местообитание следва да е под 1%.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			<p>инвазивните чужди видове растения“, които ИАОС докладва към Европейската агенция по околна среда в Националните доклади за състоянието и опазването на околната среда в Република България по индикатор "Инвазивни чужди видове за България / SEBI 2010 Инвазивни чужди видове за Европа" и списъка с ИЧВ, които засягат Съюза (създаден и актуализиран с регламенти за изпълнение на Комисията в съответствие с Регламент (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета).</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p>	
Структура и функции: Присъствие на рудерални видове	% от площта на местообитанието	Най-много 5%	<p>Природното местообитание е в благоприятно състояние, когато не присъстват рудерални видове (в един идеален вариант) или тяхното присъствие е спорадично и общото им проективно покритие не надхвърля 5%.</p> <p>При картирането на местообитанията в зоната (2011–2012 г.) е отчетено, че рудералните видове не формират самостоятелни ценози. През 2022 г. е установена слаба рудерализация на местообитанието – около 1%.</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p>	Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на рудерални видове в природното местообитание следва да е под 5%.

7. Необходимост от актуализация на СФ за защитената зона

Събраната информация през 2022 г. дава основание да се предложи промяна на стандартния формуляр на зоната, по отношение на местообитание 6510. Площта на

местообитанието трябва да се увеличава с 8,34 ha за сметка на местообитание 6230, при което са установени два погрешно картирани полигона (№№ 01136230_115 и 01136230_622). В тези полигонали е установено местообитание 6510, вместо 6230. Съответната площ следва да се отнеме от площта на местообитание 6230 и да се прехвърли към местообитание 6510.

Annex I Habitat types						Site assessment			
Code	PF	NP	Cover (ha)	Cave (number)	Data quality	A/B/C/D	A/B/C		
						Representativity	Relative Surface	Conservation	Global
6510			17,15		G	B	C	B	B

Забележка: предложените промени са отбелязани в червено.

8. Цитирана литература

- European commission. The State of Nature in the EU – Article 17 reporting. https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm.
- Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Natura 2000. <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App>.
- Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМСБР). Списък с инвазивни чужди видове. ИАОС. <https://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/spisak-s-vidove> Петрова, А., Владимиров, В., Георгиев, В. 2012. Инвазивни чужди видове растения в България. ИБЕИ-БАН, София, 320 с.
- Списък с инвазивни чужди видове към Регламент 1143/2014, които засягат ЕС. МОСВ. <https://www.moew.government.bg/bg/priroda/biologichno-raznoobrazie/nemestni-i-invazivni-chujdi-vidove/invazivni-chujdi-vidove/>
- Цонев, Р. 2009. 6510 Низинни сенокосни ливади. – В: Кавръкова, В., Димова, Д., Димитров, М., Цонев, Р., Белев, Т., Раковска, К. /ред./ Ръководство за определяне на местообитания от европейска значимост в България. Второ, преработено и допълнено издание. София, Световен фонд за дивата природа, Дунавско – Карпатска програма и федерация “ЗЕЛЕНИ БАЛКАНИ”.
- Цонев, Р., Русакова, В. 2009. 6510 Низинни сенокосни ливади. – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, с. 260-264.
- Цонев, Р., Русакова, В. 2015. 15Е2 Низинни сенокосни ливади. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 165-167.

Автори на текста: Николай Велев, Кирил Василев

1.16 ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 6520 ПЛАНИНСКИ СЕНОКОСНИ ЛИВАДИ

1. Код и наименование на типа местообитание: 6520 Планински сенокосни ливади

2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание е представено от вторични по произход мезофилни тревни съобщества, които се развиват на мястото на унищожени дъбови, букови или иглолистни гори. Във видовия състав доминират житни видове, като *Agrostis capillaris*, *Festuca rubra* agg. (вкл. *F. nigrescens*), *F. pratensis*, *Cynosurus cristatus*. Освен споменатите доминанти, други типични видове за местообитанието са *Achillea millefolium* agg., *Agrostis canina*, *Alchemilla* spp., *Alopecurus pratensis*, *Anthoxanthum odoratum*, *Astrantia major*, *Bistorta major* (syn.: *Polygonum bistorta*), *Briza media*, *Campanula glomerata*, *C. patula*, *Chaerophyllum hirsutum*, *Crocus veluchensis*, *Deschampsia caespitosa*, *Holcus lanatus*, *Geranium phaeum*, *G. sylvaticum*, *Lerchenfeldia flexuosa*, *Leontodon autumnalis*, *L. hispidus*, *Lotus corniculatus*, *Nardus stricta*, *Pastinaca hirsuta*, *Phleum pratense*, *Primula elatior*, *Rhinanthus angustifolius*, *R. rumelicus*, *Rumex acetosa*, *Salvia pratensis*, *Scabiosa columbaria*, *Silene dioica*, *S. vulgaris*, *S. roemerii*, *Trifolium repens*, *T. pratense*, *Trisetum flavescens*, *Veronica chamaedrys*, *Viola tricolor*. Природното местообитание е разпространено в полупланинските и планинските райони на страната, основно от 800 (1000) до 1800 m н.в. Режимът на ползване (сенокосен или пасищен) влияе върху видовия състав и е от основно значение за формирането и поддържането на структурата и функциите на местообитанието. Често пъти ползването на растителността е комбинирано (паша след окосяване) или само пасищно, което също силно влияе върху видовия състав на фитоценозите. Местообитанието е включено в Червена книга на Р България (ЧК, т.3. Природни местообитания) с два кода – 12Е1 Планински пасища, което е с категория Застрашено [EN] (Димитров, 2015) и 16Е2 Планински сенокосни ливади, което е с категория Уязвимо [VU] (Димитров, Русакова 2015).

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-незадоволително състояние за Континенталния биогеографски регион. Оценка са: благоприятни площ и разпространение, неизвестна структура и функции, и неблагоприятна-незадоволителна оценка за бъдещи перспективи. При докладването по чл. 17 през 2013г. (за периода 2007-2012 г.) местообитанието е оценено в неблагоприятно-незадоволително състояние за континенталния биогеографски регион, както и през 2019 г. Като влияния и заплахи с висока степен за континенталния биогеографски регион се посочват: изоставяне на ливадите (преустановяване на пашата и коситбата); промяна на начина на ползване на земеделските земи от един тип в друг; интензивната и прекомерна паша. Като отрицателно действащи фактори, посочени в ЧК на РБ, т.3. Природни местообитания, са прекомерната паша, водеща до деградация и рудерализация, разораването, преустановяването на пашата и коситбата и последващото охростяване, самозалесяване и развитие на съобщества на орлова папрат (*Pteridium aquilinum*), употребата на пестициди и др. вещества в ливадите и съседните територии, засяване на тревни смеси с участие на неместни видове, нерегламентирания туризъм и пожари.

Природното местообитание е включено в стандартните формуляри на 31 зони, но е предмет е на опазване в 30 от тях от мрежата Натура 2000 (Natura 2000_BG_2021_12_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>).

4. Състояние на ниво защитена зона

Данни за природното местообитание, представени в Стандартния Формуляр (СФ) на зоната.

Annex I Habitat types						Site assessment			
Code	PF	NP	Cover (ha)	Cave (number)	Data quality	A/B/C/D	A/B/C		
						Representativity	Relative Surface	Conservation	Global
6520			241.86		M	B	C	B	B

В защитена зона BG0000113 Витоша местообитанието заема площ от 241,86 ha и е разпространено в Континенталния регион, където попада и цялата зона. Съгласно картирането през 2011-2012 г., природното местообитание е представено с 36 полигона в зоната, с площи вариращи от 0,04 до 75,91 ha. Природно местообитание 6520 се среща предимно в южната част на зоната, като с по-големи площи е представено около с. Чуйпетлово. Растителността се ползва предимно сенокосно, като на отделни места липсва ползване. Установено е обилие на типични видове като *Agrostis capillaris*, *Cynosurus cristatus*, *Festuca rubra*, *Achillea millefolium* agg., *Trifolium pratense*, *Lotus corniculatus*, *Cichorium intybus*, *Leontodon autumnalis*, *Briza media*, *Danthonia alpina*, *Anthoxanthum odoratum* и др. Забелязват се процеси на охрястяване и развитие на плътни петна от орлова папрат в част от полигоните на местообитанието, като на места надвишава 10%. Отчетена е слаба рудерализация на местообитанието.

5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000 и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. Съгласно специфичният доклад за местообитанието в тази зона, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000, местообитанието е оценено в неблагоприятно-незадоволително състояние.

През 2022 г. беше извършена теренна проверка за актуализация на наличната информация, относно състоянието и присъствието на заплахи и влияния върху местообитанието в зоната. Установено е охрястяване в полигоните от *Rosa canina*, *Crataegus monogyna*, *Prunus cerasifera*, *Pinus sylvestris* и др., а също и на плътни ценози на орлова папрат. Регистрирана е слаба рудерализация – присъствие на *Cirsium ligulare*, *C. arvense* и др. до 5%. Отчетено е наличие на типичните за местообитанието видове. Повечето площи се ползват сенокосно. Други са били ползвани пасищно, но сега са изоставени.

При проучванията през 2022 г., местообитание 6520 е установено в пет полигона, картирани погрешно като местообитание 6230. В полигони с №№ 01136230_557, 01136230_406, 01136230_325, 01136230_703 и 01136230_452, картирани като местообитание 6230 е установено местообитание 6520. Общата площ на полигоните е 54,11 ha. Тя трябва да се отнеме от местообитание 6230 и да се прехвърли към местообитание 6520. Така площта на местообитание 6520 след корекцията следва да бъде общо 295,97 ha.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	Хектари	Най-малко 295,97 ha	При картирането през 2011-2012 г. местообитанието е оценено в благоприятно състояние по параметър площ. Пет полигона от местообитание 6230, с обща площ 54,11 ha, трябва да се прехвърлят към местообитание 6520. Така неговата площ става 295,97 ha. При теренните изследвания през 2022 г. и с помощта на ортофото изображения е установено настъпление на комбинация от орлова папрат, храстова и дървесна растителност на места над 20%. Според най-съвременните данни, местообитанието в зоната се нуждае от подобряване на състоянието по този параметър.	Подобряване на площта, така че постоянната заемана площ от местообитанието в зоната следва да е най-малко 295,97 ha.
Структура и функции: Общо проективно покритие на растителността	% общо проективно покритие на растителността	Най-малко 90% общо проективно покритие на растителността	При картирането 2011-2012 г. е установено проективно покритие на растителността над 80%. Дадена е оценка „благоприятно състояние на местообитанието“. В посещенията през 2022 г. находища на местообитанието е установено покритие на растителност над 90% – местообитанието е в благоприятно състояние. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – проективното покритие на растителността в местообитанието следва да е над 90%.
Структура и функции: Присъствие на типичния доминиращ вид (доминиращ и видове)	Брой видове	Доминиране на поне един от видовете: <i>Agrostis capillaris</i> , <i>Festuca rubra</i> agg. (вкл. <i>Festuca nigrescens</i>), <i>Festuca pratensis</i> , <i>Cynosurus</i>	В специфичния доклад за това местообитание в зоната, този параметър не е отчетен. В посещенията през 2022 г. находища е установено доминиране на видовете <i>Agrostis capillaris</i> , <i>Festuca rubra</i> agg., <i>Cynosurus cristatus</i> , което показва благоприятно състояние на местообитанието. Според наличните данни, местообитанието в зоната се	Поддържане на състоянието по този параметър – тревната растителност в местообитанието е доминирана поне от един от изброените в целевата стойност типични видове.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
		<i>cristatus</i> , <i>Holcus lanatus</i> , <i>Deschampsia caespitosa</i>	нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	
Структура и функции: Присъствие на типични видове растения	Брой типични видове	Най-малко 7 вида	<p>При картирането през 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по отношение на комбинацията от типични видове растения. В посещенията през 2022 г. находища на местообитанието е установено наличието на типичен видов състав. Установени са над 10 типични вида – благоприятно състояние по този параметър.</p> <p>Типични видове за местообитанието са: <i>Achillea millefolium</i> agg., <i>Agrostis canina</i>, <i>Agrostis capillaris</i>, <i>Alchemilla</i> spp., <i>Alopecurus pratensis</i>, <i>Anthoxanthum odoratum</i>, <i>Astrantia major</i>, <i>Bistorta major</i> (syn.: <i>Polygonum bistorta</i>), <i>Briza media</i>, <i>Campanula glomerata</i>, <i>C. patula</i>, <i>Chaerophyllum hirsutum</i>, <i>Cynosurus cristatus</i>, <i>Crocus veluchensis</i>, <i>Deschampsia caespitosa</i>, <i>Festuca rubra</i> (вкл. <i>Festuca nigrescens</i>), <i>Festuca pratensis</i>, <i>Holcus lanatus</i>, <i>Geranium phaeum</i>, <i>G. sylvaticum</i>, <i>Lerchenfeldia flexuosa</i>, <i>Leontodon autumnalis</i>, <i>L. hispidus</i>, <i>Lotus corniculatus</i>, <i>Nardus stricta</i>, <i>Pastinaca hirsuta</i>, <i>Phleum pratense</i>, <i>Primula elatior</i>, <i>Rhinanthus angustifolius</i>, <i>R. rumelicus</i>, <i>Rumex acetosa</i>, <i>Salvia pratensis</i>, <i>Scabiosa columbaria</i>, <i>Silene dioica</i>, <i>Silene vulgaris</i>, <i>Silene roemerii</i>, <i>Trifolium repens</i>, <i>Trifolium pratense</i>, <i>Trisetum flavescens</i>, <i>Veronica chamaedrys</i>, <i>Viola tricolor</i></p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p>	Поддържане на състояние по този параметър – в природното местообитание присъстват поне 7 от типичните видове.
Структура и функции:	% от площта на	Не повече от 10%. За	В специфичния доклад за това местообитание в зоната се	Подобряване на състоянието по

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Присъствие на нетипични храстови и дървесни видове, и орлова папрат	местообитанието с покритие на с храстова и дървесна растителност, и орлова папрат	всички площи, в които има припокриване с местообитания на целеви видове животни, целевата стойност по този параметър следва да е до 20%	посочва, че дървесната и храстова растителност превишава 10% от площта на изследваните полигони. Местообитанието е оценено в неблагоприятно-незадоволително състояние. При теренната работа през 2022 г., на места е установено настъпление на комбинация от орлова папрат, храстова и дървесна растителност над 20%. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от подобряване на състоянието по този параметър.	този параметър – проективното покритие на нетипичните храстови и дървесни видове, и обраствания с орлова папрат следва да е под 10%. За всички площи, в които има припокриване с местообитания на целеви видове животни, целевата стойност по този параметър следва да е до 20%.
Структура и функции: Наличие на инвазивни чужди видове	% проективно покритие на инвазивни чужди видове	Не повече от 1% проективно покритие на инвазивни чужди видове растения	В специфичният доклад за това местообитание в зоната, този параметър не е отчетен. При теренната работа през 2022 г. не са регистрирани ИЧВ в местообитанието – благоприятно състояние на местообитанието. Инвазивните чужди видове (ИЧВ) се идентифицират, съгласно „Списък с инвазивните чужди видове растения“, които ИАОС докладва към Европейската агенция по околна среда в Националните доклади за състоянието и опазването на околната среда в Република България по индикатор "Инвазивни чужди видове за България / SEBI 2010 „Инвазивни чужди видове за Европа" и списъка с ИЧВ, които засягат Съюза (създаден и актуализиран с регламенти за изпълнение на Комисията в съответствие с Регламент (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета). Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на ИЧВ в природното местообитание следва да е под 1%.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Структура и функции: Присъствие на рудерални видове	% от площта на местообитанието	Най-много 5%	<p>Природното местообитание е в благоприятно състояние, когато не присъстват рудерални видове (в един идеален вариант) или тяхното присъствие е спорадично и общото им проективно покритие не надхвърля 5%. При картирането на местообитанията в зоната (2011–2012 г.) е отчетено, че рудералните видове не формират самостоятелни ценози в полигоните, като е дадена е оценка благоприятно състояние.</p> <p>При теренните наблюдения в зоната през 2022 г., също е установена слаба рудерализация – до 5%. Установени са рудералните видове <i>Cirsium ligulare</i>, <i>C. arvense</i>, <i>Verbascum</i> spp. и др.</p> <p>Списък с често срещани рудерални видове: <i>Carduus acanthoides</i>, <i>Carthamus lanatus</i>, <i>Cirsium arvense</i>, <i>Cirsium ligulare</i>, <i>Cirsium vulgare</i>, <i>Conium maculatum</i>, <i>Eryngium campestre</i>, <i>Galium aparine</i>, <i>Lepidium ruderale</i>, <i>Marrubium peregrinum</i>, <i>Onopordon acanthium</i>, <i>Polygonum aviculare</i>, <i>Rumex crispus</i>, <i>Sambucus ebulus</i>, <i>Urtica dioica</i>, <i>Verbascum</i> spp. и др.</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p>	Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на рудерални видове в природното местообитание следва да е под 5%.

7. Необходимост от актуализация на СФ за защитената зона

Събраната информация през 2022 г. дава основание да се предложи промяна на стандартния формуляр на зоната, по отношение на местообитание 6520. Площта на местообитанието в зоната трябва да се увеличава с 54,11 ha за сметка на местообитание 6230, при което са установени пет погрешно картирани полигони (№№ 01136230_557, 01136230_406, 01136230_325, 01136230_703, и 01136230_452). В споменатите полигони е установено местообитание 6520, вместо 6230. Съответната площ следва да се отнеме от площта на местообитание 6230 и да се прехвърли към местообитание 6520.

Annex I Habitat types						Site assessment			
Code	PF	NP	Cover (ha)	Cave (number)	Data quality	A/B/C/D	A/B/C		
						Representativity	Relative Surface	Conservation	Global
6520			295,97		M	B	C	B	B

Забележка: промените са отбелязани в червено.

8. Цитирана литература

- European commission. The State of Nature in the EU – Article 17 reporting. https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm.
- Димитров, М. 2015. 12Е1 Планински пасища. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 159-161.
- Димитров, М., Русакова, В. 2009. 6520 Планински сенокосни ливади. – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, с. 226-229.
- Димитров, М., Русакова, В. 2015. 16Е2 Планински сенокосни ливади. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 168-170.
- Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App>.
- Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМСБР). Списък с инвазивни чужди видове. ИАОС. <https://eea.government.bg/bg/bio/nsmbbr/spisak-s-vidove>
- Петрова, А., Владимиров, В., Георгиев, В. 2012. Инвазивни чужди видове растения в България. ИБЕИ-БАН, София, 320 с.
- Списък с инвазивни чужди видове към Регламент 1143/2014, които засягат ЕС. МОСВ. <https://www.moew.government.bg/bg/priroda/biologichno-raznoobrazie/nemestni-i-invazivni-chujdi-vidove/invazivni-chujdi-vidove/>.

Автори на текста: Николай Велев, Кирил Василев

1.17 ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 7140 ПРЕХОДНИ БЛАТА И ПЛАВАЩИ ПОДВИЖНИ ТОРФИЩА

1. Код и наименование на типа местообитание: 7140 Преходни блата и плаващи подвижни торфища.

2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание включва планински торфени блата, обраснали тресавища с жив торфен слой и приизворни олиготрофни торфища и мочури. Разпространено е във високите планини у нас, обикновено над 1300 m н.в. Растителната покривка е изградена от хигрофилни съобщества на ниски острици (*Cyperaceae*), житни треви (*Poaceae*) и торфени и кафяви мъхове. Торфените мъхове (*Sphagnum* spp.) доминират в мъховата покривка, като формират различен по дълбочина подвижен пласт.

Водата в торфищата е с кисела реакция. Фитоценозите са с богат видов състав, като в състава им влизат и редица ендемични хигрофити – *Primula deorum*, *Primula farinosa* ssp. *exigua*, *Pseudorchis frivaldii*, *Pinguicula balcanica*. Този тип растителност се отнася към разред *Caricetalia fuscae*, клас *Scheuchzerio palustris-Caricetea fuscae* (Ганева, 2009). Сред типичните видове са: *Deschampsia caespitosa*, *Eriophorum gracile*, *E. vaginatum*, *E. latifolium*, *Carex acuta*, *C. echinata*, *C. curta*, *C. limosa*, *Menyanthes trifoliata*, *Epilobium palustre*, *Pedicularis palustris*, *Bruckenthalia spiculifolia*, *Trichophorum cespitosum*, *Drosera rotundifolia*, *Pseudorchis frivaldii*, *Hammarbia paludosa*, *Lycopodiella inundata*, *Potentilla palustris*, *Succisa pratensis*, *Geum coccineum*, *Cirsium heterotrichum*, *Allium schoenoprasum*, *Sphagnum* spp., *Calliergon giganteum*, *C. sarmentosus*, *Drepanocladus revolvens*, *Scorpidium scorpioides*, *Campylium stellatum*, *Aneura pinguis* и др. (Ганева, 2009). Местообитание често образува комплекси с други типове местообитания с хигрофилна растителност.

Местообитанието е включено в Червена книга на Р България (ЧК, т.3. Природни местообитания) с два кода – 01D2 Торфища с доминиране на острицови и житни треви, което е с категория Застрашено [EN] (Ганева, Русакова, 2015а) и 03D2 Преходни блата и плаващи подвижни торфища, също с категория Застрашено [EN] (Ганева, Русакова, 2015б).

В защитена зона BG0000113 Витоша, местообитание 7140 е добре представено и проявява своите основни характеристики. Основните площи на местообитанието попадат във височинния диапазон 1750-2050 m н.в., като част от тях попадат в резерват „Торфено бранище“. Наблюдават се и някои негативни тенденции в местообитанието, като засушаване и обрастване на торфищата с храстова растителност.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

В България местообитанието е разпространено в Алпийския и Континенталния биогеографски региони. Защитена зона BG0000113 Витоша попада изцяло в Континенталния биогеографски регион.

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.), природното местообитание е в благоприятно състояние за Континентален биогеографски регион – неизвестна структура и функции и благоприятно разпространение, площ и бъдещи перспективи. За Континенталния биогеографски регион, оценката неблагоприятно-незадоволително състояние, дадена през 2013 г., е повишена на благоприятно състояние през 2019 г. Влиянията и заплахите за местообитанието за Континенталния биогеографски регион са оценени като такива със средна степен. Посочват се: абиотични естествени процеси (ерозия, затлачване, осушаване и др.), температурни промени, суша и намаляване на валежите поради климатични промени, замърсяване със смесен произход, добив на минерали, естествена сукцесия, водеща до промяна на видовия състав, водохвощания. Като отрицателно действащи фактори, посочени в ЧК на Р. България, т.3. Природни местообитания, са изброени: глобално затопляне и засушаване, замърсяване на водите и въздуха с тежки метали, повишаване на съдържанието на нитрати и нитрити във водите, замърсяване с битови отпадъци, дрениране, прокопаване на канали, разораване, настъпването на храстова и дървесна растителност, мезофитизация, водеща до промени в растителните съобщества (Ганева, Русакова, 2015а, б).

Природното местообитание 7140 е предмет на опазване в 12 защитени зони от мрежата Натура 2000 (Natura 2000_BG_2021_12_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>).

4. Състояние на ниво защитена зона

Данни за природното местообитание, представени в Стандартния Формуляр за данни (СФ) на зоната.

Annex I Habitat types						Site assessment			
Code	PF	NP	Cover (ha)	Cave (number)	Data quality	A/B/C/D	A/B/C		
						Representativity	Relative Surface	Conservation	Global
7140			116.66		M	A	A	B	A

В защитена зона BG0000113 Витоша местообитанието заема площ от 116,66 ha и е разпространено в Континенталния биогеографски регион, където попада и цялата зона. Според картирането, проведено през 2011-2012 г., в защитена зона BG0000113 Витоша природно местообитание 7140 е представено само с 97 полигона, чиято площ варира от 0,002 до 48,07 ha. Площта на местообитанието в зоната е 73,89% от общата му площ в Континенталния биогеографски регион за страната.

Местообитанието в зоната е с оценка „А“ за „Представителност“ и „Относителна площ“, и с оценка „В“ за „Степен на опазване“. Общата оценка на стойността на защитената зона за опазване на природното местообитание е „А“.

Съгласно специфичният доклад за местообитанието в тази зона, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ, местообитанието е оценено в благоприятно състояние по критерии „Площ в границите на зоната“ и „Структура и функции“, и в неблагоприятно-незадоволително състояние по критерий „Бъдещи перспективи (заплахи и влияния)“. Общата оценка на състоянието на местообитанието в зоната по трите критерия е неблагоприятно-незадоволително състояние.

5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000 и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. През 2013-2014 г. Дирекцията на Природен парк „Витоша“ изпълнява дейност 1.2 Устойчиво управление на торфища (тип местообитание 7140) във връзка с опазване на биоразнообразието, въглеродния баланс и промените на климата“ по проект № DIR-5113326-4-98 “Дейности по устойчиво управление на Природен парк „Витоша“. В резултат на този проект са инвентаризирани и оценени 71 торфища на територията на ПП Витоша с площ е 67,7 ha. Общото състояние на торфищата е добро, особено що се отнася до по-малките обекти, развиващи се в приизворни участъци. Към момента те показват признаци на системи в динамично равновесно състояние. Преобладаващата част от торфищата, които са разположени върху по-изпъкнали форми на микро-релефа са в напреднал етап от своето развитие и включват два големи торфищни комплекси в резерват „Торфено бранище“. По отношение на рискови фактори и заплахи за местообитанието, най-чести за преминаването на туристически пътеки през торфищата, оттъкването, както и естественото осушаване..

През 2022 г. беше извършена теренна проверка за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната. При теренната работа, както и при наблюдение на съвременни ортофото изображения се вижда, че присъствието на храстова растителност в полигоните на местообитанието е над допустимите норми – на места има много високо проективно покритие на сибирска хвойна. В рамките на

местообитанието е установено охраняване от *Juniperus sibirica*, *Salix lapponum*, *S. waldsteiniana*, *S. caprea* и др. Установено е присъствие на типични за местообитанието видове – *Deschampsia caespitosa*, *Eriophorum vaginatum*, *E. latifolium*, *C. echinata*, *Bruckenthalia spiculifolia*, *Trichophorum cespitosum*, *Drosera rotundifolia*, *Pseudorchis frivaldii*, *Succisa pratensis*, *Geum coccineum*, *Cirsium heterotrichum*, *Sphagnum* spp. и др.

Наблюдава се засушаване в резерват Торфено бранище. Това е една негативна тенденция, наблюдавана и в предишни години, която е заплаха за местообитанието. Туристическият поток, засега, не оказва силно негативно въздействие.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	Хектари	Най-малко 116,66 ha	При картирането през 2011-2012 г., природното местообитание е оценено в благоприятно състояние по критерий „площ“. При теренната работа през 2022 г. в зоната е регистрирана загуба на площ от местообитанието, поради естествени процеси на охраняване. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от подобряване на състоянието по този параметър.	Подобряване на площта – постоянната заемана площ от местообитанието в зоната следва да е най-малко 116,66 ha.
Структура и функции: Присъствие на типични видове растения	Брой типични видове	Най-малко 5 вида	При картирането през 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по отношение на комбинацията от типични видове растения. Типични видове за местообитанието са: <i>Deschampsia caespitosa</i> , <i>Eriophorum gracile</i> , <i>E. vaginatum</i> , <i>E. latifolium</i> , <i>Carex acuta</i> , <i>C. echinata</i> , <i>C. curta</i> , <i>C. limosa</i> , <i>Menyanthes trifoliata</i> , <i>Epilobium palustre</i> , <i>Pedicularis palustris</i> , <i>Bruckenthalia spiculifolia</i> , <i>Trichophorum cespitosum</i> , <i>Drosera rotundifolia</i> , <i>Pseudorchis frivaldii</i> , <i>Hammarbia paludosa</i> , <i>Lycopodiella inundata</i> , <i>Potentilla palustris</i> , <i>Succisa pratensis</i> , <i>Geum coccineum</i> , <i>Cirsium heterotrichum</i> , <i>Allium schoenoprasum</i> , <i>Sphagnum</i>	Поддържане на състояние по този параметър – в природното местообитание присъстват поне 5 от типичните видове.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			<p><i>spp.</i> (<i>S. papillosum</i>, <i>S. angustifolium</i>, <i>S. subsecundum</i>, <i>S. riparium</i>, <i>S. cuspidatum</i>, <i>S. warnstorffii</i>, <i>S. terres</i>, <i>S. centrale</i>), <i>Calliergon giganteum</i>, <i>C. sarmentosus</i>, <i>Drepanocladus revolvens</i>, <i>Scorpidium scorpioides</i>, <i>Campylium stellatum</i>, <i>Aneura pinguis</i> (Ганева, 2009).</p> <p>При теренната работа през 2022 г. са установени над 10 типични вида – благоприятно състояние на местообитанието.</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p>	
Структура и функции: Доминиращи видове мъхове	% проективно покритие на мъховете от род <i>Sphagnum</i>	В покривката от мъхове проективното покритие на видовете от род <i>Sphagnum</i> е не по-малко от 50%	<p>При картирането 2011-2012г. е установено доминиране на <i>Sphagnum spp.</i> в мъховата покривка – отчетено е благоприятно състояние на местообитанието.</p> <p>При теренните изследвания през 2022 г. също е установено доминиране на торфените мъхове.</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p>	Поддържане на състоянието по този параметър – в покривката от мъхове проективното покритие на видовете от род <i>Sphagnum</i> е не по-малко от 50%
Структура и функции: Присъствие на нетипични храстови и дървесни видове, и орлова папрат	% от площта на местообитанието с покритие на с храстова и дървесна растителност, и орлова папрат	Не повече от 20%	<p>В специфичния доклад за това местообитание в зоната се посочва, че обрастването с храстова и дървесна растителност не надхвърля 20% – дадена е оценка благоприятно състояние.</p> <p>При теренната работа в зоната през 2022 г. е регистрирано настъпление на храстова и дървесна растителност в местообитанието над 20%, като на някои места значително надвишава тази стойност.</p> <p>Според най-съвременните</p>	Подобряване на състоянието по този параметър – проективното покритие на нетипичните храстови и дървесни видове, и обраствания с орлова папрат следва да е под 20%

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			данни, местообитанието в зоната се нуждае от подобряване на състоянието по този параметър.	

7. Необходимост от актуализация на СФ за защитената зона

За момента, не е необходима промяна на данните, посочени в СФ.

8. Цитирана литература

- Ганева, А. 2009. 7140 Преходни блата и плаващи подвижни торфища. – В: Кавръкова, В., Димова, Д., Димитров, М., Цонев, Р., Белев, Т., Раковска, К. /ред./ Ръководство за определяне на местообитания от европейска значимост в България. Второ, преработено и допълнено издание. София, Световен фонд за дивата природа, Дунавско – Карпатска програма и федерация “ЗЕЛЕНИ БАЛКАНИ”.
- Ганева, А., Русакова, В. 2015а. 01D2 Торфища с доминиране на острицови и житни треви. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 115-118.
- Ганева, А., Русакова, В. 2015б. 03D2 Преходни блата и плаващи подвижни торфища. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 121-123.
- Доклад по Договор № ОПОС 03-61 /22.05.2013 г. Определяне на видовия състав на растенията (вкл. мъховете) в представителна извадка от торфищните комплекси в ПП Витоша.
- Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App>
- Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/>.
- Проект № DIR-5113326-4-98 “Дейности по устойчиво управление на природен парк Витоша”. Договор № DIR-5113326-С-010 Русакова, В., Ганева, А. 2009. 7140 Преходни блата и плаващи подвижни торфища. – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, с. 270-274.

Автори на текста: Николай Велев, Кирил Василев

1.18 ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 8110 СИЛИКАТНИ СИПЕИ ОТ ПЛАНИНСКИЯ ДО СНЕЖНИЯ ПОЯС

1. Код и наименование на типа местообитание: 8110 Силикатни сипеи от планинския до снежния пояс

2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание представлява повече или по-малко подвижни субстрати от силикатни скали с различен размер на сипейния материал, в планинския и субалпийски пояс на планините в България. Най-големи площи силикатните сипеи заемат в Рила планина, срещат се относително често в Пирин и по-слабо в другите наши планини. От размера на късовете изветрителен материал, които изграждат сипеите, в значителна степен зависят състава и структурата на растителността, развиваща се на тези терени. Изложението е друг съществен фактор. Фитоценозите в отделните участъци са доста разнородни. Растителността по сипеите в българските планини, не е все още подробно изучена, но според досегашните данни се отнася към клас *Thlaspietea rotundifolii*, разред *Androsacetalia alpinae*, съюзите *Androsacion alpinae* и *Festucion pictae* (Русакова, 2009a, b, 2015).

В Червена книга на България (ЧК, т.3. Природни местообитания) местообитание 8110 е включено като 05Н2 Планински силикатни сипеи, с категория Уязвимо [VU] местообитание (Русакова, 2015). В България местообитанието е разпространено в Алпийския и Континенталния биогеографски региони, като най-голям дял от площта е в Алпийския биогеографски регион (Общ доклад за 8110 в Информационната система за екологичната мрежа Натура 2000 на Министерството на околната среда и водите).

В Защитена зона BG0000113 Витоша местообитание 8110 е типично и добре представено. Основните му площи са съсредоточени в рамките на иглолистния и субалпийския пояси, предимно в диапазона 1500-2000 m н.в. Природното местообитание присъства в зоната с 410 полигона и обща площ от 761,31 ha. Площта на местообитанието в отделните полигоони варира от 0,002 до 41,07 ha. Растителната покривка е оскъдна или въобще липсва. Срещат се наредко *Doronicum columnae*, *Geum montanum*, *Juniperus sibirica*, *Rubus idaeus*, *Senecio nemorensis*, *Festuca* spp., *Calamagrostis arundinacea*, *Picea abies*, *Cirsium appendiculatum*, *Athyrium filix-femina*, *Geranium macrorrhizum*, *Epilobium angustifolium* и др.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Природно местообитание 8110 е разпространено в Алпийския и Континенталния биогеографски региона в страната. Цялата защитена зона BG0000113 Витоша попада в Континенталния биогеографски регион. Съгласно докладването по чл. 17 на Директивата за местообитанията за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-незадоволително състояние в Континенталния биогеографски регион – неблагоприятно-незадоволително състояние по разпространение, заемана площ и бъдещи перспективи, и неизвестно състояние по структура и функции. При докладването по чл. 17 през 2013г. (за периода 2007-2012 г.) местообитанието също е оценено в неблагоприятно-незадоволително състояние – благоприятно състояние по разпространение и заемана площ, неблагоприятно-незадоволително по структура и функции, и бъдещи перспективи. Сред влиянията и заплахите за местообитание 8110, съгласно докладването през 2019г., като такива с висока степен за Континенталния биогеографски регион се посочват естествени абиотични процеси (ерозия, затлачване, осушаване и др.) и увеличаване или промяна на валежите поради климатични промени. В Червена книга на България са посочени следните заплахи: паша, срутищни процеси, денудационни и ерозионни процеси,

подвижност на субстрата, което води до унищожаване на растителността, лавини, навлизане на туристическата индустрия в защитени територии, което може да доведе до косвено и пряко унищожаване на сипейте (Русакова, 2015).

Природното местообитание е предмет на опазване в 14 бр. защитени зони от мрежата Натура 2000 (Natura 2000_BG_2021_12_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>).

4. Състояние на ниво защитена зона

Данни за природното местообитание, представени в Стандартния Формуляр за данни (СФ) на зоната.

Annex I Habitat types						Site assessment			
Code	PF	NP	Cover (ha)	Cave (number)	Data quality	A/B/C/D	A/B/C		
						Representativity	Relative Surface	Conservation	Global
8110			761.31		M	B	B	B	B

В защитена зона BG0000113 Витоша местообитанието заема площ от 761,31 ha и е разпространено в Континенталния биогеографски регион, където попада и цялата защитена зона. Площта на местообитанието в зоната е 29,27% от общата му площ в Континенталния биогеографски регион за страната. Съгласно картирането през 2011-2012 г., природното местообитание е представено с 410 полигона в зоната, като площта на отделните полигони варира от 0,002 до 41,07 ha.

5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000 и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. През 2022 г. беше извършена теренна проверка за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната.

Съгласно специфичния доклад за местообитанието в тази зона, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000, местообитанието е оценено в благоприятно състояние и по трите оценявани критерия „Заемана площ“, „Структура и функции“ и „Бъдещи перспективи“, съответно общата оценка на състоянието на природно местообитание е благоприятно състояние.

При проведените теренни изследвания през 2022 г. е установено, че общото проективно покритие на растителността варира в различните локалитети на местообитанието, но като цяло е много оскъдна или почти липсва. Това е нормално за този тип местообитание и може да се даде оценка благоприятно състояние на местообитанието. Не установихме промени в заеманата площ и фрагментация в рамките на местообитанието.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	Хектари	Най-малко 761,31 ha	При картирането през 2011-2012 г. местообитанието е	Поддържане на площта, така че

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			оценено в благоприятно състояние по този параметър. При теренната работа през 2022 г. в зоната не е установена загуба на площ от местообитанието. Благоприятното състояние на местообитанието се потвърждава. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	постоянната заемана площ от местообитанието в зоната следва да е най-малко 761,31 ha.

7. Необходимост от актуализация на СФ за защитената зона

За момента, не е необходима промяна на данните, посочени в СФ.

8. Цитирана литература

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Natura 2000. <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App>

Русакова, В. 2009а. 8110 Отворени калцифилни или базифилни тревни съобщества от *Alyso-Sedion albi*. – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, с. 288-291.

Русакова, В. 2009б. 8110 Силикатни сипеи от планинския до снежния пояс. – В: Кавръкова, В., Димова, Д., Димитров, М., Цонев, Р., Белев, Т., Раковска, К. /ред./ Ръководство за определяне на местообитания от европейска значимост в България. Второ, преработено и допълнено издание. София, Световен фонд за дивата природа, Дунавско – Карпатска програма и федерация “ЗЕЛЕНИ БАЛКАНИ”.

Русакова, В. 2015. 05Н2 Планински силикатни сипеи. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 374-375.

Автори на текста: Николай Велев, Кирил Василев

1.19 ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 8220 ХАЗМОФИТНА
РАСТИТЕЛНОСТ ПО СИЛИКАТНИ СКАЛНИ СКЛОНОВЕ

1. Код и наименование на типа местообитание: 8220 Хазмофитна растителност по силикатни скални склонове

2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание представлява отворена растителност с ниско проективно покритие и разнообразен флористичен състав на отвесни или с голям наклон (между 65° и 90°) силикатни скални стени с пукнатини по тях. Почвена покривка отсъства или е много слабо развита. Условието за развитие на растенията са изключително неблагоприятни: големи денонощни и сезонни температурни амплитуди, силни ветрове, липса на снежна покривка и др. Флористичният състав и структурата на скалните фитоценози варират силно, като съществено влияние оказват надморската височина и районът на разпространение, киселинността на скалите, експозицията, наклонът, размера на пукнатините, стичането на вода или овлажняването на субстрата. Проективното покритие на растителността най-често е много ниско – отделните индивиди на висшите растения или малки групи растения отстоят на определено разстояние без контакт помежду си. Флористичният състав на местообитание 8220 проявява специфики в различните планини в страната. Към момента, най-общо, в синтаксономично отношение се приема отнасяне на неговите съобщества към дакийско-балканския съюз *Silenion lerchenfeldianae* (разред *Androsacetalia vandellii*, клас *Asplenieta trichomanis*), който има голям вертикален диапазон на разпространение – от планинския пояс (800–1000 m надм. вис.) до 2925 m надм. в. (Гусев, 2009; Русакова, 2009, 2015; Русакова, Гусев, 2015).

Природно местообитание 8220 е включено в Червена книга на Р. България с код и име 07НЗ Силикатни скали с хазмофитна растителност, и е с категория Уязвимо [VU] местообитание (Русакова, Гусев, 2015). Тъй като местообитание 8220 може да се проявява и като „голи“ силикатни скали с развити по тях лишейни съобщества, то е включено в Червена книга на РБ и с втори код с име 10НЗ Силикатни стръмни скали с лишейна растителност, с категория Уязвимо [VU] местообитание (Русакова, 2015). Този тип е широко разпространен в страната, независимо от надморската височина, влажността, пряката слънчева радиация и други екологични фактори. Обилюето (покритието) на лишейите зависи и от срока на заселване, като на по отдавна появили се скални разкрития то може да достигне до 100%. Този тип на местообитанието предоставя подходящи условия за развитие на много видове лишейи, сред които по-често срещани са *Cornicularia normoerica*, *Lasallia pustulata*, *Ramalina capitata*, *R. carpatica*, *R. polymorpha*, *Rhizocarpon badioatrum*, *R. disporum*, *R. distinctum*, *R. oreites*, *R. petraeum*, *Umbilicaria crustulosa*, *U. cylindrica*, *U. decussata*, *U. deusta*, *U. microphylla*, *U. polyphylla*, *U. proboscidea* и др.

В защитена зона BG0000113 Витоша местообитанието е представено от скални разкрития и силно наклонени до почти отвесни силикатни скални венци. Растителната покривка силно варира и зависи от наклона на терените. Отвесните склонове се характеризират с оскъдна хазмофитна растителност, докато скалните разкрития на места имат значителна растителна покривка, която е съставена основно от видове, навлизащи от съседните храстови и тревни ценози, като видовия състав зависи от надморската височина. Срещат се видове като *Juniperus sibirica*, *Juncus trifidus*, *Dianthus microlepis*, *Campanula alpina*, *Nardus stricta*, *Asplenium* spp., *Vaccinium* spp., *Calamagrostis arundinacea*, *Rumex alpinus*, *Lerchenfeldia flexuosa*, *Festuca* spp., *Rubus caesius*, *Picea abies* и др.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

В мрежата Natura 2000, природно местообитание с код 8220 фигурира в Стандартните формуляри на 34 защитени зони, но е предмет на опазване в 31 защитени зони, без тези с оценка D по показател Представителност (Natura 2000_BG_2021_12_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>). Разпространено е в трите биогеографски региона – Алпийски, Континентален и Черноморски, като най-голяма площ заема в Алпийския регион. За територията на 33 Витоша, местообитанието е разпространено в Континенталния биогеографски регион, където попада и цялата зона.

Съгласно докладването по чл. 17 на Директивата за местообитанията за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-незадоволително състояние за Континенталния биогеографски регион – благоприятно състояние по разпространение, неизвестно по заемана площ и структура и функции, и неблагоприятно-незадоволително по бъдещи перспективи. Общата оценка за Континенталния биогеографски регион при докладването през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.) също е неблагоприятно-незадоволително състояние – благоприятно състояние по разпространение и по заемана площ, и неблагоприятно-незадоволително по структура и функции и бъдещи перспективи.

Съгласно докладването през 2019 г., за Континенталния регион всички изброени заплахи и влияния са оценени със средна степен на значение/влияние. Посочени са абиотични естествени процеси (ерозия, затлачване, осушаване и др.), увеличаване или промяна на валежите поради климатични промени, интензивна паша или преизпасване и естествена сукцесия, водеща до промяна на видовия състав. При докладването през 2013 г. за Континенталния регион една част от заплахите са с ниска, а друга със средна степен на значение. Посочени са интензивна паша, тунели, електрически и телефонни линии, други точкови източници на замърсяване, ерозия и подземни срутвания. Като отрицателно действащи фактори в Червена книга на Р. България са посочени: ерозия, изветряне, замърсяване на въздуха, пряко и косвено унищожение на хазмофитната растителност в районите на големите курорти, както и замърсяване на въздуха и естествени деструктивни процеси на скалните разкрития.

4. Състояние на ниво защитена зона

Според данните в стандартния формуляр, в защитена зона BG0000113 Витоша местообитанието заема площ от 79,78 ha. В стандартния формуляр местообитанието в зоната е с оценка „С“ за „Представителност“, „Относителна площ“ и „Степен на опазване“. Общата оценка на стойността на защитената зона за опазване на природното местообитание също е „С“.

Annex I Habitat types						Site assessment			
Code	PF	NP	Cover (ha)	Cave (number)	Data quality	A/B/C/D	A/B/C		
						Representativity	Relative Surface	Conservation	Global
8220			79.78		M	C	C	C	C

Според картирането, проведено през 2011-2012 г., в защитена зона BG0000113 Витоша природно местообитание 8220 е представено с 126 полигона, чиято площ варира от 0,002 до 6,25 ha. Площта на местообитанието в зоната е 8,79% от общата му площ в Континенталния биогеографски регион за страната.

5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Natura 2000 и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. През 2022 г. беше извършена теренна

проверка за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната.

Съгласно специфичния доклад за местообитанието в тази зона, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000, местообитанието е оценено в благоприятно състояние по всички оценявани критерии. Отчетено е наличие на типичната за местообитанието хазмофитна растителност.

При проведените теренни изследвания през 2022 г. не са установени сериозни нарушения в рамките на местообитанието. Считаме, че местообитанието е в благоприятно състояние в зоната.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	Хектари	Най-малко 79,78 ha	При картирането през 2011-2012 г., природното местообитание е оценено в благоприятно състояние по критерий „площ“. При теренната работа през 2022 г. в зоната, не е регистрирана загуба на площ от местообитанието. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на площта – постоянната заемана площ от местообитанието в зоната следва да е най-малко 79,78 ha.

7. Необходимост от промяна в Стандартния формуляр

За момента, не е необходима промяна на данните, посочени в СФ.

8. Цитирана литература

Гусев, Ч. 2009. 8220 Хазмофитна растителност по силикатни скални склонове. – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, с. 299-300.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App>.

Русакова, В., 2009. 8220 Хазмофитна растителност по силикатни скални склонове. – В: Кавръкова и др. (ред), Ръководство за определяне на местообитанията от европейска значимост в България. Второ, преработено и допълнено издание. София, Световен фонд за дивата природа, Дунавско – Карпатска програма и федерация “ЗЕЛЕНИ БАЛКАНИ”, 86 стр.

Русакова, В., Гусев, Ч. 2015. 07Н3 Силикатни скали с хазмофитна растителност. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 379-380.

Русакова, В. 2015. 10Н3 Силикатни стръмни скали с лишейна растителност. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 379-380.

Автори на текста: Николай Велев, Кирил Василев

1.20 ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 8230 СИЛИКАТНИ СКАЛИ С ПИОНЕРНА РАСТИТЕЛНОСТ ОТ СЪЮЗИТЕ *SEDO-SCLERANTHION* ИЛИ *SEDO ALBI-VERONICION DILLENII*

1. Код и наименование на типа местообитание: 8230 Силикатни скали с пионерна растителност от съюзите *Sedo-Scleranthion* или *Sedo albi-Veronicion dilleni*

2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание представлява силикатни скали с основно разпространение в предпланинските и планинските райони на България. Въпреки, че терените са най-често хоризонтални (за разлика от местообитание 8220, което обхваща повече или по-малко отвесните силикатни скали) и тук условията за развитието на растенията са неблагоприятни, поради това, че са изложени на прякото въздействие на климатичните фактори (основно недостиг на вода и поради слабо развитата или липсваща почвена покривка, силното слънчево огряване и др.). Растителната покривка е пионерна, предимно отворена, с доминиране на мъхове, лишей и представители на сукулентни растения (видове от семейство *Crassulaceae*), както и терофити, колонизиращи силикатните скали във вътрешността на страната, в низините, хълмистите и планинските райони докъм 1000 m н.в. В синтаксономично отношение, съобществата на това местообитание се отнасят към клас *Koelerio-Corynephoretea* и по специално към неговия разред *Sedo-Scleranthetalia*, съюзите *Sedo albi-Veronicion dilleni* и *Sedo-Scleranthion biennis* (Гусев, 2009а, б; Русакова, Гусев, 2015). Към местообитание 8230 в Червена книга на Р. България (ЧК, т.3. Природни местообитания) е отнесено местообитание 09Н3 Силикатни скали с пионерна тревна растителност, оценено с категория Уязвимо [VU] местообитание (Русакова, Гусев, 2015).

В защитена зона BG0000113 Витоша местообитанието е представено предимно от хоризонтално до слабо наклонени скални разкрития и скални венци. Растителната покривка е около 40%. Срещат се видове като *Sedum acre*, *S. album*, *Asplenium septentrionale*, *Dichanthium ischaemum*, *Elymus hispidus*, *Convoslulus cantabrica*, *Teucrium chamaedrys*, *Eryngium campestre*, *Cynosurus echinatus*, *Scleranthus perennis*, *Poa bulbosa*, *Setaria viridis*, *Koeleria nitidula*, *Melica ciliata*, *Silene otite*, *Petrorrhagia prolifera*, *Artemisia alba* и др., както и покривка от мъхове и лишей.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

В мрежата Натура 2000, природно местообитание с код 8230 фигурира в Стандартните формуляри на 49 защитени зони, но е предмет на опазване в 42 защитени зони, без тези с оценка D по показател Представителност (Natura 2000_BG_2021_12_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>). Разпространено е в трите биогеографски региона – Алпийски, Континентален и Черноморски, като най-голяма площ заема в Континенталния регион. За територията на 33 Витоша, местообитанието е разпространено в Континенталния биогеографски регион, където попада и цялата зона.

Съгласно докладването по чл. 17 на Директивата за местообитанията за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-незадоволително състояние за Континенталния биогеографски регион – благоприятно състояние по разпространение и заемана площ, неизвестно по структура и функции, и неблагоприятно-незадоволително по бъдещи перспективи. Общата оценка за Континенталния биогеографски регион при докладването през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.) също е неблагоприятно-незадоволително състояние – благоприятно състояние по разпространение и по заемана площ, и неблагоприятно-незадоволително по структура и функции и бъдещи перспективи.

Съгласно докладването през 2019 г., за Континенталния регион всички изброени заплахи и влияния са оценени със средна степен на значение/влияние. Посочени са абиотични естествени процеси (ерозия, затлачване, осушаване и др.), увеличаване или промяна на валежите поради климатични промени, интензивна паша или преизпасване и естествена сукцесия, водеща до промяна на видовия състав, добив на минерали, изграждане на инфраструктура – пътища, ЖП-линии, мостове, тунели и др. При докладването през 2013 г. за Континенталния регион една част от заплахите са с ниска, а друга със средна степен на значение. Посочени са интензивна паша, залесяване в открити райони, точкови източници на замърсяване, ерозия, подземни срутвания, пътища и магистрали, селскостопанска структура, сгради. Като отрицателно действащи фактори в Червена книга на Р. България са посочени: замърсяване на въздуха, развитие на туристическа и пътна инфраструктура, добив на инертни материали (Русакова, Гусев, 2015).

4. Състояние на ниво защитена зона

Според данните в стандартния формуляр, в защитена зона BG0000113 Витоша местообитанието заема площ от 0,43 ha. В стандартния формуляр местообитанието в зоната е с оценка „В“ за „Представителност“ и „Степен на опазване“, и с оценка „С“ за „Относителна площ“. Общата оценка на стойността на защитената зона за опазване на природното местообитание е „В“.

Annex I Habitat types						Site assessment			
Code	PF	NP	Cover (ha)	Cave (number)	Data quality	A/B/C/D	A/B/C		
						Representativity	Relative Surface	Conservation	Global
8230			0.43		M	B	C	B	B

Според картирането, проведено през 2011-2012 г., в защитена зона BG0000113 Витоша природно местообитание 8220 е представено само с два полигона, чиято площ е съответно 0,04 ha и 0,39 ha. Площта на местообитанието в зоната е 0,03% от общата му площ в Континенталния биогеографски регион за страната.

5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000 и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. През 2022 г. беше извършена теренна проверка за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната.

Съгласно специфичния доклад за местообитанието в тази зона, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000, местообитанието е добре развито, налични са характерните видове и притежава типична структура, като не са отчетени заплахи за съществуването му. Местообитанието е оценено в неблагоприятно-незадоволително състояние, поради отчетена по-малка площ спрямо референтната за зоната и недостатъчната паша в находищата му.

При проведените теренни изследвания през 2022 г. в зоната, не са установени нарушения в рамките на местообитанието. Слабо наклонените терени създават условия за образуване и задържане на почвена покривка, съответно за навлизане и развитие на храстови и дървесни видове. Установено е настъпление на храстова и горска растителност в рамките на местообитанието, което се явява заплаха за местообитанието.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	Хектари	Най-малко 0,43 ha	При картирането през 2011-2012 г., природното местообитание е оценено в неблагоприятно-незадоволително състояние по критерий „площ“, поради отчетена по-малка площ спрямо референтната за зоната. При теренната работа през 2022 г. в зоната не е регистрирана загуба на площ от местообитанието. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	Поддържане на площта – постоянната заемана площ от местообитанието в зоната следва да е най-малко 0,43 ha.
Структура и функции: Присъствие на типични видове растения	Брой типични видове	Най-малко 3 вида	При картирането през 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по отношение на комбинацията от типични видове растения. Типични видове за местообитанието са: <i>Allium carinatum</i> , <i>A. cirrhosum</i> , <i>A. rhodopaeum</i> , <i>Alyssum alyssoides</i> , <i>A. desertorum</i> , <i>A. parviflorum</i> , <i>A. stribrnyi</i> , <i>Arenaria serpyllifolia</i> , <i>Crupina vulgaris</i> , <i>Erophila verna</i> subsp. <i>praecox</i> , <i>Echium vulgare</i> , <i>Hieracium pilosella</i> , <i>Jovibarba heuffelii</i> , <i>Logfia arvensis</i> , <i>Medicago minima</i> , <i>Minuartia viscosa</i> , <i>Myosotis ramosissima</i> , <i>Petrorhagia saxifraga</i> , <i>Poa bulbosa</i> , <i>P. molinerii</i> , <i>Potentilla argentea</i> , <i>Rumex acetosella</i> , <i>Sagina saginoides</i> , <i>Scabiosa columbaria</i> , <i>Scleranthus annuus</i> , <i>S. perennis</i> , <i>S. polycarpos</i> , <i>Sedum acre</i> , <i>S. album</i> , <i>S. alpestre</i> , <i>S. annuum</i> , <i>S. maximum</i> , <i>Sempervivum erythraeum</i> , <i>S. marmoreum</i> , <i>S. leucanthum</i> , <i>Sideritis montana</i> , <i>Silene pusilla</i> , <i>S. compacta</i> , <i>S. conica</i> , <i>S. flavescens</i> , <i>S. sendtneri</i> , <i>S. waldsteinii</i> , <i>Thymus pulegioides</i> , <i>Trifolium campestre</i> , <i>Umbilicus erectus</i> , <i>Veronica dillenii</i> , <i>V. verna</i> , <i>V. fruticans</i> , <i>Vicia lathyroides</i> , <i>Viola kitaibeliana</i> , <i>Vulpia myuro</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i> , <i>Tragopogon pratensis</i> , <i>Trifolium resupinatum</i> , <i>Trifolium patens</i> , <i>Trifolium campestre</i> , <i>Trifolium dubium</i> ,	Поддържане на състояние по този параметър – в природното местообитание присъстват поне 3 от типичните видове.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			<p><i>Trifolium incarnatum</i>.</p> <p>При теренната работа през 2022 г. са установени следните типични видове: <i>Sedum acre</i>, <i>S. album</i>, <i>Asplenium septentrionale</i>, <i>Scleranthus perennis</i>, <i>Poa bulbosa</i> и др. – благоприятно състояние на местообитанието.</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p>	
Структура и функции: Наличие на мозайки с мъхове и лишей	% проективно покритие на мъховете и лишейте	Не по малко от 10% проективно покритие на мъховете и лишейте	<p>При картирането 2011-2012г. е установено наличие на наличие на открити субстрати, покрити с мъхове и лишей.</p> <p>При теренните изследвания през 2022 г. е установено процентно покритие на мъхове и лишей по скалните разкрития в диапазона 30-40%.</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p>	Поддържане на състоянието по този параметър – проективното покритие на мъховете и лишейте в местообитанието следва да е не по-малко от 10%
Структура и функции: Присъствие на нетипични храстови и дървесни видове, и орлова папрат	% от площта на местообитанието с покритие на с храстова и дървесна растителност, и орлова папрат	Не повече от 10%	<p>В специфичният доклад за това местообитание в зоната се посочва, че липсва обрастване с храсти – дадена е оценка благоприятно състояние.</p> <p>При теренната работа в зоната през 2022 г. е регистрирано настъпление на храстова и горска растителност в местообитанието, което за момента е под 10%.</p> <p>Според най-съвременните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p>	Поддържане на състоянието по този параметър – проективното покритие на нетипичните храстови и дървесни видове, и обраствания с орлова папрат следва да е под 10%
Структура и функции: Наличие на инвазивни чужди видове	% проективно покритие на инвазивни чужди видове	Не повече от 1% проективно покритие на инвазивни чужди видове растения	<p>При картирането през 2011-2012 г. не са регистрирани инвазивни видове в местообитанието – благоприятно състояние.</p> <p>През 2022 г. също не са установени ИЧВ в местообитанието.</p> <p>Инвазивните чужди видове (ИЧВ) се идентифицират, съгласно „Списък с инвазивните чужди видове растения“, които ИАОС докладва към Европейската агенция по околна среда в Националните доклади за</p>	Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на ИЧВ в природното местообитание следва да е под 1%.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			състоянието и опазването на околната среда в Република България по индикатор "Инвазивни чужди видове за България / SEBI 2010 Инвазивни чужди видове за Европа" и списъка с ИЧВ, които засягат Съюза (създаден и актуализиран с регламенти за изпълнение на Комисията в съответствие с Регламент (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета). Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.	

7. Необходимост от промяна в Стандартния формуляр

За момента, не е необходима промяна на данните, посочени в СФ.

8. Цитирана литература

Гусев, Ч. 2009а. 8230 Силикатни скали с пионерна растителност от съюзите *Sedo-Scleranthion* или *Sedo albi-Veronicion dillenii*. – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, с. 301-304.

Гусев, Ч. 2009б. 8230 Силикатни скали с пионерна растителност от съюзите *Sedo-Scleranthion* или *Sedo albi-Veronicion dillenii*. – В: Кавръкова и др. (ред), Ръководство за определяне на местообитанията от европейска значимост в България. Второ, преработено и допълнено издание. София, Световен фонд за дивата природа, Дунавско – Карпатска програма и федерация “ЗЕЛЕНИ БАЛКАНИ”, 87 стр.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.gov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App> .

Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМСБР). Списък с инвазивни чужди видове. ИАОС. <https://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/spisak-s-vidove..>

Петрова, А., Владимирова, В., Георгиев, В. 2012. Инвазивни чужди видове растения в България. ИБЕИ-БАН, София, 320 с.

Русакова, В., Гусев, Ч. 2015. 09НЗ Силикатни скали с пионерна тревна растителност. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 385-386.

Списък с инвазивни чужди видове към Регламент 1143/2014, които засягат ЕС. МОСВ. <https://www.moew.government.bg/bg/priroda/biologichno-raznoobrazie/nemestni-i-invazivni-chujdi-vidove/invazivni-chujdi-vidove/>

Автори на текста: Николай Велев, Кирил Василев

1.21 ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 8310 НЕБЛАГОУСТРОЕНИ ПЕЩЕРИ

1. Код и наименование на типа местообитание: 8310 Неблагоустроени пещери

2. Кратка характеристика на целевия обект

Пещерите се образуват от ерозията на разтворими скали, като варовици. Те обикновено формират подземните компоненти на карстовите ландшафти и са свързани с различни топографски характеристики, такава като каньони, сухи долини, понори, карни полета (8240). Пещери, затворени за посещение, се тълкуват като отнасящи се до естествени пещери, които не се експлоатират рутинно за туризъм и които са местообитание на специализирани или ендемични пещерни видове или поддържат важни популации от видове от приложение II. Пещерите нямат естествено осветление и следователно поддържат видове, които са приспособени да живеят в тъмното. Микроклиматичните условия варират в широки граници в и между пещерите и това определя състава на фауната и флората. Много видове се хранят с детрит, извлечен от повърхността; други са хищни. Пещерните видове могат да бъдат разделени на три категории:

- а. Троглобионти-облигатни обитатели на пещери, които обикновено проявяват морфологични адаптации, като например намалена пигментация и рудиментирани очи.
- б. Троглофили – факултативни обитатели на пещери, които могат да имат постоянни популации в пещери, но които се срещат и в други подходящи местообитания.
- в. Троглоксени - видове, които се срещат в пещери, но само за част от техния жизнен цикъл.

Пещерната фауна на България е изключително богата. Много пещери се използват за размножителни, хибернационни или временни убежища от прилепите, вкл. видовете от приложение II, обитаващи България.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Природното местообитание се среща и в трите биогеографски региона. Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.), общата оценка и за трите биогеографски региона е „Неблагоприятно-незадоволително“ състояние, поради оценка „Неизвестно“ по отношение на параметъра „Бъдещи перспективи“. При второто докладване през 2018 г. общата оценка също е „Неблагоприятно-незадоволително“ състояние, отново и за трите биогеографски региона. Тази оценка се дължи на оценка „Неизвестно състояние“ по отношение на параметъра „Структура и функции“ и „Неблагоприятно-незадоволително“ състояние по отношение на параметъра „Бъдещи перспективи“. Местообитанието е включено в Стандартните формуляри на 78 защитени зони, съгласно актуалната база данни.

4. Състояние на ниво защитена зона

Качеството на данните е оценено като G или добро, което означава, че определянето на състоянието на местообитанието се основава на изследвания. Представителността е средна, В. Оценката за площ е С, като процентното съотношение (р) на площта на местообитанието в зоната, спрямо площта му в национален мащаб е по-малка от 2%. Консервационният статус е В, което определя местообитанието като такова със средно съхранение. Общата оценка е В. На тази основа може да се направи

извода, че защитената зона не е от първостепенно значение за опазване на природното местообитание в мрежата Натура 2000.

Annex I Habitat types						Site assessment			
Code	PF	NP	Cover [ha]	Cave [number]	Data quality	A/B/C/D	A/B/C		
						Representativity	Relative surface	Conservation	Global
8310				27	G	B	C	B	B

5. Анализ на наличната информация

От значение за образуването на пещерните системи в защитената зона са разломените варовици и доломити с триаска възраст в землището на село Боснек. Водите на река Струма играят главна роля при окаряването на карбонатните скали и формирането на подземната хидрографска мрежа. На второ място са валежите, които инфилтрират в зоната на аерация на карста. Системи от водни губилища в леглото на р. Струма, почти всички запълнени с чакъл, оформят две основни и несвързани помежду си карстови водоносни системи: тази на пещерата „Духлата“ и тази на пещерата „Врелото“. Мергелен пласт разделя тези две основни подземни системи. Като по-малка, самостоятелна хидрогеоложка единица, трябва да се разглежда и подземната система на пещерата „Живата вода“. Понастоящем в зоната са известни 27 хоризонтални и пропасти пещери, като галериите на многоетажната пещера „Духлата“ надхвърлят 18 км дължина. Част от пещерите са включени в бази данни (<http://caves.4at.info/index.php?ob=53> <http://hinko.org/> и <https://caves.speleo-bg.org/caves/>) и Veron et al., 2009 но без конкретни геопозиционирани сведения за тяхното местонахождение и/или са с ограничен достъп. Общата дължина на галериите на известните обекти е около 26 км. Установена е ендемична и реликтна сухоземна и водна подземна безгръбначна фауна (Apostolov & Pandourski; 2004; Guéorguiev & Veron, 1962; Veron, 1994). В голяма част от пещерите вторичните карстови форми са добре развити. Теренното проучване показва, че основен фактор на въздействие върху местообитанието е нерегламентираният спелеотуризм и вандализмът, изразяващ се в чупене на вторични пещерни образувания, замърсяване и разкопаване на пещерните седименти.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Параметър	Единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
Брой пещери в защитената зона	Брой	27	Промяна към завишаване на броя пещери може да настъпи вследствие на допълнителни спелеоложки проучвания	Поддържане на броя пещери; Междинни цели: Провеждане на спелеоложки проучвания. Създаване и поддържане на регистър на пещерите, съдържащ данни за тяхното местоположение, спелеолошко описание и карти.
Антропогенна активност в пещерите	Бал (0, липсва; 1 - средна, 2 - силна,	Бал 1	Промяна може да настъпи в резултат на допълнителен антропогенен натиск –	Поддържане на естествените условия в пещерите и другите карстови кухини.

Параметър	Единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
вкл. всички видове промяна на естественото местообитание	промените правят невъзможно обитаването на прилепи)		туризъм, пещерначеството, иманярство, замърсяване на водите на р. Струма в участъка с надморска височина над 850 м, благоустрояване и др.	Междинна цел: Проучване на безгръбначната фауна в тях.
Присъствие на типични видове прилепи	Брой видове/пещера	Присъствие на поне един типичен вид в потенциално пригодни пещери	Типични видове за местообитанието са: <i>Rhinolophus ferrumequinum</i> , <i>Rhinolophus hipposideros</i> , <i>Myotis myotis</i> , <i>Myotis blythii</i> , <i>Miniopterus schreibersii</i> . Тези видове са установени в местообитанието с променлива численост през различни периоди от техния годишен жизнен цикъл.	Междинна цел: да се проведе проучване на сезонната динамика на прилепното съобщество
Присъствие на троглобионтни и стигобионтни родове и видове	Брой видове/пещера	Присъствие на поне един типичен вид в потенциално пригодни пещери	Типични видове за местообитанието са: <i>Parastenocaris jeanneli</i> ., <i>Acanthocyclops strimonis</i> , <i>Acanthocyclops chappuisi</i> , <i>Elaphoidella pandurskyi</i> , <i>Elaphoidella iskrecensis</i> , <i>Elaphoidella phreatica</i> , <i>Niphargus pancici vltanovi</i> .	Междинна цел: да се проведат допълнителни проучвания върху подземната безгръбначна фауна
Съдържание на нитрати в карстовите подземни води	mg/l	Максимална стойност 50 mg/l	Посочената стойност е максимално допустима за питейни води Наредба № 9 от 16.03.2001 г. на министъра на министъра на здравеопазването на министъра на регионалното развитие и благоустройството и министъра на околната среда и водите и ще гарантира благоприятното състояние на стигобионтните безгръбначни съобщества	Поддържане на съдържанието на нитрати под 50 mg/l Междинна цел: Разработване на схема за контрол на качеството на подземните карстови води в пещери, които не са водоизточници за битово водоснабдяване („Духлата“, „Живата вода“ и др.)
Съдържание на пестициди в карстовите подземни води	µg/l	Максимална стойност 0,10 µg/l	Посочената стойност е максимално допустима за питейни води Наредба № 9 от 16.03.2001 г. на министъра на министъра на здравеопазването на министъра на регионалното развитие и	Поддържане на съдържанието на пестициди под 0,10 µg/l Междинна цел: Разработване на схема за контрол на качеството на подземните карстови

Параметър	Единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
			благоустройството и министъра на околната среда и водите и ще гарантира благоприятното състояние на стигобионтните безгръбначни съобщества	води в пещери, които не са водоизточници за битово водоснабдяване („Духлата“, „Живата вода“ и др.)
Водосборна област на пещерите	хектар	неизвестна	Състоянието на надземните екосистеми във водосборната област на пещерите оказва пряко въздействие върху природозащитното състояние на местообитанието Недопускане на замърсяване на надземните води; Недопускане на активиране на ерозионни процеси	Подобряване/поддържане на състоянието на околната среда във водосборната област. Междинни цели: Картиране на водосборните области на карстовите екосистеми Поддържане на режима на подхранване на подземните карстови води

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Към настоящия момент не е необходима актуализация на Стандартния формуляр.

8. Цитирана литература

- Apostolov, A., I. Pandourski. 2004. Crustacés des eaux souterraines karstiques des montagnes de Vitocha et de Golo bardo (Bulgarie Occidentale): composition taxonomique, caractéristique générale et répartition spatiale dans le karst. – *Historia naturalis bulgarica*, 16: 47-57.
- Beron, P. 1994. Résultats des recherches biospéléologique en Bulgarie de 1971 à 1994 et liste des animaux cavernicole bulgares. Série Tranteeva – 1, Sofia: 137 p.
- Beron, P., Daaliev, T., Zhalov, A. 2009. Caves and speleology in Bulgaria. The Bulgarian Federation of Speleology, National Museum of Natural History and KOM Foundation. ISBN 978-954-8745-15-4
- Guéorguiev, V. & P. Beron. 1962. Essai sur la faune cavernicole de Bulgarie. – *Annales de Spéléologie*, XVII, 2: 285 – 441.
- Пандурски, И., А. Стрезов. 2003. Да надникнем в тайните на Витошкия карст. МОСВ, РИОСВ – София, 12 стр.
- Пещерите в България: <http://caves.4at.info/index.php?ob=53> <http://hinko.org/> и <https://caves.speleo-bg.org/caves/>

Автори: Иван Пандурски, Хелиана Дундарова

1.22 ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 9110 БУКОВИ ГОРИ ОТ ТИПА LUZULO-FAGETUM

1. Код и наименование на типа местообитание: 9110 Букови гори от типа *Luzulo-Fagetum*

2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание включва ацидофилни широколистни и смесени широколистно-иглолистни гори с най-малко 5 десети участие на обикновен бук (*Fagus sylvatica*). Развиват се на сравнително бедни (понякога ерозирани), кисели кафяви светли горски почви (*Dystric Cambisols*) и ранкери (*Umbric Leptosols*), формирани главно върху диорит, гранит, риолит, пясъчници, кристалинни шисти и др. Заемат най-често стръмни склонове с различни изложения - както сенчести, така и припечни. Имат голям вертикален диапазон - от 700 до 1700 m н.в. В долната част на този диапазон (700-1100 m н.в.) горите са монодоминантни букови и смесени широколистни със сравнително голямо участие на обикновен габър (*Carpinus betulus*) и зимен дъб (*Quercus dalechampii*), а на места и на бяла бреза (*Betula pendula*). На по-големи надморски височини (1300-1700 m н.в.) обикновеният бук формира както чисти, така и смесени гори с обикновена ела (*Abies alba*) и обикновен смърч (*Picea abies*). Единично участие имат офиката (*Sorbus aucuparia*), трепетликата (*Populus tremula*), бялата бреза и белият бор (*Pinus sylvestris*).

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно картирането, извършено през периода 2011–2013 година, местообитание 9110 е разпространено в Алпийския и Континенталния биогеографски райони. При докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията (за периода 2013-2018 г.), природното местообитание е посочено в благоприятно състояние по отношение на Разпространение, Площ и Структура и функции, и неблагоприятно-незадоволително по Бъдещи перспективи, в двата биогеографски района. Тъй като при докладването през 2019 година са посочени някои влияния и заплахи, които оказват съществено влияние върху структурата и функциите на местообитанието в Алпийски и Континенталния биогеографски райони, то има достатъчно основания, неблагоприятно-незадоволителната оценката на състоянието по критерий „Структура и функции“ от докладването през 2013 година (за периода 2007-2012 г.) да се счита все още за валидна. Най-значителните влияния и заплахи са „Изнасяне на мъртва дървесина“ и „Природни нарушения и сукцесии“. Съгласно актуалната база данни местообитанието е посочено в СФ на 30 защитени зони, като е предмет на опазване в 29 от тях.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр (последно актуализиран през декември 2018), състоянието на местообитанието в защитената зона е както следва:

Код	Местообитание	Площ (ха)	Качество на данните	Представителност	Площ	Степен на съхранение	Обща оценка
9111	Букови гори от типа <i>Luzulo-Fagetum</i>	3145.52	М	В	А	В	В

Качеството на данните е оценено като М или добро, което означава че определянето на състоянието на местообитанието се основава на частични данни с някои екстраполации. Представителността е В или добра, като местообитанието е типично за защитената зона и неговото опазване е важно при нейното управление. Оценката за площ е А, като процентното съотношение (р) на площта на местообитанието в зоната, спрямо площта му в национален мащаб е $p > 15\%$. Степента на съхранение е В, което определя местообитанието като такова с добро съхранение. Общата оценка е В.

5. Анализ на наличната информация

При изработката на настоящия документ е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000, Горската инвентаризация и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. Необходимо е да се отбележи, че картираните полигони на местообитанието не съвпадат пространствено с подотделите на последната горска инвентаризация. Поради тази причина, показателите на състоянието на местообитанието, налични в горската база данни не може да се използват директно, а само експертно, едновременно с оглед на ортофотото изображения и след теренни проучвания. През 2022 година, беше извършено теренно проучване за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната. Въз основа на анализ на данните от горската инвентаризация и на ортофотото изображения, бяха избрани места за верификация на присъствие на местообитанието, както в полигони, където то вече е регистрирано, така и на потенциално нови места. Местата за верификация представляват кръг с радиус около 10 м. Наред с верификациите за присъствие беше извършена и експертна оценка, по протежение на обследваните полигони, на показатели, които липсват в данните от горската инвентаризация, такива като Количество мъртва дървесина и Наличие на големи/биотопни дървета.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по показатели в приложената таблица. Целевите стойности са съгласно Ръководството за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове в Натура 2000 в България. Не може да се счита, че има подобряване на природозащитното състояние на местообитанието, при увеличаване на стойностите на показателите на структура и функции - важно е те да бъдат в посочения диапазон.

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	Ха	Поне 3145.52 ha	Съгласно проект "Картиране и определяне на природозащитно състояние на природни местообитания и видове - фаза I", от 2013 г., площта на местообитанието в зоната е 3145.52 ha. Същата площ е посочена и в актуалния стандартен формуляр. При теренната работа в зоната през 2022 г.,	Поддържане на площ на местообитанието в защитената зона поне 3145.52 ha. Междинна цел: да се разработи единна бъдеща схема за мониторинг на параметъра до

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			от 192 посетени полигона местообитанието се потвърди в 99 полигона от картирането през 2013 г. Установени бяха 22 нови места, където местообитанието се среща. В 71 полигона местообитание 9110 през 2022 г. е определено като друго горско местообитание, а в 22 места въобще не е горско местообитание – най-често са горски плантации. Въз основа на посочените данни се налага прекартиране за прецизиране на площта на местообитание 9110.	2027 година; да се осъществи картиране на местообитанието в защитената зона за прецизиране на площта му до 2027 г.
Структура и функции. Пълнота на първия дървесен етаж (средно претеглена)	Части от единицата	От 0.6 до 1	Този показател представя степента на насищане с дървета и се изразява като съотношение на кръговата площ на наличния дървостой към кръговата площ на еталонно (нормално) насаждение. Окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Стойността на показателя е динамична и пряко зависи от провежданите лесовъдски мероприятия и естествени природни нарушения водещи до отпадане на дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претеглената пълнота на първия дървесен етаж в полигоните на местообитанието верифицирани през 2022 г. е около 0.7.	Поддържане на пълнотата на първия дървесен етаж (средно претеглена) над 0.6.
Структура и функции. Състав на първия дървесен етаж	Части от десетицата	Над 6 за бука (<i>F. sylvatica</i>)	Съставът на първия етаж изразява относителното участие на съответните дървесни видове в насаждението, като окончателната стойност на	Поддържане на състав на първия дървесен етаж (средно претеглен) повече от 6 за бука (<i>F.</i>

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
(средно претеглен)			показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претегленото участие на бука (<i>F. sylvatica</i>) в състава на първия дървесен етаж е около 9 десети.	<i>sylvatica</i>).
Структура и функции. Средна възраст на първия дървесен етаж (средно претеглена)	Години	Над 80 г., не намалява, а се увеличава	Стойността на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, възрастта на първия дървесен етаж е над 85 г.	Целта е поддържане на средната възраст над целевата стойност – 80 години.
Структура и функции. Площ на горите във фаза на старост	ха	Поне 10% от общата площ на местообитанието	Съгласно Наредба № 8 от 05.08.2011 г. за сечите в горите, обновена от 29.09.2020 г., „Гора във фаза на старост“ е гора в последната фаза на естествена динамика на горското насаждение, без значими интервенции - не е съществено повлияна от едроплощни природни нарушения и антропогенни въздействия, като по този начин притежава екосистемни характеристики на предклимаксно съобщество. Съгласно заповед № РД 49-493 от 13.12.2016 г. на Министъра на земеделието и храните в зоната са обявени 389.9 ха гори във фаза на старост от местообитанието, които представляват държавни горски територии, което е 12.4% от общата площ на местообитанието.	Целта е поддържане на показателя над целевата стойност, при запазване на вече обявените от МЗХ като ГФС полигони в границите на зоната.
Структура и функции. Количество	% или m ³ /ha	Поне 60% от площта на местообитанието	Мъртвата дървесина може да бъде стояща или лежаща. Минималният диаметър на	Поддържане на състоянието по този показател.

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
мъртва дървесина		се характеризира с общо количество мъртва дървесина от поне 10% от запаса, но не по-малко от 20 m ³ /ha, така също и с не по-малко от 10 стоящи мъртви дървета	лежащата мъртва дървесина е 8 см, а на стоящата – 16 см. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, количеството мъртва дървесина е около целевата стойност.	
Структура и функции. Наличие на големи/биотопни дървета	Брой на ha	Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с наличието на най-малко 10 големи/ биотопни дървета на ha	Най-подходящо е биотопните дървета да са разположени на групи, а не като единични дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, броят биотопни дървета е около целевата стойност.	Поддържане на състоянието по този показател.

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Не е необходима промяна на Стандартния формуляр за данни.

8. Използвана литература

European commission. The State of Nature in the EU – Article 17 reporting. https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm. Last visited on 08.01.2023.

Бисерков, В. и др. (ред). 2015. Червена книга на Република България, Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София.

Зингстра, Х., А. Ковачев, К. Китнаес, Р. Цонев, Д. Димова, П. Цветков (ред.) 2009. Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, 630 стр.

Изпълнителна агенция по горите (ИАГ). Лесоустройствени проекти. <http://www.procurement.iag.bg:8080/cgi-bin/lup.cgi>. Последно посетен на 10.01.2023 г.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/>.

Автори: Цветан Златанов, Георги Хинков, Георги Гогушев, Магдалена Златанова, Николета Сотирова

1.23 ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 9130 БУКОВИ ГОРИ ОТ ТИПА ASPERULO-FAGETUM

1. Код и наименование на типа местообитание: 9130 Букови гори от типа *Asperulo-Fagetum*

2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание представлява гори, доминирани от обикновен бук (*Fagus sylvatica*) с най-малко 5 десети участие на вида в състава на първия дървесен етаж. Заема предимно северни склонове, долове и клисури. Почвите са неутрални, слабо кисели или слабо алкални, богати на хранителни вещества, влажни кафяви горски. Мезофилните букови гори се характеризират с участието на редица бореални и средноевропейски видове, което ги прави сходни със средноевропейските букови гори. Преобладаващ дървесен вид е обикновеният бук (*Fagus sylvatica* subsp. *sylvatica* и *Fagus sylvatica* subsp. *moesiaca*), който понякога в по-ниските части формира смесени широколистни гори с участие на *Acer heldreichii*, *A. pseudoplatanus*, *Betula pendula*, *Carpinus betulus*, *Fraxinus excelsior*, *Populus tremula*, *Sorbus aucuparia*, *Ulmus glabra*, а в по-високите части на планините образува смесени широколистно-иглолистни гори с *Abies alba*, *Picea abies* и *Pinus sylvestris*.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно картирането, извършено през периода 2011–2013 година, местообитание 9130 е разпространено в Алпийския и Континенталния биогеографски райони. При докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията (за периода 2013-2018 г.), природното местообитание е посочено в благоприятно състояние по отношение на Разпространение, Площ и Структура и функции, и неблагоприятно-незадоволително по Бъдещи перспективи, в двата биогеографски района. Тъй като при докладването през 2019 година са посочени някои влияния и заплахи, които оказват съществено влияние върху структурата и функциите на местообитанието в Алпийски и Континенталния биогеографски райони, то има достатъчно основания, неблагоприятно-незадоволителната оценка на състоянието по критерий „Структура и функции“ от докладването през 2013 година (за периода 2007-2012 г.) да се счита все още за валидна. Най-значителните влияния и заплахи са „Изнасяне на мъртва дървесина“, „Природни нарушения и сукцесии“. Съгласно актуалната база данни местообитанието е посочено в СФ на 38 защитени зони, като е предмет на опазване също в 38 от тях.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр (последно актуализиран през декември 2018), състоянието на местообитанието в защитената зона е както следва:

Код	Местообитание	Площ (ха)	Качество на данните	Представителност	Площ	Степен на съхранение	Обща оценка
9130	Букови гори от типа <i>Asperulo-Fagetum</i>	1248.8	М	В	С	В	В

Качеството на данните е оценено като М или добро, което означава че определянето на състоянието на местообитанието се основава на частични данни с някои екстраполации. Представителността е В или добра, като местообитанието е типично за

защитената зона и неговото опазване е важно при нейното управление. Оценката за площ е С, като процентното съотношение (р) на площта на местообитанието в зоната, спрямо площта му в национален мащаб е $2 > p > 0\%$. Степента на съхранение е В, което определя местообитанието като такова с добро съхранение. Общата оценка е В.

5. Анализ на наличната информация

При изработката на настоящия документ е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000, Горската инвентаризация и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. Необходимо е да се отбележи, че картираните полигони на местообитанието не съвпадат пространствено с подотделите на последната горска инвентаризация. Поради тази причина, показателите на състоянието на местообитанието, налични в горската база данни не може да се използват директно, а само експертно, едновременно с оглед на ортофотото изображения и след теренни проучвания. През 2022 година, беше извършено теренно проучване за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната. Въз основа на анализ на данните от горската инвентаризация и на ортофотото изображения, бяха избрани места за верификация на присъствие на местообитанието, както в полигони, където то вече е регистрирано, така и на потенциално нови места. Местата за верификация представляват кръг с радиус около 10 м. Наред с верификациите за присъствие беше извършена и експертна оценка, по протежение на обследваните полигони, на показатели, които липсват в данните от горската инвентаризация, такива като Количество мъртва дървесина и Наличие на големи/биотопни дървета.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по показатели в приложената таблица. Целевите стойности са съгласно Ръководството за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове в Натура 2000 в България. Не може да се счита, че има подобряване на природозащитното състояние на местообитанието, при увеличаване на стойностите на показателите на структура и функции - важно е те да бъдат в посочения диапазон.

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	Ха	Поне 1248.8 ha	Съгласно проект "Картиране и определяне на природозащитно състояние на природни местообитания и видове - фаза I", от 2013 г., площта на местообитанието в зоната е 1248.8 ha. Същата площ е посочена и в актуалния стандартен формуляр. При теренната работа в зоната през 2022 г., от 82 посетени полигона местообитанието се потвърди в 57 полигона от картирането през 2013 г. Установени бяха 27 нови места, където местообитанието се	Поддържане на площ на местообитанието в защитената зона поне 1248.8 ha. Междинна цел: да се разработи единна бъдеща схема за мониторинг на параметъра до 2027 година.

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			среща. В 23 места местообитание 9130 през 2022 г. е верифицирано като друго горско местообитание. Въпреки известното разминаване между полигоните по проект "Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I", от 2013 г., с верификациите през 2022 г., ново картиране не е необходимо и посочената в стандартния формуляр площ може да се приеме за сравнително актуална.	
Структура и функции. Пълнота на първия дървесен етаж (средно претеглена)	Части от единицата	От 0.6 до 1	Този показател представя степента на насищане с дървета и се изразява като съотношение на кръговата площ на наличния дървостой към кръговата площ на еталонно (нормално) насаждение. Окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Стойността на показателя е динамична и пряко зависи от провежданите лесовъдски мероприятия и естествени природни нарушения водещи до отпадане на дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претеглената пълнота на първия дървесен етаж в полигоните на местообитанието верифицирани през 2022 г. е около 0.7.	Поддържане на пълнотата на първия дървесен етаж (средно претеглена) над 0.6.
Структура и функции. Състав на първия дървесен етаж (средно претеглен)	Части от десетицата	Над 6 за бука (<i>F. sylvatica</i>)	Съставът на първия етаж изразява относителното участие на съответните дървесни видове в насаждението, като окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претегленото участие на бука (<i>F. sylvatica</i>) в	Поддържане на състав на първия дървесен етаж (средно претеглен) повече от 6 за бука (<i>F. sylvatica</i>).

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			състава на първия дървесен етаж е около 9 десети.	
Структура и функции. Средна възраст на първия дървесен етаж (средно претеглена)	Години	Над 80 г., не намалява, а се увеличава	Стойността на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, възрастта на първия дървесен етаж е над 85 г.	Целта е поддържане на средната възраст над целевата стойност – 80 години.
Структура и функции. Площ на горите във фаза на старост	ха	Поне 10% от общата площ на местообитанието	Съгласно Наредба № 8 от 05.08.2011 г. за сечите в горите, обновена от 29.09.2020 г., „Гора във фаза на старост“ е гора в последната фаза на естествена динамика на горското насаждение, без значими интервенции - не е съществено повлияна от едроплощни природни нарушения и антропогенни въздействия, като по този начин притежава екосистемни характеристики на предклимаксно съобщество. Съгласно заповед № РД 49-493 от 13.12.2016 г. на Министъра на земеделието и храните в зоната са обявени 110.3 ха гори във фаза на старост от местообитанието, които представляват държавни горски територии, което е 8.8% от общата площ на местообитанието.	Целта е подобряване на показателя над целевата стойност, като бъдат заделени поне 10% от общата площ на местообитанието за Гори във фаза на старост.
Структура и функции. Количество мъртва дървесина	% или m ³ /ha	Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с общо количество мъртва дървесина от поне 10% от запаса, но не по-малко от 20 m ³ /ha, така също и с не по-малко от 10 стоящи мъртви дървета	Мъртвата дървесина може да бъде стояща или лежача. Минималният диаметър на лежачата мъртва дървесина е 8 см, а на стоящата – 16 см. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, количеството мъртва дървесина е под целевата стойност.	Подобряване на състоянието по този показател, до достигане на целевата стойност.

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Структура и функции. Наличие на големи/биотопни дървета	Брой на ха	Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с наличието на най-малко 10 големи/биотопни дървета на ха	Най-подходящо е биотопните дървета да са разположени на групи, а не като единични дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, броят биотопни дървета е около целевата стойност.	Поддържане на състоянието по този показател.

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Не е необходима промяна на Стандартния формуляр за данни.

8. Използвана литература

European commission. The State of Nature in the EU – Article 17 reporting. https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm. Last visited on 08.01.2023.

Бисерков, В. и др. (ред). 2015. Червена книга на Република България, Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София.

Зингстра, Х., А. Ковачев, К. Китнаес, Р. Цонев, Д. Димова, П. Цветков (ред.) 2009. Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, 630 стр.

Изпълнителна агенция по горите (ИАГ). Лесоустройствени проекти. <http://www.procurement.iag.bg:8080/cgi-bin/lup.cgi>. Последно посетен на 10.01.2023 г.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/>.

Автори: Цветан Златанов, Георги Хинков, Георги Гогушев, Магдалена Златанова, Николета Сотирова

1.24 ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 9150 ТЕРМОФИЛНИ БУКОВИ ГОРИ (СЕРНАЛАНТЕРО-ФАГИОН)

1. Код и наименование на типа местообитание: 9150 Термофилни букови гори *Cephalanthero-fagion*

2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание представлява гори доминирани от обикновен бук (*Fagus sylvatica*) с най-малко 5 десети участие на вида в състава на първия дървесен етаж. Включва ксеротермофилни гори, развиващи се върху варовити, често плиткочувни почви от типове лесивирани файоземи (*Luvic Phaeozems*) и рендзини (*Rendzic Leptosols*). Основен дървесен вид е обикновеният бук (*Fagus sylvatica* subsp. *sylvatica* и *Fagus sylvatica* subsp. *moesiaca*). В състава на дървесния етаж участват още *Tilia tomentosa*, *T. cordata*, *Carpinus betulus* и *C. orientalis*. Към това местообитание се

отнасят и буковите гори с участие на *Pinus nigra*, които имат реликтен характер и са сукцесионен стадий при смяната на черноборовите от букови гори. Храстовият етаж е изграден от *Acer campestre*, *Cornus mas*, *Fraxinus ornus* и *Ligustrum vulgare*. В тревния етаж участват видове, характерни за термофилните дъбови гори от клас *Quercetalia pubescenti-petraeae* и съюз *Quercion frainetto* (*Brachypodium pinnatum*, *Lathyrus niger*, *Mycelis muralis*, *Physospermum cornubiense*). Характерен белег е и участието на видове от сем. *Orchidaceae* (*Cephalanthera* spp., *Dactylorhiza cordigera*, *Epipactis* spp., *Neottia nidus-avis*, *Orchis pallens*).

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно картирането, извършено през периода 2011–2013 година, местообитание 9150 е разпространено в Алпийския, Континенталния и Черноморския биогеографски райони. При докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията (за периода 2013-2018 г.), природното местообитание е посочено в благоприятно състояние по отношение на Разпространение, Площ и Структура и функции, и неблагоприятно-незадоволително по Бъдещи перспективи, в трите биогеографски района. Тъй като при докладването през 2019 година са посочени някои влияния и заплахи, които оказват съществено влияние върху структурата и функциите на местообитанието в Алпийски Континенталния и Черноморския биогеографски райони, то има достатъчно основания, неблагоприятно-незадоволителната оценката на състоянието по критерий „Структура и функции“ от докладването през 2013 година (за периода 2007-2012 г.) да се счита все още за валидна. Най-значителните влияния и заплахи са „Изнасяне на мъртва дървесина“, „Природни нарушения и сукцесии“. Съгласно актуалната база данни местообитанието е посочено в СФ на 48 защитени зони, като е предмет на опазване в 46 от тях.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр (последно актуализиран през Декември 2018), състоянието на местообитанието в защитената зона е както следва:

Код	Местообитание	Площ (ха)	Качество на данните	Представителност	Площ	Степен на съхранение	Обща оценка
9150	Термофилни букови гори <i>Cephalanthero-fagion</i>	370.21	М	С	С	В	С

Качеството на данните е оценено като М или добро, което означава че определянето на състоянието на местообитанието се основава на частични данни с някои екстраполации. Представителността е С или значителна, като местообитанието е сравнително добре представено за защитената зона и неговото опазване е от значение при нейното управление. Оценката за площ е С, като процентното съотношение (р) на площта на местообитанието в зоната, спрямо площта му в национален мащаб е $2 > p > 0\%$. Степента на съхранение е В, което определя местообитанието като такова с добро съхранение. Общата оценка е С.

5. Анализ на наличната информация

При изработката на настоящия документ е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000, Горската инвентаризация и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. Необходимо е

да се отбележи, че картираните полигони на местообитанието не съвпадат пространствено с подотделите на последната горска инвентаризация. Поради тази причина, показателите на състоянието на местообитанието, налични в горската база данни не може да се използват директно, а само експертно, едновременно с оглед на ортофото изображения и след теренни проучвания. През 2022 година, беше извършено теренно проучване за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната. Въз основа на анализ на данните от горската инвентаризация и на ортофото изображения, бяха избрани места за верификация на присъствие на местообитанието, както в полигони, където то вече е регистрирано, така и на потенциално нови места. Местата за верификация представляват кръг с радиус около 10 м. Наред с верификациите за присъствие беше извършена и експертна оценка, по протежение на обследваните полигони, на показатели, които липсват в данните от горската инвентаризация, такива като Количество мъртва дървесина и Наличие на големи/биотопни дървета.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по показатели в приложената таблица. Целевите стойности са съгласно Ръководството за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове в Натура 2000 в България. Не може да се счита, че има подобряване на природозащитното състояние на местообитанието, при увеличаване на стойностите на показателите на структура и функции - важно е те да бъдат в посочения диапазон.

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	Ха	Поне 370.21 ha	Съгласно проект "Картиране и определяне на природозащитно състояние на природни местообитания и видове - фаза I", от 2013 г., площта на местообитанието в зоната е 370.21 ha. Същата площ е посочена и в актуалния стандартен формуляр. При теренната работа в зоната през 2022 г., местообитанието се потвърди в 8 полигона от картирането през 2013 г. Установено беше само 1 ново място, където местообитанието се среща. В 6 места местообитание 9150 през 2022 г. не е верифицирано като горско местообитание.	Поддържане на площ на местообитанието в защитената зона поне 370.21 ха. Междинна цел: да се разработи единна бъдеща схема за мониторинг на параметъра до 2027 година.
Структура и функции. Пълнота на първия дървесен етаж	Части от единицата	От 0.6 до 1	Този показател представя степента на насищане с дървета и се изразява като съотношение на кръговата площ на наличния дървостой към кръговата площ на	Поддържане на пълнотата на първия дървесен етаж (средно претеглена) над 0.6.

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
(средно претеглена)			еталонно (нормално) насаждение. Окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Стойността на показателя е динамична и пряко зависи от провежданите лесовъдски мероприятия и естествени природни нарушения водещи до отпадане на дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претеглената пълнота на първия дървесен етаж в полигоните на местообитанието верифицирани през 2022 г. е около 0.6.	
Структура и функции. Състав на първия дървесен етаж (средно претеглен)	Части от десетицата	Над 6 за бука (<i>F. sylvatica</i>)	Съставът на първия етаж изразява относителното участие на съответните дървесни видове в насаждението, като окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претегленото участие на бука (<i>F. sylvatica</i>) в състава на първия дървесен етаж е около 8 десети.	Поддържане на състав на първия дървесен етаж (средно претеглен) повече от 6 за бука (<i>F. sylvatica</i>).
Структура и функции. Средна възраст на първия дървесен етаж (средно претеглена)	Години	Над 80 г., не намалява, а се увеличава	Стойността на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, възрастта на първия дървесен етаж е около 90 г.	Целта е поддържане на средната възраст над целевата стойност – 80 години.
Структура	ha	Поне 10% от	Съгласно Наредба № 8 от	Целта е

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
и функции. Площ на горите във фаза на старост		общата площ на местообитанието	05.08.2011 г. за сечите в горите, обновена от 29.09.2020 г., „Гора във фаза на старост“ е гора в последната фаза на естествена динамика на горското насаждение, без значими интервенции - не е съществено повлияна от едроплощни природни нарушения и антропогенни въздействия, като по този начин притежава екосистемни характеристики на предклимаксно съобщество. Съгласно заповед № РД 49-493 от 13.12.2016 г. на Министъра на земеделието и храните в зоната са обявени 8.2 ha гори във фаза на старост от местообитанието, които представляват държавни горски територии, което е 2.2% от общата площ на местообитанието.	подобряване на показателя над целевата стойност, като бъдат заделени поне 10% от общата площ на местообитанието за Гори във фаза на старост.
Структура и функции. Количество мъртва дървесина	% или m ³ /ha	Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с общо количество мъртва дървесина от поне 10% от запаса, но не по-малко от 20 m ³ /ha, така също и с не по-малко от 10 стоящи мъртви дървета	Мъртвата дървесина може да бъде стояща или лежаща. Минималният диаметър на лежащата мъртва дървесина е 8 см, а на стоящата – 16 см. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, количеството мъртва дървесина е под целевата стойност.	Подобряване на състоянието по този показател, до достигане на целевата стойност.
Структура и функции. Наличие на големи/ биотопни дървета	Брой на ha	Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с наличието на най-малко 10 големи/ биотопни	Най-подходящо е биотопните дървета да са разположени на групи, а не като единични дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, броят биотопни дървета е под	Подобряване на състоянието по този показател, до достигане на целевата стойност.

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
		дървета на ha	целевата стойност.	

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Не е необходима промяна на Стандартния формуляр за данни.

8. Използвана литература

European commission. The State of Nature in the EU – Article 17 reporting. https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm. Last visited on 08.01.2023.

Бисерков, В. и др. (ред). 2015. Червена книга на Република България, Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София.

Зингстра, Х., А. Ковачев, К. Китнаес, Р. Цонев, Д. Димова, П. Цветков (ред.) 2009. Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, 630 стр.

Изпълнителна агенция по горите (ИАГ). Лесоустройствени проекти. <http://www.procurement.iag.bg:8080/cgi-bin/lup.cgi>. Последно посетен на 10.01.2023 г.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/s>.

Автори: Цветан Златанов, Георги Хинков, Георги Гогушев, Магдалена Златанова, Николета Сотирова

1.25 ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 9170 ДЪБОВО-ГАБЪРОВИ ГОРИ ОТ ТИПА GALIO-CARPINETUM

1. Код и наименование на типа местообитание: 9170 Дъбово-габъррови гори от типа *Galio-Carpinetum*

2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание представлява гори, с участие по-голямо или равно на 5 за обикновен габър (*Carpinus betulus*) и обикновен горун (*Quercus dalechampii*) или за смесени дървостой от тези видове. В част от тях съществено участие има и обикновения бук (*Fagus sylvatica*). Формирани са на границата между нископланинския район на смесените широколистни гори и нископланинския пояс на горуновите буковите и иглолистните гори при надморска височина над 500-600 m. Срещат се в почти всички планини в България - Стара планина, Предбалкана, Витоша, Люлин, Лозенска планина, Средна гора, Североизточна Рила, северните склонове на Западните и Централните Родопи, Западните гранични планини и др., където заемат предимно сенчести изложения. В етажа на дърветата участие имат и *Acer campestre*, *A. hircanum*, *A. platanoides*, *Cerasus avium* (*Prunus avium*), *Fraxinus excelsior*, *Sorbus torminalis*, *Tilia cordata*, *T. platyphyllos* и рядко *Quercus cerris* и *Q. frainetto*.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно картирането, извършено през периода 2011–2013 година, местообитание 9170 е разпространено в Алпийския, Континенталния и Черноморския

биогеографски райони. При докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията (за периода 2013-2018 г.), природното местообитание е посочено в благоприятно състояние по отношение на Разпространение, Площ и Структура и функции и в трите биогеографски района. Състоянието по Бъдещи перспективи е неблагоприятно-незадоволително за Алпийския и Черноморския райони и благоприятно за Континенталния биогеографски район. Тъй като при докладването през 2019 година са посочени някои влияния и заплахи, които оказват съществено влияние върху структурата и функциите на местообитанието в трите биогеографски района, то има достатъчно основания, неблагоприятно-незадоволителната оценката на състоянието по критерий „Структура и функции“ от докладването през 2013 година (за периода 2007-2012 г.) да се счита все още за валидна. Най-значителните влияния и заплахи са „Интензивна паша от домашни животни“ и „Изнасяне на мъртва дървесина“. Съгласно актуалната база данни местообитанието е посочено в СФ на 61 защитени зони, като е предмет на опазване в 60 от тях.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр (последно актуализиран през декември 2018), състоянието на местообитанието в защитената зона е както следва:

Код	Местообитание	Площ (ха)	Качество на данните	Представителност	Площ	Степен на съхранение	Обща оценка
9170	Дъбово-габърови гор от типа <i>Galio-Carpinetum</i>	1052.8	M	C	C	C	C

Качеството на данните е оценено като M или добро, което означава че определянето на състоянието на местообитанието се основава на частични данни с някои екстраполации. Представителността е C или значителна, като местообитанието е сравнително добре представено за защитената зона и неговото опазване е от значение при нейното управление. Оценката за площ е C, като процентното съотношение (p) на площта на местообитанието в зоната, спрямо площта му в национален мащаб е $2\% \geq p > 0\%$. Степента на съхранение е C, което определя местообитанието като такова със средно или намалено съхранение. Общата оценка е C.

5. Анализ на наличната информация

При изработката на настоящия документ е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000, Горската инвентаризация и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. Необходимо е да се отбележи, че картираните полигони на местообитанието не съвпадат пространствено с подотделите на последната горска инвентаризация. Поради тази причина, показателите на състоянието на местообитанието, налични в горската база данни не може да се използват директно, а само експертно, едновременно с оглед на ортофото изображения и след теренни проучвания. През 2022 година, беше извършено теренно проучване за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната. Въз основа на анализ на данните от горската инвентаризация и на ортофото изображения, бяха избрани места за верификация на присъствие на местообитанието, както в полигони, където то вече е регистрирано, така и на потенциално нови места. Местата за верификация представляват кръг с радиус около 10 м. Наред с верификациите за присъствие беше извършена и експертна оценка, по протежение на обследваните полигони, на показатели, които липсват в данните от

горската инвентаризация, такива като Количество мъртва дървесина и Наличие на големи/биотопни дървета.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по показатели в приложената таблица. Целевите стойности са съгласно Ръководството за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове в Натура 2000 в България. Не може да се счита, че има подобряване на природозащитното състояние на местообитанието, при увеличаване на стойностите на показателите на структура и функции - важно е те да бъдат в посочения диапазон.

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	Ха	Поне 1052.8 ha	Съгласно проект "Картиране и определяне на природозащитно състояние на природни местообитания и видове - фаза I", от 2013 г., площта на местообитанието в зоната е 1052.8 ha. Същата площ е посочена и в актуалния стандартен формуляр. При теренната работа в зоната през 2022 г., от посетени 73 полигона, местообитанието се потвърди в 38 полигона от картирането през 2013 г. Установени бяха 7 нови места, където местообитанието се среща. Въпреки известното разминаване между полигоните посочени по проект "Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I", от 2013 г., с верификациите през 2022 г., ново картиране не е необходимо и посочената в стандартния формуляр площ може да се приеме за сравнително актуална.	Поддържане на площта на местообитанието в защитената зона поне 1052.8 ha. Междинна цел: да се разработи единна бъдеща схема за мониторинг на параметъра до 2027 година.
Структура и функции. Пълнота на първия дървесен етаж (средно претеглена)	Части от единицата	От 0.6 до 1	Този показател представя степента на насищане с дървета и се изразява като съотношение на кръговата площ на наличния дървостой към кръговата площ на еталонно (нормално) насаждение. Окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на	Поддържане на пълнотата на първия дървесен етаж (средно претеглена) поне 0.6.

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни и цели за защитената зона
			отделните полигони. Стойността на показателя е динамична и пряко зависи от провежданите лесовъдски мероприятия и естествени природни нарушения водещи до отпадане на дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претеглената пълнота на първия дървесен етаж в полигоните на местообитанието верифицирани през 2022 г. е около 0.7.	
Структура и функции. Състав на първия дървесен етаж (средно претеглен)	Части от десетицата	Над 5 за обикновен габър (<i>C. betulus</i>) и зимен дъб (<i>Q. dalechampii</i>) или смесени дървостои на двата вида	Съставът на първия етаж изразява относителното участие на съответните дървесни видове в насаждението, като окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претегленото участие на целевите дървесни видове в състава на първия дървесен етаж е около 6 десети.	Поддържане на състав на първия дървесен етаж (средно претеглен) повече от 5 десети за обикновен габър (<i>C. betulus</i>) и зимен дъб (<i>Q. dalechampii</i>) или смесени дървостои на двата вида.
Структура и функции. Средна възраст на първия дървесен етаж (средно претеглена)	Години	Над 60 г., не намалява, а се увеличава	Стойността на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, възрастта на първия дървесен етаж е около 75 г.	Целта е поддържане на средната възраст над целевата стойност – 60 години.
Структура и функции. Площ на горите във фаза на старост	ha	Поне 10% от общата площ на местообитанието	Съгласно Наредба № 8 от 05.08.2011 г. за сечите в горите, обновена от 29.09.2020 г., „Гора във фаза на старост" е гора в последната фаза на естествена динамика на горското насаждение, без значими интервенции - не е съществено повлияна от едроплощни	Целта е поддържане на състоянието по този показател, при запазване на вече обявените от МЗХ като ГФС полигони в границите на

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни и цели за защитената зона
			природни нарушения и антропогенни въздействия, като по този начин притежава екосистемни характеристики на предклимаксно съобщество. Съгласно заповед № РД 49-493 от 13.12.2016 г. на Министъра на земеделието и храните в зоната са обявени 109.1 ha гори във фаза на старост от местообитанието, които представляват държавни горски територии, което е 10.4% от общата площ на местообитанието..	зоната.
Структура и функции. Количество мъртва дървесина	% или m ³ /ha	Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с общо количество мъртва дървесина от поне 10% от запаса, но не по-малко от 20 m ³ /ha, така също и с не по-малко от 10 стоящи мъртви дървета	Мъртвата дървесина може да бъде стояща или лежаща. Минималният диаметър на лежащата мъртва дървесина е 8 см, а на стоящата – 16 см. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, количеството мъртва дървесина е под целевата стойност.	Подобряване на състоянието по този показател до достигане на целевата стойност.
Структура и функции. Наличие на големи/ биотопни дървета	Брой на ha	Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с наличието на най-малко 10 големи/ биотопни дървета на ha	Най-подходящо е биотопните дървета да са разположени на групи, а не като единични дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, броят биотопни дървета е под целевата стойност.	Подобряване на състоянието по този показател до достигане на целевата стойност.

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Не е необходима промяна на Стандартния формуляр за данни.

8. Използвана литература

European commission. The State of Nature in the EU – Article 17 reporting. https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm. Last visited on 08.01.2023.

Бисерков, В. и др. (ред). 2015. Червена книга на Република България, Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София.

Зингстра, Х., А. Ковачев, К. Китнаес, Р. Цонев, Д. Димова, П. Цветков (ред.) 2009. Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, 630 стр.

Изпълнителна агенция по горите (ИАГ). Лесоустройствени проекти. <http://www.procurement.iag.bg:8080/cgi-bin/lup.cgi>. Последно посетен на 10.01.2023 г.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/>.

Автори: Цветан Златанов, Георги Хинков, Георги Гогушев, Магдалена Златанова, Николета Сотирова

1.26 ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 9180 *СМЕСЕНИ ГОРИ ОТ СЪЮЗА TILIO-ACERION ВЪРХУ СИПЕИ И СТЪМНИ СКЛОНОВЕ

1. Код и наименование на типа местообитание: 9180 *Смесени гори от типа *Tilio-Acerion*

2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание е представено от сенчести и влажни смесени първични или вторични широколистни гори с многовидов дървесен етаж и участие ≥ 5 за *Acer* spp., *Tilia* spp., и *Fraxinus* spp., с различно съотношение на видовете. Най-често заемат повече или по-малко стръмни и отвесни скални склонове, сипеи или неравни колувиални наноси, по-често на варовик. Тревният етаж е представен от видове, характерни за буковите гори. В типичния случай в Европа съобществата от този тип се срещат на силикатни скали, а в България по-често на варовик. Малки промени в условията на субстратите или във влажността водят до преход към букови гори (при увеличаване на влажността и *Cephalanthero-Fagion*, *Luzulo-Fagion* или *Asperulo-Fagetum*) или към термофилни дъбови гори при ксерофитни условия.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно картирането, извършено през периода 2011–2013 година, местообитание 9180 е разпространено в Алпийския, Черноморския и Континенталния биогеографски райони. При докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията (за периода 2013-2018 г.), природното местообитание е посочено в благоприятно състояние по отношение на Разпространение, Площ и Структура и функции в Алпийския биогеографски район. В Черноморския район състоянието по Разпространение и Площ е неизвестно, а по Структура и функции е благоприятно. В Континенталния биогеографски район състоянието по Разпространение и Структура и функции е благоприятно, а по Площ неизвестно. Състоянието по Бъдещи перспективи е неблагоприятно-незадоволително за трите биогеографски района. Тъй като при докладването през 2019 година са посочени някои влияния и заплахи, които оказват съществено влияние върху структурата и функциите на местообитанието, то има достатъчно основания, неблагоприятно-незадоволителната оценката на състоянието по критерий „Структура и функции“ от докладването през 2013 година (за периода 2007-2012 г.) да се счита все още за валидна. Най-значителните влияния и заплахи са

„Нерегламентирано и неправилно добиване на недървесни горски ресурси“ и „Природни нарушения и сукцесии“.

Съгласно актуалната база данни местообитанието е посочено в СФ на 67 защитени зони, като е предмет на опазване в 59 от тях.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр (последно актуализиран през декември 2018), състоянието на местообитанието в защитената зона е както следва:

Код	Местообитание	Площ (ха)	Качество на данните	Представителност	Площ	Степен на съхранение	Обща оценка
9180*	Смесени гори от типа <i>Tilio-Acerion</i>	79.37	М	С	С	В	С

Качеството на данните е оценено като М или добро, което означава че определянето на състоянието на местообитанието се основава на частични данни с някои екстраполации. Представителността е С или значителна, като местообитанието е сравнително добре представено за защитената зона и неговото опазване е от значение при нейното управление. Оценката за площ е С, като процентното съотношение (р) на площта на местообитанието в зоната, спрямо площта му в национален мащаб е $2\% \geq p > 0\%$. Степента на съхранение е В, което определя местообитанието като такова с добро съхранение. Общата оценка е С.

5. Анализ на наличната информация

При изработката на настоящия документ е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000, Горската инвентаризация и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. Необходимо е да се отбележи, че картираните полигони на местообитанието не съвпадат пространствено с подотделите на последната горска инвентаризация. Поради тази причина, показателите на състоянието на местообитанието, налични в горската база данни не може да се използват директно, а само експертно, едновременно с оглед на ортофотото изображения и след теренни проучвания. През 2022 година, беше извършено теренно проучване за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната. Въз основа на анализ на данните от горската инвентаризация и на ортофотото изображения, бяха избрани места за верификация на присъствие на местообитанието, както в полигони, където то вече е регистрирано, така и на потенциално нови места. Местата за верификация представляват кръг с радиус около 10 м. Наред с верификациите за присъствие беше извършена и експертна оценка, по протежение на обследваните полигони, на показатели, които липсват в данните от горската инвентаризация, такива като Количество мъртва дървесина и Наличие на големи/биотопни дървета.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по показатели в приложената таблица. Целевите стойности са съгласно Ръководството за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове в Натура 2000 в България. Не може да се счита, че има подобряване на

природозащитното състояние на местообитанието, при увеличаване на стойностите на показателите на структура и функции - важно е те да бъдат в посочения диапазон.

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	Ха	Поне 79.37 ha	Съгласно проект "Картиране и определяне на природозащитно състояние на природни местообитания и видове - фаза I", от 2013 г., площта на местообитанието в зоната е 79.37 ha. Същата площ е посочена и в актуалния стандартен формуляр. При теренната работа в зоната през 2022 г., бяха посетени 11 полигона от местообитанието, от които се потвърдиха 7 полигона от картирането през 2013 г. Установени бяха 2 нови места, където местообитанието се среща. Въпреки известното разминаване между полигоните посочени по проект "Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I", от 2013 г., с верификациите през 2022 г., ново картиране не е необходимо и посочената в стандартния формуляр площ може да се приеме за сравнително актуална.	Поддържане на площта на местообитанието в защитената зона поне 79.37 ha. Междинна цел: да се разработи единна бъдеща схема за мониторинг на параметъра до 2027 година.
Структура и функции. Пълнота на първия дървесен етаж (средно претеглена)	Части от единицата	От 0.6 до 1	Този показател представя степента на насищане с дървета и се изразява като съотношение на кръговата площ на наличния дървостой към кръговата площ на еталонно (нормално) насаждение. Окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Стойността на показателя е динамична и пряко зависи от провежданите лесовъдски мероприятия и естествени природни нарушения водещи до отпадане на дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претеглената пълнота на първия дървесен етаж в полигоните на местообитанието	Поддържане на пълнотата на първия дървесен етаж (средно претеглена) до достигане над 0.6.

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			верифицирани през 2022 г. е около 0.6.	
Структура и функции. Състав на първия дървесен етаж (средно претеглен)	Части от десетицата	Повече от 5 десети, за които и да е от дървесните видове или смесени дървостои на 2 или 3 от видовете, в които те присъстват с участие 3. Видове: <i>Fagus sylvatica</i> , <i>Acer pseudoplatanus</i> , <i>Acer platanoides</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> , <i>Ulmus glabra</i> , <i>Tilia platyphyllos</i> , <i>Tilia cordata</i> , <i>Carpinus betulus</i>	Съставът на първия етаж изразява относителното участие на съответните дървесни видове в насаждението, като окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претегленото участие на целевите дървесни видове в състава на първия дървесен етаж е около 5 десети.	Поддържане на състав на първия дървесен етаж (средно претеглен) повече от 5 десети, за които и да е от дървесните видове или смесени дървостои на 2 или 3 от видовете, в които те присъстват с участие 3. Видове: <i>Fagus sylvatica</i> , <i>Acer platanoides</i> , <i>Acer pseudoplatanus</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> , <i>Tilia platyphyllos</i> , <i>Tilia cordata</i> , <i>Ulmus glabra</i> , <i>Carpinus betulus</i> .
Структура и функции. Средна възраст на първия дървесен етаж (средно претеглена)	Години	Над 60 г., не намалява, а се увеличава	Стойността на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, възрастта на първия дървесен етаж е над 80 г.	Целта е поддържане на средната възраст над целевата стойност – 60 години.
Структура и функции. Площ на горите във фаза на старост	ha	Поне 10% от общата площ на местообитанието	Съгласно Наредба № 8 от 05.08.2011 г. за сечите в горите, обновена от 29.09.2020 г., „Гора във фаза на старост“ е гора в последната фаза на естествена динамика на горското насаждение, без значими интервенции - не е съществено повлияна от едроплощни природни нарушения и антропогенни въздействия, като по този начин притежава екосистемни характеристики на предклимаксно съобщество. Съгласно заповед № РД 49-493 от 13.12.2016 г. на Министъра на земеделието и храните в зоната са обявени 2.1 ha гори във фаза на старост от местообитанието, които представляват държавни горски	Целта е подобряване на състоянието по този показател, като бъдат заделени поне 10% от общата площ на местообитанието за Гори във фаза на старост.

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			територии, което е 2.5% от общата площ на местообитанието.	
Структура и функции. Количество мъртва дървесина	% или m ³ /ha	Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с общо количество мъртва дървесина от поне 10% от запаса, но не по-малко от 20 m ³ /ha, така също и с не по-малко от 10 стоящи мъртви дървета	Мъртвата дървесина може да бъде стояща или лежаща. Минималният диаметър на лежащата мъртва дървесина е 8 см, а на стоящата – 16 см. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, количеството мъртва дървесина е около целевата стойност.	Поддържане на състоянието по този показател.
Структура и функции. Наличие на големи/ биотопни дървета	Брой на ha	Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с наличието на най-малко 10 големи/ биотопни дървета на ha	Най-подходящо е биотопните дървета да са разположени на групи, а не като единични дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, броят биотопни дървета е около целевата стойност.	Поддържане на състоянието по този показател.

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Не е необходима промяна на Стандартния формуляр за данни.

8. Използвана литература

European commission. The State of Nature in the EU – Article 17 reporting. https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm. Last visited on 08.01.2023.

Бисерков, В. и др. (ред). 2015. Червена книга на Република България, Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София.

Зингстра, Х., А. Ковачев, К. Китнаес, Р. Цонев, Д. Димова, П. Цветков (ред.) 2009. Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, 630 стр.

Изпълнителна агенция по горите (ИАГ). Лесоустройствени проекти. <http://www.procurement.iag.bg:8080/cgi-bin/lup.cgi>. Последно посетен на 10.01.2023 г.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. [ht https://natura2000.egov.bg/s](https://natura2000.egov.bg/s).

Автори: Цветан Златанов, Георги Хинков, Георги Гогушев, Магдалена Златанова, Николета Сотирова

1.27 ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 91D0 * Мочурни гори

1. Код и наименование на типа местообитание: 91D0 *Мочурни гори

2. Кратка характеристика на целевия обект

Иглолистни гори върху влажни до мокри торфени субстрати, където нивото на водата е непрекъснато високо и дори по-високо от обкръжавашата водна повърхност. Доминанти в тези съобщества обикновено са *Pinus sylvestris*, *Picea abies*, *Vaccinium* spp., *Sphagnum* spp., *Carex* spp. и други видове от клас *Vaccinio-Piceetea* и подсъюз *Piceo-Vaccinienion uliginosi*. Срещат се следните подтипове: 1) Мизийски заблатени бялборови гори в Западните Родопи с участие на *Picea abies* и видове свързани с преходните блата и киселинните блата: *Eriophorum latifolium*, *E. vaginatum*, *Vaccinium myrtillus*, *V. vitis-idaea*; 2) Клекови торфища/мочури с характерни видове: *Eriophorum vaginatum*, *Vaccinium uliginosum*, *V. myrtillus*, видове от род *Sphagnum*; 3) Смърчови или смърчово-бялборови гори върху торфени субстрати с участието на *Moneses uniflora*, *Sphagnum girgensohnii*, а на по-сухите места и *Oxalis acetosella*. На Витоша смърчовите гори се отличават с нисък склоп, което осигурява по-високо осветление за приземните растения. Високата почвена влажност, подхранвана от голямо количество валежи и множество извори, е предпоставка за развитие с високо обилие на горски зелени мъхове. Натрупваният от тях торф задържа допълнителни количества вода и допринася за развитието на торфени мъхове. Смърчовите дървета, които предпочитат умерено овлажнявана почва, постепенно отслабват, ограничават растежа си и засъхват. Там, където наклонът се увеличава и естественият дренаж на почвата е добър, тези процеси спират.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно картирането, извършено през периода 2011–2013 година, местообитание 91D0 е разпространено в Алпийския и Континенталния биогеографски райони. При докладването по чл.17 от Директива за местообитанията (за периода 2013-2018 г.), природното местообитание е посочено в благоприятно състояние по отношение на Разпространение, Площ и Структура и функции, и в неблагоприятно-незадоволително по Бъдещи перспективи в двата биогеографски района. Тъй като при докладването през 2019 година са посочени някои влияния и заплахи, които оказват съществено влияние върху структурата и функциите на местообитанието, то има достатъчно основания, неблагоприятно-незадоволителната оценката на състоянието по критерий „Структура и функции“ от докладването през 2013 година (за периода 2007-2012 г.) да се счита все още за валидна. Най-значителното влияние и заплаха е „Рекреация и туризъм“. Други влияния и заплахи, които са от значение са „Природни нарушения и сукцесии“ и „Промени в хидрологичния режим“. Местообитанието се среща в 7 защитени зони, като е предмет на опазване е във всичките 7 от тях.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр (последно актуализиран през декември 2018), състоянието на местообитанието в защитената зона е както следва:

Код	Местообитание	Площ (ха)	Качество на данните	Представителност	Площ	Степен на съхранение	Обща оценка
91D0	91D0 *Мочурни гори	7.54	М	В	В	В	В

Качеството на данните е оценено като М или добро, което означава, че определянето на състоянието на местообитанието се основава на частични данни с някои екстраполации. Представителността е В или добра, като местообитанието е типично за защитената зона и неговото опазване е важно при нейното управление. Оценката за площ е В, като процентното съотношение (p) на площта на местообитанието в зоната, спрямо площта му в национален мащаб е $15 > p > 2\%$. Степента на съхранение е В, което определя местообитанието като такова с добро съхранение. Общата оценка е В.

5. Анализ на наличната информация

При изработката на настоящия документ е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000, Горската инвентаризация и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. Необходимо е да се отбележи, че картираните полигони на местообитанието не съвпадат пространствено с подотделите на последната горска инвентаризация. Поради тази причина, показателите на състоянието на местообитанието, налични в горската база данни не може да се използват директно, а само експертно, едновременно с оглед на ортофотото изображения и след теренни проучвания. През 2022 година, беше извършено теренно проучване за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната. Въз основа на анализ на данните от горската инвентаризация и на ортофотото изображения, бяха избрани места за верификация на присъствие на местообитанието, както в полигони, където то вече е регистрирано, така и на потенциално нови места. Местата за верификация представляват кръг с радиус около 10 м. Наред с верификациите за присъствие беше извършена и експертна оценка, по протежение на обследваните полигони, на показатели, които липсват в данните от горската инвентаризация, такива като Количество мъртва дървесина и Наличие на големи/биотопни дървета.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по показатели в приложената таблица. Целевите стойности са съгласно Ръководството за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове в Натура 2000 в България. Не може да се счита, че има подобряване на природозащитното състояние на местообитанието, при увеличаване на стойностите на показателите на структура и функции - важно е те да бъдат в посочения диапазон.

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	Ха	Поне 7.54 ха	Съгласно проект "Картиране и определяне на природозащитно състояние на природни местообитания и видове - фаза I", от 2013 г., площта на местообитанието в зоната е 7.54 ха. Същата площ е посочена и в актуалния стандартен формуляр. При теренната работа в зоната през 2022 г.,	Поддържане на площ на местообитанието в защитената зона 7.54 ха. Междинна цел е да се разработи и приложи единна бъдеща схема за мониторинг на

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни и цели за защитената зона
			бяха посетени 10 полигона, отбелязани в картирането през 2013 г., като местообитанието се потвърди и в десетте полигона. Допълнително беше установено наличие на местообитанието в 4 нови места.	параметъра до 2027 година.
Структура и функции. Пълнота на първия дървесен етаж (средно претеглена)	Части от единицата	Над 0.3	Този показател представя степента на насищане с дървета и се изразява като съотношение на кръговата площ на наличния дървостой към кръговата площ на еталонно (нормално) насаждение. Окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Стойността на показателя е динамична и пряко зависи от провежданите лесовъдски мероприятия и естествени природни нарушения водещи до отпадане на дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претеглената пълнота на първия дървесен етаж в полигона на местообитанието е около 0.4.	Целта е поддържане състоянието по този показател, така че да се достигне пълнота на първия дървесен етаж (средно претеглена) над 0.3.
Структура и функции. Състав на първия дървесен етаж (средно притеглен)	Части от десетицата	Повече от 5 десети за който и да е от дървесните видове смърч, бял бор и клек или смесени дървостои от трите вида.	Съставът на първия етаж изразява относителното участие на съответните дървесни видове в насаждението, като окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претегленото участие	Поддържане с повече от 5 десети за който и да е от дървесните видове смърч, бял бор и клек или смесени дървостои от трите вида в състава на първия дървесен етаж.

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни и цели за защитената зона
			на смърча в първия дървесен етаж е над 9 десети.	
Структура и функции. Средна възраст на първия дървесен етаж (средно претеглена)	Години	Над 60, не намалява, а се увеличава	Стойността на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, възрастта на първия дървесен етаж е около 80 години.	Целта е поддържане на състоянието по този показател, така че средната възраст (средно претеглена) на първия дървесен етаж да е над 60 години.
Структура и функции. Площ на горите във фаза на старост	ha	Поне 10% от общата площ на местообитанието	Съгласно Наредба № 8 от 05.08.2011 г. за сечите в горите, обновена от 29.09.2020 г., „Гора във фаза на старост“ е гора в последната фаза на естествена динамика на горското насаждение, без значими интервенции - не е съществено повлияна от едроплощни природни нарушения и антропогенни въздействия, като по този начин притежава екосистемни характеристики на предклимаксно съобщество. Съгласно заповед № РД 49-493 от 13.12.2016 г. на Министъра на земеделието и храните, 10.0 ha гори от местообитанието в зоната, представляващи държавни горски територии, управлявани от Министерство на земеделието и храните са определени като Гори във фаза на старост. Това е 100% от площта на местообитанието в зоната. Полигоните на горите определени като ГФС, не съвпадат напълно с полигоните картирани, като местообитание 91D0.	Целта е поддържане състоянието по този показател, при запазване на вече обявените от МЗХ като ГФС полигони в границите на зоната.
Структура и функции.	% или m ³ /ha	Поне 60% от площта на	Мъртвата дървесина може да бъде стояща или лежаща.	Поддържане на състоянието по

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни и цели за защитената зона
Количество мъртва дървесина		местообитанието се характеризира с общо количество мъртва дървесина от поне 10% от запаса, но не по-малко от 20 m ³ /ha, така също и с не по-малко от 10 стоящи мъртви дървета	Минималният диаметър на лежащата мъртва дървесина е 8 см, а на стоящата – 16 см. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, количеството мъртва дървесина е над целевата стойност.	този показател.
Структура и функции. Наличие на големи/биотопни дървета	Брой на ha	Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с наличието на най-малко 10 големи/биотопни дървета на ha	Най-подходящо е биотопните дървета да са разположени на групи, а не като единични дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, броят биотопни дървета е над целевата стойност,	Поддържане на състоянието по този показател.

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Не е необходима промяна на Стандартния формуляр за данни.

8. Използвана литература

European commission. The State of Nature in the EU – Article 17 reporting.

Актуализация на плана за управление на ПП Витоша за периода 2015-2024. Договор N ОПОС 03-145/10.12.2014.

Бисерков, В. и др. (ред). 2015. Червена книга на Република България, Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София.

Зингстра, Х., А. Ковачев, К. Китнаес, Р. Цонев, Д. Димова, П. Цветков (ред.) 2009. Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, 630 стр.

Изпълнителна агенция по горите (ИАГ). Лесоустройствени проекти. <http://www.procurement.iag.bg:8080/cgi-bin/lup.cgi>. Последно посетен на 08.01.2023 г.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/s>. https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm. Last visited on 12.01.2023 г.

Автори: Цветан Златанов, Георги Хинков, Георги Гогушев, Магдалена Златанова, Николета Сотирова

1.28 ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 91E0 * АЛУВИАЛНИ ГОРИ С *ALNUS GLUTINOSA* И *FRAXINUS EXCELSIOR* (ALNO-PANDION, ALNION INCANAE, SALICION ALBAE)

1. Код и наименование на типа местообитание: 91E0 *Алувиални гори с *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior* (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)

2. Кратка характеристика на целевия обект

В това местообитание се включват крайречни гори, с участие равно на или по-голямо от 4 десети на видове от род *Alnus*, *Populus*, *Salix* и *Fraxinus*. Промислените горски култури от хибридни тополи не се включват в местообитанието. Насажденията се развиват на богати почви, периодично заливани от реките. Разграничават се три подтипа: Монодоминантни гори на *Alnus glutinosa* с единично участие на *Fraxinus excelsior* (съюз Alno-Padion) в долните течения на реките; Крайречни съобщества на *Alnus glutinosa* и/или *Alnus incana* в горните и средните течения на реките (*Alnion incanae*) и Крайречни заливни гори или галерии, доминирани основно от *Salix alba*, *Populus alba* и *Populus nigra* (*Salicion albae*). В защитената зона е разпространен предимно вторият подтип. Видовият състав е богат, като включва както влаголюбиви крайречни растения, така и видове, характерни за зоналната растителност, в която са разположени съобществата. Местообитанието е приоритетно за опазване, съгласно Директивата за местообитанията.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно картирането извършено през периода 2011–2013 година, местообитание 91E0 е разпространено в Алпийския, Черноморския и Континенталния биогеографски региони. При докладването, съгласно чл. 17 от Директивата за местообитанията през 2019 г., природното местообитание е посочено в благоприятно състояние по отношение на Площ на разпространение, Площ, покрита от местообитанието и Структура и функции в Континенталния и Черноморския биогеографски региони. По отношение на Алпийския биогеографски регион е посочено благоприятно състояние по отношение на Площ на разпространение и Структура и функции, като за Площ, покрита от местообитанието е посочено, че липсва информация. Тъй като при докладването през 2019 година са посочени някои влияния и заплахи, които оказват съществено влияние върху структурата и функциите на местообитанието в Алпийския, Черноморския и Континенталния биогеографски региони, то има достатъчно основания, неблагоприятно-незадоволителната оценката на състоянието по критерий „Структура и функции“ от 2013 година да се счита все още за валидна. Най-значителните влияния и заплахи са „Почистване на речните корита“ и „Промяна на водния режим“. Други влияния и заплахи, които са от значение са „Залесяване с екзоти, неместни видове и хибриди“, „Естествени сукцесионни изменения“ и „Присъствие на инвазивни видове“.

Съгласно актуалната база данни местообитанието е посочено в СФ на 131 защитени зони, като е предмет на опазване в 126 от тях.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр (последно актуализиран през декември 2018), състоянието на местообитанието в защитената зона е както следва:

Код	Местообитание	Площ (ха)	Качество на данните	Представителност	Площ	Степен на съхранение	Обща оценка
91E0*	Алувиални гори с <i>Alnus glutinosa</i> и <i>Fraxinus excelsior</i> (Alno-Padion, <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)	83.69	G	B	C	B	B

Качеството на данните е оценено като G или добро, което означава че определянето на състоянието на местообитанието се основава на изследвания. Представителността е B или добра, като местообитанието е типично за защитената зона и неговото опазване е важно при нейното управление. Оценката за площ е C, като процентното съотношение (p) на площта на местообитанието в зоната, спрямо площта му в национален мащаб е $2 > p > 0\%$. Степента на съхранение е B, което определя местообитанието като такова с добро съхранение. Общата оценка е B.

5. Анализ на наличната информация

При изработката на настоящия документ е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000, Горската инвентаризация и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. Необходимо е да се отбележи, че картираните полигони на местообитанието не съвпадат пространствено с подотделите на последната горска инвентаризация. Поради тази причина, показателите на състоянието на местообитанието, налични в горската база данни не може да се използват директно, а само експертно, едновременно с оглед на ортофотото изображения и след теренни проучвания. През 2022 година, беше извършено теренно проучване за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната. Въз основа на анализ на данните от горската инвентаризация и на ортофотото изображения, бяха избрани места за верификация на присъствие на местообитанието, както в полигони, където то вече е регистрирано, така и на потенциално нови места. Местата за верификация представляват кръг с радиус около 10 м. Наред с верификациите за присъствие беше извършена и експертна оценка, по протежение на обследваните полигони, на показатели, които липсват в данните от горската инвентаризация, такива като Количество мъртва дървесина и Наличие на големи/биотопни дървета.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по показатели в приложената таблица. Целевите стойности са съгласно Ръководството за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове в Натура 2000 в България. Не може да се счита, че има подобряване на природозащитното състояние на местообитанието, при увеличаване на стойностите на показателите на структура и функции - важно е те да бъдат в посочения диапазон.

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	ha	Поне 83.69 ha	Съгласно проект "Картиране и определяне	Поддържане на площ на

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			<p>на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I", от 2013 г., площта на местообитанието в зоната е 83.69 ha. Същата площ е посочена и в актуалния стандартен формуляр. При теренната работа в зоната през 2022 г., бяха посетени 30 полигона, отбелязани в картирането през 2013 г., като местообитание се потвърди в тези 30 полигона. От друга страна, беше установено наличие на местообитание 91E0 в 12 нови места, с гори с преобладание на черна елша и участие на бяла върба и планински ясен. Въпреки известното разминаване между полигоните посочени по проект "Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I", от 2013 г., с верификациите през 2022 г., ново картиране не е необходимо.</p>	<p>местообитанието в защитената зона поне 83.69 ha. Междинни цели: да се разработи единна бъдеща схема за мониторинг на параметъра до 2025 година.</p>
<p>Структура и функции. Пълнота на първия дървесен етаж (средно претеглена)</p>	<p>Части от единицата</p>	<p>От 0.6 до 1</p>	<p>Този показател представя степента на насищане с дървета и се изразява като съотношение на кръговата площ на наличния дървостой към кръговата площ на еталонно (нормално) насаждение. Окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Стойността на</p>	<p>Поддържане пълнотата на първия дървесен етаж над целевата стойност.</p>

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			показателя е динамична и пряко зависи от провежданите лесовъдски мероприятия и естествени природни нарушения водещи до отпадане на дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претеглената пълнота на първия дървесен етаж в полигоните на местообитанието, верифицирани през 2022 г. е над 0.6. При настоящата оценка са включени и новоустановените полигони.	
Структура и функции. Състав на първия дървесен етаж (средно претеглен)	Части от десетицата	По-голямо от 3 десети за видовете елши и единично участие за съпътстващите видове върби и ясени	Съставът на първия етаж изразява относителното участие на съответните дървесни видове в насаждението, като окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претегленото участие по-голямо от 3 десети за видовете елши и единично участие за съпътстващите видове върби и ясени е около 6 десети. В настоящата оценка са включени и новоустановените полигони.	Поддържане на средно претегленото участие по-голямо от 3 десети за видовете елши и единично участие за съпътстващите видове върби и ясени.
Структура и функции. Средна	Години	Над 60 г., не намалява, а се	Стойността на показателя се получава	Целта е поддържане на

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
възраст на първия дървесен етаж (средно претеглена)		увеличава	като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, възрастта на първия дървесен етаж е над 60 години.	състоянието по този показател, така че средната възраст (средно претеглена) на първия дървесен етаж да бъде поне 60 години.
Структура и функции. Площ на горите във фаза на старост	ha	Поне 10% от общата площ на местообитанието	Съгласно Наредба № 8 от 05.08.2011 г. за сечите в горите, обновена от 29.09.2020 г., „Гора във фаза на старост“ е гора в последната фаза на естествена динамика на горското насаждение, без значими интервенции - не е съществено повлияна от едроплощни природни нарушения и антропогенни въздействия, като по този начин притежава екосистемни характеристики на предклимаксно съобщество. Съгласно заповед № РД 49-493 от 13.12.2016 г. на Министъра на земеделието и храните, 6.3 ha гори от местообитанието в зоната, представляващи държавни горски територии, управлявани от Министерство на земеделието и храните са определени като Гори във фаза на старост. Това са 7.5% от горите на местообитанието в зоната.	Целта е подобряване на състоянието по този показател като бъдат заделени поне 10% от общата площ на местообитанието за Гори във фаза на старост.
Структура и функции. Количество мъртва дървесина	% или m ³ /ha	Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с общо	Мъртвата дървесина може да бъде стояща или лежаща. Минималният диаметър на лежащата мъртва дървесина е 8 см,	Целта е поддържане на състоянието по този показател над целевата

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
		количество мъртва дървесина от поне 10% от запаса, но не по-малко от 20 m ³ /ha, така също и с не по-малко от 10 стоящи мъртви дървета	а на стоящата – 16 см. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, количеството мъртва дървесина е около целевата стойност.	стойност.
Структура и функции. Наличие на големи/биотопни дървета	Брой на ha	Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с наличието на най-малко 10 големи/биотопни дървета на ha	Най-подходящо е биотопните дървета да са разположени на групи, а не като единични дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, броят биотопни дървета отговаря на целевата стойност.	Целта е поддържане на състоянието по този показател.

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Не е необходима промяна на Стандартния формуляр за данни.

8. Използвана литература

European commission. The State of Nature in the EU – Article 17 reporting. https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm. Last visited on 06.01.2023.

Бисерков, В. и др. (ред). 2015. Червена книга на Република България, Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София

Зингстра, Х., А. Ковачев, К. Китнаес, Р. Цонев, Д. Димова, П. Цветков (ред.) 2009. Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, 630 стр.

Изпълнителна агенция по горите (ИАГ). Лесоустройствени проекти. <http://www.procurement.iag.bg:8080/cgi-bin/lup.cgi>. Последно посетен на 06.01.2023 г.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/s>.

Автори: Цветан Златанов, Георги Хинков, Георги Гогушев, Магдалена Златанова, Николета Сотирова

1.29 ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 91Н0 * ПАНОНСКИ ГОРИ С *QUERCUS PUBESCENS*

1. Код и наименование на типа местообитание: 91Н0 *Панонски гори с *Quercus pubescens*

2. Кратка характеристика на целевия обект

В това местообитание се включват разредени дъбови гори с участие на космат дъб (*Quercus pubescens*) над 3 десети. Разпространено е по варовикови възвишения на места с континентален климат. Тези гори са част от смесените дъбови гори, като обикновено заемат най-сухите и топли места по склонове предимно с южно или западно изложение. Заради континенталните условия, бедните почви и антропогенното влияние, горите са предимно фрагментарни и имат на места храсталачен облик. Дървесният етаж, в който косматият дъб доминира или съдоминира, достига височина най-често 4-8 m. Освен *Quercus pubescens*, в този етаж обикновено се срещат *Acer campestre*, *Fraxinus ornus*, *Quercus cerris*, *Q. frainetto*, *Q. virgiliana*. Често, особено на места с плитка варовикова основа, масово расте и *Carpinus orientalis*, който може да образува и втори дървесен етаж. Местообитанието е приоритетно за опазване, съгласно Директивата за местообитанията.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно картирането извършено през периода 2011–2013 година, 91Н0* е разпространено в Алпийския, Континенталния и Черноморския биогеографски региони. При докладването, съгласно чл. 17 от Директивата за местообитанията през 2019 г., природното местообитание е посочено в благоприятно състояние по отношение на Площ на разпространение, Площ, покрита от местообитанието и Структура и функции и в трите биогеографски района. И в трите региона състоянието по отношение на бъдещите перспективи е неблагоприятно-незадоволително. Тъй като при докладването през 2019 година са посочени някои влияния и заплахи, които оказват съществено влияние върху структурата и функциите на местообитанието, то има достатъчно основания, неблагоприятно-незадоволителната оценка на състоянието по критерий „Структура и функции“ от 2013 година да се счита все още за валидна. Най-значителните влияния и заплахи са „Интензивна паша от домашни животни“ и „Изнасяне на мъртва дървесина“. Други влияния и заплахи, които са от значение са „Естествени сукцесионни изменения“, „Залесяване с екзоти и неместни видове“ и „Горски пожари“. Местообитанието е посочено в стандартните формуляри на 62 зони, като е предмет на опазване в 59 от тях.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр (последно актуализиран през декември 2018), състоянието на местообитанието в защитената зона е както следва:

Код	Местообитание	Площ (ха)	Качество на данните	Представителност	Площ	Степен на съхранение	Обща оценка
91Н0*	Панонски гори с <i>Quercus pubescens</i>	351.68	М	С	С	С	С

Качеството на данните е оценено като М или добро, което означава, че определянето на състоянието на местообитанието се основава на частични данни с някои екстраполации. Представителността е С или значителна, като местообитанието е сравнително добре представено за защитената зона и неговото опазване е от значение

при нейното управление. Оценката за площ е С, като процентното съотношение (р) на площта на местообитанието в зоната, спрямо площта му в национален мащаб е $2\% \geq p > 0\%$. Степента на съхранение е С, което определя местообитанието като такова със средна или намалено съхранение. Общата оценка е С.

5. Анализ на наличната информация

При изработката на настоящия документ е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000, Горската инвентаризация и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. Необходимо е да се отбележи, че картираните полигони на местообитанието не съвпадат пространствено с подотделите на последната горска инвентаризация. Поради тази причина, показателите на състоянието на местообитанието, налични в горската база данни не може да се използват директно, а само експертно, едновременно с оглед на ортофотото изображения и след теренни проучвания. През 2022 година, беше извършено теренно проучване за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната. Въз основа на анализ на данните от горската инвентаризация и на ортофотото изображения, бяха избрани места за верификация на присъствие на местообитанието, както в полигони, където то вече е регистрирано, така и на потенциално нови места. Местата за верификация представляват кръг с радиус около 10 м. Наред с верификациите за присъствие беше извършена и експертна оценка, по протежение на обследваните полигони, на показатели, които липсват в данните от горската инвентаризация, такива като Количество мъртва дървесина и Наличие на големи/биотопни дървета.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по показатели в приложената таблица. Целевите стойности са съгласно Ръководството за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове в Натура 2000 в България. Не може да се счита, че има подобряване на природозащитното състояние на местообитанието, при увеличаване на стойностите на показателите на структура и функции - важно е те да бъдат в посочения диапазон.

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	ha	Поне 351.68	Съгласно проект "Картиране и определяне на природозащитно състояние на природни местообитания и видове - фаза I", от 2013 г., площта на местообитанието в зоната е 351.68 ha. Същата площ е посочена и в актуалния стандартен формуляр. При теренната работа в зоната през 2022 г., бяха посетени 29 полигона, отбелязани в картирането	Поддържане на площ на местообитанието в защитената зона 351.68 ha. Междинни цели: да се разработи единна бъдеща схема за мониторинг на параметъра до 2025 година.

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			през 2013 г., като местообитанието се потвърди в 24 полигона от тях. Допълнително беше установено наличието му в 1 ново място.	
Структура и функции. Пълнота на първия дървесен етаж (средно претеглена)	Части от единицата	От 0.6 до 1	Този показател представя степента на насищане с дървета и се изразява се като съотношение на кръговата площ на наличния дървостой към кръговата площ на еталонно (нормално) насаждение. Окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Стойността на показателя е динамична и пряко зависи от провежданите лесовъдски мероприятия и естествени природни нарушения водещи до отпадане на дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претеглената пълнота на първия дървесен етаж в полигоните на местообитанието е 0.6.	Целта е поддържане на състоянието по този показател, така че пълнота на първия дървесен етаж (средно претеглена) да бъде поне 0.6.
Структура и функции. Състав на първия дървесен етаж (средно претеглен)	Части от десетицата	От 6 до 10 за косматия дъб (<i>Quercus pubescens</i>)	Съставът на първия етаж изразява относителното участие на съответните дървесни видове в насаждението, като окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно	Целта е поддържане на състава на първия дървесен етаж (средно претеглен) над 6 десети за косматия дъб.

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			претегленото участие на космат дъб в състава на първия дървесен етаж е б десети.	
Структура и функции. Средна възраст на първия дървесен етаж (средно претеглена)	Години	Над 60, не намалява, а се увеличава	Стойността на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, възрастта на първия дървесен етаж е над 65 години.	Целта е поддържане на състоянието по този показател, така че средната възраст (средно претеглена) на първия дървесен етаж да бъде поне 60 години.
Структура и функции. Площ на горите във фаза на старост	ha	Поне 10% от общата площ на местообитанието	Съгласно Наредба № 8 от 05.08.2011 г. за сечите в горите, обновена от 29.09.2020 г., „Гора във фаза на старост“ е гора в последната фаза на естествена динамика на горското насаждение, без значими интервенции - не е съществено повлияна от едроплощни природни нарушения и антропогенни въздействия, като по този начин притежава екосистемни характеристики на предклимаксно съобщество. Съгласно заповед № РД 49-493 от 13.12.2016 г. на Министъра на земеделието и храните, 14.4 ha гори от местообитанието в зоната, представляващи държавни горски територии, управлявани от Министерство на земеделието и храните са определени като Гори във фаза на старост. Това са 4.1% от горите на местообитанието в зоната.	Целта е подобряване на състоянието по този показател, като бъдат заделени поне 10% от общата площ на местообитанието за Гори във фаза на старост.
Структура и функции. Количество	% или m ³ /ha	Поне 60% от площта на местообита-	Мъртвата дървесина може да бъде стояща или лежаща. Минималният	Подобряване на състоянието по този показател, до

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
мъртва дървесина		нието се характеризира с общо количество мъртва дървесина от поне 10% от запаса, но не по-малко от 20 m ³ /ha, така също и с не по-малко от 10 стоящи мъртви дървета	диаметър на лежащата мъртва дървесина е 8 см, а на стоящата – 16 см. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, количеството мъртва дървесина е по-малко от целевата стойност.	достигане на целевата стойност.
Структура и функции. Наличие на големи/биотопни дървета	Брой на ha	Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с наличието на най-малко 10 големи/биотопни дървета на ha	Най-подходящо е биотопните дървета да са разположени на групи, а не като единични дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, броят биотопни дървета е по-малък от целевата стойност.	Подобряване на състоянието по този показател, до достигане на целевата стойност.

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Не е необходима промяна на Стандартния формуляр за данни.

8. Използвана литература

European commission. The State of Nature in the EU – Article 17 reporting. https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm. Last visited on 07.01.2023.

Бисерков, В. и др. (ред). 2015. Червена книга на Република България, Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София.

Зингстра Х, А Ковачев, К Китнаес, Р Цонев, Д Димова, П Цветков (ред.) 2009. Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, 630 стр.

Изпълнителна агенция по горите (ИАГ). Лесоустройствени проекти. <http://www.procurement.iag.bg:8080/cgi-bin/lup.cgi>. Последно посетен на 07.01.2023 г.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/>.

Автори: Цветан Златанов, Георги Хинков, Георги Гогушев, Магдалена Златанова, Николета Сотирова

1.30 ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 91M0 БАЛКАНО-ПАНОНСКИ ЦЕРОВО-ГОРУНОВИ ГОРИ

1. Код и наименование на типа местообитание: 91M0 Балкано-панонски церово-горунови гори

2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание представлява гори, с участие по-голямо или равно на 5 за благун (*Quercus frainetto*), цер (*Quercus cerris*), или зимен дъб (*Quercus dalechampii*) или за смесени дървостои от тези видове. В условия на планинските масиви по западното крайбрежие на Черно море (Странджа и Източна Стара планина) в състава участва и източен горун (*Quercus polycarpa*). Местообитанието е представено с три подтипа: Континентални смесени дъбови гори, Субсредиземноморски смесени дъбови гори и Евксински гори на *Quercus polycarpa*.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно картирането, извършено през периода 2011–2013 година, местообитание 91M0 е разпространено в Алпийския, Континенталния и Черноморския биогеографски региони. При докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията (за периода 2013-2018 г.), природното местообитание е посочено в благоприятно състояние по отношение на Разпространение, Площ, Структура и функции и Бъдещи перспективи (заплахи и влияния) и в трите биогеографски региона. Тъй като при докладването през 2019 година са посочени някои влияния и заплахи, които оказват съществено влияние върху структурата и функциите на местообитанието, то има достатъчно основания, неблагоприятно-незадоволителната оценката на състоянието по критерий „Структура и функции“ от докладването през 2013 година (за периода 2007-2012 г.) да се счита все още за валидна. Най-значителните влияния и заплахи са „Интензивна паша от домашни животни“, „Изнасяне на мъртва дървесина“. Местообитанието се среща в 132 защитени зони, като е предмет на опазване в 126 от тях.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр (последно актуализиран през декември 2018), състоянието на местообитанието в защитената зона е както следва:

Код	Местообитание	Площ (ха)	Качество на данните	Представителност	Площ	Степен на съхранение	Обща оценка
91M0	Балкано-панонски церово-горунови гори	958.76	М	В	С	В	В

Качеството на данните е оценено като М или добро, което означава, че определянето на състоянието на местообитанието се основава на частични данни с някои екстраполации. Представителността е В или добра, като местообитанието е типично за защитената зона и неговото опазване е важно при нейното управление. Оценката за площ е С, като процентното съотношение (р) на площта на местообитанието в зоната, спрямо площта му в национален мащаб е $2 > p > 0\%$. Степента на съхранение е В, което определя местообитанието като такова с добро съхранение. Общата оценка е В.

5. Анализ на наличната информация

При изработката на настоящия документ е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000, Горската инвентаризация и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. Необходимо е да се отбележи, че картираните полигони на местообитанието не съвпадат пространствено с подотделите на последната горска инвентаризация. Поради тази причина, показателите на състоянието на местообитанието, налични в горската база данни не може да се използват директно, а само експертно, едновременно с оглед на ортофото изображения и след теренни проучвания. През 2022 година, беше извършено теренно проучване за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната. Въз основа на анализ на данните от горската инвентаризация и на ортофото изображения, бяха избрани места за верификация на присъствие на местообитанието, както в полигони, където то вече е регистрирано, така и на потенциално нови места. Местата за верификация представляват кръг с радиус около 10 м. Наред с верификациите за присъствие беше извършена и експертна оценка, по протежение на обследваните полигони, на показатели, които липсват в данните от горската инвентаризация, такива като Количество мъртва дървесина и Наличие на големи/биотопни дървета.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по показатели в приложената таблица. Целевите стойности са съгласно Ръководството за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове в Натура 2000 в България. Не може да се счита, че има подобряване на природозащитното състояние на местообитанието, при увеличаване на стойностите на показателите на структура и функции - важно е те да бъдат в посочения диапазон.

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	ha	Поне 958.76 ha	Съгласно проект "Картиране и определяне на природозащитно състояние на природни местообитания и видове - фаза I", от 2013 г., площта на местообитанието в зоната е 958.76 ha. Същата площ е посочена и в актуалния стандартен формуляр. При теренната работа в зоната през 2022 г., бяха посетени 40 полигона, отбелязани в картирането през 2013 г., като местообитанието се потвърди във 27 посетени полигона. Допълнително беше установено наличието му в 7 нови места. Въпреки известното разминаване между полигоните	Поддържане на площ на местообитанието в защитената зона 958.76 ha. Междинна цел е да се разработи и приложи единна бъдеща схема за мониторинг на параметъра до 2025 година.

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			посочени по проект "Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I", от 2013 г., с верификациите през 2022 г., ново картиране не е необходимо и площта в стандартния формуляр може да се приеме за сравнително актуална.	
Структура и функции. Пълнота на първия дървесен етаж (средно претеглена)	Части от единицата	От 0.6 до 1	Този показател представя степента на насищане с дървета и се изразява като съотношение на кръговата площ на наличния дървостой към кръговата площ на еталонно (нормално) насаждение. Окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Стойността на показателя е динамична и пряко зависи от провежданите лесовъдски мероприятия и естествени природни нарушения водещи до отпадане на дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претеглената пълнота на първия дървесен етаж в полигона на местообитанието е около 0.7.	Целта е поддържане на състоянието по този показател, така че да се достигне пълнота на първия дървесен етаж (средно претеглена) от 0.6 до 1.
Структура и функции. Състав на първия дървесен етаж (средно претеглен)	Части от десетицата	Повече от 6 десети за <i>Q. frainetto</i> и/или <i>Q. cerris</i> , и/или <i>Q. dalechampii</i> ; или комбинации от тези видове в първия дървесен етаж.	Съставът на първия етаж изразява относителното участие на съответните дървесни видове в насаждението, като окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претегленото участие на целевите видове в първия дървесен етаж е над 7 десети.	Поддържане на средно претегленото участие на <i>Q. frainetto</i> и/или <i>Q. cerris</i> , и/или <i>Q. dalechampii</i> ; или комбинации от тях в състава на първия дървесен етаж повече от 6 десети.

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Структура и функции. Средна възраст на първия дървесен етаж (средно претеглена)	Години	Над 60, не намалява, а се увеличава	Стойността на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, възрастта на първия дървесен етаж е над 70 години.	Целта е поддържане на състоянието по този показател, така че средната възраст (средно претеглена) на първия дървесен етаж да е над 60 години.
Структура и функции. Площ на горите във фаза на старост	ha	Поне 10% от общата площ на местообитанието	Съгласно Наредба № 8 от 05.08.2011 г. за сечите в горите, обновена от 29.09.2020 г., „Гора във фаза на старост“ е гора в последната фаза на естествена динамика на горското насаждение, без значими интервенции - не е съществено повлияна от едроплощни природни нарушения и антропогенни въздействия, като по този начин притежава екосистемни характеристики на предклимаксно съобщество. Съгласно заповед № РД 49-493 от 13.12.2016 г. на Министъра на земеделието и храните, 60.5 ha гори от местообитанието в зоната, представляващи държавни горски територии, управлявани от Министерство на земеделието и храните са определени като Гори във фаза на старост. Това е около 6.3% от площта на местообитанието в зоната.	Целта е подобряване на състоянието по този показател, като бъдат заделени общо поне 10% от общата площ на местообитанието за Гори във фаза на старост.
Структура и функции. Количество мъртва дървесина	% или m ³ /ha	Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с общо количество мъртва дървесина от поне 10% от запаса, но не по-малко от 20 m ³ /ha, така също и с не по-малко от 10 стоящи мъртви дървета	Мъртвата дървесина може да бъде стояща или лежаща. Минималният диаметър на лежащата мъртва дървесина е 8 см, а на стоящата – 16 см. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, количеството мъртва дървесина е по-малко от целевата стойност.	Подобряване на състоянието по този показател, до достигане на целевата стойност.

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Структура и функции. Наличие на големи/биотопни дървета	Брой на ha	Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с наличието на най-малко 10 големи/ биотопни дървета на ha	Най-подходящо е биотопните дървета да са разположени на групи, а не като единични дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, броят биотопни дървета е по-малък от целевата стойност,	Подобряване на състоянието по този показател, до достигане на целевата стойност.

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Не е необходима промяна на Стандартния формуляр за данни.

8. Използвана литература

European commission. The State of Nature in the EU – Article 17 reporting. https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm. Last visited on 08.01.2023 г.

Бисерков, В. и др. (ред). 2015. Червена книга на Република България, Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София.

Зингстра, Х., А. Ковачев, К. Китнаес, Р. Цонев, Д. Димова, П. Цветков (ред.) 2009. Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, 630 стр.

Изпълнителна агенция по горите (ИАГ). Лесоустройствени проекти. <http://www.procurement.iag.bg:8080/cgi-bin/lup.cgi>. Последно посетен на 08.01.2023 г.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/>.

Автори: Цветан Златанов, Георги Хинков, Георги Гогушев, Магдалена Златанова, Николета Сотирова

1.31 ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 9410 АЦИДОФИЛНИ ГОРИ ОТ *PICEA* В ПЛАНИНСКИЯ ДО АЛПИЙСКИЯ ПОЯС (*VACCINIO-PICEETEA*)

1. Код и наименование на типа местообитание: 9410 Ацидофилни гори от *Picea* в планинския до алпийския пояс (*Vaccinio-Piceetea*)

2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание представлява гори, доминирани от обикновен смърч (*Picea abies*) с най-малко 4 десети участие на вида в състава на първия дървесен етаж. Най-големи площи заемат в Родопите, Рила, Пирин, по-ограничено се срещат в Западна и Средна Стара планина, Витоша и Осоговска планина. Основното развитие на смърчовите фитоценози е между 1500-1600 и 1900-2100 m н.в. В затворени котловини

и дълбоки долини, главно в Родопите, където се наблюдават температурни инверсии, се създават условия за развитие на смърчови фитоценози и при 1200 m н.в. Предпочитани са северните изложения и заравнените терени или склоновете с умерен наклон. Основните скали и почвите са кисели. Към горната граница на гората почвите са тъмноцветни планинско-горски (*Mollic Cambisols*), а на по-малка надморска височина - кафяви горски (*Eutric Cambisols*). Рядко (главно в Средните Родопи) смърчови монодоминантни и полидоминантни гори се развиват и на варовити, хумусно-карбонатни почви (*Rendzic Leptosols*). В горната зона на разпространението си (1700-2100 m надм. вис.) горите от обикновен смърч са предимно монодоминантни, с участие на бяла мура (*Pinus peuce*) и бял бор (*Pinus sylvestris*). В долната част на разпространението си (1200-1800 m надм. вис.) горите от обикновен смърч по-често са смесени с участие на обикновена ела (*Abies alba*), бял бор (*Pinus sylvestris*) и обикновен бук (*Fagus sylvatica*). Поради високия склоп на голяма част от смърчовите гори, в тях почти не се развива храстов, а в някои случаи и тревен етаж.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно картирането, извършено през периода 2011–2013 година, местообитание 9410 е разпространено в Алпийския и Континенталния биогеографски райони. При докладването по чл.17 от Директива за местообитанията (за периода 2013-2018 г.), природното местообитание е посочено в благоприятно състояние по отношение на Разпространение, Площ и Структура и функции, и в неблагоприятно-незадоволително по Бъдещи перспективи в двата биогеографски района. Тъй като при докладването през 2019 година са посочени някои влияния и заплахи, които оказват съществено влияние върху структурата и функциите на местообитанието, то има достатъчно основания, неблагоприятно-незадоволителната оценката на състоянието по критерий „Структура и функции“ от докладването през 2013 година (за периода 2007-2012 г.) да се счита все още за валидна. Най-значителното влияние и заплаха е „Рекреация и туризъм“. Други влияния и заплахи, които са от значение са „Природни нарушения и сукцесии“ и „Изнасяне на мъртва дървесина“. Местообитанието се среща в 14 защитени зони, като е предмет на опазване е във всичките 14 от тях.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр (последно актуализиран през декември 2018), състоянието на местообитанието в защитената зона е както следва:

Код	Местообитание	Площ (ха)	Качество на данните	Представителност	Площ	Степен на съхранение	Обща оценка
9410	Ацидофилни гори от <i>Picea</i> в планинския до алпийския пояс (<i>Vaccinio-Piceetea</i>)	1422.56	М	А	С	В	В

Качеството на данните е оценено като М или добро, което означава, че определянето на състоянието на местообитанието се основава на частични данни с някои екстраполации. Представителността е А или отлична, като местообитанието е типично за защитената зона и неговото опазване е приоритетно при нейното управление. Оценката за площ е С, като процентното съотношение (p) на площта на местообитанието в зоната, спрямо площта му в национален мащаб е $2 > p > 0\%$. Степента на съхранение е В, което определя местообитанието като такова с добро съхранение. Общата оценка е В.

5. Анализ на наличната информация

При изработката на настоящия документ е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000, Горската инвентаризация и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. Необходимо е да се отбележи, че картираните полигони на местообитанието не съвпадат пространствено с подотделите на последната горска инвентаризация. Поради тази причина, показателите на състоянието на местообитанието, налични в горската база данни не може да се използват директно, а само експертно, едновременно с оглед на ортофотото изображения и след теренни проучвания. През 2022 година, беше извършено теренно проучване за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната. Въз основа на анализ на данните от горската инвентаризация и на ортофотото изображения, бяха избрани места за верификация на присъствие на местообитанието, както в полигони, където то вече е регистрирано, така и на потенциално нови места. Местата за верификация представляват кръг с радиус около 10 м. Наред с верификациите за присъствие беше извършена и експертна оценка, по протежение на обследваните полигони, на показатели, които липсват в данните от горската инвентаризация, такива като Количество мъртва дървесина и Наличие на големи/биотопни дървета.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по показатели в приложената таблица. Целевите стойности са съгласно Ръководството за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове в Натура 2000 в България. Не може да се счита, че има подобряване на природозащитното състояние на местообитанието, при увеличаване на стойностите на показателите на структура и функции - важно е те да бъдат в посочения диапазон.

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ	ha	Поне 1422.56 ha	Съгласно проект "Картиране и определяне на природозащитно състояние на природни местообитания и видове - фаза I", от 2013г., площта на местообитанието в зоната е 1422.56 ha. Същата площ е посочена и в актуалния стандартен формуляр. При теренната работа в зоната през 2022 г., бяха посетени 89 полигона, отбелязани в картирането през 2013 г., като местообитанието се потвърди във 66 посетени полигона. В 11 полигона местообитание 9140 се намира във ветровални площи и 1 е в пожарище. Тези полигони са в начална фаза на сукцесия и в процес на възстановяване на	Поддържане на площ на местообитанието в защитената зона 1422.56 ha. Междинна цел е да се разработи и приложи единна бъдеща схема за мониторинг на параметъра до 2027 година.

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
			местообитание 9410 и заемат над 15% от площта на местообитанието. Допълнително беше установено наличие на местообитанието в 22 нови места. Въпреки известното разминаване между полигоните посочени по проект "Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I", от 2013 г., с верификациите през 2022 г., ново картиране не е необходимо и площта в стандартния формуляр може да се приеме за сравнително актуална. Останалите показатели на целевите стойности в таблицата отразяват само незасегнатата част от ветровали и пожари при смърчовите гори.	
Структура и функции. Пълнота на първия дървесен етаж (средно претеглена)	Части от единицата	От 0.5 до 1	Този показател представя степента на насищане с дървета и се изразява като съотношение на кръговата площ на наличния дървостой към кръговата площ на еталонно (нормално) насаждение. Окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Стойността на показателя е динамична и пряко зависи от провежданите лесовъдски мероприятия и естествени природни нарушения водещи до отпадане на дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претеглената пълнота на първия дървесен етаж в полигоните на местообитанието е около 0.6. Посочената пълнота е за незасегнатите площи от ветровали и пожарища. През последните 5 години в тях са установени малки ветровални и короядни петна от 0.5 до 2 дка.	Целта е поддържане състоянието по този показател, така че да се достигне пълнота на първия дървесен етаж (средно претеглена) от 0.5 до 1.
Структура и функции. Състав на първия	Части от десетичната	Повече от 4 десети за смърча	Съставът на първия етаж изразява относителното участие на съответните дървесни видове в насаждението, като окончателната	Поддържане с повече от 4 десети за смърча в състава на първия дървесен

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
дървесен етаж (средно притеглен)			стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претегленото участие на целевите видове в първия дървесен етаж е над 9 десети.	етаж.
Структура и функции. Средна възраст на първия дървесен етаж (средно претеглена)	Години	Над 80, не намалява, а се увеличава	Стойността на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, възрастта на първия дървесен етаж е около 110 години.	Целта е поддържане на състоянието по този показател, така че средната възраст (средно претеглена) на първия дървесен етаж да е над 80 години.
Структура и функции. Площ на горите във фаза на старост	ha	Поне 10% от общата площ на местообитанието	Съгласно Наредба № 8 от 05.08.2011 г. за сечите в горите, обновена от 29.09.2020 г., „Гора във фаза на старост“ е гора в последната фаза на естествена динамика на горското насаждение, без значими интервенции - не е съществено повлияна от едроплощни природни нарушения и антропогенни въздействия, като по този начин притежава екосистемни характеристики на предклимаксно съобщество. Съгласно заповед № РД 49-493 от 13.12.2016 г. на Министъра на земеделието и храните, 131.4 ha гори от местообитанието в зоната, представляващи държавни горски територии, управлявани от Министерство на земеделието и храните са определени като Гори във фаза на старост. Това е около 9.2% от площта на местообитанието в зоната. В резерват „Бистришко бранище“ все още има оцелели вековни гори от смърч, които, ако се прибавят към ГФС по заповед № РД 49-493 от 13.12.2016 г., надвишават 10% от общата площ на местообитанието.	Целта е поддържане състоянието по този показател, при запазване на вече обявените от МЗХ като ГФС полигони в границите на зоната.

Показател	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Структура и функции. Количество мъртва дървесина	% или m ³ /ha	Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с общо количество мъртва дървесина от поне 10% от запаса, но не по-малко от 20 m ³ /ha, така също и с не по-малко от 10 стоящи мъртви дървета	Мъртвата дървесина може да бъде стояща или лежаща. Минималният диаметър на лежащата мъртва дървесина е 8 см, а на стоящата – 16 см. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, количеството мъртва дървесина е над целевата стойност.	Поддържане на състоянието по този показател.
Структура и функции. Наличие на големи/ биотопни дървета	Брой на ha	Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с наличието на най-малко 10 големи/ биотопни дървета на ha	Най-подходящо е биотопните дървета да са разположени на групи, а не като единични дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, броят биотопни дървета е над целевата стойност.	Поддържане на състоянието по този показател.

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Не е необходима промяна на Стандартния формуляр за данни.

8. Използвана литература

European commission. The State of Nature in the EU – Article 17 reporting.

Актуализация на плана за управление на ПП Витоша за периода 2015-2024. Договор N ОПОС 03-145/10.12.2014.

Бисерков, В. и др. (ред). 2015. Червена книга на Република България, Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София.

Зингстра, Х., А. Ковачев, К. Китнаес, Р. Цонев, Д. Димова, П. Цветков (ред.) 2009. Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, 630 стр.

Изпълнителна агенция по горите (ИАГ). Лесоустройствени проекти. <http://www.procurement.iag.bg:8080/cgi-bin/lup.cgi>. Последно посетен на 08.01.2023 г.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Natura 2000. <https://natura2000.egov.bg/>. https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm. Last visited on 08.01.2023 г.

Автори: Цветан Златанов, Георги Хинков, Георги Гогушев, Магдалена Златанова, Николета Сотирова

2 РАСТЕНИЯ

2.1 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 6216 *HAMATOCAULIS VERNICOSUS*

1. Код и наименование на вида: 6216 *Hamatocaulis vernicosus* (Mitt.) Hedenäs - Хаматокаулис

2. Кратка характеристика на целевия обект

Hamatocaulis vernicosus е едър многогодишен листнат странично плоден мъх (*Hamatocaulis vernicosus* е едър многогодишен листнат странично плоден мъх (образува спороносни кутийки по страничните разклонения на стъблото). образува бледозелени до кафеникави лъскави чимове. Стъблата са лежащи или приповдигащи се, 8–30 cm дълги, пересто разклонени, със сърповидно извит връх. Листата са надлъжно плисирани, яйцевидно ланцетни, дълго заострени, силно сърповидно извити на една страна, целокрайни. Жилката е единична, завършваща под върха, жълта. Двудомен вид (мъжките и женските органи за размножаване се образуват на различни индивиди), рядко спороноси. Спороносната кутийка е наклонена, цилиндрична, извита, разположена върху дълга дръжка.

Hamatocaulis vernicosus се среща в острициево-сфагнови торфища, като образува жълтозелени или кафеникави чимове на места с по-разредена сфагнова и тревна покривка или край разливи на потоци и в локвите на мочури.

Популациите на вида са тясно свързани с наличието на подходящи местообитания и микростообитания – блатисти места и торфища с участие на житни и острицови треви, и торфени мъхове, най-често са с мозаечна структура. Специфичният начин на растеж (ниски туфи и чимчета) позволява определянето на проективното покритие на туфите и чимовете, което, отнесено спрямо общата площ на местообитанието, може да се използва като мярка за плътността на популацията.

Видът е включен в Червения списък на мъховете в България (Natcheva et al. 2006) и в Червена книга на Р България. Том 1. Растения и гъби с категорията „Застрашен“ (Пеев и др., ред., 2015). Включен е и в Приложение 2 Закона за биологичното разнообразие, Приложение 2 на Директива 92/43 на ЕС и Бернската конвенция.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Находищата на вида попадат в Континенталния и Алпийския биогеографски региони, като преобладават местообитанията в Алпийския регион. *Hamatocaulis vernicosus* е с установени находища в защитените зони BG0000113 Витоша, BG0000494 Централен Балкан, BG0001493 Централен Балкан-Буфер, BG0001040 Западна Стара планина и Предбалкан, BG0001030 Родопи-Западни, BG0001389 Средна гора.

Съгласно докладването по чл. 17 на Директивата за местообитанията за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.), природозащитното състояние на вида е оценено като „Неблагоприятно - незадоволително“ като обща оценка и оценка по параметър „Бъдещи перспективи“ и в двата биогеографски региона. При докладването по чл. 17 през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.) видът също е с обща оценка „Неблагоприятно-незадоволително“ състояние и в двата биогеографски региона, поради същата оценка по параметър „Бъдещи перспективи“. Основни заплахи са замърсяването на повърхностни води (H01.03), промяна в хидрологичния режим на реки, потоци (J02.05), сметища, рекултивирани на терени и изсушаване (J02.01).

4. Състояние на ниво защитена зона

Hamatocaulis vernicosus от Витоша се съобщава за първи път в публикация на чешкият изследовател Podpéra (1911 г.). Находището се посочва като „Драгалевско

блато“, което е край изворите на Драгалевска река, на около 1800 м н.в. По време на проекта „Картирание и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“ (2011-2013 г., финансиран от Европейския фонд за регионално развитие и от държавния бюджет на Република България чрез оперативна програма „Околна среда 2007 – 2013 г.“), видът не е бил потвърден, затова и оценката за популация в Стандартния формуляр за данни за защитена зона „Витоша“ е D „незначителна популация“.

Species			Population in the site								Site assessment			
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A B C D		A B C	
						Min	Max				Pop.	Cons.	Isol.	Glob.
P	6216	<i>Hamatocaulis vernicosus</i>			p				V	M	D			

5. Анализ на наличната информация

През последните 10 години опитите да се потвърди находището на вида, съобщено от Podręra (1911 г.) не са дали резултат. Възможно е или видът да е бил неправилно идентифициран (няма налични хербарни материали), или местообитанието да се е променило през годините, което е по-вероятната причина. Проучването на торфищата на Витоша (Dimitrov et al. 2015) показва, че засушаването, регистрирано още от Stefanoff (1939) продължава и понастоящем, и това е основната причина за промени в състава на растителността, особено тази на торфища и мочури, която е най-уязвима на процесите на засушаване. Засушаването основно се дължи на климатични промени, но влияние оказват и водохващанията в планината.

В резултат от по-обширното проучване на торфищата растителност на Витоша (Dimitrov et al. 2015) *Hamatocaulis vernicosus* е регистриран в торфищно местообитание в югозападните склонове на Витоша, над село Кладница, С от вр. Накев камък, 1609 м надм.в.

По време на теренното проучване през 2022 г. е приложена утвърдената за целите на НСМСБР методика за събиране на данни по поредица от параметри ([https://eea.government.bg/bg/bio/nsmbr/praktichsko-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/Hamatocaulis vernicosus metodika monitoring.pdf](https://eea.government.bg/bg/bio/nsmbr/praktichsko-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/Hamatocaulis_vernicosus_metodika_monitoring.pdf)). Видът беше регистриран в торфище с площ от около 0,015 ха, в което находището заема площ от около 0,02м². В торфището навлизат единични дървета бор и бреза, както и храсти от обикновена хвойна, но към момента на площ около 5% от площта на торфището. Ако мониторингът на находището се провежда методично, евентуалното увеличаване на дървесната и храстовата растителност би могло навреме да се ограничи чрез изсичане, за да се запази благоприятната среда за *Hamatocaulis vernicosus*. По-значително е затревяването на торфището от видове на семейство Житни, дължащо се вероятно на по-честото засушаване през последните години. Гъстата тревна покривка може да ограничи разпространението на целевия вид и в определен момент да доведе до изчезването му. В тази връзка е и предложената по-долу цел за подобряване на състоянието по този показател.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Целите са формулирани по параметри със съответни мерни единици и целеви стойности и са представени в таблицата по-долу.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ на находището ¹	ha	0,015	Представява хомеогенна площ, която се обитава от вида и в която съществуват възможности за разселване	Поддържане площта на находището не по-малко от 0,015 ha
Площ на чимове	m ²	0,02		Поддържане площта на чимове не по-малко от 0,02 m ²
Киселинност на водите	pH	5,5 – 7,0	Измерва се на място с преносима апаратура	Поддържане на целевата стойност
Проективно покритие на тревистите растения		До 30%	Регистрирано е проективно покритие на тревистите растения около 90%, главно с участие на житни растения. Косенето напролет и освобождаването на пространство около чимове на мъха е възможна дейност за намаляване покритието до целевата стойност	Подобряване на състоянието по този показател до достигане на целевата стойност
Проективно покритие на храстите в торфището		До 10%	Регистрираното понастоящем покритие е около 5%	Поддържане на целевата стойност
Проективно покритие на дърветата в торфището		До 10%	Регистрирано понастоящем е навлизане на дървета на около 5% от площта на торфището	Поддържане на целевата стойност

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Предлагат се следните промени (отбелязано в таблицата по-долу в червено) в Стандартния формуляр за данни, предвид актуалната информация за разпространението на вида и състоянието на популацията му в защитената зона.

Species			Population in the site								Site assessment			
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A B C D		A B C	
						Min	Max				Pop.	Cons.	Isol.	Glob.
P	6216	<i>Hamatocaulis vernicosus</i>			p	0,02	0,02	Area	V	G	C	B	A	B

¹ Представява хомеогенна площ, която се обитава от вида и в която съществуват възможности за разселване

8. Цитирана литература

- Dimitrov M., Natcheva R., Ganeva A., Gyurova D. 2015. Plant biodiversity of Sphagnum-dominated mires in Vitosha Nature Park. Forest review, Skopje 46: 15-29.
- Podpéra, J. 1911. Ein Beitrag zu der Kryptogamenflora der bulgarischen Hochgebirge. - Beih. Bot. Centralbl., 28, Abt. 2, H. 2, 173-224.
- Stefanoff, B. 1939. La couverture végétale de Vitocha comme objet de l'élevage, de la defense et de l'utilisation. Annuaire de L'Université de Sofia, Livre 2, 17. (1939), pag. 225-254.
- Natcheva, R., Ganeva, A. & Spiridonov, G. 2006. Red List of the bryophytes in Bulgaria. - Phytol. Balcan., 12(1): 55-62.
- Пеев, Д. и др. (ред.). 2015. Червена книга на Република България. Том 1. Растения и гъби. БАН & МОСВ, София, стр. 123.
- Национална система за мониторинг на състоянието на биологичното разнообразие. Методика за мониторинг на *Hamatocaulis vernicosus* https://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/prakticheskoro-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/Hamatocaulis_vernicosus_metodika_monitoring.pdf

Автори на текста: Райна Начева, Анна Ганева

2.2 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1386 *BUXBAUMIA VIRIDIS*

1. Код и наименование на вида: 1386 *Buxbaumia viridis* (Sull. et Lesq.) Lindb. - Буксбаумия

2. Кратка характеристика на целевия обект

Buxbaumia viridis е дребен листнат връхноплоден мъх (образува спороносни кутийки на върха на стъблото). Расте поединично или на малки групи. Гаметофитът (вегетативното стъбло) е слабо развит, около 1 мм висок. Листата са малко на брой, керемидообразно разположени, дребни, широко яйцевидни, без жилка, в основата зелени, нагоре безцветни, с ресничест ръб. Дръжката на спороносната кутийка е 0.5–1.2 см висока, жълтеникаво-червена, слабо брадавичеста. Спороносната кутийка е дълга 5–7 мм, асиметрична, наклонена, млада - ярко зелена, впоследствие маслинено зелена, отгоре слабо изпъкнала, в зряло състояние с разкъсан горен епидермис. При отсъствие на спороносна кутийка, регистрирането на вида е почти невъзможно, поради малките размери на стъблото. Често спороноси. Размножава се чрез спори, които се разпространяват от вятъра на големи разстояния. Протонемата (структура, образуваща се при прорастването на спорите) образува развѣдки, с които видът се размножава вегетативно и се разпространява на малко разстояние, обикновено в рамките на конкретния субстрат. Расте върху гниеща иглолистна дървесина – повалени стволоче, пѣнове и клони от смърч и ела, рядко от бял бор, бяла мура, черен бор или клек. Среща се в горски местообитания с участие на смърч или ела, по-рядко в гори от черен бор. Възрастта на горите е средно 100 години, като най-младите са около 20 годишни (в много редки случаи). Обитава както нестопанисвани, така и стопанисвани гори със семенен естествен произход, рядко се среща в горски култури в рамките на естественото разпространение на смърча и елата. Важно условие за съществуването на популациите на вида в добро състояние е наличието на мъртва дървесина в различни стадии на разлагане и склоп на дървесния етаж между 5 и 8 (рядко 3 до 9). Благоприятно влияние оказва високата въздушна влажност, затова по-голямата склопеност на гората и наличието на реки и потоци в близост до или в местообитанията благоприятстват

развитието и разпространението на вида. Повечето от местообитанията на вида в България са в добро състояние.

Видът е включен в Червения списък на мъховете в България (Natcheva et al. 2006) с категория „Почти застрашен“.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Находищата на вида попадат в Континенталния и Алпийския биогеографски региони, като преобладават местообитанията в Алпийския регион. *Buxbaumia viridis* е с установени находища в защитените зони BG0001040 Западна Стара планина и Предбалкан, BG0000494 Централен Балкан, BG0000113 Витоша, BG0000209 Пирин, BG0000495 Рила, BG0001028 Среден Пирин – Алиботуш, BG0001030 Родопи-Западни, BG0001031 Родопи – Средни.

Съгласно докладването по чл. 17 на Директивата за местообитанията за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.), природозащитното състояние на вида е оценено като „Благоприятно“ по всички параметри и в двата биогеографски региона. При докладването по чл. 17 през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.) видът е с оценка „Неблагоприятно-незадоволително“ състояние в Континенталния биогеографски регион, поради същата оценка по параметър „Бъдещи перспективи“. Като основни заплахи са идентифицирани дърводобивът (B02.02), намаляването на горските площи и изнасянето на мъртва дървесина. В Алпийския регион общата оценка е „Благоприятно“ състояние.

4. Състояние на ниво защитена зона

В защитена зона „Витоша“ видът е регистриран на няколко места в смърчовата гора на резерват „Бистришко бранище“, както и в района на х. Звездаца, местн. Офелиите, в смърчовата гора край х. Момина скала при надморска височина от 1362 до 1814 м. и средна възраст на смърчовите гори 120-140г. Обитава смърчови и буково-смърчови гори.

Част от суб-популацията в района на резерват „Бистришко бранище“ е увредена от ветровала през 2001 г., от последвалия каламитет на корояд (*Ips typographus*) и пожара от 2012 г. Въпреки това, има потенциал за нейното постепенно възстановяване в засегнатите от ветровала площи, поради наличието на голямо количество подходящи субстрати (паднали стъбла, клони, пънове във фаза на гниене), постепенното възстановяване на горската растителност и подходящ микроклимат.

Съгласно Стандартния формуляр за данни на защитена зона Витоша, видът в зоната е с оценки: В – за популация (което свидетелства, че 2–15% от националната популация е представена в зоната), В – за степен на опазване (добра степен на опазване); А за изолация (изолирана популация) и В за обща оценка за зоната (добра стойност на зоната за опазване на вида). Популационната единица е „пънове“, върху които е заселен видът.

Species			Population in the site								Site assessment			
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A B C D		A B C	
						Min	Max				Pop.	Cons.	Isol.	Glob.
P	1386	<i>Buxbaumia viridis</i>			p	133	133	logs	R	M	B	B	A	B

5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на вида, предоставена в Информационната система за защитените зони от екологична мрежа Натура 2000, Докладванията по член 17 на Директивата за местообитанията от 2013 г. и 2019 г., проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“ (2011-2013 г., финансиран от Европейския фонд за регионално развитие и от държавния бюджет на Република България чрез оперативна програма „Околна среда 2007 – 2013 г.“), както и данни от 2020 г., събрани с цел подготовка на План за действие за вида (проект „Разработване на план за действие за видовете *Dicranum viride* (Sull. & Lesq.) Lindb. и *Vuxbaumia viridis* (Moug. ex Lam. & DC.) Brid. ex Moug. & Nestl.“ по процедура за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ чрез подбор на проекти BG16M1OP002-3.020 „Изготвяне/актуализиране на планове за действие за видове“ по приоритетна ос 3 „НАТУРА 2000 и биоразнообразие“ на ОПОС 2014–2020).

Съгласно специфичния доклад за вида в защитена зона „Витоша“ от 2012г. (<https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/Home/ProtectedSite?code=BG0000113&siteType=HabitatDirective>) той е регистриран в 5 подотдела, а плътността на популацията е оценена на 133 гниещи дървета/ha. Средната склопеност на първия дървесен етаж е 5, а средната възраст на първия дървесен етаж е 112.5 години.

Vuxbaumia viridis е вид, включен в Националната система за мониторинг на състоянието на биологичното разнообразие (НСМСБР). Всички мониторингови дейности се провеждат предвид утвърдените методики за мониторинг и оценка на вида (<http://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/prakticheskoro-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/mahove>). Находищата на вида в защитените зони от мрежата Натура 2000 в България, не са били обект на мониторинг за целите на НСМСБР.

По време на проучването на популациите на вида за целите на Плана за действие през 2021г. в района на х. Звездица и Офелиите е регистрирана площ на местообитанията около 65,6 ha. При теренното посещение са регистрирани 151 спороносни кутийки върху 41 ствола и пънове. В резерват „Бистришко бранище“ видът обитава смърчови и букови гори с участие на смърч с възраст 100–120 години. Регистрираната площ на местообитанията е около 71,7 ha, като площта на местообитанията обхваща целия смърчов пояс в резервата и прилежащите територии. При теренното посещение са регистрирани 4 спороносни кутийки върху 4 ствола. Наблюдава се постепенно възстановяване на гората след ветровала, каламитета на корояда и пожарите. Ако тази тенденция се запази, повишаването на склопеността (съответно въздушната влажност), заедно с наличието на гниеща дървесина, ще благоприятства доброто разпространение на вида.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Целите са формулирани по параметри със съответни мерни единици и целеви стойности и са представени в таблицата по-долу.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Площ на местообитанията ²	ha	137,3		Поддържане на площта на местообитанията не по-малко от 137,3 ha
Плътност на	Брой гниещи	133		Поддържане на

² За площ на местообитанието се приема площта на подотдела, в който видът е регистриран

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
популацията	стъбла или гниеци пънове с вида/ha			плътността на популацията не по-малко от 133 пъна/ha
Състав на първи дървесен етаж	Участие на смърч	≥5		Поддържане на състоянието на видовия състав, което да осигури участие на смърч ≥5
Склопеност на първия дървесен етаж	От 1 до 10	>6		Поддържане на състоянието на гората, което да осигури склопеност >6
Средна възраст на първия дървесен етаж (средно претеглена)	Години	>100		Поддържане състоянието на гората, което да осигури средна възраст на първия дървесен етаж >100 години
Количество мъртва дървесина	% или m ³ /ha	Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с общо количество мъртва дървесина от поне 10% от запаса, но не по-малко от 40 m ³ /ha		Поддържане на целевата стойност

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Не се налага актуализация на Стандартния формуляр.

8. Цитирана литература

Natcheva, R., Ganeva, A. & Spiridonov, G. 2006. Red List of the bryophytes in Bulgaria. - Phytol. Balcan., 12(1): 55-62.

Национална система за мониторинг на състоянието на биологичното разнообразие. Методика за мониторинг и оценка на състоянието на *Buxbaumia viridis* <http://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/praktichsko-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/mahove>

Автори на текста: Райна Начева, Анна Ганева

2.3 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 4116 *TOZZIA CARPATHICA*

1. Код и наименование на вида: 4116 Карпатска тоция (*Tozzia carpathica* Wolf.)

2. Кратка характеристика на целевия обект

Карпатската тоция [*Tozzia carpathica* Wolf.] принадлежи към сем. Воловодецови (*Orobanchaceae*). Полупаразитно, многогодишно, коренищно тревисто растение. Коренището 3–7 cm дълго, до около 1 cm дебело, покрито с яйцевидни люспи. Стъблото 10–50 cm, изправено, четириръбесто, гладко, просто или разклонено от основата, по ръбовете късо просто влакнесто. Листата прости, приседнали, голи или разпръснато влакнести, долните обикновено последователни, средните и горните срещуположни, широко-яйцевидни до продълговато-яйцевидни, почти целокрайни или с 1–3 тъпи зъбци. Цветовете единични, в пазвите на горните стъблови листа. Цветните дръжки 3–6 mm дълги, тънки, при узряването на плодовете слабо удължаващи се. Чашката 1–3 mm дълга, звънчевидна, с 4–5 широко-триъгълни зъбци. Венчето 4–6 mm дълго, двуустно, от 5 венчелистчета, почти до върха си сраснали, жълто, с пурпурни точки. Тичинките 4. Плодникът едностранен; стълбчето нишковидно; близалцето дребно, главесто. Плодът кръгла, 2,0–2,5 mm в диаметър, гола, едносеменна кутийка. Цъфти V–VII (VIII), плодоноси VII–IX (Андреев 1995). Размножава се със семена.

Видът е оценен с категория „уязвим“ [VU] на национално ниво по критериите на IUCN (Vladimirov & Assyov 2009), включен е в Червена книга на Р България, т. 1 (Владимиров, Асьов 2015), защитен на територията на цялата страна съгласно ЗБР (включен в Приложение 3) и приоритетен за опазване вид съгласно Приложение 2 на ЗБР. В международен контекст е обект на опазване съгласно Директива 92/43/ЕИО (Directive 92/43/EEC 1992) и е включен в Бернската конвенция (Bern Convention 1979).

През първата година от живота си *T. carpathica* е паразитно растение. Паразитира върху едролитни, коренищни видове, като *Petasites* spp., *Rumex alpinus*, *Cicerbita alpina* и др. През втората година и след това, растенията се превръщат в полупаразитни, като могат самостоятелно да фотосинтезират, но запазват за известно време връзката си с гостоприемника, от където черпят вода и минерални соли (Николова, Владимиров 2022).

Среща се в мочурливи места и по бреговете на потоци в средния и високия планински пояс, при наличие на чиста, течаща вода. В по-голяма част от регистрираните находища състоянието на местообитанията е добро и съответства на изискванията на вида. В част от находищата, особено във високопланинските райони (напр. във Витоша), се наблюдава натрупване на растителна биомаса и повишаване на височината на брега спрямо водното ниво в потоците, вследствие на което водата не се разлива настрани и условията за тоцията се влошават значително. В някои райони (напр. в Западна Стара планина и в Западни Родопи) в близост до известните находища има каптажи за вода или построени ВЕЦ, поради което условията за развитие и разпространение на тоцията са силно влошени (Николова, Владимиров 2022).

У нас видът е разпространен в Западна и Средна Стара планина, Витошки район (Витоша), Рила, Западни и Средни Родопи (Николова, Владимиров 2022). Посочва се и за Пирин (Андреев 1995), но разпространението му в този флористичен район се нуждае от потвърждение.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Видът *Tozzia carpathica* е включен във формулярите на 7 защитени зони от мрежата Natura 2000 в България и е предмет на опазване в 6 от тях (Natura 2000_BG_2021_12_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>). Най-важни за неговото опазване са зоните BG0000113 Витоша и BG0000495 Рила, където по критерий „Популация“ видът е оценен респективно с ‘А’ и ‘В’.

Съгласно докладването по чл. 17 от Директива за местообитанията през 2013 г., видът *T. carpathica* е в „неблагоприятно-незадоволително“ състояние в Континенталния биогеографски регион, като състоянието е „благоприятно“ по разпространение и „неблагоприятно-незадоволително“ по популации, местообитания и бъдещи перспективи. В Алпийския район състоянието е „неблагоприятно-лошо“, като оценката е „благоприятно“ състояние по разпространение, „неблагоприятно-лошо“ по популации и „неблагоприятно-незадоволително“ по местообитания и бъдещи перспективи. Като влияния и заплахи със средна степен на значимост се посочват засушаването и сукцесията на съобществата.

Съгласно докладването по чл. 17 от Директива за местообитанията през 2019 г. *T. carpathica* е в „неблагоприятно-лошо“ състояние за Алпийския и Континенталния регион. И в двата региона състоянието е „неблагоприятно-лошо“ по разпространение, популации и бъдещи перспективи и „благоприятно“ по местообитания. Като влияния и заплахи с висока степен на значимост са посочени промените в хидрологичния режим и изземването на повърхностни и подземни води.

4. Състояние на ниво защитена зона

Според данните от Стандартния формуляр, публикуван в „Информационна система за защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ“, популацията на *T. carpathica* в защитена зона „Витоша“ е с численост 150–500 индивида и има оценка за популацията **A** (т.е. зоната опазва над 15% от националната популация на вида), по отношение на консервационния статус на вида оценката е **B** (т.е. добро на опазване), за изолация е **C** (т.е. неизоллирана популация в широк обхват на разпространение) и общата оценка е **B** (т.е. зоната е с добра стойност за опазване на вида).

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A B C D		A B C	
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
P	4116	<i>Tozzia carpathica</i>			p	150	500		R	M	A	B	C	B

Съгласно специфичния доклад за *T. carpathica* в защитена зона „Витоша“, видът е в „неблагоприятно-лошо“ общо състояние. Оценките по различните критерии са „неблагоприятно-лошо“ по „Популации в границите на зоната“ и „Структура и функции“, и „благоприятно“ по „Площ на местообитанията в границите на зоната“ и „Бъдещи перспективи (заплахи и влияния)“. Общата площ на местообитанията в зоната е 162.92 ха, от които оптималната площ е 7.68 ха, а потенциалната – 155.24 ха.

Съгласно Плана за действие за опазване на вида (Николова, Владимирова 2022) в защитената зона са регистрирани няколко находища, от които през последните 10 години са потвърдени пет – по мочурливи места край пътека от х. Момина скала за х. Септември; в канавката край шосето близо до х. Алеко; по Драгалевска река, в подножието на Комините; югоизточно от хижа Звездица, край поток (ляв приток на Владайска река) и от южната страна на Витоша, по разливите на река Струма над с. Чуйпетлово. В миналото са събирани хербарни образци от следните находища: на Драгалевска река под скалата „Две уши“, в района на Боянския водопад, влажни места до х. Академика, край реката между х. Родина и х. Тинтява, мочурливи сенчести места под Златните мостове, торфището над х. Тинтява, край планински потоци в района на х. Алеко.

5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на вида, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Natura 2000, Докладванията по чл. 17 от 2013 г. и 2019 г., проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“ (2011-2013 г.) и План за действие за опазване на Карпатската тоция в България, 2022–2031 г. (Николова, Владимирова 2022).

Направени са следните изводи за състоянието на популациите на вида в защитената зона:

- на територията на зоната има много места с подходящи местообитания за карпатската тоция;
- в част от местообитанията се наблюдава негативна тенденция към „вдълбаване“ на нивото на водата в потоците, най-вероятно в резултат на неравномерност и намаляване на общото количество на валежите, което води до осушаване на брега, развитие на по-мезофилна растителност и натрупване на мъртва биомаса, която повишава нивото на брега. Така условията стават неподходящи за получаване на разливи, водата се канализира и скоростта на водния ток се увеличава, което влошава условията за развитие на тоцията (тези промени са особено ясно изразени в резерват „Торфено бранище“).
- за вида са характерни значителни флукутации в числеността, дължащи се на особеностите в биологията му.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по параметри със съответни мерни единици и целеви стойности в приложената таблица.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Популация: брой находища	Брой находища в зоната	Не по-малко от 5; Постоянен или нарастващ	Находище е територията, заета от индивидите на една популация или няколко, много близко разположени една до друга популации. В този смисъл, едно находище може да включва и няколко близки разположени локалитета на вида. В определяне на характеристиката за „находище“ се включват климатични, топографски, биотични и почвени особености на средата и/ или на вида.	Междинна цел: Допълнителни проучвания в потенциалните местообитания на вида с цел установяване на нови находища. Крайна цел: Подобряване на състоянието – поддържане на местообитанията на вида и увеличаване на броя на находищата.
Популация: численост	Брой индивиди	Не по-малко от 500	При картирането през 2011-2012 г. е	Междинна цел: Допълнителни ежегодни

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
	в зоната	индивида; Постоянна или нарастваща	регистрирана обща численост на вида в зоната от около 150 индивида в едно находище. През следващото десетилетие са регистрирани още няколко находища на вида.	демографски проучвания в известните находища на вида за установяване на размера на популацията и флуктуациите в броя на индивидите Крайна цел: Подобряване на състоянието по този параметър.
Площ на местообитанията в границите на зоната: площ на находищата	Ха	Не по-малко от 10 ха	Съгласно проект "Картиране и определяне на природозащитно състояние на природни местообитания и видове - фаза I", от 2011-2012 г., общата площ на местообитанието в зоната е 162,92 ха, от които оптималната площ, респективно площта на популацията е 7.68 ха. Необходими са допълнителни проучвания в известните находища на вида и картиране на заетата от суб-популациите площи.	Подобряване на състоянието по този параметър.
Покритие на дървесна и храстова растителност в находищата	%	Под 5%	Покритието на дървесната и храстовата растителност в находищата, според Специфичния доклад за вида в зоната е под 1%.	Поддържане на състоянието по този параметър.
Видими промени в хидрологичния режим на находищата	Липса/наличие	Липса на видими промени във всичките известни находища	В специфичния доклад за вида в зоната от картирането през 2011-2012 г. е констатирано осушаване в $\frac{3}{4}$ от известните находища на вида (вкл. тези в миналото)	Подобряване на състоянието по този параметър.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични природозащитни цели за защитената зона
Застрояване в известните находища или друга промяна на предназначение то или земеползването	% от находищата	0% (липса на застрояване/промяна)		Поддържане на състоянието
Паша и отгъпване в находищата	% от находището	0% (липса на паша и отгъпване)		Поддържане на състоянието
Водовземане, дрениране на терена	Наличие/липса	Липса на водовземане и дрениране на терена		Поддържане на състоянието

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Не е необходима промяна на данните, посочени в Стандартния формуляр.

8. Цитирана литература

- Bern convention. 1979. Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats.
- Directive 92/43/EEC. 1992. Council Directive 92/43/EEC of 21.05.1992 on the Conservation of Natural Habitats and of Wild Fauna and Flora, OJ L 206, 22.07.1992, 7–50.
- European commission. The State of Nature in the EU – Article 17 reporting. https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm.
- Vladimirov, V. & Assyov, B. 2009. *Tozzia alpina* L. subsp. *carpathica* (Wol.) Dostál. In: Petrova A. & Vladimirov V. (eds). Red List of Bulgarian vascular plants. – Phytol. Balcan. 15(1): 87.
- Андреев, Н. 1995. Род Тоция – *Tozzia* L. – В: Йорданов, Д. (ред.), Флора на Република България. Т. 10, 250-251. Акад. Изд. „Проф. Марин Дринов“, София
- Владимиров, В., Асьов, Б. 2015. *Tozzia alpina* L. subsp. *carpathica* (Wol.) Dostál. – В: Пеев, Д. и др. (ред.), Червена книга на Република България. Т. 1. Растения и гъби, 690. БАН & МОСВ, София
- Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg>
- Николова, С., Владимиров, В. 2022. План за действие за опазване на Карпатската тоция [*Tozzia alpina* subsp. *carpathica* (Wol.) Pawł.] в България, 2022-2031. https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/filebase/Nature/Biodiversity/NCBP/NSBR13072022/Vnesen%20AP%20Tozzia_carpathica_Action_Plan%20ok.pdf.

Автори на текста: Владимир Владимиров, Стоян Стоянов, Светлана Банчева

3 БЕЗГРЪБНАЧНИ ЖИВОТНИ

3.1 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1093 *AUSTROPOTAMOBIVS TORRENTIUM*

1. Код и наименование на вида: 1093 *Austropotamobius torrentium* – Поточен рак

2. Кратка характеристика на целевия обект

Поточният рак е най-малкият по-размери местен вид прав рак, който се среща в България. Достига максимална дължина до 12 cm, но най-често е от 6 до 10 cm. Характеризира се със скъсен и тъп рострум, който има триъгълна форма. Зад очите има един туберкулум, а карапаксът (главогръдът) зад цервикалната бразда е гладък и липсват цервикални шипове. Щипките са с много едра грануляция, отгоре са кафеникави, а отдолу са мръсно бели до бежови. Цветът на тялото варира от светло- до тъмнокафяв или маслинено-зелен отгоре и кремаво-бял отдолу. Видът е разделнополов, с ясно изразен полов диморфизъм. Мъжките обикновено са по-едри и с по-големи щипки. Женските се отличават с по-широкото си коремче (абдомен) спрямо главогръда (карапакса), с редуцирания първи и втори чифт плеоподални крачка (които при мъжките са добре развити и са превърнати в копулативен апарат, с който се отлага сперматофорът), както и по разположението на половото отворстие (при мъжките половото отворстие е в основата на 5-ия чифт ходилни крака, а при женските то е в основата на 3-ия чифт ходилни крака). Размножаването е през месеците септември – юни. Копулацията се осъществява през есента (септември – ноември). След оплождането женските отлагат средно 50–100 сравнително едри яйца, които носят прикрепени към коремните крачка (много рядко при едри екземпляри броят на яйцата може да достигне до 150–180). Инкубационният период на яйцата е 4–5 месеца. Излюпването на младите (ювенилни) рачета става през пролетта (април – юни). Поточният рак няма подчертана хранителна специализация, като при по-младите индивиди преобладава растителната храна (частици от микро- и макрофитна водна растителност, нишковидни зелени водорасли и растителен детрит), докато при по-възрастните индивиди храната е смесена и наред с растителната се използва и животинска храна (дребни насекоми и техните ларви, малки охлюви и миди, мъртви животински тъкани).

Поточният рак е сравнително широко разпространен вид в горните и средните течения на реките и малките планински потоци, предимно в Югозападна България, Западни Родопи, Западна Стара планина, Централен Балкан и Средна гора. По-слабо е застъпен в Предбалкана и Източна Стара планина, и изцяло отсъства в Дунавската равнина, Тракийската низина, Източни Родопи, Сакар и Странджа. Много по-рядко може да бъде открит и в стагнантни водоеми, които се отличават с чиста вода (Machino & Füreder 1998, Zaikov et al. 2011).

Поточният рак (*Austropotamobius torrentium*) е с висок природозащитен статус: включен е в Червения списък на Международния съюз за опазване на природата и природните ресурси (IUCN Red List) в категорията (DD); защитен е от Директива 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (Habitats Directive) - Приложение II, от Конвенцията за опазване на дивата европейска флора и фауна и естествените местообитания (Бернска конвенция 1979) - Приложение III и от Директива 2006/105/ЕО на Съвета - Приложение II и IV. Видът е защитен и от Националното законодателство, като е включен в Закона за биологичното разнообразие (ЗБР) – Приложение 2 и в Закона за рибарството и акватултурите (ЗРА).

Характеристики на местообитанието: Поточният рак предпочита участъци с каменисто дъно и удобни места за укрития по бреговете (коренища на крайбрежна

дървесна растителност) и избягва участъци с тинест или песъчлив субстрат (Machino & Füreder 2005). Фините седиментни отлагания водят до запълване на пространствата между камъните и до изчезването на популациите на поточния рак. Най-често е установяван в засенчени реки с брегове покрити с елша (*Alnus glutinosa*), бук (*Fagus sylvatica*), дъб (*Quercus* spp.) или чинар (*Platanus orientalis*) и по-рядко – в реки с брегове, покрити само с храсти. Видът отсъства почти напълно в откритите райони на реките и в районите с иглолистна растителност (Todorov et al. 2014). Поточният рак е подчертано оксифобен и олигосапробен (Moog 1995) и не понася ниско кислородно съдържание, замърсяване и много високи температури на водата. Такива условия предлагат много от планинските потоци и горните течения на по-големите реки, но трябва да се отбележи, че поточният рак избягва стръмните склонове и участъците на реките с голяма денивилация и много бързо водно течение. Стръмните склонове и високата скорост на течението са фактори, които водят до намаляване на хранителните ресурси за вида, тъй като възпрепятстват натрупването на органичен субстрат на дъното на тези водни тела, което е причина и за по-малкото богатство и разнообразие на зообентоса (Richardson 1992, Maiolini & Lencioni 2001). Освен това високата скорост на теченията възпрепятства естествената миграция на вида нагоре по течението (Maude & Williams 1983) и често е причина за ерозии и наводнения, които представляват отрицателни фактори за стабилността на популациите на вида (Parvulescu & Zaharia 2012). Предпочитаната от вида температура на водата е в диапазона от 14 °C до 18 °C, а най-ниската лятна температура не трябва да пада под 11–14 °C. Максималната температура, при която са установени популации на поточен рак варира от 21 до 26 °C (Bohl 1987, Kozak et al. 1998). Когато температурата на водата надвиши 18 °C или алтернативно, когато концентрацията на разтворен кислород във водата падне под 7–8 mg.l⁻¹, поточните раци показват засилена и необичайна активност към търсене на участъци с вода с по-висока концентрация на кислород (Svobodová et al. 2008). По отношение на физичните и химичните параметри на водата предпочитаните от поточния рак стойности са: рН 5.0–8,6; електропроводимост 80–700 µS.cm⁻¹; калций 7–70 mg.l⁻¹; магнезий 2.6–21,0 mg.l⁻¹; желязо до 1,2 mg.l⁻¹; хлориди до 16,7 mg.l⁻¹; нитритен азот до 0,16 mg.l⁻¹; нитратен азот до 44 mg.l⁻¹ (Bohl 1987); кислородно съдържание 7,6–10,0 mg.l⁻¹ (Kozak et al. 2000).

Данните относно разпространението на вида в зависимост от надморската височина варират в широк диапазон. В Германия той е регистриран от 180 до 820 m н.в. (Bohl 1987, Vogt et al. 1999), в Чехия видът е установяван в диапазона от 360 до 630 m (Fischer et al. 2004, Vlach et al. 2010), в Словения – до 810 m (Machino 1999), в Австрия най-голямата надморска височина на разпространението му достига до 838–1124 m (Füreder & Machino 1999), а в Атласките планини в Мароко са установени жизнени популации на вида на височина от 1400 до 2078 m (Souty-Crosset et al. 2006). В България поточният рак е установяван също в широк диапазон от 180 до 1600–1700 m н.в., като преобладава в зоната между 400 и 700 m: от 200 до 1700 m (Булгурков 1961); от 100–200 до 1600 m (Събчев, Станимирова 1998); от 180 до 1342 m (Todorov et al. 2014).

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладванията по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2013 (за периода 2007-2012 г.) и 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), състоянието на вида в Алпийския и Континенталния биогеографски региони е благоприятно по всички параметри (FV), като само в Континенталния регион перспективите са неизвестни, според докладването през 2019 г. Видът не се среща в Черноморския биогеографски регион. (Източник на информацията: <https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=5&group=Arthropods&country=BG&region=>)

По проекта "Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I", в общия доклад за целевия вид Поточен рак (*Austropotamobius torrentium*) е посочено, че той фигурира в Стандартните формуляри за данни (СФ) на 67 защитени зони за местообитанията от мрежата Натура 2000 в България. В същото време той е новоустановен в 2 зони и е изключен от списъка с целеви видове на 2 зони. Броят на зоните, в които целевият вид е регистриран в рамките на проекта е 30. Като основни заплахи за вида са посочени следните негативни фактори:

- Замърсяване на водата с инсектициди;
- Повишаване видимото замърсяване на водата;
- Хидротехнически съоръжения;
- Черпене на повърхностни води. (Източник на информацията:

<https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/Home/Reports?reportType=Invertebrates>)

Съгласно БД от 2021 г. видът е записан в Стандартните формуляри за данни на 67 зони, като предмет на опазване е в 49 от тях (оценка различна от D).

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр за данни за защитена зона „Витоша“, видът е обичаен „С“, данните за вида в зоната са със средно качество „М“, оценката за популация е „С“ (до 2% от националната популация на вида), степента на опазване е „А“ (отлично съхранение), популацията е неизоллирана в рамките на разширен ареал на разпространение (оценка „С“), а общата оценка е „А“ (отлична стойност). (Източник на информацията:

https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/PublicDownloads/SDF/Site_BG000113.pdf)

Species					Population in the site				Site assessment					
G	Code	Scientific Name	S	N	T	Size		Un	Cat	D.qual.	A/B/C/	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	G
I	1093	<i>Austropotamobius torrentium</i>			p	8735	8735	i	C	M	C	A	C	A

5. Анализ на наличната информация

В рамките на проекта "Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I" за периода 2011-2012 г. в зоната са изследвани 8 трансекта от по 100 m и видът е установен в 3 находища, с общо 5 индивида (4 живи и 1 мъртъв). Средната стойност на обилието на вида в зоната е 0,006 ind./m² (60 ind./ha). Площта на ефективно заетите местообитания е 30,44 ha, а общата площ на потенциалните местообитания е 145,59 ha. Не са отчетени увредени местообитания по параметрите водни количества, характер на дънния субстрат, строителство на хидротехнически съоръжения, замърсяване и антропогенно присъствие и поради това, общата оценка по всички критерии за ПС на вида в зоната е благоприятно състояние (Източник на информацията: специфичен доклад за вида в 33 „Витоша“, публикуван на страницата на Информационната система на защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000

<https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/Home/ProtectedSite?code=BG000113&siteType=HabitatDirective>)

Данни от теренните изследвания през 2022 г.

През м. септември 2022 г. е проведено теренно проучване в ЗЗ „Витоша“, като зоната е изследвана в 100 m трансекти в 10 участъка на 6 реки: р. Струма при с. Чуйпетлово и над с. Боснек; Кладнишка река над с. Кладница; Янчовска река и Старата река над с. Бистрица; р. Палакария над с. Ярлово; Железничка река (Ведена) над с. Железница. Поточният рак е установен с общо 50 индивида в три от реките: с много малка численост в р. Струма при с. Чуйпетлово (1 инд.) и р. Железничка (1 инд.) и с голяма плътност на популацията в р. Палакария над с. Ярлово (48 инд.). Находището от р. Палакария е ново за зоната. Средното обилие на вида в изследваните 10 трансекта от защитената зона е 5 индивида в 100 m линеен трансект (0,05 ind./m²; 500 ind./ha).

Регистрираното при тези проучвания средно обилие на популацията на поточния рак в ЗЗ „Витоша“ е по-голямо от установеното по време на проекта за картиране – 0,6 индивида в 100 m линеен трансект (0,006 ind./m²; 60 ind./ha). Съпоставено със средното обилие на популациите на поточния рак на територията на цялата страна, което варира от 0,2 до 34 индивида в 100 m линеен трансект (0,002 до 0,34 ind./m²; 20 до 3400 ind./ha), средното обилие на вида в ЗЗ „Витоша“ попада в долната част на диапазона, което показва, че то е сравнително малко.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

За оценка на параметъра „Популация“ е добавен и критерий „Брой находища на вида в зоната“, който е използван при много други видове безгръбначни животни. Мерната единица за него е „Брой квадрати 1x1 km с регистрация на живи индивиди или техни останки“. Добавянето на този критерий дава допълнителна информация за популацията на вида в зоната – дали видът е разпространен равномерно на цялата територия на зоната или неговото разпространение е концентрирано само в определен участък от нея. Този критерий е особено ценен и информативен за ЗЗ с по-голяма площ на потенциални местообитания за вида и наличие на богата речна мрежа.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
Популация: Брой находища на вида в зоната	Брой квадрати 1x1 km с регистрация на живи индивиди или техни останки	Най-малко 4	Съгласно специфичния доклад, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000 видът е регистриран в 3 находища. При проведените изследвания през 2022 г. видът е регистриран в 3 находища (реките Струма, Железничка и Палакария). Първите две от тях съвпадат с 2 от предишните 3 находища на вида, а находището в р. Палакария над с. Ярлово е ново за защитената зона, т.е. броят на находищата на вида в зоната става 4. Тук броят на находищата е дефиниран спрямо грид от	Поддържане най-малко на 4 находища на вида в защитената зона.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
			1x1 km, т.е. за находище считаме всеки линеен километър по течението на обитаван от вида лотичен или квадратен километър от лентичен воден обект.	
Популация: Дължина на заселени речни участъци от вида	km	40 km	Съгласно Европейската добра практика, подходящ популационен параметър е дължината на заселените речни участъци от вида. Такива са еднородните участъци от речната мрежа в радиус до 5 km от регистрирано находище на вида. До момента в 33 „Витоша“ има 4 регистрирани находища на поточния рак и поради това приемаме, че за момента целевата стойност е 40 km.	Поддържане на дължина на речната мрежа със заселени речни участъци от вида най-малко от 40 km.
Популация: Относителна плътност на популацията	Брой индивиди (общо млади и възрастни) в 100 m линеен трансект	Най-малко 10 индивиди (общо млади и възрастни) в 100 m линеен трансект	Докладваната плътност и нейните целеви стойности варират в отделните държави членки на ЕС, напр. в Германия е възприета плътност за добро състояние на популацията на вида от 100 индивиди на 100 m дължина на брега, в Румъния са регистрирани плътности от около 10-12 индивиди на 100 m дължина на брега. В България поточният рак има неравномерно разпространение, като видът се характеризира с голяма вариабилност на плътността на популациите (0,2-34 ind./100 m линеен трансект или 0,002 - 0,34 ind./m ² . По експертна оценка, за осигуряване на жизнеспособна популация на вида в зоната е необходимо плътността на неговата популация да бъде най-малко 10 индивиди в 100 m линеен трансект (общо млади и	Подобряване на относителната плътност на популацията на вида в зоната до достигане на плътност от най-малко 10 индивиди (общо млади и възрастни) в 100 m линеен трансект

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
			възрастни). При настоящите изследвания е регистрирана средна плътност на популацията на поточния рак в защитената зона 5 индивида в 100 m линеен трансект (0,05 ind./m ² ; 500 ind./ha).	
Местообитание: Дължина на речната мрежа с потенциални местообитания за вида	km	Най-малко 225 km	Видът предпочита участъци с каменисто дъно и удобни места за укрития по бреговете (коренища на крайбрежна дървесна растителност, по-големи камъни с пролуки под тях). Дължината на речните участъци с потенциални местообитания за вида се определя чрез GIS анализ, използващ следните екологични критерии: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Надморска височина - от 180 до 1700 м; ➤ Реки от типове R2 (Планински реки в Понтийска провинция, Екорегия 12), R3 (Планински тип в Екорегия 7), R4 (Полупланински реки в Понтийска провинция, Екорегия 12), R5 (Полупланински тип в Екорегия 7) и R15 (Карстови извори и други изворни съобщества); ➤ Наличие на крайречни гори от широколистна растителност: 01G1 – Крайречни върбово-тополови гори; 04G1 – Крайречни гори от елши (<i>Alnus</i> spp.) и планински ясен (<i>Fraxinus excelsior</i>); 07G1 – Гори от източен чинар (<i>Platanus orientalis</i>); 08G1 – Ацидофилни гори от обикновен бук (<i>Fagus sylvatica</i>); 09G1 – Неутрофилни букови гори; 	Поддържане на дължина на речната мрежа, с потенциални местообитания за вида най-малко от 225 km.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
			<p>10G1 – Мизийски букови гори; 11G1 – Калцифилни гори от обикновен бук (<i>Fagus sylvatica</i>); 15G1 – Мизийски смесени термофилни дъбови гори; 16G1 – Тракийски смесени термофилни дъбови гори; 26G1 – Равнинни мезофилни дъбови и габъррови гори; 27G1 – Планински гори от габър (<i>Carpinus betulus</i>) и горун (<i>Quercus dalechampii</i>).</p> <p>➤ Характер на дънния субстрат - каменист.</p> <p>На базата на направения GIS анализ е установено, че 225 km от речната мрежа в защитената зона отговарят на посочените критерии.</p>	
Местообитание: Обща площ на потенциалните местообитания в зоната	Хектар (ha)	Най-малко 145 ha	Съгласно специфичния доклад за вида в зоната, публикуван в „Информационна система за защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ“, площта на потенциалните местообитания на вида е 145,59 ha.	Поддържане на площта на потенциалните местообитания.
Местообитание: Състояние на местообитание-то в заселените речни участъци	% от дължината на бреговата линия на речните участъци с подходящи местообитания на вида, с характерна растителност	Най-малко 50% от дължината на бреговата линия на заселените от вида речни участъци, заета с характерна растителност	За постигане на добро състояние на местообитанието на вида, необходимо е най-малко 50% от неговите местообитания по дължината на речните брегове да се характеризират с относително добро покритие от надвиснали широколистни дървета по водната линия, микро- и макрофитна растителност. Това осигурява необходимата хранителна база за вида, особено за младите индивиди. Чрез GIS анализ с използване по-голям пакет от данни за екологичните изисквания	Поддържане на състоянието на подходящите местообитания в заселените от вида речни участъци, така че най-малко 50% от дължината на бреговата им линия да е заета с характерна растителност

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
			на вида (от лесоустройствено картиране и нови данни за водните тела) да се определи дали подходящите местообитания на вида отговарят на целевата стойност по този параметър.	
Структура и функции на местообитанията: Цялост на местообитанието	Процент от местообитанията на вида	До 1% от местообитанията на вида са засегнати	Според доклада, публикуван в „Информационна система за защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ“, обитаваните от вида местообитания не са увредени. За увреден участък считаме наличие на хидротехническо съоръжение или значителна промяна на брега и/или речното корито на един линеен километър по коритото или брега на обитаван от вида воден обект. Всяка промяна на брега се екстраполира като километър от местообитанието на вида, съотнесен към площта на местообитанието в този участък.	Поддържане на целевите показатели за състоянието по структура и функции на местообитанията: 1) Фрагментация на местообитанията – над 99% от местообитанията не са фрагментирани, т.е., водните тела не са прекъснати/преградени с хидротехнически съоръжения. 2) Структура на местообитанията – над 99% от водните тела са в добро хидроморфологично състояние, т.е. брегът и дъното са в естествено състояние.
Структура и функции на местообитанията: Екологично състояние на водните тела с потенциални местообитания за вида въз основа на биологичните елементи за качество (БЕК Макрозообентос, Фитобентос,	5-степенна скала за екологично състояние съгласно РДВ	По-висока или равна на 2 – Добро състояние/Добър потенциал	РДВ използва екологичния статус на водните тела въз основа на биологичните елементи за качество (БЕК) като по комплексен и прецизен параметър. Екологичното състояние на водните тела се оценява чрез 5 степенна скала: 1 – Отлично; 2 – Добро; 3 – Умерено; 4 – Лошо; 5 – Много лошо. Съгласно ПУРБ 2016-2021	<u>Цел:</u> Подобряване на екологичното състояние на водните тела с подходящи местообитания за вида, до достигане на стойност по-висока или равна на 2 – Добро състояние/Добър потенциал. <u>Междинна цел:</u> Установяване на

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
Рибни, Макрофити)			г., екологичното състояние на водата в повечето от по-големите реки в ЗЗ „Витоша“ (Витошка Бистрица, Янчовска, Железничка, Струма) е оценено като „добро“ или „отлично“, което отговаря на целевата стойност по този параметър. Единствено оценката за р. Палакария е (4) – „лошо“ екологично състояние.	източниците на натиск в и извън зоната, които могат да повлияят на популацията на вида.

7. Необходимост от промени в СФ за защитената зона

На този етап не се предлага промяна в СФ.

8. Цитирана литература

- Bohl E. 1987. Comparative studies on crayfish brooks in Bavaria (*Astacus astacus* L., *Austropotamobius torrentium* Schr.). *Freshwater Crayfish*, 7: 287–294.
- Fischer G., Badr V., Vlach P. & Fischerová J. 2004. Nové poznatky o rozšíření raka kamenáče v Čechách [New knowledge about distribution of the stone crayfish in the Czech Republic]. *Živa*, 52 (2): 79-81.
- Füreder L. & Machino Y. 1999. Past and present crayfish situations in Tyrol (Austria and Northern Italy). *Freshwater Crayfish*, 12: 751-764.
- Kozák P., Kajtman J., Kouril J. & Policar T. 2000. Daily activity of signal crayfish and effect of crayfish density and number of shelters on their activity. In: Whisson G. (Ed.), *The 13th biennial symposium of the international Association of Astacology, Abstr. Proc.*, 6-12.8.2000, Perth, Australia.
- Machino Y. & Füreder L. 1998. Der Steinkrebs *Austropotamobius torrentium* (Schrank, 1803) im Haldensee (Tirol, Österreich) und weitere Nachweise von Flußkrebse in hochgelegenen Gewässern. *Ber. Naturwiss. Med. Verein Innsbruck*, 85: 223-229.
- Machino Y. & Füreder L. 2005. How to find a stone crayfish *Austropotamobius torrentium* (Schrank, 1803): a biogeographic study in Europe. *Bulletin Français de la Pêche et de la Pisciculture*, 376–377: 507–517.
- Maiolini B. & Lencioni V. 2001. Longitudinal distribution of macroinvertebrate assemblages in a glacially influenced stream system in the Italian Alps. *Freshwater Biology*, 46 (12): 1625-1639.
- Maude S.H. & Williams D.D. 1983. Behavior of crayfish in water currents: hydrodynamics of eight species with reference to their distribution patterns in southern Ontario. *Can. J. Fish. Aquat. Sci.* 40(1): 68–77.
- Moog O. (Ed.). 1995. *Fauna Aquatica Austriaca*. Wasserwirtschaftskataster, Bundesministerium für Land und Forstwirtschaft, Wien, Austria.
- Pârvulescu L. & Zaharia C. 2013. Current limitations of the stone crayfish distribution in Romania: implications for its conservation status. *Limnologica*, 43 (3): 143-150.
- Richardson J.S. 1992. Food, microhabitat, or both? Macroinvertebrate use of leaf accumulations in a montane stream. *Freshwater Biology*, 27 (2): 169-176.
- Souty-Grosset C., Holdich D.M., Noël P.Y., Reynolds J.D. & Haffner P. (Eds.). 2006. *Atlas of Crayfish in Europe*. Muséum national d'Histoire naturelle, Paris, 188 pp.

- Svobodová J., Štambergová M., Vlach P., Pícek J., Douša K. & Beránková M. 2008. The impact of the water quality on the crayfish population in the Czech Republic, comparison with legislation of the Czech Republic. VTEI, 50, 1–5 (in Czech with English summary).
- Todorov M., Antonova V., Hubenov Z., Ihtimanska M., Kenderov L., Trichkova T., Varadinova E. & Deltshv C. 2014. Distribution and current status of stonecrayfish populations *Austropotamobius torrentium* (Decapoda: Astacidae) in Natura 2000 protected areas in Bulgaria. Acta Zoologica Bulgarica, 66: 181–202.
- Vlach P., Hulec L. & Fischer D. 2010. Recent distribution, population densities and ecological requirements of the stone crayfish (*Austropotamobius torrentium*) in the Czech Republic. Knowledge and Management of Aquatic Ecosystems, 394-395:13.
- Vogt G., Brandis D., Krüger C. & Breker C. 1999. Crayfish populations in the vicinity of Heidelberg (Germany, Baden-Württemberg). Freshwater Crayfish, 12: 948-949.
- Zaikov A., Hubenova T., Iliev I., Vasileva P. & Piskov I. 2011. Study on the stone crayfish *Austropotamobius torrentium* (Schrank, 1803) (Crustacea: Decapoda: Astacidae) population in the Dospat Dam (Western Rhodope Mountains, Bulgaria). ZooNotes, 18: 1-5.
- Булгурков К. 1961. Систематика, биология и зоогеографско разпространение на сладководните раци от сем. Astacidae и сем. Potamonidae в България. Известия на Зоологическия институт с музей, 10: 165–192.
- Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Natura 2000. <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/Home/ProtectedSite?code=BG0000113&siteType=HabitatDirective>
- Събчев М. & Станимирова Л. 1998. Разпространение на правите сладководни раци (Crustacea: Decapoda) и техните епibiонти от род *Branchiobdella* (Annelida: Branchiobdellae), *Hystricosoma chappuisi* Michaelsen, 1926 (Annelida: Oligochaeta) и *Nitocrella divaricata* (Crustacea: Copepoda) в България. Historia Naturalis Bulgarica, 9: 5–18.

Автори: Милчо Тодоров, Теодора Тричкова

3.2 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1074 *ERIOGASTER CATAX*

1. Код и наименование на вида: 1074 *Eriogaster catax* – Глогова торбогнезница

2. Кратка характеристика на целевия обект

Сравнително едра и лесна за разпознаване нощна пеперуда с масивно мъхесто тяло и изразен полов диморфизъм. Предните крила при мъжките са жълтеникаво-охрени с по-светла проксимална и по-тъмна дистална част, като двете части са отделени една от друга с по-светла ивица. В средата на предното крило има голяма кръгла бяла точка (дискално петно) с тъмен кант. Задните крила са едноцветни, жълтеникаво-охрени. Антените и при двата пола са двойно гребенести, като при женските ламелите са значително по-къси. Женските са с по-тъмна окраска на крилата, кафеникави, и краят на коремчето им завършва с мъхеста топка. У нас може да се сбърка единствено с *Eriogaster rimicola* ([Denis & Schiffermüller], 1775), но при него предните крила са едноцветни и бялата точка е малка, без тъмен кант. Ларвите са мъхесто-космати, тъмни, с тънка начупена бяла странична ивица, покрай която има синкави петънца, а дорзално на всеки сегмент има голямо снопче светли косми. Ларвите живеят групово в паяжинно гнездо от началото на април до края на май. Какавидират в почвата в яйцевиден симетричен пашкул. Яйцата зимуват. Видът се среща в Централна и Южна Европа (с

изключение на териториите с типично средиземноморски климат), на изток до Южен Урал и Мала Азия, от морското равнище докъм 1500 m н.в. Обитава храсталаци и покрайнини на гори с участие на трънка (*Prunus spinosa*) и глог (*Crataegus* spp.), с чиито листа се хранят ларвите (гъсениците). По-рядко ларвите са наблюдавани върху *Pyrus*, *Betula*, *Populus*, *Quercus* и *Ulmus*. Възрастните живеят в кратък период през есента (основно през октомври). Женските снасят яйца на групички, покрити с косми от мъхестата топка от края на корема им, по клоните на трънка и глог (основно), като яйцата се излюпват през следващата пролет, обикновено през април при средни температури 6-9°C (de Juana, Aedo 2021). Установено е предпочитание към групи от храсти, както и храсти с височина 30–180 cm (Sitar et al. 2019) (предимно в диапазона 75–127 с медиана 91 cm; Kadej et al. 2018). След излюпването ларвите формират пашкули, в които живеят групово до 2^{ра} или 3^{та} възраст, след което напускат гнездото и живеят поединично. Какавидират през юли.

Поради фрагментираното разпространение, малката численост и краткият летеж на пеперудата, отчитането и мониторингът на вида се фокусират върху гнездата с ларви (напр. Sitar et al. 2019), поради което най-подходящият период за регистрация е през месец април, преди ларвите да са напуснали гнездото. Това се извършва чрез обследване на храсти от трънка и глог, като ларвите трябва да бъдат разпознати от тези на *Eriogaster lanestris* (Linnaeus 1758), *Aporia crataegi* (Linnaeus 1758) и *Euproctis chrysorrhoea* (Linnaeus 1758), чиито ларви също правят гнезда върху растения от семейство розоцветни (Rosaceae) (ларвите на *Eriogaster rimicola* се хранят с дъб).

Характеристики на местообитанието. Докато в Германия и Швейцария видът обитава влажни термо-хигрофилни местообитания, в Южна Европа е свързан с ксеро-термофилни местообитания, основно на варовит субстрат в хълмистия и предпланински пояс (обобщено в Sitar et al. 2019). В България е рядък и малочислен, известен от малко находища, разпръснати из цялата страна до около 1000 m н.в. Видът е със силно фрагментирано разпространение в страната и лети в кратък период през есента (основно през октомври), поради което находищата му са твърде малобройни. Пионерните храсталаци от глог, трънка, круша, бряст, дъб, топола, представляват основно местообитание на вида. Видът е свързан с местообитания в процес на сукцесия, основно традиционно (екстензивно) стопанисвани пасища и сенокосни ливади, мозаично редуващи се с храсталаци и гори. Въпреки това, интензификацията на селското стопанство е смятана за основен фактор за екстремната фрагментация и изолация на популациите на вида в Европа (Sitar et al. 2019). От особено значение за вида е запазването на мозаичността на местообитанията на вида, екстензивното земеделие и недопускането на опожаряване или изсичане на храстите.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2013 г. (за периода 2007–2012 г.), състоянието на вида е благоприятно по всички параметри (FV) и в двата биогеографски района на разпространение на вида. Впоследствие, при докладването по същата директива през 2019 г. (за периода 2013–2018 г.), статусът по параметри ареал, местообитания и обща оценка за Континенталния регион е променен на неизвестен, а за Алпийския регион – всички оценки са „неизвестно“.

Видът е записан в Стандартните формуляри за данни на 10 зони.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр (СФ) за защитена зона „Витоша“, видът е много рядък, данните са базирани на груби оценки, оценката за популация е до 2% от националната популация на вида, степента на опазване е добра (B), популацията е неизолирана (C), а общата оценка е добра (B).

Species					Population in the site						Site assessment			
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
I	1074	<i>Eriogaster catax</i>			p	32	53	i	V	P	C	B	C	B

5. Анализ на наличната информация

Видът има едно находище в зоната (при Боснек), установено при картирането (доклад от 2013 г.). В близост до зоната има още едно находище, разположено диагонално на предходното (близо до Бистрица). Досега не са известни други публикувани находища на вида в зоната. Потенциалните му местообитания заемат площ от 428,06 ha. Видът е много рядък в зона „Витоша“, която като цяло не предоставя значителни по площ потенциални местообитания. Предвид наличната информация за разпространението на вида в зоната и „неблагоприятно-незадоволителното“ природозащитно състояние (докладване от 2013 г.), са необходими допълнителни проучвания с цел да се съберат нови данни за разпространението и параметрите на местообитанията и популациите му в зоната. Предвид заложената междинна цел не може да се даде максимална стойност за размер на популацията.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметрите и специфичните цели са представени в таблицата по-долу.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели за опазване
Популация: пространствен обхват на популацията	Брой клетки от грид 1x1 km с доказано присъствие на вида	1	Има само една регистрация на вида в зоната в района на с. Боснек.	Поддържане на минимум един квадрат с доказано присъствие на вида. Междинна цел: установяване на квадрати от грид 1x1 km с присъствие на вида до 2031 г.
Популация: Плътност на популацията	Брой гнезда на хектар или брой пеперуди на хектар	1 гнездо/ha или 1 имаго/ha	Краткият летеж на вида (октомври-началото на ноември) и ниската плътност на популациите на възрастните насекоми са причина за слабото познаване на разпространението му. Най-добре е регистрацията на вида да се извършва на основата на гнезда с ларви през месец април. Възможно е и отчитане на пеперуди през октомври. Проучването се извършва на	Поддържане на популация с плътност минимум 1 гнездо/ha или 1 имаго/ha.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели за опазване
			<p>базата на случайно подбрани площадки от 1 хектар в поне 5% от местообитанието на вида, попадащи в различни квадрати 1x1 km, за максимум 5-годишен период. Регистрацията се извършва чрез преброяване на гнездата с ларви (гъсеници).</p> <p>Видът е установен с два индивида, привлечени на изкуствена светлина (според доклада от 2013 г.).</p>	
Местообитание на вида: Площ на потенциалните местообитания на вида в зоната	ha	Най-малко 428 ha	Доколкото основно местообитание на вида в зоната са пионерните храсталаци от глог, трънка, бряст, дъб, топола, може да се предполага, че тази площ е близка до реалното разпространение на вида в зоната.	Поддържане на площта на потенциалните местообитания на вида в зоната в размер от най-малко 428 ha.
Местообитание на вида: Качество на потенциалните местообитания на вида по отношение на хранителния източник на ларвата	% от потенциалните местообитания на вида	Поне 10% от площта на потенциалните местообитания се характеризира с присъствие на храсти от трънка и глог	Sitar et al. (2019) сумират известните данни за предпочитаните местообитания на вида като групи от храсти от трънка и глог. Въпреки че не е известна минималната и максимална гъстота на храстите, поддържането на мозаичен хабитат с открити пространства, храсти и гори са определящи за срещането на вида. Местообитания с такива характеристики не са особено чести в зоната, наблюдават се основно по южните склонове на Витоша.	Поддържане на местообитанието на вида, така че поне 10% от площта на потенциалните местообитания се характеризира с присъствие на храсти от трънка и глог
Местообитание на вида: Качество на потенциалните местообитания на вида по отношение на състоянието на пионерните храсталаци от трънка и глог	% от потенциалните местообитания на вида	По-малко от 5% увредени участъци в площта на потенциалното местообитание на вида	Основен отрицателен фактор за качеството на местообитанията на вида е опожаряването.	Поддържане на местообитанието на вида, така че увредените участъци да са по-малко от 5% от площта на потенциалните местообитания на вида.

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Необходима е промяна в СФ поради промяна на единицата за размер на популацията. Промените са отбелязани в червено.

Species					Population in the site						Site assessment			
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
I	1074	<i>Eriogaster catax</i>			p	1		1x1 km grid	V	P	C	B	C	B

8. Цитирана литература

- de Juana, F., Aedo, O. (2021). Distribution, abundance and habitat selection of *Eriogaster catax* (Linnaeus, 1758) in Álava (Spain)(Lepidoptera: Lasiocampidae). SHILAP Revista de Lepidopterologia, 49(193): 31-40.
- Kadej, M., Zajac, K., Tarnawski, D. (2018). Oviposition site selection of a threatened moth *Eriogaster catax* (Lepidoptera: Lasiocampidae) in agricultural landscape—implications for its conservation. Journal of insect conservation, 22(1): 29-39.
- Sitar, C., David, D.C., Muntean, I., Iacob, G.M., Ionică, A.M., Rákósy, L. (2019). Ecological niche comparison of two cohabiting species, the threatened moth *Eriogaster catax* and *Eriogaster lanestris* (Lepidoptera: Lasiocampidae) —relevance for their conservation. Entomologica romanica, 23: 13-22.

Автор: Боян Златков

3.3 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1065 *EUPHYDRYAS AURINIA*

1. Код и наименование на вида: 1065 *Euphydryas aurinia* – Еуфидриас

2. Кратка характеристика на целевия обект

Сравнително едра (34–48 mm с разперени крила) дневна пеперуда от семейство Nymphalidae. Крилата са удължени, отгоре трицветни с оранжеви, жълтеникави и черни петна и линии. Задните крила са с широка оранжева субмаргинална ивица, разделена от жилките на сектори, с черна точка във всеки от тях. Маргиналната ивица на задните крила е съставена от белезникави полулунни петна. Долната страна на крилата е по-светла, с подобен рисунък. Медиалната ивица на задните крила отдолу е бледожълта, ограничена от черни линии, подобни на скоби. Видът е с характерен хабитус и се различава относително лесно. Женските приличат на тези на *E. Cynthia*, но при този вид външния ръб на задните крила отдолу има керемидено-червена маргинална линия. Като цяло *E. aurinia* прилича на някои видове от род *Melitaea* и различаването от тях изисква известен опит. Подобни видове са *M. cinxia*, *M. arduinna*, *M. phoebe*. Пеперудите летят в периода април – юли в едно поколение годишно. Ларвите са черни, с разклонени шипчета, с малки бели точки между сегментите. Хранят се предимно с *Dipsacus* spp. и *Succisa pratensis*, но също и *Scabiosa* spp., *Lonicera* spp., *Gentiana* spp. Зимуват на групи в паяжинно гнездо, през март–април се активизират и се хранят, какавидират през април–май и след кратък период имагинират. У нас *E. aurinia* образува колонии в изолирани популации (Бешков 2011; Langourov 2022).

Видът е разпространен в почти цяла Европа, умереният пояс на Азия до Корея. В Европа се наблюдава трайна тенденция за намаляване на популациите му, което е причина за включването като обект на опазване в Директива 92/43/ЕИО. Основна причина за този процес е фрагментацията на местообитанията, която показва ясна положителна корелация с намаляването на популациите (Botham et al. 2011).

Характеристики на местообитанието: Видът се среща по влажни тревисти места с цъфтяща растителност и храсти, открити пространства в гори и крайнините им, по брегове на водоеми, в широк височинен диапазон: от морското равнище до 2100 m.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2013 г. (за периода 2007–2012 г.), видът е в благоприятно състояние по всички параметри в трите биогеографски региона. Според докладването по същата директива през 2019 г. (за периода 2013–2018 г.), оценките за ареал, популация и обща оценка са променени на неизвестни за Алпийския и Черноморския регион, а всички параметри за Континенталния регион също са променени на неизвестни. Според общия доклад за вида територии с влошено качество са участъци с използване на инсектициди, опожарени територии, застрояване или увреда на тревни и храстови площи.

4. Състояние на ниво защитена зона

Според СФ за зона „Витоша“, липсват данни за размер на популацията, видът е рядък в зоната (R), данните за вида са недостатъчни (DD), оценката за популация е под 2% от националната популация на вида (C), степента на опазване е „А“ (отлично съхранение), популацията е изолирана (оценка „А“), а общото състояние е „А“ (отлична стойност).

Species					Population in the site					Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D		A/B/C	
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
I	1065	<i>Euphydryas aurinia</i>			p				R	DD	C	A	A	A

5. Анализ на наличната информация

До момента на настоящия доклад не са известни регистрации на вида в зоната, такива липсват и в непосредствена близост до нея. Включването му в зона „Витоша“ се определя от наличието на потенциални местообитания. Те са с площ 2 173,84 ha по данни от финалния доклад от картирането през 2013 г. Не са регистрирани заплахи за местообитанията на вида, нито намаляване на качеството и площта на потенциалните местообитания. Поради липсата на реални находища, склонността за образуване на локални колонии и значителната фрагментацията на потенциалните местообитания в зоната, са необходими допълнителни проучвания върху *E. aurinia* в зона „Витоша“.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели за опазване
Популация: пространствен обхват на популацията	Брой клетки от грид 1x1 km с доказано присъстви	неизвестна	Няма регистрации на вида в зоната. Предвид наличието на потенциални местообитания са необходими допълнителни проучвания в различни части	Междинна цел: установяване присъствие на вида в квадрати с потенциални местообитания чрез

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели за опазване
	е на вида		на зоната. Поради склонността на този вид да образува локални колонии, както и фрагментацията на потенциалните му местообитания, са необходими целенасочени проучвания в зоната.	допълнителни теренни проучвания до 2031 г.
Популация: Плътност на популацията	Брой индивиди / ha	минимум 2	Видът се регистрира при подходящи метеорологични условия – слънчево греене, липса на силен вятър; при тези условия пеперудите са активни и могат да бъдат отчитани лесно.	Поддържане на плътност на популацията на вида в зоната в размер на поне 2 индивида/ha.
Местообитание на вида: Площ на потенциалните местообитания на вида в зоната	ha	Най-малко 2 173	Според модела на разпространение на вида, представен при докладването от 2013 г., площта на потенциалните местообитания в зоната е 2 173,84 ha. Не е отчетена промяна по този параметър.	Поддържане на площта на потенциалните местообитания на вида в зоната около целевата стойност най-малко 2 173ha.
Местообитание на вида: Качество на потенциалните местообитания на вида в зоната	% на територии с добро качество на потенциалните местообитания на вида	100% от потенциалните местообитания на вида в зоната	Разпространението на вида се определя от наличието на относително влажни ливади с наличие на хранителни растения за ларвите (<i>Dipsacus</i> , <i>Succisa</i>). Видът е чувствителен по отношение на паша от едър рогат добитък, който лесно може да погълне ларвите заедно с листната маса, както и да ги стъпче: през пролетта ларвите се хранят с листа близо до земната повърхност и са лесна мишена. Ефектът може да бъде силно негативен при свръхпаша, например при ограждане на площ с електропастир с голям брой глави на единица площ. Предвид тенденцията към колониален начин на живот, една локална популация (колония) може лесно да бъде унищожена. Не са установени промени по този параметър.	Поддържане на целевата стойност от 100% от площта на потенциалните местообитания.

7. Необходимост от промени в СФ за защитената зона

Необходима е промяна в СФ. Промяната се налага поради необходимостта да се промени единицата за популация, но липсват данни за размера ѝ. Промените са отбелязани в червено.

Species				Population in the site						Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
I	1065	<i>Euphydryas aurinia</i>			p			1x1 km grid	R	DD	C	A	A	A

8. Цитирана литература

Botham, M.S., Ash, D., Aspey, N., Bourn, N.A.D., Bulman, C.R., Roy, D.B., Swain, J., Zannese, A., Pywell, R.F. (2011) The effects of habitat fragmentation on niche requirements of the marsh fritillary, *Euphydryas aurinia*, (Rottensburg, 1775) on calcareous grasslands in southern UK. *Journal of Insect Conservation*, 15 (1–2): 269–277.

Langourov, M. (2022). *Butterflies of Bulgaria. Photographic field guide.* National Museum of Natural History, Bulgarian Academy of Sciences, Sofia, 353 pp.

Бешков, С. (2011). Пеперудите в България включени в Натура 2000. Ръководство за полево определяне. Дирекция на Природен парк Витоша, София. 151 с.

Автор: Боян Златков

3.4 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 6199 *EUPLAGIA QUADRIPUNCTARIA*

1. Код и наименование на вида: 6199 *Euplagia quadripunctaria* – Четириточкова меча пеперуда

2. Кратка характеристика на целевия обект

Едра (50–62 mm в размах) пеперуда от семейство Erebidae с ярка характерна окраска. Предните крила са черни със зеленикав отблясък и кремаво бели напречни линии, дисталните две от които образуват V-образна фигура. Задните крила са ярко червени с две овални и едно удължено апикално петно. Коремът е оранжев с редица черни точки дорзално. Антените са нишковидни. Пеперудата е подобна на други представители на семейството в България. *Callimorpha dominula* има сходна окраска, но е значително по-дребна, предните крила са с петна вместо с линии, а коремът е червен с черна надлъжна дорзална линия. Пеперудите се хранят денем от цветовете на различни тревисти растения, като често могат да бъдат намерени по съцветията на *Eupatorium cannabinum*. Ларвите са черни, космати, със светла дорзална линия. Новоизлюпените гъсеници се хранят с листата на различни тревисти растения, предимно *Taraxacum*, *Lamium*, *Urtica*, и презимуват. През пролетта преминават към други хранителни растения, основно храсти: *Rubus*, *Lonicera*, *Corylus*. Развива се едно поколение годишно (Бешков 2011).

Пеперудите се срещат от края на юни до началото на септември. Първоначално не напускат местообитанието си и често могат да се наблюдават денем, докато се хранят по цветове, обикновено през юли. През август видът мигрира (приема се за парамигрант) и тогава може да се установи в различни местообитания, като лети предимно нощем и се привлича от изкуствена светлина.

Характеристики на местообитанието: Широко разпространен в цялата страна от морското равнище до около 1600 m, в единични случаи при миграция е регистриран и на 1900 m. Основни местообитания са широколистни храсталаци и гори с разнообразен състав, крайречни гори, паркове. Основни заплахи за вида са прекомерната употреба на инсектициди, интензификация на селското стопанство, опожаряване и застрояване на местообитанията (Бешков, Нахирнич-Бешкова 2022).

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2013 г. (за периода 2007–2012 г.), състоянието на вида е благоприятно по всички параметри (FV). Не е отчетена промяна за периода 2013–2018 г. при последващото докладване през 2019 г. Заплахите и въздействията върху вида основно са: използване на инсектициди, пожари, застрояване или увреждане на тревни и храстови площи.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр (СФ) за защитена зона „Витоша“, видът е много рядък, данните за вида в зоната са базирани на груби оценки, оценката за популация е под 2% от националната популация на вида, степента на опазване е „В“ (добро съхранение), популацията е неизоллирана (оценка „С“), а общата оценка на зоната е „В“ (добра).

Species					Population in the site						Site assessment			
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
I	6199	<i>Euplagia quadripunctaria</i>			p	1696	3336	i	V	P	C	B	C	B

5. Анализ на наличната информация

Според наличния доклад от 2013 г. видът е установен в 3 геореферирани находища; те попадат в 2 квадрата от GRID 1 x 1 km. Има и още едно находище в непосредствена близост до границата на зоната. До момента не са установени други публикувани данни. Общият брой квадрати с отчетено присъствие на вида е 3; тази стойност е приета за минимална по параметър „брой клетки от GRID 1x1 km“. Предвид заложената междинна цел не е възможно да бъде дадена максимална стойност на популацията. Според докладването от 2013 г. площта на потенциалните местообитания на вида в зоната е 1 695,66 ha. При проучването във връзка с настоящия доклад не беше установена загуба или промяна в площта и качеството на местообитанията на пеперудата. Въз основа на голямата мобилност на вида, широкото разпространение на потенциални местообитания в зоната, липсата на заплахи, видът би могъл да бъде открит на много места, но са необходими целенасочени проучвания.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели за опазване
Популация: пространствен обхват на популацията	Брой клетки от GRID 1x1 km с доказано присъствие на вида	минимум 3	При картирането от 2013 г. видът е установен в 2 квадрата. Те са разположени в сравнително отдалечени части на зоната. Предвид голямата	Поддържане на минимум 3 клетки (квадрати) с доказано присъствие на вида. Междинна цел: установяване на

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели за опазване
			мобилност, миграции и привързаност към широко разпространени, включително пионерни местообитания, видът може да бъде установен в много по-голям брой квадрати, практически във всички такива с потенциални местообитания. Това би увеличило значително броя им след по-внимателно проучване.	допълнителни квадрати с присъствие на вида в зоната до 2031 г.
Популация: Плътност на популацията	Брой индивиди / ha	минимум 1	През юли и август видът се среща основно по сенчести храсталаци с цъфтящи растения, особено <i>Eupatorium cannabinum</i> . Може да бъде регистриран при обход през деня на сянка в храсталачни и гористи местообитания. При миграции се разселва навсякъде, като търси хранителни източници. Тогава най-лесно се привлича от изкуствена светлина нощем.	Поддържане на плътност на популацията на вида в зоната в размер на поне 1 индивида/ha.
Местообитание на вида: Площ на потенциалните местообитания на вида в зоната	ha	Най-малко 1 695	Местообитания на вида са не само местата, където се развиват ларвите, но и местата за хранене и почивка на пеперудите. Това са храсталаците и горите. Предвид добрата запазеност на зоната като цяло и мобилността на вида, той може да бъде открит на много места.	Поддържане на площта на потенциалните местообитания на вида в зоната около целевата стойност най-малко 1 695 ha.

7. Необходимост от промени в СФ за защитената зона

Необходима е промяна на стандартния формуляр за вида в зоната, предвид промяна на мерната единица за размер на популацията. Предлагаме следната таблица (променените стойности са в червено):

Species			Population in the site						Site assessment					
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
I	6199	<i>Euplagia quadripunctaria</i>			p	3		grid 1x1 km	V	P	C	B	C	B

8. Цитирана литература

Бешков, С. (2011). Пеперудите в България включени в Натура 2000. Ръководство за полево определяне. Дирекция на Природен парк Витоша, София. 151 с.

Бешков, С., Нахирнич-Бешкова, А. (2022). План за действие за опазване на тигровата пеперуда (*Euplagia quadripunctaria*) в България за периода 2022–2031 г. МОСВ, София. 101 с.

Автор: Боян Златков

3.5 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1083 *LUCANUS CERVUS*

1. Код и наименование на вида: 1083 *Lucanus cervus* – Еленов рогач

2. Кратка характеристика на целевия обект

Еленовият рогач е едно от най-добре познатите на широката аудитория видове насекоми. Политипичен вид (с подвидове *L. cervus cervus* и *L. cervus turcicus* Sturm, 1843), чиито популации се срещат в Европа, Турция, Сирия, Ливан и Израел. Обитава най-често покрайнините (екотона) на просветлени широколистни и смесени гори.

Еленовият рогач е най-едрият бръмбар в България, достигайки до 90 mm дължина. Има добре изразен полов диморфизъм – мъжките имат по-големи размери, широка глава, силно развити и удължени горни челюсти. Мъжките индивиди водят борби за надмощие с помощта на силно развитите си челюсти при намиране на женска. Ларвата се развива обикновено 5-6 (максимално до 8) години в гнила дървесина на дънери, пънове и корени. Възрастните бръмбари най-често се наблюдават през ранното лято. Те са активни привечер и в ранните часове на нощта като летят и могат да се видят често привлечени от различни източници на светлина.

Бръмбарът рогач обитава широколистни гори от низините докъм 1000 m н.в., рядко по-високо в южните части на България. Ларвите се развиват в гниеща дървесина на нивото на почвата (често в контакт с нея) (в паднали дънери или коренища на мъртви дървета) от разнообразни видове дървета от родовете *Quercus*, *Fagus*, *Salix*, *Populus*, *Tilia*, *Aesculus*, *Ulmus*, *Pyrus*, *Prunus*, *Fraxinus* и дори *Castanea*, *Alnus* и *Pinus* (Bardiani et al. 2017). Ларвите се хранят с разлагащата се дървесина на дървото. Хранителните качества на различните дървесни видове изглежда играят някаква роля при избора, въпреки че може би решаващ е стадият на разпадане на дървесината чрез подготвящото действие на гъбите (доколко от значение е и видът на гъбата все още е неизвестно). Възрастните имагинират обикновено през май и се срещат до септември, в зависимост от надморската височина и географската ширина. Възрастните са най-активни при здрач, като в пика на размножаването мъжките летят масово през нощта (обикновено през юни). След копулацията, женските дълбаят дълги галерии в земята близо до подходящ хранителен източник (мъртва дървесина) (Harvey et al. 2011). След снасянето на яйцата женските умират (Franciscolo 1997). Развитие на ларвата е между 3 и 6 години, обикновено 4 (Harvey et al. 2011), след което какавидирането става в почвата. Продължителността на живот на възрастните е между 2 и 3 месеца (Harvey et al. 2011). Видът като цяло е способен и склонен да лети. Според Bardiani et al. (2017), възрастните обитават територия с площ 7600-14500 m² за мъжките и 3500-9500 m² за женските, а площта на сърцевинните участъци е 3400 (женски) – 3850 (мъжки) m². Така, възрастните екземпляри има най-голяма вероятност да се придвижват в кръг с диаметър средно 68 метра.

Според Kuźmiński et al. (2020) в Централна Европа (Полша) бръмбарът рогач предпочита обширни горски комплекси с гъста гора и значителен дял на дъбови дървета над 80 години. Според същите автори, опазването на вида трябва да се фокусира върху стари дъбови гори, в които не се премахва мъртвата дървесина. В други изследвания, се показва че този вид не е толкова силно привързан към дъбовите гори и тяхната възраст, а по-скоро са важни количествата мъртва дървесина, съотношението между горски и открити площи, температурата и влажността в даден регион (Méndez et al. 2017).

Lucanus cervus е включен в Приложения II и IV на Директива 92/43/ЕИО. Видът не е включен в Червената книга на България (2011 г.).

Характеристики на местообитанието. Бръмбарът рогач (еленов рогач) е широко разпространен в цялата страна докъм 1000-1400 m н.в. Обитава най-често просветлени широколистни и смесени гори с участие на дъб (*Quercus*), липа (*Tilia*), бук (*Fagus*), върба (*Salix*), топола (*Populus*). Видът е донякъде зависим от гори от стари дървета с възможно най-голям дял мъртви дървета, предимно пънове (с диаметър > 40 cm).

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.), състоянието на вида е благоприятно по всички параметри (FV) във всички биогеографски региони. При докладването по същата директива през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), състоянието единствено по параметър популация за Алпийския район е променен на неизвестен. Посочени са следните по-значими заплахи за вида: „Използване на пестициди“, „Пожари“, „Сечи“ и „Изнасяне на мъртвата дървесина“.

Видът е записан в Стандартните формуляри за данни на 172 зони, съгласно последната актуална база данни.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр за данни (СФ) за защитена зона Витоша, данните за вида в зоната са със средно качество (М), степента на опазване е „В“ (средно съхранение), популацията е неизолирана на границата на разпространение (оценка „С“), а общото състояние е „С“ (значима стойност).

Species					Population in the site						Site assessment			
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D		A/B/C	
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>			p	22025	43328	i	R	M	C	B	C	C

5. Анализ на наличната информация

До момента видът е установен в шест находища в зоната (едно от тях е ново – 42.4868°, 23.2685°), попадащи в два квадрата 1 x 1 km. Определената в СФ численост на вида е между 22025 и 43328 екземпляра. Съгласно специфичния доклад за вида в защитената зона, площта на потенциалните му местообитания е 5969.62 ha. Посочената площ е определена като покрайнините (екотоните) на просветлени широколистни и смесени гори.

Параметрите за популация и местообитание и техните целеви стойности, са съобразени и съвместими с досега определените в Ръководството за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове

по НАТУРА 2000 в България³, Методиката за определяне на природозащитното състояние на видовете⁴, както и Методиките за оценка на състоянието и мониторинг на вида (Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие)⁵. Предлаганите промени са с цел да бъдат по-добре отразени екологичните изисквания на даден вид, както и да бъде получена по-адекватна оценка за промените в неговото състояние и свързаните с това мерки и специфични цели в зоните.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Специфичните цели за вида в защитената зона са формулирани на базата на задълбочен анализ на екологията на вида и направени научни изследвания в Европа (виж цитираната литература). Параметрите и специфичните цели са представени в таблицата по-долу.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели за опазване
Популация: Пространствен обхват на популацията на вида	Брой квадрати с размер 1x1 km, с доказано присъствие на вида - живи индивиди или останки от възрастни индивиди, доказано обитавани дървета в потенциалните местообитания за вида	2	Присъствието на вида е доказано в 2 квадрата (специфичен доклад за вида, публикуван на интернет страницата на Информационната система за защитените зони в екологичната мрежа Natura 2000) и настоящото проучване.	Поддържане на популацията в минимум 2 квадрата с размер 1x1 km, с доказано присъствие на вида.
Местообитание на вида: Площ на потенциалните местообитания на вида в зоната	ha	Най-малко 5969 ha		Поддържане на площта на потенциалните местообитания на вида в зоната в размер от най-малко 5969ha
Местообитание на вида: Количество мъртва дървесина в потенциалните местообитания на вида	Брой мъртви дървета на хектар, с дебелина над 40 cm в потенциалните местообитания на вида	Най-малко 4 броя мъртви дървета на хектар, с дебелина над 40 cm в потенциалните местообитания на вида	Целевата стойност на показателя е съобразена с екологичните изисквания на вида. Ларвите се развиват в гниеща дървесина на нивото на почвата (често в контакт с нея) (в паднали дънери или коренища на мъртви дървета).	Установяване на количеството мъртви дървета на хектар. Запазване на възрастовата структура на горските масиви в зоната и осигуряване на плавен преход между

³ <http://bbf.biodiversity.bg/document-190>

⁴ <https://natura2000.egov.bg/>

⁵ <http://eea.government.bg/bg/bio/opos/activities-results/biezhhrbnachni-zhivotni>

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели за опазване
			Липсват данни за броя на мъртвите дървета на хектар с дебелина над 40 см в потенциалните местообитания на вида в защитената зона. По данни за горските местообитания на дъба, количеството на мъртвата дървесина е много ниско. Това предопределя необходимостта от подобряване на състоянието на вида по този параметър.	насажденията.

7. Необходимост от промени в СФ за защитената зона

Необходима е промяна в СФ. Промяната се налага поради необходимостта да се промени единицата за популация.

Species			Population in the site						Site assessment					
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>				2		grid 1x1 km	R	M	C	B	C	C

8. Цитирана литература

- Bardiani, M., Chiari, S., Maurizi, E., Tini, M., Toni, I., Zauli, A., Campanaro, A., Carpaneto, G.M., Audisio, P. (2017). Guidelines for the monitoring of *Lucanus cervus*. In: Carpaneto, G.M., Audisio, P., Bologna, M.A., Roversi, P.F., Mason, F. (Eds)/ Guidelines for the Monitoring of the Saproxyllic Beetles protected in Europe. Nature Conservation 20: 37–78.
- Franciscolo M.E. (1997). Coleoptera Lucanidae. Fauna d'Italia, XXXV. Calderini, Bologna, 228 pp.
- Harvey, D.J., Gange, A.C., Hawes, C.J., Rink, M., Abdehalden, M., Al-Fulaij, N., Asp, T., Ballerio, A., Bartolozzi, L., Brustel, H., Cammaerts, R., Carpaneto, G.M., Cederberg, B., Chobot, K., Cianferoni, F., Drumont, A., Ellwanger, G., Ferreira, S., Grosso-Silva, J., Gueorguiev, B., Harvey, W., Hendriks, P., Istrate, P., Jansson, N., Jelaska, L., Jendek, E., Jovic, M., Kervyn, T., Krenn, H., Kretschmer, K., Legakis, A., Lelo, S., Moretti, M., Merkl, O., Mader, D., Palma, R., Neculiseanu, Z., Rabitsch, W., Rodriguez, S., Smit, J., Smith, M., Sprecher-Uebersax, E., Telnov, D., Thomaes, A., Thomsen, P., Tykarski, P., Vrezec, A., Werner, S., Zach, P. (2011). Bionomics and distribution of the stag beetle, *Lucanus cervus* (L) across Europe. Insect Conservation and Diversity 4: 23–38.

Kuźmiński, R., Chrzanowski, A., Mazur, A., Rutkowski, P., Gwiazdowicz, D.J. (2020). Distribution and habitat preferences of the stag beetle *Lucanus cervus* (L.) in forested areas of Poland. Scientific reports, 10(1): 1-11.

Méndez, M., de Jaime, C., Alcántara, M.A. (2017). Habitat description and interannual variation in abundance and phenology of the endangered beetle *Lucanus cervus* L. (Coleoptera) using citizen science monitoring. Journal of Insect Conservation, 21: 907–915.

Автори: Ростислав Бекчиев, Румяна Костова

3.6 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1060 *LYCAENA DISPAR*

1. Код и наименование на вида: 1060 *Lycaena dispar* – Лицена

2. Кратка характеристика на целевия обект

Дребна (25–40 mm с разперени крила) дневна пеперуда от семейство Lycaenidae. Отгоре предните крила при мъжките са огнено червени, с тънък черен кант и малки черни петна в дискалната област. Женските са с допълнително петно в средата на дискалната клетка и с постмедиална ивица от тъмни черни петна. Отдолу и двата пола са с бледо оранжеви предни крила, с множество черни точки и сивкаво-синя широка ивица маргинално. Отдолу задните крила са сивкаво-сини, с множество черни точки и с широка бледо оранжева ивица разположена маргинално. Може да се сбърка с редица други видове от род *Lycaena*. Ларвите се хранят с различни видове лапад (*Rumex*) (Tolman & Lewington 1997), основно *Rumex hydrolapathum* (блатен лапад), *Rumex crispus* (къдраволист или обикновен лапад), *Rumex aquaticus* (воден лапад). Има две поколения в периода от май до септември. Пеперудите летят от май до септември, като всяко поколение лети 4–6 седмици. Обикновено плътността на популациите е твърде ниска (0,25–10 индивида на хектар), поради което регистрирането на вида може да е проблематично. Проучвания показват, че е възможна регистрация на вида по снесените яйца по повърхността на листата на видове лапад (Fartmann et al. 2001; Strausz et al. 2012). Видът е силно подвижен и може да мигрира с километри в търсене на подходящо местообитание. Активен през деня, като мъжките обикновено са уседнали и защитават територия с радиус от около 20 m. Яйцата са светло-сиви, с 6 или 7 бразди във форма на звезда, кръгли, леко сплеснати с вдлъбнатина в средата и около 0,6 mm в диаметър.

Lycaena dispar е включен в Приложения II и IV на Директива 92/43/ЕИО, заради стесняването на ареала на разпространението му. Въпреки че популациите му в Северозападна Европа намаляват, в Централна и Североизточна Европа видът разширява разпространението си и е изваден от някои червени списъци, в които е присъствал преди това. Видът не е включен в Червената книга на България (2011 г.). Карта на разпространението на вида в България е представена в „Атлас на разпространението на пеперудите в България“ (*Lepidoptera: Hesperioidea & Papilionoidea*)“ (Abadjiev 2001).

Характеристики на местообитанието: Видът е широко разпространен в страната, в низините и предпланините докъм 1000 m надморска височина. Предпочита припечни влажни местообитания (влажни ливади) на плътна почва, предимно в низините, обрасли с естествена ливадна растителност с участие на лапад (*Rumex* spp.). Според Strausz et al. (2012) видът може да обитава и фрагментирани местообитания в суб-урбанизираните територии, като за съществуването му е нужно поддържането на определени участъци с незасегната растителност. Влияния, които променят целостта на растителната покривка (коситба, интензивна паша, пожари) имат силно отрицателен ефект върху популацията. Поради тази причина се препоръчва екстензивната паша, като

най-подходяща форма за управление на тези местообитания, доколкото пашуващите животни избягват лапада, тъй като той е горчив и не ги привлича.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2013 г. (за периода 2007–2012 г.), състоянието на вида е благоприятно по всички параметри (FV) и в трите биогеографски района на разпространение. Впоследствие, при докладването по същата директива през 2019 г. (за периода 2013–2018 г.), състоянието по параметри ареал, популация и обща оценка за Алпийския и Черноморския регион е променен на неизвестен, а за Континенталния регион – оценката за перспективи е променена в неизвестна. Заплахите и въздействията върху вида основно са: използване на инсектициди, пожари, застрояване или увреждане на тревни и храстови площи.

Видът е записан в Стандартните формуляри на 57 зони.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр (СФ) за защитена зона „Витоша“, липсват данни за размер на популацията, видът е рядък, данните за вида в зоната са с недостатъчни, оценката за популация е между 2 и 15% от националната популация на вида, степента на опазване е „А“ (отлично съхранение), популацията е неизолирана, но на границата на района на разпространение (оценка „В“), а общата оценка е „В“ (добра).

Species				Population in the site						Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D		A/B/C	
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
I	1060	<i>Lycaena dispar</i>			p				R	DD	B	A	B	B

5. Анализ на наличната информация

Според доклада от 2013 г. видът не е установяван в зоната. Моделът на разпространение е базиран изцяло на присъствие на потенциални местообитания в зоната, които са с много малка площ, както и такива по границите ѝ. При осъществени теренни проучвания през 2022 г. не бяха установени индивиди. При докладването от 2013 г. общата площ на потенциалните местообитания е оценена на 16,15 ha. Не е установена промяна в площта и качеството им.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели за опазване
Популация: пространствен обхват на популацията	Брой клетки от грид 1x1 km с доказано присъствие на вида	неизвестна	При картирането на зоната (доклад от 2013 г.) видът не е установен в границите ѝ. При теренните огледи през 2022 г. също не бяха наблюдавани индивиди.	Междинна цел: установяване на квадрати с реално присъствие на вида в зоната в потенциални местообитания до 2031 г.
Популация: Плътност на	Брой индивиди /	минимум 2 индивида/	Видът се забелязва лесно в полет, особено мъжките, които патрулират	Поддържане на плътност на популацията на вида в

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели за опазване
популацията	линеен km	линеен km	територията си. Поради ниската плътност на популациите е необходимо по-голямо теренно усилие в някои случаи, какъвто вероятно е и този. От важност е отчитането да става в правилния период, тъй като пеперудата има повече от едно поколение годишно и лесно може да бъде пропусната; продължителността ѝ на живот е около седмица.	зоната в размер на поне 2 индивида/линеен km, в оптималния период за наблюдение през първата половина на месец юли.
Местообитание на вида: Площ на потенциалните местообитания на вида в зоната	ha	Най-малко 16	Площта на потенциалните местообитания на ниво зона не е променена, не бяха установени и промени при направения оглед.	Поддържане на площта на потенциалните местообитания на вида в зоната около целевата стойност от най-малко 16 ha.
Местообитание на вида: Качество на потенциалните местообитания на вида в зоната	% на територии с добро качество на потенциалните местообитания на вида	100% от потенциалните местообитания на вида в зоната, с наличие на влажни ливади, с присъствие на хранителни растения за ларвите: <i>Rumex</i> spp.	Разпространението на вида в защитената зона зависи от присъствието на влажни тревисти съобщества. Не е установена промяна в качеството на потенциалните местообитания на вида в зоната.	Поддържане на целевата стойност от 100% от площта на потенциалните местообитания с наличие на влажни ливади с присъствие на хранителни растения за ларвите: <i>Rumex</i> spp.

7. Необходимост от промени в СФ за защитената зона

Необходима е промяна в СФ. Тя се налага поради необходимостта да се промени единицата за популация. Промените са отбелязани с червено.

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
I	1060	<i>Lycaena dispar</i>						1x1 km grid	R	DD	B	A	B	B

8. Цитирана литература

- Abadjiev, S. (2001). An atlas of the distribution of the butterflies in Bulgaria (Lepidoptera: Hesperioidea & Papilionoidea) (No. 22). Pensoft Publishers.
- Fartmann, T., Gunnemann, H., Salm, P., Schröder, E. (2001). Berichtspflichten in Natura-2000-Gebieten. Empfehlungen zur Erfassung der Arten des Anhangs II und Charakterisierung der Lebensraumtypen des Anhangs I der FFH-Richtlinie. *Angewandte Landschaftsökologie* 42: 379-383.
- Lewington, R., Tolman, T. (1997). *Collins Field Guide: Butterflies of Britain and Europe*.
- Strausz, M., Fiedler, K., Franzén, M., Wiemers, M. (2012). Habitat and host plant use of the Large Copper Butterfly *Lycaena dispar* in an urban environment. *Journal of insect conservation*, 16(5), pp.709-721.

Автор: Боян Златков

3.7 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1089 *MORIMUS FUNEREUS*

1. Код и наименование на вида: 1089 *Morimus asper funereus* – Голям буков сечко

2. Кратка характеристика на целевия обект

Видът се разпознава лесно, поради характерните му външни особености – набито тяло с елипсовидна форма и размери 1.6–3.8 cm; цветът е сивкав с четири ясни черни петна на елитрите. Големият буков сечко обитава предимно гъсти или добре структурирани разредени гори със средно или високо количество мъртва дървесина, като в последният случай може да бъде с висока численост. Докато в Централна Европа видът предпочита дъбови и букови гори в низините, в Южна Европа разпространението му е изместено към буковия пояс (Hardersen et al. 2017). Това важи и за България, където видът е регистриран предимно в буковия пояс в планините и по-рядко се среща в дъбови гори или низинни влажни (крайречни) гори (доклад, публикуван в „Информационна система за защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ“). Установено е също, че поради фрагментираното му разпространение и това, че не може да лети, той липсва в някои подходящи местообитания (Hardersen et al. 2017a,b).

Възрастните индивиди се привличат от наранени, неотдавна паднали или отсечени клонови и дървета, по които все още има кора. Ларвата обитава мъртви дънери и пънове. Женските снасят в такава дървесина, като предпочитат диаметър на стъблото над 13 cm. Видът е полифаг и слабо придирчив по отношение на хранителното растение и може да се храни с *Abies*, *Acer*, *Alnus*, *Carpinus*, *Castanea*, *Fagus*, *Fraxinus*, *Platanus*, *Juglans*, *Picea*, *Pinus*, *Populus*, *Prunus*, *Quercus*, *Robinia*, *Salix*, *Ulmus*, *Tilia*, но *Fraxinus ornus* и *Picea abies* не са атрактивни за вида, като той най-много се привлича от дървесина на бук, дъб и обикновен габър (Hardersen et al. 2017a,b, Leonarduzzi et al. 2017). Основна заплаха за вида е унищожаване на местообитанието му, включително премахване на мъртва дървесина. Отбелязано е, че отсечени и оставени за известно време, след което премахнати, дървесни части, се явяват капани за вида, тъй като отстраняват снесените яйца от местообитанието (Hardersen et al. 2017). Възрастните индивиди са сравнително слабо подвижни, като се придвижват под 200 m за времето на техния живот.

Характеристики на местообитанието. Големият буков сечко е широко разпространен в цялата страна от низините до 1800 m н.в. Обитава разнообразни широколистни и смесени гори, като в България видът е регистриран основно в букови и габърски гори, по-рядко в дъбови, смесени или низинни крайречни гори. Активен е през

цялото денонощие, но предимно вечер и през нощта, като се среща от април до август. От основно значение за местообитанието на вида е наличието на мъртва дървесина.

Morimus asper funereus е включен в Приложения II и IV на Директива 92/43/ЕИО. Видът не е включен в Червената книга на България (2015 г.).

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.), състоянието на вида е благоприятно по всички параметри (FV) във всички биогеографски региони, с изключение на неблагоприятно-незадоволително състояние (U1) за перспективи и обща оценка в Континенталния регион. При докладването по същата директива през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), състоянието по всички параметри е оценено като благоприятно. Посочени са следните по-значими заплахи за вида: използване на препарати за растителна защита в горското стопанство; горски пожари; сечи, премахване на мъртва дървесина.

Видът е записан в Стандартните формуляри за данни на 159 зони, съгласно последната база данни (2021).

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр за данни (СФ) за защитена зона „Витоша“, данните са със средно качество (М), степента на опазване е „В“ (добро съхранение), популацията е неизолуирана (оценка „С“), а общото състояние е „В“ (добра стойност).

Species					Population in the site					Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
I	1089	<i>Morimus asper funereus</i>			p	102059	118546	i	P	M	C	B	C	B

5. Анализ на наличната информация

Видът е установен с 5 находища в зоната, като 4 от тях са в рамките на настоящите проучвания (42.5583°, 23.1606°; 42.5856, 23.1725; 42.6251, 23.2027; 42.5808, 23.3434). Популацията е оценена между 102059 и 118546 индивида.

Потенциалните местообитания на вида заемат 12338.89 ha (специфичен доклад за вида в защитената зона, публикуван на страницата на Информационната система на защитените зони от екологичната мрежа Natura 2000).

Параметрите за популация и местообитание и техните целеви стойности, са съобразени и съвместими с досега определените в Ръководството за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България, Методиката за определяне на природозащитното състояние на видовете, както и Методиките за оценка на състоянието и мониторинг на вида (Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие). Предлаганите промени са с цел да бъдат по-добре отразени екологичните изисквания на вида, както и да бъде получена по-адекватна оценка за промените в неговото състояние и свързаните с това мерки и специфични цели в зоните.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Специфичните цели за вида в защитената зона са формулирани на базата на задълбочен анализ на екологията на вида и направени научни изследвания в Европа (виж

цитираната литература). Параметрите и специфичните цели са представени в таблицата по-долу.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели за опазване
Популация: Пространствен обхват на популацията на вида	Брой квадрати с размер 1x1 km, с доказано присъствие на вида - живи индивиди или останки от възрастни индивиди, доказано обитавани дървета в потенциалните местообитания за вида	Минимум 5	Видът е установен в зоната в 5 квадрата.	Поддържане на пространствения обхват на популацията на вида в зоната в минимум 5 квадрата.
Местообитание на вида: Площ на потенциалните местообитания на вида в зоната	ha	Най-малко 12338 ha		Поддържане на площта на потенциалните местообитания на вида в зоната в размер от най-малко 12338 ha
Местообитание на вида: Количество мъртва дървесина в потенциалните местообитания на вида	Брой мъртви дървета на хектар, с дебелина над 13 cm в потенциалните местообитания на вида	Най-малко 2 броя мъртви дървета на хектар, с дебелина над 13 cm в потенциалните местообитания на вида	Ларвата обитава мъртви дънери и пънове. Женските снасят в такава дървесина, като предпочитат диаметър на стъблото над 13 cm. Възрастните индивиди са сравнително слабо подвижни, като се придвижват под 200 m за времето на техния живот. На тази база е изчислена и стойността по този показател. Липсват данни за броя на мъртвите дървета на хектар с дебелина над 13 cm в потенциалните местообитания на вида в защитената зона. По данни за горските	Подобряване на количеството на мъртва дървесина в потенциалните местообитания на вида до достигане на целева стойност от най-малко 2 броя мъртви дървета на хектар, с дебелина над 13 cm

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели за опазване
			местообитания на бука и габъра, количеството на мъртвата дървесина е много ниско. Това предопределя необходимостта от подобряване на състоянието на вида по този параметър.	

7. Необходимост от промени в СФ за защитената зона

Промяната се налага поради необходимостта да се промени единицата за популация.

Species					Population in the site					Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
I	1089	<i>Morimus asper funereus</i>			p	5		grid 1x1 km	P	M	C	B	C	B

8. Цитирана литература

- Hardersen, S., Bardiani, M., Chiari, S., Maura, M., Maurizi, E., Roversi, P.F., Mason, F., Bologna, M.A. (2017). Guidelines for the monitoring of *Morimus asper funereus* and *Morimus asper asper*. Nature Conservation, 20: 205-236.
- Hardersen, S., Cuccurullo, A., Bardiani, M., Bologna, M.A., Maura, M., Maurizi, E., Roversi, P.F., Peverieri, G.S., Chiari, S. (2017). Monitoring the saproxylic longhorn beetle *Morimus asper*: investigating season, time of the day, dead wood characteristics and odour traps. Journal of Insect Conservation, 21(2): 231-242.
- Leonarduzzi, G., Onofrio, N., Bardiani, M., Maurizi, E., Zandigiacomo, P., Bologna, M.A., Hardersen, S. (2017). Attraction of different types of wood for adults of *Morimus asper* (Coleoptera, Cerambycidae). Nature Conservation, 19: 135-148.
- Големански, В. и др. (ред.). 2015. Червена книга на Република България, Том 2 - Животни. БАН & МОСВ, София.

Автори: Ростислав Бекчиев, Румяна Костова

3.8 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1037 *ORPHIOGOMPHUS CECILIA*

1. Код и наименование на вида: 1037 *Ophiogomphus cecilia* - Офиогомфус

2. Кратка характеристика на целевия обект

Видът се отличава от останалите видове водни кончета в България по комбинацията от следните белези: 1) относително едър вид водно конче с дължина на тялото на възрастното животно 45 – 55 mm и размах на крилата над 55 – 75 mm с различни по форма предно и задно крило, като задното крило е разширено в основата (представител на подразред Anisoptera) (общата дължина на ларвата е 29 – 31 mm); 2) фасетните очи не се допират в областта на темето (представител на семейство Gomphidae); 3) дорзалната част на темето при женските с двойка израстъци (представител на род *Ophiogomphus*); 4) аналните придатъци при мъжките къси и почти прави (представител на род *Ophiogomphus*); 5) тялото е оцветено в три цвята (светлозелен, жълт и черен), като главата и гърдите са светлозелени с черни петна, а коремчето е черно с жълти петна. Ларвата е с характерна вретеновидна форма на тялото; крилните калъфчета се раздалечават назад едно от друго под ъгъл около 40 градуса; дорзални шипчета са представени върху втори до девети сегмент.

Ophiogomphus cecilia е включен в Приложение 2 на Директива за местообитанията, поради силното намаляване на популациите му в Европа през XX век, въпреки че след 1990-та година, видът възстановява числеността си (Boudot & Kalkman 2015; Hardersen & Toni 2019). Видът не е включен в Червената книга на България (2015 г.).

Характеристики на местообитанието: Видът населява поречията на долните течения на големите реки, предимно в южна България. Ларвата му е псамореофилна и се среща по пясъчното дъно на течащи водоеми с голяма ширина, дълбочина и флукуация на водното ниво до 5 m, скорост на течението 0.2 – 0.3 m/s като се развива успешно във вода с ниска до много висока твърдост (концентрация на калциеви катиони между 43 и 210 mg/l) и рН 6.5 – 8.9 (Martynov 2020); съществен елемент от микрохабитата на вида в ларвална форма е наличието на пясъчно или дребно-чакълесто дъно.

Според Friedritz et al. (2018), видът рязко намалява своята численост при засенчване на водното огледало, като най-високи популационни стойности са установени в участъци без дървета и храсти в непосредствена близост до брега. Същевременно наличието на единични дървета и храсти е важно за вида, доколкото той използва тези по-стабилни структури за наблюдение в периода на размножаване. Ларвите обитават реки с течение от 0.1 до 1 m/s, предпочитаната скорост е 0.5-0.7 m/s (Böhm et al. 2013), като се придържат към пясъчливи и чакълести дъна на дълбочина 10-120 cm.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.), състоянието на вида е благоприятно по всички параметри (FV) във всички биогеографски региони. При докладването по същата директива през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), състоянието по параметри е оценено, както следва: за Алпийския параметрите „Популация“, „Перспективи“ и „Обща оценка“ са неизвестни, останалите са в благоприятно състояние; за Континенталния – „Ареал“ и „Местообитание“ са неизвестни, популацията е в благоприятно състояние, а „Перспективи“ и „Обща оценка“ са оценени в неблагоприятно-незадоволително състояние (U1); за Черноморския – параметър „Популация“ е в благоприятно състояние, а останалите са неизвестни. Посочени са следните заплахи: Селскостопански дейности, генериращи дифузно замърсяване на повърхностни или подземни води; Използване на химикали за растителна защита в селското стопанство; Замърсяване на въздуха със

смесен източник, замърсители, пренасяни от въздуха; Селскостопански дейности, генериращи замърсяване на почвата; Промяна на хидрологичния поток или физическа промяна на водните обекти.

Видът е записан в Стандартните формуляри за данни на 18 зони.

4. Състояние на ниво защитена зона

Според СФ за зона „Витоша“, видът е регистриран с постоянно присъствие, окачествен е като рядък, данните за вида в зоната са с добро качество (G), оценката за популация е до 2% от националната популация на вида (C), степента на опазване е „B“ (добро съхранение), популацията е неизолуирана в рамките на широк обхват на ареала за вида (оценка „C“), а цялостната оценка за стойността на зоната за съхраняването на вида е „B“ (добра стойност).

Извадката за вида от стандартния формуляр за зона „Витоша“ е по източник: https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/PublicDownloads/SDF/Site_BG0000113.pdf.

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
I	4045	<i>Ophiogomphus cecilia</i>			p	1	1	localities	R	G	C	B	C	B

5. Анализ на наличната информация

Съгласно специфичния доклад за вида в зоната, изготвен по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове“ към Обособена позиция 1, видът не е установен с геореферирани находища. Общата площ на потенциалните местообитания за вида в зоната е 555,81 ha по данни от крайната карта на разпространение и представлява много малък дял от общата площ на зоната (2,03 %). Ефективно заети местообитания за вида за зоната липсват. По време на проведените теренни изследвания през 2022 година в зоната, видът не е установен.

Много малка част от зоната е пригодна за съществуването на *Ophiogomphus cecilia* като в дългосрочен план се препоръчва провеждането на допълнителни изследвания с цел регистриране на вида по средните течения на река Палакария, Железничка река и река Матница.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметрите за вида и техните целеви стойности, определени в Ръководството за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България, Методиката за определяне на природозащитното състоянието на видовете, както и Методиките за оценка на състоянието и мониторинг на вида (Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие), не позволяват да се формулират специфични цели, поради недостатъчна степен на отразяване на екологичните му изисквания и недостатъчна проученост на микрохабитатните предпочитания при ларвалната форма на вида на регионално ниво и като цяло.

Специфичните цели за вида в защитената зона са формулирани на базата на анализ на екологията на вида с приоритет към екологичните изисквания на жизнена форма ларва (виж цитираната литература). Параметрите и специфичните цели са представени в таблицата по-долу.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели за опазване
Популация: Пространствен обхват на популацията	Брой клетки от грид 1x1 km с доказано присъствие на вида	неизвест на	Целевата стойност следва да представлява сумата на всички уникални квадрати с резолюция 1x1 km, в които видът е установяван поне веднъж. За повишаване на информацията за вида в зоната е важно да се проведат допълнителни теренни проучвания, поради което е формулирана междинна цел.	Междинна цел: Да се установи пространствения обхват на популацията маргинално в зоната по течението на реките Матница, Палакария и Железничка река чрез провеждане на теренни проучвания, до 2031 г.
Популация: Относителна плътност на популацията	Брой индивиди на 100 метров трансект	неизвест на	Липсват референтни стойности за обилие. Съгласно Методиката за мониторинг на вида (Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие), мониторингът се извършва по трансектен метод, Съгласно същата методика, референтна стойност за популация се изчислява в индивиди/дължина на трансекта за време, но за зоната не е изчислена, поради липса на данни. По-целесъобразно е мерната единица за параметъра да бъде брой индивиди от жизнена форма възрастно насекомо/100 m линеен участък от брега на реката. До момента не са налице данни за определяне на целевата стойност на параметъра, както и на настоящата му стойност в защитената зона. По тази причина е предвидена междинна цел.	Междинна цел: Да се установи относителната плътност на популацията на вида в защитената зона чрез провеждане на теренни проучвания до 2031 г.
Местообитание на вида: Площ на потенциалните местообитания на вида в зоната	ha	Най-малко 555 ha	Според доклада, публикуван в „Информационна система за защитени зони от екологичната мрежа Natura 2000 на МОСВ“, потенциалните	Поддържане на площта на потенциалните местообитания на вида в защитената зона в размер на най-малко 555 ha.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели за опазване
			местообитания на вида в зоната са оценени на 555,81 ha (специфичен доклад за вида в защитената зона, публикуван на страницата на Информационната система на защитените зони от екологичната мрежа Natura 2000).	
Местообитание на вида: Качество на потенциалното местообитание на вида – покритие на брега на водното тяло с дървесна растителност	% от дължината на брега или леглото на водното тяло, покрито с дървесна растителност или обрасла с тръстика	Най-много 30%	Видът в жизнена форма възрастно насекомо предпочита открити и огрени от слънце местообитания.	Поддържане на не повече от 30% от дължината на брега на водните тела в потенциалните местообитания покрити с дървесна растителност.
Местообитание на вида: Качество на потенциалното местообитание на вида – хидроморфологично състояние на водните тела	Наличие/Отсъствие на морфологични промени	Поне 95% от местообитанието на вида е с естествено структуриран субстрат	Морфологични промени в речното корито, са промени, които могат да доведат до вкопаване на речното корито, промяна в речния субстрат и деструкция на местообитанията на вида. Не са налице и данни за подобни изменения от мониторинга по РДВ на МОСВ. В този контекст състоянието по този параметър е благоприятно.	Поддържане на поне 95 % от речните участъци в местообитанието на вида да са с естествено структуриран субстрат.

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Необходима е актуализация на стандартния формуляр свързана с промяна на стойността за степен на изолираност на популацията от „не изолирана популация в широк обхват на разпространение“ на „не изолирана популация, но на границата на района на разпространение“ – съответно от категория „С“ на категория „В“. Предложената промяна в СФ не се основава на промени в реалното състояние на вида в защитената зона, а цели поправка на допуснатата грешка при предходната квалификация, поради факта че не е отчетена вертикалната компонента от ареала на *Ophiogomphus cecilia*, отнесена към най-ниските места в зоната, които са 800 m н.в.; в конкретния случай видът съществува в зоната с популация, но на границата на района на разпространение.

В съгласие с разработените цели за вида за останалите зони от мрежата Natura 2000, като по-адекватна и отговаряща на досегашните практики за събиране и анализ на данни в България предлагаме мерната единица на параметъра за пространствен обхват на популацията да е „Брой квадрати с размер 1x1 km, с доказано присъствие на вида“.

Актуализиран стандартен формуляр по Приложение 3 към Доклада за вида в зона BG0000113.

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
I	4045	<i>Ophiogomphus cecilia</i>			p			grid 1x1 km	R	G	C	B	B	B

8. Цитирана литература

- Böhm, K., Raab, B., Grimmer, F., Müller, K., Albrecht, H. (2013). Habitatsprüche der Imagines von *Ophiogomphus cecilia* an mittelfränkischen Gewässern (Odonata: Gomphidae). *Libellula*, 32(3-4): 97-114.
- Boudot J. & Kalkman V. (2015). Atlas of the European dragonflies and damselflies. – KNNV Publishing. The Netherlands: 1-381.
- Friedritz, L., Joest, R., Kamp, J. (2018). Abundanz und Habitatwahl von Imagines von *Ophiogomphus cecilia* an renaturierten und ausgebauten Abschnitten der Lippe, Nordrhein-Westfalen (Odonata: Gomphidae). *Libellula*, 37(1/2): 1-22.
- Hardersen, S. & Toni, I. (2019). Proposal for a time-based standard sampling method for the monitoring of *Gomphus flavipes* (Charpentier, 1825) and *Ophiogomphus cecilia* (Fourcroy, 1785)(Odonata: Gomphidae). *Fragmenta entomologica*. Roma, 51: 55-62.
- Martynov, A. (2020). Some rare damselflies and dragonflies (Odonata: Zygoptera and Anisoptera) in Ukraine: new records, notes on distribution, and habitat preferences. *Journal of Threatened Taxa*, 10: 16279–16294.
- Големански, В. и др. (ред.). 2015. Червена книга на Република България, Том 2 - Животни. БАН & МОСВ, София.

Автор: Тошко Любомиров

3.9 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 4053 *PARACALOPTENUS CALOPTENOIDES*

1. Код и наименование на вида: 4053 *Paracaloptenus caloptenoides* – Обикновен паракалоптенус

2. Кратка характеристика на целевия обект

Средноголям (около 2 cm за мъжките) до едър (2.5-3.5 cm за женските) кафяво-черен късокрил късопипален скакалец от подсемейство Calliptaminae (Orthoptera: Caelifera: Acridoidea: Acrididae). Главата е заоблена, без челни ямки; преднегръдът е със среден и два странични кила, които са загладени в метазоната (задната част). Крилата при възрастните индивиди са с очертания на маслина (заоблени отстриани и заострени в задния край). Видът се отличава от другите правокрили у нас по съвкупността от следните белези: антените са къси, с по-малко от 30 членчета; крилата са къси и странично разположени във формата на две люсповидни структури (но при нимфите са с друга форма и може да са незабележими); задният край на пронотума (гръдния щит) е слабо, но ясно връзан и образува плитка изрезка; простернумът има израстък (понякога при нимфите е неясен), който е изтънен в края, но не е заострен; цветът на тялото е кафяв или кафяв с черни петна.

Видът има едно поколение годишно, излюпва се от май (низините) до юли (високите планини), а възрастни се срещат от юли до август, съответно в планините – до октомври (Чобанов 2009). Оплодените женски снасят яйцата си в почвата, където те презимуват.

Видът е широко разпространен у нас, като присъства с две екологични форми – западна (в планините и предпланините на западна и централна България) и източна (в низините и предпланините на източна България). Западната форма обитава отворени каменисти, основно карбонатни, терени над 700-800 m надморска височина, а източната се среща в сухи тревисти, тревисто-храстови и разреждени горски местообитания до 700 m надморска височина.

В западната част на страната (от Западна Стара планина на юг и югоизток до Средни Родопи включително) видът обитава хълмистия и планински пояс, където е характерен за открити слънчеви каменисти терени, обрасли с рядка тревиста и тревисто-храстова растителност в пояса на планинския или полупланинския климат. Височинната граница на разпространение зависи от климатичните и микроклиматични особености на района (географска ширина, изложение на склона, скален състав, растителност). Така например, в района на Западна Стара планина и Врачански Балкан видът е установен между 480 и 1300 m н.в.; на Витоша – между 900 и 1100 m н.в.; на Осогово – между 900 (по изключение на 700) и 1650 m н.в.; на Рила – между 900 и 1750 m н.в.; на Алиботуш – между 1500 и 1750 m н.в.; на Беласица – между 1650 и 1850 m н.в. Почти всички популации са установени в карстови райони, с изключение на популацията на Беласица, където основата не е варовик, но е възможна повърхностната му поява като примес; поради това и не са изяснени причините за ограничената площ на тази популация, но във всеки случай това е свързано с микрохабитатните характеристики. За западната популация е характерно обитаването на слабо повлияни от антропогенна намеса райони (което вероятно е свързано и с предпочитането на бедни на почва каменисти терени със специфичен микроклимат) и силната фрагментация на популациите.

В Източна България (Добруджа и изолирано в Дунавската равнина, югоизточната част на Средна Стара планина, южните склонове и долините на Източна Стара планина, Източни Родопи (ограничено в Средни Родопи), Сакар, Странджа и съседните райони) *P. caloptenoides* обитава низинния и хълмист пояс, като по склоновете на планините се изкачва до около 600-700 m н.в. (в зависимост от географската ширина и климатичните особености на района). Въпреки че тук той също предпочита сухи каменисти места (често на варовикова основа), разпространението му не е така силно обвързано с оголени каменисти места, а се определя от разпространението на ксеротермните дъбови гори. Тук видът е силно зависим от климатичните особености на хабитатите и при условията на най-силно влияние на Средиземноморския климат и Черно море, се среща в голяма численост в мезоксерофитни условия, както в открити, така и в частично закрити местообитания в рамките на разредените дъбови гори. Източната популация на вида, за разлика от западната, е значително по-толерантна към антропогенно влияние и дори частично навлиза в обработваеми площи, пасища и др.

В Североизточна България, на територията на защитена зона Суха река, както и ограничено в песъкливи местообитания покрай р. Дунав, са установени изолирани популации на ограничена площ, обитаващи най-добре запазените хабитати със степен и лесостепен характер. Тук видът показва значителна стенотопност (привързаност към определен хабитат) и избягва обработваемите площи. От екологична гледна точка тази популация се доближава до типичната източна популация и е възможно да представлява остатък от по-широкото ѝ разпространение в близкото геологично минало.

В резултат на проведените теренни изследвания по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“, популацията на *P. caloptenoides* у нас следва да бъде разглеждана като (поне) две

обособени екологични форми на вида, всяка със специфични изисквания към факторите на средата.

Характеристики на местообитанията. Западната популация представлява планински обособена форма със специфични изисквания към хабитата (с изразена стенотопност) и предпочитание към мезо- или микротермните характеристики на климата, и вероятно с реликтен характер на съвременното си разпространение. Източната популация показва характерни особености на термофил със слаба привързаност към характера на местообитанието (евритопен тип) и предпочитание към макротермните характеристики на климата при достатъчна въздушна влажност. Това вероятно е и причината с нарастването на географската ширина популациите да се концентрират в речните долини. Възможно е източната популация да се отнася към таксона *P. caloptenoides brunneri* (Stal, 1876), т.е. да притежава подвидов или дори видов ранг, но изясняването на този въпрос е тема на бъдещи изследвания. На този етап приемаме две форми на вида - “западна екологична форма” и “източна екологична форма”.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по Директива за местообитанията през 2013 г., състоянието на вида е благоприятно по повечето параметри, с изключение на неблагоприятни-незадоволителни оценки (U1) за перспективи и обща оценка в Континенталния биогеографски регион. При докладването през 2019 г. всички параметри в трите биогеографски региона са оценени като благоприятни. Посочени са следните заплахи: Косене или косене на пасища; Интензивна паша или косене на пасища и ливади; Пожари; Използване на химикали за растителна защита в селското и горското стопанство.

Видът е записан в Стандартните формуляри за данни на 36 зони, като при работата по проект „Разработване на специфични и подробни природозащитни цели на ниво защитена зона за петнадесет зони от екологичната мрежа Натура 2000 в България“ е добавена зона „Арчар“.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр за данни (СФ) за защитена зона Конявска планина видът е рядък в зоната, данните са със средно качество (M), популацията е под 2% от националната (C), съхранението е добро (B), популацията е неизолирана (C), а цялостната оценка е добра (B).

Species				Population in the site						Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
I	4053	<i>Paracaloptenus caloptenoides</i>			p	2	2	localities	R	M	C	B	C	B

5. Анализ на наличната информация

Според доклад, публикуван на сайта на информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000 (<https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/Home/ProtectedSite?code=BG0000113&siteType=HabitatDirective>), видът е установен в 2 находища с 5 точкови локации (виж също картите в доклада), а потенциалните местообитания заемат 1538,8 ha. Относителната плътност от три трансекта варира от 35 до 1000 индивида на хектар, като средната плътност за зоната е около 568 индивида на хектар. Състоянието на популациите на вида в зоната е оценено като средно (неблагоприятно-незадоволително),

основно поради залесяването с нетипични за местообитанията на вида дървесни видове. При настоящия проект зоната беше посетена на 2.11.2022, като периода съвпада с крайна фаза от развитието на вида. Въпреки това, екземпляри бяха установени в три точкови находища в района на село Боснек между 1000 и 1120 m н.в. При посещението бяха обходени местообитания на вида, като е отчетено частично залесяване с бор.

Параметрите за популация и местообитание и техните целеви стойности, са съобразени и съвместими с досега определените в Ръководството за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България⁶, Методиката за определяне на природозащитното състоянието на видовете⁷, както и Методиките за оценка на състоянието и мониторинг на вида (Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие)⁸. Предлаганите промени са с цел да бъдат по-добре отразени екологичните изисквания на вида, както и да бъде получена по-адекватна оценка за промените в неговото състояние и свързаните с това мерки и специфични цели в зоните. Като по-адекватна и отговаряща на досегашните практики за събиране и анализ на данни в България предлагаме мерната единица на параметъра за състояние на популацията да е „Брой квадрати с размер 1x1 km, с доказано присъствие на вида“.

Находките на вида попадат в 6 квадрата 1:1 km. Проведените полеви изследвания показаха, че потенциалните местообитания на вида са значително по-ограничени от посочените в докладването, основно поради високата влажност. Видът е разпространен почти изцяло в района на село Боснек и язовир Студена, като тук за потенциални местообитания считаме посочените в доклада за вида „територии с оптимални условия“. Те заемат площ от 309,14 ha и попадат върху 18 квадрата 1:1 km.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметрите и специфичните цели са представени в таблицата по-долу.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели за опазване
Популация: пространствен обхват на популацията	Брой клетки от гريد 1:1 km с доказано присъствие на вида	Минимум 6	Находките на вида попадат в 4 квадрата 1:1 km, а потенциалните местообитания покриват 18 квадрата.	Поддържане на най-малко 6 квадрата с присъствие на вида в зоната.
Популация: Плътност на популацията	Брой индивиди на хектар	568	Установяването относителната плътност на популацията се провежда по случайно подбрани в рамките на местообитанието трансекти с ширина 1 метър, като резултата от няколко трансекта се осреднява и се екстраполира към 1 хектар. Изследванията се провеждат в ранната част на сезона на срещане на възрастните индивиди от западната	Поддържане плътността на популацията в зоната от най-малко 568 индивида на хектар.

⁶ <http://bbf.biodiversity.bg/document-190>

⁷ <https://natura2000.egov.bg/>

⁸ <http://eea.government.bg/bg/bio/opos/activities-results/biezghrbnachni-zhivotni>

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели за опазване
			екологична форма – обикновено първата половина на август.	
Местообитание на вида: Площ на потенциалните местообитания на вида в зоната	ha	Най-малко 309 ha	Западната екологична форма на вида предпочита сухи тревисти местообитания върху карбонатен субстрат в планините и предпланините.	Поддържане на площта на потенциалните местообитания на вида в зоната в размер от най-малко 309 ha
Местообитание на вида: Качество на местообитанията на вида	% от потенциалните местообитания на вида	По-малко от 5% увредени участъци в площта на потенциалните местообитания на вида	Местообитанията на вида са частично деградирани в резултат на залесяване с нетипични дървесни видове – основно бор. Недопускане залесяване с нетипични дървесни видове. Поддържане местообитанието чрез превенция на пожари, интензивна паша и залесяване с нетипични видове, така че увредените участъци да са по-малко от 5% от площта на местообитанието на вида. Пашата не трябва да надхвърля 1 животинска единица на хектар и е препоръчително да се избягва пашата на едър рогат добитък.	Подобряване качеството на местообитанията на вида до достигане на целевите стойности.

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Предложените промени в СФ не се дължат на промени в реалното състояние на вида в защитената зона, а са в резултат от предложената промяна на единицата за оценка на популацията и от натрупването на нови данни. Изоляцията е променена на В, тъй като западната екологична форма е обитател на планински райони и в рамките на 33 „Витоша“ е силно ограничена и значително изолирана от съседни популации на вида.

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
I	4053	<i>Paracaloptenus caloptenoides</i>			p	6	18	grid 1x1 km	R	G	C	B	B	B

8. Цитирана литература

Чобанов, Д.П. (2009). Анализ и оценка на фаунистичното разнообразие на правокрилите насекоми (Orthoptera) в България. Институт по зоология, Българска академия на науките, София. Дисертация за присъждане на научно-образователната степен “Доктор”. 565 стр.

Автор: Драган Чобанов

3.10 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 6179 *PHENGARIS NAUSITHOUS*

1. Код и наименование на вида: 6179 *Phengaris nausithous* - Фенгарис

2. Кратка характеристика на целевия обект

Дребна (32–38 mm с разперени крила) дневна пеперуда от семейство Lycaenidae. Отгоре предните крила при мъжките са тъмносини с метален блясък, с широк черен кант и черни жилки, и редица от черни постдискални продълговати петна. При женските са едноцветни, кафяви, с едва забележим виолетов оттенък. Задните крила са като предните, при женските са без постдискални петна. Отдолу и двата чифта крила при двата пола са канеленокафяви, с редица от постдискални петна със светъл ореол. Без предварителен опит в определянето може да се сбърка с редица други видове от родовете *Phengaris* и *Polyommatus*. Ларвите първоначално се хранят със *Sanguisorba officinalis*, в последна възраст преминават към мирмекофилия и живеят в гнезда на мравки (*Myrmica scabrinodis* Nylander, 1846 и *M. rubra* (Linnaeus, 1758)). Видът е с едно поколение годишно, като имагиналната фаза е през юни и юли. Пеперудите летят около хранителното растение и често кацат по съцветията му, където лесно се разпознават.

Phengaris nausithous е включен в Приложения II и IV на Директива 92/43/ЕИО, заради стесняването на ареала на разпространението му. Видът не е включен в Червената книга на България (2015). Карта на разпространението на вида в България е представена в статията на Kolev (2002).

Характеристики на местообитанието: В момента видът се среща в три находища в България: в района на Суходол, близо до Владая и до Мърчаево, с надморска височина 600–800 m. Местообитанията са сравнително сухи ливади с наличие на *Sanguisorba officinalis* (лечебна динка), за разлика от местообитанията в Централна Европа, които често са влажни ливади (Kolev 2002). Освен наличието на хранително растение, от особено значение е височината на тревостоя, като има положителна корелация между нея и плътността на популациите (Dierks & Fisher 2009). Наличието на дървета и храсти в покрайнините на поляните с популации на пеперудата също показва значителна положителна корелация (Körösi et al. 2011). По тази причина голямо влияние върху вида оказват пашата (негативен ефект), времето на косене (ако се косят ливадите, трябва да е възможно най-късно), и обрастването с храсти и дървета в самите ливади (негативен ефект) (Buszko 2008). Влияния, които променят целостта на растителната покривка (ненавременна коситба, интензивна паша, пожари, цялостно обрастване) имат силно отрицателен ефект върху популацията.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2013 г. (за периода 2007–2012 г.), състоянието на вида е благоприятно по всички параметри (FV) в района му на разпространение (Континентален). Впоследствие, при докладването по същата директива през 2019 г. (за периода 2013–2018 г.), състоянието по параметри ареал и популация е променена на неизвестна, а оценката за бъдещи перспективи и общата оценка са променени на неблагоприятни. Заплахите и въздействията върху вида основно са: използване на инсектициди, пожари, застрояване или увреждане на тревните местообитания.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр (СФ) за защитена зона „Витоша“, липсват данни за размер на популацията, видът е много рядък, данните за вида в зоната са недостатъчни, зоната е отговорна за опазване на по-голямата част от националната популация (между 15 и 100%), степента на опазване е „А“ (отлично съхранение), популацията е изолирана (оценка „А“), а общата оценка е „А“ (отлична).

Species					Population in the site					Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D		A/B/C	
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
I	6179	<i>Phengaris nausithous</i>			P				V	DD	A	A	A	A

5. Анализ на наличната информация

Според доклада по картирането от 2013 г. видът не е установяван в зоната. Моделът на разпространение е базиран изцяло на присъствие на потенциални местообитания, две относително нови находища от райони извън зоната (при Владая и Мърчаево), както и едно историческо находище (Бояна) в местообитание, което вече не съществува. Третото съвременно находище е отдалечено от зоната на по-голямо разстояние, в района на Суходол. Има стари данни от Горна баня. При теренни проучвания през 2022 г. беше изследвано известното находище на вида близо до зоната, отдалечено на 850 m от границата ѝ (при Владая, между в.з. Люлин и в.з. Черния кос) и бяха наблюдавани индивиди. В самата зона „Витоша“ *P. nausithous* не беше регистриран. Площта на потенциалните местообитания на вида в зоната са много малко, едва 21,92 ha (доклад от 2013 г.). Известните две находища на вида в непосредствена близост трябва да бъдат включени в рамките на зона „Витоша“, за да бъде осигурено бъдещото му съществуване в България. Освен споменатите три, в момента не са известни други съвременни находища на пеперудата в страната. Не беше регистрирана промяна в площта и качеството на потенциалните местообитания в зона „Витоша“.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели за опазване
Популация: пространствен обхват на популацията	Брой клетки от гريد 1x1 km с доказано присъствие на вида	неизвестна	При картирането на зоната (доклад от 2013 г.) видът не е установен в границите ѝ. Известни са само три находища в момента за цялата страна: на 850 m и на 600 m от границата на зоната в районите на Владая и Мърчаево, и в района на Суходол. Първите две трябва да бъдат включени в границите на зоната, за да се осигури съществуването на вида в България. Препоръчва се обследване на възможността за включване на известните две находища на вида (Владая и Мърчаево) в границите на зона „Витоша“.	Междинни цели: Установяване на квадрати с реално присъствие на вида в зоната в потенциални местообитания до 2027 г.
Популация: Плътност на популацията	Брой индивиди / ha	минимум 2 индивида/ ha	Видът може да бъде отчетен при внимателно наблюдение на растението <i>Sanguisorba officinalis</i> , по съцветието на което пеперудите прекарват голяма част от времето. Наблюдаваната численост през 2022 г. (регистрирани 4 индивида в полигон с площ около 9 ha при	Поддържане на плътност на популацията на вида в зоната в размер на поне 2 индивида/ha, която се отчита в оптималния период за наблюдение през

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели за опазване
			еднократно наблюдение) дава плътност от около 2 индивида/ha. От важност е отчитането да става в правилния период.	юни–юли.
Местообитание на вида: Площ на потенциалните местообитания на вида в зоната	ha	Най-малко 21	При теренните проучвания през 2022 г. бяха посетени потенциални местообитания на вида, включително известно находище извън зоната. Площта на ниво зона не изглежда да е променена.	Поддържане на площта на потенциалните местообитания на вида в зоната около целевата стойност от най-малко 21ha.
Местообитание на вида: Качество на потенциалните местообитания на вида в зоната	% на територии с добро качество на потенциалните местообитания на вида	100% от потенциалните местообитания на вида в зоната	Местообитанията на вида в България са сухи ливади с наличие на <i>Sanguisorba officinalis</i> . От голяма важност са височината на тревостоя (необходима е висока трева), както и наличието на дървета и храсти в покрайнините на ливадите. В потенциалните местообитания на вида в зоната не се наблюдават негативни влияния.	Поддържане на целевата стойност от 100% от площта на потенциалните местообитания с висока трева, наличие на <i>Sanguisorba officinalis</i> и обграждане с дървесно-хростова растителност.

7. Необходимост от промени в СФ за защитената зона

Необходима е промяна в СФ. Тя се налага поради необходимостта да се промени единицата за популация. За момента стойността на размера е неизвестна, тъй като няма регистрации на вида в границите на зоната. Промените са отбелязани с червено.

Species				Population in the site						Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
I	6179	<i>Phengaris nausithous</i>			p			1x1 km grid	V	DD	A	A	A	A

8. Цитирана литература

- Abadjiev, S. (2001). An atlas of the distribution of the butterflies in Bulgaria (Lepidoptera: Hesperioidea & Papilionoidea) (No. 22). Pensoft Publishers.
- Buszko, J., Masłowski, J. (2008). Motyle dzienne Polski. Koliber, Nowy Sącz, 274 pp.
- Dierks, A., Fischer, K. (2009). Habitat requirements and niche selection of *Maculinea nausithous* and *M. teleius* (Lepidoptera: Lycaenidae) within a large sympatric metapopulation. Biodiversity Conservation 18 (3663).
- Kolev, Z. (2002). The species of *Maculinea* van Eecke, 1915 in Bulgaria: distribution, state of knowledge and conservation status (Lycaenidae). Nota lepidopterologica 25 (2/3): 177–190.
- Körösi, A., Örvössy, N., Batáry, P., Harnos, A., Peregovits, L. (2011) Different habitat selection by two sympatric *Maculinea* butterflies at small spatial scale. Insect Conservation and Diversity 5 (2): 118–126.

- Langourov, M. (2022). Butterflies of Bulgaria. Photographic field guide. National museum of Natural History, Bulgarian Academy of Sciences, Sofia, 353 pp.
- Бешков, С. (2011). Пеперудите в България включени в Натура 2000. Ръководство за полево определяне. Дирекция на Природен парк „Витоша“, София. 151 с.
- Бешков, С. (2014). Определител на дневните пеперуди в Природен парк „Витоша“. Том 1. Дирекция на Природен парк „Витоша“, София, 296 с.
- Големански, В. и др. (ред.). 2015. Червена книга на Република България, Том 2 - Животни. БАН & МОСВ, София.

Автор: Боян Златков

3.11 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ за 4042 *Polyommatus eroides*

1. Код и наименование на вида: 4042 *Polyommatus eroides* – Полиоматус

2. Кратка характеристика на целевия обект

Сравнително дребна (32–35 mm в размах) дневна пеперуда от семейство Лусаенidae. Крилата отгоре при мъжките са блестящи, тъмносини с метален оттенък, тънък черен кант и тъмни жилки, навлизащи от дискалната област в канта. Дискалното петно понякога е добре видимо. Кантът на задните крила е с по една едра черна точка между жилките. Женските са бежовокафеникави от горната страна, с дискално петно и с маргинална ивица от оранжеви петна. Дистално от маргиналната ивица на задните крила отдолу следва редица от черни петна между жилките. Ресните са бели и при двата пола. От долната страна при мъжките двете двойки крила са пепеляво-сиви. Субмаргиналната област на задните крила е със субмаргинална ивица, съставена от оранжеви клиновидни петна между жилките, със заострени черни върхове и черна точка в основата. Основата на задното крило е със синьо-зеленикав оттенък. На предните крила отдолу субмаргиналната област е бледа, оранжевите петънца са силно редуцирани. Може да се сбърка с над 20 вида от семейството. Видът достига западната граница на ареала си в централната част на Балканския полуостров, където на места се припокрива с ареала на близкия вид *Polyommatus eros* (често двата са считани за подвидове на един вид).

Видът е разпространен в Югоизточна и, фрагментирано, в Източна Европа, като на изток достига Турция и Западен Сибир. В зависимост от географската ширина се среща от равнините (мезофитни ливади, степи и лесостепи) докъм 2000 m н.в. в планините на Югоизточна Европа. Ларвите му се хранят с бобови растения от родовете *Chamaecytisus*, *Oxytropis*, *Astragalus*, както и с *Genista depressa* и е възможна факултативна мирмекофилия (Klimczuk 2005), което обуславя в голяма степен разпространението на имагото.

Polyommatus eroides е включен в Приложения II и IV на Директива 92/43/ЕИО, заради силното намаляване на ареала му в Европа с 50-80% между 1970 и 1995 година и фрагментираното му разпространение с малки популации, поради което е счетен и за критично застрашен в Европа (van Swaay & Warren 1999). По-късно е третиран в рамките на вида *Polyommatus eros* (Ochsenheimer, 1808), който е считан за почти засегнат (Near Threatened) (van Swaay et al. 2010). Въпреки това, поради недостатъчните генетични данни, статусът на двата таксона е все още недоизяснен (Wiemers & Fiedler 2007). Видът не е включен в Червената книга на България (2015).

Характеристики на местообитанието: В България се среща във високите планини, като е по-чест в Западна и Югозападна България, обикновено между 600 и 2400 m н.в., с по-голяма плътност на популацията между 1200 и 2200 m н.в. Обитава мезофитни поляни в горския и над горския пояс, в покрайнини на гори и речни долини

(екотон), най-често на варовит терен, обрасли с естествена богата тревиста и тревисто-хростова растителност, с участие на бобови растения от родовете *Chamaecytisus*, *Oxytropis*, *Astragalus*, *Genista*. Площта на хростовите и дървесни видове следва да бъде до 10% от площта на местообитанието на вида.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2013 г. (за периода 2007–2012 г.), видът е в благоприятно състояние по всички параметри в двата биогеографски региона. Според докладването по същата директива през 2019 г. (за периода 2013–2018 г.), оценките за ареал, популация и обща оценка за Континенталния регион са променени на неизвестни. В Алпийския биогеографски регион оценката по всички параметри остава благоприятна. Според общия доклад за вида територии с влошено качество са участъци с използване на инсектициди, опожарени територии, застрояване или увреждане на тревни и хростови площи. При последните проучвания през 2020 година, осушаването на местообитанието, обедняване на растителността и най-вече липса на обраствания от зановец, както и при видимо нарушаване (деградация) на местообитанието от прекомерно утъпкване и наторяване от едър рогат добитък, видът видимо намалява или липсва. Пасищното натоварване сериозно уврежда качеството на местообитанието на вида, а ларвите биват изяджани случайно, заедно с растителната маса. Друга сериозна заплаха е директната промяна на хабитата под антропогенно въздействие. Видът е включен в Стандартните формуляри на 20 зони.

4. Състояние на ниво защитена зона

Според СФ за зона „Витоша“, видът е рядък в зоната (R), данните за вида са базирани на груби оценки, (P) оценката за популация е до 2% от националната популация на вида (C), степента на опазване е „А“ (отлично съхранение), популацията е изолирана (оценка „А“), а общото състояние е „А“ (отлична стойност).

Species					Population in the site					Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
I	4042	<i>Polyommatus eroides</i>			p	2349	4699	i	R	P	C	A	A	A

5. Анализ на наличната информация

До момента е известно едно находище на вида в зоната в потенциално местообитание. То е от картирането през 2013 г., като същото беше посетено отново през 2022 г. във връзка с настоящия доклад и така съществуването на вида там беше потвърдено. Не са известни други публикувани научни данни. Площта на потенциалните местообитания на вида в зоната е с относително голям дял, 6 695,60 ha, като съгласно доклада по картирането точковото находище попада в „оптимално местообитание“. Не са установени промени в площта и качеството на потенциалните местообитания. Необходими са допълнителни проучвания, за да се съберат допълнителни данни за популационните параметри на вида.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели за опазване
Популация: пространст-	Брой клетки от	минимум 1	Видът е известен от едно точково находище в	Поддържане на минимум 1 клетка от

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели за опазване
вен обхват на популацията	гريد 1x1 km с доказано присъствие на вида		потенциално местообитание с голяма площ. По всяка вероятност е разпространен и в други квадрати на зоната, но това трябва да бъде проучено допълнително.	гريد 1x1 km с доказано присъствие на вида. Междинна цел: установяване присъствие на вида в квадрати с потенциални местообитания чрез допълнителни теренни проучвания до 2027 г.
Местообитание на вида: Площ на потенциални теместообитания на вида в зоната	ha	Най-малко 6 695	Според модела на разпространение на вида, представен при докладването от 2013 г., площта на потенциалните местообитания в зоната е 6 695,60 ha. Не са установени фактори, които да повлияят на площта на потенциалните местообитания на вида в зоната.	Поддържане на площта на потенциалните местообитания на вида в зоната около целевата стойност най-малко 6 695 ha.
Местообитание на вида: Качество на потенциалните местообитания на вида в зоната	% на територии с добро качество на потенциалните местообитания на вида	100% от потенциалните местообитания на вида в зоната, наличие на смесени мезофитни тревисто-храстчеви съобщества с участието на <i>Chamaecytisus absinthioides</i> (зановец).	Разпространението на вида в защитената зона се обуславя от наличието на смесени мезофитни тревисто-храстчеви съобщества с участието на <i>Chamaecytisus absinthioides</i> (зановец). При проучване в други зони, където видът се среща, се установи, че осушаване на местообитанието, обедняване на растителността и най-вече липса на обраствания от зановец, както и при видимо нарушаване (деградация) на местообитанието от прекомерно утъпкване и наторяване от едър рогат добитък, видът видимо намалява или липсва. Пасищното натоварване сериозно уврежда качеството на местообитанието на вида, а ларвите биват изяддени случайно, заедно с растителната маса. Не са установени увредени местообитания.	Поддържане на целевата стойност от 100% от площта на потенциалните местообитания с наличие на смесени мезофитни тревисто-храстчеви съобщества с участието на <i>Chamaecytisus absinthioides</i> (зановец).

7. Необходимост от промени в СФ за защитената зона

Във връзка с промяна на мерната единица за големина на популацията е необходима промяна в стандартния формуляр, макар че стойностите подлежат на промяна предвид заложената междинна цел. Предложените промени са в червено.

Species				Population in the site						Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
I	4042	<i>Polyommatus eroides</i>			P	1		1x1 km grid	R	P	C	A	A	A

8. Цитирана литература

- Klimczuk, P. (2005). The larval host plant of *Polyommatus eroides* (Frivaldsky, 1835) (Lycaenidae) from Poland with comments on the life history. *Nota lepidopterologica*, 28(2): 103–111.
- van Swaay, C. A. M., Warren, M.S. (1999). *Red Data Book of European Butterflies (Rhopalocera)*. Nature and Environment No. 99. Council of Europe Publishing, Strasbourg, 260 pp.
- van Swaay, C., Wynhoff, I., Verovnik, R., Wiemers, M., López Munguira, M., Maes, D., Sasic, M., Verstrael, T., Warren, M., Settele, J. (2010). *Polyommatus eros*. The IUCN Red List of Threatened Species 2010: e.T161246A5393539. Downloaded on 24 June 2021.
- Wiemers, M., Fiedler, K. (2007). Does the DNA barcoding gap exist?—a case study in blue butterflies (Lepidoptera: Lycaenidae). *Frontiers in zoology*, 4(1): 1–16.
- Големански, В. и др. (ред.). 2015. Червена книга на Република България, Том 2 - Животни. БАН & МОСВ, София.

Автор: Боян Златков

3.12 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ за 1087 *ROSALIA ALPINA*

1. Код и наименование на вида: 1087 *Rosalia alpina* – Алпийска розалия

2. Кратка характеристика на целевия обект

Възрастното насекомо е с дължина 15-38 mm. Главата е удължена, преднегръба закръглен, с чифт шипчета отстрани, елитрите са удължени, с паралелни страни. Основният цвят е сиво-син. На предният край на преднегръда има черно петно, а на елитрите черна напречна препаска през средата и два чифта петна – едно в основата и едно на върха на елитрите. Антените са 11-членести, като 3-то до 8-мо членчета имат на върха снопче от черни четинки. Алпийската розалия обитава предимно буковия пояс (т.е., в Южна Европа предимно в планините), като предпочита стари разредени букови гори и колонизира стари (с мъртви части), умиращи или умрели дървета, обикновено огрени от слънцето. Въпреки това, видът се среща в по-широк диапазон местообитания, от влажни гори в низините до 2000 m н.в. в планините, и може да колонизира множество видове от семействата Aceraceae, Betulaceae, Fagaceae, Oleaceae, Tiliaceae, Ulmaceae (информацията е обобщена в Sampanago et al. 2017). Възрастните са активни през деня с пик на активност в обедните и ранните следобедни часове. Видът е сравнително мобилен, но възрастните могат да летят, като максималното регистрирано разстояние на придвижване е 1.5 km (Drag et al. 2011). Възрастните живеят кратко (2-3 седмици) и

вероятно не се хранят. Имагото се среща в периода юни-септември, като най-висока активност се забелязва в периода от средата на юли до средата на август. Женските снасят яйцата си върху мъртви части от дървета – сухи или разлагащи се стволоче, клони и пънове, както голи, така и покрити с кора, като предпочитат голи, огрети от слънцето стоящи стволоче с дебелина над 20 см. Въпреки че предпочита дървесината на бука, видът използва множество широколистни видове и дори в букови гори често се развива в явор или бряст. Заплахи за вида са подмладяването на горите, както и временно складиране на отсечени трупи в местообитанието и последващото им отстраняване, при което се отнемат снесените в тях яйца.

Rosalia alpina е включен в Приложения II и IV на Директива 92/43/ЕИО поради фрагментираните му и намаляващи популации, особено в Централна Европа. Видът не е включен в Червената книга на България (2015).

Характеристики на местообитанието в България: Алпийската розалия се среща предимно в планинските райони на страната, по-рядко в низините, като достига докъм 1200-1500 m надморска височина. Обитава разнообразни широколистни и смесени гори, като типично е свързана с дъбово-габъровия и буковия пояс. Местообитания на вида може да са 9110, 9130, 9150, 91W0, 91S0, 91G0, 9170, 91M0, 91I0, 91AA, 91H0, 9180, 91Z0, 9260, 9270, 91E0. От основно значение за местообитанието на вида е наличието на мъртва дървесина.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладванията по Директива за местообитанията през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.) и през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), състоянието на вида е благоприятно по всички параметри (FV) в Континенталния, Черноморския и Алпийския биогеографски региони.

Видът е записан в Стандартните формуляри за данни на 109 зони.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр за данни (СФ) за защитена зона „Витоша“, данните за вида в зоната са недостатъчни (DD), оценката за популация е до 2% от националната популация на вида, степента на опазване е „А“, популацията е неизоллирана (оценка „С“), а общото състояние е „В“.

Species					Population in the site					Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
I	1087	<i>Rosalia alpina</i>			p				P	DD	C	A	C	B

5. Анализ на наличната информация

Видът не е установен в зоната, а потенциалните местообитания заемат 2954.43 ha (специфичен доклад за вида в защитената зона, публикуван на страницата на Информационната система на защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000).

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Специфичните цели за опазване на вида в защитената зона са формулирани по показателите в таблицата по-долу. Параметрите и техните стойности за добро състояние са съобразени с Методиката за определяне на природозащитното състояние на

видовете ⁹, както и с новите изследвания за екологията на вида (виж цитираната литература).

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели за опазване
Популация: Пространствен обхват на популацията	Брой квадрати 1:1 km с регистрация на индивиди или техни останки	неизвестна	До момента, видът не е установен. Очаква се при бъдещи проучвания видът да бъде формулирана е междинна цел.	Междинна цел: Да се проведат проучвания за определяне пространствения обхват на популацията на вида в защитената зона до 2031.
Местообитание: Площ на потенциалните местообитания на вида в зоната	ha	Най-малко 2954 ha	Съгласно специфичния доклад за вида в зоната, публикуван в „Информационна система за защитени зони от екологичната мрежа Natura 2000 на МОСВ“, площта на потенциалните местообитания е от около 2954.43 ha.	Поддържане на площта на потенциалните местообитания на вида в зоната в размер от най-малко 2954ha.

7. Необходимост от промени в СФ за защитената зона

Необходима е промяна в СФ. Промяната се налага поради необходимостта да се промени единицата за популация.

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
I	1087	<i>Rosalia alpina</i>			p			grid 1x1 km	P	DD	C	A	C	B

8. Цитирана литература

Campanaro, A., Redolfi De Zan, L., Hardersen, S., Antonini, G., Chiari, S., Cini, A., Mancini, E., Mosconi, F., Rossi de Gasperis, S., Solano, E., Bologna, M.A., Sabbatini Peverieri, G. (2017). Guidelines for the monitoring of *Rosalia alpina*. In: Carpaneto, G.M., Audisio, P., Bologna, M.A., Roversi, P.F., Mason, F. (Eds) Guidelines for the Monitoring of the Saproxylic Beetles protected in Europe. Nature Conservation 20: 165–203.

Drag, L., Hauck, D., Pokluda, P., Zimmermann, K., Cizek, L. (2011). Demography and dispersal ability of a threatened saproxylic beetle: a mark-recapture study of the rosalia longicorn (*Rosalia alpina*). PLoS ONE 6: e21345.

Големански, В. и др. (ред.). 2015. Червена книга на Република България, Том 2 - Животни. БАН & МОСВ, София.

Автори: Ростислав Бекчиев, Румяна Костова

4 РИБИ

4.1 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 5088 *BARBUS CYCLOLEPIS*

1. Код и наименование на вид: 5088 *Barbus cyclolepis* – Маришка мряна

2. Кратка характеристика на целевия обект

Риба от сем. Шаранови (Cyprinidae). Риба със средни до едри размери. Тялото е удължено, ниско, със сплеснато коремче. Главата е къса, ниска. Люспите в страничната линия са 64-71 + 3-4. Има 15-25 реда люспи около опашното стъбло. Устата е долна, с две двойки мустачки на долната устна. Самата долна устна е дебела, със средна подута подложка. Главата, гърбът, страните и перките са с големи, неправилни черни петна/точки. Последният твърд лъч на гръбната перка е фино назъбен отзад на около 2/3 от дължината си. Опашната перка е с 16-19 лъча.

Видът е разпространен в Егейския басейн, на изток от басейна на р. Вистонис; част от реките в черноморския басейн на територията на Република Турция в Странджа.

Полово съзрява на 2-3 г. Видът е реофилен, потамодромен – целият си жизнен цикъл прекарва в сладки води – реки и потоци. Осъществява размножителни миграции срещу течението на относително малки разстояния, но те са от изключителна важност за поддържане на жизнеспособността на популациите.

Не е много чувствителен към качеството на водата, въпреки че принадлежи към гилдията на така наречените „по-малко толерантни“ видове.

Характеристики на местообитанието в България. Видът е представен в реките от Егейския басейн – водосборите на Струма, Места, Доспатска, Арда, Марица и Тунджа. Дънна риба, активен плувец. Обитава горни и средни участъци на реки с бърза, чиста и добре наситена с кислород вода, в планински, полупланински и равнинни райони. Най-често обитава дънни местообитания с преобладаване на пясъчно-чакълести субстрати. Храни се с дребни безгръбначни и по-рядко водорасли. Размножава се през април - юни.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Видът маришка мряна *Barbus cyclolepis* по време на картирането е оценяван под името на друг вид (*B. plebejus*), който реално не обитава България. Впоследствие това несъответствие е коригирано и е приет реалния и самостоятелен статут на вида *Barbus cyclolepis* за докладване.

Съгласно доклада по Чл. 17 от Директивата за местообитанията през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), видът има неизвестно природозащитно състояние в Континенталния биогеографския район, с изключение на местообитанието на вида, определено като благоприятно. За вида маришка мряна *Barbus cyclolepis* при първото докладване през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.), състоянието е определено като „Благоприятно“, но тогава видът е оценяван и докладван като еквивалентен на друг вид *Barbus plebejus*. Впоследствие това несъответствие е коригирано и е приет самостоятелния статут на вида *Barbus cyclolepis*. за При второто докладване състоянието на вида да е определено като „Неизвестно“.

Източник на информация: <https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=3&group=Fish&country=BG&region>

Видът е предмет на опазване в 49 защитени зони от мрежата Natura 2000 (посочен в СФ с оценка различна от D).

Основните заплахи за вида могат да бъдат резюмирани до следните негативни фактори:

- Замърсяване на водите от различни източници (непречистени или недопречистени битови отпадъчни води, вток на биогени и пестициди от земеделски площи, замърсявания с индустриален произход);
- Промяна в: режима на оттока, хидроморфологичните характеристики на местообитанията; фрагментиране на местообитанията в резултат на строителство на хидротехнически съоръжения, коригиране на бреговете и коритото с цел опазване от наводнения.
- Директно унищожаване чрез любителски и браконьерски риболов.

4. Състояние на ниво защитена зона

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Un it	Ca t.	D.qual.	A B C D	A B C		
						Min	Max				Pop.	Co n.	Is o.	Glo.
F	5088	<i>Barbus cyclolepis</i>			p				R	DD	C	C	C	C

Източник:

<https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/Home/ProtectedSite?code=BG0000113&siteType=HabitatDirective>

Информацията в Стандартния формуляр е попълнена въз основа на докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията през 2013 г. В специфичния доклад за зоната в Информационната система за Натура 2000 (<https://natura2000.egov.bg/>) фигурират данните за вида, но под името приморска мряна, *Barbus bergi*, а не за маришката мряна *Barbus cyclolepis*, която е представена в зоната. Популацията в зоната не е оценена в никоя от приетите единици. Видът е представен като рядък в зоната (R). Качеството на данните е определено като „недостатъчно данни“ (DD). Популацията е оценена със „значима представителност“ (C). Нивото на опазване на местообитанията от значение за вида е дефинирано като „средно“ (C). Степента на изолация е ниска „неизолирана популация в рамките на разширен ареал на разпространение“. Общата оценка на значимостта на зоната за опазване на вида е „значима“ стойност (C).

5. Анализ на наличната информация

Видът не е проучен на терен/картиран през 2013 г. по време на проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза Г“.

Досега видът не е съобщаван за реките в зоната.

При полево проучване през 2022 г. по време на проекта за определяне на целите за опазване на вида в защитената зона изследване за вида е извършено в участъка от р. Струма в зоната. Приложен е Подход за мониторинг на риби в реки, приет в Националната система за мониторинг на биологичното разнообразие (<https://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/praktichsko-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/ribi>). В р. Струма в границите на зоната са избрани за пробонабиране трансекти в участъци, които по своите хидроморфологични характеристики са близки до хабитатните изисквания на вида и които биха позволили адекватна оценка на популацията в зоната. Видът не е установен в зоната.

В обхвата на ЗЗ Витоша няма потенциални местообитания за *Barbus cyclolepis*. Участъкът от р. Струма и нейните притоци в обхвата на ЗЗ Витоша по своите

хидроморфологично характеристики се отнасят към пъстървовите води или са малки пресъхващи потоци. Стената на яз. „Студена“ е непреодолима бариера, която възпрепятства навлизане в зоната на риби от по-долните участъци на р. Струма.

Сред заплахите, посочени в Стандартния формуляр от 2021 г., само замърсяване на водите (посочено като заплаха със средна сила) от населени места и/или туристически обекти може да окаже негативно въздействие върху популацията на вида или неговите местообитания.

Участъкът от р. Струма и нейните притоци в зоната са в обхвата на Западнобеломорски басейнов район и са включени във водно тяло BG4ST900L1001 яз. Студена, което по информация от ПУРБ на ЗБР е оценено в Добър екологичен потенциал. По-голяма част от зоната е в границите на ПП „Витоша“, което значително редуцира потенциалните заплахи. Освен това, р. Струма от изворите до с. Боснек и нейните притоци са обект на охрана в границите на вододейна зона.

Няма данни за любителски или браконьерски риболов в зоната.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Не се определят цели, тъй като видът трябва да се изключи от зоната, поради липсата на подходящи местообитания. Видът никога не е установяван в зоната. Речните участъци от басейна на р. Струма се отнасят към пъстървовите води, а стената на яз. „Студена“ представлява непреодолима бариера за проникване в зоната на риби от по-долни участъци на р. Струма. Видът е широко разпространен в България и е често срещан и многочислен в много речни типове (Vassilev, Pehlivanov, 2005; Stefanov, 2007; Apostolou et al, 2023). Според описанието на този показател в СФ, значението на съответната зона за неговото опазване се оценява въз основа на анализ на разпространението и числеността му в национален аспект, а не само на ниво зона. Въз основа на извършен анализ на голям обем налична информация (виж посочените по-горе източници), чрез който са определени типово-специфичните рибни съобщества за всички типове реки в България, се установява, че видът е широко разпространен в територията на страната, като конкретната ЗЗ не включва част от площта на неговите национални местообитания.

От гореспоменатото става ясно, че предложеното изключване на вида от ЗЗ, представлява прецизиране въз основа на допълнителна научна информация и не се дължи на влошаване на популационните параметри, вследствие на отрицателни антропогенни промени. Качеството на актуалните данни се определя като „добро“.

Предложеното изключване отговаря на реалното състояние на вида, предмет на опазване в националната мрежа Натура 2000, като цялата национална популация се опазва извън конкретната ЗЗ, така че не се нарушава кохерентността на мрежата с адекватна представителност.

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Видът 5088 *Barbus cyclolepis* следва да бъде изключен от Стандартния формуляр на зоната.

8. Цитирана литература

Bern Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats. <https://www.coe.int/en/web/bern-convention>

Bohlen, J. 2003. Temperature and oxygen requirements of early life stages of the endangered spined loach, *Cobitis taenia* L. (Teleostei, Cobitidae) with implications for the management of natural populations. Archiv für Hydrobiologie. 157:195-212.

CEN - EN 14011, 2003. Water quality - Sampling of fish with electricity. Brussels, 16 p.

- Dikov, T., J. Jankov, S. Jocev. 1994. Fish stocks in rivers of Bulgaria. – *Polskie Archiwum Hydrobiologii*, 41(3): 377–391.
- Froese, R., D. Pauly. Editors. 2021. FishBase. World Wide Web electronic publication. www.fishbase.org, (06/2021): [Search FishBase \(mnhn.fr\)](https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/BG_art_6_guide_jun_2019.pdf)
https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/BG_art_6_guide_jun_2019.pdf
https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/PublicDownloads/SDF/Site_BG0000113.pdf
- Карапеткова, М. 1994. Гръбначни животни. – В: Русев Б. (ред.), Лимнология на българските дунавски притоци, МОСВ, С., БАН, 175–186.
- IUCN 2021. The IUCN Red List of Threatened Species. Version 2021-2. <https://www.iucnredlist.org>.
- Kottelat, M., J. Freyhof, 2007. Handbook of European freshwater fishes. Publications Kottelat, Cornol and Freyhof, Berlin. 646 pp.
- Michailova, L. 1967. Seltene Fischarten aus der Susswasserfauna Bulgariens. – *Zeitschrift fur Fischerei und deren Hilfswissenschaften*, 15(1/2): 153–160.
- Vassilev, M., L. Pehlivanov. 2005. Checklist of Bulgarian freshwater fishes. – *Acta zool. bulg.*, 57(2): 161–190.
- Булгурков, К. 1958. Рибната фауна в реките на Витоша планина и околните ѝ язовири. – *Изв. на Зоолог. инст.*, 7: 163–194.
- Големански, В. и др. (ред.) 2015. Червена книга на Република България. Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София.
- Дренски, П. 1948. Състав и разпространение на рибите в България. – *Годишник на Софийския университет – Природо-математически факултет*, 44(3): 11–71.
- Дренски, П. 1951. Рибите в България. Фауна на България II. С., БАН, 270 с.
- Живков, М., К. Проданов, Т. Тричкова, Г. Райкова-Петрова, П. Иванова. 2005. Рибите в България – проученост, опазване и устойчиво използване. – В: Петрова А. (ред.), Съвременен състояние на биоразнообразието в България – проблеми и перспективи, Българска биоплатформа, С., "Дракон", 247–282.
- ИАОС. Теренни проучвания на разпространение на видове/оценка на състоянието на видове и хабитати на територията на цялата страна - I фаза. <http://eea.government.bg/bg/bio/opos/activities-results/ribi>
- Информационна система за защитени зони от екологична мрежа НАТУРА 2000.
- Карапеткова, М., М. Живков. 1995. Рибите в България. С., "Гей-Либрис", 247 с.
- Ковачев, В. 1923. Сладководната ихтиологична фауна на България. – *Архив на Министерството на земеделието и държавните имоти*, 3: 1–164.
- Маринов, Б. 1978. Ихтиофауната на българския сектор на река Дунав и нейното стопанско значение. – В: Русев Б., В. Найденов (ред.), Лимнология на българския сектор на р. Дунав. С., БАН, 201–228.
- Михайлова, Л. 1965а. Изследвания върху ихтиофауната в басейна на река Струма. – *Изв. на Зоолог. инст. с музей*, 19: 55–71.
- Моров, Т. 1931. Сладководните риби в България. С., "Художник", 93 с.
- Проект DIR-5113024-1-48 "Теренни проучвания на разпространение на видове/оценка на състоянието на видове и хабитати на територията на цялата страна - I фаза".
- Проект DIR-59318-1-2 „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I", 2013.
- Управление на защитените зони по „Натура 2000“. Разпоредбите на член 6 от Директива 92/43/ЕИО за местообитанията.

Автори: Апостолос Апостолу, Лъчезар Пехливанов, Стефан Казаков

4.2 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 6964 *BARBUS MERIDIONALIS ALL OTHERS*

1. Код и наименование на вида: 6964 *Barbus meridionalis all others* - Черна мряна

Видът *Barbus meridionalis* Risso, 1827 не се среща в България и съгласно препоръките на ЕК на тази позиция следва да се картира и докладва вида *Barbus petenyi* Heckel, 1852.

До момента са картирани и докладвани други видове, релевантни за същата позиция (*Barbus meridionalis all others*, 6964). Комплексът включва *Barbus petenyi* и *Barbus balcanicus*. Двата вида се различават само по молекулярни маркери, имат симпатрично разпространение и са близки по биология. При докладванията за България видът е докладван като *Barbus meridionalis all others* в двата биогеографски региона:

<https://www.eionet.europa.eu/article17/species/summary/?period=5&group=Fish&subject=Barbus+meridionalis&region>

2. Кратка характеристика на целевия обект

От другите видове мрени я отличава последният удебелен лъч в гръбната перка. При черната мряна той е мек и не е назъбен в задния си край. Главата на рибата е източена и удължена. Устата е долна с месести и здрави устни, с два чифта мустачки. Първата двойка мустачки е в ъглите на устата и са по-големи. Втората двойка се намират на върха на муцуната и са по-малки. Обикновено има 9-11 реда люспи между страничната линия и основата на гръбната перка. Между 8 и 10 реда люспи между страничната линия и началото на коремните перки. Горната част на главата е гладка с малки черни точки, по-малки от зеницата. Бузите и хрилните капачета са с тъмни точки. Чифтните плавници са непигментирани. Тялото е с тъмни точки и петна, много по-тъмни от фона. Опашната перка с удължени петна, по-големи от диаметъра на зеницата. Живее на пасажи. Обикновено в тях рибките са от едно люпило, нарастват със сходни темпове и са с едни и същи размери. Максимална дължина 30 см и тегло до 0,5 кг.

Характеристики на местообитанието в България. Разпространен е в басейна на долното течение на Дунав, както и в басейните на някои черноморски реки като Камчия и Батова. Обитава горните и средните участъци на реки и потоци с бързо течение, чиста и богата на кислород вода. Води придънен живот, като се придържа към участъци с пясъчно, чакълесто и каменисто дъно. Наесен слиза към по-дълбоките части на реките, а напролет извършва размножителни миграции, към по-горни течения, където хвърля хайвера си върху чакълесто дъно. Размножението е най-интензивно през април-юни, но може да продължи и по-късно. Храни се с дребни безгръбначни и фитобентос. Застрашен поради баражиране на реките, водовземане и замърсяване, както и с изменение на хидрологичните и хидроморфологичните характеристики на местообитанието.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно двата доклада по чл. 17 от Директивата за местообитанията, през 2013 (за периода 2007-2012 г.) и през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), видът има благоприятно природозащитно състояние в Континенталния биогеографски регион по всички параметри.

В Алпийския биогеографски регион съгласно двата доклада по чл. 17 от Директивата за местообитанията, видът има незадоволително-неблагоприятно състояние през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) и благоприятно през 2013 (за периода 2007-2012 г.).

Източник на информация: <https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/species/report/>

Видът е предмет на опазване в 60 защитени зони от мрежата Natura 2000 (посочен в СФ с оценка различна от D).

Основните заплахи за вида могат да бъдат резюмирани до следните пряко въздействащи негативни антропогенни фактори:

- Улавяне в риболовни уреди, интензивен стопански, любителски и нерегламентиран (браконьерски) риболов;
- Разрушаване на местообитанията и прекъсване на биокоридорите: добив на инертни материали, корекции и баражиране на реките;
- Замърсяване на водите.

4. Състояние на ниво защитена зона

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Ca t.	D.qual.	A B C D	A B C		
						Min	Max				Pop.	Co n.	Is o.	Glo.
F	1138	<i>Barbus petenyi</i>			p	29633	29633	i	C	G	C	B	C	C

Източник:

<https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/Home/ProtectedSite?code=BG0000113&siteType=HabitatDirective>

Информацията в Стандартния формуляр е попълнена на база специфичния доклад за вида в защитената зона от 2013 г. и докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията през 2013 г., и е актуализирана през 2021 г. Видът е представен като присъстващ (р). Популацията е оценена като общ брой индивиди (i). Видът е определен като обичаен в зоната (C). Качеството на данните за вида е оценено като добро (G). Представителността на популацията на вида в зоната е означена като значителна (C) спрямо националната популация. Опазването на местообитанията е оценено като добро (B). Степента на изолация на популацията е оценена като „неизолирана популация в широк ареал на разпространение“ (C). Цялостна оценка на стойността на зоната за опазването на вида е значима (C).

5. Анализ на наличната информация

Видът е установен през 2013 г. в два от проучените пунктове в зоната по време на проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“ със средна популационна плътност от 533 инд/ха. Категоризиран е в благоприятно ПС по всички критерии. Площта на потенциалните местообитанията е определена по време на проекта на 55,561 ха.

През следващите години не са провеждани повторни изследвания за проучване на състоянието на вида в реките в ЗЗ.

При полеовото проучване през 2022 г. по време на проекта за определяне на целите за опазване на вида в защитената зона проучвания за вида са извършени в реките от Дунавския басейн (басейна на р. Искър). Приложен е Подход за мониторинг на риби в реки, приет в Националната система за мониторинг на биологичното разнообразие (<https://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/praktichsko-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i->

[otsenka/ribi](#)). В целевите реки са избрани за пробонабиране трансекти, които покриват представителни местообитания на вида и които позволяват адекватна оценка на популацията в зоната. Видът е установен само в участъка от р. Палакария над с. Ярлово със средна популационна плътност 191 екз./ха. Ефективното местообитание на вида в р. Палакария е с дължина около 900 м, като е разпространено от противоерозионен бараж над с. Ярлово (N 42,47818 E 23,27263) до границата на пъстървовата зона в реката (N 42,48554 E 23,26982). Дължината на потенциалното местообитание на вида в реката от границата на 33 до границата на пъстървовата зона е около 1100 м. В обхвата на 33 Витоша потенциални местообитания на черна мряна освен в р. Палакария има само в участък р. Владайска на границата на зоната. Останалите реки в обхвата на 33 Витоша по своите хидроморфологични характеристики се отнасят към пъстървовите води или са малки пресъхващи потоци.

Въпреки много малката площ на потенциалните местообитания и малкия размер на популацията на вида в зоната спрямо националната популация, 33 Витоша е важна за неговото опазване с оглед изискванията за кохерентност на мрежата и като източник за възстановяване и поддържане на популацията на вида (респ. екологичното състояние) в съседната зона 33 BG0000617 Река Палакария след възстановяване на надлъжната свързаност.

Сред заплахите, посочени в Стандартния формуляр от 2021 г., само замърсяване на водите (посочено като заплаха със средна сила) от населени места и/или туристически обекти може да окаже негативно въздействие върху популацията на вида или неговите местообитания. По-голяма част от зоната е в границите на ПП „Витоша“, което значително редуцира потенциалните заплаха.

Реките в зоната са в обхвата на два басейнови района – Дунавски и Западнобеломорски. По информация от ПУРБ 2016-2021 на съответните БД, две от водните тела, в които са включени реките в зоната (BG1IS500R1130 р. Владайска от извор до Владая, BG1IS500R1109 РВ "Каменно здание" на р. Боянска) са оценени в Отлично екологично състояние. Водно тяло BG4ST900L1001 яз. Студена е оценено в Добър екологичен потенциал. Водно тяло BG1IS789R1004 река Палакария от извор до вливане в р. Искър е в Лошо екологично състояние, но мониторинговият пункт е разположен при устието на реката, където се отчита акумулираният натиск от селищата и селскостопанските дейности в цялото поречие. Речният участък в границите на зоната не е обект на значим антропогенен натиск, който би могъл да влоши екологичното му състояние.

Според данните от извършеното проучване през 2022 г. р. Палакария в границите на зоната над с. Ярлово е преградена с висок около 3 м вертикален каменен противоерозионен бараж, който е непроходим за риби. Баражът представлява непреодолима бариера, която изолира около 200 от потенциалното местообитание на черната мряна в зоната и прекъсва надлъжната свързаност между 33 BG0000113 Витоша и 33 BG0000617 Река Палакария.

По поречието на р. Палакария извън границите на ПП „Витоша“ се провеждат сечи и е установено временно забентване на реката от дървесни трупи. Потенциална заплаха за вида е зарибяване на местообитания на черната мряна с балканска пъстърва. В участък от р. Палакария в зоната, но извън границите на ПП „Витоша“ е регистрирано любителско промиване на златоносен пясък, което предизвиква временно мобилизиране на седиментите и повишаване на мътността на водата.

Няма данни за любителски или браконьерски риболов в зоната.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Целите са формулирани по показатели, в таблицата по-долу.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели на опазване за зоната
Плътност на популацията	Брой индивиди/ha	Най-малко (100 инд./ha	<p>Стойността по този параметър се определя на базата на броя на уловените екземпляри от вида на трансект, чиято площ се изчислява в м². След това броят на уловените екземпляри се преизчислява на един хектар. Видът е установен през 2013 г. в 2 пункта в зоната по време на проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“ с плътност от 533 инд./ха. През 2022 г. е проведено теренно проучване за вида в зоната, и е определена средна численост 191 инд./ha.</p> <p>В Методиката за оценка на състоянието на риби (НСМСБР) референтните стойности за плътността на популацията на този вид не са изведени.</p> <p>Като целева стойност на популационната плътност се приема минималната референтна численост, определена в проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“, актуализирана въз основа на наличните данни от теренни проучвания и експертна оценка на състоянието на средата в обхвата на зоната.</p> <p>По отношение на натиска, в рамките на защитената зона може да се счита за нисък по отношение на вида.</p> <p>Въз основа на наличните данни от проведените теренни проучвания ПС на черната мряна в 33 се оценява като „благоприятно“.</p>	<p>Поддържане на плътността на популацията най-малко на 100 инд./ha.</p> <p>Междинна цел: Да се установи причината за отсъствието на вида във Владайска река</p>
Местообитание на вида: Дължина на речната мрежа, представляваща потенциално местообитание за вида	km	Най-малко 1,8 km	<p>Дължината на речния участък се определя чрез GIS анализ, използващ следните екологични критерии:</p> <ul style="list-style-type: none"> → Реки от планински, полупланински, равнинен и изворен типове, съгласно класификацията на Рамковата Директива за водите; → Част от горното, средно и част от долното течение на дунавските притоци. → Изключени са всички стоящи водни тела в зоната. <p>На базата на този анализ е установено, че 1,8 km в защитената зона отговарят на посочените критерии. Според наличните данни за вида, той се среща само в един речен участък в зоната, ограничен от</p>	<p>Поддържане на речната мрежа, представляваща подходящо местообитание, обитавано от вида в естествено състояние най-малко 1,8 km.</p>

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели на опазване за зоната
			каменен бараж и местообитанията на балканската пъстърва.	
Местообитание на вида: Степен на свързаност на местообитанието на вида	5 степенна скала за всяка бариера	Степен 1 за всяка бариера	Методът за оценка на миграционните бариери е променен. Не е приложена същата методология като тази по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“. Текущата оценка на свързаността на местообитанията на вида е направена на базата на оценката на миграционните бариери, направена на базата на 5-степенна скала, съгласно ПУРБ 2016-2021 г. и финалния доклад по проект на МОСВ „Изпълнение на програмата за хидроморфологичен мониторинг на повърхностни води за 2011 г. във връзка с оценка на хидроморфологичното състояние на повърхностните водни тела“. Натискът от изграждане на миграционни бариери е оценен съгласно приетите критерии, използвайки 5 степенна скала. Участъкът от р. Палакария, който е местообитание на вида е преграден с миграционна бариера, която оказва крайно негативно влияние върху ихтиофауната на речния участък, тъй като нито един вид не може да премине през нея (оценка 5). По този параметър състоянието на вида е неблагоприятно.	Подобряване на надлъжната свързаност на местообитанието на вида от Степен 1 за всяка бариера в речните участъци.
Местообитание на вида: Екологично състояние на водните тела с потенциални местообитания за вида въз основа на биологичните елементи за качество (БЕК Макрозообентос, Фитобенто	5 степенна скала за екологично състояние съгласно РДВ	Повисока или равна на 2 – Добро състояни е	Съгласно методологията за определяне на природозащитното състояние на видовете по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“, параметъра „сапробен статус“ се използва за да се оцени състоянието на местообитанията им. РДВ използва екологичния статус на водните тела чрез биологичните елементи за качество като параметър като по комплексен и прецизен параметър. Екологичното състояние на водните тела се оценява чрез 5 степенна скала: 	Подобряване на екологичното състояние/ потенциал на водните тела с подходящи местообитания за вида, до достигане на стойност от повисока или равна на 2 – Добро състояние

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели на опазване за зоната
с, Риби, Макрофити)			Водните тела BG1IS500R1130 и BG1IS500R1109 са оценени в Отлично ЕС. Водно тяло BG4ST900L1001 е оценено в Добър ЕП. Водно тяло BG1IS789R1004 река Палакария от извор до вливане в р. Искър е в Лошо ЕС, но горното течение на реката, което е в границите на зоната не е обект на значим антропогенен натиск.	
Местообитание на вида: естествено структуриран субстрат в подходящите местообитания на вида	Съотношение в % от дължината на речните участъци с подходящи местообитания на вида и с естествено структуриран субстрат, съотнесен към общата дължина на речните участъци с подходящи местообитания за вида	95% от дължината на речните участъци с подходящи местообитания за вида имат естествен структуриран субстрат	<p>Реофилен вид. Възрастните обитават част от горните, средните и част от долните течения на реките с умерено и бързо течение, като се придържат на стада. Тъй като е придънен вид, поддържането на естествената структура на дънния субстрат в подходящите местообитания е важно за неговото състояние.</p> <p>Фактори, водещи до нарушаване на естествената структура на дънния субстрат, са:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Отстраняване на чакъл и пясък от коритото на реката; ✓ Изкопаване на речното корито, водещо до ускоряване на водния поток и отстраняване на субстрата; ✓ Изграждане на хидротехнически съоръжения, водещи до забавяне на водния поток и задържане на утайки. ✓ др. <p>Съгласно доклада за вида, за реките в зоната с присъствие на местообитания на вида са установени под 95 % коригирани участъци, същевременно повече от 95% от характера на дънния субстрат в зоната е благоприятен за съществуването на вида. Данните за наличния натиск от промяна на субстрата не засягат местообитанията на вида.</p>	Поддържане 95 % от дължината на речните участъци с подходящи местообитания за вида да са с естествено структуриран субстрат.

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

В съответствие с методиката за мониторинг на риби в реки, най-подходящата популационна единица за определянето на състоянието на вида в зоната е популационна плътност (инд./ha). Тази единица обаче засега не е приета за оценка на видове риби при докладванията в ЕК. Затова, като се има предвид високата сезонна вариабилност на числеността на вида в зоната и с оглед унифицирането на подхода за внасянето на данни в СФ на този етап като единица за оценка се използва „площ на местообитанията на вида“. Видът е рядък в зоната (R) по данни с добро качество (G) от теренни изследвания. Популацията е със „значима представителност“ спрямо националната популация (C), съхранението на местообитанията от значение за вида е „отлично“ (A), тъй като почти изцяло са в границите на ПП Витоша. Популацията в горното течение на р. Палакария е изолирана от по-долните участъци на реката и от съседната 33 BG0000617 Река

Палакария чрез непреодолима миграционна бариера (А). Общата оценка на значимостта на зоната за опазване на вида е „значима“ (С), тъй като популацията в зоната представлява много малка част от националната популация. Въпреки много малката площ на потенциалните местообитания и малкия размер на популацията на вида в зоната спрямо националната популация, ЗЗ Витоша е важна за неговото опазване с оглед изискванията за кохерентност на мрежата и като източник за възстановяване и поддържане на популацията на вида (респ. екологичното състояние) в съседната зона ЗЗ BG0000617 Река Палакария след възстановяване на надлъжната свързаност. Нанесени са съответните корекции в СФ.

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A B C D	A B C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
F	6964	<i>Barbus meridionalis</i> <i>all others</i>			p	3600	3600	area	R	G	C	A	A	C

8. Цитирана литература

- Apostolou A., L. Pehlivanov, M. Schabuss, H. Zorning 2021. Monitoring fish in Lower Danube River main channel by applying various sampling methodologies. Acta Zool. Bulg., 73 (2): 269-274.
- Bianco, P.G., 1998. Diversity of Barbinae fishes in southern Europe with description of a new genus and a new species (Cyprinidae). Ital. J. Zool. 65:125-136. (Ref. 31730)
- CEN - EN 14011, 2003. Water quality - Sampling of fish with electricity. Brussels, 16 p.
- Froese, R., D. Pauly. Editors. 2021. FishBase. World Wide Web electronic publication. www.fishbase.org, (06/2021): Search FishBase (mnhn.fr)
- https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/BG_art_6_guide_jun_2019.pdf
- https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/PublicDownloads/SDF/Site_BG0000113.pdf Карапеткова, М. 1972. Ихтиофауна на р. Янтра. – Изв. на Зоолог. инст. с музей, 36: 149–182.
- IUCN 2021. The IUCN Red List of Threatened Species. Version 2021-2. <https://www.iucnredlist.org>.
- Kottelat, M., J. Freyhof, 2007. Handbook of European freshwater fishes. Publications Kottelat, Cornol and Freyhof, Berlin. 646 pp.
- Pehlivanov, L. 2000a. Ichthyofauna in the Srebarna Lake, the Danube Basin: state and significance of the management and conservation strategies of this wetland. – International Association for Danube Research, 33: 317–322.
- Vassilev, M., L. Pehlivanov. 2005. Checklist of Bulgarian freshwater fishes. – Acta zool. bulg., 57(2): 161–190.
- Булгурков К. 1958. Рибната фауна на реките на Витоша планина и околните ѝ язовири. - Изв. Зоол. инст. муз., 7: 163-190.
- Големански, В. и др. (ред.) 2015. Червена книга на Република България. Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София.
- Дренски, П. 1948. Състав и разпространение на рибите в България. – Годишник на Софийския университет – Природо-математически факултет, 44(3): 11–71.
- Дренски, П. 1951. Рибите в България. Фауна на България II. С., БАН, 270 с.

- Живков, М., К. Проданов, Т. Тричкова, Г. Райкова-Петрова, П. Иванова. 2005. Рибите в България – проученост, опазване и устойчиво използване. – В: Петрова А. (ред.), Съвременно състояние на биоразнообразието в България – проблеми и перспективи, Българска биоплатформа, С., "Дракон", 247–282.
- ИАОС. Теренни проучвания на разпространение на видове/оценка на състоянието на видове и хабитати на територията на цялата страна - I фаза.
<http://eea.government.bg/bg/bio/opos/activities-results/ribi>
- Информационна система за защитени зони от екологична мрежа НАТУРА 2000.
- Карапеткова М., Е. Унджиян 1988. Ихтиофауна на поречието Русенски Лом. – Хидробиология, 32: 44-49.
- Карапеткова, М. 1994. Гръбначни животни. – В: Русев Б. (ред.), Лимнология на българските дунавски притоци, МОСВ, С., БАН, 175–186.
- Карапеткова, М., М. Живков. 1995. Рибите в България. С., "Гея-Либрис", 247 с.
- Ковачев, В. 1923. Сладководната ихтиологична фауна на България. – Архив на Министерството на земеделието и държавните имоти, 3: 1–164.
- Маринов, Б. 1966. Върху ихтиофауната на българския участък на река Дунав. – Изв. на Зоолог. инст. с музей, 20: 139–155.
- Маринов, Б. 1978. Ихтиофауната на българския сектор на река Дунав и нейното стопанско значение. – В: Русев Б., В. Найденов (ред.), Лимнология на българския сектор на р. Дунав. С., БАН, 201–228.
- Моров, Т. 1931. Сладководните риби в България. С., "Художник", 93 с.
- Проект DIR-5113024-1-48 "Теренни проучвания на разпространение на видове/оценка на състоянието на видове и хабитати на територията на цялата страна - I фаза".
- Проект DIR-59318-1-2 „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I", 2013.
- Публичен регистър по екологични оценки - <http://registers.moew.government.bg/eo> (Достъп на 27.09.2021)
- Публичен регистър по оценки за въздействие на околната среда <http://registers.moew.government.bg/ovos/> (Достъп на 27.09.2021)
- РИОСВ – Плевен. Контролна дейност и сигнали за нарушения в периода от месец Януари 2017 до месец Август 2021 публикувана на официалната интернет страница на РИОСВ-Плевен <https://riew-pleven.eu/>
- Сивков, Я., Ж. Манолов. 1978. Морфологична характеристика на сабицата *Pelecus cultratus* (Linne) от р. Дунав. – Известия на Народния музей – Варна, 14(29): 224–229.
- Управление на защитените зони по „Натура 2000“. Разпоредбите на член 6 от Директива 92/43/ЕИО за местообитанията.
- Шишков Г. 1939. Няколко думи за риболова по р. Искър. – Рибарски преглед, 9(8): 4–7.
- Шишков, Г. 1937. Върху нашенските видове от род *Gobio* Cuvier. – Год. СУ Физико-матем. фак., 33(3): 227–289.

Автори: Апостолос Апостолу, Лъчезар Пехливанов, Стефан Казаков

4.3 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 5197 *SABANEJEWIA BALCANICA*

1. Код и наименование на вида: 5197 *Sabanejewia balcanica* (De Filippi, 1863) – Балкански щипок

2. Кратка характеристика на целевия обект

Видът *Sabanejewia aurata* не присъства в българската ихтиофауна. Съгласно препоръките на ЕК за България като релевантни видове се картират *Sabanejewia balcanica* и *Sabanejewia bulgarica*.

Sabanejewia balcanica

Достига до 10-12 см дължина и 10-15 г тегло. Тялото е лентовидно, ниско, странично сплеснато, покрито с дребни люспи. Опашното стъбло дълго, отгоре и отдолу с кожен кил (ръб). Подочните костици са масивни, продължени с по 2 дъговидно извити шипчета. Устата е долна с 6 мустачки; задният чифт достига задния край на очите. В опашната перка има 12 разклонени лъча. По гърба и страните на тялото има 3 надлъжни реда тъмни петна. Гръбните петна са тъмнокафяви, около 12, широко разграничени със светложълти петна и не достигат страните на тялото. Страничните петна са 12-16, червенокафяви или виолетови, напречно продълговати (тесни). Между гръбните и страничните петна са разпръснати по-дребни петна и коси ивички. В основата на опашната перка има 2 отвесни, много тъмни, дъговидни петна, които често се сливат в дъговидна ивица. Размножителният период е от края на април до началото на юни. Плодовитостта на женските е ниска – около 300 хайверни зърна, които се отлагат направо върху камъните. Храни се с дънни безгръбначни животни и хайвер.

В миналото видът е бил с много широко разпространение в страната. Първоначално е публикуван за горните и средни течения на повечето дунавски притоци – Огоста, Искър, Вит, Осъм и Янтра, както и за много от притоците на р. Марица – Чепинска река, Стара река, р. Въча, Чепеларска река, Харманлийска река, р. Тополница, р. Луда Яна и р. Стряма. Установен е и в р. Струма, при Земен и притока и Рилска река, р. Доспат (приток на Места), както и в р. Камчия (Дренски, 1928). В последствие видът е потвърден за реките от дунавския басейн – Искър и притоците й, Огоста, Вит, Осъм и Янтра (Шишков, 1939; Дренски, 1951; Паспалев, Пешев, 1955; Булгурков, 1958; Диков и др., 1988; Михайлова, 1970; Карапеткова, Диков, 1986; Карапеткова, 1972). Установен е и в реките Арчар и Лом (Михайлова, 1970). Постепенно изчезва в реките от Егейския водосборен басейн. Първоначално е съобщен за р. Струма под и над яз. Студена, както и в притока й р. Мътница (Булгурков, 1958), но при последващите изследвания в района не е установен (Михайлова, 1965). Потвърден за р. Марица (наши данни), р. Арда и притоците й и Бяла река (Pehlivanov, 2000). Среца се още в реките Места (Apostolou et al., 2010), както и в р. Камчия.

Характеристики на местообитанието в България. Бентосен, реофилен вид. Обитава средните и горни течения на постоянни реки с пясъчно-чакълесто дъно и сравнително бързо течение.

Sabanejewia bulgarica

Достига до 10 см дължина и 20-25 г тегло. Тялото е по-късо и по-високо от при другите видове. Очите са по-малки. По гърба има 5-7, а по страните 6-8 големи, четвъртити, тъмни петна, които понякога се спускат и върху млечнобелия корем. Върху основата на опашната перка има две много тъмни, овални петна.

Видът е описан за първи път от р. Дунав при Видин (Дренски, 1928). В последствие е установен по цялото протежение на българския сектор от Видин до Силистра, като за размножаване е навлизал на няколко километра от устията на по-

големите ѝ притоци – Огоста, Искър, Вит, Осъм и Янтра (Дренски, 1951). По-късно отново е публикуван за р. Дунав (Маринов, 1978) и р. Янтра, където е установен доста нагоре по течението – при с. Полско Косово, което се намира на повече от 40 km от устието (Карапеткова, 1972).

Характеристики на местообитанието в България. Бентосен, реофилен вид. Обитава главното течение на р. Дунав, както и долните течения на неговите по-големи притоци с пясъчно-чакълесто дъно. Не се среща в Егейския басейн.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Оценка в доклада от 2013 г. (за периода 2007-2012 г.) за всеки от двата вида поотделно не е извършена, тъй-като по това време *S. bulgarica* не е бил разграничен като отделен вид от *S. balcanica*, съответно са картирани и двата вида под общото име *S. aurata*. ПС е оценен като „благоприятно“ за всички параметри освен „бъдещи перспективи“, което определя общата оценка като „неблагоприятна“ (U1) <https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=3&group=Fish&country=BG&region=#>.

Съгласно доклада по чл. 17 от Директивата за местообитанията, през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), видовият комплекс има благоприятно природозащитно състояние в Континенталния биогеографски регион, като за параметър „Популация“ липсват данни за вида *S. balcanica*, докато за вида *S. bulgarica* състоянието по популация е също благоприятно. Източник на информацията: <https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=5&group=Fish&country=BG&region>.

Като видов комплекс, двата вида са включени като предмет на опазване в 54 защитени зони от мрежата Natura 2000 (посочени в СФ с оценка различна от D).

Основните заплахи и за двата вида могат да бъдат резюмирани до следните пряко въздействащи негативни антропогенни фактори:

- Хидроморфологични промени в речното корито и крайречните тераси, които въздействат отрицателно върху целостта на речното легло и нарушават напречната и надлъжна непрекъснатост на реката, нарушават местообитанията и биокоридирната функция на реката, като добив на инертни материали, корекции на реки, изграждане на миграционни бариери (баражи, водовземни съоръжения, язовирни стени);
- Хидрологични изменения, свързани с отнемане на води и промяна в режима на оттока;
- Замърсяване на водите и дънните седименти.

4. Състояние на ниво защитена зона

Species				Population in the site							Site assessment			
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D. qual.	A B C D	A B C		
						Min	Max				Pop.	Con	Iso.	Glo.
F	1146	<i>Sabamejewia aurata</i>			P	127910	127910	i	P	P	C	B	C	B

Източник:

<https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/Home/ProtectedSite?code=BG0000113&siteType=HabitatDirective>

Информацията в Стандартния формуляр е попълнена на база специфичния доклад за вида в защитената зона от 2013 г. и докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията през 2013 г. и е коригирана през 2021 г.

Популацията е оценена като обща численост на индивидите (i). Видът е представен като „наличен“ (P) в зоната. Качеството на данните за вида е “лошо“ (P). По отношение размер и плътност популацията е оценена като „значителна представителност“ (C) спрямо националната популация, степента на изолация е определена като „неизолирана популация в рамките на широк ареал на разпространение (C). Нивото на опазване на местообитанията от значение за вида е дефинирано като „добро“ (B). Общата оценка на значимостта на зоната за опазване на вида е „добра стойност“ (B).

5. Анализ на наличната информация

Видът не е регистриран през 2013 г. в зоната по време на проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“. Категоризиран е в „неблагоприятно-незадоволително“ ПС на базата на критерии „Популация в границите на зоната“ и „Структура и функции“.

По информация, получена от Д ПП „Витоша“, в рамките на проект „Подпомагане на популацията на Балканска пъстърва и Балкански щипок на територията на ПП Витоша (зарибяване)“ по Дейност 1.5 по Проект № DIR5113326-4-98 „Дейности по устойчиво управление на Природен парк Витоша“ през 2013 г. общо 51 екземпляра от вида Балкански щипок, са освободени като зарибителен материал, в две реки в Природен парк „Витоша“, съгласно договора – Кладнишка река и река Струма.

При полеовото проучване през 2022 г. по време на проекта за определяне на целите за опазване на вида в защитената зона е извършено изследване, съгласно утвърдената методика за мониторинг на риби в реки, приета в Националната система за мониторинг на биологичното разнообразие (http://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/prakticheskoroakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/Podhod_rivers.pdf). В границите на зоната са избрани за пробонабиране трансекти в участъци, които по своите хидроморфологични характеристики са близки до хабитатните изисквания на вида и които биха позволили адекватна оценка на популацията в зоната. Видът не е установен в зоната.

Повечето реки в обхвата на 33 Витоша по своите хидроморфологични характеристики се отнасят към пъстървовите води или са малки пресъхващи потоци. Изключение представлява участък от р. Палакария с дължина около 1100 м и малък участък от р. Владайска. Все пак, малки по площ потенциални местообитания, отговарящи на хабитатните изисквания на вида могат да бъдат открити мозаечно и в участъка от р. Струма над с. Боснек

Сред заплахите, посочени в Стандартния формуляр от 2021 г., само замърсяване на водите (посочено като заплаха със средна сила) от населени места и/или туристически обекти може да окаже негативно въздействие върху популацията на вида или неговите местообитания. По-голяма част от зоната е в границите на ПП „Витоша“, което значително редуцира потенциалните заплахи. Освен това, р. Струма от изворите до с. Боснек и нейните притоци са обект на охрана в границите на вододайна зона.

Реките в зоната са в обхвата на два басейнови района – Дунавски и Западнобеломорски. По информация от ПУРБ 2016-2021 на съответните БД, две от водните тела, в които са включени реките в зоната (BG1IS500R1130 р. Владайска от извор до Владая, BG1IS500R1109 РВ "Каменно здание" на р. Боянска) са оценени в Отлично екологично състояние. Водно тяло BG4ST900L1001 яз. Студена е оценено в Добър екологичен потенциал. Водно тяло BG1IS789R1004 река Палакария от извор до вливане в р. Искър е в Лошо екологично състояние, но мониторинговият пункт е разположен при устието на реката, където се отчита акумулираният натиск от селищата и селскостопанските дейности в цялото поречие. Речният участък в границите на зоната не е обект на значим антропогенен натиск, който би могъл да влоши екологичното му състояние.

Според данните от извършеното проучване през 2022 г., р. Палакария в границите на зоната над с. Ярлово е преградена с висок около 3 м вертикален каменен противоерозионен бараж, който е непреодолима миграционна бариера за риби, която прекъсва връзката между 33 BG0000113 Витоша и 33 BG0000617 Река Палакария. Извън границите на зоната стената на яз. „Студена“ представлява непреодолима бариера за навлизане в зоната на риби от по-долните участъци на р. Струма.

По поречието на р. Палакария извън границите на ПП „Витоша“ се провеждат сечи и е установено временно забентване на реката от дървесни трупи. В участък от р. Палакария в зоната, но извън границите на ПП „Витоша“ е регистрирано любителско промиване на златоносен пясък, което предизвиква временно мобилизиране на седиментите и повишаване на мътността на водата.

Няма данни за любителски или браконьерски риболов в зоната.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Не са формулирани цели за *Sabanejewia balcanica* в тази зона. Досега няма данни, потвърждаващи присъствието на вида в зоната. Въпреки, че присъствието му не може да се изключи, предполагаемият размер на популацията е в категорията „незначително наличие“ спрямо националната популация, тъй като хидроморфологичните характеристики на речните участъци са далеч от оптималните за вида, а потенциалните местообитания представляват нищожна част в национален мащаб

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

В съответствие с методиката за мониторинг на риби в реки, най-подходящата популационна единица за определянето на състоянието на вида в зоната е популационна плътност (инд./ха). Тази единица обаче засега не е приета за оценка на видове риби при докладванията в ЕК. Затова, като се има предвид високата сезонна вариабилност на числеността на вида в зоната и с оглед унифицирането на подхода за внасянето на данни в СФ на този етап като единица за оценка се използва „площ на местообитанията на вида“. Видът е се приема за „присъстващ постоянно“ в зоната (р). Въз основа на данни с добро качество (G) от теренни изследвания може да се заключи, че поради наличието на потенциални местообитания, които са в добро състояние, видът е наличен в зоната (R), но популацията му представлява незначителна част от националната (D).

Видът е широко разпространен в България и е често срещан и многочислен в много речни типове не само в Източнороманския, но и в останалите три басейнови района (Vassilev, Pehlivanov, 2005; Stefanov, 2007; Apostolou et al, 2023). Според описанието на този показател в СФ, значението на съответната зона за неговото опазване се оценява въз основа на анализ на разпространението и числеността му в национален аспект, а не само на ниво зона, още повече, че в тази зона видът дори и да присъства, той очевидно е представен с много ниска популационна плътност. Въз основа на извършен анализ на голям обем налична информация (виж посочените по-горе източници), чрез който са определени типово-специфичните рибни съобщества за всички типове реки в България, се установява, че видът е широко разпространен в територията на страната, като конкретната 33 включва нищожна част от площта на неговите национални местообитания, дори и само в границите на Континентален биогеографски регион.

От гореспоменатото става ясно, че предложеното понижаване на първоначалните оценки на D, представлява прецизиране въз основа на допълнителна научна информация и не се дължи на влошаване на популационните параметри, вследствие на отрицателни антропогенни промени. Това е отразено и като промяна към СФ, като случая качеството на актуалните данни се определя като „добро“.

Предложеното снижаване на оценките по показател „популация в зоната“ отговаря на реалното състояние на вида, предмет на опазване в националната мрежа Natura 2000, като голяма част от националната популация се опазва извън конкретната 33, така че да се запазва кохерентността на мрежата с адекватна представителност.

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D. qual.	A B C D	A B C		
						Min	Max				Pop	Con	Iso.	Glo.
F	5197	<i>Sabanejewia balcanica</i>			p	2000	2000	area	P	G	D			

8. Цитирана литература

- CEN - EN 14011, 2003. Water quality - Sampling of fish with electricity. Brussels, 16 p.
- Clavero, M., F. Blanco-Garrido, J. Prenda, 2006. Monitoring small fish populations in streams: A comparison of four passive methods. Fisheries Research. 78: 243-251.
- Dikov, T., J. Jankov, S. Jocev. 1994. Fish stocks in rivers of Bulgaria. – Polskie Archiwum Hydrobiologii, 41(3): 377–391.
- Froese, R., D. Pauly. Editors. 2023. FishBase. World Wide Web electronic publication. www.fishbase.org, (01/2023): [Search FishBase \(mnhn.fr\)](https://www.fishbase.org)
- https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/BG_art_6_guide_jun_2019.pdf
- https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/PublicDownloads/SDF/Site_BG0000113.pdf Карапеткова, М. 1972. Ихтиофауна на р. Янтра. – Изв. на Зоолог. инст. с музей, 36: 149–182.
- IUCN 2023. The IUCN Red List of Threatened Species. Version 2021-2. <https://www.iucnredlist.org>.
- Kottelat, M., J. Freyhof, 2007. Handbook of European freshwater fishes. Publications Kottelat, Cornol and Freyhof, Berlin. 646 pp.
- Vassilev, M., L. Pehlivanov. 2005. Checklist of Bulgarian freshwater fishes. – Acta zool. bulg., 57(2): 161–190.
- Zettler, M., U. Jueg 2007. The situation of the freshwater mussel *Unio crassus* (PHILIPSSON, 1788) in northeast Germany and its monitoring in terms of the EC Habitats Directive. Mollusca. 25:165-174.
- Булгурков, К. 1958. Рибната фауна в реките на Витоша планина и околните ѝ язовири. – Изв. на Зоолог. инст., 7: 163–194.
- Големански, В. и др. (ред.) 2015. Червена книга на Република България. Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София.
- Дренски, П. 1921а. Рибната фауна на река Искър и риболовството по нея. – Естествознание и география, 6 (2/3): 49–58.
- Дренски, П. 1948. Състав и разпространение на рибите в България. – Годишник на Софийския университет – Природо-математически факултет, 44(3): 11–71.
- Дренски, П. 1951. Рибите в България. Фауна на България II. С., БАН, 270 с.
- Живков, М., К. Проданов, Т. Тричкова, Г. Райкова-Петрова, П. Иванова. 2005. Рибите в България – проученост, опазване и устойчиво използване. – В: Петрова А. (ред.), Съвременен състояние на биоразнообразието в България – проблеми и перспективи, Българска биоплатформа, С., "Дракон", 247–282.

- ИАОС. Теренни проучвания на разпространение на видове/оценка на състоянието на видове и хабитати на територията на цялата страна - I фаза.
<http://eea.government.bg/bg/bio/opos/activities-results/ribi>
- Информационна система за защитени зони от екологична мрежа НАТУРА 2000.
- Карапеткова, М. 1974. Ихтиофауна на р. Камчия. – Изв. на Зоолог. инст. с музей, 39: 85–98.
- Карапеткова, М. 1994. Гръбначни животни. – В: Русев Б. (ред.), Лимнология на българските дунавски притоци, МОСВ, С., БАН, 175–186.
- Карапеткова, М., М. Живков. 1995. Рибите в България. С., "Гей-Либрис", 247 с.
- Карапеткова, М., Ц. Диков. 1986. Върху състава, разпространението, числеността и биомасата на ихтиофауната на р. Вит. – Хидробиология, 28: 3–14.
- Ковачев, В. 1923. Сладководната ихтиологична фауна на България. – Архив на Министерството на земеделието и държавните имоти, 3: 1–164.
- Маринов, Б. 1966. Върху ихтиофауната на българския участък на река Дунав. – Изв. на Зоолог. инст. с музей, 20: 139–155.
- Маринов, Б. 1978. Ихтиофауната на българския сектор на река Дунав и нейното стопанско значение. – В: Русев Б., В. Найденов (ред.), Лимнология на българския сектор на р. Дунав. С., БАН, 201–228.
- Моров, Т. 1931. Сладководните риби в България. С., "Художник", 93 с.
- Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМБР).
<http://eea.government.bg/bg/bio/nsmbr/prakticheskoro-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/ribi>.
- Паспалев, Г., Ц. Пешев. 1955. Принос към изучаване на ихтиофауната на р. Искър. – Год. на СУ, Биолого-Геолого-Географски фак., 48(1): 1–39.
- Проект DIR-5113024-1-48 "Теренни проучвания на разпространение на видове/оценка на състоянието на видове и хабитати на територията на цялата страна - I фаза".
- Проект DIR-59318-1-2 „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I", 2013.
- Управление на защитените зони по „Натура 2000“. Разпоредбите на член 6 от Директива 92/43/ЕИО за местообитанията.
- Шишков, Г. 1939а. Върху някои нови и слабо познати нашенски сладководни риби. – Год. СУ Физико-матем. фак., 35 (3): 91–199.

Автори: Апостолос Апостолу, Лъчезар Пехливанов, Милена Павлова

5 ЗЕМНОВОДНИ И ВЛЕЧУГИ

5.1 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1193 *BOMBINA VARIEGATA*

1. Код и наименование на вида: 1193 *Bombina variegata* - Жълтокоремна бумка

2. Кратка характеристика на целевия обект

Дължината на тялото достига до 5,5 cm; крайниците са сравнително къси, а главата е по-широка, отколкото дълга. Основният цвят на гръбната страна най-често е кафеникав, но може да варира от зеленикавокафяв до почти черен, като често се наблюдават четири мръсножълти петна – две по-малки в задтилната област и две по-големи на гърба. Коремната страна е с яркожълт до яркооранжев фон, по който се разполагат неравномерно сиво-черни петна (Stojanov et al. 2011; Цанков и др. 2014).

Видът е широко разпространен в предпланинските и планинските райони на България (до около 1500 m н.в., а на места и по-високо) с изключение на Странджа и най-източните части на Стара планина; не се среща в равнинните части на страната, но са известни няколко изолирани находища в Дунавската равнина, вкл. непотвърдени данни за намиране на вида по самото крайбрежие на р. Дунав (Stojanov et al. 2011; Цанков и др. 2014; Popgeorgiev et al. 2019). Обитава различни типове водоеми: планински потоци, блата, езера, разливи на реки, временни локви, наводнени канавки и коловози, корита на чешми и др. (Бешков и Нанев 2002; Stojanov et al. 2011).

Bombina variegata е активна от март до октомври. Размножителният период често е доста разтеглен през годината и може да трае от март до края на юли. Хранителният спектър на вида включва насекоми и други безгръбначни животни, които биват улавяни както във водата, така и на сушата. Активността е предимно дневна и сумрачна, но през размножителния период животните са активни и нощем. Хибернацията се осъществява на сушата (Бешков и Нанев 2002; Цанков и др. 2014).

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Според националното докладване по Чл. 17 от Директива 92/43 през 2013 г. природозащитното състояние (ПС) на вида и в Континенталния, и в Алпийския биогеографски регион е благоприятно (FV) по всички показатели за оценка. Според докладването от 2019 г. ПС на вида е благоприятно в Алпийския биогеографски регион и неизвестно (XX) в Континенталния, поради недостатъчност на данните за размера на популациите, местообитанията и бъдещите перспективи.

Bombina variegata фигурира в стандартните формуляри за данни на 117 защитени зони за местообитанията от мрежата Натура 2000 в България.

4. Състояние на ниво защитена зона

В Стандартния формуляр на зоната са дадени следните оценки за *Bombina variegata*:

Population in the site					Site assessment			
Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C		
Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
13	13	localities	C	G	C	A	C	A

Предвид характера на националния ареал на вида (типичен ниско и среднопланински вид, избягващ равнините и низините) е ясно, че значението на 33 „Витоша“ за опазването на вида е съществено.

5. Анализ на наличната информация

В работата на Цанков и др. (2014) са посочени 69 квадрата от UTM грид 1x1 km, в които е регистрирана *Bombina variegata* на Витоша, но трябва да се има предвид че това се отнася за планината в нейната цялост, а не за защитената зона, която обхваща цялата планина [квадратите, в които попада защитената зона и от които има съвременни данни за присъствие на вида са 35]. В специфичния доклад от 2013 г. по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“ (виж ИЗЗЕМ Натура 2000) са споменати 17 находища [съответно 17 квадрата 1x1 km, като същите са дадени и от Цанков и др. (2014)] и е казано, че средната стойност на относителната численост на вида е 1,16 индивида на 1000 m. Дадената обща площ на потенциалните местообитания (изчислена на база индуктивно моделиране) е 15609,39 ha, от които 11651,57 ha (42,93% от територията на зоната) са категоризирани като слабо пригодни, 2838,03 ha (10,46%) – като пригодни и 1119,79 ha (4,13%) – като оптимални. В същия доклад природозащитното състояние на вида в защитената зона е оценено като неблагоприятно-незадоволително поради недостатъчна площ на оптимални местообитания.

По време на теренните изследвания през 2022 г. видът не беше регистриран в зоната. По експертна преценка потенциалните местообитания на вида са в добро състояние.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфична цел
Популация: пространство и обхват	Брой квадрати 1x1 km с доказано присъствие на вида	Най-малко 35	Целевата стойност представлява броят на квадратите от географска мрежа с резолюция 1x1 km, в които видът е регистриран поне веднъж в периода 2010-2022 г. По експертна преценка, тази стойност (35) може да се приеме като минимална референтна стойност за благоприятно състояние на вида по този параметър.	Поддържане пространствения обхват на популацията
Популация: относителна численост	Брой индивиди на 1000 метра (Ab), изчислен по формулата: $Ab = (N/L) * 1000$, където N е броят на наблюдаваните индивиди, а L е дължината на конкретния	$Ab \geq 1,16$	Единствените числени данни са тези, събрани през 2011-2012 г., а изведената от тях средна стойност за относителната численост е 1,16 индивида на 1000 m, и тази стойност е интерпретирана като показателна за благоприятно състояние в специфичния доклад от 2013 г. (виж ИЗЗЕМ Натура 2000). По	Поддържане числеността на популацията

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфична цел
	трансект в метри		време на изследванията през 2022 г. не е правено отчитане на брой индивиди на единица маршрут, няма причини да се смята, че са настъпили промени в числеността на популацията, т.е. стойността 1,16 може да се приеме като минимална референтна стойност за благоприятно състояние на вида по този параметър.	
Местообитание (площ): обща площ на пригодните и оптималните местообитания	Хектар (ha)	3958 ha	Единствените данни за площта на потенциалните местообитания на вида в зоната са дадени в специфичния доклад от 2013 г. (виж ИЗЗЕМ Натура 2000). Площта е изведена чрез индуктивен модел (на база комплекс от фактори, вкл. климатични) с висока статистическа достоверност, поради което дадената стойност (общо 3958 ha пригодни и оптимални местообитания) може да се приеме като минимална референтна стойност за благоприятно състояние на вида по този параметър.	Поддържане площта на местообитанията
Местообитание (площ): площ на подходящите за обитаване стоящи водоеми	Хектар (ha)	Неизвестна	Единствените данни за площта на подходящите за обитаване стоящи водоеми в зоната са дадени в специфичния доклад от 2013 г. (виж ИЗЗЕМ Натура 2000), като посочената площ представлява 0,12% от площта на потенциалните местообитания в зоната, т.е. 19 ha (0,12% от 15609.39). В същия доклад състоянието на вида по този показател е оценено, като неблагоприятно-незадоволително.	Междинна цел: да се определи площта на подходящите за обитаване стоящи водоеми чрез дистанционни методи и верификация на терен до 2027 г.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфична цел
			Площта на този тип местообитание на вида към 2022 г. е неизвестна, поради което е определена междинна цел.	
Местообитание (структура и функции): свързаност на потенциалните местообитания	Обща дължина (в метри) на участъците от линейната транспортна инфраструктура (магистрала и пътища първи и/или втори клас), които пресичат потенциални местообитания на вида и представляват непреодолима или труднопреодолима преграда за същия	0 m	Първокласен път Е79 тангира северозападната граница на зоната, но практически не влиза в нея, следователно към 2022 г. състоянието на вида по този параметър може да се смята за благоприятно.	Поддържане свързаността на потенциалните местообитания

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Повечето европейски видове земноводни и влечуги не са пряко свързани с конкретни топографски обекти, поради което измерването на популациите им чрез брой находища изглежда неподходящо, още повече че много често всяка локация (GPS точка) на индивид бива интерпретирана като отделно находище, дори да се намира само на няколко метра от локацията на друг индивид. По този начин броят на т.нар. находища се доближава до броя на регистрациите на индивиди. Това води до некоректна оценка, т.е. такава която не отразява размера на популацията нито пространствено, нито като брой индивиди. Поради тази причина би трябвало или ясно да се дефинира понятието „находище“, или да се използва друга мерна единица. За *Bombina variegata* дефинирането на находище е силно затруднено, поради факта че видът обитава както стоящи водоеми (които могат да се определят като находища), така и потоци, а освен това има и сухоземна фаза. Що се отнася до потоци и сухоземни находки, дефиницията за находище би могла да бъде само условна и да се изразява в следното: „локация на индивид, отдалечена поне на [примерно] 500 м от друга такава локация“. Такова определение за находище обаче е само пространствено (т.е. дефинира се единствено чрез ХУ координати), следователно е почти същото, като квадрат от метрична координатна система. От друга страна именно използването на квадрати от метрична географска мрежа, като мерна единица за популация в СФД, изглежда много по-подходящо (поне за сравнително големи по площ зони, каквато е тук разглежданата), тъй като допустимите резолюции на мрежата са посочени в Справочния портал за Натура 2000, т.е. те не се

нуждаят от субективни дефиниции. С оглед на изложеното дотук, мерните единици за популация на вида в зоната следва да се променят от брой находища (localities), на брой клетки с резолюция 1x1 км (grids1x1), което е максималната допустима резолюция. В този смисъл, както и предвид анализа на наличната информация, следва да се добавят и съответните числени стойности за броя квадрати.

Предложените актуализации на СФ са както следва:

	Population in the site					Site assessment			
	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D		A/B/C	
	Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
	35	35	grids1x1	C	G	C	A	C	A

8. Цитирана литература

- Popgeorgiev, G., B. Naumov, Y. Kornilev, V. Vergilov, M. Slavchev, S. Lukanov, A. Dyugmedzhiev, A. Stoyanov, D. Dobrev, N. Tzankov. 2019. Diversity and Distribution of Amphibians and Reptiles in the Bulgarian Part of the Lower Danube. – In: Shurulinkov, P., Z. Hubenov, S. Beshkov, G. Popgeorgiev (Eds.): Biodiversity of the Bulgarian-Romanian Section of the Lower Dnube. Nova Science Publishers, New York, pp. 283-314.
- Stojanov, A., N. Tzankov, B. Naumov. 2011. Die Amphibien und Reptilien Bulgariens. Frankfurt am Main, Chimaira, 588 pp.
- Бешков, В., К. Нанев. 2002. Земноводни и влечуги в България. Pensoft, София-Москва, 120 с.
- Цанков, Н., Г. Попгеоргиев, Б. Наумов, А. Стоянов, Ю. Корнилев, Б. Петров, А. Дюгмеджиев, В. Вергилов, Р. Драганова, С. Луканов, А. Вестерстрьом. 2014. Определител на земноводните и влечугите в природен парк „Витоша“. София, Дирекция на Природен парк „Витоша“, 248 с.

Автори: Борислав Наумов, Емилия Вачева, Деян Духалов, Ирина Лазаркевич, Мария Наумова

5.2 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1171 *TRITURUS KARELINII*

1. Код и наименование на вида: 1171 *Triturus karelinii* - Южен гребенест тритон

2. Кратка характеристика на елевия обект

Общата дължина на тялото обикновено не надвишава 15–16 cm, но отделни екземпляри достигат и по-големи размери. Гръбната страна е сиво-кафеникава с потъмни, маслинозелени или кафеникави петна. Коремът и гушата са жълти, тъмножълти или оранжеви с дребни или едри тъмни, до черни петна. По време на размножителния период мъжките имат висок, назъбен гребен по дължината на гърба, ясно отделен от опашния плавник (Цанков и др. 2014).

Видът е широко разпространен в България от морското равнище до около 1300 m н.в. (на места и по-високо), но отсъства от северозападната част на страната; не е намиран и по крайбрежието на р. Дунав (Stojanov et al. 2011; Wielstra et al. 2014; Popgeorgiev et al. 2019). Обитава всевъзможни типове стоящи водоеми (блата, езера, разливи, изкопи, канали и др.), но най-често – такива с неголяма дълбочина и площ, в които няма риби; по време на сухоземната фаза обитава влажни и сенчести места (главно широколистни гори) в околностите на водоемите, но отделни индивиди се

отдалечават и на повече от километър от водата (Бешков и Нанев 2002; Stojanov et al. 2011).

Triturus karelinii е активен от март–април до октомври–ноември. Размножителният период започва веднага след зимния сън и продължава около месец, след което повечето индивиди напускат водата, но някои остават значително по-дълго време, дори целогодишно; метаморфозата обикновено завършва през втората половина на лятото или в началото на есента, след което младите напускат водата и следващите 1–2 години живеят на сушата. Хранителният спектър на вида се състои главно от дребни безгръбначни животни, но включва също и земноводни (най-вече яйца и ларви). Активността е предимно нощна, но по време на водната фаза се проявява и дневна активност. Хибернацията може да се осъществява както във водата, така и на сушата (Цанков и др. 2014).

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Според националното докладване по Чл. 17 от Директива 92/43 през 2013 г. природозащитното състояние (ПС) на вида е благоприятно (FV) в Алпийския биогеографски регион, но неблагоприятно-незадоволително (U1) в Континенталния и Черноморския регион, поради негативните оценки на бъдещите перспективи. Според докладването от 2019 г. ПС на вида е неизвестно (XX) и в трите биогеографски региона, поради недостатъчност на данните за размера на популациите, местообитанията и бъдещите перспективи.

Triturus karelinii фигурира в стандартните формуляри за данни на 159 защитени зони за местообитанията от мрежата Natura 2000 в България.

4. Състояние на ниво защитена зона

В Стандартния формуляр на зоната са дадени следните оценки за *Triturus karelinii*:

Population in the site					Site assessment			
Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C		
Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
2	2	localities	V	P	C	A	C	A

Предвид характера на националния ареал на вида (широко разпространен в страната) е ясно, че 33 „Витоша“ не е от първостепенна важност за опазването му, но зоната е от значение за осигуряване свързаността на мрежата в континенталния биогеографски регион.

5. Анализ на наличната информация

В работата на Цанков и др. (2014) са споменати 6 квадрата (UTM грид 1x1 km), попадащи в територията на защитената зона, в които е установен *Triturus karelinii*; в същата публикация са представени и данни за относителна численост на вида в зоната. В специфичния доклад от 2013 г. по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“ (виж ИЗЗЕМ Natura 2000) няма данни за числеността на вида, а дадената обща площ на потенциалните местообитания (изчислена на база индуктивно моделиране) е 18990,75 ha, от които 10406,79 ha (38,34% от територията на зоната) са категоризирани като слабо пригодни, 6387,93 ha (23,53%) – като пригодни и 2196,03 ha (8,09%) – като оптимални. В същия доклад природозащитното състояние на вида в защитената зона е оценено като неблагоприятно-незадоволително поради липса на данни за численост на популацията.

По време на теренните изследвания през 2022 г. видът беше регистриран на две места в зоната, съответно 2 квадрата 1x1 km, от които няма предишни данни за

присъствия на *Triturus karelinii*. По експертна преценка потенциалните местообитания на вида са в добро състояние.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфична цел
Популация: пространствен обхват	Брой квадрати 1x1 km с доказано присъствие на вида	Най-малко 8	Целевата стойност представлява броят на квадратите от географска мрежа с резолюция 1x1 km, в които видът е регистриран поне веднъж в периода 2010-2022 г. По експертна преценка, тази стойност (8) може да се приеме като минимална референтна стойност за благоприятно състояние на вида по този параметър.	Поддържане пространствения обхват на популацията
Популация: относителна численост	Брой индивиди на капаночас (Ab), изчислен по формулата: $Ab = N/(T \cdot H)$, където N е брой уловени индивиди, T – брой поставени капани и H – брой часове на експониране	$Ab \geq 0,02$	Единствените достъпни числени данни са тези, дадени от Цанков и др. (2014), а изведената от тях средна стойност за относителната численост е 0,02 индивида на капаночас. По време на изследванията през 2022 г. не е провеждан улов с капани, но по експертна преценка стойността 0,02 може да се приеме като минимална референтна стойност за благоприятно състояние на вида по този параметър.	Поддържане числеността на популацията
Местообитание (площ): обща площ на пригодните и оптималните местообитания	Хектар (ha)	8584 ha	Единствените данни за площта на потенциалните местообитания на вида в зоната са дадени в специфичния доклад от 2013 г. (виж ИЗЗЕМ Natura 2000). Площта е изведена чрез индуктивен модел (на база комплекс от фактори, вкл. климатични) с висока статистическа достоверност, поради което дадената стойност	Поддържане площта на местообитанията

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфична цел
			(общо 8584 ha пригодни и оптимални местообитания) може да се приеме като минимална референтна стойност за благоприятно състояние на вида по този параметър.	
Местообитание (площ): площ на подходящите за обитаване стоящи водоеми	Хектар (ha)	99	Единствените данни за площта на подходящите за обитаване стоящи водоеми в зоната са дадени в специфичния доклад от 2013 г. (виж ИЗЗЕМ Natura 2000), като посочената площ представлява 0,52% от площта на потенциалните местообитания в зоната, т.е. 99 ha (0,52% от 18990,75). В същия доклад състоянието на вида по този показател е оценено като благоприятно.	Поддържане на площта на подходящите за обитаване стоящи водоеми
Местообитание (структура и функции): свързаност на потенциалните местообитания	Обща дължина (в метри) на участъците от линейната транспортна инфраструктура (магистрала и пътища първи и/или втори клас), които пресичат потенциални местообитания на вида и представляват непреодолима или трудно-преодолима преграда за същия	0 m	Първокласен път Е79 тангира северозападната граница на зоната, но практически не влиза в нея, следователно към 2022 г. състоянието на вида по този параметър може да се смята за благоприятно.	Поддържане свързаността на потенциалните местообитания

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Повечето европейски видове земноводни и влечуги не са пряко свързани с конкретни топографски обекти, поради което измерването на популациите им чрез брой находища изглежда неподходящо, още повече че много често всяка локация (GPS точка) на индивид бива интерпретирана като отделно находище, дори да се намира само на няколко метра от локацията на друг индивид. По този начин броят на т.нар. находища се

доближава до броя на регистрациите на индивиди. Това води до некоректна оценка, т.е. такава която не отразява размера на популацията нито пространствено, нито като брой индивиди. Поради тази причина би трябвало или ясно да се дефинира понятието „находище“, или да се използва друга мерна единица. За *Triturus karelinii* дефинирането на находище е силно затруднено, поради факта че видът обитава както сравнително големи стоящи водоеми (които могат да се определят като находища), така и временни локви, канавки и др., а освен това има и сухоземна фаза. Що се отнася до временни локви и сухоземни находки, дефиницията за находище би могла да бъде само условна и да се изразява в следното: „локация на индивид, отдалечена поне на [примерно] 500 м от друга такава локация“. Такова определение за находище обаче е само пространствено (т.е. дефинира се единствено чрез XY координати), следователно е почти същото, като квадрат от метрична координатна система. От друга страна именно използването на квадрати от метрична географска мрежа, като мерна единица за популация в СФД, изглежда много по-подходящо (поне за сравнително големи по площ зони, каквато е тук разглежданата), тъй като допустимите резолюции на мрежата са посочени в Справочния портал за Натура 2000, т.е. те не се нуждаят от субективни дефиниции. С оглед на изложеното дотук, мерните единици за популация на вида в зоната следва да се променят от брой находища (localities), на брой клетки с резолюция 1x1 км (grids1x1), което е максималната допустима резолюция. В този смисъл, както и предвид анализа на наличната информация, следва да се добавят и съответните числени стойности за броя квадрати.

По отношение категорията за плътност (Cat.) се налага промяна на оценката, тъй като според анализа на наличната информация изглежда, че видът е по-скоро „рядък“ (R), отколкото „много рядък“ (V).

Предложените актуализации на СФ са както следва:

	Population in the site					Site assessment			
	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C		
	Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
	8	8	grids1x1	R	P	C	A	C	A

8. Цитирана литература

- Popgeorgiev, G., B. Naumov, Y. Kornilev, V. Vergilov, M. Slavchev, S. Lukanov, A. Dyugmedzhiev, A. Stoyanov, D. Dobrev, N. Tzankov. 2019. Diversity and Distribution of Amphibians and Reptiles in the Bulgarian Part of the Lower Danube. – In: Shurulinkov, P., Z. Hubenov, S. Beshkov, G. Popgeorgiev (Eds.): Biodiversity of the Bulgarian-Romanian Section of the Lower Dnube. Nova Science Publishers, New York, pp. 283-314.
- Stojanov, A., N. Tzankov, B. Naumov. 2011. Die Amphibien und Reptilien Bulgariens. Frankfurt am Main, Chimaira, 588 pp.
- Wielstra, B., N. Sillero, J. Vörös, J. Arntzen. 2014. The distribution of the crested and marbled newt species (Amphibia: Salamandridae: Triturus) - an addition to the New Atlas of Amphibians and Reptiles of Europe. – Amphibia-Reptilia, 35: 376-381.
- Бешков, В., К. Нанев. 2002. Земноводни и влечуги в България. Pensoft, София-Москва, 120 с.
- Цанков, Н., Г. Попгеоргиев, Б. Наумов, А. Стоянов, Ю. Корнилев, Б. Петров, А. Дюгмеджиев, В. Вергилов, Р. Драганова, С. Луканов, А. Вестерстрьом. 2014. Определител на земноводните и влечугите в природен парк „Витоша“. София, Дирекция на Природен парк „Витоша“, 248 с.

Автори: Борислав Наумов, Емилия Вачева, Деян Духалов, Ирина Лазаркевич, Мария Наумова

5.3 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1217 *TESTUDO HERMANNI*

1. Код на наименование на вида: 1217 *Testudo hermanni* - Шипоопашата костенурка

2. Кратка характеристика на целевия обект

Дължината на корубата много рядко надвишава 30 cm (повечето екземпляри, намирани в последните години, са значително по-дребни), но по изключение достига и до 35,7 cm (Beshkov 1997). Шарката и оцветяването варират (има както доста тъмно оцветени, така и индивиди без почти никакво тъмно напетняване), но основният цвят на корубата обикновено е жълтеникав, като тъмните петна по страничните щитчета на карапакса са триъгълни, а тези по централните – надлъжни; пластронът няма подвижни части, а основният му цвят е идентичен с този на карапакса. Опашката завършва с рогов шип (Цанков и др. 2014).

Видът е широко разпространен в България от морското равнище до около 600 m н.в. (на много места и по-високо, като в Югозападна България достига и до 1450 m н.в.), с изключение на високите полета на Западна България и най-североизточните райони на страната, където са намирани само единични екземпляри; в големи части от Тракийската низина и Дунавската равнина видът е изчезнал поради интензификацията на селското стопанство (Бешков и Нанев 2002; Stojanov et al. 2011). Обитава открити поляни, покрайнини на гори, каменисти ждрела с храстова растителност, разредени широколистни гори, дерета и др., като нерядко навлиза и в различен тип културни площи: лозя, ниви, градини и др. (Цанков и др. 2014).

Testudo hermanni е активна от края на март до края на октомври. Брачният период протича основно през април и май, но може да бъде и по-разтеглен, като есенните копулации също не са изключение (Stojanov et al. 2011; Цанков и др. 2014). Яйцеснасянето е главно през юни и юли, като женската снася на два или три пъти обикновено по 2-5 продълговати яйца, които заравя на сухи, припечни места (Бешков и Нанев 2002). Хранителният спектър на вида се състои главно от тревисти растения и плодове, но нерядко включва и безгръбначни животни (мекотели, червеи и др.), а в отделни случаи също екскременти и мърша. Активността е изцяло дневна, но са регистрирани и случайни прояви на нощна активност; хибернацията протича в почвата, най-често в дупки, изкопани от самите костенурки на сухи склонове, почти винаги с южно изложение (Бешков и Нанев 2002; Stojanov et al. 2011; Цанков и др. 2014).

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Testudo hermanni фигурира в Червената книга на България, в качеството на застрашен вид, а като отрицателно действащи фактори са посочени земеделската дейност през последните десетилетия (създаване на уедрени блокове, напоителни системи, машинната обработка на земята), премахването на формите на микрорелефа, унищожаването на равнинните гори; събирането за храна от населението и за „лечение“ (въпреки доказаната безполезност от това), големите инфраструктурни строежи (магистрала, газопроводи и др.), застрояването на Черноморското крайбрежие, горските пожари, заменянето на широколистните гори с иглолистни и др. (Beshkov 2015).

Според националното докладване по Чл. 17 от Директива 92/43 през 2013 г. природозащитното състояние (ПС) на вида е неблагоприятно-незадоволително (U1) в Континенталния биогеографски регион, неблагоприятно лошо (U2) в Черноморския (негативни оценки по показателя за бъдещи перспективи и в двата случая), и благоприятно (FV) в Алпийския. Според докладването през 2019 г. ПС на вида е неблагоприятно-незадоволително (U1) и в трите биогеографски региона (негативни оценки по показателите за популация, местообитание и бъдещи перспективи в Континенталния регион, по показателя за популация в Черноморския и по показателите за ареал и бъдещи перспективи в алпийския).

Testudo hermanni фигурира в стандартните формуляри за данни на 181 защитени зони за местообитанията от мрежата Натура 2000 в България.

4. Състояние на ниво защитена зона

В Стандартния формуляр на зоната са дадени следните оценки за *Testudo hermanni*:

Population in the site					Site assessment			
Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C		
Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
4	4	localities	V	P	C	C	C	C

Предвид характера на националния ареал на вида (най-плътен в нископланинските райони и силно разпокъсан в равнинните) е ясно, че 33 „Витоша“ не е от съществено значение за опазването му.

5. Анализ на наличната информация

В работата на Цанков и др. (2014) са посочени 4 квадрата от UTM грид 1x1 km в защитената зона, от които има съвременни данни за намиране на *Testudo hermanni*, като и четирите квадрата се намират в най-югозападния „ъгъл“ на зоната. В специфичния доклад от 2013 г. по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“ (виж ИЗЗЕМ Натура 2000) няма данни за числеността на вида, а дадената площ на потенциалните местообитания (изчислена на база индуктивно моделиране) е 9,81 ha и като те са категоризирани като слабо пригодни. В същия доклад природозащитното състояние на вида в защитената зона е оценено като неблагоприятно-незадоволително, поради липса на данни за численост на популацията, отсъствие на пригодни и оптимални местообитания, и наличие на заплахи (пожари). По време на теренните изследвания през 2022 г. видът не беше регистриран в зоната.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфична цел
Популация: пространствен обхват	Брой квадрати 1x1 km с доказано присъствие на вида	Най-малко 4	Целевата стойност представлява броят на квадратите от географска мрежа с резолюция 1x1 km, в които видът е регистриран поне веднъж в периода 2010-2022 г. По експертна преценка, тази стойност (4) може да се приеме като минимална референтна стойност за благоприятно състояние на вида по този параметър.	Поддържане пространствения обхват на популацията
Популация: относителна численост	Брой индивиди на 1000 метра (Ab), изчислен по формулата: $Ab = (N/L) * 1000$, където N е броят на	Неизвестна	Няма налични данни за относителната численост на популацията, поради което е определена междинна цел.	Междинна цел: да се определи относителната численост на популацията чрез провеждане

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфична цел
	наблюдаваните индивиди, а L е дължината на трансекта в метри			на целенасочени теренни изследвания до 2027 г.
Местообитание (площ): обща площ на потенциалните местообитания	Хектар (ha)	10 ha	Единствените данни за площта на потенциалните местообитания на вида в зоната са дадени в специфичния доклад от 2013 г. (виж ИЗЗЕМ Натура 2000). Площта е изведена чрез индуктивен модел (на база комплекс от фактори, вкл. климатични) с висока статистическа достоверност, поради което дадената стойност (10 ha) може да се приеме като минимална референтна стойност за благоприятно състояние на вида по този параметър.	Поддържане площта на местообитанията
Местообитание (площ): площ на разредени гори и храсталаци, пасища, ливади и запустели земеделски земи с дървета и храсти	Хектар (ha)	7	Единствените данни за площта на този тип местообитание на вида са дадени в специфичния доклад от 2013 г. (виж ИЗЗЕМ Натура 2000), като посочената площ представлява 68,72% от площта на потенциалните местообитания в зоната, т.е. 7 ha (68,72% от 9,81). В същия доклад състоянието на вида по този показател е оценено като благоприятно	Поддържане площта на разредените гори и храсталаци, пасища, ливади и запустели земеделски земи с дървета и храсти
Местообитание (структура и функции): свързаност на потенциалните местообитания	Обща дължина (в метри) на участъците от линейната транспортна инфраструктура (магистрала и пътища първи и/или втори клас), които пресичат потенциални местообитания на вида и представяват непреодолима или	0 m	Първокласен път E79 тангира северозападната граница на зоната, но практически не влиза в нея, следователно към 2022 г. състоянието на вида по този параметър може да се смята за благоприятно.	Поддържане свързаността на потенциалните местообитания

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфична цел
	трудно-преодолима преграда за същия			

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Повечето европейски видове земноводни и влечуги не са пряко свързани с конкретни топографски обекти, поради което измерването на популациите им чрез брой находища изглежда неподходящо, още повече че много често всяка локация (GPS точка) на индивид бива интерпретирана като отделно находище, дори да се намира само на няколко метра от локацията на друг индивид. По този начин броят на т.нар. находища се доближава до броя на регистрациите на индивиди. Това води до некоректна оценка, т.е. такава която не отразява размера на популацията нито пространствено, нито като брой индивиди. Поради тази причина би трябвало или ясно да се дефинира понятието „находище“, или да се използва друга мерна единица. За *Testudo hermanni* дефиницията за находище би могла да бъде само условна и да се изразява в следното: „локация на индивид, отдалечена поне на [примерно] 500 м от друга такава локация“. Такова определение за находище обаче е само пространствено (т.е. дефинира се единствено чрез XY координати), следователно е почти същото, като квадрат от метрична координатна система. От друга страна именно използването на квадрати от метрична географска мрежа, като мерна единица за популация в СФД, изглежда много по-подходящо (поне за сравнително големи по площ зони, каквато е тук разглежданата), тъй като допустимите резолюции на мрежата са посочени в Справочния портал за Натура 2000, т.е. те не се нуждаят от субективни дефиниции. С оглед на изложеното дотук, мерните единици за популация на вида в зоната следва да се променят от брой находища (localities), на брой клетки с резолюция 1x1 км (grids1x1), което е максималната допустима резолюция.

Предложените актуализации на СФ са както следва:

	Population in the site					Site assessment			
	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C		
	Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
	4	4	grids1x1	V	P	C	C	C	C

8. Цитирана литература

- Beshkov, V. 1997. Record-sized tortoises, *Testudo graeca iberica* and *Testudo hermanni boettgeri*, from Bulgaria. – *Chelonian Conservation and Biology*, 2(4): 593-596.
- Beshkov, V. 2015. Eastern Hermann's Tortoise *Eurotestudo hermanni boettgeri* (Mojsisovics, 1889). – In: Golemanski, V. et al. (Eds.): *Red Data Book of the Republic of Bulgaria. Volume 2. Animals. BAS & MoEW, Sofia, p. 202.*
- Stojanov, A., N. Tzankov, B. Naumov. 2011. *Die Amphibien und Reptilien Bulgariens. Frankfurt am Main, Chimaira, 588 pp.*
- Бешков, В., К. Нанев. 2002. *Земноводни и влечуги в България. Pensoft, София-Москва, 120 с.*
- Цанков, Н., Г. Попгеоргиев, Б. Наумов, А. Стоянов, Ю. Корнилев, Б. Петров, А. Дюгмеджиев, В. Вергилов, Р. Драганова, С. Луканов, А. Вестерстрьом. 2014. *Определител на земноводните и влечугите в природен парк „Витоша“. София, Дирекция на Природен парк „Витоша“, 248 с.*

Автори: Борислав Наумов, Емилия Вачева, Деян Духалов, Ирина Лазаркевич, Мария Наумова

6 БОЗАЙНИЦИ

6.1 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1308 *BARBASTELLA BARBASTELLUS*

1. Код и наименование на вида: 1308 *Barbastella barbastellus* (Schreber, 1774) - Широкоух прилеп

2. Кратка характеристика на целевия обект

Среден по размери, тъмно оцветен прилеп, с къси заоблени уши, чиито основи са сраснали. Козината е дълга, копринена. Гръбната страна е тъмнокафява, със сребрист оттенък, тъй като върховете на космите са светли. Долната страна е тъмносива. Лицето и ушите са черни, а мембраните – тъмнокафяви.

Храни се главно с дребни нощни пеперуди (Sierro, 1999; Goerlitz et al. 2010; Zeale et al. 2011). Обилието на тези насекоми е вероятно основен фактор за съществуването на вида. Предполага се, че намаляването им в резултат от селско- и горскостопански практики (широкото използване на органохлоридни инсектициди) е една от главните причини за намаляване на числеността на вида в Европа (Sierro, 1999).

Предпочита горски местообитания, а избягва скалисти места, редки гори и открити пространства (Sierro, 1999; Russo et al., 2004). Индивидуалната територия варира в широки граници от 9 ха (Sierro, 1999) до 56.9-1293.3 ха (Carr et al., 2016). Най-посещаваните участъци са тези, осигуряващи обилна плячка - добре структурирани и продуктивни гори и техните крайнини (Sierro, 1999), крайбрежни местообитания, както и естествени ливади. Тези участъци са много малка част от индивидуалната територия (5 - 10%), използват се дълго време и не се припокриват при отделните индивиди. Тяхната площ е по-малко изменчива - 5.7-27.9 ха (Carr et al., 2016). За достигане на районите за хранене се отдалечава значително от дневното убежище – до 20 км, средно 7 км. Тези особености показват, че за локалното опазване на вида е важно да се подържат оптимални хранителни местообитания в радиус от 7 км около убежищата; линейните ландшафтни елементи под формата на полезащитни пояси, живи плетове, синори следва да се подържат в състояние, осигуряващо възможност за хранене и свързаност между убежищата и ловните местообитания (Zeale et al., 2012).

Раждат през юни по едно (рядко две) малки. Колониите за отглеждане на малките обикновено се състоят от 10-15 женски в хралупи или под кората на стари дървета. Най-предпочитани са големи мъртви дървета сред естествени гори, осигуряващи по-високи температури (южно изложение на отворите, по-голяма височина). Често сменя убежищата, което определя необходимостта от голям брой подходящи дървета. Малкият размер на размножителните колонии, както и необходимостта от смяна на убежищата определят необходимостта от голям брой мъртви, а също и зрели дървета, предлагащи подходящи убежища за осигуряване на жизнеспособна популация в даден район (Russo et al., 2004). Тези особености налагат при провеждане на сечи да се запазват зрелите и мъртвите дървета.

При безпокойство напускат убежището дори и през деня, което се отразява неблагоприятно и при отглеждане на малките. В райони, където е установена концентрация на убежища следва да се предприемат мерки за избягване на безпокойството - ограничаване на достъпа на посетители, изместване на туристически пътеки и горски пътища (Russo et al., 2004).

Мъжките обикновено живеят поединично и нямат ясно изразени предпочитания към по-високи температури и през лятото. Често намират убежища в пещери и скални цепнатини с по-ниски температури (Russo et al., 2004).

Зимният сън е от октомври до април, главно в подземни убежища (пещери, минни галерии, изби) по-рядко в хралупи на дървета. У нас предпочита студени пещери с температура около 0° - 5° С. Зимува както поединично, така и в големи колонии, съставени от индивиди от двата пола. Копулацията е през есента и зимата.

Понякога мигрира – известни са придвижвания до 290 км.

Територията на Балканския полуостров е реликтна част от ареала (Raunovic et al., 2003). Рядък в България, разпространен главно в карстови и горски райони между 30 м и 1540 м н. в. Видът е регистриран основно в полупланинските и планински райони на България (Роров, 2018) - Централна и Западна Стара планина и в Западните Родопи. Единични екземпляри са установявани под 500 m н. м (напр. Кресненски пролом (200 m), с. Жернов (150 m, Плевенско), Черноморец (10 m, Бургаско). Най-високото находище в България е пещерата Водните дупки в Централен Балкан – 1450 m. Понастоящем няма данни за местоположението на размножителни колонии на вида в България. У нас през зимата най-често е намиран в студените, привходни части на пещерите при температури около 0-1-2°C. В пещерата Водните дупки е установена най-голямата зимуваща колония на вида в страната (над 100 инд. през зимата на 2011 г.), (Schunger et al., 2004; Venda et al., 2003; Иванова, Попов, 2007).

Предполага се, че у нас обитават около 10 000 индивида (Иванова, Попов, 2007). Според други експертни оценки, у нас обитават между 21576 и 36905 индивида, но липсва аргументация за тези цифри (Документ за целите на НатураДокумент за целите на Натура 2000).

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията, през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.) състоянието на вида е неблагоприятно-незадоволително и в трите биогеографски района заради неблагоприятните бъдещи перспективи, докато по всички останали параметри е благоприятно. (<https://www.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=3&group=Mammals&country=BG&region=>). Същото състояние се запазва в BLS и CON при докладването през 2019 г. Състоянието в Алпийския биогеографски регион съгласно докладването през 2019 г. е неизвестно по всички параметри (<https://www.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=5&group=Mammals&country=BG>) Посочени са заплахи с висока значимост в трите биогеографски региона: изсичане на горите (B02.02), отстраняване на горския подлес (B02.03), отстраняване на мъртви и умиращи дървета (B02.04), използване на биоциди, хормони и химикали в горското стопанство (B04). На тази основа, като цяло, състоянието е оценено като неблагоприятно (U1), поради влошаващо се качество на местообитанието. Предвидени на първо ниво консервационни цели са подобряване на ПС по отношение на "Бъдещи перспективи" чрез ограничаване на влиянията и заплахите, свързани най-вече с качеството на местообитанието (Документ за целите на НатураДокумент за целите на Натура 2000).

Видът е включен в Стандартните формуляри за данни на 101 защитени зони.

4. Състояние на ниво защитена зона

В стандартния формуляр (Таблица 1), на основата на "средно" качество на наличната информация, популацията е оценена на 0 - 2% от националната (C); опазването е добро (B); популацията не е изолирана (C). Общата оценка на зоната за опазване на вида е ниска, (C, significant value).

Таблица 1. Оценка на популацията и местообитанието на широкоухия прилеп според стандартния формуляр на зона BG0000113 – Витоша

Species			Population in the site						Site assessment					
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
M	1308	<i>Barbastella barbastellus</i>			p	101	250	i	V	M	C	B	C	C

5. Анализ на наличната информация

Според доклад "Разпространение и оценка на ПС на целеви вид 1308. *Barbastella barbastellus* (Широкоух прилеп) в 33 BG0000113 – Витоша (https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/PublicDownloads/Auto/PS_SCI/BG0000113/BG0000113_PS_136_11.zip) видът не е установен в зоната. Площта на потенциалните местообитания е оценена 6146 ха (22.64 % от площта на защитената зона). Най-благоприятните местообитания са с площ 1416.1 ха (5.2 % от площта на зоната). В зоната са установени средно 5 мъртви стоящи дървета /1 ha, 5 стари дървета / 1 ha, 17 дървета във фаза на старост/ha. Състоянието по тези параметри е оценено като благоприятно. Цялостната оценка за зоната е неблагоприятно-незадоволително, поради липса на достатъчно данни по повечето параметри.

През юли- септември 2021 и 2022 г. са направени пилотни проучвания върху прилепите в зоната чрез акустична регистрация в 15 района, отдалечени на минимум 1 км един от друг. Широкоух прилеп е установен на 6 места. Имайки предвид, че видът трудно се регистрира с този метод, тези данни са свидетелство за доброто състояние на вида.

На основата на екологичните изисквания на широкоухия прилеп е извършена нова оценка на подходящите местообитания в защитената зона, при използването на данни от лесоустройствените проекти за територията на държавните горски стопанства в границите на тази зона, данни за типовете земно покритие Corine Landcover 2018. Местообитанията се анализирани в рамките на две категории – местообитания, осигуряващи условия за размножителни колонии и хранителни местообитания.

Местообитанията, подходящи за размножителни колонии са идентифицирани на основата на възрастта на първия дървесен етаж - над 60 г. Предполага се, че тези сравнително стари гори съдържат по-голям брой дървета с хралупи и хлабави кори - места за устройване на размножителни колонии. Резултатите от анализа са представени в Таблица 2.

Таблица 2. Площи на гори с възраст над 60 г. в зона BG0000113.

Вид гори	Площ [ha]
Широколистни	5150
Иглолистни	944
Смесени	555
Общо	6649

Подходящите за размножителни колонии местообитания са 6649 ха. Максималната възраст на тези гори е 120 г. От тези данни става ясно, че зоната предлага подходящи местообитания за устройване на размножителни колонии.

Хранителните местообитания са идентифицирани на основата на типове земно покритие, представляващи гори, храсталаци и водни площи. Общата площ на хранителните местообитания е 14376 ха (Таблица 3).

Таблица 3. Площ на типове земно покритие според Corine Landcover 2018, подходящи за хранителни местообитания

Код CLC18	тип земно покритие	Площ [ha]
313	Смесени гори	2252
512	Стоящи води	6
311	Широколистни гори	9361
324	Екотон гора-храсти	2757
Общо		14376

Зоната предлага условия за зимуване.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Специфичните цели за вида в защитената зона са формулирани на базата на анализ на екологията на вида според научни изследвания в Европа (виж цитираната литература) и пилотни изследвания в зоната.

Параметрите и специфичните цели са представени в таблицата по-долу.

Параметър	Единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
Разпространение – относителен дял на квадрати 1 x 1 км с регистрации на вида	%	40	При пилотни проучвания на основата на акустична записи, видът е бил регистриран в 6 квадрата от 15 изследвани, което е прието за референтна благоприятна стойност	Поддържане на благоприятна плътност на популацията, респ. разпространение в зоната оценено чрез параметър относителен брой квадрати с регистрации
Популация – места за swarming	брой	неизвестен	Зоната предлага условия за swarming, но такива не са установени, най-вече поради липса на целенасочени изследвания. Необходимо е формулиране на междинна цел за установяване на места за swarming	Междинна цел: Да се направят проучвания и да се набележи и аргументира прагова стойност за параметъра до 2027 г.
Местообитание на вида: Площ на подходящите за размножаване местообитания – стари гори с възраст над 60 г.	ha	Най-малко 6649 ha	Старите гори осигуряват оптимални условия за размножаване и изхранване. В резултат от GIS анализ, основан на прилагането на екологични критерии се оформиха обособени територии с	Поддържане на площта на подходящите размножителни местообитания

Параметър	Единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
			подходящи местообитания на вида (ок. 6649 ha).	
Местообитание на вида: Структура на подходящите за размножаване местообитания – брой дървета във фаза на старост на 1 ha	Среден брой дървета/ha	17	Старите дървета осигуряват подходящи условия за размножителни колонии хралупи или хлабави кори. Средният брой следва да се определя на основата на поне 10 трансекта с дължина 1 km и ширина 10 м, разположени случайно в горите с възраст над 60 г.	Поддържане на структурата на подходящите размножителни местообитания – среден брой на хектар не по-малко от 17.
Местообитание на вида: Структура на подходящите за размножаване местообитания – Количество на мъртва дървесина в стоящи дървета	Среден брой дървета/1 ha	5	Мъртвите стоящи дървета осигуряват подходящи условия за размножителни колонии хралупи или хлабави кори. Средният брой следва да се определя на основата на поне 10 трансекта с дължина 1 km и ширина 10 м, разположени случайно в горите с възраст над 60 г.	Поддържане на структурата на подходящите размножителни местообитания – среден брой на хектар не по-малко от 5.
Местообитание на вида: Площ на подходящите/хранителни местообитания	ha	Най-малко 14376 ha	В резултат от GIS анализ, базиран на прилагането на екологични критерии се оформиха обособени територии с подходящи местообитания на вида (ок. 14376 ha).	Поддържане на площта на подходящите местообитания за вида в зоната от най-малко 14376 ha

7. Необходимост от промени в СФ за защитената зона

Не се налагат промени в Стандартния формуляр.

8. Цитирана литература

- Benda P., Ivanova T., Horáček I., Hanák V., Červený J., Gaisler J., Gueorguieva A., Petrov B., Vohralík V. 2003. Bats (Mammalia: Chiroptera) of the Eastern Mediterranean. Part 3. Review of bat distribution in Bulgaria. - *Acta Soc. Zool. Bohem.*, 67: 245-357.
- Carr A., Zeale M., Jones G. 2016. The Barbastelle in Bovey Valley Woods. A report for the Woodland Trust. 1-36.
https://eastdartmoorwoods.org/files.wordpress.com/2017/06/bovey_valley_barbastelle_study_final_oct_2016.pdf
- DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1469-7998.1999.tb01042.x>
- Goerlitz, H. R., H. M. Ter Hofstede, M. R. K. Zeale, G. Jones, and M. W. Holderied. 2010. An aerial-hawking bat uses stealth echolocation to counter moth hearing. *Current Biology* 20:1588– 1572.
- Paunović M., R. Pandurska, T. Ivanova, B. Karapanda. 2003. Present knowledge of distribution and status of *Barbastella barbastellus* (Schreber, 1774) (Chiroptera: Vespertilionidae) on the Balkan peninsula.- *Nyctalus (N. F.)*, Berlin, 8 (6), 633-638.

- Popov, V. 2018. Bats in Bulgaria: Patterns of Species Distribution, Richness, Rarity, and Vulnerability Derived from Distribution Models. pp. 751 - 854. In: H. Mikkola (ed.). Bats. <http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.73623>
- Russo D., L. Cistrone, G. Jones, S. Mazzoleni. 2004. Roost selection by barbastelle bats (*Barbastella barbastellus*, Chiroptera: Vespertilionidae) in beech woodlands of central Italy: consequences for conservation. *Biological Conservation* 117: 73–81.
- Schunger I., Ch. Dietz, D. Merdschanova, S. Merdschanov, K. Christov, I. Borissov, S. Staneva and B. Petrov. 2004. Swarming of bats (Chiroptera, Mammalia) in the Vodnite Dupki Cave (Central Balkan National Park, Bulgaria). – *Acta zoologica bulgarica*, 56 (3): 323-330.
- Sierro A. 1999. Habitat selection by barbastelle bats (*Barbastella barbastellus*) in the Swiss Alps (Valais). *Journal of Zoology*, Volume 248, Issue 4, pp. 429 – 432.
- Zeale M. R. K., I. Davidson-Watts, and G. Jones, 2012. Home range use and habitat selection by barbastelle bats (*Barbastella barbastellus*): implications for conservation. *Journal of Mammalogy*, 93(4): 1110–1118
- Zeale, M. R. K., R. K. Butlin, G. L. A. Barker, D. C. Lees, and G. Jones. 2011. Taxon-specific PCR for DNA barcoding arthropod prey in bat faeces. *Molecular Ecology Resources* 11: 236–244.
- Документ за целите на Natura 2000, <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/Home/CmsDocument/3112>
- Иванова Т., Попов В. 2007. Разред Прилепи (Chiroptera). с. 89 - 162. В: Попов В. и др. Бозайниците важни за опазване в България. Dutch Mammal Society. Arnhem, The Netherlands. ISBN 978 - 90 - 73162 - 93 - 8.
- Пешев, Ц. Пешев, Д., Попов, В. 2004. Фауна на България. Т. 27. Mammalia. 620 с. Академично Издателство „Марин Дринов“. София. ISBN 954-430-860-1

Автори: Васил Попов, Вълко Бисерков

6.2 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1352 *CANIS LUPUS*

1. Код1. Код и наименование на вида: 1352 *Canis lupus* - Европейски вълк

2. Кратка характеристика на целевия обект

Това е най-едрият див представител на семейство *Canidae*. Вълците у нас са със средни размери. Теглото при възрастните женски варира в границите 23 – 33 кг, а при мъжките 30 – 45 кг. Височината при холката е в границите съответно на 54 – 65 см и 60 - 66 см. Дължината на тялото при женски 90 - 110 см, а при мъжки 100 - 120 см (Tsingarska et al., 2014). Главата е едра, с широк мозъчен дял на черепа. Преходът към лицевия дял е много плавен. Очите са косо поставени, ирисът е златисто-жълтеникав или златисто-кафяв. Окраската е сива с примеси на ръждиви и жълтеникави тонове, а подбрадието, гърдите и корема са по-бледи.

Според Попов и Седефчев (2003) вълкът се среща във всички планини в България и някои равнинни гори в Североизточната част на страната.

Вълците са териториални животни. Живеят в семейни групи (глутници), формирани от размножаваща се двойка и потомството им от последните 1 - 2 поколения. У нас семейните групи най-често са малки (3-5 индивида) поради сравнително по-дребните размери на видовете, които са основната им естествена храна (дивата свиня и сърната), както и поради интензивното преследване на вида от страна на човека. Размерът на глутницата се увеличава при раждане на малките, а именно в края на пролетта. Вълците обитават основно планинските райони на страната ни, където

намират спокойствие и по-обилна плячка. Според данни от телеметрия и проследяване в сняг, в планините в Западна България, териториите на семейните групи варират най-общо в границите между 100 км² и 300 км² (Цингарска, непубл.). Размерът на териториалните участъци зависи, както от характера на терена, така и от наличието на основната естествена храна на вълка - дивите копитни. В потенциалните местообитания за вида в хълмистите и ниско планински райони са по-интензивни и човешките дейности, тъй като достъпът до тези райони е по-лесен. Всичко това предполага големи индивидуални територии на семейните групи и съответно по-малко обилие и по-ниска плътност на популацията, конкретно в районите с по-малка надморска височина (Костова и др., 2015). В местообитания с ниска плътност на дивите копитни, вълците се хранят и с дребни бозайници (зайци и др.), домашни животни, растителна храна, и дори посещават сметищата (Дуцов и др., 2004, Zlatanova et al., 2014). Въпреки, че е основно горски обитател, вълкът не избягва пасища и ливади и е толерантен към урбанизирани райони, предпочитайки такива с малки населени места (Zlatanova & Popova, 2013).

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Вълкът (*C. lupus*) е включен в Червената книга на България, с категория „Уязвим“. Като отрицателно действащи фактори са посочени ловът, браконьерството, намаляване на хранителната база, конкуренция и хибридизация със скитащи кучета. (Спиридонов, Спасов, 2015).

Вълкът фигурира в стандартните формуляри на 122 защитени зони за местообитанията от мрежата Натура 2000, съгласно последната актуална база данни (2021).

Според националното докладване по Чл. 17 от Директива 92/43 за периода 2007 - 2012 г. природозащитното състояние (ПС) на вида във всички биогеографски региони (Континентален, Алпийски и Черноморски) е определено като благоприятно (FV) по всички показатели за оценка.

Според докладването по Чл. 17 от Директива 92/43 за периода 2013 - 2018 г. ПС на вълка е благоприятно (FV) по отношение на площ на разпространение, популация и местообитания в трите биогеографски региона. ПС по отношение на бъдещи перспективи и обща оценка за Черноморския и Континенталния биогеографски регион е неблагоприятно - незадоволително (U1), а за Алпийския не са известни бъдещите перспективи (XX), но общата оценка е благоприятна (FV).

Основният натиск и заплахи за Европейския вълк, докладвани през 2019 г. на биогеографско ниво са: „Спорт, туризъм и развлекателни дейности“ – висока степен на въздействие, „Отравяне, проблематични местни видове“ и „Междувидови отношения, пътища, пътеки, железопътни линии и свързаната с тях инфраструктура“ – средно въздействие. В Алпийския биогеографски регион, освен „Спорт, туризъм и развлекателни дейности“, висока степен на въздействие има и „Лов и незаконна стрелба/убийство/“. Отстрела на вълци в страната е позволен целогодишно, така че винаги трябва да се отчита и параметърът на отнемане на индивиди чрез отстрел. Големия брой на скитащите кучета, също оказва своето влияние върху дивите хищници, тъй като се конкурират за храна.

4. Състояние на ниво защитена зона

Територията на защитена зона „Витоша“ попада изцяло в Континенталния биогеографски регион.

Оценките за значимостта на ЗЗ „Витоша“ за вълка са следните: Популация – С (значителна представителност); Опазване – А (отлично съхранение); Изолация - С (неизолирана популация в рамките на разширен ареал на разпространение); Цялостна оценка – А (отлична стойност); Качеството на данните – G (добро).

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
M	1352	<i>Canis lupus</i>			p	4	5	i		G	C	A	C	A

Заклучение: ЗЗ „Витоша“ предоставя големи площи от пригодни местообитания за вида, пригодни за сърцевинни зони, както и висок хранителен потенциал. Засиления поток от туристи влияе отрицателно на вида като причиненото безпокойство го избутва в по-южните части на зоната,

5. Анализ на наличната информация.

В рамките на проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза Г” в ЗЗ „Витоша“ не е намерено находище на вълк посредством преки методи и анкетни данни. Предвид отличните условия в зоната, е прието че се обитава от поне една семейна двойка. Според модела на пригодните местообитания в ЗЗ „Витоша”, общата площ на потенциално пригодните местообитания в зоната е 207,68 км² или 75,9% от общата ѝ площ. Голямата площ на пригодните местообитания и добрата свързаност между тях, дава основание да се твърди, че вълкът присъства постоянно в зоната. Ефективно заетите местообитания 206,86 км², което е 99,6% или почти 100% от оптималните, пригодни местообитания в зоната. Общата площ на местообитанията, подходящи за сърцевинни зони е 9,04 км² или 4,35% от площта на пригодните местообитания.

Според модела на основния хранителен потенциал 194,94 км² или 71,25% от площта ѝ е с висок потенциал и 72,06 км² или около 26,34% е със среден. Допълнителният хранителен потенциал – див заек е с висок потенциал на площ от 180,77 км² или 66,07% от площта на зоната и със среден потенциал върху 79,41 км² или почти 29,02%. Това на практика означава, че вълкът разполага с висок, среден и допълнителен хранителен потенциал от диви копитни и заек на почти цялата територия на зоната.

Като методическа основа на теренната работа за разработване на специфични цели за вълка през 2022 г. беше използвана методиката, разработена за целите на НСМСБР (<http://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr>). Тя беше модифицирана съобразно конкретните цели на проведеното проучване.

При проведените през 2022 г. теренни проучвания в ЗЗ „Витоша“, не е регистрирано присъствието на вълк. Анкетните данни и сведенията получени от горски служители ясно доказват присъствието на вида в зоната. В края на 2021 г. три вълка са се движили по пътя в местността Смильо (женска с 2 малки). През януари 2022 г. в оградата в местността Петрус влизат три вълка (броя е установен по оставените следи), при обход на оградата същия ден е намерен убит муфлон. През март 2022 г. в електропастира в местността „Петрус“ влизат три или четири вълка и убиват няколко телета. През април 2022 г. в местността Въшивец е убит вълк (тегло 42 кг), предишния ден са забелязани 3-4 вълка преследващи кошута. Няколко дни по-късно, през дупка на оградата на муфлотите излиза вълк вероятно мъжки, регистриран с фотокапан. ЗЗ „Витоша“ предоставя отлични условия за обитаване и изхранване на поне една семейна двойка вълци в зоната. По следи се установи присъствието на сърна и благороден елен. През последните две години дивата свиня е намаляла значително в резултат от епидемията от Африканска чума.

На терен не са установени заплахи за вида. Заради близостта със София и други по-малки населени места и големия туристически поток генериращ голямо количество

битови отпадъци, в ЗЗ „Витоша“ има цели глутници подивели кучета, които се конкурират с вълците за храна, от една страна, а от друга съществува реална опасност от хибридизация между двата вида.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
Популация: Размер на популацията	Брой индивиди	4-5	Зоната е подходяща за обитаване на поне една семейна двойка.	Поддържане на численост на вида в зоната от –4-5 индивида.
Обща площ на пригодните местообитания	ha	Най-малко 20768 ha	общата площ на потенциално пригодните местообитания в зоната е 20768 ha или 75,9% от общата ѝ площ	Запазване общата площ на пригодните местообитания най-малко 20768 ha.
Свързаност на местообитанията	наличие/отсъствие на бариери	Най-малко	Суб-оптималните местообитания в зоната са с площ 7400 ha или 27,22% от площта ѝ. Тези местообитания осигуряват свързаност на оптималните местообитания в зоната ЗЗ „Верила“, ЗЗ „Плана“ и ЗЗ „Острица“.	Поддържане липсата на фрагментация.
Състояние на хранителната база	% от площта на защитената зона	Хранителния потенциал за вида в зоната да остане най-малко със стойностите, заложиени в модела за хранителен потенциал за вълка в специфичния доклад, а именно: 71,25 % са с висок хранителен потенциал и 26,34 % със среден за дивы копитни,	Както е описано в специфичния доклад за вълка в ЗЗ „Витоша“, състоянието на хранителната база е благоприятно.	Запазване на най-малко 71,25 % от зоната с висок и 26,34 % със среден хранителен потенциал за дивы копитни, а за допълнителния хранителен потенциал – дивия заек най-малко 66,07 % от площта на зоната с висок хранителен потенциал и 29,02 % със среден.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
		а за допълнителния хранителен потенциал – дивия заек, 66,07 % от площта на зоната с висок хранителен потенциал и 29,02 % със среден.		

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Не се налагат промени в СФ на 33 „Витоша“ за този вид.

8. Цитирана литература

Tsingarska E., Dimitrov K., Senior C., Kirova N. (2014). Main body measurements of the wolf *Canis lupus* in Bulgaria and their relation to geographic variability and gender. European large carnivores: problems of small-sized populations, study on reproduction and challenges of reintroduction programs. International scientific conference. Belarus. 15-22 September, 2014.

Zlatanova, D., Ahmed, A., Valasseva, A., Genov, P. (2014). Adaptive Diet Strategy of the Wolf (*Canis lupus* L.) in Europe: a Review. *Acta Zoologica Bulgarica* 66, 4: 439-452

Zlatanova, D., Popova E. (2013). Habitat variables associated with wolf (*Canis lupus* L.) distribution and abundance in Bulgaria. *Bulg. J. Agric. Sci., Supplement 2*, 19: 262–266

Дуцов, А., Цингарска-Седефчева Е., Кръстанов К., Вълчев К. (2004). Влияние на хранителните навици на вълците (*Canis lupus* L.) в Краище върху популациите на диви и домашни копитни бозайници. Първа национална научна конференция по екология “Биоразнообразие-Екосистеми-Глобални промени” 4-5 Ноември 2004 г. София. Сборник Биоразнообразие, Екосистеми, Глобални Промени. Петекстон София: 225-230.

Костова, Р., Цингарска Е., Цветкова Н. (2015). Оценка на състоянието на вълк (*Canis lupus* Linnaeus, 1758). Проект "Теренни проучвания на разпространение на видове / оценка на състоянието на видове и хабитати на територията на цялата страна – I фаза". Изпълнителна агенция по околна среда. София.

Натура 2000. Информационна система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000: <https://natura2000.egov.bg/>

Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие. ИАОС. <http://eea.government.bg/bg/bio/nsmbnr>

План за действие за опазване на вълка (*Canis lupus*) в България. В процес на приемане. <https://www.moew.government.bg/bg/priroda/biologichno-raznoobrazie/nacionalen-suvet-po-biologichno-raznoobrazie/zasedaniya/>

Попов, В. и Седефчев, А. 2003. Бозайниците в България. Библиотека „Витоша“. София.

Спиридонов, Ж. и Спасов Н. (2015) Вълк (*Canis lupus* L., 1758). В: Големански, В. и др. (ред.) Червена книга на България. Том 2. Животни. БАН & МОСВ. София.

Автори: Албена Власева

6.3 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1355 *LUTRA LUTRA*

1. Код и наименование на вида: 1355 *Lutra lutra* - Видра

2. Кратка характеристика на целевия обект

Видрата (*Lutra lutra*) е хищен бозайник от семейство Порови (Mustelidae). Притежава удължено тяло и мускулиста опашка. Тялото и главата са с обща дължина от около 594-699mm. Дължината на опашката 318-362mm. Теглото на възрастните видри е около 10kg. Окраската на гърба в шоколадово кафява, а коремът сив със сребрист оттенък. Лапите са с плавателна ципа (Kruuk 2006). Обитава сладководни и бракични водоеми у нас (Georgiev 2005, Георгиев, Кошев 2006). Храни се основно с водни организми - риби, раци, жаби, понякога дребни бозайници и птици (Георгиев, Кошев 2006; Georgiev 2006, Георгиев 2008, Кошев 2009; Кошев и др. 2013). Предпочита запазени брегови ивици обрасли с дървесна и храстова растителност, където си прави бърлоги в корените им (Georgiev 2005, Георгиев 2008, Кошев и др. 2013).

В Червената книга на България, видът е включен като „уязвим“ (Спиридонов, Спасов 2015).

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

При двете проучвания предмет на докладване съгласно чл. 17 от Директивата за местообитанията (92/43/ЕИО) видът е оценен по всички показатели и в трите биогеографски региона, в „Благоприятно“ природозащитно състояние. Източник на информацията: <https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/species/report/>
Според този доклад, основните негативни фактори върху вида са следните:

а) Натиск (значимост/въздействие)

A31 – Отводняване на водоеми за използване като земеделска земя М - Средна значимост/въздействие

S01 - Добив на минерали (напр. скали, метални руди, чакъл, пясък и др.) М - средна значимост/въздействие

D02 - Хидроенергия (язовири, преграждане на водоемите и др.), включително инфраструктура М-Средна значимост/въздействие

F07 - Спорт, туризъм и развлечения М - Средна значимост/въздействие

F26 - Отводняване, мелиорация на земя и превръщане на влажни зони, блата, мочурища и т.н. в селища или зони за отдих М - Средна значимост/въздействие

F27 - Отводняване, мелиорация или преобразуване на влажни зони, блата, мочурища и др. в промишлени/търговски зони М - Средна значимост/въздействие

G06 - Събиране на сладководни риби и миди (развлекателни) М - Средно значение/въздействие

G10 - Незаконна стрелба/убиване М - Средна значимост/въздействие

J01 - Замърсяване със смесени източници към повърхностни и подземни води М - Средна значимост/въздействие

а) Заплаха (значимост/въздействие)

A31 - Отводняване за използване като земеделска земя М - Средна значимост/въздействие

B27 - Промяна на хидрологичните условия или физическо изменение на водните обекти и отводняване за горското стопанство (включително язовири) М - Средна значимост/въздействие

S01 - Добив на минерали (напр. Скала, метални руди, чакъл, пясък и др.) М - Средна значимост/въздействие

F07 - Спорт, туризъм и развлечения М - Средна значимост/въздействие

F27 - Отводняване, мелиорация или преобразуване на влажни зони, блата, мучурища и т.н. в промишлени/търговски зони М - Средна значимост/въздействие
 G06 - Събиране на сладководни риби и миди (развлекателни) М - Средно значение/въздействие

Основните заплахи за вида могат да бъдат резюмирани до следните фактори (Георгиев, Кошев 2006, Georgiev 2007, Георгиев 2008, Георгиев и кол. 2011):

1. Пряко въздействащи негативни антропогенни фактори.
  - Застрелване на екземпляри. Значимост критична.
  - Убиване с различни видове капани. Значимост критична.
  - Разкопаване на дупки и унищожаване на млади индивиди. Значимост средна до висока.
  - Убиване от автомобили на шосета. Значимост критична.
  - Удавяне в риболовни уреди. Значимост критична.
  - Убиване от кучета. Значимост висока.
2. Косвено въздействащи негативни антропогенни фактори.
  - Разрушаване на местообитанията: добив на инертни материали, обезлесяване: сечи, опожаряване, паша, корекции на реки, строеж на ВЕЦ-ве. Значимост критична.
  - Замърсяване на водите. Значимост висока до критична.
  - Безпокойство. Значимост ниска.
  - Унищожаване на хранителната база. Значимост висока.
  - Пазарен интерес към кожи. Значимост ниска, но критична в отделни райони.
  - Интерес към органи от тялото със знахарска цел. Значимост ниска.

Видът е записан в Стандартните формуляри за данни на 162 зони.

4. Състояние на ниво защитена зона

Species					Population in the site					Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
M	1355	<i>Lutra lutra</i>			p	1	2	i		G	C	C	B	C

Източник:

https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/PublicDownloads/Auto/PS_SCI/BG0000113/BG0000113_PS_135_23.zip

В Стандартния формуляр качеството на данните за видрата е оценено като G - „добро“. Популацията е оценена в брой индивиди (1-2 мин-макс). Опазването на вида е оценено с „C) средно или слабо опазване (всички други комбинации)“. Изолираността на популацията е оценено с „B) не изолирана популация, но на границата на района на разпространение“. Цялостна оценка на стойността на обекта за опазването на видрата попада в категорията „C) значима стойност“.

5. Анализ на наличната информация

Видът е регистриран през 2013 г по време на проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“ (Петров 2013). В стандартния формуляр има информация за числеността на популацията, като тя е оценена от 1 до 2 индивида. Състоянието на вида в зоната е „благоприятно“ (Петров 2013).

Полево проучване през 2022г. При полевого проучване по време на проекта за определяне на целите съгласно утвърдената методика (Кошев и др. 2013, НСМСБР) са проучени 8 трансекта през 2022г. в обхвата на защитената зона. В 3 трансекта са регистрирани следи от присъствие на вида. Не са установени заплахи.

При прегледа на постъпилите сигнали в РИОСВ София не са установени такива, свързани с целевия вид и неговите местообитания.

Регистърът за екологични оценки (<http://registers.moew.government.bg/eo>) попадащи в обхвата на защитената зона показва 16 досиета (Достъп на 17.01.2023). Част от тях са свързани с регионални планове за водоснабдяване и канализация, които могат да окажат влияние, чрез водохващане от реки, които се обитават от видра

Регистърът на оценки за въздействие на околната среда (<http://registers.moew.government.bg/ovos/>) показва 7 досиета на актуални процедури свързани с ОВОС за района на защитената зона (Достъп на 17.01.2023). При първоначален анализ не се установява конкретни негативни въздействия.

Територията на защитената зона попада в два речни басейна – Дунавски и Западно беломорски. Следи от целевия вид са регистрирани само на територията на западно беломорския район затова и в разработването на целите се набляга на него (ПУРБ 2016а, б).

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Целите са формулирани по показатели, в таблицата по-долу.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
Размер на популацията	брой	Най-малко 3 възрастни индивида	Популационата плътност отговаря на минимум 3 възрастни индивида.	Поддържане на размера на популацията в оптимална численост за защитената зона.
Площ на потенциалните местообитания в границите на защитената зона	ha	Най-малко 857 ha	Съгласно специфичния доклад, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Natura 2000 (Петров 2013).	Поддържане на размера на площта на потенциалните местообитания в границите на защитената зона.
Дължина и площ на речните участъци, подходящи за обитаване и площта на бреговете им	km ha	Най-малко 75 km Най-малко 771 ha	Съгласно специфичния доклад, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Natura 2000 (Петров 2013).	Поддържане на дължина и площ на речните участъци, подходящи за обитаване и площта на бреговете им.
Качество на водата – въз основа на екологични показатели (БЕК Макрозообентос, Фитобентос, Риби)	5 степенна скала за екологично състояние съгласно РДВ	По-висока или равна на 2 – Добро състояние/ Добър потенциал/	РДВ използва екологичния статус на водните тела въз основа на биологичните елементи за качество (БЕК) като по комплексен и прецизен параметър. Екологичното	Поддържане на екологичното състояние на водните тела с подходящи местообитания.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
			състояние на водните тела се оценява чрез 5 степенна скала: 1 – Отлично; 2 – Добро; 3 – Умерено; 4 – Лошо; 5 – Много лошо.	

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Предлага се като мерна единица за популацията да се използва - възрастни индивиди (**adults**).

Обосновка: Възрастните индивиди имат по-силно изразено маркировъчно и териториално поведение, което най-често се отчита при терените изследвания. Възрастните индивиди са ядрото на популацията, което дава възможност за нейното правилно функциониране и размножаване. В специфичните доклади за вида за всяка защитена зона са използвани възрастни индивиди по отношение на популация.

Предлага се промяна на броя на индивидите, поради откритите две допълнителни локации на вида, които трябва да се имат в предвид при бъдещи дейности за неговото опазване.

Species					Population in the site					Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
M	1355	<i>Lutra lutra</i>			p	3	5	adults		G	C	C	B	C

8. Цитирана литература

- Georgiev D. 2005. Habitats of the otter (*Lutra lutra* L.) in some regions of Southern Bulgaria. IUCN Otter Specialist Group Bulletin, 22 (1): 6-13.
- Georgiev D. 2006. Diet of the otter *Lutra lutra* in different habitats of South-Eastern Bulgaria. IUCN Otter Specialist Group Bulletin, 23 (1): 4-10.
- Georgiev D. 2007. Otters (*Lutra lutra* L.) mortalities in Southern Bulgaria - A case study. - IUCN Otter Specialist Group Bulletin, 24 (1): 36-40.
- Kruuk H. 2006. Otters: ecology, behaviour and conservation. Oxford University Press, 265 pp.
- Георгиев Д. 2008. Еколого-мониторингово проучване на видрата (*Lutra lutra* L.) във водосборните басейни на реките Тунджа и Марица. Автореферат на дисертационен труд, Университетско Издателство „Паисий Хилендарски“, 40 с.
- Георгиев Д., И. Велчева, Г. Гечева, С. Петрова, И. Моллов. 2011. Замърсяване на водите и въздействие върху екосистемите. Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, 151 с.
- Георгиев Д., Й. Кошев. 2006. Събиране и анализиране на наличните данни за местообитанията на видрата в България и участие в изготвянето на концепция за опазването и в България в рамките на NATURA 2000. Отчет по здание на МОСВ.1-12.
- Кошев Й. 2009. Видра (*Lutra lutra*). В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) 2009. Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по

- НАТУРА 2000 в България, стр. 619-623. Изд. Българска фондация Биоразнообразие, Геософт ЕООД, ИПК Родина, София, стр: 865.
- Кошев Й., Г. Гаврилов, Н. Цветкова, Р. Костова. 2013. Методика за мониторинг на видра (*Lutra lutra*). Проект "Теренни проучвания на разпространение на видове / оценка на състоянието на видове и хабитати на територията на цялата страна – I фаза". Договор № 2597/22.07.2013 г. „Теренни проучвания на разпространение и численост на бозайници (без китоподобни)“, 1-9. http://eea.government.bg/bg/bio/opos/activities-results/Lutralutra_MetodikazaMonitoring.pdf
- НСМСБР. 2014. Методика за мониторинг на видра (*Lutra lutra*) към Националната система за мониторинг на състоянието на биологичното разнообразие (НСМСБР). https://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/prakticheskoroakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/LutraLutra_MetodikaMonitoring.pdf
- Петров И. 2013. Доклад за разпространение и оценка на ПС на целеви вид 1355. Видра (*Lutra Lutra*) в 33 BG0000113 „Витоша“. Проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“. Обособена позиция 4: Картиране и определяне природозащитното състояние на бозайници, без прилепи. В интернет на адрес: <https://natura2000.egov.bg/>.
- Петров И., В. Попов. 2013. Общ доклад за целеви вид: 1355. Видра (*Lutra lutra*). Обособена позиция 4: Картиране и определяне природозащитното състояние на бозайници, без прилепи. https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/PublicDownloads/Auto/SD_F_REF_SPECIES/1355/1355_Species_102.zip
- Публичен регистър по екологични оценки - <http://registers.moew.government.bg/eo> (Достъп на 17.01.2023)
- Публичен регистър по оценки за въздействие на околната среда <http://registers.moew.government.bg/ovos/> (Достъп на 17.01.2023)
- ПУРБ. 2016а. Проект на актуализиран План за управление на речните басейни в Дунавски район за басейново управление за периода 2016-2021г. http://www.bd-dunav.org/uploads/content/files/upravlenie-na-vodite/PURB-2016-2021/Razdel-4/prilijenia_R4/Prilojenie_4121_Proekt.pdf
- ПУРБ. 2016б. План за управление на речните басейни на западнобеломорски район (2016-2021г.) <https://wabd.bg/content/%d0%bf%d1%83%d1%80%d0%b1/%d0%bf%d1%83%d1%80%d0%b1-2016-2021/>
- Спиридонов Ж., Н. Спасов. 2015. Видра *Lutra lutra* L., 1758. В: Големански В. и др. (ред.) 2015. Червена книга на Република България. Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София, 240 стр.

Автори: Йордан Кошев, Мария Качамакова, Ясен Мутафчиев

6.4 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1307 *MYOTIS BLYTHII*

1. Код и наименование на вида: 1307 *Myotis blythii* (Tomes, 1857) - Остроух ношник

2. Кратка характеристика на целевия обект

Морфологично много сходен с вида-двойник голям ношник (*Myotis myotis*). Определянето на живи екземпляри става само след измерване на зъбните редове (СМЗ). Дължината на горния зъбен ред (от кучешкия зъб до задния кътник) е по-малка от 9,5 мм, а дължината на долния зъбен ред (от кучешкия зъб до задния кътник) е под 10 мм;

докато при големия нощник тези размери са по-големи съответно от 9,5 мм и 10 мм. Тези признаци може да се измерят и при живи екземпляри. Желателно е да се използва пластмасов шублер, за да не се наранят животните. Регистрирана е и хибридизация между двата вида (Afonso et al., 2017), което в повечето реални ситуации води до несигурност кой от двата вида е наблюдаван, особено ако не е възможно да бъде направено необходимото измерване

Видът е с азиатски произход и еволюционно е свързан с полуаридни, топли и открити местообитания (Benda, Horacek, 1995). Придържа се към райони с пресечен релеф- хълмове, скални разкрития и венци, стръмни речни брегове и др. Вероятно това е обусловено от наличието на подходящи убежища, главно пещери в тези ландшафти (Стрелков, 1972).

Данните за хранителната биология на вида са малко. В Швейцария е установено, че над 60% от храната му се състои от едри дългопипалести скакалци (сем. *Tettigoniidae*), които лови в открити райони, пасища и често в прясно окосени ливади (Arlettaz, 1993, 1996, 1999). Според Siemers et al. (2011) при изследвания проведени в България става ясно, че за разлика от *M. myotis*, който се храни както с бръмбари-бегачи (Coleoptera, Carabidae) (50%), то в състава на храната на *M. blythii* влизат основно дългопипалести скакалци (*Orthoptera, Tettigoniidae*) - (от 61 до 98%), бръмбари от род *Melolontha*, обитатели на открити тревни пространства (около 14%), гъсеници на различни видове пеперуди (около 10%) (Arlettaz, 1996).

През пролетта и лятото женските образуват големи колонии – до няколко хиляди екземпляра, в които раждат (в края на май-началото на юни) и отглеждат малките. Малките започват да летят самостоятелно на възраст 30-35 дни.

Целогодишно обитава пещери (Guettinger et al., 2001; Topa'1 & Ruedi, 2001; Dietz et al., 2007). Много рядко единични прилепи са намирани в постройките. Предвид типа на плячката, хранителните местообитания на вида включват открити местообитания като ливади и пасища с висока трева. По данни от Централна Европа, големите нощници ловуват най-често в радиус 4-6 km от убежището. Един възрастен екземпляр се нуждае от около 40-50 ha собствена ловна територия (50 ha: Audet, 1990; 36–38 ha: Arlettaz, 1995).

Зимните колонии са съставени от индивиди от двата пола в едни и същи убежища с *Myotis myotis*, поради което точната оценка на числеността на отделните видове е почти невъзможна. Температурата на зимните убежища варира от 3° до 12°-15° C.

Известен е от над 130 находища на територията на цялата страна между 100 и 800 m надм. в., без най-високите части на планините. Среща се в почти всички карстови (Horacek et al., 1974) и скалисти райони в България (Пешев и др., 2004; Попов, 2018). У нас зимуването започва в края на ноември и продължава до към средата на март. Копулацията е след края на лактационния период или по време на зимуване. Бременността трае около 60 дни. Максимумът на ражданията е през периода 20 май - 10 юни. Ражда по едно малко.

У нас извършва редовни сезонни миграции между зимните и летни убежища в рамките на 50 до 80 km. Зимуването започва в края на ноември и продължава до към средата на март. През този период е установен в много пещери, но никъде с численост повече от 3 - 4000 екземпляра. Миграцията към местата за размножаване вероятно става след 10 - 20 април (Иванова, Попов, 2007).

Видът не е включен в Червената книга на България (2015).

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.) състоянието в континенталния и алпийския региони е неблагоприятно-незадоволително (U1) по отношение на параметър местообитание (обща

оценка U1), докато в черноморския е благоприятно (<https://www.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=3&group=Mammals&country=BG&region=>). Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), природозащитното състояние в континенталния и алпийския биогеографски региони е оценено като благоприятно по отношение на ареал, популация и местообитание и неблагоприятно-незадоволително (U1) за бъдещи перспективи, в контекста на високата значимост на такива заплахи като Разрушаване на сгради и построени от човека конструкции (E06.01), Пещернячество (G01.04.02), Посещения на пещери за отдих (G01.04.03), Вандализъм (G05.04), Затваряне на пещери или галери (G05.08). Състоянието в черноморския биогеографски регион е оценено на благоприятно в контекста на липса на данни за параметър бъдещи перспективи (<https://www.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=5&group=Mammals&country=BG>). Предвидени на първо ниво конзервационни цели са подобряване на ПС по отношение на "Бъдещи перспективи" чрез ограничаване на влиянията и заплахите, свързани най-вече с качеството на местообитанието (Документ за целите на Натура 2000).

Видът е включен в Стандартните формуляри за данни на 126 защитени зони.

4. Състояние на ниво защитена зона

В стандартния формуляр, популацията е оценена на по-малко от 2 % от националната (C); опазването е добро (B); популацията не е изолирана (C). Общата оценка на зоната за опазване на вида е ниска, (C, significant value).

Таблица 1. Оценка на популацията и местообитанието на остроухия нощник според стандартния формуляр на зона BG000113 – Витоша

Species					Population in the site					Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
M	1304	<i>Myotis blythii</i>			p	11	50	i	R		C	B	C	C

5. Анализ на наличната информация

Според доклад "Разпространение и оценка на ПС на целеви вид 1307. *Myotis blythii* (Остроух нощник) в 33 BG000113 – Витоша (https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/PublicDownloads/Auto/PS_SCI/BG0000113/BG0000113_PS_136_12.zip) в зоната видът е установен в 1 лятно находище с 1 екземпляр, което е прието за референтна стойност за параметър численост в находища за размножаване. Площта на най-благоприятните местообитания е оценена на 207.6 ha (0.8% % от площта на защитената зона). Площта на подходящите ловни местообитания е оценена на 14674 ha (54.1 % от площта на защитената зона). Природозащитното състояние на остроухия нощник в зоната по всички параметри е оценено на "неблагоприятно-незадоволително."

През юли - септември 2021 и 2022 г. са направени пилотни проучвания върху прилепите в зоната чрез акустична регистрация в 15 района, отдалечени на повече от 1 км един от друг. Възможното присъствие на вида е установено в 1 район, но следва да се има предвид, че определянето на видовете от род *Myotis* на основата на ехолокационни сигнали е проблематично, а отличаването на двата вида едри нощници е практически невъзможно.

На основата на екологичните изисквания на остроухия нощник е извършена нова оценка на подходящите местообитания в защитената зона, идентифицирани чрез типове земно покритие на Corine Landcover 2018, представящи пасища, широколистни гори, храсти, водни тела. Общата площ на хранителните местообитания е 19172 ха (Таблица 2).

Таблица 2. Площи на типове земно покритие според Corine Land Cover 2018, представляващи подходящи местообитания за остроухия ношник (*Myotis blythii*)

Код CLC18	тип земно покритие	Площ [ha]
313	Смесени гори	2252
321	Естествени тревни пространства	4518
512	Стоящи води	6
311	Широколистни гори	9361
324	Екотон гора-храсти	2757
231	Пасища	278
Общо		19172

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Специфичните цели в защитената зона са формулирани на основата на анализ на екологията на вида според научни изследвания в Европа (виж цитираната литература) и пилотните изследвания в зоната през юли 2022. Параметрите и специфичните цели са представени в таблицата по-долу.

Параметър	Единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
Разпространение: Процент квадрати 1 x 1 км с регистрации	%	7	Досега сигурно присъствие на вида е регистрирано в един квадрат от 15 изследвани. Този брой следва да се смята за минимален, тъй като в зоната има много потенциално пригодни местообитания, за което свидетелства нова, макар и несигурна регистрация	Поддържане на степента на разпространението на вида в зоната. Събиране на нова информация за по-пълна оценка на този параметър.
Местообитание на вида: Площ на подходящите/хранителните местообитания на вида	ha	19172	В резултат от GIS анализ, основан на прилагане на екологични критерии площта на подходящите местообитания е ок. 19172 ha. Според проведените пилотни изследвания в зоната състоянието им като потенциални местообитания на прилепи е добро.	Поддържане на площта на подходящите/хранителните местообитания
Заплахи и влияния: Безпокойство в размножителни убежища	Присъствие/отсъствие	Отсъствие	Видът е чувствителен към безпокойство в убежищата за размножаване. Най-често то е причинено от вандализъм и иманярство – различни форми на прогонване на индивиди, палене на огън, и др. При	Подобряване на състоянието чрез минимизиране/отстраняване на безпокойство в установените убежища

Параметър	Единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
			теренните проучвания са регистрирани възможности за такова безпокойство в потенциално пригодни убежища.	

7. Необходимост от промени в СФ за защитената зона

Не се налагат промени в Стандартния формуляр.

8. Цитирана литература

- Afonso E, Goyadin A-C, Giraudoux P, Farny G (2017) Investigating hybridization between the two sibling bat species *Myotis myotis* and *M. blythii* from guano in a natural mixed maternity colony. PLoS One 12(2):e0170534.
- Arlettaz R. 1993. Habitat selection in two sympatric, sibling species of bats: *Myotis myotis* and *M. myotis blythii*. Abstracts from the VI European Bat Research Symposium, Evora, Portugal - August 1993.
- Arlettaz R. 1999. Habitat selection as a major resource partitioning mechanism between the two sympatric bat species *Myotis myotis* and *Myotis blythii*. J. Anim. Ecol., 68:460-471.
- Arlettaz, R. 1995. Ecology of the sibling mouse-eared bats (*Myotis myotis* and *Myotis blythii*): zoogeography, niche, competition, and foraging. Ph.D. thesis, University of Lausanne, Switzerland.
- Arlettaz, R. 1996. Feeding behaviour and foraging strategy of free-living mouse-eared bats, *Myotis myotis* and *Myotis blythii*. Animal Behaviour, 51(1), 1–11.
- Audet D. 1990. Foraging behavior and habitat use by a gleaning bat *Myotis myotis* (Chiroptera, Vespertilionidae). J. Mammal., 71(3): 420-427.
- Benda P., Horacek I. 1995. Geographic variation in three species of *Myotis* (Mammalia: Chiroptera) in South of the Western Palearctics. Acta Soc. Zool. Bohem., 59, 17 - 39.
- Dietz C, von Helvesen O, Nill D (2007) Handbuch der Fledermause Europas und Nordwestafrikas. Franckh-Kosmos, Stuttgart .
- Gu'ttinger R, Zahn A, Krapp F, Schober W (2001) *Myotis myotis*— Großes Mausohr. In: Krapp F (ed) Handbuch der Säugetiere Europas, vol 4/I: Fledertiere I. Aula, Wiebelsheim, pp 111–121
- Horacek I., Cerveny J, Jausl A., Vltek D. 1974. Notes on the mammal fauna of Bulgaria (Insectivora, Chiroptera, Rodentia). Vest. Cs. Spolec. Zool., 38:19-31.
- Popov, V. 2018. Bats in Bulgaria: Patterns of Species Distribution, Richness, Rarity, and Vulnerability Derived from Distribution Models. pp. 751 - 854. In: H. Mikkola (ed.). Bats. <http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.73623>
- Siemers, B. M., Greif, S., Borissov, I., Voigt-Heucke, S. L., & Voigt, C. C. 2011. Divergent trophic levels in two cryptic sibling bat species. Oecologia, 166(1), 69–78. doi:10.1007/s00442-011-1940-1
- Topal G., M. Ruedi. 2001. *Myotis blythii*. In: Handbuch der Säugetiere Europas. Band 4: Fledertiere. Teil I: Chiroptera I. [Niethammer J. & F. Krapp eds.]. AULA-Verlag, Bonn: 209-256.
- Големански, В. и др. (ред.). 2015. Червена книга на Република България, Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София.
- Документ за целите на Натура 2000, <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/Home/CmsDocument/3112>

Иванова Т., Попов В. 2007. Разред Прилепи (Chiroptera). с. 89 - 162. В: Попов В. и др. Бозайниците важни за опазване в България . Dutch Mammal Society. Arnhem, The Netherlands. ISBN 978 - 90 - 73162 - 93 - 8.

Пешев Ц., Пешев Д., Попов В. 2004. Фауна на България, т.27. Mammalia. Акад. Изд. Марин Дринов, София, 632 с.

Стрелков, П. П. 1972. Остроухие нощници; разпространение, географическа изменчивост, отличия от больших нощниц. Acta Theriol. 17(28): 355-380.

Автори: Васил Попов, Вълко Бисерков

6.5 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1304 *RHINOLOPHUS FERRUMEQUINUM*

1. Код и наименование на вида: 1304 *Rhinolophus ferrumequinum* (Schreber, 1774) - Голям подковонос

2. Кратка характеристика на целевия обект

Най-едрият наш подковонос. Окраската на козината е от сива до червеникавокафява, кремава на коремната страна. Мембраните и ушите са светлосивокафяви. Ушите са големи и заострени, без трагус, с широка кожна ивица в долната страна (антитрагус). Израстъкът на седлото е заоблено затъпен. Крилата са широки.

В хранителния спектър преобладават едри твърдокрили (*Coleoptera*) и пеперуди (*Lepidoptera*, особено сем. *Noctuidae*) и в по-малка степен - ципокрили (*Hymenoptera*) и двукрили (*Diptera*).

Женските се събират в размножителни колонии с численост до 200 екземпляра (рядко до 600). Раждат обикновено по едно малко през юни – началото на юли (Schober & Grimmberger, 1997). Отглеждането на малките става в плитки пещери, скални струпвания, под покриви, в запустели сгради, руини, изкуствени галерии, където температурата е по-висока (Schober & Grimmberger, 1997). Понякога обитаваните сгради са в близост до пещери, където се оттегля при лошо време. Размножителните колонии се разпадат в края на лятото и началото на есента.

Успешното отглеждане на малките, респ. размерът на популацията имат пряка връзка с качеството на хранителното местообитание около размножителните колонии. Ловните местообитания обикновено са на до 4 - 10 km от размножителните убежища (Bontadina, 2002; Billington & Rawlinson, 2006) и представляват постоянно използвани пасища (Ransome 1996), прекъсвани от масиви от широколистни гори, полезащитни пояси или синори от високи храсти (Bontadina, 2002). Наличието на водни площи е благоприятно, особено ако крайбрежията са обрасли с дървесна растителност. Тези местообитания осигуряват обилие на насекоми и линейни ландшафтни елементи (синури, живи плетове, полезащитни пояси, крайнини на гори, крайречни гори), които улесняват придвиждането на прилепите от дневните убежища до хранителните участъци. Площта на местообитанията, използвани от колонията е ок. 700 ха (Bontadina, 2002). Неподходящи местообитания са урбанизираните територии, орните полета, плантацията от иглолистни дървета. Видът е чувствителен към светлина и избягва осветени места и градски райони. Отделните индивиди използват хранителни участъци, които широко се припокриват.

Хибернацията се осъществява от октомври до април (Schober & Grimmberger, 1997) в подземни естествени и изкуствени галерии, като избира по-топлите техни части (7-11 °C). Често се събужда и сменя мястото си в убежището.

В България е обикновен и често срещан вид, известен от около 320 находища. Среща се в цялата страна, без най-високите части на планините. Повечето находища са между 100 и 500 m н.м.в. Обитава предимно карстови райони, обрасли с дървесна и храстова растителност (Роров, 2018). Използва различни подземни убежища (пещери, изкуствени галерии, бункери, катакомби), мазета и тавани на жилищни постройки. Често големите подковоноси обитават едно и също убежище заедно с други пещеролюбиви видове - южен подковонос (*Rhinolophus euryale*), подковонос на Мехели (*Rhinolophus mehelyi*), средиземноморски подковонос (*Rhinolophus blasii*), трицветен нощник (*Myotis emarginatus*), голям нощник (*M. myotis*), остроух нощник (*M. blythii*), дългопръст нощник (*M. capaccinii*) и пещерен дългокрил (*Miniopterus schreibersii*). В България са известни около 15 размножителни колонии с численост над 100 екземпляра. Зимува поединично или в колонии, които могат да достигнат от 50 до 600-800 екземпляра. Почти във всяка българска пещера през зимата могат да бъдат наблюдавани един до няколко зимуващи големи подковоноси. В България, големият подковонос не извършва далечни миграции. Сезонните придвижвания между летните и зимни убежища са на разстояние от 20 до 95 km (Иванова, Попов, 2007). Общата численост на вида в България се изчислява на около 100 000 (Иванова, Попов, 2007).

Видът не е включен в Червената книга на Република България (2015).

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.) и през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), природозащитното състояние на вида е благоприятно по всички параметри във всички биогеографски райони

(<https://www.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=3&group=Mammals&country=BG&region=>,

<https://www.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=5&group=Mammals&country=BG>).

Съгласно докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията през 2019 г. заплахи с висока значимост в Алпийския и Черноморския регион са F07 - Спорт, туризъм и развлекателни дейности, H04 – Вандализъм или палежи и H06 - Затваряне или ограничен достъп до зона / местообитание. В Континенталния биогеографски регион значимите заплахи са F07 - Спорт, туризъм и развлекателни дейности, H04 – Вандализъм или палежи, H06 - Затваряне или ограничен достъп до зона / местообитание, F02 Изграждане или модификация (напр. на домакинства или населени места) в съществуващи градски или развлекателни зони, F05 – Създаване или развиване на спортна, туристическа или развлекателна инфраструктура (извън градски и развлекателни зони).

Видът е включен в Стандартните формуляри за данни на 142 защитени зони.

4. Състояние на ниво защитена зона

В стандартния формуляр, популацията е оценена на 0 - 2 % от националната (C); елементите на местообитанието са добре запазени, (B); популацията не е изолирана (C). Общата оценка на зоната за опазване на вида е ниска, (C).

Таблица 1. Оценка на популацията и местообитанието на големия подковонос според стандартния формуляр на зона BG000113 - Витоша

Species					Population in the site					Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
M	1304	<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>			p	51	100	i	P	G	C	B	C	C

5. Анализ на наличната информация

Според доклад "Разпространение и оценка на ПС на целеви вид 1304. *Rhinolophus ferrumequinum* (Голям подковонос) в BG000113 – Витоша (https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/PublicDownloads/Auto/PS_SCI/BG0000113/BG0000113_PS_136_9.zip) в зоната видът е установен в 1 лятно находище с 1 екземпляр, което е прието за референтна стойност за параметър численост в находища за размножаване. В находища за зимуване са установени 46 екземпляра в три находища. Площта на най-благоприятните местообитания е оценена на 551.1 ha (2.0% от площта на защитената зона). Площта на подходящите ловни местообитания е оценена на 2701 ha (10% от площта на защитената зона). Природозащитното състояние на големия подковонос в зоната е оценено на "благоприятно".

През юли- септември 2021 и 2022 г. са направени пилотни проучвания върху прилепите в зоната чрез акустична регистрация в 15 района, отдалечени на повече от 1 км един от друг. Видът е установен в 4 района.

На основата на екологичните изисквания на големия подковонос е извършена нова оценка на подходящите местообитания в защитената зона, идентифицирани чрез типове земно покритие на Corine Landcover 2018, представляващи пасища, широколистни гори, храсти, водни тела. Общата площ на хранителните местообитания е 19172 ха (Таблица 2).

Таблица 2. Площи на типове земно покритие според Corine Land Cover 2018, представляващи подходящи местообитания за големия подковонос (*Rhinolophus ferrumequinum*)

Код CLC18	тип земно покритие	Площ [ha]
313	Смесени гори	2252
321	Естествени тревни пространства	4518
512	Стоящи води	6
311	Широколистни гори	9361
324	Екотон гора-храсти	2757
231	Пасища	278
Общо		19172

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Специфичните цели за вида в защитената зона са формулирани на основата на анализ на екологията на вида според научни изследвания в Европа (виж цитираната литература) и досегашните изследвания в зоната. Параметрите и специфичните цели са представени в таблицата по-долу.

Параметър	Единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
Разпространение – относителен дял на квадрати 1 x 1 км с регистрации на вида	%	27	При пилотни проучвания на основата на акустична записи, видът е бил регистриран в 6 квадрата от 15 изследвани, което е прието за референтна благоприятна стойност	Поддържане на благоприятна плътност на популацията, респ. разпространение в зоната, оценено чрез параметър относителен брой

Параметър	Единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
				квадрати с регистрации
Популация: Брой зимни колонии/убежища	Брой	3	Карстовите райони, макар и малки по площ, предлагат условия за зимуване, досега са установени 3 зимни убежища.	Поддържане в добро състояние на известните места за зимуване
Популация: Брой индивиди в зимни убежища (опционално)	Брой	40	Предложената прагова стойност е минимална. В зоната има подходящи убежища за хибернация и техният брой вероятно е по-голям от установения досега.	Поддържане на известните места за хибернация в добро състояние
Местообитание на вида: Площ на подходящите/хранителните местообитания на вида	ha	19172	В резултат от GIS анализ, основан на прилагане на екологични критерии площта на подходящите местообитания е ок. 19172 ha. Според проведените пилотни изследвания в зоната състоянието им като потенциални местообитания на прилепи е добро, което се доказва и от регистрираната висока активност на много видове прилепи, вкл. и целеви.	Поддържане на площта на подходящите / хранителните местообитания
Заплахи и влияния: Безпокойство в убежищата (размножителни, зимни)	Присъствие/отсъствие	Отсъствие	Видът е чувствителен към безпокойство в убежищата за размножаване и зимуване. Най-често то е причинено от вандализъм и иманярство – различни форми на прогонване на индивиди, палене на огън, и др. При теренните проучвания са регистрирани възможности за такова безпокойство.	Подобряване на състоянието

7. Необходимост от промени в СФ за защитената зона

Не се налага.

8. Цитирана литература

- Billington G. & Rawlinson M. D. 2006. A review of horseshoe bats flight lines and feeding areas. CCW Science Report No. 755 http://apps.fdean.gov.uk/Assets/docs/Allocations%20examiner/Examination%20Docs/ED010%20Matter%201%20Statements/M1-176%20Priddis%20Docs%201-19/10_A_review_of_horseshoe_bats_flights_lines_and_feeding_areas_-_CCW_Science_Report_No._755_1.pdf
- Bontadina F., S. Gloor, T. Hotz, A. Beck, M. Lutz, E. Mühlethaler. 2002. Foraging range use by a colony of greater horseshoe bats *Rhinolophus ferrumequinum* in the Swiss Alps: implications for landscape planning. Available from: https://www.researchgate.net/publication/237563495_Foraging_range_use_by_a_colony_of_greater_horseshoe_bats_Rhinolophus_ferrumequinum_in_the_Swiss_Alps_implications_for_landscape_planning [accessed Oct 16 2021].
- Bontadina, F. 2002. Conservation ecology in the horseshoe bats *Rhinolophus ferrumequinum* and *Rhinolophus hipposideros*. PhD Thesis, University of Bern <http://www.swild.ch/Bontadina/PhD/>
- Popov, V. 2018. Bats in Bulgaria: Patterns of Species Distribution, Richness, Rarity, and Vulnerability Derived from Distribution Models. pp. 751 - 854. In: H. Mikkola (ed.). Bats. <http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.73623>
- Ransome, R. D. 1996. The management of feeding areas for greater horseshoe bats. *English Nature Research Report No. 174*: 1 – 74.
- Schober, W., Grimmerger, E., 1997. The Bats of Europe and North America. T.F.H. Publications, Neptune
- Големански, В. и др. (ред.). 2015. Червена книга на Република България, Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София.
- Иванова Т., Попов В. 2007. Разред Прилепи (Chiroptera). с. 89 - 162. В: Попов В. и др. Бозайниците важни за опазване в България . Dutch Mammal Society. Arnhem, The Netherlands. ISBN 978 - 90 - 73162 - 93 - 8.

Автори: Васил Попов, Вълко Бисерков

6.6 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1303 *RHINOLOPHUS HIPPOSIDEROS*

1. Код и наименование на вида: 1303 *Rhinolophus hipposideros* (Bechstein, 1800) - Малък подковонос

2. Кратка характеристика на целевия обект

Малкият подковонос е най-дребният от европейските подковоноси и един от най-дребните прилепи в Европа. Израстъкът на седлото е нисък, широко заоблен. Ухото, наведено напред, надминава върха на носа с около 5 mm. Антитрагусният дял е по-тесен, отколкото висок, достигащ по-високо от половината на ухото, горният му ръб е кос. Първата фаланга на четвъртия пръст е малко по-дълга от половината на втората. Окраската на тялото е сходна с тази при *Rhinolophus ferrumequinum*.

Храни се най-често с дребни насекоми от разред Двукрили (*Diptera*), Пеперуди (*Lepidoptera*, *Nematocera*), Мрежокрили (*Neuroptera*). Повечето от тях са нощни, бавно и ниско летящи. Лови ги в полет, но може да ги събира и от листа или от земната повърхност. В състава на храната се наблюдават значими сезонни вариации. Храненето е неселективно (McAney & Fairley, 1989)

Формира размножителни колонии през май - юни в топли тавани, мазета на жилищни постройки, малки пещери, по-рядко в скални цепки. Женските раждат по едно малко между средата на юни и юли (Gaiser, 1965).

Храни се предимно в гъсти широколистни гори, райони с влажни гори, крайбрежна растителност и паркови площи (Racey, 1998; Reiter, 2004). Избягва открити площи (McAney & Fairley 1989). Използва линейни дървесни насаждения, крайнини на гори, живи плетове, храсти в синури и обрасли с растителност брегове на потоци, за придвижване между убежището и горските хранителни територии (Bontadina et al., 1999; Reiter, 2004). В някои райони на Европа голямото значение имат влажни пасища, оградени от живи плетове (Billington, 2002). В гориста местност видът може да използва до 7 различни района за хранене, намиращи се в радиус от 2,4 km от убежището (Holzhaidner et al., 2002). Хранителните територии имат площ между 12 и 53 ha (Holzhaidner et al., 2002) и са в близост до дневното убежище, в радиус до 4 km. Най-често ловуват в непосредствена близост до убежищата – до около 600 m.

Зимуват поединично. Обикновено в едно убежище зимуват няколко разпръснати малки подковоноси; рядко са намирани групи от 30 — 50 индивида на едно място. Често зимува заедно с видове от родовете *Rhinolophus* и *Myotis* (Gorner & Hackethal, 1987; Пандурска, 1995). Зимните убежища са изключително подземни - пещери, минни галерии и тунели. Зимният сън е от октомври до април в пещери и изкуствени подземни галерии. Предпочита вътрешните им части, където температурата е 5°-9° С. Малкият подковонос е уседнал вид. Разстоянието между размножителните и зимни убежища обикновено не надвишава 15 km.

Малкият подковонос е най-често срещаният у нас пещеролюбив прилеп, установен в над 350 находища, най-често между 100 и 1300 m надморска височина (Petrov, 2001, Пешев и др., 2004; Роров, 2018). Общата численост на вида в България може да бъде изчислена на минимално около 100 000 индивида (Иванова, Попов, 2007).

Размножаването у нас е слабо проучено. Копулацията вероятно протича през есента от септември до ноември. Броят на индивидите в размножителните колонии обикновено е 5-30 екземпляра, рядко повече.

Видът не е включен в Червената книга на България (2015).

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.) и през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), природозащитното състояние е благоприятно по всички параметри и в трите биогеографски района (<https://www.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=3&group=Mammals&country=BG&region=>, <https://www.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=5&group=Mammals&country=BG>). Съгласно докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията през 2019 г. заплахи с висока значимост са: спорт, туризъм и развлекателни дейности; вандализъм или палежи; затваряне или ограничен достъп до зона / местообитание; изграждане или модификация (напр. на домакинства или населени места) в съществуващи градски или развлекателни зони; създаване или развиване на спортна, туристическа или развлекателна инфраструктура (извън градски и развлекателни зони).

Видът е включен в Стандартните формуляри за данни на 131 защитени зони.

4. Състояние на ниво защитена зона

В стандартния формуляр, популацията е оценена на 0 - 2 % от националната (С); елементите на местообитанието са добре запазени, (В); популацията не е изолирана (С). Общата оценка на зоната за опазване на вида е ниска, (С).

Таблица 1. Оценка на популацията и местообитанието на малкия подковонос според стандартния формуляр на зона BG000113 - Витоша

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
M	1303	<i>Rhinolophus hipposideros</i>			p	51	100	i	C	G	C	B	C	C

5. Анализ на наличната информация

Според доклад "Разпространение и оценка на ПС на целеви вид 1303. *Rhinolophus hipposideros* (Малък подковонос) в BG000113 – Витоша (https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/PublicDownloads/Auto/PS_SCI/BG0000113/BG0000113_PS_136_8.zip) видът е регистриран в 13 находища. Регистрирани са 84 зимуващи екземпляра, а в летните убежища са установени 28 екземпляра. Площта на потенциално най-благоприятните местообитания е оценена на 710.9 ha (2.6% от площта на защитената зона). Площта на потенциално подходящите ловни местообитания е оценена на 3216 ha (11,8% от площта на защитената зона). Състоянието на малкия подковонос в зоната е оценено като благоприятно.

През юли- септември 2021 и 2022 г. са направени пилотни проучвания върху прилепите в зоната чрез акустична регистрация в 15 района. Видът е установен в 4 района.

На основата на екологичните изисквания на малкия подковонос е извършена нова оценка на подходящите местообитания в защитената зона, идентифицирани чрез типове земно покритие на Corine Landcover 2018, представляващи пасища, широколистни гори, храсти, водни тела. Общата площ на хранителните местообитания е 19172 ха (Таблица 2).

Таблица 2. Площи на типове земно покритие според Corine Land Cover 2018, представляващи подходящи местообитания за малкия подковонос (*Rhinolophus hipposideros*)

Код CLC18	тип земно покритие	Площ [ha]
313	Смесени гори	2252
321	Естествени тревни пространства	4518
512	Стоящи води	6
311	Широколистни гори	9361
324	Екотон гора-храсти	2757
231	Пасища	278
Общо		19172

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Специфичните цели за вида в защитената зона са формулирани на основата на анализ на екологията на вида според научни изследвания в Европа (виж цитираната литература) и досегашните изследвания в зоната. Параметрите и специфичните цели са представени в таблицата по-долу.

Параметър	Единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
Разпространение – относителен дял квадрати 1 x 1 км с регистрации на вида	%	27	При пилотни проучвания на основата на акустична записи, видът е бил регистриран в 4 квадрата от 15 изследвани, което е прието за референтна благоприятна стойност	Поддържане на благоприятна плътност на популацията, респ. разпространение в зоната, оценено чрез параметър относителен брой квадрати с регистрации
Популация: Брой летни (размножителни) колонии/убежища	Брой	10	Досега са установени 10 летни убежища	Поддържане на благоприятното състояние на известните летни убежища. Провеждане на проучвания за откриване на нови такива, каквито несъмнено съществуват.
Популация: Брой индивиди в летни (размножителни) колонии/убежища	Брой	28	Зоната предоставя възможности за размножителни колонии, главно в сгради, но също и в скалните карстови разкрития. Досега са установени 28 индивида в тях, тази стойност следва да се смята за минимална, тъй като видът е широко разпространен в зоната, а в нея има множество потенциално пригодни природни и антропогенни обекти, подходящи за летни убежища и / или размножителни колонии.	Поддържане на пригодността на установените летни убежища с оглед запазване на установената до сега численост на вида в тях.
Популация: Брой индивиди в зимни убежища (опционално)	Брой	84	В зоната има условия за хибернация, но информацията за локализацията, броят на убежищата и на зимуващите прилепи са ограничени. Необходимо е формулиране на междинна цел за допълване на сведенията за местата за зимуване	Междинна цел: Да се допълни информацията за хибернационните убежища и броя зимуващите в тях прилепи до 2027 г.
Местообитание на вида: Площ на	ha	19172	В резултат от GIS анализ, основан на прилагане на	Поддържане на площта на

Параметър	Единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
подходящите/ хранителните местообитания на вида			екологични критерии, площта на подходящите местообитания е ок. 19172 ha. Според проведените пилотни изследвания в зоната състоянието им като потенциални местообитания на прилепи е добро, което се доказва и от регистрираната висока активност на много видове прилепи, вкл. и целеви.	подходящите / хранителните местообитания
Заплахи и влияния: Безпокойство в убежищата (размножителни, зимни)	Присъствие/ отсъствие	Отсъствие	Видът е чувствителен към безпокойство в убежищата за размножаване и зимуване. Най-често то е причинено от вандализъм и иманярство – различни форми на прогонване на индивиди, палене на огън, и др. При теренните проучвания са регистрирани възможности за такова безпокойство. Подобряването на състоянието е чрез минимизиране/ отстраняване на безпокойство в установените убежища	Подобряване на състоянието
Заплахи и влияния: Състояние на размножителните убежища, представляващи антропогенни структури	Стабилно/ нестабилно	Стабилно	Видът е привързан към своите размножителни убежища и редовно ги обитава. От решаващо значение за стабилността на популацията на вида в защитената зона е състоянието на антропогенни структури, които той използва като размножителни убежища. В повечето случаи това са стари и изоставени сгради, които с времето се амортизират и рушат. Необходимо е укрепването им. То следва да се извърши изключително	Поддържане или подобряване на състоянието на убежища в антропогенни структури, в случай че бъдат открити такива

Параметър	Единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
			внимателно и съгласно най-добрата европейска практика, за да не се наруши микроклимата в убежището и то да бъде напуснато от колонията.	

7. Необходимост от промени в СФ за защитената зона

Не се налага.

8. Цитирана литература

- Billington, G., 2002. Report on a radio tracking study of lesser horseshoe bats associated with the Glynllifon Special area of Conservation. CCW Review of Consents Report No. 13, CCW, Bangor.
- Bontadina R., H. Schofield and B. Naef-Daenzer. 1999. Habitat preference in lesser horseshoe bats as revealed by radio-tracking. Abstracts of the VIIIth European Bat Research Symposium, 23–27 August, Kraków, Poland, p. 9.
- Gaisler, J. 1965. The female sexual cycle and reproduction in the lesser horseshoe bat (*Rhinolophus hipposideros* Bechstein 1800). - Vest. Cs. spol.zool., 29, 336-352.
- Gorner, M., H. Hackethal. 1988. Säugetiere Europas. Leipzig, NeumanVerlag. 371 pp
- Holzhaider J., Kkriner E., Rudolph B. U., Zahn A. 2002. Radio-tracing a Lesser horseshoe bat *Rhinolophus hipposideros* in Bavaria: an experiment to locate roosts and foraging sites. *Myotis*, 40: 47 – 54.
- McAney C.M., Fairley J.S., 1989. Analyses of the diet of the Lesser horseshoe bat *Rhinolophus hipposideros* in the west of Ireland. *J. Zool.*, London, 217: 491 – 498.
- Petrov B., 2001: Bats (Mammalia, Chiroptera) in Kresna gorge, SW Bulgaria. Pp.: 325–330. In: Beron P. (ed.). Biodiversity of Kresna gorge. National Museum of Natural History, Institute of Zoology, Sofia, 349 pp (in Bulgarian, English summary).
- Popov, V. 2018. Bats in Bulgaria: Patterns of Species Distribution, Richness, Rarity, and Vulnerability Derived from Distribution Models. pp. 751 - 854. In: H. Mikkola (ed.). *Bats*. <http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.73623>
- Racey P. A., 1998. Ecology of European bats in relation to their conservation. In Kunz, T.H., Racey P. A. (Eds.), Smithsonian Institution Press, Washington and London: 249 - 260.
- Reiter, G. 2004. The importance of woodland for *Rhinolophus hipposideros* (Chiroptera, Rhinolophidae). *J. Zool.*, London, 262: 231 - 241.
- Големански, В. и др. (ред.). 2015. Червена книга на Република България, Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София.
- Иванова Т., Попов В. 2007. Разред Прилепи (Chiroptera). с. 89 - 162. В: Попов В. и др. Бозайниците важни за опазване в България . Dutch Mammal Society. Arnhem, The Netherlands. ISBN 978 - 90 - 73162 - 93 - 8.
- Пандурска Р., 1995. Разпространение и биология (хранене, размножаване, зимуване) на пещерните прилепи (Chiroptera) в България. Дисерт. труд, (Инст. зоол. БАН). 174 с.
- Пешев Ц., Пешев Д., Попов В. 2004. Фауна на България, т.27. Mammalia. Акад. Изд. Марин Дринов, София, 632 с.

Автори: Васил Попов, Вълко Бисерков

6.7 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1371 *RUPICAPRA RUPICAPRA* *BALCANICA*

1. Код и наименование на вида: 1371 *Rupicapra rupicapra balcanica* – Балканска дива коза

2. Кратка характеристика на целевия обект

Дивата коза е представител на семейство Bovidae. Тя е средна по размер с тегло до около 50 кг и дължина на тялото – 120 см при мъжките. Височината в холката е до около 78 см. Женските са малко по-дребни. И двата пола при този вид имат рога като при козлите, те са малко по-големи, по-силно извити и върхът им е насочен надолу, за разлика от женските, при които най-често е обърнат назад. През лятото козината е къса и червеникавокафява, а през зимата е по-дълга, гъста и тъмнокафява. Има чернобяло оцветяване на лицето и черна ивица на гърба (Попов и Седефчев, 2003; Пешев и др., 2004). Обитава скалисти терени със затревени площадки и стръмни пасища. През лятото предпочита високопланинските ливади и стръмни склонове над горната граница на гората, докато през зимата се среща повече в планинските гори. Храни се с треви, храсти, млади клони на иглолистни растения, мъхове и лишей. През пролетта и лятото диетата ѝ е основно от тревисти растения, докато зимата включва повече дървесни видове и храстовидна растителност. Периодът на размножаване е октомври-декември. Бременността трае около 6 месеца. Дивите кози раждат по едно малко, много рядко две, които могат да следват майка си скоро след раждането (Попов и Седефчев, 2003; Пешев и др., 2004; Вълчев и др., 2006).

Видът у нас е разпространен в Рила, Пирин, Родопите и Стара планина. Освен подвид балканска дива коза в Родопите се среща и подвид алпийска дива коза (*R. r. rupicapra*), която е внесена в Държавно ловно стопанство „Кормисош“ през 70те години на миналия век от Австрия и Швейцария (Genov et al., 1990; Бедров, 1999; Вълчев и др., 2006). Направеното генетично изследване от Markov et al. (2016) открива само няколко индивида от балканската дива коза интрогресирани с алпийската. Въпреки това, авторите препоръчват да се направи по-широкообхватно проучване, за да се установи степента на хибридизация между двата подвида в родопските субпопулации.

Балканската дива коза (*R. r. balcanica*) е включена в Червената книга на Р. България в категория „Застрашен“ (Спиридонов и др., 2015). Като отрицателно действащи фактори са посочени: а) хибридизацията с животни от номинантния подвид (*R. r. rupicapra*) внесени през 1977-1978 г. в Родопите (за вероятно хибридна популация се счита и тази на Витоша – реинтродуцирана с животни от Родопите); б) изолацията на субпопулациите; в) браконьерството; г) намаляването на подходящите за обитаване територии; д) урбанизацията и безпокойството от туризма; е) подивелите кучета.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Според националното докладване по Чл. 17 от Директива 92/43 за периода 2007-2012 г. и 2013-2018 г. природозащитното състояние (ПС) на дивата коза в двата обитавани от нея биогеографски региони (Континентален и Алпийски) е определено като неблагоприятно, незадоволително (U1). По отношение на оценките на параметрите площ на разпространение, популация и местообитания за първия период на докладване са определени като благоприятно (FV). За вторият период промяна има при оценката за популация определена като неблагоприятно-незадоволително състояние (U1). По отношение на оценката за бъдещи перспективи в двата биогеографски региона и при двата периода на докладване тя е неблагоприятно-незадоволително състояние (U1).

Основният натиск и заплахи за балканската дива коза в двата биогеографски региона посочени в доклада за периода 2007-2012 г. са: Лов, улов, отравяне и

браконьерство със степен на важност „значителна“; Паша и движение на офроуд превозни средства със степен на важност „средна“; Антропогенно намаляване на свързаността на местообитанията със степен на важност „ниска“.

За периода 2013-2018 г. посочените преси и заплахи за дивата коза са: незаконен отстрел, междувидови взаимоотношения (конкуренция, хищничество, паразитизъм, патогени) със степен на важност „значителна“; създаване или развитие на спортна, туристическа и рекреационна инфраструктура (извън градските или рекреационните зони), спорт, туризъм и развлечения, незаконно събиране и вземане на индивиди, лавини (сняг), срутване на терен, свлачища, температурни промени (например повишаване на температурата и екстремни явления) поради климатичните промени, суша и намаляване на валежите поради изменението на климата със степен на важност „средна“.

Видът присъства в Стандартните формуляри за данни на 12 зони.

4. Състояние на ниво защитена зона

Територията на защитена зона „Витоша“ (BG0000113) попада изцяло в Континенталния биогеографски регион. Територията на зоната съвпада с територията на ПП „Витоша“.

Съгласно Стандартния формуляр на зоната, оценките на значимостта на ЗЗ „Витоша“ за Балканската дива коза са следните: Популация – С (значителна представителност); Опазване – В (добро съхранение); Изолация – А (почти) изолирана популация); Цялостна оценка – В (добра стойност); Качество на данните – G (добро).

В стандартния формуляр на зоната са дадени следните оценки за балканската дива коза (*R. r. balcanica*).

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
M	1371	<i>Rupicapra rupicapra balcanica</i>			p	40	55	i		G	C	B	A	B

Популацията на Балканската дива коза в ЗЗ Витоша (BG0000113) е в период на реинтродукция от 2002 г. Последните сведения за видът на Витоша от преди реинтродуцирането му през 2002 г. са от 60-те години на миналия век. Съществуващата естествена връзка между Витоша и Рила обуславя значението на зоната и е предпоставка за успешната реинтродукция на вида.

5. Анализ на наличната информация

В изработения специфичен доклад за вида в зоната по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“ от 2012 г. (виж ИЗЗЕМ Натура 2000) природозащитното състояние (ПС) на вида се оценява като неблагоприятно – незадоволително, като основна причина за този резултат се смята браконьерството. При следващото докладване през 2018 г. природозащитното състояние на вида е същото (неблагоприятно – незадоволително), поради по-малката минимална численост на вида.

В Националния доклад за състоянието и опазването на околната среда за 2020 г. (ИАОС, 2021), който обхваща периода 2009 – 2020 г. и се базира на данни от Националната система за мониторинг на състоянието на биологичното разнообразие (НСМСБР) са посочени резултатите от ежегодния мониторинг на дивата коза в ПП „Витоша“ по години: 2020 г. – 21 диви кози, 2019 г. – 6 кози

(<http://eea.government.bg/bg/bio/nsmbr>). Вероятно разликите в числеността се дължат на субективни причини и числеността на разглежданата популация е относително стабилна. По време на ежегодния мониторинг през 2022 г. служителите на ПП „Витоша“ са наблюдавали 16 диви кози.

Като методическа основа на теренната работа за разработване на специфични цели за вълка през 2022 г. беше използвана методиката, разработена за целите на НСМСБР (<http://eea.government.bg/bg/bio/nsmbr>). Тя беше модифицирана съобразно конкретните цели на проведеното проучване.

При проведените през 2022 г. теренни изследвания наблюдавахме 5 диви кози – 1 в близост до аклиматизационната ограда през месец май и през септември 4 възрастни в местността „Черната скала“. По сведения на експерти на ЮЗДП в края на септември в местността „Сухите езера“ са наблюдавани 6 възрастни диви кози и 1 яре.

На терен не бяха установени сериозни заплахи за вида и местообитанията му в ЗЗ „Витоша“. Основна заплаха за дивите кози на територията на ЗЗ „Витоша“ са скитащите кучета, които не изпитват страх от хората и понякога ловуват на глутници на територията на зоната. Браконьерството в зоната е неизмерима величина, но със сигурност оказва сериозно негативно въздействие, особено на подобна изолирана популация в период на реинтродукция, каквато е тази на балканската дива коза в ЗЗ „Витоша“. При проучванията през 2022 г. не бяха открити следи от браконьерство, но местните хора и горските съобщават за редовен незаконен отстрел на диви кози. Трябва да се вземе под внимание и огромния туристически поток, който преминава през парка и неминуемо води до безпокойство на животните.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
Популация: Размер на популацията	Брой индивиди	40-55	Зоната е подходяща за постоянно местообитание на дивата коза, а съществуващия биокоридор между Витоша и Рила ще позволи стабилизирането на иначе изолираната популация в ЗЗ „Витоша“, ще позволи връщането на един вид, който в миналото естествено се е срещал по тези места и ще допринесе до увеличаване на числеността на балканската дива коза на национално ниво.	Поддържане на численост на дивата коза в зоната от най-малко 40-45 индивида.
Обща площ на пригодните местообитания	ha	най-малко 4742 ha	Според стандартния формуляр на зоната потенциалните и пригодните за вида местообитания в зоната съвпадат.	Поддържане на най-малко 4742 ha пригодни за дивата коза местообитания в зоната.
Свързаност на местообитанията	km	Най-малко 4742 ha, нефрагментирани	На територията на зоната няма бариери за свободното придвижване на дивата коза. Налице е добра свързаност между отделните полигони с оптимални местообитания.	Поддържане на качеството на местообитанията, като най-малко 4742 ha, останат нефрагментирани.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
Състояние на хранителната база	неприло жимо	Хранителната база за дивата коза съвпада с модела на пригодност на местообитанията.	Оценката за емкостта на пригодните местообитания е от 150 (при плътност 3/100 ха) до 500 индивида (10/100 ха). Оценената численост представлява 28 % от долната граница на потенциала на местообитанията.	Поддържане на добрата пригодност на местообитанията.

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Не се налага актуализация на СФ *Rupicapra rupicapra balcanica* (1371) в 33 „Витоша“ (BG0000113).

8. Цитирана литература

- Bertolino S., Di Montezemolo N. C., Bassano B. 2009. Food-niche relationships within a guild of alpine ungulates including an introduced species. *Journal of Zoology*, 277 (1), 63-69. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7998.2008.00512.x>
- Chirichella R., Ciuti S., Apollonio M. 2013. Effects of livestock and non-native mouflon on use of high-elevation pastures by Alpine chamois. *Mammalian Biology*, 78 (5), 344-350. <https://doi.org/10.1016/j.mambio.2013.04.005>
- Doykin, N., Popova, E., Zlatanov, V., Petrov, P., Zlatanova, D. 2016. Preliminary data on the distribution of free-ranging dogs (*Canis familiaris* L.) in NP Vitosha, Bulgaria. *Annu. l'Université Sofia "St. Kliment Ohridski" Fac. Biol.* 101, 11-22.
- Genov P, Massei G, Gànčev R. 1990. Verbreitung und zahlenmäßige Stärke der Gemse (*Rupicapra rupicapra balcanica* Bolkay, 1925) in Bulgarien. *Z Jagdwiss* 36:1-8.
- Kanchev, K. 2021. Helminthological status of Balkan chamois from Bulgarian Rhodope mountains. *Tradition and Modernity in Veterinary Medicine*, 6(1(10)), 34-39. <https://doi.org/10.5281/zenodo.4624262>
- Markov G., Zhelev P., Ben Slimen H., Suchentrunk F. 2016. Population genetic data pertinent to the conservation of Bulgarian chamois (*Rupicapra rupicapra balcanica*). *Conservation Genetics*, 17(1): 155-164. <https://doi.org/10.1007/s10592-015-0768-3>
- Valchev K., Milushev V., Yankov Y. 2010. Reintroduction of Balkan Chamois (*Rupicapra rupicapra balcanica* Bolkay, 1925) in Vitosha Nature Park. *Galemys: Boletín Informativo de La Sociedad Española Para La Conservación y Estudio de Los Mamíferos*, 22 (1): 575-594.
- Yankov, Y. G., & Georgiev, D. M. 2018. Terrestrial snails (Mollusca: Gastropoda) as intermediate hosts of protostrongylid nematodes in Balkan chamois in the regions of Western Rhodopes Mts and Pirin Mts., Bulgaria: Preliminary data. *Ecologia Balkanica*, 10 (2), 249-253.
- Бедров, Г. 1999. Дивата коза в ДДС “Кормисош”, Дипломна работа, ЛТУ.
- Вълчев К., Андонов К., Попгеоргиев Г., Плачийски Д. & Аврамов С. 2006. План за действие за дивата коза в България 2007-2016. София: БФВ-НУГ.
- МОСВ. 2013. Докладване по чл. 17 на Директивата за местообитания за периода 2007-2012 г. Retrieved from <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/art17/envur088a/>
- МОСВ. 2020. Докладване по чл. 17 на Директивата за местообитания за периода 2013-2018 г. Retrieved from <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/art17/envxhyhkg/>
- МОСВ. 2021. Промяна в числеността на дивата коза (*Rupicapra rupicapra*) за периода 2009-2019 г. В Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда, 178-184.

- Пешев Ц., Пешев Д. & Попов В. 2004. Семейство Bovidae Gray, 1821. Кухороги, *Rupicapra rupicapra* (Linnaeus, 1758), Дива коза. Във Фауна на България, том 27, Mammalia. София, БАН, акад. изд. Марин Дринов, 536-538.
- Попов, В., Седефчев, А. 2003. Дива коза *Rupicapra rupicapra* (Linnaeus, 1758). В Бозайниците в България, Библиотека „Витоша“, София, 218-220.
- Спиридонов Ж., Спасов Н., Генов П. 2015. Дива коза. В Червена Книга на Република България. Том 2, Животни, 2, 152.

Автори: Албена Власева, Атидже Ахмед

6.8 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1335 *SPERMOPHILUS CITELLUS*

1. Код и наименование на вида: 1335 *Spermophilus citellus* - Европейски лалугер

2. Кратка характеристика на целевия обект

Гризач от сем. Катерицови (*Sciuridae*) с дължина на тялото и главата: 180 – 230 mm, дължина на опашката: 50 – 70 mm, дължина на задното стъпало: 31.2 – 44.8 mm, тегло: 200 – 350 g. Козината е жълтеникава или жълтеникаво-сива, често с тъмни петна на гърба (Попов, Седефчев 2003).

Лалугерът е дневно активен гризач, който живее на колонии в безлесни местообитания на Централна и Югоизточна Европа.

Неговият ареал намалява в Европа, включително и в България. Обитава открити необработваеми места (ливади, пасища, сухи степи и др.).

Лалугерът е един от основните хранителни компоненти на редица хищници, като например кръстат орел, ловен сокол, степен и пъстър пор, като вероятно играе ролята на ключов вид в местообитанията си (Цонев, Гусев 2020).

Видът е с категория „уязвим“ в Червената книга на България (Стефанов 2015) и категория „застрашен“ в червения списък на IUCN (Hegyeli 2020)

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Двете проучвания предмет на докладване съгласно чл. 17 от Директивата за местообитанията (92/43/ЕИО) се различават значително по своите оценки. При първото докладване (2013г) видът е оценен по всички показатели и в трите биогеографски региона в „Благоприятно“ природозащитно състояние (Кошев, Попов 2013). При второто докладване видът е оценен в „неблагоприятно – лошо“ (U2) състояние в Континенталния и Алпийския биогеографски регион и в „неблагоприятно – незадоволително състояние“ (U1) в Черноморски биогеографски регион. Източник на информацията: <https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/species/report/>

Според докладването от 2018г в Континентален биогеографски регион за антропогенният натиск и заплахите се считат:

А) Натиск

A06 - Изоставяне на управлението на пасища (например прекратяване на пашата или косене)

A10 - Екстензивна паша или недостатъчна паша от селскостопански животни

N01 - Температурни промени (напр. повишаване на температурата и максимуми) поради климатичните промени

N03 - Увеличаване или изменение на валежите поради изменението на климата

A01 - Преобразуване в земеделска земя (с изключение на отводняване и опожаряване)

A11 - Опожаряване за селското стопанство

- A21 - Използване на химикали за растителна защита в селското стопанство
- A35 - Селскостопански култури за производство на възобновяема енергия
- C01 - Добив на минерали (например скали, метални руди, чакъл, пясък и др.)

Б) Заплахи

- A06 - Изоставяне на управлението на пасища (например прекратяване на пашата или косене)
- A10 - Екстензивна паша или недостатъчна паша от селскостопански животни
- N01 - Температурни промени (напр. повишаване на температурата и максимуми), дължащи се на изменението на климата
- N03 - Увеличаване или изменение на валежите поради изменението на климата
- A01 - Преобразуване в земеделска земя (с изключение на отводняване и опожаряване)
- A11 - Опожаряване за селското стопанство
- A21 - Използване на химикали за растителна защита в селското стопанство
- C01 - Добив на минерали (например скали, метални руди, чакъл, пясък и др.)

Тази драстична промяна между двете докладвания се дължи на регистриран засилен антропогенен натиск върху местообитанията на лалугера и рязък спад в обилието и разпространението. Основните заплахи за вида наблюдавани в България може да бъдат резюмирани до следните няколко фактора (Кошев 2022, Кошев 2013, Костова *и др.* 2015, Й. Кошев, М. Качамакова – непубликувани лични данни): разораване на тревните местообитания; залесяване и създаване на трайни насаждения в местообитанията на лалугера; застрояване на местообитания на лалугера; обрастване с папрати, храстова и дървесна растителност; фрагментация на местообитанията на лалугера; използване на пестициди, в това число родентициди и др.; проблеми при прилагане на различни видове агроекологични мерки; липсата на единен подход, отразяващ специфичните особености при ползването на тревните местообитания, собственост на общините в България; липсата на адекватен слой „постоянно затревени площи“; съществуващият по-малко рестриктивен достъп до селскостопански субсидии за интензивно земеделие/обработваеми земи в сравнение с този за управление на пасища; липсата на екологични мониторингови индикатори, анализ и екологична оценка на прилагането на агроекологичните мерки от ПРСР по отношение на ефекта върху биоразнообразието; Разминаването между НТП на земите по КВС и реалното ползване в СИЗП и др.

Видът е записан в Стандартните формуляри за данни на 141 зони, като предмет на опазване е в 92 от тях.

4. Състояние на ниво защитена зона

Данни от Стандартния формуляр за зоната

Species					Population in the site						Site assessment			
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
M	1335	<i>Spermophilus citellus</i>			p	3	3	colonies	V	G	C	B	B	B

Източник:

<https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/Home/ProtectedSite?code=BG0000113&siteType=HabitatDirective>

Популацията е оценена в брой колонии – 3. Качеството на данните за вида е оценено като „добро“ (G). Популацията в зоната е оценена с „С) 2% $\geq$ p > 0%“. Опазването на вида е оценено с В) добро опазване (добре запазени елементи, независимо от оценката на възможностите за възстановяване и елементи в средно или частично деградирало състояние и лесно възстановяване). Изолираността на популацията е оценено с „В) не изолирана популация, но на границата на района на разпространение. Цялостна оценка на стойността за опазването на лалугера попада в категорията „В) добро опазване (добре запазени елементи, независимо от оценката на възможностите за възстановяване и елементи в средно или частично деградирало състояние и лесно възстановяване)“.

Зоната се намира в ареала на вида и с планинските колонии и подпланински колонии и подходящи местообитания има важно значение за неговото опазване (Кошев 2022).

5. Анализ на наличната информация

Видът е регистриран през 2013 г. по време на проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“ (Кошев 2013; Кошев, Попов 2013). В стандартния формуляр има информация за числеността на популацията.

Състоянието на Европейския лалугер в защитената зона е неблагоприятно по два от четирите критерия (Кошев 2013). От ДПП „Витоша“ се прилагат множество консервационни мерки за подобряване на състоянието на вида. Извършват се реинтродукционни дейности (Koshev et al. 2019). В района на защитената зона остават проблемни критериите с количеството на коситбата на ливадите и пашата от селскостопански животни. Немаловажен проблем е самозалесяването на ливадите с борови култури (Кошев 2013). Тези проблеми оказват влияние на вида и по параметър „1.2 Обилие“ където състоянието на защитената зона е неблагоприятно-незадоволително. Общото природозащитното състояние (ПС) на Европейски лалугер (*Spermophilus citellus*) в 33 BG0000113 „Витоша“ е „Неблагоприятно - незадоволително“ (Кошев 2013).

Полевото проучване през 2022г. При полево проучване по време на проекта за определяне на целите за опазване на вида в защитената зона съгласно утвърдената методика (Костова и др. 2015, Кошев 2012а, б, НСМСБР) са проучени 10 подходящи местообитания в които са направени 30 стометрови трансекта и отделно тракове в по-големите местообитания. В 2 местообитания от тях са регистрирани лалугери. Посетени са всички локации на колонии регистрирани през 2013 г. с изключение на една намираща се на територията на ДДС „Студена“, за която може да се приеме че все още присъства.

При прегледа на постъпилите сигнали в РИОСВ София не са установени такива, свързани с целевия вид и неговите местообитания.

Основната антропогенна заплаха е свързана с липсата на паша и окосяване на двете от колониите – м. Накев камък (с. Кладница) и над с. Чуйпетльово

Регистърът за екологични оценки (<http://registers.moew.government.bg/eo>) попадащи в обхвата на защитената зона показва 16 досиета (Достъп на 17.01.2023). При първоначален анализ не се установява конкретни негативни въздействия.

Регистърът на оценки за въздействие на околната среда (<http://registers.moew.government.bg/ovos/>) показва 7 досиета на актуални процедури свързани с ОВОС за района на защитената зона (Достъп на 17.01.2023). При първоначален анализ не се установява конкретни негативни въздействия.

В заключение реализираните заплахи/негативни фактори могат да се резюмират до недостатъчна паша в пасищата и окосяване в ливадите, местообитания на лалугер.

Пестицидите, вкл. родентицидите имат за цел унищожаване на гризачите и имат негативно въздействие върху лалугеровите колонии. За избягване на това влияние върху местообитанията на вида, необходимо е да се прилагат мерки като:

✓ По-чести проверки за използване на пестициди на земеделските производители, при обработка на културите, особено в периода април-май за зърнените култури;

✓ По-чести проверки за използване на минерални торове през есента и ранна пролет в зависимост от културите;

✓ Вземане на проби от културите и проверка в сертифицирани лаборатории за наличие на пестициди, вкл. на забранени такива.

В мерите, пасищата и ливадите и на 100 метра от тях да не се употребяват минерални торове и на продукти за растителна защита

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Целите са формулирани по показатели, в таблицата по-долу.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
Брой находища	Брой колонии	Най-малко 3 колонии	Установени са негативни фактори, като намаляване на пашата и коситбата в пасищата и ливадите.	Поддържане броя на находищата.
Обилие	Среден минимален брой лалугерови дупки/100 m трансект във всяка колония	Минимум 2,00 лалугерови дупки	В този тип местообитания минималната плътност на лалугера трябва да бъде около 2 дупки/100m. трансект. Подходяща мярка за подобряване на обилието може да бъде оптимален интензитет на пашата и коситбата.	Поддържане на състоянието по този показател до достигане на заложената стойност.
Обща площ на заетите от вида оптимални и субоптимал-ни место-обитания	ha	Не по-малко оптимални и субоптимални местообитания – 3056 ha	Площта е съгласно специфичен доклад и карта на ефективно заетите местообитания в 33 направена на основата на регистрациите на европейски лалугер (Кошев 2013, Кошев, Попов 2013). Регистрирано е липса на паша и коситба в местообитанията, което предполага полагане на дейности за тяхната поддръжка.	Поддържане на размера на площта на заетите от вида оптимални и субоптимални местообитания до заложените стойности в специфичен доклад и карта на разпространението на вида (Кошев 2013, Кошев, Попов 2013).
Обща площ на потенциал-ните оптимални и субоптимал-ни	ha	Не по-малко от потенциални оптимални местообитания –	Установени силно действащи заплахи и негативни фактори: изораване на пасища,	Подобряване на размера на размера и на площта на потенциалните

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
место-обитания		597 ha и субоптимални местообитания – 4414 ha	нерегламентирани сметища в местообитания на лалугер; изораване на местообитания на лалугер и засаждане на рози, малини, лавандула и други насаждения. Площта е съгласно специфичен доклад и карта на ефективно заетите местообитания в 33 направена на основата на регистрациите на европейски лалугер (Кошев 2013, Кошев, Попов 2013).	оптимални и субоптимални местообитания до достигане на заложените стойности в специфичен доклад и карта на разпространението на вида (Кошев 2013, Кошев, Попов 2013).
Проективно покритие на разхвърляна храстова и дървесна растителност, орлова папрат и рудерални видове в потенциални местообитания	%/ha	Не повече от 5% на 1 хектар за оптимални местообитания и не повече от 20% за потенциални субоптимални местообитания.	Поддържане на БПС на местообитанието и неговите характеристики, които са от значение за лалугера (Цонев, Гусев 2017, 2020).	Поддържане на местообитанията в оптимално екологично състояние съгласно целевата стойност.

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Не се налага актуализация на СФ за зоната.

8. Цитирана литература

- Hegyeli Z. 2020. *Spermophilus citellus*. The IUCN Red List of Threatened Species 2020: e.T20472A91282380. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2020-2.RLTS.T20472A91282380.en>. Downloaded on 14 July 2020.
- Koshev Y., M. Kachamakova, S. Arangelov, D. Ragyov. 2019. Translocations of European ground squirrel (*Spermophilus citellus*) along altitudinal gradient in Bulgaria – an overview. - *Nature Conservation*, 35: 63-95. <https://doi.org/10.3897/natureconservation.35.30911>
- Костова Р., Й. Кошев, Н. Цветкова. 2015. Оценка на състоянието на лалугер (*Spermophilus citellus* L. 1766). Проект „Теренни проучвания на разпространение на видове / оценка на състоянието на видове и хабитати на територията на цялата страна – I фаза“. Договор № 2597/22.07.2013 г. „Теренни проучвания на разпространение и численост на бозайници (без китоподобни)“, с. 15.
- Кошев Й. 2012а. Методика за картиране на Европейски лалугер, *Spermophilus citellus*. Обособена позиция 4: Картиране и определяне на природозащитното състояние на бозайници, без прилепи 6. Европейски лалугер (*Spermophilus citellus*) –

- Методика за картиране, с. 8. Публикувано в интернет сайта на МОСВ (10.10.2012 г.): http://www3.moew.government.bg/files/file/FESOS-OP/methodics_Lots_1-6/Methodics_Lots_1-6.part01.rar
- Кошев Й. 2012b. Методика за определяне на природозащитно състояние (ПС) на европейския лалугер, *Spermophilus citellus*. Обособена позиция 4: Картиране и определяне на природозащитното състояние на бозайници, без прилепи 6. Европейски лалугер (*Spermophilus citellus*) – Методика за определяне на природозащитно състояние, с. 24. Публикувано в интернет сайта на МОСВ (10.10.2012 г.): http://www3.moew.government.bg/files/file/FESOS-OP/methodics_Lots_1-6/Methodics_Lots_1-6.part01.rar
- Кошев Й. 2013. Доклад за разпространение и оценка на ПС на целеви вид 1335. Лалугер (*Spermophilus citellus*) в 33 BG0000113 „Витоша“. Проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“. Обособена позиция 4: Картиране и определяне природозащитното състояние на бозайници, без прилепи. В интернет на адрес: <https://natura2000.egov.bg/>.
- Кошев Й. 2015. Методика за мониторинг на Европейски лалугер (*Spermophilus citellus* L. 1766). Проект „Теренни проучвания на разпространение на видове / оценка на състоянието на видове и хабитати на територията на цялата страна – I фаза“. Договор № 2597/22.07.2013 г. „Теренни проучвания на разпространение и численост на бозайници (без китоподобни)“, с. 11.
- Кошев Й. 2022. План за действие за опазване на европейския лалугер (*Spermophilus citellus*) в България 2022 – 2031 г., МОСВ, БДЗП, София. 160 стр. https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/filebase/Nature/Biodiversity/Protected_specie/Action_Plans/AP_ANIMALS/Mammalia/AP_Spermophilus%20citellus_2022-2031_RD518-17.06.2022.pdf
- Кошев Й., В. Попов. 2013. Общ доклад за целеви вид: 1335. Европейски лалугер (*Spermophilus citellus*). Обособена позиция 4: Картиране и определяне природозащитното състояние на бозайници, без прилепи. В интернет на адрес: https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/PublicDownloads/Auto/SDF_REF_SPECIES/1335/1335_Species_102.zip
- НСМСБР. Методика за мониторинг на лалугер (*Spermophilus citellus*) към Националната система за мониторинг на състоянието на биологичното разнообразие (НСМСБР). Публичен регистър по екологични оценки - <http://registers.moew.government.bg/eo> (Достъп на 27.11.2022)
- Публичен регистър по оценки за въздействие на околната среда <http://registers.moew.government.bg/ovos/> (Достъп на 27.11.2022)
- Стефанов В. 2015. Европейски лалугер (*Spermophilus citellus* Linnaeus, 1776). – В: Големански В. и др. (ред.) 2015. Червена книга на Република България. Т. 2. Животни. София: БАН & МОСВ, с. 232.
- Цонев Р., Ч. Гусев. 2017. Ръководство за определяне и ефективно управление на тревни местообитания. БДЗП, Природозащитна поредица – книга 34. Второ, преработено и допълнено издание.
- Цонев Р., Ч. Гусев. 2020. Мерки за възстановяване и устойчиво управление на пасища като хранително местообитание на Царски орел (*Aquila heliaca*). БДЗП, LIFE14 NAT/BG/001119, 67стр.

Автори: Йордан Кошев, Мария Качамакова, Ясен Мутафчиев

6.9 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1354 *URSUS ARCTOS*

1. Код и наименование на вида: 1354 *Ursus arctos* - Кафява мечка

2. Кратка характеристика на целевия обект

Кафявата мечка (*Ursus arctos*) е хищен бозайник от семейство мечкови (Ursidae). Притежава едро масивно тяло. Дължината на тялото и главата варират според пола, като достига до 260 см при мъжките екземпляри и до 200 см при женските. Дължината на опашката 8 до 14 см. Теглото на възрастните мечки отново варира според пола, като при женските достига до 150-170 кг, а при мъжките до 350 кг. Окраската варира от светло жълтеникаво-кафява до почти черна. Има характерна светла ивица около врата (огърлица) при младите индивиди. Притежава малки очи и добре забележими заоблени уши. Лапите са едри с големи нокти.

Обитава отдалечени от населени места гористи местности (Попов, 2003).

Мечката е всеяден вид, като диетата му силно зависи от сезоните (Спасов, 2007). През пролетта се храни с мърша, треви, листни пъпки и др. Лятото използва горскоплодните растения, гъби. През есента буковия жълд, плодовете на овощните дървета и др. (Гънчев, 1988; Генов, 2010; Spassov et al., 2000, Spassov et al., 2015)

Мечката използва активно и ловностанските съоръжения за подхранване на дивеча (Kavcic et al. 2015, Todorov et al. 2020).

В Червената книга на България (ЧКБ), видът е включен като „застрашен“ (Спиридонов, Спасов 2015).

За вида има изтекъл план за действие (МОСВ, 2008), като скоро се очаква актуализирането му.

За състоянието на числеността на Кафявата мечка се осъществява ежегоден мониторинг в рамките на Националната системата за мониторинг на състоянието на биологичното разнообразие (НСМСБР). Резултатите от него сочат стабилна численост на вида във Витоша, като за 2020 година (<https://eea.government.bg/bg/soer/2020/biodiversity-nem/ocenka-chislenostta-kafqva-mechka>), числеността за района е изчислена на 10 индивида.

3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

В докладването от 2013 г. по чл. 17 от Директивата за местообитанията, за периода 2007 – 2012 г., състоянието на вида по отношение на площ на разпространение, популация, местообитание, бъдещи перспективи и обща оценка за Алпийския биогеографски регион е благоприятно (FV). Различна е оценката в Континенталния биогеографски регион, където по отношение на площ на разпространение и бъдещи перспективи състоянието на вида е благоприятно, но за популация, местообитание, както и обща оценка - неблагоприятна-незадоволителна.

Според доклада по чл. 17 от Директивата за местообитанията от 2019 г. за периода 2013 – 2018 г., Кафявата мечка (*Ursus arctos*) има благоприятно състояние по отношение на площ на разпространение и местообитание както в Алпийския, така и в Континенталния биогеографски региони. И в двата региона състоянието по отношение на популация, бъдещи перспективи, както и обща оценка е представено като неблагоприятно-незадоволително (U1).

Видът е включен в Стандартните формуляри на 35 защитени зони. Основните заплахи и влияния са следните:

а) Натиск (значимост/въздействие)

G11 – Незаконен добив, събиране и отнемане М – Средна значимост/въздействие

G10 – Незаконна стрелба/убиване М - Средна значимост/въздействие

V05 – Сеч без залесяване или естествено самозалесяване М – Средна значимост/въздействие

V09 – Гола сеч с премахване на всички дървета М – Средна значимост/въздействие

E01 – Пътища, пътеки, железопътни линии и свързана инфраструктура (напр. мостове, виадукти, тунели) М – Средна значимост/въздействие

F09 – Депониране и третиране на отпадъци/боклуци от битови/развлекателни съоръжения М – Средна значимост/въздействие

а) Заплаха (значимост/въздействие)

G11 – Незаконен добив, събиране и отнемане М – Средна значимост/въздействие

G10 – Незаконна стрелба/убиване М - Средна значимост/въздействие

V05 – Сеч без залесяване или естествено самозалесяване М – Средна значимост/въздействие

V09 – Гола сеч с премахване на всички дървета М – Средна значимост/въздействие

E01 – Пътища, пътеки, железопътни линии и свързана инфраструктура (напр. мостове, виадукти, тунели) М – Средна значимост/въздействие

F09 – Депониране и третиране на отпадъци/боклуци от битови/развлекателни съоръжения М – Средна значимост/въздействие

Основните заплахи за вида могат да бъдат резюмирани до следните фактори:

1. Пряко въздействащи негативни антропогенни фактори.

- Застрелване на екземпляри. Значимост критична.
- Убиване с различни видове капани, примки. Значимост критична.

2. Косвено въздействащи негативни антропогенни фактори.

- Разрушаване на местообитанията: добив на инертни материали, обезлесяване: сечи, опожаряване, паша. Значимост критична.
- Безпокойство. Значимост ниска.
- Унищожаване на хранителната база. Значимост висока.
- Пазарен интерес към кожи. Значимост висока.
- Интерес към органи от тялото със знахарска цел. Значимост висока.

4. Състояние на ниво защитена зона

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A B C D		A B C	
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
M	1354	<i>Ursus arctos</i>			p	7	7	i		G	C	B	B	A

Източник:

<https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/Home/ProtectedSite?code=BG0000113&siteType=HabitatDirective>

Информацията в Стандартния формуляр на защитената зона за вида е попълнена на база специфичния доклад за вида в зоната от 2012 г (Спасов, 2012). Формулярът е актуализиран през 2021 година. Качеството на данните за Кафявата мечка е оценено като G - „добро“. Популацията е оценена в брой индивиди (7-7 мин-макс) или „С“ -

неблагоприятно състояние. Опазването на вида е оценено с „В - добро“. Изолираността на популацията е оценена с „В - слабо изолирана популация в широк обхват на разпространение“. Цялостната оценка на стойността на обекта за опазването на кафявата мечка попада в категорията „А) отлична стойност“.

5. Анализ на наличната информация

Видът не е регистриран през 2012 г по време на проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“, като общата оценка по четирите критерия за определяне на ПС на вида в зоната е „неблагоприятно“. (Спиридонов, Спасов 2012). В стандартния формуляр има информация за числеността на популацията.

Полево проучване през 2022г.

При полевото проучване по време на проекта за определяне на целите са проучени 7 трансекта през 2022 г. в обхвата на защитената зона. В допълнение към данните от целевите посещения са разгледани данни, събрани от анкетирани горски служители, служители на ДПП „Витоша“ и местни жители. Също е проверена информация за нанесени щети от мечка в района.

При направените теренни проучвания бяха установени следи от 7 различни индивида в различна възраст. Регистрирани бяха следи от 2 отделни зрели мъжки индивида, майка с миналогодишно малко и майка с две тазгодишни малки. Това потвърждава, че територията на зоната е постоянно обитавана от целевия вид и че целевият вид успешно се размножава и успява да отгледа малките си.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Целите са формулирани по показатели, в таблицата по-долу.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
Размер на популацията	брой	Най-малко 7 индивида	Конкретни дейности, които могат да се приемат са: - Цялостно намаляване на антропогенния натиск, което да осигури подобряване на местообитанията и възможности за размножаване и отглеждане на малките	Подобряване с цел увеличаване размера на популацията. Междинна цел: Установяване на източниците на натиск в и извън зоната, които могат да повлияят на популацията на вида
Площ на потенциалните местообитания в границите на защитената зона	ha	Най-малко 17000ha.	Съгласно специфичния доклад, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000 (Спасов 2012). Съхраняване на покритието с дървесна растителност.	Поддържане на площта на потенциалните местообитания в защитената зона съгласно специфичния доклад за вида в зоната (Спасов 2012).

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели
Свързаност на местообитанията	ha	Най-малко 17000 ha. е покритието на потенциално благоприятните територии за вида според специфичния доклад.	Местообитанията вътре в зоната не са фрагментирани. За поддържане на състоянието много важно е фрагментация да не се допуска	Поддържане площта на свързаност на местообитанията не по-малко от целевата стойност
Състояние на хранителната база	% на покритие на площите в зоната с хранителен потенциал	Горите от 1 и 2 бонитет в зоната са около 25% от цялата горска площ.	Към нея допълнително се добавя хранителният потенциал на съседната зона „Верилa. Трябва да се вземе под внимание и подхранването реализирано от ДЛС „Витошко-Студена“	Основна цел: Подобрване на екологичното състояние на местообитанията за вида. Междинна цел: Мониторинг на видовете, които са естествена хранителна база на мечката.

7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Предлага се следната актуализация на СФ.

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A B C D		A B C	
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
M	1354	<i>Ursus arctos</i>			p	7	15	i		G	B	B	B	B

На база на горската площ, която е 17000 ха, площта на потенциалните местообитания (не намалява и не е по-малка от 80% от референтната стойност за зоната) може да се каже, че максималният брой индивиди може да бъде 15. Към високия хранителен потенциал на зоната трябва да се добави допълнителната лесно достъпна храна, до която имат достъп животните от мероприятията за подхранване на копитните от ДЛС „Витошко – Студена“. Относително големият максимален допустим брой е обоснован със сезонната миграция на индивиди от Верилa и Плана планина към местата с подхранване през пролетта и лятото.

Установените на терен индивиди дават основание да се смята, че популацията е относително стабилна и надвишава минималния брой индивиди, посочен в стандартния формуляр, актуализиран през 2021 г.

Констатираните на терен заплахи са незначителни, но трябва да се обърне внимание за запазване на местообитанията на вида, както и на запазване на свързаността на територията със съседни местообитания към Плана на изток и Верилa на юг.

Обосновка: Консервационната значимост на кафявата мечка изисква полагане на усилия за улесняване на преминаване на индивиди към и от съседни територии. Съществена бариера на запад е АМ „Струма“. Трябва да се насочи внимание към осъвременяване и биокоридорите по АМ „Струма“ и обособяването им като работещи коридори за разселване на млади индивиди и навлизане на индивиди към зоната с цел обогатяване на генофонда на популацията, населяваща западните части от зоната.

Сериозно безпокойство на дивите животни причиняват АТВ, които проникват, дори в непосещавани от туристи места по планински била, пътеки, черни пътища и туристически маршрути, които без изключения се използват и от мечките. В почивните дни колоните от МПС по двете шосета също безпокоят животните. На този сравнително монотонен шум дивите животни са привикнали и избягват близостта с шосетата. Наложително е регулирането на трафика на МПС от всякакъв вид в границите на ПП „Витоша“.

Общо състояние на вида в ЗЗ „Витоша“ трябва да бъде променено на „В“.

8. Цитирана литература

- feeding. *Nature Conservation Research*. 2020. 5(4), DOI:
- Frosch, C., A. Dutsov, D. Zlatanova, K. Valchev, T. E. Reiners, K. Steyer, M. Pfenninger, & C. Nowak. 2014. Noninvasive genetic assessment of brown bear population structure in Bulgarian mountain regions. *Mammalian Biology*. 79: 268–276. <https://doi.org/10.1016/j.mambio.2014.04.001>
- hibernation of brown bears (*Ursus arctos*, Ursidae) in areas with supplementary
- Kaczensky, P, G. Chapron, M. von Arx, D. Huber, H. Andrén, J. Linnell, M. Adamec, F. Álvares, O. Anders, ... D. Zlatanova. 2013. Status , management and distribution of large carnivores – bear , lynx , wolf & wolverine – in Europe. Part 2 (Country reports). European Commission. European Commission, contract N°070307/2012/629085/SER/B3.
- Kavčič, I., M. Adamič, P. Kaczensky, M. Krofel, M. Kobal, & K. Jerina. 2015. Fast food bears: brown bear diet in a human-dominated landscape with intensive supplemental feeding. *Wildlife Biology*. 21(1): 1–8. <https://doi.org/10.2981/wlb.00013>
- Linnell J., Salvatori V. & Boitani L. 2008. Guidelines for population level management plans for large carnivores in Europe. A Large Carnivore Initiative for Europe report prepared for the European Commission, contract 070501/2005/424162/MAR/B2. European Commission, contract N°070501/2005/424162/MAR/B2.
- Spasov, N. Georgiev, Kiril Ivanov, Vasil & Stoev, P. 1999. Study on the potential ecological corridors between the local populations of the brown bear in Bulgaria. 10: 133–146.
- Spasov, N., G. Spiridonov, V. Ivanov, & L. Asenov. 2015. Signs of the bear life activities and their utilization for the monitoring of the bear (*Ursus arctos* L.) in Bulgaria. *Historia Naturalis Bulgarica*. 22: 73–83. Retrieved from <http://www.nmnh.com/downloads/pdfs/historia-naturalis-bulgarica/2015/022-073-083.pdf>
- Spasov, N., N. Ninov, R. Gunchev, K. Georgiev. V. Ivanov. 2000. Status of the Large Mammals in the Central Balkan National Park. In: *Biological Diversity of the central Balkan National Park*, 616 p., USAID. PENSOFT, Sofia p. 425 - 490.
- Todorov V., Zlatanova D., Valchinkova K. 2020. Home range, mobility and
- Вълчинкова К. 20.. „Индивидуална територия, избор на местообитания и активност при кафявата мечка (*Ursus arctos* L.) на територията на ПП „Витоша“, установено с GPS/GSM телеметрия“. Дипломна работа за получаване на образователната степен „магистър“, Лесотехнически университет София.
- Генов П., Джинджиева А., Бедров Г. 2010. Храната на мечката (*Ursus arctos* L.) в района на Държавно Ловно Стопанство „Кормисош“, Западни Родопи. Юбилейна научна

- конференция „България и българите в Европа“. Съюз на учените в България, клон Велико Търново, 601-608.
- Гънчев Райчев, Р. 1988. Проучвания върху хранителния режим на мечката (*Ursus arctos* L.) по южните склонове на Средна Стара планина. Екология, 21: 17-24.
- МОСВ. 2008. План за действие за мечката в България
Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда в Р. България за 2020 г., (<https://eea.government.bg/bg/soer/2020/biodiversity-nem/ocenska-chislenostta-kafqva-mechka>)
- Попов, В. 2003. Бозайниците В България. Определител. Геософт ЕООД, София. С.179-1
- Спасов Н. 2007. Кафява мечка (*Ursus arctos* Linnaeus, 1758) В: С. Митева, Б. Михова, К. Георгиев, Б. Петров, Д. Вансинк (ред.), Бозайниците важни за опазване в България. Dutch Mammal Society VZZ. Arnhem. (2007), 239-249
- Спиридонов Ж, Спасов Н (2015) Кафява мечка (*Ursus arctos* L.). В: Големански В.; Червена книга на България, том 2. Животни. БАН & МОСВ. София, стр. 153 (на Български)
<https://dx.doi.org/10.24189/ncr.2020.050> <http://ncr-journal.bear-land.org/article/294>

Автори: Никола Дойкин, Владимир Тодоров

7 Птици

Автори на текста: Борис Николов, Боян Мичев, Лиляна Василева, Силвия Дюлгерова

Данни за орнитофауната на Витоша се откриват още от края на 19-ти и началото на 20-ти век (виж обобщение в Нанкинов, 1982). Първите самостоятелни публикации за орнитофауната на планината са от средата на миналия век (Дончев, 1961). Данни за конкретни видове или група видове, които присъстват в зоната, могат да бъдат намерени в целеви популярни (Шурулинков, Даскалова, 2014) или научни публикации (Николов и др., 2001; Шурулинков и др., 2019; Doncheva et al., 2022 и др.) или в публикации от общ фаунистичен характер, като Дончев (1990), Нанкинов (1982), Симеонов и др. (1990), Нанкинов и др. (1997), Янков (ред.) (2007), Костадинова и Граматиков (ред.) (2007), Иванов (2011), Червена книга на Република България (Големански (гл. ред.), 2015) и др.

Във връзка с разработването на специфични и подробни природозащитни цели на ниво защитена зона „Витоша“ беше посетена общо осем пъти през гнездовия период, пролетната и есенна миграция от март до октомври 2022 г. Предмет на опазване в зоната са 49 вида птици.

Нови видове, предложени за включване в Стандартния формуляр въз основа на съвременни данни от литературата (накрая на документа) – врачова кукумявка (*Glaucidium passerinum*).

Предвид факта, че зоната е защитена територия по ЗЗТ (природен парк), установените заплахи за видовете и местообитанията са с по-ограничен обхват, но все пак съществуват. Сред тези с антропогенен произход могат да бъдат маркирани дърводобивът, курортното строителство, безстопанствените кучета, движението на кросови мотори и ATV, което води до безпокойство на видовете. В близост до някои от хижите и курортните центрове в планината беше констатирано и замърсяване с битови отпадъци.

7.1 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A022 *Ixobrychus minutus* (МАЛЪК ВОДЕН БИК)

1. Код и наименование на вида: A022 *Ixobrychus minutus* (Малък воден бик)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 32 см. Размах на крилете: 42 см. Темето, тилът, гърбът, крилата и опашката на мъжкия малък воден бик са черни със зеленикав оттенък. Челото и надочната ивица са бели. Двете страни на главата, шията, гърдите и плещите са охреноръждиви. По гърдите има тъмни надлъжни резки. Коремът и подопашката са безцветни. Темето и тилът на женската са черни, а останалите части от горната страна на тялото – тъмнокафяви с жълтеникави краища на перата. От предната страна на шията има неясни надлъжни резки. Горната страна на главата при младите екземпляри е тъмнокафява, а гърбът – кафяв изпъстрен с безцветни точки. Долната страна на тялото има безцветен цвят с надлъжни тъмнокафяви петна. Мъжкият е по-едър. Младите са жълто-кафяви, с черни надлъжни шрихи (Симеонов и др. 1990).

В България Малкият воден бик е гнездящ и прелетен вид. Пролетната миграция е от март до средата на май, а есенният прелет е от края на август до октомври (Симеонов и др. 1990). Зимува в Африка и около Средиземноморието.

Малкият воден бик обитава блата и езера, разливи на реки, микроязовири, язовири, канали на напоителни системи, рибарници и оризища, обрасли предимно с тръстика (Симеонов и др., 1990). Среща се дори в изолирани малки водоеми с достатъчно тръстика, където да се крие. Изгражда гнездова платформа от тръстика, често издигната над водното ниво, закрепена за тръстиката или ниски храсти. Снася 2 – 7 яйца, има едно поколение годишно през периода май-юли. Предпочитаните местообитания са 1130, 1150, 3130 и 3150 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Малкият воден бик се храни предимно рано сутрин и привечер. Храната си търси в тръстикови масиви, по края на водни площи с различни размери и по-рядко на открито (Симеонов и др., 1990). Лови малки рибки, жаби, пиявици, водни насекоми, миди, охлюви и червеи. Рядко напада гнездата на дребни блатни птици и унищожава яйцата и малките им.

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С широко и сравнително плътно разпространение по Дунавското поречие, в Дунавската равнина, Тракийската низина, по Черноморското крайбрежие и някои котловинни полета в Западна България, на места в Добруджа и по долините на реките Арда, Струма и Места (Янков (отг. ред.), 2007).

Включен е в Приложение 1 на Директивата за птиците, както и в Приложения 2 и 3 на ЗБР. Природозащитният статус на малкият воден бик според IUCN е LC (Least Concern) (BirdLife International, 2021). Включен в Червената книга на Р България в категория „Застрашен“. Включен в СПЕС 3.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2005 – 2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на **1500-4500 двойки**. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2000 – 2018 г.) е стабилна, а дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) също е стабилна.

За гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: F01, F05, H01, J01, J02.

Видът се среща в 60 зони от мрежата Natura 2000 в България, като липсват зони с оценка за численост и плътност на популацията „D“.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр /СФ/ на зоната видът е **гнездящ**, прелетен. Гнездящата популация се оценява на **7 двойки**, което представлява **0.2-0.5% от националната популация** – оценка „С“ в СФД. Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Подходящите местообитания за вида в зоната са изключително малко, затова и данните за неговото присъствие там са много фрагментарни. Мъжки екземпляр е установен на 15.05.1925 г. до Райко Даскалово (сега Владая) от Б. Давидов (Дончев, 1961).

По време на теренните проучвания в зоната през 2022 г. видът не бе наблюдаван.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер гнездовата популация	Брой гнездящи двойки	Най-малко 7	Определена на база СФ Необходимо е извършването целенасочен редовен мониторинг по водоемите в 33 за установяване на актуалният размер на размножаващата се популация	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 7 гнездящи двойки.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови и хранителни местообитания на вида	ha	Най-малко 271	Водните тела (с течаща и стояща вода) в зоната заемат площ само 1%. От тях подходящи за вида са обекти със съвсем малка площ.	Поддържане на площта на подходящите местообитания за вида в размер на най-малко 271 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не са необходими промени в СФ за вида.

7.2 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A023 *NYCTICORAX NYCTICORAX* (НОЩНА ЧАПЛА)

1. Код и наименование на вида: A023 *Nicticorax nicticorax* (Нощна чапла)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото на нощната чапла достига до 63 cm, а размахът на крилата ѝ - до 110 cm. Оперението е трицветно. Долната страна на врата, гърдите, челото и бузите са бели. Горната страна на главата и гърбът са черни с метален блясък, а останалата част от тялото е сива или сиво-охрена. През размножителния период от тила израстват две дълги лентовидни пера, които през останалите сезони липсват. Има сравнително къси

крака с дълги нокти и червени очи. Няма полов диморфизъм. Горната част на тялото на младите индивиди е тъмнокафява, с ръждиви надлъжни черти и многобройни бели капковидни петна, по които се различава от големия воден бик. Долната част е беззникава с кафяви ивици по гърдите (Симеонов и др. 1990).

Нощната чапла е гнездящ, прелетен, преминаващ и по изключение зимуващ вид в България. Пролетната миграция е през март-април, а есенната – през август-септември. Зимува в Африка (Симеонов и др. 1990).

Нощната чапла обитава блата, езера, разливи на реки, микроязовири, язовири, канали на напоителни системи, рибарници, оризища, всички обрасли с изобилна блатна растителност, както и заливни гори и равнинни дъбови гори. Размножителният период започва от май и продължава до август, по изключение до септември. Гнезди в самостоятелни, или смесени колонии заедно с други видове чапли, корморани, блестящи ибиси и лопатарки. Единични гнезда не са известни. Познати са три типа гнездови колонии: в тръстикови масиви, в заливни гори и в равнинни дъбови гори. Гнездата са разположени предимно в горните етажи или до около 1 m от водната повърхност (Симеонов и др., 1990). Снася 3-5 яйца и има едно поколение годишно. Предпочитаните местообитания са 1130, 1150, 1160, 3130, 3150, 91D0, 91E0 и 91F0 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Храни се предимно с животни – риби, водни охлюви, ракообразни, насекоми, жаби, гущери, гризачи и други малки водни и наземни животни (Симеонов и др. 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С разпръснато и групово разпространение по Дунавското крайбрежие, Горнотракийската низина, бургаските влажни зони, по р. Арда и Софийското поле (Янков отг. ред., 2007).

Природозащитният статус на нощната чапла според IUCN е LC (Least Concern). Включен е в СПЕС 3. Включен в Червената книга на Р България в категория „Уязвим“. Включен е в Приложение 1 на Директивата за птиците, както и в Приложения 2 и 3 на ЗБР.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната **гнездяща популация** на вида се оценява на **500-2500 двойки**. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2000 – 2018 г.) е намаляваща, а дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) – стабилна. Краткосрочната тенденция на популацията в рамките на Натура 2000 е намаляваща.

Мигриращата национална популация (за периода 2001 – 2018 г.) е оценена на **2500 – 6000 индивида**.

За гнездящата и мигриращата популация са посочени следните заплахи и влияния: F05, K01, F26, G01, H01, J02, M08 и G05.

Видът се среща в 65 зони от мрежата Натура 2000 в България, като липсват зони с оценка за численост и плътност на популацията „D“.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФД на зоната, видът е **преминаващ** през зоната, с численост **6-8 екз.**, което е **0,13-0,24 %** от националната мигрираща популация (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Подходящите местообитания за вида в зоната са изключително малко, затова и данните за неговото присъствие там са много фрагментарни. На 17.10.1975 г. мигриращо ято от 11 екз. е отбелязано над Симеоново (Дончев, 1990). Видът се споменава като мигриращ над планината от Шурулинков и Даскалова (2014). В непосредствена близост до зоната видът е отбелязван по време на миграция в района на Горното Боянско блато (Гьошева и др., 2021).

По време на теренните проучвания в зоната през 2022 г. видът не бе наблюдаван.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 6	Видът мигрира нощем на широк фронт и лесно може да бъде регистриран акустично. Провеждането на подобен специфичен мониторинг по всяка вероятност би допринесъл за установяване на по-голяма численост мигриращи индивиди над зоната.	Поддържане на мигриращата популация през зоната в размер поне на 6 екз.
Местообитание на вида: Площ на подходящите местообитания за вида	ha	Най-малко 271	Водните тела (с течаща и стояща вода) в зоната заемат площ само 1%. От тях подходящи за вида са обекти със съвсем малка площ.	Поддържане на площта на подходящите местообитания за вида в размер на най-малко 271 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не са необходими промени в СФ за вида.

7.3 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A029 *ARDEA PURPUREA* (РЪЖДИВА ЧАПЛА)

1. Код и наименование на вида: A029 *Ardea purpurea* (Ръждива чапла)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 70 – 90 cm. Размах на крилата: 110 – 145 cm. Оперението е ръждивокафяво, често изглеждащо доста тъмно. Има възрастов диморфизъм и малки сезонни различия. Възрастните през размножителния период са сивокафяви, с украсяващи пера по главата, както и с нежни бели пера по гърба и гърдите, които липсват през другите сезони. Младите са ръждивокафяви, с черни петна и ивици.

Ръждивата чапла е гнездящо-прелетен и преминаващ вид в България. Пролетната миграция е от края на март до април, а есенната – от август до началото на ноември. Зимува в Средиземноморието и Африка (Симеонов и др., 1990).

Ръждивата чапла обитава сладководни езера, блата, разливи на реки с тръстикови масиви или заливни гори. Размножителният период е от средата на април до средата на юли. Гнезди в малобройни и разредени самостоятелни колонии, или по периферията на големите смесени колонии от други видове чапли, корморани, блестящи ибиси и лопатарки. Единично гнездящите двойки са изключение (Симеонов и др., 1990). Гнездото е сред тръстика или на дърво. Снася 4-5 яйца, като има едно поколение

годишно. Предпочитаните местообитания са 1130, 1150, 1160, 3130, 3150, 91D0, 91E0 и 91F0 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Храни се с риба, земноводни, влечуги, гризачи, водни безгръбначни и др. По време на проучване, проведено в Софийското поле, в 14 стомаха са установени: *Microtus arvalis*, *Lacerta sp.*, *Rana ridibunda*, *Cyprinus carpio*, *Gryllus demertus*, Carabidae, Dytiscidae (Симеонов и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Сравнително рядък и малоброен гнездящ и прелетен вид. С разпръснато разпространение в ниските части на страната (Янков отг. ред., 2007). Гнезди поединично или на неголеми колонии – самостоятелни или с други чапли и корморани. Установена е като гнездящ вид главно по поречието на р. Дунав и по Черноморското крайбрежие. Във вътрешността на страната малки колонии са установени главно в Тракийската низина и една на Драгоманското блато.

Включен е в Приложение 1 на Директивата за птиците, както и в Приложения 2 и 3 на ЗБР. Природозащитният статус на червената чапла според IUCN е LC (Least Concern). Включен в СПЕС 3. Включен в Червената книга на Р България в категория „Застрашен“.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2005 – 2018 г.) националната **гнездяща популация** на вида се оценява на **100-200 двойки**. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2000 – 2018 г.) е неизвестна, а дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) – нарастваща. Краткосрочната тенденция на гнездящата популацията в рамките на Натура 2000 е неизвестна.

Мигриращата национална популация (за периода 2001 – 2018 г.) е оценена на **60-350 индивида**.

За гнездящата и мигриращата популация са посочени следните заплахи и влияния: K01, M07, F01 и J02.

Видът се среща в 55 зони от мрежата Натура 2000 в България, като липсват зони с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е преминаващ през зоната, с численост 1-5 екз., което е 1,42-1,66 % от националната мигрираща популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Подходящите местообитания за вида в зоната са изключително малко, затова и данните за неговото присъствие там са много фрагментарни. На 5.09.1959 г. видът е наблюдаван над Княжево (Дончев, 1961).

Достъпни съвременни данни за присъствието на вида в зоната не бяха открити. По време на теренните проучвания в зоната през 2022 г. видът не бе наблюдаван.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 1	Определена на база минималната стойност от СФ. Необходимо е целенасочено проучване за установяване на	Поддържане на мигриращата популация през зоната в размер

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			актуалната численост на мигриращата популация на вида в зоната.	поне на 1 екз.“.
Местообитание на вида: Площ на подходящите местообитания за вида	ha	Най-малко 271	Водните тела (с течаща и стояща вода) в зоната заемат площ само 1%. От тях подходящи за вида са обекти със съвсем малка площ.	Поддържане на площта на подходящите местообитания за вида в размер на най-малко 271 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не са необходими промени в СФ за вида.

7.4 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A030 *SICONIA NIGRA* (ЧЕРЕН ЩЪРКЕЛ)

1. Код и наименование на вида: A030 *Ciconia nigra* (Черен щъркел)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 90-105 cm, тегло 2,4-3,6 kg, размах на крилата – 120-138 cm, дължина на крилото 52-60 cm. (Svensson 2013; Štastny, Hudec, 2016). Оперението е черно с синкавовиолетов отблясък, коремът е бял. Клюнът и краката са червени, при младите кафеникави. Няма полов диморфизъм, женските са само малко по-дребни от мъжките. Оперението на младите е без синкавовиолетов отблясък. Често използва в полет въздушните термики за да набира височина. При миграция, летуване и зимуване образува големи самостоятелни ята, често надхвърлящи 50 екз. (Симеонов и др. 1990).

Черният щъркел е далечен мигрант. Пролетната миграция е от началото на март до средата на май. Есенната миграция е от втората половина на август до края на октомври. Късноесенните и зимните скитания са от началото на ноември до края на февруари. В оризищата северно от Пловдив няколко десетки птици редовно зимуват от 1978 г. насам, което е първото известно зимовище на вида в Западна Палеарктика (Големански ред. 2015). Отделни птици или малки групи зимуват нередовно и в други части на Горнотракийската низина. Максималната численост на мигриращите през есента черни щъркели над Бургаския залив през 2011 г. е 1998 индивида, а за периода 2012-2017 г. численостите варират между 3781 и 6293 индивида (Michev et al. 2018).

Гнезди в равнинни, полупланински и планински широколистни гори, скални комплекси, проломи на реки, ждрела. Най-често в дъбови и дъбово-липови гори, рядко габъррови и букови. Много рядък в иглолистни гори в планините, обикновено в борови. Храни се по реки, язовири, микроязовири, рибарници, оризища, влажни ливади, ниви и др.

Гнездовият хабитат включва всички типове горски местообитания у нас, с изключение на горите от клек, бяла и черна мура (местообитание с код 95A0), смърч (код 9410) и келяв габър. Но трябва да се има предвид, че за гнезденето на черния щъркел средната възраст на гората не трябва да бъде под 60 години. Обикновено самите гнезда са в долове, дерета, разположени в короната на по-стари дървета. Горските местообитания разположени на надморска височина над 1000 m.n.v. са субоптимални за вида.

Храни се предимно с риба, земноводни, едри околводни безгръбначни, понякога и с дребни бозайници, влечуги и новоизлюпени малки на наземно гнездящи птици (Cramp, Simmons, 1977).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Включен в Червената книга на България като уязвим (Големански и др. (ред) (2015). Според Petkov et al. (2006) гнездовата популация на вида е 300-320 двойки. Тази численост не е актуална и вече със сигурност се е повишила значимо над това ниво. Понастоящем популацията се оценява на **600-900 гнездящи двойки** (Докладване на България по чл.12) и е разпространен в цялата страна. Тенденцията в гнездовата численост на популацията и в разпространението у нас е положителна. Масово гнезди в низинни и нископланински гори в ЮИ България – в Тунджанската хълмиста низина (70-80 дв.), Сакар и Източните Родопи (Стойчев и др. 2008; Даскалова и др. 2020). Многоброен и в Източна Стара планина, Поломието и Лудогорието. В Западна България по-малоброен, повече двойки там гнездят в Северозападна България и Предбалкана. В горите над 1000 м.н.в. е рядък и спорадично разпространен. По Дунавските острови е сравнително рядък и малоброен – установен е да гнезди на 11 острова, но в прилежащите части на Дунавската равнина е по-чест като общата численост в крайдунавския район е оценена на 80-150 дв. (Cheshmedzhiev et al. 2019).

Съгласно докладването през 2019 г краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е неизвестна, а дългосрочната (1980-2018 г.) е увеличаваща се. Според нашите данни и краткосрочната тенденция показва увеличение. Посочени са следните заплахи: земеделски дейности, генериращи точкови замърсявания на повърхностните води, както и спортни и туристически дейности извън населените места и туристическите зони. Всъщност вида страда най-силно от горскостопанските дейности при които се унищожават гнездовия му хабитат, възниква значително безпокойство и дори се отсичат дървета с гнезда. Други негативни фактори са изграждането на ВЕЦ по реките, създаването на нови и разширяването на стари каменни кариери, сблъсъците с електропреносната мрежа, изграждането на ветрогенератори, незаконния отстрел в района на рибовъдни стопанства и язовири.

Черният щъркел се опазва също така и като **мигриращ вид** с численост **2000-11000 индивида** (Michev et al., 2011; Матеева, Янков, 2013). Не са посочени краткосрочни и дългосрочни тенденции в развитието на популацията. Посочени са следните заплахи: отводняване, рекултивация и преобразуване на влажни зони, блата, и др. в селищни или туристически зони; електропреносна и комуникационна мрежа (кабели).

В Червената книга (Големански и др. (ред.), 2015) е посочено като заплаха замърсяването на влажните зони, преследване в рибни стопанства и др.

Видът се среща в 92 зони от мрежата Natura 2000 в България, като липсват зони с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр СФ на зоната видът е гнездящ, а популацията се оценява на **2** двойки, което представлява **0,2-0,3 %** от националната популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

В края на 19-ти век видът е установен като гнездящ на Витоша над Бояна (Дончев, 1961).

Според Костадинова и Граматиков (2007) в ОВМ Витоша гнездят 2 двойки черни щъркели.

В доклад във връзка с проучвания, извършени в процеса на разработване на плана за управление на ПП „Витоша“, видът е посочен единствено като преминаващ по време на миграция, докато в самия План за управление е посочено, че видът е сред тези, за които се наблюдава увеличение или завръщане на територията на парка (План за управление на природен парк Витоша 2005 – 2014).

По данни от платформата SmartBirds, видът е наблюдаван еднократно през 2022 г. по време на гнездовия сезон (К. Вълчев).

При теренните проучвания през 2022 г видът не е наблюдаван на територията на зоната.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездящата популацията	Брой гнездящи двойки	Най-малко 2	В настоящия СФ (актуализиран през 2021 г.) са посочени 2 гнездящи двойки.	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 2 гнездящи двойки.
Местообитание на вида: Площ на подходящите хранителни местообитания на вида	ha	Около 800	Стойността е изчислена на база на данните от СФ като % на местообитания N06 и N07.	Поддържане на площта на подходящите, хранителни местообитания на вида в защитената зона, около 800 ha.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови местообитания на вида	ha	Около 8800	Гнездовите местообитания на вида са N16 - Широколистни листопадни гори и N22 - Вътрешни скали, сипеи, пясъци, постоянен сняг и лед (50% пригодност). Тъй като видът е чувствителен към безпокойство в гнездовата си територия, е необходимо да се обособят зони с намален туристопоток в най-подходящите за гнездене гори през размножителния период	Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания в размер на най-малко 8800 ha..

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

За този вид не са необходими промени в СФ.

7.5 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A072 *PERNIS APIVORIS* (ОСОЯД)

1. Код и наименование на вида: A072 *Pernis apivoris* (Осояд)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 55-60 cm. Размах на крилата: 135-145 cm. Възрастните са с полиморфна окраска, със значителна индивидуална вариация – отгоре е тъмнокафява, а отдолу варира от едноцветно кафява до белезникава, изпъстрена с кафяви препаски или резки, челото и юзджката са с дребни люсповидни пера, а останалата част на главата е пепелявосива до тъмнокафява. Опашката сиво-кафява с 2-3 черни препаски – в основата, средата и края. Клюнът черен, восковицата тъмносива, краката жълти. В реещ полет се отличава от мишеловите по хоризонталния профил, малката глава, тънката шия и тъмните препаски по опашката (Симеонов и др., 1990; Мичев и др., 2012).

В България видът е гнездящо-прелетен. Пролетният прелет започва от средата на март до края на април, есенният започва в началото на август и продължава до края на октомври. Многоброен по време на миграции по Черноморското крайбрежие, особено в края на август и началото на септември. Понякога заема стари гнезда на други птици (сива врана, обикновен мишелов и др.). През април–май снася най-често 2 яйца. Мътенето продължава 28–35 дни, а малките остават в гнездото 40–45 дни. При плътност 1 двойка на 50–100 km² числеността в страната най-вероятно е 300-400 гнездещи двойки (Симеонов и др., 1990; Големански (гл. ред.), 2015).

През размножителния период обитава обширни гори в равнини и планини (предимно букови), изпъстрени с полянки или в близост до ливади и пасища (Симеонов и др., 1990). Според Янков, ред., (2007), подходящи местообитания за гнездене са гори, основно в широколистни листопадни гори и смесени гори, а в по-високите части на планините – и в иглолистни гори. Изгражда гнездото си на клон на голямо дърво или в разклон, обикновено 10–20 m над земята, предпочитани са широколистни дървета, особено бук, но гнезди и в смесени и иглолистни гори до 1600-1700 m надм. в. в близост до открити пространства. Гнездовият участък е над 1000 ha, но търси храна до 7 km от гнездото. Проучване показва, че осоядът има предпочитание към гората. Гнездовите територии варират между 13,5 и 25,8 km² (Cramp, Simmons, 2004; Ziesemer, Meyburg, 2015). Подходящи местообитания за гнездене са покрайнини на гори (9110-91CA), а за търсене на храна са открити пространства – ливади, пасища, обработваеми земи и вероятно повечето типове „Естествени и полуестествени тревни формации“ (6110-6520) според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Храни се основно с ларви на жилещи насекоми, земни оси и пчели, стършели и други насекоми, дребни птици, влечуги и гризачи (Симеонов и др., 1990; Големански (гл. ред.), 2015).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Видът е разпространен в почти цялата страна, най-плътно е разпространението в ниските и средно високи райони с гори до 1600 m надм. в. Числеността е равномерно ниска, в преобладаващия брой квадрати единични или до 2–3 двойки. С най-висока плътност в Източни Родопи, Източна Стара планина и Странджа (Янков отг. ред., 2007).

Защитен вид на територията на цялата страна – Приложения 2 и 3 на ЗБР. Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците. Включен е в Червената книга на Р България (2015) в категория „уязвим“ (VU-Vulnerable). Според IUCN 2021 видът е с категория „слабо засегнат“ – LC (Least Concern) за територията на континентална Европа и за света. Няма SPEC категория (BirdLife International, 2017). Видът е включен

също в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция.

Съгласно Докладването по чл. 12 от 2019 г. (за периода 2013 - 2018 г.) **гнездящата популация** на вида е между **400 и 800 двойки**. Краткосрочната тенденция в развитието на популацията е стабилна, а дългосрочната – нарастваща. Според докладването за периода 2008-2012 г. популацията на вида е оценена със същата численост.

Съгласно Докладването по чл. 12 от 2019 г. (за периода 2013 - 2018 г.) **мигриращата популация** на вида е с численост **15000-25000** индивида. Краткосрочната тенденция в развитието на популацията е нарастваща, а дългосрочната – неизвестна.

При докладването по чл. 12 от Директивата за птиците за гнездовата популация са посочени следните заплахи, имащи отношение към вида: A02, A07, A08, B02, D02, F03, D06.

В Червената книга на България (Големански (гл. ред.), 2015) са посочени следните отрицателно действащи фактори: масовото изсичане на старите гори (B05, B06, B08, B09, B10) и безпокойството (H08), браконьерството (G10), използването на пестициди в земеделието (A20, A21).

Видът се опазва в 90 зони от мрежата Natura 2000 в България, като липсват зони с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ видът се опазва като гнездящ. Гнездящата популация на вида се оценява на **3 двойки**, което е **0,38-0,4 %** от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е добра (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

В средата на 20-ти век осяждат е сравнително обикновен вид на Витоша (Дончев, 1961), впоследствие се привеждат данни и от 1970-1980-те години (Дончев, 1990). Костадинова и Граматиков (2007) посочват 2 гнездящи двойки в зоната.

По данни на БДЗП (SmartBirds) през размножителния период между 2018 – 2022 г. не са отчетени индивиди в зоната, но са наблюдавани по време на миграция, с численост от по 1 екз.

В резултат на извършени теренни проучвания по време на размножителен сезон през 2022 г. са наблюдавани единични екземпляри (2 инд. общо за периода).

По данни от <https://ebird.org/> по време на размножителен сезон за периода 2018 – 2022 г. наблюдаваните числености са по 1-2 индивида (4 екз. общо за периода) и по време на миграция – отново по 1-2 екз. (5 инд. общо за периода).

Въз основа на налични данни от БДЗП (SmartBirds) и <https://ebird.org/>, предлагаме видът да се включи като мигриращ в зоната, с междинна цел установяване на броя на мигриращите индивиди през зоната, чрез провеждане на целенасочени изследвания за установяване на числеността на вида в нея.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездящата популацията	Брой гнездящи двойки	Най-малко 3	В настоящия СФ (актуализиран през 2015 г.) са посочени 3 – 3 гнездящи двойки. В резултат на	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			извършен мониторинг в защитената зона през гнездовия период на 2022 г. са установени 2 птици от вида.	малко 3-3 гнездящи двойки.
Популация: Размер на мигриращата популацията	Брой индивиди	Неизвестна	Има данни за присъствие не вида по време на миграция в 33. Мониторинг върху есенната и пролетната миграция ще изясни целевата стойност.	Междинна цел до 2027 г.: Провеждане на мониторинг на миграцията на рещи птици.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови местообитания на вида	ха	Най-малко 8130,6	През размножителния период обитава обширни гори в равнини и планини (предимно букови), изпъстрени с полянки или в близост до ливади и пасища. Подходящите местообитания на вида в зоната са определени на база на % участие на следните местообитания в зоната: N16-широколистни гори. Тяхната площ е 8130,6 ха.	Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в защитената зона, в размер на най-малко 8130,6 ха.
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за търсене на храна	ха	Най-малко 8402	Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N09 – Сухи ливади, степи, N08-Равнини, шубраци, N15-Други обработваеми земи, N16-широколистни гори (30% пригодност), N23-други земи. Тяхната обща площ е около 8402 ха. В търсене на храна видът използва както периферните части на горските масиви, така и откритите местообитания със сухи тревни съобщества и разредени групички от дървета.	Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна по време на миграция, в размер на най-малко 8402 ха.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Смятаме, че на този етап са необходими промени в стандартния формуляр на зоната – включване на вида като мигриращ (конкретна численост може да бъде заложена след провеждането на целеви проучвания):

Species				Population in the site						Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>			r	3	3	p		G	C	B	C	C
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>			c			i		DD	C	B	C	C

7.6 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A073 *MILVUS MIGRANS* (ЧЕРНА КАНЯ)

1. Код и наименование на вида: A073 *Milvus migrans* (Черна каня)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 55-60 cm, размах на крилата: 165-175 cm. Възрастните са тъмнокафяви с дълги тесни крила, опашката е слабо връзана, много по-рядко равна или по изключение заоблена. Главата е белезникаво-сива, гърлото е белезникаво, а клюнът е черен. Восковицата и краката са жълти. Лети с плавни махове. Често се рее и прави широки кръгове. Отличава се от червената каня по слабо връзаната опашка, липсата на големи бели петна отдолу на крилата (не много сигурен диагностичен белег) и по-дребните размери (Симеонов и др., 1990; Мичев и др., 2012).

Гнездещо-прелетен, преминаващ и отчасти зимуващ вид за страната. Пролетният прелет е от началото на март до средата на май. Есенният прелет е от началото на август до първата десетдневка на октомври (Симеонов и др., 1990). През размножителния сезон е най-често по р. Дунав и притоците му, поречието на реките Марица, Тунджа и техните притоци, Сакар, Дервентски възвишения. По време на скитания и миграции е отбелязвана навсякъде из страната, но по-значима е миграцията по Черноморското крайбрежие. Гнезди поединично или в разредени колонии до 30 двойки. Събира се на групи по време на хранене, скитане, почивка и миграция (Големански (гл. ред.), 2015).

Обитава гори и групи дървета в големи речни долини, по Черноморската крайбрежие и край изкуствени водоеми. През зимата се среща и в открити пространства в равнини (Симеонов и др., 1990). Гнезди в алувиални и много влажни гори и храсталаци и широколистни листопадни гори, по-рядко – в ивици дървета, храсти и мозайки от тях, обикновено в близост до по-големи реки и други влажни зони. Използва стари гнезда на мишелови (*Buteo buteo*) или гарвани (*Corvus corax*). Повечето двойки имат няколко алтернативни места за гнездене (Cramp, Simmons, 2004; Янков, отг. ред., 2007). Средната гнездова плътност на вида варира между 1 и 20 двойки/100 km² (Maciorowski et al., 2021). Според едно изследване в южна Испания (Tanferna et al., 2013) средната територия на отделните индивиди е 153.3 km². Гнездящите мъжки и женски индивиди предпочитат влажни зони, горско-земеделски местообитания и храсталаци. Подходящи местообитания за гнездене според Директивата за хабитатите вероятно са 91E0, 91F0 (може би и други широколистни гори); открити местообитания за търсене на храна – естествени и полуестествени тревни формации и обработваеми зони (Кавръкова и др., 2009).

Полифаг, храни се с мърша, често отнема плячката на други птици, лови насекоми и дребни гръбначни животни (Големански (гл. ред.), 2015). В стомашното съдържание на български птици са установени: сива полевка, обикновена горска мишка, белокоремна белозъбка, водна жаба, зелен гушер, торен бръмбар, бръмбар бегач и др. (Симеонов и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Групирано основно по поречието на големите реки и притоците им – р. Тунджа, р. Марица, р. Дунав, р. Арда, по-разпръснато в Лудогорието и суходолията в Добруджа и др. С най-плътно разположени находища в района между Източните Родопи, Източна Стара планина и Странджа, където съществуването на по-големи реки е съчетано с наличието на над 1000 микроязовира, няколко язовира и други водоеми. Почти напълно отсъства от Западна България и Черноморското крайбрежие (Янков отг. ред., 2007). Защитен вид на територията на цялата страна - Приложение 2 и 3 на ЗБР. Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN 2021 видът е с категория „слабо засегнат“ - LC (Least Concern) за територията на континентална Европа и за света.

Включен в SPEC 3 категория (Staneva, Burfield, comp., 2017). Включен е в Червената книга на Р България (2015) в категория уязвим (VU).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната **гнездяща популация** на вида се оценява на **140-170 двойки**. Според докладването за периода 2008-2012 г. популацията на вида е оценена със същата численост. Краткосрочна тенденция е докладвана като стабилна, а дългосрочната е намаляваща. Посочени са следните заплахи и влияния: A02, A04, D02, F03, G01, D06.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.), **мигриращата национална популация** е оценена на **800-900 индивида**. Краткосрочната тенденция на популацията в рамките на Натура 2000 е намаляваща. Посочени са следните заплахи и влияния: A02, B02, F03, F26, D06.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.), **зимуващата национална популация** е оценена на **50-100 индивида**. Не е докладван като зимуващ при докладването за периода 2008-2012 г.

В Червена книга на България (Големански (гл. ред.), 2015) като отрицателно действащи фактори са посочени: интензивното земеделие (A02, A03, A07, A09), сблъсъкът с електропроводи (D06), добивът на инертни материали и дървесина по поречията на реките (C01, B02, B05, B06, B10); отравянето (G13), браконьерският отстрел (G10), индустриалното и битовото замърсяване на почвите и водите (J01, F12, F13, F16).

Видът се опазва в 63 зони от мрежата Натура 2000 в България, като липсват зони с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ видът е мигриращ. Мигриращата популация се оценява на **0-1 индивид**, което представлява **0,11 %** от националната мигрираща популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Според Костадинова и Граматиков (2007) видът присъства в зоната по време на миграция.

По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2019 – 2021 г. по време на миграция не са отчетени мигриращи индивиди в зоната.

В резултат на извършено теренно проучване по време на миграция през 2022 г. не са отчетени индивиди в зоната.

По данни от <https://ebird.org/> за периода 2018 – 2022 г. по време миграция не са отчетени индивиди в зоната.

Липсва публикувана информация за мигриращата численост на вида в зоната. Необходимо е да се проведат целенасочени изследвания в зоната за установяване на числеността на вида в нея.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 1	Целевата стойност е определена на база на СФ, тъй като данните в него са осъвременявани през 2018 г. В СФ липсва минимална	Поддържане на броя на мигриращите индивиди в зоната в размер от най-

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			стойност на популацията, което вероятно се дължи на факта, че видът не присъства редовно по време на миграция. Необходимо е целенасочено проучване на миграцията на реещи птици в 33, за да се установи реалистичната численост на вида	малко 1
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 7317	Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N08- равнини, шубраци, N09-сухи ливади, степи, N15-други обработваеми земи, N10- Влажни ливади, пасища, N23-други земи. Тяхната обща площ е 7317ha.	Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна по време на миграция, в размер на най-малко 7317 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Смятаме, че на този етап не са необходими промени в стандартния формуляр на зоната.

7.7 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A074 *MILVUS MILVUS* (ЧЕРВЕНА КАНЯ)

1. Код и наименование на вида: A074 *Milvus milvus* (Червена каня)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото: 60-65 cm, размах на крилата: 180-190 cm. Възрастните отгоре са ръждиво кафяви с белезникава глава и черни махови пера, опашката е дълга, дълбоко врязана и с черни върхове на крайните пера, гърлото е белезникаво с тъмни резки, а останалата долна част на тялото е кестеняво кафява с черни резки. В полет се забелязват големите бели петна на долната част на крилата (не много сигурен диагностичен белег, защото понякога и черната каня има такива петна). Понякога увисва във въздуха и разклаца опашка. Отличава се от черната каня по дълбоко врязаната опашка (но не при всички индивиди), белите петна на крилата отдолу и едрите размери. Лети с бавни махове на крилата. Среща се поединично или на двойки, а по време на прелет и на малки ята (Симеонов и др., 1990; Мичев и др., 2012).

Постоянен и преминаващ вид. Единични индивиди се срещат спорадично в Добруджа и Хасковско. Среща се главно по време на миграция (март-април и август-октомври) или като зимуващ вид, основно единични птици (Големански (гл. ред.), 2015). Гнездото е изградено от клони, често и от други материали (парчета кожа, плат, хартия). Пълното мътило е от 2-3 яйца. Мътят и двете птици. Малките напускат гнездото на 45-70-дневна възраст в зависимост от хранителната база. Още 15-20 дни те се придържат в близост до гнездото и възрастните птици продължават да ги хранят. Видът не е силно териториален за цялата си територия на размножаване. Повечето птици гнездят в рамките на 20 км от мястото, където са били отгледани, гнездовите и ловни територии обикновено съвпадат. Средният им размер е слабо дефиниран и силно променлив (Симеонов и др., 1990; Mougeot, 2000; Cramp, Simmons 2004; Големански (гл. ред.), 2015).

През размножителния период обитава гори в равнини в близост до открити пространства, обработваеми земи и пасища. По време на миграция се среща и в открити полета, а през зимата и в гори в предпланински райони до около 1200 m н. в. Гнезди главно на дървета с височина 12–15 m, в покрайнини на гори, като рядко използва стари гнезда на вранови птици или на обикновен мишелов. Подходящи местообитания за търсене на храна са 6210, 6220, 6240, 6250, 6260, 62C0, 6510 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др. 2009), обработваеми земи, пасища. Наблюденията са в местообитания, представляващи съчетание между Храсталаци и тревни съобщества (Сухолюбиви храсталаци, Тревни съобщества по сухи силикатни терени) и Широколистни листопадни гори, в близост до стоящи пресни води, посеви и други (едногодишни) тревни култури и ивици дървета, храсти и мозайки от тях (Янков отг. ред., 2007).

Полифаг. Улавя разнообразна жива плячка, предимно дребни бозайници като зайци, полевки и полски мишки, но също така и птици, червеи и безгръбначни и гръбначни животни, храни се и с мърша; у нас предимно със земноводни, влечуги, гризачи (Snow, Perrins, 1998; Големански и др. (ред.), 2015).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Липсват данни за сигурно гнездене, но е възможно отделни двойки да гнездят епизодично. През гнездовия период са наблюдавани двойка и единични индивиди в Източни Родопи, ез. Сребърна, по една двойка на р. Дунав, Черноморието, Сакар и Източни Родопи, единични птици по време на миграция и гнездовия период при яз. „Студен кладенец“, Сливенско, Ямболско и Добруджа. През зимата и по време на миграция се среща главно по Черноморското крайбрежие и откритите пространства (Янков отг. ред., 2007; Големански и др. (ред.), 2015).

Включен в Приложение 2 и 3 на ЗБР и Приложение 1 на Директивата за птиците. Видът е включен също в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция. Според IUCN за територията на континентална Европа (2021) и в света (2020) видът е „слабо засегнат“ LC (Least Concern). Включен в SPEC 1 (BirdLife Internati, 2017). Включен в Червената книга на Р България със статус „критично застрашен“ CR (Critically Endangered).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната **мигрираща популация** на вида се оценява на **0-15 индивида**. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е неизвестна, както и дългосрочната (1980-2018 г.) е неизвестна. Според докладването за периода 2008-2012 г. популацията на вида е оценена със същата численост. И при двете докладвания тенденциите в развитието на популацията на вида са неизвестни. **Зимуващата популация** е оценена на **0-1 индивида**. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е неизвестна, както и дългосрочната (1980-2018 г.) е неизвестна.

При докладването по чл. 12 от Директивата за птиците за мигрираща и зимуваща популация са посочени следните заплахи: A02, A07, A08, A09, F03.

Като отрицателно действащи фактори в Националната Червена книга (2015) са посочени следните заплахи: унищожаване и промяна на местообитанията, отравяне (A02, A23), както и смъртност от автомобили. По време на миграция и зимуване: отравяне и отстрел (G10). Натискът и заплахите за вида са свързани с унищожаването на местообитания, недостиг на храна, прекомерната употреба на пестициди и други химикали (A23).

Видът се опазва в 22 зони от мрежата Natura 2000 в България, като липсват зони с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът е мигриращ. Мигриращата популация се оценява на **1 индивид**, което представлява **0,11 %** от националната мигрираща популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Според Костадинова и Граматиков (2007) видът присъства в зоната по време на миграция.

По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2019 – 2021 г. по време на миграция не са отчетени мигриращи индивиди в зоната.

В резултат на извършено теренно проучване по време на миграция през 2022 г. не са отчетени индивиди в зоната.

По данни от <https://ebird.org/> за периода 2018 – 2022 г., по време миграция не са отчетени индивиди в зоната.

Липсва публикувана информация за мигриращата численост на вида в зоната. Необходимо е да се проведат многогодишни целенасочени изследвания в зоната за установяване на числеността на вида в нея.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 1	Целевата стойност е определена на база на СФ, тъй като данните в него са осъвременявани през 2018 г. В СФ липсва минимална стойност на популацията, което вероятно се дължи на факта, че видът не присъства редовно по време на миграция. Необходимо е целенасочено проучване на миграцията на реещи птици в ЗЗ, за да се установи реалистичната численост на вида.	Поддържане на броя на мигриращите индивиди в зоната в размер от най-малко-1 инд. вида в зоната.
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 7317	Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N08- равнини, шубраци, N09-сухи ливади, степи, N15-други обработваеми земи, N10- Влажни ливади, пасища, N23-други земи. Тяхната обща площ е 7317ha.	Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна по време на миграция, в размер на най-малко 7317 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Смятаме, че на този етап не са необходими промени в стандартния формуляр на зоната.

7.8 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A077 *NEOPHRON PERCNOPTERUS* (ЕГИПЕТСКИ ЛЕШОЯД)

1. Код и наименование на вида: A077 *Neophron percnopterus* (Египетски лешояд)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 60-70 cm. Размах на крилата: 165-175 cm. Възрастните са с характерно бяло оперение и черни махови пера; гушата и гърлото са неоперени с жълта кожа, а клонът е тънък и дълъг. Крилата са широки, маховите пера разперени като пръсти, а опашката е клиновидна. Младите са черно-кафяви със светли върхове на перата. Лети с бърз махов полет. Профилът при реене е хоризонтален. На земята се движи ловко и бързо (Симеонов и др., 1990; Мичев и др., 2012).

Гнездящо-прелетен вид за страната. Видът е типичен далечен мигрант. Пролетният прелет започва от средата на февруари, а през есента се среща най-късно до октомври. Египетския лешояд е моногамен, териториален вид със смяна на партньора в случаи, когато една от двете птици загине. Видът проявява значителен консерватизъм към гнездовата си територия и активно я защитава от други египетски лешояди (Симеонов и др., 1990, Куртев и др., 2008). През размножителния период египетския лешояд обитава обширни открити територии в хълмисти, нископланински и равнинни местообитания с наличие на скали. Обитаваните гнезда в страната в последните години, са разположени между 50 и 800 m н. в. Женската снася в края на април и началото на май. Пълното мътило е от 1-2 яйца. Гнездовият период е 2.5-3 месеца. Инкубационният период е между 11 април и 20 май (n = 41 случая), но в повечето случаи (71%) между 16 и 25 април. Излюпването на малките е между 23 май и 1 юли, но през повечето от случаите (77%; n = 35) се появяват пилета между 27 май и 5 юни (Arkumarev et al., 2018). В България младите напускат гнездото в края на август и началото на септември, много рядко през юли. Няколко дни те се придържат в района на гнездото, а през нощта спят в него. Понастоящем видът се е запазил основно в слаборазвити селски райони, където е запазено традиционното екстензивно животновъдство. Обикновено ловува в широки отворени речни долини, в близост до села (Симеонов и др., 1990; Куртев и др., 2008).

Обитава скалисти райони, проломи, ждрела, в миналото льосови стени, селища и др. до 400 m, по-рядко до 900 m надморска височина. Видът гнезди по скали, като през 2003–2004 г. 77 % от гнездата са на седиментни скали, а останалите 23 % са на вулканични. Гнездото обикновено е разположено в добре защитена ниша с ширина на входа 70-200 cm. По-рядко, гнездото може да е на площадка или корниз на скалата. Когато е в ниша, отвътре тя може да е много по-широка (до 4 m) и дълбока, понякога продължаваща като тунел. Египетският лешояд има сходни гнездови предпочитания с белоглавия лешояд и гарвана и трите вида нерядко могат да гнездят на една и съща скала в местата, където разпространението им се припокрива. В подобни случаи египетският лешояд често страда от конкуренцията за гнездови места с другите два вида. Видът има различна плътност в четирите си района на разпространение в страната, като разстоянието между гнездата е обратнопропорционално на броя на двойките в отделните гнездови групи. Най-близкото средно разстояние между 2 гнезда варира от 5,33 km (n=35) в Източни Родопи до 37 km (n=6) в Северозападна България, където в периода 2005-2007 г. са регистрирани само изолирани двойки. Миграционните пътища на птиците от българската популация са много слабо проучени (Янков, отг. ред., 2007; Куртев и др., 2008).

Подходящи местообитания са типове 8210, 8230, Широколистни листопадни гори, Скали и скални стени (във вътрешността на страната), нерядко – близо до населени места, особено в Източните Родопи и Ломовете (Янков отг. ред., 2007; Кавръкова и др., 2009).

Полифаг. Хранителните територии на египетския лешояд най-често са в открити тревисти места с наличие на достатъчен брой домашни животни и запазени популации от сухоземни костенурки, както и покрайнини на села. Храната на вида е разнообразна и за разлика от тази на едрите лешояди не е само мърша, но и живи животни, насекоми и органични отпадъци. Основна част от храната са трупове на различни домашни животни: говеда, коне, магарета, свине, кози, овци, кучета, котки и др., както и загинали по различни причини дребни бозайници, птици и влечуги. В някои части на страната сухоземните костенурки заемат значителна част от храната на вида. Храни се главно на малки разстояния от гнездото, въпреки че понякога се отдалечава на 30-70 km. Приблизителната ловна територия на някои двойки е в радиус от 22 km около гнездото, но най-често използваната територия често е по-малка от 12 km². Ловната територия е най-често в райони с екстензивно животновъдство, речни долини, храсталачни местообитания, ливади и др. Египетският лешояд ловува поединично или на двойки, а в местата, където обитава заедно с белоглави лешояди, често се присъединява към тях на едрите мърши, като изчаква своя ред или събира дребните остатъци (Симеонов и др., 1990; Куртев и др., 2008).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С разпокъсано петнисто разпространение, концентрирано в Източни Родопи, Източна Стара планина, Провадийско-Роякското плато, Ломовете, северната част на Искърския пролом и някои суходолия в Добруджа. Отделни гнездовища в Западна Стара планина и Предбалкана (Янков отг. ред., 2007). В края на XIX и началото на XX век в страната са гнездили между 300 и 500 двойки. Към 1960 г. видът е отбелязан като намаляващ. Към 1980 г. българската популация възлиза на около 140-160 двойки, а към 1989 г. гнездящите двойки са 90-100. Намалението в последните 20 години е почти 55 %. Към 2005 г. общата численост в България е 60-75 двойки. През 2018 г. броят на гнездящите двойки е вече 26-20 в Източни Родопи и 6 в Северна България (Симеонов и др., 1990, Куртев и др., 2008).

Защитен вид на територията на цялата страна (ЗБР, Приложение 2 и 3). Включен е в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN е VU (Vulnerable) за територията на континентална Европа, и за света е EN (Endangered) (2021). Включен в SPEC 1. Включен е в Червената книга на Р България (2015) в категория застрашен (EN).

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), видът се опазва като гнездящ с популация 23-70 двойки. Според докладването за периода 2008-2012 г. популацията на вида е оценена на **29-60 двойки**. И при двете докладвания тенденциите в развитието на популацията на вида са намаляващи. Според Arkumarev et al. (2018), има тенденция за намаляване на вида в България. За периода 2003 – 2016 г., има намаляване с 51.7% по отношение на броя заети гнезда и намаляване на популацията на вида с 5.8% на година.

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) **мигриращата популация** е с численост **0-10 индивида**. Не са посочени краткосрочна и дългосрочна тенденция в числеността на мигриращата популация.

При докладването по чл.12 са посочени следните заплахи и влияния: A02, F03, F05, K03, D06. При докладването по чл. 12, заплахите за вида по време на миграция са: Преобразуване от един вид земеползване в друг (A02).

В Червената книга (2015) основните посочени заплахи за вида са: използване на отрови в селското стопанство (A23) и за едри хищници, дератизации на депа за отпадъци; намаляване на хранителната база; токови удари от електропреносната мрежа (D06); безпокойство при строителни дейности, добив на полезни изкопаеми и др. (A15, A16, A21) (Големански и др. (ред.), 2015). Могат да се допълнят - използване на

незаконни отровни примамки за наземни хищници, браконьерски отстрел (G10), ограбване на гнездата (G09), отравяне с пестициди и антибиотици (след хранене с трупове на гризачи и домашни животни), безпокойство през периода на размножаване (H08), липса на храна поради спад в животновъдството, вероятната висока смъртност по време на миграция и зимуване.

Според Arkumarev et al. (2018), намаляването на популацията на вида в страната е свързана с висока смъртност и при двамата възрастни, като основните заплахи са отравяне, токов удар и браконьерство.

Видът се среща в 34 зони от мрежата Natura 2000 в България, като липсват зони с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФвидът е мигриращ. Мигриращата популация е неизвестна, поради липса на данни - оценка „DD“. За размер и плътност на популацията (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Още през средата на 20-ти век египетският лешояд е бил много рядък на Витоша – единична птица е отбелязана на 26.08.1958 г. до Боснек (Дончев, 1961). На 19.09.1965 г. е регистриран до м. Копитото (Дончев, 1990).

Според Костадинова и Граматиков (2007) видът присъства в зоната с численост 1-2 скитаци индивида по време на гнездовия период и неопределена численост по време на миграция.

По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2019 – 2021 г. по време на миграция не са отчетени мигриращи индивиди в зоната.

В резултат на извършено теренно проучване по време на миграция през 2022 г. не са отчетени индивиди в зоната.

По данни от <https://ebird.org/> за периода 2018 – 2022 г. не са отчетени мигриращи индивиди в зоната.

Видът е със силно намаляваща численост в страната и най-напред са необходими конкретни мерки по възстановяване на гнездовите му популации в Източни родопи и североизточна България. Едва след това, може да се очаква редовно присъствие на египетския лешояд в 33 Витоша..

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Неизвестна	Поради липса на данни в СФ, видът е с оценка DD.	Междинна цел до 2027 г.: Да се установи броят на мигриращите индивиди през зоната.
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 7046	Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N09 – Сухи ливади, степи, N08- Равнини, шубраци, N15- Други обработваеми земи, N10- Влажни ливади,	Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна по време на

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			пасища. Тяхната обща площ е 7046 ha.	миграция, в размер на най-малко 7046 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Смятаме, че на този етап не са необходими промени в стандартния формуляр на зоната.

7.9 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A080 *CIRCAETUS GALLICUS* (ОРЕЛ ЗМИЯР)

1. Код и наименование на вида: A080 *Circaetus gallicus* (Орел змияр)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 62 – 68 cm. Размах на крилата: 185 – 195 cm. Едра хищна птица с дълги и широки крила и голяма глава. Опашката е дълга с няколко тъмни напречни препаски. Гръбната страна на тялото тъмна, а долната бяла с тъмни напетнявания по гушата и гърдите. При някои млади индивиди отдолу липсват напетняванията и гушата също е по-светла, поради което изглеждат изцяло бели. Среща се поединично или на двойки. При ловуване често „увисва“ във въздуха (Симеонов и др., 1990).

За България видът е гнездящо-прелетен и преминаващ. Числеността му е оценена на 50–100 двойки, което вероятно е занижена оценка предвид откритите голям брой нови находища след 1990 г. Числеността му се оценява на 300–360 двойки. Гнезди по дървета, основно широколистни (Големански и др. (ред.), 2015); Симеонов и др., 1990). Орелът змияр е прелетен вид с разтеглена във времето миграция, но с най-голям брой прелитащи индивиди през септември и април. Пролетната миграция започва от средата на март и продължава до средата на май, а есенната – от втората половина на август до края на октомври. Като се има в предвид, че видът мигрира през територията на цялата страна, то общият брой на прелетниците по време на пролетна миграция може да се оцени на около 600 индивида. По време на есенна миграция през България са установени да прелитат поне 1100 орли змияри (2012 г.), от които 250 – при Атанасовско езеро (Матеева, Янков, 2013).

Гнезди в стари разредени широколистни и рядко в иглолистни гори с малки поляни в близост до сухи пустеещи терени, ерозирани склонове, пасища, ливади. Откритите местообитания се използват за търсене на плячка, а в горите видът гнезди. По време на миграция се среща и в открити обработваеми площи с единични дървета в равнини (Симеонов и др., 1990).

Характеристики на гнездовото местообитание: широколистни, иглолистни или смесени гори с дървета на възраст по-голяма от 80 години, с южно изложени; горските участъци трябва да са с площ по-голяма от 0,1 ha и гъстотата на дърветата да не е голяма (около 146 дървета на 0,4 ha); 12,7 m средна височина на дърветата, където се разполагат гнездата; повече от 40 cm дебелина на ствола на дърветата измерена на височината на гърдите. Разстоянието между две активни гнезда е 2 km. В територията на гнездото трябва да се намират и подходящи места за търсене на храна. Характеристики на мястото за хранене: открити местообитания – сухи тревисти места, пасища, обработваеми земи с площ повече от 0,5 ha, където видът ловува влечуги, с които се изхранва (Vlachos, Papageorgiou, 1994). В редица европейски държави е отчетена

различна гнездова плътност: в Гърция в гората Дадя е установена гнездова плътност от 5,9-7,3 дв./100 km² (Vlachos, Parageorgiou, 1994); в Южна Македония е установена гнездова плътност от 1 дв./20,3 km² (Velevski, Grubač, 2008); в Испания – 11,8 дв./100 km²; в Италия – 2,1 дв./100 km².

Храни се предимно със змии, гущери и жаби, по-рядко с дребни бозайници и насекоми (Симеонов и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Разпръснато и групово в цялата страна, по-плътно в откритите, сухи и богати на влечуги райони. Основно в хълмистите и нископланински части на страната – Източните Родопи, Сакар, Дервентски възвишения, Странджа, Средна гора, Източна Стара планина, Предбалкана, Лудогорието. Единични двойки са регистрирани и в по-високите планини и равнините – Рила, Пирин, Западните гранични планини, Тракийската низина, Дунавската равнина (Янков (отг. ред.), 2007; Големански и др. (ред.) (2015).

Включен в Приложение 2 и 3 на ЗБР и Приложение 1 на Директивата за птиците. Видът е включен също в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция. Според IUCN за територията на континентална Европа както и за света видът е „слабо засегнат“ – LC (Least Concern). Включен в Червената книга на Р България със статус „застрашен“ VU (Vulnerable).

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), видът се опазва като **гнездящ** с популация между **300 и 450 двойки**. Краткосрочната (2000-2018 г.) и дългосрочната (1980-2018 г.) популационни тенденции са увеличаващи се. Посочени са следните заплахи: B02, G05.

Мигриращата популация е оценена на **600-1500 индивида**. Не са посочени тенденции в развитието на популацията. Посочени са следните заплахи: F03, B02, D06.

В Червената книга (2015) като отрицателно действащи фактори са посочени едромасабното залесяване, голата сеч и пожарите; добиване на птици за изготвяне на препарати; смъртност, причинена от сблъскване с електрически стълбове и електропроводи, пряко преследване, безпокойство.

Видът се среща в 82 зони от мрежата Натура 2000 в България, като липсват зони с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно **стандартния** формуляр за данни СФ на зоната вида е гнездящ.

Гнездящата популация се оценява на **2 двойки**, което представлява **0,4 – 0,7 % от националната** популация (оценка „С“). Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Според Костадинова и Граматиков (2007) видът присъства в зоната като гнездящ с численост от 2 двойки. По данни от платформата SmartBirds, видът е наблюдаван през размножителния период през 2019 г. и 2021 г., както и по време на миграция през септември 2020 г. и през април 2021 г.

В доклада във връзка с изготвянето на Плана за управление на ПП „Витоша“ видът е посочен като гнездящ и като преминаващ по време на миграция. По време на теренното проучване през 2022 г., видът е наблюдаван в зоната еднократно на 14.04. 2022 г. в близост до с. Боснек.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездящата популацията	Брой гнездящи двойки	Най-малко 2	В настоящия СФ (актуализиран през 2021 г.) са посочени 2 гнездящи двойки.	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 2 гнездящи двойки.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови местообитания на вида	ha	Най-малко 8130	Стойността е изчислена на база площта на гнездовото местообитание на вида N16 - Широколистни листопадни гори	Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания в размер на най-малко 8130 ha.
Местообитание на вида: Площ на подходящите хранителни местообитания на вида	ha	Най-малко 5960	Стойността е изчислена на база на данните от СФ като % на местообитания N09 и N10, N 11 и N15.	Поддържане на площта на подходящите, хранителни местообитания на вида в защитената зона, минимум 5960 ha.
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Неизвестна	Има наблюдения на вида през миграционния период, а територията на зоната попада на миграционния път Via Aristotelis.	Междинна цел до 2027 г. Проучване за размера на миграционната популация на вида, преминаваща през територията на зоната

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Смятаме, че на този етап са необходими промени в стандартния формуляр на зоната – включване на вида като мигриращ (конкретна численост може да бъде заложена след провеждането на целеви проучвания):

Species				Population in the site						Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A080	<i>Circaetus gallicus</i>			r	2	2	p		G	C	A	C	C
B	A080	<i>Circaetus gallicus</i>			c			i		DD	C	A	C	C

7.10 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A081 *CIRCUS AERUGINOSUS* (ТРЪСТИКОВ БЛАТАР)

1. Код и наименование на вида: A081 *Circus aeruginosus* (Тръстиков блатар)

2. Кратка характеристика вида

Дължина на тялото: 50-55 cm, размах на крилата: 120-130 cm. Това е най-едрият блатар. Има полов и възрастов диморфизъм. Женската и младото са едноцветни, тъмни, със светла глава, а мъжкият отгоре кафяв със сива опашка и тъмни върхове на крилата. Лети с бавен, плавен махов полет, понякога планира (Симеонов и др., 1990).

За България видът е гнездящо-прелетен, преминаващ и зимуващ. С петнисто и разпръснато разпространение в ниските части на по-голямата част от страната, по-концентрирано в централната част на Тракийската низина, поречието на р. Тунджа,

Бургаската низина, на места по Черноморското и Дунавското крайбрежия и прилежащите им райони и в Софийското поле. Отделни изолирани находища и на други места в страната. През периода след 1985 г. националната популация показва постепенно възстановяване. Преобладават единично гнездещи двойки, но са познати и малки гнездови колонии. Гнездото е трудно достъпно, разположено ниско сред гъста блатна растителност (Големански гл. ред., 2015).

Предпочитана храна са различни водоплаващи и водолюбивви видове птици (белочела водна кокошка, зимно бърне, зеленоглава патица, калугерица, малък червеноног водобегач), бозайници (воден плъх), земноводни и влечуги (водна жаба, обикновена водна змия) (Симеонов и др., 1990).

В България гнезди в блата, в растителност по периферията на водоеми и крайречни и приизворни мочурища, а през последните години наблюдаван и в посеви и други (едногодишни) тревни култури. Установен да гнезди както в приморски, крайречни и вътрешни естествени влажни зони, така и в изкуствени водоеми, като рибарници, микроязовири и язовири. Гнездата си разполага предимно в тръстикови масиви. Разпространен на надморска височина до 600 m. По време на миграции и зимуване обитава различни естествени и изкуствени влажни зони в ниските части на страната (Симеонов и др., 1990). Проучване в Португалия разкрива, че важно местообитание са тръстиковите масиви, в които се случва гнезденето и изхранването. Факторите, допринасящи за качеството на местообитанието са сезонните наводнения, които предпазват гнездата от сухоземни хищници; гъстотата и височината на тръстиката, предпазваща от вятър; наличието на храна (дребни бозайници и птици) (Alves et al., 2014). Най-често тръстиковият блатар ловува на разстояние около 3 km от гнездото, т.е. гнездовата територия на 1 дв. е около 28 km². Предпочита да ловува в обработваеми земи, в които растенията са с височина до 10 cm (Cardador, Mañosa, 2011).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Среща се в цялата равнинна и полупланинска част на страната, където има макар и малки влажни зони, обрасли с висша водна растителност. Основната част от популацията е концентрирана в Тракийската низина, по Дунавското и Черноморското крайбрежие, в Дунавската равнина, Софийското поле и по долините на по-големите реки (Янков, отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 2 и 3 на ЗБР и Приложение 1 на Директивата за птиците. Видът е включен също в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция. Според IUCN за територията на континентална Европа както и за света видът е „слабо засегнат“ – LC (Least Concern) (BirdLife International, 2021). Включен е в Червената книга на Р България (2011) в категория „застрашен“.

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013-2019 г.), видът се опазва като **гнездящ** с популация **между 220 и 260 двойки**. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е стабилна, а дългосрочната (1980-2018 г.) е увеличаваща се. Посочени са следните заплахи: A02, A03, A04, C03, D02, F03, J01, J02, J03, M07.

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013-2019 г.), видът се опазва и като **мигриращ** с численост **3300-5000 индивида**. Не са посочени краткосрочна и дългосрочна тенденции в развитието на популацията. Посочени са следните заплахи: A02, A03, A04, F03, F26, D06.

В Червената книга (2015) основните посочени заплахи за вида са пресушаване и деградация на естествените влажни зони със стоящи води. Използването на отрови за борба срещу гризачи; безпокойство от рибари.

Видът се опазва в 76 зони от мрежата Natura 2000 в България, като липсват зони с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Видът фигурира в СФ за зоната като срещащ се по време на миграция, като липсват конкретни числови данни (оценка „DD“) при ниска численост (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана (оценка „С“). Цялостната оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Наличните данни за присъствието на вида по време на миграция в зоната са доста фрагментарни. Ливадният блатар се споменава като редовно мигриращ над планината по време на пролетната миграция (Шуруликов, Даскалова, 2014).

На 27.05.2010 г. е установен 1 екз. в района на х. Алеко (Л. Профиров, eBird) и на 13.04.2014 г. – 1 екз. на същото място (Й. Христов, eBird). На 15.09.2016 г. са наблюдавани 3 екз., мигриращи над планината (G. Morris, eBird). На 20.04.2021 г. е установен 1 екз. в зоната, в района на яз. Студена (БДЗП, 2022). На 27.03.2022 г. е регистриран 1 екз., мигриращ в района на с. Чуйпетлово (Д. Димитров, eBird).

В рамките на настоящото изследване видът не е установен на Витоша.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Неизвестна	В СФ за концентрацията на вида по време на миграция в зоната не е посочена численост. Няма информация за количеството на птиците и районите с концентрация на вида в зоната по време на миграция.	Междинна цел до 2027 г.: проучване на числеността на вида по време на миграция.
Местообитание на вида: площ на местообитанието за търсене на храна	ha	Най-мако 9721	Изчислено на база % на на следните местообитания в СФД: N06 – Вътрешни водни тела N08 – Храсталаци; N09 – Сухи тревни съобщества, степи; N10 – Влажни ливади, мезофилни ливади; N11 – Алпийски и субалпийски тревни съобщества; N15 – Друга орна земя.	Запазване на подходящото местообитание в размер на най-малко 9721 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не могат да бъдат предложени промени в СФ за вида.

7.11 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A082 *CIRCUS CYANEUS* (ПОЛСКИ БЛАТАР)

1. Код и наименование на вида: A082 *Circus cyaneus* (Полски блатар)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото: 45-50 cm, размах на крилата – 110-120 cm. Средно голяма граблива птица с дребно тяло, дълги тесни крила и дълга, права опашка. Полетът е плавен с бавни махове на крилата. Често лети ниско над земята, зависва във въздуха, като слабо размахва повдигнати нагоре крила. Мъжкият се отличава от останалите блатари по широката ивица на надопашката. Женската и младото са трудно различими от другите видове – бялата ивица на надопашката е малко по-широка и добре очертана и размерите на тялото са по-големи (Симеонов и др., 1990).

Преминаващ, зимуващ и вероятно гнездящ вид. Пролетния прелет е от началото на март до средата на април, а есенният – от началото на август до края на ноември. Сега през размножителния период има наблюдения в Горнотракийската низина, Дунавската равнина и Добруджа, но без доказателства за гнездене. Възможната гнездова популация в страната се оценява на 0-6 двойки. Броят на зимуващите в България индивиди през отделните години варира от няколко десетки до няколко стотици. Гнездото е на земята, сред гъста тревна или блатна растителност, храсталаци, житни култури (Симеонов и др., 1990; Големански и гл. ред., 2015).

Местообитанията на вида са тревни съобщества – ливади, пасища, обработваеми земи, стоящи сладководни водоеми с постоянен или сезонен характер, широки речни долини (Симеонов и др., 1990; Големански и гл. ред., 2015). В Ирландия е установена гнездова плътност между 0,25 и 4,24 дв./100 km² (Wilson et al., 2017). Според Madders (2003) полският блатар в Шотландия предпочита тревисто-храстови местообитания, които са богати на неговата плячка – тъмната полевка (*Microtus agrestis*) и ливадна бърбрия (*Anthus pratensis*). Подходящи местообитания са ливади, пасища, обработваеми земи и вероятно повечето типове „Естествени и полуестествени тревни формации“ (6110-6520), а също и някои от „Преовлажнени тресавища, калища и мочурища“ (7140-7230) според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Храни се основно с дребни бозайници (полевки, мишки) и птици, през размножителния период в по-малка степен с насекоми (скакалци), влечуги и земноводни, през зимата и с мърша (Симеонов и др., 1990; Големански и гл. ред., 2015).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Установен в Тракийската низина, района на бившето Стралджанско блато, Северното Черноморско крайбрежие и Дунавската равнина. През последните 2-3 десетилетия само единични наблюдения през гнездовия период: отделни индивиди и двойка са наблюдавани неколккратно през периода 1994–1996 г. между селата Къшин, Къртожабене и Търнене, Плевенско. Брачни игри при 2 двойки са регистрирани на 09.06.1997 г. до с. Оризово, Пловдивско. На 31.05.2002 г. са наблюдавани 2 отделни птици, съответно до гр. Раковски и до с. Момино село, Пловдивско (Янков отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 2 и 3 на ЗБР и Приложение 1 на Директивата за птиците. Видът е включен също в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция. Според IUCN за територията на континентална Европа видът е „почти застрашен“ - NT (Near Threatened), а в света е „слабо засегнат“ – LC (Least Concern). Включен в SPEC 3 Изтощен. Включен в Червената книга на Р България със статус „критично застрашен“ CR (Critically Endangered).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2005 – 2018 г.) националната **мигрираща популация** на вида се оценява на **480-700 индивида**. Не са посочени краткосрочна и дългосрочна тенденции в развитието на популацията. Посочени са следните заплахи: A01, A02, D02, F03, D06.

Зимуващата популация е оценена на **250-400 индивида**. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2000 – 2018 г.) е стабилна, а дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) е увеличаваща се. Посочени са следните заплахи: A01, A02, C03, D02.

Видът се опазва в 69 зони от мрежата Natura 2000 в България, като липсват зони с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е преминаващ и зимуващ. За **мигриращата популация** липсват конкретни числови данни (оценка “DD”) при ниска численост (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана (оценка „С“). Цялостната оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност. **Зимуващата популация** се оценява на до **1 индивид**, при ниска численост (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана (оценка „С“). Цялостната оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Миграцията на полския блатар през страната е на широк фронт (Матеева, Янков, 2013). През есенно-зимния период се среща повсеместно в полските райони. Полският блатар се споменава като рядък мигрант преминаващ над планината основно по време на есенната миграция (Шурулинков, Даскалова, 2014).

В рамките на зоната и/или непосредствено до нея видът е отбелязван на следните места: на 10.01.1938 г. е събран 1 екз. до Княжево от П. Патев (Дончев, 1961); единични мъжки индивиди са отбелязани на 18.11.1965 г. и 21.08.1984 г. до Бистрица (Дончев, 1990). На 20.11.2020 г. са регистрирани 2 екз. в зоната (Д. Димитров, eBird).

Поради суровите условия през есенно-зимния период в зоната, зимуващи индивиди се наблюдават нерегуларно в подходящи местообитания (основно открити райони) главно в/до перифрените части на зоната – подножието на планината. В рамките на настоящото изследване видът не е установен на Витоша.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Липсва информация	В СФ за концентрацията на вида по време на миграция в зоната не е посочена численост. Няма информация за количеството на птиците и районите с концентрация на вида в зоната по време на миграция.	Междинна цел до 2027 г.: проучване на числеността на вида по време на миграция.
Популация: Размер на зимуващата популация	Брой индивиди	Най-малко 1	Определена на база информацията в СФ.	Поддържане на зимуваща популация в численост поне 1 екз.
Местообитание на вида: площ на местообитанието за	ha	Най-мако 9450	Изчислено на база % на следните местообитания в СФД:	Запазване на подходящото местообитание в

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
търсене на храна			N08 – Храсталаци; N09 – Сухи тревни съобщества, степи; N10 – Влажни ливади, мезофилни ливади; N11 – Алпийски и субалпийски тревни съобщества; N15 – Друга орна земя.	размер на най-малко 9450 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не са необходими промени в СФ за вида.

7.12 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A084 *CIRCUS PYGARGUS* (ЛИВАДЕН БЛАТАР)

1. Код и наименование на вида: A084 *Circus pygargus* (Ливаден блатар)

2. Кратка характеристика на вида

Средно голяма хищна птица с дълги крила и опашка. Дължина на тялото 42–47 cm, размах на крилата 110–115 cm. При мъжкия горната страна на тялото пепелявосива с кафяв нюанс по гърба и надкрилията. Първостепенните махови пера черни а крилата сиви с черни препаски. Шията и предната страна на гърдите светлосиви, а задната част на гърдите и коремът белезникави с ръждиви надлъжни петна по слабините, бедрата и подопашката. Надопашката светла, почти бяла с ръждиво-кафяви петна. Средните опашни пера едноцветни сиви, а крайните с ръждиво-кафяви препаски. Клюнът черен. Женските с ръждиво-кафява глава с тъмни надлъжни резки, кафяв гръб и бяла надопашка с кафяви и сиви петна. Опашните пера кафяви с по-светли препаски, като крайните са със светли върхове. Тялото отдолу ръждиво-жълто с ръждиво-червени надлъжни резки. Младите с бял тил с кафяви резки. Мъжкият наподобява полски блатар, но с по-тъмна страна отгоре, коремът с надлъжни шарки. Крилото отгоре с черна ивица, отдолу изглежда раирано, върховете на първостепенните махови пера черни. Женската и младите при полет наподобяват степен блатар. Почива като останалите блатари на земята (Симеонов и др., 1990).

Гнездящо-прелетен, преминаващ и зимуващ в страната. Пролетната миграция е от средата на март до края на април а есенната от август до края на октомври. Женската снася през първата половина на май, малките излитат през юли (Симеонов и др., 1990).

Обитава влажни и мочурливи ливади, тресавища, блата, речни брегове. Също сухи места, степни равнини, обработваеми площи с монокултури, пасища. Среща се основно докъм 300 м.в., по изключение до 1000 ;н.в. (Янков (отг. ред.), 2007). Извън размножителния сезон връзката с влажните зони значително отслабва (Големански (гл. ред.), 2015). Гнездото е разположено на земята недалеч от водата, по влажни ливади или сред периферната растителност на водоема. Изградено от трева и тънки клони. Понякога отделни двойки гнездят една до друга (Симеонов и др., 1990).

Улавя жертвите от земята – дребни бозайници (полевки), недобре летящи птици, гнездящи на земята, гущери, едри насекоми (Симеонов и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С петнисто и разпръснато разпространение в цялата страна, по-плътно заета почти цялата територия на Югоизточна България между Сакар и Източна Стара планина, с изключение на Странджа. Гнездовищата групирани в източната част на Тракийската низина, Златията и др., разпръснато в Добруджа, Софийското поле и други места. По време на прелет се среща из цялата страна, по-често по Черноморското крайбрежие (Симеонов и др., 1990).

Видът е доказан като гнездящ у нас през 80те години на ХХ век. През следващите години е намерен в редица нови находища и към 1990 г. популацията му се оценява на 30–50 дв., а през 1995–2002 г. – на 80-180 дв. След 1990 г следва разширяване на разпространението и увеличаване на числеността, в резултат на намаляване на обработваемите площи, увеличаване на пустеещите земи и частично възстановяване на някои пресушени блата. Това позволява повече двойки да гнездят в тях вместо в нивите със зърнени култури, където младите обикновено загиват по време на жътвата, което намалява прираста на популацията (Янков (отг. ред.), 2007).

Съгласно Докладването от 2019 г. за периода 2013–2018 са установени **300–350 двойки**, като краткосрочната тенденция за числеността е неизвестна, а дългосрочната – нарастваща. Данните за миграцията през страната сочат за **500–1100 индивида**. Посочени са следните заплахи за вида А02, А03, А04, А06, D02, С03, F03, J01, K03, а за мигриращите птици е добавена и D06.

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците и Приложения 2 и 3 на ЗБР, в Червената книга на България като VU – уязвим вид, съгласно IUCN – LC (слабо засегнат) в Европа и света, Бернска конвенция.

Видът се опазва в 64 зони от мрежата Натура 2000 в България, като в 1 от тях е с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Видът фигурира в СФза зоната като **преминаващ**, като липсват конкретни числови данни (оценка “DD”) при ниска численост (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана, но е в периферията на своето разпространение (оценка „В“). Цялостната оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Наличните данни за присъствието на вида по време на миграция в зоната са доста фрагментарни. Ливадният блатар се споменава като редовно мигриращ над планината по време на пролетната миграция (Шурулинков, Даскалова, 2014).

На 28.10.2022 г. е установен 1 екз. в района на Черни връх (Б. Бъров, eBird). В рамките на настоящото изследване видът не е установен на Витоша.

Поради факта, че зоната обхваща изцяло Природен парк „Витоша“, от заплахите за вида, посочени в Докладването, отрицателно въздействие за вида в зоната единствено може да се очаква (и то в малка степен) от електропреносната и комуникационната мрежа.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигриращата	Брой индивиди	Неизвестна	В СФ за концентрацията на вида по време на миграция в зоната не е	Междинна цел до 2027 г.: проучване на числеността на вида по време на

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
популация			посочена численост. Няма информация за количеството на птиците и районите с концентрация на вида в зоната по време на миграция.	миграция.
Местообитание на вида: площ на местообитанието за търсене на храна	ha	Най-мако 9450	Изчислено на база % на на следните местообитания в СФ: N08 – Храсталаци; N09 – Сухи тревни съобщества, степи; N10 – Влажни ливади, мезофилни ливади; N11 – Алпийски и субалпийски тревни съобщества; N15 – Друга орна земя.	Запазване на подходящото местообитание в размер на най-малко 9450 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не са необходими промени в СФ за вида.

7.13 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A898 ACCIPITER NISUS (МАЛЪК ЯСТРЕБ)

1. Код и наименование на вида: A898 *Accipiter nisus* (Малък ястреб)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 35-37 cm, размах на крилата: 60-65 cm. Мъжки. Горната страна на тялото тъмносива, по тила бели основи на перата, ушите и страните на гушата ръждиви. Гърдите, корема и гащите изпъстрени с ръждиви напречни препаски. Женски. Горната страна на тялото сиво-кафява. Тилът тъмнокафяв с бели петна, над очите бяла „вежда“. Долната страна на тялото бяла, по гушата с тъмни надлъжни резки, а останалата част с тъмнокафяви напречни препаски. И при двата пола клюна е тъмносив с черен връх. Восковицата и краката светложълти. Ирисът е тъмножълт (Симеонов и др., 1990).

В България видът е постоянен и преминаващ. Гнездовия период започва в края на април и началото на май. Гнездото си прави по единични дървета в открити пространства, покрайнини на гори, групи дървета в сухи дерета и край обработваеми площи (Симеонов и др., 1990). Моногамен вид. Женската снася 2-6 яйца, които мъти 32-34 дни. Мигрира през България от началото на март до началото на април и от средата на септември до края на октомври (Матеева, Янков, 2013).

През размножителния период обитава основно широколистни, смесени и иглолистни гори, алувиални и много влажни гори и храсталаци, по-рядко – ивици дървета, храсти и мозайки от тях, овощни градини, дървесни и храстови плантации, а също в градски паркове и градини или други гористи части на градове, села. По време на миграции и през зимата се среща в хълмисти райони, открити полета, обработваеми площи, паркове, покрайнини на селища (Симеонов и др., 1990; Янков, отг. ред., 2007). Според изследване направено в Полша малкият ястреб изгражда гнездата си най-вече върху иглолистни дървета (81%). Лиственицата, *Larix* spp. и белият бор, *Pinus sylvestris* доминират като гнездящи дървета. Средната възраст на гнездящите дървета е 31 години и гнездата са построени на средна височина 11,7 m (Gryz, Krauze-Gryz, 2018). В Унгария

гнездата са построени главно върху *Pinus* spp., понякога върху тополи *Populus* spp. и ясен, *Fraxinus excelsior* като средната височина на гнездене е 16,3 m (Papp, 2011). Изследване, направено в Полша показва, че размножителната територия на малкия ястреб е около 2,8 km². Гнездата се намират в гори на 0,31 до 1,61 km от най-близката открита площ (Zawadzka, Zawadzki, 2001).

Предимно орнитофаг. Ловува дребни птици с маса до 120 g., обикновено до 7 km от гнездото. Малкият ястреб не извършва селекция при ловуване, преобладават жертвите, които имат най-висока плътност (Симеонов и др., 1990).

Видът се опазва в 87 зони от мрежата Natura 2000 в България, като в 8 от тях е с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Разпръснато и групово на почти цялата територия на страната с изключение на някои земеделски райони. По-плътно в гористите части, особено в планините, полупланинските и хълмисти райони, но и в Лудогорието и дори в Добруджа (където гнезди в полезащитните пояси и суходолията). Относително ограничено е разпространен по Дунавското крайбрежие и поречията на някои от големите реки, където вероятно е заместен от *Accipiter brevipes*. Като цяло плътността е по-висока в планинските и полупланинските райони на Рила, Пирин, Родопите, Стара планина и Предбалкана (Янков отг. ред., 2007). През 80-те години на 20 в. популацията на вида е била под 1000 двойки и постепенно се наблюдава нарастване (Боев и Стоянов, 2015).

Включен в Приложение 3 на ЗБР. Според IUCN за територията на континентална Европа, а и за целия свят видът е „слабо засегнат“ – LC (Least Concern). Няма SPEC категория, популацията му в Европа е стабилна (BirdLife International, 2017). Включен в Червената книга на Р България със статус „застрашен“ EN (Endangered).

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2005-2018 г.), видът се опазва като гнездящ с популация между 1000 и 2300 двойки. Краткосрочната популационна тенденция (2001-2018 г.) е стабилна, а дългосрочната (1980-2018 г.) е увеличаваща се. Не са посочени заплахи и влияния.

Малкият ястреб се опазва също така и като мигриращ вид с численост 1000-2200 индивида. Не са посочени краткосрочни и дългосрочни тенденции в развитието на популацията. Посочени са следните заплахи: A02, B02, F03, D02.

В Червената книга посочени като заплахи са безпокойство (H08), отстрел (G10), обезлесяване на обширни райони в равнините (B05, B09), строителство и спортна дейност в планините (F03, F05), намаляване на хранителната база в резултат на отравяне с родентициди (A23, G13) (Големански и др. (ред.), 2015).

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът се опазва като постоянен. Популацията на вида се оценява на **11 двойки**, което е **0,48-1,1 %** от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

В средата на 20-ти век малкият ястреб е установяван на Витоша основно през есенно-зимния период (Дончев, 1961). В началото на 1980те години е отбелязван през гнездовия период и през есента между Симеоново и Бистрица (Дончев, 1990). Костадинова и Граматиков, (2007) не посочват гнездящи индивиди в зоната.

По данни на БДЗП (SmartBirds) през размножителния период между 2018 – 2022 г. видът е наблюдаван поединично (6 инд. общо за периода), по време на миграция за същия период – по 1-2 екз. (6 инд. общо за периода) и по време на зимуване – единични екземпляри (11 инд. общо за периода).

В резултат на извършени теренни проучвания по време на размножителен сезон през 2022 г. са установени двукратно единични индивиди (2 инд. общо за периода).

По данни от <https://ebird.org/> по време на размножителен сезон за периода 2018 – 2022 г. са наблюдаваните числености от по 1 екз. (9 инд. общо за периода), по време на миграция за същият период – по 1-2 екз. (23 инд. общо за периода) и по време на зимуване – единични екземпляри (5 инд. общо за периода).

Видът се среща цялгодишно (<https://ebird.org/>) в зоната и е с категория (p) - местни популации в СФ. Поради липса на съвременни публикувани данни, е необходимо поставяне на междинна цел - провеждане на целенасочен и многогодишен мониторинг.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на постоянна популация	Брой двойки	Най-малко 11	Целевата стойност е определена от СФ 11 гнездящи двойки. В резултат на извършен мониторинг в защитената зона през гнездовия период на 2022 г. не са установени птици от вида. За да се установи актуалният брой на гнездящите двойки в зоната, чрез провеждане на целенасочен мониторинг	Поддържане на популацията в зоната в размер от най-малко 11 дв.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови местообитания на вида	ha	Най-малко 15177	Определена на база процентното участие на горските типове местообитания в зоната: N16- широколистни гори, N17- Иглолистни гори, N20-Изкуствен горски монокултури (напр. насаждения от тополи или екзотични дървета). Тяхната обща площ е 15177 ha. Видът е адаптивен и използва разнообразна по вид, тип и разположение дървесна растителност.	Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в защитената зона, в размер на най-малко 15177 ha.
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 9765	Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N08- равнини, шубраци, N09-сухи ливади, степи, N10- Влажни ливади, пасища, N11- Алпийски и субалпийски тревни площи, N15-други обработваеми земи, N23-други земи. Тяхната обща площ е 9765ha.	Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна по време на миграция, в размер на най-малко 9765 ha.
Местообитание на вида: Наличие на едроразмерни/ биотопни дървета, в групи	Брой дървета на ha, в група	Най-малко 5 броя на ha, в група	Целевата стойност на показателя е съобразена с посочената в Наредба № 8 от 05.08.2011 г. за сечите в горите, обновена от 29.09.2020 г.	Поддържане на състоянието по този параметър.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не са необходими промени в СФ за този вид

7.14 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A899 ACCIPITER GENTILIS (ГОЛЯМ ЯСТРЕБ)

1. Код и наименование на вида: A899 *Accipiter gentilis* (Голям ястреб)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 50-55 cm. Размах на крилата: 150-160 cm. Мъжките тежат между 630-1100 g, а женските между 860-1360 g. Възрастните птици отгоре са тъмносиво-кафяви с беззникави вежди и светло петно на тила, отдолу са сиви с тесни черни препаски. Ирисът е оранжев при мъжките и жълтеникав при женските. При младите гърбът е кафяв с беззникави ръбове на перата; оперението отдолу е кремаво до ръждиво-кафяво с удължени по-тъмни пера. Крилата са къси и широки. Първостепенните махови пера са разтворени като пръсти. Опашката дълга, а подопашката – бяла. Когато е кацнал изглежда гърбав. От другите видове ястреби се отличава по големина, заобленият край на опашката и S-овидния заден ръб на крилата при полет (Симеонов и др., 1990; Мичев и др., 2012).

Гнездео-прелетен, преминаващ и зимуващ вид. Размножителният период започва през март – началото на април. Строи големи гнезда, но използва и стари гнезда на други хищни или на вранови птици. Обикновено всяка двойка има по 2–3 гнезда в гнездовата си територия, които птиците използват през различни години. През април снася 2–5 яйца, най-често 3–4, които снася от два до три дни. Мъти 35–38 дни. Младите напускат гнездото на около 40 дни след излюпването си. Има относително равномерно разпределение на числеността – от 1 до 2-3 двойки/ km². По време на гнездовият период, използваната територия за лов е между 570 и 3500 ha. В много райони се наблюдава намаляване на броя на гнездящите двойки. През есенно-зимния период се среща до горната граница на гората. След 1985 г. е „твърде рядък“ с численост не по-голяма от 100 двойки (Симеонов и др., 1990), но според други автори – между 1700–2100 двойки с тенденция към увеличение (Нанкинов и др., 2004). Сега числеността му е около 1200–1500 двойки (Симеонов и др., 1990; Squires, Reynolds, 1997; Янков, ред., 2007; Големански (гл. ред.), 2015).

Това е единственият вид от рода *Accipiter*, открит както в Евразия, така и в Северна Америка. Има холарктично разпространение, заемайки голямо разнообразие с разпръснати единични гнездовища, групирани предимно в гористи планински и полупланински райони, също и в хълмистите равнини, с надморска височина от морското равнище до линията на гората (0–2714 m н.в.). В много райони на България гнезди в иглолистни култури, които сега са едно от типичните размножителни местообитания на вида. Нерядко гнездата се намират близо до селища (Големански (гл. ред.), 2015). Обитава разредени широколистни, смесени и иглолистни гори, изпъстрени с обширни поляни в съседство с обработваеми площи и пустеещи земи и други открити пространства предимно в предпланини и планини. През есента и зимата се среща в културния ландшафт в равнини, обширни паркове, групи дървета и покрайнини на селища. Отсъства от някои равнинни райони с обширни земеделски площи поради

липсата на подходящи горски местообитания (Симеонов и др., 1990; Penteriani, 2002; Янков, ред., 2007).

В района на Абручо (Италия) е установена гнездова плътност от 5.03 дв./100 km², като е отчетено равномерно разпределение на гнездата в изследваната територия. Местата, където са разположени гнездата се характеризират със следното: в относително широк диапазон на надморска височина; в участъци от стара букова гора; гнездата са разположени по северни и източни склонове; предпочита централните части на гората; гнездата са разположени в долната част на короната на дърветата. Според авторите за запазване на вида е необходимо да се поддържат високостъблени гори. Също така, те установяват, че вида е адаптивен и може да използва за търсене на храна разнообразни местообитания като улавя и голямо разнообразие от плячка (Penteriani, Faivre, 1997).

Подходящи местообитания за гнездене на вида са вероятно 9110, 9130, 9150, 9180, 91E0, 91F0, 91S0, 91W0, 95A0 и др., за търсене на храна – открити и пустеещи земи и повечето типове „Естествени и полуестествени тревни формации“ (6110-6520) според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009), а също градски и крайградски зони, покрайнини на села.

Храни се с дребни и средно големи птици (птици с тегло между 100 и 400 g съставляват 75% от храната му) *Columba livia domestica*, *Perdix perdix*, *Phasianus colchicus*, *Coturnix coturnix*, *Anas crecca*, *Garrulus glandarius*, *Streptopelia decaocto*, *Picus viridis*, *Columba palumbus*. Използва за храна и някои дневни и нощни хищни птици (*Falco tinnunculus*, *Accipiter nisus*, *Athene noctua*, *Asio flammeus*). Бозайниците са представени от 8 вида, като най-значителна част има дивият заек и по-рядко катерица, лалугер, обикновен сънливец. (Симеонов и др., 1990; Squires, Reynolds, 1997; Големански (гл. ред.), 2015; Rebollo et al., 2017).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Широко разпространен с разпръснати единични гнездовища, по-групирани предимно в гористите планински и полупланински райони, също и в хълмистите равнини. Винаги малоброен, макар разпространението му да варира през отделните периоди. Относително широко разпространен в края на XIX в., като гнездящ намиран и в по-равнинните части на страната. Отсъства от някои равнинни райони с обширни земеделски площи поради липсата на подходящи горски местообитания. През есенно-зимния период се среща до горната граница на гората (Симеонов и др., 1990; Янков, ред., 2007).

Защитен вид на територията на цялата страна (ЗБР, Приложение 3). Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN видът е „слабо засегнат“ LC (Least Concern) за територията на континентална Европа, а и за целия свят (2021). Няма SPEC категория (BirdLife International, 2017). Включен е в Червената книга на Р България в категория Застрашен (EN) (Големански и др. (ред.), 2015).

Съгласно Докладването по чл. 12 за периода 2013-2018 г., националната гнездяща популация на вида се оценява на **560-970 двойки**. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е стабилна, а дългосрочната (1980-2018 г.) е стабилна. Според докладването за периода 2008-2012 г. популацията на вида е оценена със същата численост и същите тенденции. **Мигриращата национална популация** е оценена на **5000-6000 индивида**. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е неизвестна и дългосрочната (1980-2018 г.) е неизвестна. Съгласно Докладването от 2019 г. не са посочени заплахи за вида.

В Червената книга посочени като заплахи са: отстрел, преследване от гълъбари, улавяне в птичи стопанства (G10); сечи (B05, B09, B10, B12); горски пожари (M09);

безпокойство от билкари, гъбари, строителство в горите и др. (H08); изземване на яйца и малки от браконieri (G11) (Големански и др. (ред.), 2015).

Видът се среща в 40 зони от мрежата Natura 2000 в България, като в 3 зони от тях оценката на вида е D за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФна зоната видът се опазва като постоянен. Популация на вида се оценява на **4-7 двойки**, което е **0,71-0,72 %** от националната гнездяща популация (оценка „С“). Опазването на вида е добра (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

В средата на 20-ти век големият ястреб е рядък гнездящ вид на Витоша (Дончев, 1961, 1990).

Костадинова и Граматиков (2007) не посочват гнездящи индивиди в зоната.

По данни на БДЗП (SmartBirds) през размножителния период между 2018 – 2022 г., наблюдаваните числености са от по 1 екз. (8 инд. общо за периода).

В резултат на извършени теренни проучвания по време на размножителен сезон през 2022 г. не са установени индивиди от вида в зоната.

По данни от <https://ebird.org/> по време на размножителен сезон за периода 2018 – 2022 г. наблюдаваните числености са от по 1 екз. (3 инд. общо за периода), по време на миграция за същия период – отново единични екземпляри (3 инд. общо за периода) и по време на зимуване – 1 екз.

Видът се среща целогодишно (<https://ebird.org/>) в зоната и е с категория (p) - местни популации в СФ. Поради липса на съвременни публикувани данни, е необходимо поставяне на междинна цел - провеждане на целенасочен и многогодишен мониторинг.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на постоянна популация	Брой двойки	Най-малко 4	Целевата стойност е определена от СФ 4-7 гнездящи двойки. За да се установи реалистичният брой на гнездящите двойки в зоната, е необходимо провеждане на целенасочен мониторинг	Поддържане на популацията в зоната в размер от най-малко 4 дв.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови местообитания на вида	ha	Най-малко 10569	Определена на база процентното участие на горските типове местообитания в зоната: N16-широколистни гори, N17- Иглолистни гори. Тяхната обща площ е 10569,8 ha.	Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в защитената зона, в размер на най-малко 10569 ha.
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 22494	Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N08- равнини, шубраци, N09-сухи ливади, степи, N10- Влажни ливади,	Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна по

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			пасища, N15-други обработваеми земи, N23-други земи, N16-широколистни гори, N17- Иглолистни гори, N20-Изкуствен горски монокултури (напр. насаждения от тополи или екзотични дървета) . Тяхната обща площ е 22494,7 ha. Гнезди в предпланинската част до горната граница на гората.	време на миграция, в размер на най-малко 22494 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не са необходими промени в СФ за този вид.

7.15 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A087 *BUTEO BUTEO* (ОБИКНОВЕН МИШЕЛОВ)

1. Код и наименование на вида: A087 *Buteo buteo* (Обикновен мишелов)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 55 – 58 cm. Размах на крилата: 120 – 130 cm. Средно голяма граблива птица с широки, къси крила и къса закръглена опашка. Оперението е кафяво, като на горната страна еднообразно, а на долната е с беззникав или ръждив оттенък и пъстрини. Лети с плавни махове на крилата. Восковицата и краката са жълти. В България се среща подвидът *Buteo buteo vulpinus* (обикновен ръждив мишелов) (Симеонов, и др., 1990).

За България видът е постоянен и прелетен. Един от най-многобройните и широко разпространени видове хищни птици в страната. Размножителния период започва през април. Гнездото си строи по широколистни и иглолистни дървета на височина 6-20 m. Видът е известен като далечен мигрант (главно подвидът *vulpinus*) и мигрант на къси разстояние, но на широк фронт. Отчасти зимува в България (подвидът *buteo*). Мишеловът е най-многобройният мигрант сред грабливите птици през периода 1979-2003 г. в Бургаския залив. Общата му численост варира между 7963 и 31746 инд. (средно – 17739) (Michev et al., 2018). Пролетната миграция е най-интензивна през март, а есенната през втората половина на октомври. Образува сравнително многочислени ята (300-400 индивида), в сред които може да присъстват и други единични видове (тръстиков блатар, черна каня). Общо проучванията през 2011 и 2012 г. показват, че макар обикновения мишелов да прелита над цялата страна, основната част от прелитащите птици се концентрират в източната част (Матеева, Янков, 2013).

Обитава покрайнини на широколистни, смесени и иглолистни гори с поляни, групи дървета сред открити пространства (Симеонов, и др., 1990). Според Янков (отг. ред., 2007) гнезди в широколистни, иглолистни и смесени гори, алувиални и много влажни гори и храсталаци, както и в ивици дървета, храсти и мозайки от тях, винаги в близост до открити пространства (пасища и ливади). Изследване в Англия установява, че

гнездовата плътност на мишелова се увеличава с увеличаване пропорцията на планинските пасища в териториите и с увеличаване количеството на земноводните и птиците в диетата му (Swan, 2011). В две територии в Англия (Sim et al., 2001) е установена плътност съответно 81 и 22 двойки/100 km². Високата гнездова плътност на вида (81 двойки/100 km²) се свързва с голямата площ на естествени пасища и гори в изследвания район. Също така, се установяват големи люпила и млади птици на двойка, което се дължи на голямото изобилие на зайци в района в близост до гнездата. Гнездовата територия на една двойка е между 39 и 221 ha (средно – 119 ha). В Алпите (Италия) е установена гнездова плътност между 28 и 31 двойки/100 km², като разстоянието между гнездата е средно 1108 m. По-голяма част (81%) от гнездата са разположени на скали, а останалите върху стари дървета (кестен, бял бор, дъб) (Sergio, 2002). В Апенините (Италия) е установена гнездова плътност от 8,3 двойки/100 km² и средното разстояние между гнездата е 2,5 km. Средната надморска височина, на която са разположени гнездата е 1399 m и 73% от гнездата са ориентирани в посока североизток. Видът избира горски местообитания, които са отдалечени от асфалтирани пътища (1500 m), но пък са в близост до долини в пресечени ландшафти. Също така предпочитат гнездата да са разположени в крайнините на горите, за да има поглед над заобикалящия ландшафт (Penteriani, 1997). Изследване, проведено в централна Полша установява гнездова плътност от 35 двойки/100 km². Деветдесет и три процента от гнездата са разположени на бял бор, а останалите на лиственица. Средната възраст на дърветата, на които са разположени гнездата е 71 години, височината на разположение на гнездата е средно 18 m и диаметъра на дърветата е средно 38 cm (Gryz, Krauze-Gryz, 2019). Подходящи местообитания за гнездене са крайнини на гори (9110-91CA), а за търсене на храна са открити пространства – ливади, пасища, обработваеми земи и вероятно повечето типове „Естествени и полуестествени тревни формации“ (6110-6520) според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др. 2009).

Основно се храни с бозайници (15 вида), като доминират дребните гризачи – обикновена полевка, лалугер, горска полевка, горска мишка и др.). От птиците (17 вида) най-често ловува обикновен скорец (Симеонов и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Повсеместно разпространен на цялата територия на страната. Не е установен на места в равнинни безлесни райони с преобладаване на земеделски култури – локално в Дунавската равнина, Тракийската низина, Бургаската низина и др. Числеността му е относително равномерна, като е по-висока в предпланинските и хълмистите райони с по-голямо разнообразие на местообитания (комбинация от гори с ливади, пасища и обработваеми земи) (Янков, отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 3 на ЗБР. Според IUCN видът е с категория „слабо засегнат“ - LC (Least Concern) за територията на континентална Европа, също и за света. Няма SPES категория. Не е включен в Червената книга на Р България.

Съгласно Докладването за периода 2013-2018 г., националната **гнездяща** популация се оценява на **2400-4200 двойки**. Краткосрочната (2001-2018 г.) популационна тенденция е стабилна, а дългосрочната (1980-2018 г.) е неизвестна. Не са посочени заплахи и влияния.

Миграционната численост е оценена на **36000-40000 индивида**. Според докладването за периода 2008-2012 популацията на вида е стабилна и е оценена със същата численост. Не са посочени тенденции в миграционната численост. Посочени са следните заплахи: A02, A04, F03, D06

Обикновеният мишелов е широко разпространен вид в цялата страна в подходящи местообитания. Не е включен в Червената книга, поради което не е правен и

анализ на заплахите на национално ниво. Основните заплахи за вида са: употребата на родентициди и пестициди в селското стопанство (A23), случайна смъртност от далекопроводи (D06).

Видът се опазва в 102 зони от мрежата Natura 2000 в България, като в 15 от тях е с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът се опазва като постоянен. Популация на вида се оценява на **14** двойки, което е **0,33-0,58 %** от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Размножителен сезон

Обикновеният мишелов се съобщава като сравнително рядък за Витоша около средата и 2-та половина на 20-ти век (Дончев, 1961, 1990).

Костадинова и Граматиков (2007) не посочват гнездящи, мигриращи и зимуващи индивиди в зоната.

В „Природното богатство на Природен парк „Витоша“ (Шурулинков, Даскалова, 2014) са посочени между 40 – 60 гнездящи двойки.

По данни на БДЗП (SmartBirds) през размножителния период между 2020 – 2022 г., наблюдаваните числености варират между 1-3 индивида (46 инд. общо за периода), като 5 индивиди от тях са наблюдавани в гнезда и гнездови хабитат.

В резултат на извършени теренни проучвания по време на размножителен сезон през 2022 г. наблюдаваните числености варират между 0 и 2 екз. (2 инд. общо за периода).

По данни от <https://ebird.org/> по време на размножителен сезон за периода 2018 – 2022 г. наблюдаваните числености варират между 1 и 4 екз. (65 инд. общо за периода).

Миграционен сезон

По данни на Матеева и Янков (2013) по време на пролетна миграция през 2009 г., на няколко места при случайни наблюдения през Софийското поле са наблюдавани 127 индивида.

В „Природното богатство на Природен парк „Витоша“ (Шурулинков, Даскалова, 2014) е посочено, че видът мигрира през зоната на ята по 15-20 екземпляра.

По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2018 – 2022 г. по време на пролетна и есенна миграция наблюдаваните числености варират между 1-3 индивида (37 инд. общо за периода).

В резултат на извършено теренно проучване по време на пролетна миграция през 2022 г. наблюдаваните числености варират между 1 и 3 екз. (6 инд. общо за периода).

По данни от <https://ebird.org/> за периода 2018 – 2022 г., по време есенна миграция, между 1 и 4 екз. (54 инд. общо за периода).

Зимуване

Не е извършвано теренно проучване по време на зимуване за периода 2021 – 2022 г.

По време на СЗП за периода 2020 – 2021 г., не са установени птици от вида в зоната.

По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2019 – 2021 г. по време на зимуване, наблюдаваните числености варират между 1 и 2 екз. (7 инд. общо за периода).

По данни от <https://ebird.org/>, по време на зимуване са установени между 1 и 2 екз. (8 инд. общо за периода).

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездяща популация	Брой гнездящи двойки	Най-малко 25	Целевата стойност е определена на база актуализирана оценка на числеността в резултат на публикуваната информация, предоставените данни и теренните проучвания през 2022 г.	Поддържане на гнездова численост в размер от най-малко 25 двойки
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Неизвестна	Видът не е включен в СФ като мигриращ, но по литературни данни присъства по време на миграция в зоната. Няма друга актуална информация за количеството на птиците и районите с концентрация на вида в зоната по време на миграция.	Междинна цел до 2027 г.: Да се извърши целенасочен мониторинг за установяване на размера на мигриращата популация.
Популация: Размер на зимуваща популация	Брой индивиди	Неизвестна	Видът не е включен в СФ, но по данни на БДЗП, https://ebird.org/ , присъства по време на зимуване в зоната. Няма друга актуална информация за количеството на птиците и районите с концентрация на вида в зоната по време на зимуване.	Междинна цел до 2027 г.: Да се извърши целенасочен мониторинг за установяване на размера на зимуващата популация.
Местообитание на вида: площ на подходящото гнездово местообитание	ha	Най-малко 10569	Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N16 - Широколистни листопадни гори, N17 - Иглолистни гори.	Поддържане на гнездовото местообитание в размер най-малко 10569 ha.
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 7317	Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N08, N09, N10, N15, N23-..	Поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна по време на миграция и зимуване, в размер на най-малко 7317 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

Наличните данни сочат, че числеността на вида през гнездовия период в СФ е занижена и следва да бъде осъвременена (виж тл б). Редно е да бъде включен в СФ и

като вид, присъстващ в зоната по време на миграция, като конкретни данни бъдат получени след провеждането на целеви мониторинг (виж т.6).

Species						Population in the site					Site assessment			
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A087	<i>Buteo buteo</i>			p	25	40	p		G	C	B	C	C
B	A087	<i>Buteo buteo</i>			c			i		DD	C	B	C	C

7.16 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A403 *BUTEO RUFINUS* (БЕЛООПАШАТ МИШЕЛОВ)

1. Код и наименование на вида: A403 *Buteo rufinus* (Белоопашат мишелов)

2. Кратка характеристика на видаект

Дължина на тялото: 55-60 cm, размах на крилата: 140-150 cm. Полиморфен вид, характерен със значителна индивидуална вариация на окраската. Главата от светлоръждива до белезникава, шията и гърдите от светложълти до белезникави, корем – белезникав, ръждиво-кафяв. Горната страна на тялото е светлоохриста или тъмнокафява, опашка – светлоръждива, бледокремава или сиво-кафява с тъмни напречни препаски. Срещат се екземпляри с едноцветен сив до кафяв цвят на оперението. Клюнът черен. Восковицата и краката жълти. Най-едрият мишелов. Опашката относително дълга. Лети с плавни махове, често използва и реещ полет. От другите видове мишелови се различава по по-големите размери, светлите петна в основата на маховите пера и почти едноцветната опашка (Симеонов, и др., 1990).

В България видът е постоянен, гнездящо-прелетен, преминаващ и зимуващ. Пролетният прелет е от края на март до края на април, а есенният – от края на август до края на октомври. По-често се установяват единични мигранти сред ята на други дневни грабливи птици (Боев, 1962; Дончев, 1980; Мичев, и др., 1984). Гнездата си строят в ниши или малки козирки на отвесни или труднодостъпни скали. По-рядко гнезди по широколистни и иглолистни дървета. Пълното мътило най-често 3-4 яйца. Най-близкото разстояние между две обитаеми гнезда е около 1200 m (Симеонов, и др., 1990).

Обитава скали в проломи и ждрела на реки, отделни скални комплекси, каменни кариери с открити пространства около тях (обработваеми земи и пасища), които птиците използват за ловуване, хълмисти терени, предпланински склонове, ниски планини (до 1000 m н.в., по изключение – и до 1800 m н.в.), низини и равнини (Големански (гл. ред.), 2015). Гнезди в открити местообитания - степи, ливади, ниви с единични или групи дървета и храсти пръснати сред тях. Често пъти в хълмисти области с мозаично пръснати храсти и единични дървета. Обича степни и ливадни местообитания в близост до скалисти речни каньони, скални венци, суходолия и други скални форми, където устройва гнездата си. Избягва гъсти и компактни горски комплекси или ако се среща там е винаги в периферията им. Среща се както в низините така и в хълмисти и предпланински. По време на миграция, скитане и зимуване се среща във всякакви типове открити местообитания, често недалеч от гнездото си. Изследване показва, че при липса на естествени скали птиците предпочитат каменни кариери пред дървета. Те изграждат гнездата си върху масивни скали (минимум 15 m дължина; минимум 10 m височина), предимно с южна и западна експозиция (Milchev, 2009). Белоопашатият мишелов е доста адаптивен към антропогенното присъствие в гнездовите му местообитания, което може да се счита за предимство, което е подпомогнало

разширяването на ареала на вида през последните десетилетия (Djorgova et al., 2021a). Изследване в защитена зона „Бесапарски ридове“ установява, че наличието на пасища, средната температура през периода на гнездене и валежите през периода на гнездене оказват влияние върху размножаването на белоопашатия мишелов. Предположението, че други фактори като човешкото безпокойство, плътността на лалугера, разнообразието на местообитанията, междувидовата и вътревидовата конкуренция влияят върху продуктивността на мишелова, не е потвърдено в това проучване (Demerdzhiev, 2022).

Белоопашатият мишелов има твърде широк хранителен спектър. Храни се с дребни бозайници – лалугери, хомяци, полевки, слепи кучета, къртици и др., с влечуги – змии и гущери, с различни видове врабчоподобни птици, жаби, едри насекоми (Cramp, Simmons (eds.), 1980). В изследвани погадки и хранителни остатъци около едно гнездо са установени следните компоненти: воден плъх, обикновена полевка, лалугер, сляпо куче, див заек, яребица, кос. Наблюдавани са случаи, когато възрастните птици носят в гнездото зелени гущери (Симеонов, и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

В България е с разпръснато и петнисто разпространение, предимно в равнините и нископланинските части. Белоопашатият мишелов гнезди в цялата страна, с изключение на високопланинските райони и на обширните компактни горски масиви в Странджа, Лудогорието и някои части на Западна България. Най-висока численост има в Горнотракийската низина, Дунавската равнина, Поломието, Добруджа, Сакар, Източните Родопи (Шурулинков, и др. 2005; Янков, ред. 2007; Стойчев, и др. 2008; Големански и др. (ред.), 2015; Даскалова, и др., 2020).

Включен в Приложение 2 и 3 на Закона за биологичното разнообразие в България и Приложение 1 на Директивата за птиците. Видът е включен също в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция. Според IUCN е „слабо засегнат“ – LC (Least Concern) за света и за територията на континентална Европа. Няма SPEC категория, популацията му в Европа е нарастваща (BirdLife International, 2017). Включен е в Червената книга на Р България (2015) в категория „уязвим“ (VU) (Големански и др. (ред.), 2015).

Според Червената книга на България у нас гнездят 800-1000 двойки (Големански и др. (ред.), 2015). Тази оценка е направена през 2011 г. и се отнася за периода 2005-2010 г.

Според докладването по чл. 12 от 2019 г. **гнездовата** популация се оценява на **500-600 двойки**, като краткосрочната тенденция (2000-2018) е намаляваща, а дългосрочната (1980-2018) е нарастваща. Действително през последните 10-15 години е налице тенденция на намаление на вида в редица райони, особено в Северна и Западна България. За гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, A04, A06, A07, A10, B01, C01, C03, D02, F03. Освен това следва да добавим и заплахи като незаконния отстрел, загиването на птици от сблъсъци с автомобили, отравянето с отрови за борба с наземни хищници и др.

Според докладването по чл. 12 от 2019 г. **мигриращата** популация се оценява на **850-900** индивида, като краткосрочната и дългосрочната тенденция са неизвестни. За мигриращата популация при докладването са посочени следните заплахи: A02, A04, A06, A07, A10, B01, L07, D06.

В Червената книга на България (Ватев и др., 2015) е посочено като заплаха деградация на биотопите (A02, A03, A06, A07); залесяване на големи площи (B01, B02); случайна смъртност при далекопроводи (D06); употреба на препарати за растителна защита (A21, A23).

Видът се опазва в 81 зони от мрежата Natura 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът е постоянен. Популация се оценява на **2 двойки**, което представлява **0,33-0,4 %** от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

Съгласно СФ на зоната видът е мигриращ. Мигриращата популация е без оценка на числеността, поради липса на данни - „DD“. За размер и плътност на популацията (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

Съгласно СФ на зоната видът се опазва като зимуващ. Зимуващата популация на вида се оценява на **4 индивида**. Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2001-2018 г.), няма оценка на вида. За размер и плътност на популацията (оценка „C“) (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Размножителен сезон

В Костадинова и Граматиков (2007) са посочени 2 гнездящи двойки в зоната.

По данни на БДЗП (SmartBirds) през размножителния период между 2018 – 2022 г. наблюдаваните числености варират между 0 и 1 екз. (1 инд. общо за периода) в гнездово местообитание.

В резултат на извършени теренни проучвания по време на размножителен сезон през 2022 г. наблюдаваните числености варират между 0 и 1 екз. (1 инд. общо за периода).

По данни от <https://ebird.org/> по време на размножителен сезон за периода 2018 – 2022 г. не са отчетени индивиди в зоната.

Миграционен сезон

На 16.10.1966 г. видът бива установен за пръв път на Витоша – женски екз. до Владая (Дончев, 1990).

В Костадинова и Граматиков (2007) видът е посочен като присъстващ в зоната без показана численост.

По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2019 – 2022 г. по време есенна и пролетна миграция, не са установени индивиди от вида в зоната.

В резултат на извършено теренно проучване по време на есенна миграция през 2022 г. не са установени индивиди от вида в зоната.

По данни от <https://ebird.org/> за периода 2018 – 2022 г., по време есенна и пролетна миграция, не са установени индивиди от вида в зоната.

Липсва публикувана информация за мигриращата численост на вида в зоната, поради което в СФ за качество на данните е с оценка DD. Необходимо е да се проведат многогодишни целенасочени изследвания в зоната за установяване на числеността на вида в нея.

Зимуване

В Костадинова и Граматиков (2007) , видът е посочен като присъстващ в зоната без показана численост.

Не е извършвано теренно проучване по време на зимуване за периода 2021 – 2022 г.

По време на СЗП за периода 2020 – 2021 г., не са установени птици от вида в зоната.

По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2019 – 2021 г. по време на зимуване, не са установени птици от вида в зоната.

По данни от <https://ebird.org/>, по време на зимуване, не са установени птици от вида в зоната.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездяща популация	Брой гнездящи двойки	Най-малко 2	Целевата стойност е определена на база на СФ, тъй като данните в него са осъвременявани през 2018 г. В резултат на извършен мониторинг в защитената зона през гнездовия период на 2022 г. е установен 1 индивид с голяма степен на достоверност за гнездене в южната част на зоната.	Поддържане на броя на гнездящите индивиди в зоната в размер от най-малко 2 двойки
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Липсва информация	В СФ за концентрацията на вида не е посочена стойност. Няма друга актуална информация за количеството на птиците и районите с концентрация на вида в зоната по време на миграция.	Междинна цел до 2027 г.: Да се извърши целенасочен мониторинг за установяване на размера на мигриращата популация.
Популация: Размер на зимуващата популация	Брой индивиди	Най-малко 4	Според СФ концентрацията на зимуващите индивиди е 4 инд. Количеството на зимуващите птици силно зависи от метеорологичните условия и най-вече от температурните стойности през януари.	Поддържане на размера на зимуващата популация в размер на най-малко 4 инд.
Местообитание на вида: площ на подходящото гнездово местообитание	ha	Най-малко 13009	Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N08- Равнини, шубраци, N16- Широколистни листопадни гори, както и единичните и групи дървета в близост до открити пространства. N22- Вътрешни скали, сипеи, пясъци, постоянен сняг и лед. Тяхната обща площ е 13009 ha.	Поддържане на гнездовото местообитание в размер най-малко 13009 ha.
Местообитание на вида: Площ на местообитанията за търсене на храна	ha	Най-малко 7317	Изчислена въз основа на процентното участие на използваните характерни местообитания N08, N09, N10, N23, N15. Тяхната обща площ е 7317,6 ha.	Поддържане на местообитанията за търсене на храна в размер на най-малко 7317 ha.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			Видът използва разнообразни открити местообитания за търсене на плячка, вероятно често и извън зоната.	

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Смятаме, че на този етап не могат да бъдат предложени промени в стандартния формуляр на зоната.

7.17 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A858 *CLANGA POMARINA* (МАЛЪК КРЕСЛИВ ОРЕЛ)

1. Код и наименование на вида: A858 *Clanga pomarina* (Малък креслив орел)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 60-65 cm., размах на крилата: 140-150 cm. Възрастните са с кафяво оперение, черни махови пера, бели петна на крилата и черна опашка с бяло дългообразно петно в основата. Ирисът е жълт. Може да бъдат разграничени от възрастните на големия креслив орел по дребните размери; при полет маховите пера отдолу са черни, а подкрилията – кафяви (при големия креслив орел е обратно). Опашката е къса, а профилът при реене – „увиснал“ (Симеонов, и др., 1990; Мичев, и др., 2012).

Гнездящо-прелетен, преминаващ и отчасти зимуващ вид за България. Пролетният прелет е от средата на февруари до началото на април. Есенният прелет е от началото на август до края на октомври. Тогава се среща често по Черноморското крайбрежие. Максимална миграция е наблюдавана през последната десетдневка на септември (Симеонов, и др. 1990; Профиров, Стойчев, 2015). В миналото е бил често срещан, но в периода 1950–1980 г. става все по-рядък.

Обитава запазени горски масиви широколистни и смесени гори (бук, дъб или смесени насаждения) с поляни в близост до речни долини, пасища, ливади, блата, стари полезащитни пояси и други горски площи, в близост до просторни тревни съобщества и край селскостопански земи, които птиците използват за ловуване. Гнезди основно върху дъб (70%). Средната плътност на гнездящите двойки в пригодни местообитания за вида е 0.33 дв./100 ha. Най-честите типове местообитания, които използва за ловуване са обработваемите зими – 76% (Плачийски и др., 2018). По време на миграции се среща в открити пространства и до горната граница на гората (Симеонов, и др., 1990; Профиров, Стойчев, 2015). Според Meuburg et al. (1997) 60 двойки обитават територия от около 3000 km² в Странджа планина.

Хранят се с малки бозайници, малки птици, земноводни, влечуги, полевки и от време на време насекоми. (Симеонов, и др., 1990; Профиров, Стойчев, 2015).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С неравномерно петнисто разпространение. Понастоящем близо 50% от популацията му в България (350–400 гнездящи двойки) е концентрирана в Източни Родопи, Сакар, Дервентските възвишения и Странджа, около 25% са концентрирани в Източна Стара планина и Източна Средна гора и около 15% са в Дунавската равнина и

по крайбрежието на р. Дунав и островите. Останалите 10% се срещат по северните склонове на Родопите, Витоша и Същинска Средна гора. Отсъства или е слабо представен в Северозападна България, Западните погранични планини, южната част на Дунавската равнина и Предбалкана, долините на реките Струма и Места и др. Избягва високите планини като Рила, Пирин и Западните Родопи (Янков, отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците и Приложение 2 и 3 на Закона за биологичното разнообразие. Няма SPEC категория, популацията в Европа е стабилна. Според IUCN е слабо засегнат – LC (Least Concern) както за територията на континентална Европа така и за света. Включен е в Червената книга на България (Профиров и Стойчев, 2015) със статус – уязвим (VU).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната **гнездяща** популация на вида се оценява на **460-600 двойки**. Краткосрочната и дългосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е увеличаваща се. За гнездовата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, A03, B01, B02, B03, B06, C03, D02, F03, J01.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната **мигрираща** популация на вида се оценява на **30000-52000 индивида**. Не са посочени краткосрочни и дългосрочни тенденции в развитието на популацията. За мигриращата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, A03, A04, A06, B01, B01, C03, D02, D06, F03, J01.

В Червената книга на България (Профиров, Стойчев, 2015) като отрицателно действащи фактори за вида е посочено използването на буквите и смесените гори до 1000 m н. в. за дърводобив, инфраструктурното развитие за туризъм и отдих (B02, B03, B05, B09, B10, F01, F05). Конкуренцията с царския орел по отношение на храната (L06).

Видът се опазва в 84 зони от мрежата Натура 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът е гнездящ. Гнездящата популация се оценява на **3 двойки**, което представлява **0,5-0,65 %** от националната гнездяща популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

Съгласно СФ на зоната видът е мигриращ. Мигриращата популация е с неизвестна численост поради липса на данни - „DD“. За размер и плътност на популацията (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Размножителен сезон

В Костадинова и Граматиков (2007) са посочени 3 гнездящи двойки в зоната.

По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2021 – 2022 г. по време на размножаване са наблюдавани отделни индивиди в гнезда и гнездови хабитати – поединично (3 инд. общо за периода).

В резултат на извършени теренни проучвания по време на размножителен сезон през 2022 г. не са наблюдавани индивиди от вида в зоната.

По данни от <https://ebird.org/> по време на размножителен сезон за периода 2018 – 2022 г. наблюдаваните индивиди варират между 1 и 2 екз. (9 инд. общо за периода).

Миграционен сезон

В края на 19-ти век видът е установен през октомври до Княжево (Дончев, 1990). През 2-та половина на 20-ти век е регистриран до х. Острица (двукратно, 4-5.07.1965 г.) и до Ярлово (август 1984 г.) (Дончев, 1990).

В Костадинова и Граматиков (2007) видът е посочен като присъстващ в зоната без показана численост.

По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2019 – 2022 г. по време есенна и пролетна миграция, не са установени индивиди от вида в зоната.

В резултат на извършено теренно проучване по време на есенна миграция през 2022 г. не са установени индивиди от вида в зоната.

По данни от <https://ebird.org/> за периода 2018 – 2022 г., по време есенна и пролетна миграция, не са установени индивиди от вида в зоната.

Липсва публикувана информация за мигриращата численост на вида в зоната, поради което в СФ за качество на данните е с оценка DD. Необходимо е да се проведат многогодишни целенасочени изследвания в зоната за установяване на числеността на вида в нея.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездова популацията	Брой гнездящи двойки	Най-малко 3	Целевата стойност е определена на база на СФ, тъй като данните в него са осъвременявани през 2018 г. В южната част на зоната са наблюдавани да гнездят 2-3 двойки.	Поддържане на числеността на гнездящата популация в размер от най-малко 3 двойки.
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Неизвестна	Поради липса на данни в СФ, видът е с оценка DD. Количеството на спиращите по време на миграция индивиди силно зависи от метеорологичните условия.	Междинна цел до 2027 г.: Да се проведе на проучване за установяване на текущата миграционна численост на вида в зоната.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови местообитания на вида	ha	Най-малко 9214	Видът гнезди в стари широколистни гори. Данните са взети от СФ като % на местообитание N16 – Широколистни листопадни гори, N09- Сухи ливади, степи. Тяхната обща площ е 9214,7 ha.	Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в защитената зона, в размер на най-малко 9214 ha.
Местообитание на вида: Качество на подходящите гнездови местообитания на вида	Брой биотопни дървета на хектар, с височина най-малко 25 m	Най-малко 1 бр. биотопно дърво на хектар, с височина най-малко 25 m	Видът гнезди в стари широколистни гори, главно върху дървета с височина 6–25 m. Това обосновава необходимостта от такива дървета в гнездовите местообитания на вида. Броят на биотопните дървета с височина най-малко 25 m в момента е неизвестен. По тази причина е формулирана междинна	Междинна цел до 2027 г.: да се определи броя на биотопните дървета на хектар, с височина от най-малко 25 m, чрез провеждане на теренни проучвания.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			цел.	
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 7046	Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N09- Сухи ливади, степи, N08- Равнини, шубраци, N15- Други обработваеми земи, N10- Влажни ливади, пасища. Тяхната обща площ е 7046,5ha.	Поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна по време на миграция, в размер на най-малко 7046ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

- Към момента не могат да бъдат предложени промени в СФ..

7.18 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A859 *CLANGA CLANGA* (ГОЛЯМ КРЕСЛИВ ОРЕЛ)

1. Код и наименование на вида: A859 *Clanga clanga* (Голям креслив орел)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 65-70 см., размах на крилата: 175-185 см. При възрастните окраската е тъмнокафява; рядко се срещат индивиди със светло оперение. Опашката е къса, а профилът при реене – „увиснал“. Ирисът е тъмнокафяв. Младите са чернокафяви; по гърба, плещите и надкрилията имат светли петна, които образуват няколко реда белезникави ивици. От възрастния степен орел се отличава по бялото дъгообразно петно в основата на опашката и характерния „увиснал“ профил в реещ и планиращ полет (Симеонов и др., 1990; Мичев и др., 2012).

Преминаващ, зимуващ и вероятно гнездящ вид. Мигрира и зимува предимно по морски крайбрежия и прилежащи влажни зони с надморска височина 200–500 m н.в. (Симеонов и др. 1990, Червена книга на Р България 2015). Заема чужди гнезда на хищни птици или сам строи гнездо по дървета на височина от 8 до 25 m. Гнездото е изградено от клони и е застлано с вейки, кора на дървета, свежи клонки с листа. Женската снася през първата половина на май. Пълното мътило е 1-2 яйца. Мътенето продължава 42-44 дни. Малките напускат гнездото на 63-65 дневна възраст. Храни се с дребни и средно едри гръбначни животни, насекоми, мърша (Симеонов и др., 1990).

Големият креслив орел е малочислен мигрант, като птиците летят поединично, често заедно с малките кресливи орли. Вероятно по време на есенна миграция през България прелитат поне 100 големи кресливи орли, което е около 3% от Европейската гнездова популация на вида. През есента основната част от птиците прелита през октомври, но отделни индивиди са наблюдавани и в края на август и през септември (Матеева, Янков, 2013). Вероятно между 50 и 100 птици прелитат и по време на пролетна миграция. По време на пролетна миграция големи кресливи орли са наблюдавани да прелитат през България от средата на март до втората десетдневка на май.

На Балкански полуостров се среща в заливни, широколистни и смесени гори, изпъстрени с поляни и ливади, открити пространства с оазисни гори и групи дървета, речни долини, хълмисти склонове в близост до различни водоеми, брегове на водоеми (Симеонов и др., 1990; Големански (гл. ред.), 2015).

По време на размножителния период видът се нуждае от големи влажни гори, граничещи с влажни ливади, мочурища, блата и други влажни зони. Размножава се главно в широколистни равнинни гори, но понякога и в планински гори до 1000 m надморска височина. Предпочитанията на местообитанията на големия и малкия креслив орел са изследвани в Естония и Полша. Местата за гнездене са локализирани далеч от населените места и близо до реки и блатисти зони. Ловните терени се състоят от открити блата, речни долини, пасища и храсталаци. По време на миграцията и зимуването се използват различни местообитания - открити ландшафти, храстови съобщества и влажни зони. Изследване в Полша (Graszynski et al., 2002) установява, че гнездовата територия на една двойка е между 15 и 19 km² (1500-1900 ha). Няма данни за големината на ловната територия по време на миграция.

Видът е месояден, храни се предимно с малки бозайници, водни птици, жаби и змии. Бозайниците (особено *Microtus arvalis*) съставляват 53% от диетата в Русия и 58% в резервата Ока (Симеонов и др., 1990; BirdLife International, 2006; Големански и др. (ред.), 2015). Птиците (предимно средни по размер) доминират в биомасата (63%), докато гризачите доминират в броя на плячката (63%). В Беларус дребните гризачи също са били най-честата плячка, но средно големи плячки като патици, дъждосвирици, дърдавци и водни плъхове доминират в биомасата. В Полша делът на птиците и бозайниците в биомасата на плячката е сходен (около 40%), докато земноводните също са доста чести (12%) (Meuburg et al., 2015).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Мигрира редовно по Черноморието (Калиакра, Балчик, Албена, р. Камчия, Слънчев бряг, Атанасовско езеро, ез. Вая, р. Ропотамо), при Котленска планина, Бяла река в Източните Родопи и др. Зимува около Шабленското и Дуранкулашкото езеро, р. Ропотамо, яз. Овчарица и др. Моногамна птица. През гнездовия период е регистриран по Черноморското крайбрежие, Странджа, Тракийската низина, Добруджа, Източните Родопи и Сакар, без доказателства за размножаване. Зимува в Камчийския лонгоз (Симеонов и др., 1990; Янков отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците и Приложение 2 и 3 на Закона за биологичното разнообразие. Включен в SPEC 1, популацията в Европа е намаляваща (BirdLife International, 2017). Според IUCN е VU (Vulnerable), за света и за територията на континентална Европа. Включен е в Червената книга на България със статус „критично застрашен“ (CR).

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), видът е **мигриращ** с популация **50-100 индивида**. Краткосрочната и дългосрочната популационни тенденции не са посочени.

Съгласно докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната **зимуваща** популация на вида се оценява **между 20 и 50 индивида**. Краткосрочната и дългосрочната популационни тенденции не са посочени.

При докладването по чл. 12 от Директивата за птиците за мигриращата популация са посочени следните три заплахи и влияния: A02, F03, D06. За зимуваща популация е посочена следната заплаха: A02.

В Червената книга основните посочени заплахи за вида са ловна преса в основните зимовища (Шабленско и Дуранкулашко езеро) (G10) и възможна конкуренция (L06) от малкия креслив орел (*Clanga pomarina*) (Големански и др. (ред.), 2015).

Видът се опазва в 25 зони от мрежата Natura 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът е мигриращ. Мигриращата популация се оценява на до 1 екз., което представлява до 1 % от националната мигрираща популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – добра стойност.

5. Анализ на наличната информация

На 1.08.1947 г. 1 екз. е установен до Ярлово (Дончев, 1961).

Според Костадинова и Граматиков (2007) видът присъства по време на миграция в зоната.

По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2019 – 2021 г. по време на пролетна и есенна миграция не са отчетени мигриращи индивиди в зоната.

В резултат на извършено теренно проучване по време на миграция през 2022 г. не са отчетени мигриращи индивиди в зоната.

По данни от <https://ebird.org/> за периода 2018 – 2022 г., по време есенна миграция, между 1 и 2 екз. (9 инд. общо за периода).

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко -1	Целевата стойност е определена на база на СФД, тъй като данните в него са осъвременявани през 2018 г. Видът е рядък както за 33, така и за страната. Целевата стойност няма да бъде изпълнена редовно	Поддържане на броя на мигриращите индивиди в зоната в размер от най-малко 1 инд..
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 7317	Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N08- равнини, шубраци, N09-сухи ливади, степи, N15-други обработваеми земи, N10- Влажни ливади, пасища, N23-други земи. Тяхната обща площ е 7317,6 ha.	Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна по време на миграция, в размер на най-малко 7317 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предвид наличната информация, не е необходима актуализация на СФ:

7.19 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A091 *AQUILA CHRYSAETOS* (СКАЛЕН ОРЕЛ)

1. Код и наименование на вида: A091 *Aquila chrysaetos* (Скален орел)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 80-90 cm, размах на крилата: 210-220 cm. При възрастните главата и задната част на шията са жълтеникави със златист оттенък, перата им са

заострени, копиевидни и образуват малка грива. Останалото оперение е тъмнокафяво с широка неясно очертана черна ивица на края на опашката. Може да се отличи от царския и степния орел по V-образния профил при реене. Младите до 4-та година са тъмнокафяви с големи бели петна на крилата и в основата на опашката, с широка черна ивица на края ѝ (по нея се отличава от другите видове орли) (Симеонов, и др., 1990; Мичев, и др., 2012).

Постоянен и скитащ вид. Най-много двойки (46,7%) са установени в Стара планина и Предбалкана, следват тези в Родопите (22,9%), Средно тунджанско поречие (6,6%), Средногорие и Краище, Рила и Пирин (по 4,9%), Дунавска равнина (4,1%), Осогово–Беласишка планинска група и Черноморско крайбрежие (по 2,5%). Размножителният период започва през първата половина на март. Женската снася 1-2 яйца през април. Малките се излюпват към края на май, а излитат от гнездото около 15 август (Симеонов и др. 1990; Големански (гл. ред.), 2015).

В България гнезди преимуществено по скали и скални стени (във вътрешността на страната), по-рядко върху високи стари дървета в широколистни гори. Сигурните гнездови находища са от 200 до 2400 m н. в. Почти всички гнездови находища са в долини, проломи или скални комплекси в близост до открити склонове, където птиците ловуват – пасища, ливади, местообитания с редки храсти, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища (Тариа, L., 2007). През есента и зимата често и далеч от скални терени (Янков, ред., 2007). Територията на една двойка се простира средно на около 100 km². През размножителния период обитава проломи, дефилета, ждрела и други райони с високи скални стени и скални комплекси в близост до открити пространства. Гнездото е разположено на скална площадка под навес или в преддверие на малка пещера по обширни, високи, недостъпни скални стени, както и по дълбоки, ерозирани или скалисти речни долини (Симеонов, и др., 1990). Една двойка може да има няколко гнезда, които могат да се използват периодично през годините и да бъдат дори на няколко километра разстояние едно от друго.

Проучвания в Испания показват, че скалните орли избират скали за гнездене със специфични характеристики. Предпочитани са относително недостъпните скали, далеч от човешко присъствие – пътища, населени места. Видът предпочита скални первази, достатъчно широки за гнездата, недостъпни отгоре и отдолу и за предпочитане заслонени (Watsen, 2010). Скалните орли са големи птици и се нуждаят от открити пространства, за да могат да намират и улавят плячката си. Орлите предпочитат пресечен терен и склонове, обърнати на юг, където могат да се възползват от възходящите въздушни течения, когато се реят. Наклонът на склона също е от значение за избора на местообитания на младите орли: склонове над 5° се използват често през периода на излитане от гнездото, а най-стръмните склонове са особено предпочитани. Такива склонове осигуряват на орлите добър изглед към околния ландшафт, а също така могат да улеснят полета и да подобрят ловния успех (Sandgren, 2013). Изследване в Шотландия (Watson, et al., 1992) установява гнездова плътност от 14,7-26,1 дв./1000 km², т.е. на една двойка са и необходими между 6800 и 3800 ha. В Швеция (Moss, 2015) гнездовата територия на вида варира между 70 и 580 km² (7000-58000 ha).

Мършояден вид. Храни се предимно със сухоземни костенурки, лалугери, лисици, зайци, птици, змии и гущери (Симеонов, и др., 1990; Мичев, и др., 2012; Големански (гл. ред.), 2015). В гнездата са намирани остатъци и от таралежи, лалугери, зайци, лисици, котки, сърни, диви свине, птици (предимно яребици, кеклици, кокошки, гълъби, врани), змии и гущери. Скалният орел разчупва корубите на костенурките, като ги пуска от 50-60 m височина върху скали – 55% от плячката (Georgiev, 2009; Kouzmanov et al., 1996).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Разпространен петнисто предимно в по-високите части на планините (основно в Централна и Западна Стара планина, Рила, Пирин, Родопите и някои от Западните погранични планини), но и в някои по-ниски планини и хълмисти райони (Странджа, Източна Стара планина, Източните Родопи, Сакар, Дервентските възвишения и др). Почти липсват гнездовища в равнинните части на страната (Янков отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците и Приложение 2 и 3 на Закона за биологичното разнообразие. Няма SPEC категория, вида е увеличаващ се в Европа (BirdLife International, 2017). Според IUCN е слабо засегнат – LC (Least Concern) за територията на континентална Европа и за света. Включен е в Червената книга на България (Големански (гл. ред.), 2015) със статус – уязвим (VU).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2005 – 2018 г.) националната **гнездяща** популация се оценява на **150-180 двойки**. Краткосрочната (2001-2018) и дългосрочна (1980-2018) популационна тенденция са стабилни. За гнездовата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, A04, D02, F03, G01, A07, A08, D06.

В средата на миналия век е извънредно рядък и почти на изчезване. Няколко десетилетия по-късно популацията е оценена на 120–140 двойки. През последните 20 години числеността се стабилизира и е налице тенденция за леко покачване. В основните посочени заплахи за вида са безпокойството по време на мътене и изхранване на малките. Отстрелване за лични колекции (G10) и отравяне чрез примамки за вълци, чакали и лисици (Големански (гл. ред.), 2015).

Видът се среща в 57 зони от мрежата Natura 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът се опазва като постоянен. Популацията на вида се оценява на **1 двойка**, което е **0,55-0,67 %** от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

Съгласно СФ на зоната видът се опазва като мигриращ. **Мигриращата популация** на вида се оценява на **2 индивида**. Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2001-2018 г.), няма оценка на вида. За размер и плътност на популацията (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

Съгласно СФ на зоната видът се опазва като зимуващ. **Зимуващата популация** на вида се оценява на **2 индивида**. Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2001-2018 г.), няма оценка на вида. За размер и плътност на популацията (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Размножителен сезон

Според Костадинова и Граматиков (2007) видът присъства в зоната само като гнездящ с численост 0-1 двойки.

По данни на БДЗП (SmartBirds) през размножителния период между 2018 – 2022 г. не са отчетени индивиди в зоната.

В резултат на извършени теренни проучвания по време на размножителен сезон през 2022 г. не са отчетени индивиди в зоната.

По данни от <https://ebird.org/> по време на размножителен период за периода 2018 – 2022 г. е наблюдаван 1 индивид през 2022 г. в зоната (на 27.03.2022 г. в района на с. Чуйпетлово, Д. Димитров, eBird).

Миграционен сезон

Според Костадинова, Граматиков (2007) видът присъства в зоната като мигриращ, но не е посочена численост.

По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2019 – 2021 г. по време на пролетна и есенна миграция не са отчетени мигриращи индивиди в зоната.

В резултат на извършено теренно проучване по време на пролетна и есенна миграция през 2022 г. не са отчетени индивиди в зоната.

По данни от <https://ebird.org/> за периода 2018 – 2022 г., по време пролетна и есенна миграция, не са отчетени мигриращи индивиди в зоната.

Зимуване

Не е извършвано теренно проучване по време на зимуване за периода 2021 – 2022 г.

Не е извършвано СЗП за периода 2020 – 2021 г. в зоната.

По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2019 – 2021 г. по време на зимуване, не са установени птици от вида в зоната.

По данни от <https://ebird.org/>, по време на зимуване не са установени индивиди от вида в зоната.

Поради липса на съвременни публикувани данни по време на зимуване и миграция, е необходимо поставяне на междинна цел - провеждане на целенасочен и многогодишен мониторинг.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездящата популация	Брой гнездящи двойки	Най-малко 1	Целевата стойност е определена на база на СФ, тъй като данните в него са осъвременявани през 2018 г. В резултат на извършен мониторинг в защитената зона през гнездовия период на 2022 г. не са установени птици от вида в зоната. Има данни за гнездене на 1 двойка в зоната..	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 1 гнездяща двойка.
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 2	Целевата стойност е определена на база на СФ, тъй като данните в него са осъвременявани през 2018 г. Скалният орел осъществява след гнездови скитания и се задържа в определени райони, а не е далечен мигрант. По-тази причина повече скитащи птици са регистрирани по време на есенна миграция. Поради липса на съвременни литературни данни и наблюдения	Поддържане на броя на мигриращите индивиди в зоната в размер най-малко 2 индивида.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			по време на миграция на вида в зоната е необходимо поставяне на междинна цел.	
Популация: Размер на зимуваща популация	Брой индивиди	Най-малко 0	Целевата стойност е определена на база на СФ, тъй като данните в него са осъвременявани през 2018 г. Поради липса на съвременни литературни данни и наблюдения по време на зимуване на вида в зоната е необходимо провеждане на мониторинг през зимата.	Поддържане на броя на зимуващите индивиди в зоната в размер най-малко 2 индивида
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови местообитания на вида	ha	Най-малко 1355	Характерни местообитания за вида са скали и скални стени. Изчислена на база % участие на местообитания: N22 Вътрешни скали, сипеи, пясъци, постоянен сняг и лед.	Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в размер най-малко 1355 ha
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 7046	Разнообразието на територията, използвана от младите птици при следгнездовите скитания, е изключително голямо, а по отношение на разстоянията варира между 15 km до 216 km, което показва голямото влияние на качеството на местообитанията (Fielding et al., 2021). Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N08 - Равнини, шубраци, N09 - Сухи ливади, степи, N10 - Влажни ливади, N15-други обработваеми земи. Тяхната обща площ е 7046,5 ha.	Поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна по време на миграция, в размер на най-малко 7046 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не са необходими промени в СФ за този вид.

7.20 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A404 *AQUILA HELIACA* (ЦАРСКИ ОРЕЛ)

1. Код и наименование на вида: A404 *Aquila heliaca* (Царски орел)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 75-80 cm. Размах на крилата: 200-210 cm. Един от най-едрите наши орли. Общата окраска на възрастните птици тъмнокафява, тилът и задната част на врата ясно по-светли, жълтеникави, а на плещите има големи бели петна. Опашката едноцветна кафява. Първостепенните махови пера разтворени като пръсти. Младите са светлокафяви с неясни петна и щрихи. Крилата сравнително дълги. Опашката къса. Лети

с бавни махове на крилата, често използва реещ полет. Среща се поединично или на двойки (Симеонов, и др., 1990; Симеонов, Мичев, 1991).

В България царският орел е гнездящо-прелетен, постоянен, преминаващ и зимуващ вид. До края на XIX в. видът е широко разпространен из цялата страна, докато числеността му през 2007 г. се оценява на 25–30 двойки. Благодарение на природозащитните дейности на БДЗП и СНЦ „Зелени Балкани“ популацията на царския орел през 2021 г. достигна рекордните 41 заети територии. Пролетната миграция в България започва през февруари и продължава до края на март, като са наблюдавани предимно единични възрастни, но в някои случаи – и непълно възрастни птици. През есента мигриращите по Черноморското крайбрежие царски орли са установени през периода между средата на август и края на октомври (Стойчев, и др., 2012). Размножителният период настъпва през март с укрепване на старото или строеж на ново гнездо, със синхронни полети на двойката. Гнездото се разполага на дървета на височина от 7 до 22 m от земята, предимно в близост до основата на дървото и в по-малка степен на страничен клон или на върха на дървото. В повечето случаи предпочитат източното или западното изложение, избягвайки южното, северното или северозападното. Видът има ясно изразено предпочитание към гнездене в дървесната растителност на заветни долове, които често са и единствените места с дървета по целия рид. Двойките често имат повече от едно гнездо, но обикновено използват само едно от тях в продължение на няколко години. Гнездата на една двойка са отдалечени едно от друго на не повече от 5 km. Минималното разстояние (установено с GPS) между гнездата на различни двойки е 4700 m. През периода 1978–2009 г. основният субстрат, използван за гнездене, са хибридните тополи (*Populus* sp.), следвани от различни видове дъб (*Quercus frainetto*, *Quercus pubescens*, *Quercus cerris*, *Quercus petraea*). В по-редки случаи гнездата се разполагат върху бял бор (*Pinus sylvestris*), обикновен бук (*Fagus sylvatica*), салкъм (*Robinia pseudoacacia*) (Стойчев и др., 2012). През първата половина на април снася 2, рядко 1 или 3–4 яйца. Малките излитат от гнездата в края на юли и началото на август. Основен компонент в храната е лалугерът, но използва за храна 8 вида бозайници. Гнездовите двойки ловуват в район с площ около 40 km² (Симеонов, и др., 1990; Големански и др. (ред.), 2015).

Най-често птицата оглежда, понякога в продължение на часове, ловната територия от подходяща наблюдателна точка (сухо дърво, сух клон, едър камък, ниска скала и др.). При забелязване на жертва я атакува със стремителен нисък полет. В места с изобилие на лалугери орлите периодично се спускат с бръснещ полет на сантиметри над участъците с най-голяма гъстота на гризачите. Основната храна на царския орел в България е таралежът (*Erinaceus roumanicus*). Следва лалугерът (*Spermophilus citellus*), заекът (*Lepus europaeus*), полевките (*Microtus* sp.), белият щъркел (*Ciconia ciconia*) и др. Като неспециализиран хищник той има разнообразно меню, включващо над 150 различни вида животни. През зимата се засилва делът на врановите птици и мършата (Стойчев, и др., 2012).

Царският орел предпочита хълмисти райони, където гористи места или места с ивици или групи дървета се редуват с открити сухи пространства – пасища, селскостопански площи, пустеещи земи. За гнездене използва единични високи дървета, растящи отделно или сред ивици растителност покрай реки, в плитките долове, както и групи от дървета в края на гората или близо до поляни, често в непосредствена близост до селища, пътища и обработваеми площи. Следва да се разграничава самото гнездово местообитание от ловните територии на вида, които в отделни случаи могат да бъдат на разстояние над 10 km от гнездото. Понастоящем всички известни сигурни гнездови находища са в райони, разположени между 51 и 1093 m надморска височина. Но надморската височина на някои от местата с наблюдения, свидетелстващи за твърде вероятно гнездене, стига и до 1800 m. Ловните територии включват терени с

преобладаваща тревна или тревно-храстова растителност, често ниви със зърнени култури. Царският орел ловува на открити терени - пасища, ниви, голи хълмове. По време на миграция и през зимата обитава равнини с оазисни гори и единични дървета (Стойчев, и др., 2012).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Основната част от популацията е съсредоточена в Югоизточна България – Сакар, най-южните части на поречието на реките Тунджа и Марица и западната част на Странджа. Обитавани гнезда има още в Средна гора и Източните Родопи. Отделни двойки вероятно гнездят и в други райони – в Източна и Западна Стара планина, Понор, Дунавската равнина, Западните Родопи (Янков, отг. ред., 2007).

Включен в Приложения 2 и 3 на Закона за биологичното разнообразие в България и Приложение 1 на Директивата за птиците. Видът е включен също в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция. Според IUCN за света е „уязвим“ (VU), а за територията на континентална Европа е „слабо засегнат“ – LC (Least Concern). Има SPEC 1 категория, популацията му в Европа е нарастваща (BirdLife International, 2017). Включен е в Червената книга на Р България (2015) в категория „критично застрашен“ (CR) (Големански и др. (ред.), 2015).

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), видът е **гнездящ** с популация между **26-36 двойки**. Краткосрочната и дългосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е увеличаваща се. За гнездовата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, A03, A04, B01, B02, C01, C03, D02, F03, D06. Според нас заплахата D02-„Производство на водноелектрическа енергия (от язовирни, бентови, руслови съоръжения), включително развитие и експлоатация на съпътстваща инфраструктура“ няма отношение към вида.

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), видът е **мигриращ** с численост **30-70 индивида**. Не са посочени краткосрочни и дългосрочни тенденции в развитието на популацията. За мигриращата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, A03, A04, B01, B02, D02, F03, J01, D06.

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), видът е също **зимуващ** с численост между **30-60 индивида**. Краткосрочната (2000-2018) и дългосрочната популационна тенденция (1980-2018 г.) е увеличаваща се. За зимуващата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, A03, B01, B02, C01, C03, D02, F03, J01.

В Червената книга основните посочени заплахи за вида са безпокойство, породено от пожари и залесителни дейности, изсичане на дървета с гнезда (B02, B04, B08, B09, B10, B14), натравяне от мъртви гризачи след пръскане на посевите и др. (G13, A21) (Големански и др. (ред.), 2015).

Видът се среща в 36 зони от мрежата Natura 2000 в България, като в 1 зона от тях е с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът се опазва като мигриращ. Мигриращата популация на вида се оценява на **до 1 индивид**, което е до 1,43 % от националната мигрираща популация (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Видът е наблюдаван на Витоша още в края на 19-ти век от О. Reiser (Дончев, 1960). На 16.07.1981 г. е наблюдавана птица над билните части на планината от П. Янков (Дончев, 1990).

По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2019 – 2021 г. по време на миграция не са отчетени мигриращи индивиди в зоната.

В резултат на извършено теренно проучване по време на миграция през 2022 г. не са отчетени индивиди в зоната.

По данни от <https://ebird.org/> за периода 2018 – 2022 г., по време миграция не са отчетени индивиди в зоната.

Царският орел е рядък вид за страната и значителни концентрации в 33 Витоша не могат да се очакват. Въпреки това, спорадичното присъствие на единични птици по време на миграция и скитане, може да се очаква..

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко-1	Определена според СФ (актуализиран през 2018г.). В настоящия СФ е посочен 1 мигриращ инд., което означава, че видът не присъства редовно в 33. Целевата стойност рядко ще бъде изпълнена.	Поддържане на мигриращата популация в размер на най-малко 1 инд.
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 7317	Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N08- равнини, шубраци, N09-сухи ливади, степи, N10- Влажни ливади, пасища N15 – Друга орна земя, N23-други земи. Тяхната обща площ е 7317,6 ha.	Поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна по време на миграция, в размер на най-малко 7317 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Смятаме, че на този етап не са необходими промени в СФ на зоната.

7.21 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A092 *HIERAAETUS PENNATUS* (МАЛЪК ОРЕЛ)

1. Код и наименование на вида: A092 *Hieraaetus pennatus* (Малък орел)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 47 - 55 cm, размах на крилата: 110 - 120 cm. Възрастните имат две фази на оперението. При светлата фаза отгоре е светлокафяв с кафяви пъстрини по средата на перата, а отдолу е белезникав с надлъжни петна по гърдите и черни махови пера. Това оперение наподобява възрастен египетски лешояд. При тъмната фаза главата и тялото отдолу са тъмнокафяви, а опашката – по-светла; на предните ръбове на крилата

при главата има две характерни бели петна, които липсват при всички други дневни грабливи птици. Има и междинна фаза. Младите са белезникави, с повече напетнявания по тялото. Отличава се от женските и младите на тръстиковия блатар, по късите и широки крила, опашка и хоризонтален профил при реене (Симеонов и др., 1990; Мичев и др., 2012).

Гнездещо-прелетен и преминаващ вид. Гнездото е разположено в стари широколистни или смесени гори, рядко гнезди на скали. Снася 2 яйца. Пролетният прелет е през март - април. Есенният прелет е от втората половина на август до края на октомври. Миграционната активност е най-интензивна през втората половина на септември. Съотношението на екземплярите със светла и с тъмна фаза на окраската по време на миграции е 7:4. По време на прелет е често срещан, особено по Черноморското крайбрежие (Симеонов и др., 1990; Големански (гл. ред.), 2015).

Гнезди основно в широколистни листопадни гори в полупланинските и хълмисти райони до около 2000 m н. в. и ниските части на по-високите планини и по-рядко в смесени гори или в алувиални и много влажни гори и храсталаци (главно покрай Дунавското и Черноморското крайбрежие). Гнездовото му разпространение в голяма степен зависи от наличието на стари гори или запазени групи стари дървета сред по-младите гори. Понякога заема гнезда на други дневни грабливи птици (Симеонов и др., 1990; Големански (гл. ред.), 2015; Янков, отг.ред., 2007).

Изследване в Испания (Lopez et al., 2016) показва, че малкият орел използва горските местообитания (широколистни, иглолистни и смесени гори в зависимост от географския регион) за гнездене. Интересното е, че моделите на използване на местообитанията се променят през размножителния сезон. Храсталаците са били използвани основно през периодите „преди яйцеснасянето“ и „мътенене + изхранване на малки“. С напредването на размножителния сезон започва да използва повече гори и агролесовъдни площи. В същото изследване една двойка обитава територия около 486 km². Според Martínez et al. (2007) средните размери на обитаваната територия е 146 km². Според Aghababayan and Stepanyan (2020) в Армения една двойка обитава територия средно около 240 km², с разстояния между гнездата 9.1-11.2 km.

Храни се с лалугери и други гризачи, птици (гълъби, дроздове, чучулиги, синигери), влечуги и др., които лови в гори и открити пространства (Симеонов и др., 1990, Червена книга на Р България 2015). Ловува предимно в полет и улавя плячката си, птици, бозайници, гущери и насекоми, на или в близост до земята или над дървета (William, Clark, 1999).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Петнисто и разпръснато в почти цялата страна, в гористи райони в равнините, в ниските и средно високите части на планините. Предимно в Източна България, с най-плътно разпространение в Източните Родопи, Сакар и хълмистите райони по поречието на р. Тунджа, Източна Стара планина, Странджа, Добруджа и отчасти Лудогорието. В Западна България предимно с разпръснати единични находища. В Дунавската равнина и Тракийската низина е по-рядък (Янков отг. ред., 2007). В края на XIX в. е повсеместно разпространен, но не много често срещан. По време на прелет е често срещан, особено по Черноморското крайбрежие (Големански (гл. ред.), 2015).

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците и Приложение 2 и 3 на ЗБР. Няма СПЕС категория, популацията му е флукуираща (BirdLife International, 2017). Включен е в Червената книга на България със статус уязвим (VU). Според IUCN (2021) е LC (Least Concern) за територията на континентална Европа и за света.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2005 – 2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на **240-250 двойки**. Краткосрочната

популационна тенденция (2000-2018) е нарастваща и дългосрочна (1980-2018) популационна тенденция е нарастваща. За предходният период на докладване (2008-2013) гнездовата популация в страната е била със същата оценка и тенденции. За гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, A04, B01, B02, B03, B06, C03, D02, E01, F03.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2005 – 2018 г.) националната **мигрираща популация** на вида се оценява на **200-2000 индивида**. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018) и дългосрочна (1980-2018) популационна тенденция не е посочена. За мигриращата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, A04, D06, F03.

В Червена книга на България (Големански (гл. ред.), 2015) са посочени следните отрицателно действащи фактори: масовото изсичане на старите гори (B09, B10, B05, B06, B02) и безпокойство (H08); унищожаване на ценни местообитания от пожарите в Югоизточна България в началото на ХХІ в. (M09); пряко преследване от браконieri (G10).

Видът се опазва в 73 зони от мрежата Натура 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът е гнездящ. Гнездящата популация се оценява на **1 двойка**, което представлява **0,4-0,42 %** от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

Съгласно СФ на зоната видът е мигриращ. Мигриращата популация е оценена с оценка DD. За размер и плътност на популацията (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Размножителен сезон

През 2-та половина на 20-ти век двойки са наблюдавани през размножителния период над местност Бялата вода (1972 г.) и между Симеоново и Бистрица (1985 г.) (Дончев, 1990).

В Костадинова и Граматиков (2007) е посочена 1 гнездяща двойка и присъствие по време на миграция.

По данни на БДЗП (SmartBirds) през размножителния период между 2018 – 2022 г., наблюдаваните числености варират между 0 и 1 екз. в гнездови местообитания (2 инд. общо за периода).

В резултат на извършени теренни проучвания по време на размножителен сезон през 2022 г. не са отчетени индивиди в зоната.

По данни от <https://ebird.org/> по време на размножителен сезон за периода 2018 – 2022 г. наблюдаваните числености варират между 0 и 1 екз. (1 инд. общо за периода).

Миграционен сезон

По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2018 – 2022 г. по време на есенна миграция над територията на зоната е установен 1 индивид.

В резултат на извършено теренно проучване по време на есенна миграция през 2022 г. не са отчетени индивиди в зоната.

По данни от <https://ebird.org/> за периода 2018 – 2022 г., по време пролетна и есенна миграция, не са отчетени индивиди в зоната.

Липсва публикувана информация за мигриращата численост на вида в зоната, поради което в СФ за качество на данните е с оценка DD. Необходимо е да се проведат многогодишни целенасочени изследвания в зоната за установяване на числеността на вида в нея.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични цели за зоната
Популация: Размер гнездовата популацията	Брой гнездящи двойки	Най-малко 1	Целевата стойност е определена на база на СФ.	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 1 гнездяща двойка
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Неизвестнация	Поради липса на данни в СФ, видът е с оценка DD. Количеството на спиращите по време на миграция индивиди силно зависи от метеорологичните условия.	Междинна цел до 2027 г.: Да се проведе на проучване за установяване на текущата миграционна численост на вида в зоната..
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови местообитания на вида	ha	Най-малко 8130	Гнезди основно в широколистни гори в полупланински и хълмисти райони. Гнездовото му разпространение в голяма степен зависи от наличието на стари гори или запазени групи стари дървета. Данните са взети от СФ като % на местообитание N16 – Широколистни листопадни гори.	Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в защитената зона, в размер на най-малко 8130 ha.
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 7046	Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N08- равнини, шубраци, N09-сухи ливади, степи, N15-други обработваеми земи, N10-Влажни ливади, пасища. Тяхната обща площ е 7046,5 ha.	Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна по време на миграция, в размер на най-малко 7046 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Смятаме, че на този етап не са необходими промени в СФ на зоната.

7.22 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A096 *FALCO TINNUNCULUS* (ЧЕРНОШИПА ВЕТРУШКА)

1. Код и наименование на вида: A096 *Falco tinnunculus* (Черношипа ветрушка)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 30-35 cm, размах на крилата: 72-78 cm. Мъжкият е със сиво-сини глава и опашка (на върха с широка черна ивица) и червено-кафяв гръб, изпъстрен с черни щрихи, по които се отличава от мъжката степна ветрушка; отдолу е светлокафяв с редки черни щрихи. Женската отгоре е кафява с черни щрихи, отдолу – кремава с черни щрихи по гърдите и подкрилията; маховите пера са изцяло сиви; има добре очертани **бакенбарди**. Младите наподобяват женските, но са по-светли с размити петна по тялото. При всички възрасти и полове опашката е дълга с черна ивица накрая, а ноктите – черни (Симеонов и др., 1990; Мичев и др., 2012).

Прелетен и постоянен. Пролетният прелет е през март, есенният – септември-октомври. През размножителния период е повсеместно разпространен вид в равнини и планини до най-високите алпийски терени. През зимата се среща в равнини и планински склонове до около 1000 мн.в. (Симеонов и др., 1990).

Видът обитава скалисти и карстови терени, проломи, дефилета, ждрела, долини на реки с отвесни пясъчливи, лъсови брегове и оврази, лесостепни, крайнини на разредени гори, полета с единични стари дървета и оазисни гори (Симеонов и др., 1990). През последните десетилетия се наблюдава нарастващо заселване на големите градове в страната.

Хранят се предимно с дребни бозайници, включително полевки (*Arvicolinae*) и мишки (напр. *Apodemus sylvaticus*). Понякога се хранят със земноводни, влечуги и други птици. Ловуват, като се издигат на 10 до 20 m над земята и бързо се гмуркат върху плячката си. Те могат също да се наблюдават да ловят на земята дребни бозайници и насекоми, ходейки. В някои райони са ключови хищници за малки, тревопасни бозайници, включително полевки и мишки, и помагат за контролиране на популациите на гризачи и други дребни бозайници (Симеонов и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Повсеместно разпространен в по-голямата част от страната както в равнините, така и в планините, където достига до алпийските им части. Отсъства или е рядък в гористите райони, особено в планините (Янков, (ред), 2007).

Включен в Приложение 3 на ЗБР. Включен в SPEC 3. Не е включен в Червената книга на Р България. Според IUCN – LC (Least Concern) за територията на континентална Европа (2020) и за света (2021).

Съгласно докладването от 2019 г. (за периода 2005-2018 г.) видът се опазва като **гнездящ** с популация **между 4400 и 9600 двойки**. Краткосрочната (2000-2018) е стабилна, а дългосрочната тенденция в развитието на популацията (1980-2018 г.) е увеличаваща се. Не са посочени заплахи и влияния.

Според докладването по чл. 12 от 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) националната **зимуваща популация** на вида се оценява на **10000-15000 инд.** Краткосрочната (2007-2018 г.) и дългосрочната (1980-2018 г.) тенденции са стабилни. Посочени са следните заплахи и влияния: A02.

Съгласно докладването от 2019 г. (за периода 2001-2018 г.) видът се опазва и като **мигриращ** с популация **между 800 и 1000 индивида**. Не са посочени тенденции в развитието на популацията. Посочени са следните заплахи и влияния: A02, A04, F03, D06.

Видът се опазва в 93 зони от мрежата Natura 2000 в България, като в 8 от тях е с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът е **гнездящ**, с популация, оценявана на **15-21 двойки**, което представлява **0,2-0.3%** от националната гнездяща популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана (оценка „С“). Цялостната оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Обикновен гнездящ вид в зоната, който често се наблюдава в субалпийската зона и в подходящи места в подножието на планината (Дончев, 1961, 1990; Шурулинков, Даскалова, 2014).

На 27.05.2010 г. е установен 1 екз. в района на х. Алеко (Л. Профиров, eBird). На 27.03.2022 г. е регистриран 1 екз., мигриращ в района на с. Чуйпетлово (Д. Димитров, eBird). На 05.06.2022 г. са наблюдавани 3 екз. в планината (Е. Naudot, eBird). Понастоящем видът е регистриран редовно и многократно в различни части на зоната (БДЗП, 2022; observation.org) – предимно в субалпийската зона, но също така и в района на Боснешки карст.

В рамките на настоящото изследване видът бе наблюдаван в субалпийската зона на планината на 17.05.2022 г. – 2 екз. (близо до и над м. Конярника) и на 10.07.2022 г. по един екз. над рез. Бистришко бранище и в района на Черни връх.

Поради суровите условия през есенно-зимния период в зоната, видът присъства в зоната от края на март/ началото на април докъм края на септември, по-изключение края на октомври.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездящата популация	Брой двойки	Най-малко 15	В настоящия СФ са посочени 15-21 двойки.	Поддържане на популацията в зоната в размер от най-малко 15 двойки .
Местообитание на вида: Площ на подходящо гнездово местообитание	ha	Най-малко 1355	Включва % местообитания N22 (скали, сипеи и др.) от СФ. Видът гнезди и по единични дървета и ел. далекопроводи сред открити райони (заемайки стари гнезда на вранови птици), но прецизиране площта на подобни местообитания е трудно въз основа на наличните данни в СФ.	Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в защитената зона в размер на най-малко 1355 ha.
Местообитание на вида: Площ на местообитанието за търсене на храна	ha	Най-малко 10805	Изчислено на база % на следните местообитания в СФ: N08 – Храсталаци; N09 – Сухи тревни съобщества, степи; N10 – Влажни ливади, мезофилни ливади; N11 – Алпийски и субалпийски тревни съобщества; N15 – Друга орна земя; N22 – Вътрешни скали, сипеи,	Запазване на подходящото местообитание в размер на най-малко 10805 ha.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			пясъци, постоянен сняг и лед.	

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не са необходими промени в СФ за вида.

7.23 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A103 *FALCO PEREGRINUS* (СОКОЛ СКИТНИК)

1. Код и наименование на вида: A103 *Falco peregrinus* (Сокол скитник)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 40-45 cm, размах на крилата: 102-110 cm. Възрастните отгоре са сиво-черни с черни препаски на опашката; бакенбардите са широки и черни – при подвида *peregrinus* преливат в белезникавите бузи, а при подвида *brookei* са контрастно очертани; гърлото е бяло, гушата – кремава, а останалата долна част на тялото – ръждивокафява с многобройни черни препаски. При женските възрастни птици горната страна на тялото е по-тъмно кафява, а долната силно напетнена. При младите оперението отгоре и бакенбардите са кафяви, а опашката е с кремави препаски; отдолу е кремаво с едри тъмнокафяви петна, които образуват надлъжни ивици (Симеонов и др., 1990, Мичев и др., 2012).

Постоянен вид. Гнездящите във височинната зона птици (над 1000 мн.в.) извършват вертикални миграции. Сравнително често срещан вид през зимата в южните части на страната, особено в градовете, където се хранят с полудиви гълъби (*Columba livia f. domestica*). Извън размножителния сезон може да бъде наблюдаван навсякъде в страната, вкл. на места със значителни концентрации на птици (влажни зони, населени места, мелници за зърно, силози за зърно и др.). Мигриращите птици напускат местата си на размножаване между август и ноември и се връщат между март и май (Симеонов и др. 1990). Повечето птици мигрират поединично или по двойки (Големански и др. (ред.), 2015).

Видът обитава скалисти терени, проломи, дефилета в близост до открити пространства с групи дървета и малки горички. Рядко в алпийските зони на планините над горната граница на гората. Гнезди по скални корнизи, ниши, площадки на отвесни скали и пещери без материал за гнездене. Използва и стари гнезда на гарвани, скални орли, белоопашати мишелови и др. Рядко гнезди по високи постройки, в населени места или в близост до тях. През есента и зимата по-често навлиза в селища при ловуване (Симеонов и др., 1990; Големански и др. (ред.), 2015). Дори в райони, където гнездата са най-многобройни, двойките са обикновено на разстояние повече от 1 km, а често и много по-далеч.

По отношение изискванията на вида към гнездовите местобитания в Стара планина е установена умерено висока степен на толерантност към човешкото присъствие (Djorgova et al. 2021a). Гнездовите територии на вида се характеризират с висока степен на хетерогенност и комплексни топографски характеристики (Djorgova et al. 2021b).

Храни се основно с птици, които съставляват 70-90% от хранителния му спектър, а останалото се допълва от дребни бозайници като прилепи и гризачи, влечуги, насекоми и риби. Ловува различни видове птици като: гълъби (*Columba sp.*), скален гълъб

(*Columba livia*), гривяк (*Columba palumbus*), вранови (*Corvus sp.*), обикновен скорец (*Sturnus vulgaris*), кос (*Turdus merula*), полска чучулига (*Alauda arvensis*), сойка (*Garrulus glandarius*), сврака (*Pica pica*), дроздови (*Turdus sp.*), патицови, яребица (*Perdix perdix*), чавка (*Corvus monedula*) (Ragyov et al., 2008).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С разпръснати гнездовища, по-групирани в съседни квадрати в планинските и полупланинските райони – главно в Стара планина, Предбалкана, Рила, Пирин, Западни и Източни Родопи, Западните погранични планини и планините в Краище, на Витоша, но по плата и в Дунавската равнина. Разпространението му е свързано с разположени на оживени миграционни пътища скалисти проломи и други скални терени с голяма денивелация и в близост до открити пространства. В планините рядко над горната граница на гората (Янков, (ред), 2007).

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците и Приложение 2 и 3 на ЗБР. Не е включен в СПЕС. Включен е в Червената книга на Р България (2015) със статус „застрашен вид“ (EN). Според IUCN – LC (Least Concern), за територията на континентална Европа (2020) и за света (2021).

Съгласно докладването от 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) националната **гнездяща популация** на вида се оценява на **120-190 двойки**. Краткосрочната (2001-2018 г.) е стабилна, а дългосрочна (1980-2018 г.) е увеличаваща се. За гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: F03, G01, D06.

Според докладването по чл. 12 от 2019 г. националната мигрираща популация на вида се оценява на 200-400 инд. Краткосрочната тенденция на популацията в рамките на Натура 2000 е неизвестна. Посочени са следните заплахи и въздействия: A02, D06.

Видът се среща в 70 зони от мрежата Натура 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът е гнездящ, преминаващ и зимуващ. **Гнездящата популация** се оценява на **1 двойка**, което представлява **0.53-0.83%** от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

Мигриращата популация е с неизвестна численост, поради липса на данни - DD, но видът присъства в зоната (категория Р). За размер и плътност на популацията – оценка „C“. Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

Зимуващата популация се оценява на 1 екз. Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2001-2018 г.), няма оценка на вида. За размер и плътност на популацията – оценка „C“. Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Соколят скитник е сред постоянните видове в зоната, който през зимата скита в по-ниските части на планината и прилежащи равнинни райони (Шурулинков, Даскалова, 2014).

Докъм 1960-те години видът е регистриран в района на Симеоново и до х. Алеко (Нанкинов, 1982). Според данните в SmartBirds (БДЗП 2022) за периода 2018-2022 г.

видът е отбелязан трикратно през юли (2021-2022) над горната граница на гората в две локации, и веднъж в горската зона в северозападната част на зоната през май 2021 г. В северната част на зоната възрастна птица е отбелязана на 26.04.2015 г. (D. Wansink, observation.org).

По време на теренните проучвания през 2022 г. видът не беше наблюдаван.

Основните заплахи за сокола скитник в ЗЗ „Витоша“ са браконьерство (взимане на малки птици и яйца от гнездата, отстрел и улов на възрастните), интензивен дърводобив, безпокойство по време на гнездене (скално катерене, парапланеризъм и офроуд трафик).

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездящата популация	Брой двойки	Най-малко 1	В настоящия СФ е посочена численост 1 двойка.	Поддържане на популацията в зоната в размер от най-малко 1 двойка.
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Неизвестна	Липсва информация за количеството на птиците и районите с концентрация на вида в зоната по време на миграция.	Междинна цел до 2027 г.: Да се извърши целенасочен мониторинг за установяване на размера на мигриращата популация.
Популация: Размер на зимуващата популация	Брой индивиди	Най-малко 1	В СФ за концентрацията на вида е посочена стойност от 1 екз. Няма друга актуална информация за количеството на птиците и районите с концентрация на вида в зоната по време на зимуване.	Поддържане на зимуващата популация в размер на най-малко 1 инд.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови местообитания на вида	ha	Най-малко 1355	Включва % местообитания N22 (скали, сипеи и др.) от СФ. Видът гнезди и по единични дървета и ел. далекопроводи сред открити райони (заемайки стари гнезда на вранови птици), но прецизиране площта на подобни местообитания е трудно въз основа на наличните данни в СФД.	Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в защитената зона в размер на най-малко 1355 ha.
Местообитание на вида: Площ на местообитанията за търсене на храна	ha	Цялата площ на защитената зона	Видът като изявен орнитофаг атакува своите жертви основно във въздуха и практически ловува над всякакви типове местообитания.	Поддържане на площта на подходящите хранителни местообитания на вида в защитената зона в радиус до 2-4км около установените гнездови находища.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не са необходими промени в СФ за вида.

7.24 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A511 *FALCO CHERRUG* (ЛОВЕН СОКОЛ)

1. Код и наименование на вида: A511 *Falco cherrug* (Ловен сокол)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 47-55 cm. Размах на крилата: 105-129 cm. Най-едрият сокол в България. Горната част на тялото и крилете са кафяви, гърдите и коремът са светли с тъмни напетнявания, „гашите“ са тъмни. Подкрилията са с по-светла предна част и по-тъмна задна, контрастираща с по-светлите махови пера. Главата е светла с ясно изразена по-светла вежда и тънък тъмен „мустак“. Младите са с по-тъмно оперение и по-силно напетнени отдолу (Симеонов и др., 1990).

В България ловният сокол е гнездящо-прелетен, постоянен и преминаващ вид (Симеонов и др., 1990). У нас зимуват индивиди от по-северни европейски страни. Есенната миграция е най-ясно изразена през септември.

През размножителния период ловният сокол обитава обширни открити територии в хълмисти, нископланински и равнинни местообитания с наличие на скали, но също долини, проломи, ждрела. Ловните територии са открити пространства, влажни зони, нискостъблени гори, храсталаци по открити места с нисък тревостой и наличие на достатъчен брой дребни гризачи (особено полевки (*Microtus spp.*) и лалугери (*Spermophilus citellus*) или птици (обикновено с големина от скорец (*Sturnus vulgaris*) до яребица (*Perdix perdix*)). През зимата соколите се срещат в места с висока концентрация на различни видове птици, използвани за храна – крайбрежия и други влажни зони, населени места, складове и силози за зърно, където ловуват на полудиви гълъби (*Columba livia f. domestica*) (Янков и др., 2013). Гнезди в скални ниши и в стари гнезда на други птици на дървета. Снася 3-6 яйца, като има едно поколение годишно в периода март-юли. Някои от предпочитаните местообитания са 91E0, 91F0, 6110, 8120 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

В България хранителният спектър на ловния сокол е слабо проучен и данните се базират предимно на отделни наблюдения. Съществуват сезонни, локални и индивидуални различия относно най-често използваната храна, освен това видът има способността бързо да се адаптира към най-изобилната и лесно достъпна храна в даден момент (Янков и др., 2013). Проучвания в края на XX век показват, че лалугерът (*Spermophilus citellus*) съставлява около 90% от храната на ловния сокол в България (Симеонов и др., 1990). Освен с лалугери, видът се храни и с различни видове мишки и полевки, както и с някои по-дребни видове птици (Янков и др., 2013).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С разпръснати и изолирани находища предимно в скалистите части на Стара планина, планините на Западна България, Родопите, Сакар и Странджа. Наблюдаван е през гнездовия сезон и в някои равнинни или хълмисти райони и в по-високи части на планините (Янков, (отг. ред, 2007).

Включен е в Приложение 1 на Директивата за птиците, както и в Приложения 2 и 3 на ЗБР. Природозащитният статус на ловния сокол според IUCN е EN (Endangered) за територията на континентална Европа (2020) и за света (2021). Видът е включен в SPEC 1. Включен е в Червената книга на Р България в категория „критично застрашен“. (Големански и др. (ред.), 2015).

Съгласно докладването от 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на **0-10 двойки**. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2000-2018 г.) е намаляваща, а дългосрочната (за периода 1980 - 2018 г.) – също намаляваща. Краткосрочната тенденция на популацията в рамките на Натура 2000 е неизвестна.

Зимуващата популация (за периода 2013-2018 г.) е оценена на **5-10 индивида**. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2007-2018 г.) е неизвестна, а дългосрочната (за периода 1980-2018 г.) – също неизвестна.

Мигриращата национална популация (за периода 2013-2018 г.) е оценена на **50-80 индивида**.

За гнездящата, мигриращата и зимуващата популация са посочени следните заплахи и влияния: A04, G05, F03, A02 и D06.

Видът се среща в 74 зони от мрежата Natura 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната ловният сокол е мигриращ (преминаващ) вид. **Мигриращата популация** на ловния сокол се оценява на **1 индивид**, което е **1-1.25%** от националната мигрираща популация (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана (оценка „C“). Цялостната оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Ловният сокол е изключително рядък вид в страната. Съгласно Червената книга на Р България последното регистрирано гнездене е от 1997 г. През периода 2000-2005 г. има сведения за повече от 130 наблюдения на ловни соколи през гнездовия период в различни части на страната. Най-многобройни са данните от Централна (28 сведения) и Източна Стара планина (27 сведения) (Големански и др. (ред.), 2015). Специално проучване на вида, започнато през 2006 г. показва наличието в страната към 2010 г. на до 9 двойки, като се допуска размножаването на 1-2 двойки, но без да има преки данни за нито едно заето гнездо (Янков и др., 2013).

През 2018 г. е открито заето гнездо от вида в Южна България. Двете птици, формиращи двойката, са били излюпени в Спасителния център за диви животни на „Зелени Балкани“ през 2015 г. и освободени в дивата природа в рамките на проект „Завръщане на ловния сокол в България“. Проектът „Осигуряване на възстановяването на застрашения ловен сокол в България и Южна Румъния“ е посветен на възстановяването и опазването на вида в 28 защитени зони по Natura 2000.

През страната преминават редовно мигриращи ловни соколи както при есенната, така и при пролетната миграция. В повечето случаи това са вероятно индивиди от по-северни части на ареала – Украйна, Молдова, Унгария. През 2008 и 2009 г. снабден със сателитен предавател унгарски ловен сокол преминава над Западна България както на отиване към мястото си на зимуване в Гърция, така и на връщане оттам (Янков и др., 2013).

Достъпни данни за присъствието на вида в зоната не бяха открити. За периода 2018-2022 г. в SmartBirds видът не е регистриран в зоната (БДЗП, 2022).

По време на теренните проучвания в защитената зона през 2022 г. видът не беше установен.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 1	В СФ за концентрацията на мигриращата популация на вида е посочена минимална и максимална стойност 1-1	Поддържане на концентрация по време на миграция и от най-малко 1 инд

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			инд. Няма друга актуална информация за количеството на птиците и районите с концентрация на вида в зоната по време на миграция.	
Местообитание на вида: Площ на местообитанията за търсене на храна	ha	Най-малко 10805	Изчислено на база % на следните местообитания в СФД: N08 – Храсталаци; N09 – Сухи тревни съобщества, степи; N10 – Влажни ливади, мезофилни ливади; N11 – Алпийски и субалпийски тревни съобщества; N15 – Друга орна земя; N22 – Вътрешни скали, сипеи, пясъци, постоянен сняг и лед.	Запазване на подходящото местообитание в размер на най-малко 10805 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не са необходими промени в СФ за вида.

7.25 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A104 *BONASA BONASIA* (ЛЕЩАРКА)

1. Код и наименование на вида: A104 *Bonasa bonasia* (Лещарка)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 35-37 cm. Размах на крилата: 48-54 cm. Мъжките и женските се отличават слабо по оцветяване на оперението. Мъжкият отгоре е сиво-кафяв, а отдолу – белезникав с едри кафяви петна, главата е с качулка и червени вежди, гърлото е черно. Женската е ръждивокафява, качулката е слабо изразена, а гърлото е светло. Младите наподобяват женските, но гърбът е по-ръждив (Симеонов и др., 1990, Мичев и др., 2012).

Постоянен вид за страната. Извън размножителния сезон извършва незначителни миграции, свързани с наличието на храна (Симеонов и др., 1990).

На север в Европа ареалът достига до 69° с.ш., а на юг до Балканския полуостров. В средните географски ширини лещарката се среща главно в равнинни райони. В България се среща в смесени иглолистни и широколистни гори до горната граница на гората с подлес, сечища и поляни. Предпочита стари гори от смърч, ела, бреза. Населява богати на храна горски участъци в близост до водни източници.

Видът е моногамен и териториален. Обособяването на територията става през есента, след това се образуват двойки. Токуването е през март-април. Плътноста на мъжките и размерът на териториите са силно променливи – в Централна Европа до 5 двойки на km², в Северна и Източна Европа плътността достига до 19–22 птици на km². Есенните територии на мъжките са около 2 ha. Гнездото на лещарката представлява малка ямичка, изровена под някой храст, дърво, в мъх или в гнила дървесина и е постлано с тревни листа, а понякога и с малки пръчици. В него женската снася 6-15

жълто-кафяви яйца, които мъти около 3 седмици (Симеонов и др., 1990, Cramp, Simmons 2004).

Подходящи местообитания са 91BA, 91CA, 9410, 9130, 9150, 9270 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Напролет се храни с ресите на дърветата, а през лятото с дребни горски плодове (малина, къпина, боровинка, ягода, грозде, калина, офика), семена, пъпки, клонки и листа (бреза, елша, леска, ива), насекоми, ларви, червеи. Кълве редовно гастролити (Симеонов и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С петнисто разпространение, предимно в ниските и средно високите части на Стара планина (от Чупрене до Котленска планина), Рила, Пирин, Западните Родопи (на изток до към с. Женда, Кърджалийско), Витоша, Осоговска планина, Беласица, Славянка. Неравномерно разпределен на заетата територия, мозаечно до горната граница на гората (Янков (ред), 2007).

Защитен вид в страната (ЗБР, Приложение 2 и 3), включен е в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN (BirdLife International, 2016) видът е слабо засегнат – LC (Least Concern), за територията на континентална Европа и света. Не е включен в SPEC. Включен е в Червената книга на Р България (2015) в категория с недостатъчно данни (DD).

Съгласно докладването от 2019 г. (за периода 2005 – 2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на **3000-5000 двойки**. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2000 – 2018 г.), както и дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) е намаляваща.

За гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: B02.

Видът се среща в 20 зони от мрежата Natura 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът е **постоянен**. Гнездовата популация е оценена на **19 токуващи мъжки – 0.38-0.63%** от националната популация, видът е рядък и с ниска численост (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

За две наблюдения на лещарки на Витоша през 1950-те години съобщава Дончев (1961), според когото видът е бил по-често срещан в планината години преди това. На 05.05.2002 г. е установен 1 екз. в района на х. Алеко (Л. Профиров, eBird).

Данните за числеността на лещарката, посочена в СФ за зоната са заложили от информацията за ОВМ „Витоша“ (Костадинова, Граматиков (ред.) 2007). Видът води скрит начин на живот и е нужно прилагането на специфичен мониторинг за неговото установяване и оценка числеността на популацията му. По време на теренните проучвания в зоната през 2022 г. видът не бе наблюдаван.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на	Брой токуващи	Най-малко 19	По-реалистична оценка на числеността на вида в зоната	Поддържане на популацията в

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
гнездовата популация	мъжки		според нас би била поне 20-40 двойки, но това би се изяснило при едно целево проучване. Нужно е допълнително проучване върху гнездовата популация на вида в зоната с цел прецизиране на числеността	численост от най-малко 19 токуващи мъжки.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови и хранителни местообитания на вида	ha	Най-малко 6260	Изчислена въз основа на % участие на подходящите местообитания (данни СФ) и площите (зададени по експертно мнение), подходящи за вида в рамките на всяко местообитание: - N16 (широколистни гори) – 4065ha в зоната, 50% подходящи - N17 (иглолистни гори) – 2195ha в зоната, 90% подходящи Площта на гнездовото и хранителното местообитание се припокриват.	Поддържане на площта на подходящите хранителни местообитания на вида в размер най-малко на 6260 ha

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Към момента не могат да бъдат предложени промени в СФ за вида.

7.26 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A465 *ALECTORIS GRAECA GRAECA* (ПЛАНИНСКИ КЕКЛИК)

1. Код и наименование на вида: A465 *Alectoris graeca graeca* (Планински кеклик)

2. Кратка характеристика на вида

Средно едра, кокошоподобна птица с тъмно-сив гръб, сиво-сини гърди, бледо-червеникав корем с черни райета отстриани. Има чисто бяла гуша (лигавник) с добре видима черна граница, която преминава през околото до основата на горната мандибула на червен клон. Липсва полов диморфизъм в оперението. Дължина на тялото: 33 – 36 cm. Размах на крилата: 46 – 53 cm. Лети в права линия, не много високо над земята. По земята бяга бързо. Излита неочаквано и при преследване на ятото индивидите се пръскат из растителността, рядко се обаждат и допускат да бъдат доближени. Може да се сбърка единствено с тракийския кеклик (*Alectoris chukar*), но за разлика от него има бяла шия и черна основа на клюна (Симеонов и др., 1990).

Постоянен вид за България, със сезонни регионални вертикални миграции. Съгласно Големански и др. (ред.),2015)това е Туркестано-средиземноморски вид, разпространен в Алпите от Франция до Австрия, Словения и Хърватска, Босна и Херцеговина, Италия (включително Сицилия), Албания, България и Гърция. Популацията в България се отнася към номинантния подвид *Alectoris graeca graeca* и е уникална в световен мащаб, поради наличието на зона на хибридизация с *A. chukar*. Зоната е дълга 40 km и преминава през българската част от ареала. Моногамен, наземно гнездящ вид. От края на април до юни женската снася 8–14 яйца, които мъти 24–26 дни. На 7–10-ия ден малките могат да летят (Големански и др. ред.),2015).

Привързан е към местообитанията си и не отлита далеч от тях. Добре е приспособен към скалния ландшафт. Обитава скалисти склонове с рядка храстова и тревна растителност и сипеи, обикновено между 900 и 2500 m н. в. С цел предпазване от хищниците, кекликът предпочита територии с височината на тревния слой до 20 cm и незначително обрастване с храстова растителност (най-много 10% от територията на местообитанията). Това е важно предимно в периода на размножаване, докато младите се излюпят (март-май). Предпочита силно пресечени скалисти терени, обрасли с храстова и тревна растителност (къпини, келяв габър, хвойна, папрат и др.). Обитава и биотопите с по-висока растителност, включително и гори. Задължително условие за размножаването на птиците в даден район е наличието на близко разположени водоизточници (на около 100-200 m от гнездото) (Симеонов и др., 1990).

През зимата предимно растителна храна, която събира сред храсти, край кошари, ферми, по пътища и в дворове, през пролетта – пъпки и зелени филизи; през лятото – семена на плевелни и културни растения, плодове, тревни стъбла, мравки, гъсеници, охлюви и други безгръбначни животни през есента – със семена и насекоми (Симеонов и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

У нас се среща основно във високите части на планините Рила, Пирин, Стара планина, Западни Родопи, Осогово и Беласица (над 800 m н.м.в.). Извън гнездовия сезон живее на ята, а през размножителния период – на двойки. Извършва вертикални миграции и през зимата се спуска в по-ниски участъци.

Включен в Червената книга като застрашен вид (EN) (Големански и др. (ред.), (2015).. Видът е включен в Приложения 1 и 2 на Директива за птиците. Според IUCN, планинският кеклик е почти застрашен (NT) с намаляваща тенденция в популацията (BirdLife International, 2021). Включен в SPEC1 за България (BirdLife International, 2017) В България планинският кеклик е обект на лов. С цел поддържане на дивеча се извършва реинтродукция на тракийски кеклици (*Alectoris chukar*) от специализирани развъдници в страната. Тази дейност в районите с дива популация от балкански кеклици вероятно предизвиква хибридизация между тези видове и води до загуба на генетичната стабилност на вида.

Съгласно оокладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), видът се опазва като **гнездящ** с популация **между 800 и 1500 двойки**. Краткосрочната и дългосрочната популационна тенденция показват намаляване на популацията на вида. През последните 18 години краткосрочната тенденция в разпространението на вида е неизвестна, а дългосрочната – намаляваща за периода 1980-2018 г. В Натура 2000 са обхванати между 720 и 1350 двойки, а тенденцията е намаляваща. По данни на националната ловна статистика, през периода на докладване уловените екземпляри от вида са 242. Броят на уловените екземпляри рязко намалява и достига до 0-1 екземпляра през последните две години.

Като заплахи и въздействия с висока и средна значимост в оокладването по чл. 12 от 2019 г. са посочени преобразуването от един вид земеделска земя в друг, както и промени в площта на земеделските площи (A02, A04).

В Червената книга основните посочени заплахи и въздействия за вида са прекомерен отстрел, безпокойство от туризъм, строителство в планините, хибридизация с тракийския кеклик, унищожаване и промяна на местообитанията, вероятно и заразни заболявания, разпространявани чрез интродуцираните тракийски кеклици (Големански и др. (ред.), (2015).

Видът се среща в 25 зони от мрежата Натура 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ за зоната видът е постоянен, с численост **9-17 двойки**, което представлява **1,12-1,13 %** от националната популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана, но е на границите на ареала на разпространение (оценка „В“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Дончев (1961) сочи, че видът е рядък по скалите над границата на гората и е разпространен между 1300 – 2290 мн.в. в планината Витоша. Слиза по-ниско само през есента и зимата. През октомври 1959 г е вдигнал ято от около 16 бр. Наблюдаван е от Христович (1890) и чул от Reiser (1894).

Нанкинов и др. (1997) сочат, че през последните години числеността на вида в много райони на страната намалява. Не дават конкретни данни за Витоша. Видът не е посочен за ОВМ „Витоша“ в Орнитологично важните места в България и Натура 2000 (Костадинова и Граматиков, 2007).

В Атласа на гнездящите птици в България за Витоша видът и посочен с 1-9 гн. двойки (Янков, отг. ред., 2007).

Шурулинков и Даскалова (2014) сочат, че на Витоша видът е много рядък гнездящ постоянен вид, числеността му е твърде ниска. Гнезди по каменисти места в субалпийската зона на планината. Токува активно през април-май. Извън гнездовия период на малки ята слизат в каменисти поляни и склонове в по-ниските части на планината.

Караиванов и Стоянов (2016) определят вида като вероятно гнездящ, постоянен в зоната.

По данни на БДЗП (SmartBirds) видът не е наблюдаван в 33 през последните 5 години.

В платформите www.observation.org и eBird не се откриват данни за вида на Витоша.

Нашите теренни проучвания през 2022 г. не регистрираха вида в зоната.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на постоянната популация	Брой гнездящи двойки	Най-малко 9	Определена от СФ. Липсват актуални наблюдения на вида на територията на зоната както в литературни източници, така и в онлайн платформите	Поддържане числеността на гнездовата популация в размер на най-малко 9 дв.
Местообитание на вида: Площ на подходящите местообитания на вида	ha	Най-малко 4878	Според информацията за подходящи местообитания в СФД: N09, N11, N22.	Поддържане на подходящите за вида местообитания в размер най-малко 4878 ha

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

На този етап не препоръчваме промяна в СФ. Препоръчваме провеждане на целенасочени проучвания с цел установяване на числеността и разпространението на вида в зоната.

7.27 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A119 *Porzana porzana* (ГОЛЯМА ПЪСТРУШКА)

1. Код и наименование на вида: A119 *Porzana porzana* (Голяма пъструшка)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото 22-24 cm, размах на крилата – 37-42 cm. Мъжкият отгоре е кафяв с черни и бели пъстрини; бузите, шията и гърдите са тъмносиви с бели петънца, а останалата долна част на тялото – белезникава с кафяви препаски по слабините. Клюнът е жълтеникав с червена основа, а краката зеленикави. Женската има повече бели петънца по бузите. При младите шията и бузите светло ръждивокафяви, а подбрадието е белезникаво. Активна нощем. Бяга бързо из гъстата растителност, но лети бавно и лошо. За разлика от другите пъструшки се отличава по препаските на гърдите, избягва да плува, а прелита по-големите открити водни пространства (Симеонов и др., 1990, Мичев и др., 2012).

Гнездящо-прелетен и вероятно преминаващ вид. Миграцията по Черноморското крайбрежие е от края на август до началото на ноември и през март-април; в Софийското поле – септември - октомври и март – април. На Балканския полуостров обитава плитки влажни зони, обрасли с гъста растителност и надморска височина до около 1800 m. По време на миграции и през зимата се среща рядко по морски крайбрежия и прилежащи влажни зони (Симеонов и др., 1990; Мичев и др., 2012, Големански (гл. ред.), 2015). Видът е със скрит начин на живот, като мъжкият токува главно през тъмната част на денонощието. Видът се установява, че присъства в дадена територия най-често по токуването на мъжките индивиди през май и юни (Големански (гл. ред.), 2015).

Обитава влажни зони с различна големина и соленост, блатисти места с висока, гъста растителност; гнездото се разполага малко над нивото на водата. Обширни мочурища и мочурливи ливади, оризища, торфени блата и влажни ливади по периферията им обрасли предимно с *Typha spp.*, *Carex spp.*, *Phragmites australis*, *Alisma plantago-aquatica*, *Glyceria maxima*, с предпочитана дълбочина 10–20 cm с височина на растителността по-ниска от 1,5 m и висок процент покритие на стара растителност в радиус от 3m около гнездата. В бракичните водоеми по Черноморието се наблюдават предимно скитащи и мигриращи птици (Симеонов и др., 1990; Gilbert, 2002; Големански (гл. ред.), 2015). Според Gilbert (2002), за Полша средната плътност е 12 възрастни птици/1.4 ha.

Видът е всеяден, хранителният му спектър се състои от дребни възрастни водни насекоми и ларви (напр. *Trichoptera*, *Odonata*, *Diptera*, *Coleoptera*, *Hemiptera*, *Lepidoptera*), земни червеи, мекотели, паякообразни (напр. паяци и водни акари) и дребни риби (1-2 cm дълги), както и водорасли и издънки, листа, корени и семена на *Panicum*, *Oryza*, *Carex* и *Schoenoplectus* (Taylor, van Perlo, 2000).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Разпръснато в ниските части на цялата страна, главно по Черноморското крайбрежие, в Софийското поле, бившето Стралджанско блато, с изолирани находища покрай р. Дунав, в Тракийската низина, Дунавската равнина, долината на река Струма и др. Поради скрития начин на живот и кратък период на токуване вероятно са известни не всички действителни гнездовища (Янков (отг. ред.), 2007).

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците и Приложение 2 и 3 на ЗБР. Включен в SPEC E. Включен е в Червената книга на България със статус “застрашен” (EN). Според IUCN – LC (Least Concern) (BirdLife International, 2021), за територията на континентална Европа.

Съгласно докладването от 2019 г. (за периода 2005 – 2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на **150-300 двойки**. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2001 – 2018 г.) е неизвестна, а дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) също е неизвестна.

За гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: J03.

Видът се среща в 20 зони от мрежата Natura 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е гнездящ (мигрираш), като **гнездящата популация** се оценява на **5 двойки**, което представлява **1.7-3.3 %** от националната популация (оценка „B“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“). Популацията не е изолирана (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „A“ – отлична стойност.

5. Анализ на наличната информация

Подходящите местообитания за вида в зоната са изключително малко, затова и данните за неговото присъствие там са много фрагментарни.

По време на теренните проучвания в зоната през 2022 г. видът не бе наблюдаван.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер гнездовата популацията	Брой токуващи мъжки	Най-малко 5	Определена от СФ. Предвид скрития начин на живот на вида е нужно актуализиране/ прецизиране на числеността на вида в зоната.	Поддържане на гнездова численост от най-малко 5 токуващи мъжки.
Местообитание на вида: Площ на подходящите местообитания за вида	ha	Най-малко 271	Водните тела (с течаща и стояща вода) в зоната заемат площ само 1%. От тях подходящи за вида са обекти със съвсем малка площ.	Поддържане на площта на подходящите местообитания за вида в размер на най-малко 271 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не са необходими промени в СФ за вида.

7.28 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A892 ZAPORNIA PARVA (СРЕДНА ПЪСТРУШКА)

1. Код и наименование на вида: A892 *Zapornia parva* (Средна пъструшка)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото 18-20 cm, размах на крилата – 34-39 cm. Двата пола отличими един от друг. Сезонни различия само при мъжкия. Мъжкият отгоре е ръждивокафява с големи черни петна и бели резки; бузите, шията и долната част на тялото са синьо-сиви, а по слабините има белезникави препаски. Клюнът и краката са зеленикави. Женската отдолу е светлокафява и има сива надочна ивица. Младите наподобяват женските, но надочната ивица е кафява и отдолу са с кафяви препаски (Симеонов и др., 1990; Мичев и др., 2012).

Гнездящо-прелетен вид с фрагментирано разпространение. По Черноморското крайбрежие долита през април. Сроковете за миграцията в Розовата долина са март и октомври, а в Софийското поле – март и септември/ началото на октомври. Токуването на мъжките е от средата на април до средата на първата десетдневка на юни. По време на миграции се среща рядко по морски крайбрежия (Симеонов и др. 1990, Мичев и др., 2012, Големански (гл. ред.), 2015).

Обитава значителни по площ водоеми, сладководни и полусолени блата, обширни мочурища и мочурливи ливади, оризища, торфени блата и влажни ливади по периферията им, предимно обрасли с гъста тръстика и папур. Обширни, рехави тръстикови масиви, изпъстрени с малки водни огледала и плаваща водна растителност; отводнителни канали. Гнездата са разположени на водната повърхност или над нивото на водата сред тръстиката. Изградени са от тънки стъбла и листа на *Typha spp.*, *Carex spp.*, *Phragmites australis*, *Alisma plantago-aquatica*, *Glyceria maxima* (Симеонов и др., 1990; Jedlikowski et al., 2014; Големански (гл. ред.), 2015). Според Jedlikowski et al. (2014) за 14 водни обекта в Североизточна Полша средната плътност е 1.07 двойки/ха. Дълбочината на водата при гнездата варира между 40 и 90 cm (средно 63 cm) (Stermin et al., 2011).

Хранят се предимно с водни насекоми и дребни безгръбначни – червеи, паяци, насекоми и охлюви, както и семена от водни растения и по-рядко вегетативни части (Ciach, 2004; Големански (гл. ред.), 2015).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С разпръснати изолирани гнездовища, основно по Дунавското и Черноморското крайбрежие и Софийското поле, но и в бившето Стралджанско блато, Тракийската низина, Чокльово блато и др. В редица находища гнезди неперидично, включително в наглед много подходящи биотопи (Драгоманско блато, рибарници Орсоя, Чокльово блато). Поради потайния начин на живот и кратък период на токуване е възможно някои находища да са останали неустановени. Най-значимо гнездовище е Дуранкулашко езеро (Орлово блато). На второ място по значимост като цяло е Дунавското крайбрежие, особено рибарниците Мечка и Калимок. Във вътрешността на страната важно гнездовище са рибарници Петърч (Янков (отг. ред.), 2007).

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците и Приложение 2 и 3 на ЗБР. Включен е в Червената книга на България със статус „критично застрашен“ (CR). Според IUCN – LC (Least Concern) (BirdLife International, 2021), за територията на континентална Европа.

Съгласно докладването от 2019 г. (за периода 2005 – 2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на **300-600 брой пеещи мъжки**.

Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2001 – 2018 г.) е неизвестна, а дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) неизвестна. Посочени са следните заплахи и влияния: J03.

Видът се среща в 24 зони от мрежата Natura 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е гнездящ (мигриращ), като **гнездящата популация** се оценява на **3 двойки**, което представлява **0.5-1.0 %** от националната популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“). Популацията не е изолирана (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „A“ – отлична стойност.

5. Анализ на наличната информация

Подходящите местообитания за вида в зоната са изключително малко, затова и данните за неговото присъствие там са много фрагментарни.

По време на теренните проучвания в зоната през 2022 г. видът не бе наблюдаван.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер гнездовата популацията	Брой токуващи мъжки	Най-малко 3	Целевата стойност е определена от СФ. Предвид скрития начин на живот на вида е нужно актуализиране/ прецизиране на числеността на вида в зоната.	Поддържане на гнездова численост от най-малко 3 токуващи мъжки.
Местообитание на вида: Площ на подходящите местообитания за вида	ha	Най-малко 271	Водните тела (с течаща и стояща вода) в зоната заемат площ само 1%. От тях подходящи за вида са обекти със съвсем малка площ.	Поддържане на площта на подходящите местообитания за вида в размер на най-малко 271 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не са необходими промени в СФ за вида.

7.29 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A122 *CREX CREX* (ЛИВАДЕН ДЪРДАВЕЦ)

1. Код и наименование на вида: A122 *Crex crex* (Ливаден дърдавец)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото 27–30 cm, размах на крилата: 46–53 cm. Оперението е жълто-кафяво с черни петна. Синьо-сива ивица над окото, продължаваща отстрани на шията. Гушата и гърдите синьо-сиви, по слабните ръждиво-кафяви напречни препаски. Маховите пера кафяви, надкрилията ръждиви. Двата пола се различават слабо в брачно оперение, като женските са с по-тъсна надочна ивица. В зимно оперение възрастните с по-неясна надочна ивица и тъмно ръждиво-кафяво оперение. Младите трудно могат да се различат от възрастните. Малките покрити с черен пух. Води скрит начин на живот,

като рядко излита. През размножителния период, предимно нощем, многократно издава характерен звук наподобяващ „крекс-крекс“ (Симеонов и др. 1990).

Гнездящо-прелетен и преминаващ вид за страната. По изключение зимува в България. Размножителния период е от края на април до юни. Миграцията на вида е от средата на април до средата на май, есенната от края на август до края на октомври. По време на миграция е установен по Черноморското крайбрежие и около София. Отделни екземпляри се задържат и до края на ноември. През есента миграцията е по-интензивна и то покрай Черноморското крайбрежие. Най-важното за вида място по време на миграцията е нос Калиакра, където стационарират голям брой птици. Образува смесени ята с пдпъдъка (Симеонов и др., 1990; Големански и др. (ред),2015).

През гнездовия период видът обитава силно овлажнени (хигрофилни) и средно овлажнени (мезофилни) високотревни ливади в низините между 500 и 1800 m н. в., като в планините достига в някои места и до 2500 mн.в. Най-съществено значение за вида имат ливадите, доминирани от тревите ливадна метлица (*Poa pratensis*), ливадна лисича опашка (*Alopecurus pratensis*) и острици (*Carex* sp.). Гнезди предимно във влажни ливади с единични храсти и поточета или мочурища, често на склонове, тревни съобщества по влажни терени до течащи води или стоящи пресни води. Минималната височина на тревната растителност трябва да бъде 20 cm (Green et al., 1997). По-рядко в урбанизирани райони, посеви и други (едногодишни) тревни култури и пустеещи земи (Янков (отг. ред), 2007). Гнезди на земята, поединично в ливади с висока тревна растителност. Мъжките са силно териториални. Площта на индивидуалните участъци е средно 8,9 ha (Големански и др. (ред),2015); Симеонов и др., 1990). Видът избягва сухолюбиви и нискотревни съобщества, като в такива местообитания може да се установи само по време на миграция.

Ливадният дърдавец се храни предимно с насекоми, също голи охлюви и дъждовни червеи. По време на миграция видът се храни и със семена на плевели и житни растения (Симеонов и др. 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

В края на 19-ти век е относително рядък (Пазарджишко и Софийско). Към средата на миналия век е чест по влажни ливади около блатата, по-късно отново е определен като застрашен. Понастоящем има мозаечно разпространение предимно в Западна България. По-значимите находища се намират в Софийско (около 850 токуващи мъжки), Западна Стара планина и Централен Балкан – 1500, Понор планина – 120, по линията Трън-Брезник – до границата– 250. Сравнително малоброен е по Дунавското и Черноморското крайбрежие, Добруджа и Източни Родопи (Големански и др. (ред.), 2015). Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN – LC (Least Concern) (BirdLife International, 2021), за територията на Европа и за света – LC (Least Concern) (BirdLife International, 2021). Включен в Червената книга на България като уязвим (VU). Бернска конвенция, Бонска конвенция – Приложение 2.

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013–2018 г.), видът се опазва само като **гнездящ** с популация **между 2000 и 4500 токуващи мъжки**. Краткосрочната популационна тенденция (2000–2018 г.) е намаляваща, а дългосрочната (1980–2018 г.) също е намаляваща. Посочени са следните заплахи: А02, А03. В Червената книга на Р България (2015) основните посочени заплахи и въздействия са разрушаване на местообитанията – разораване на ливади, ранно косене, палезите на стърнищата, интензификация на земеделието, прекомерно използване на инсектициди, лов.

Видът се среща в 72 зони от мрежата Natura 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът е гнездящ и мигриращ в зоната.

Гнездящата популация е оценена на **20-95 двойки**, което представлява **1-2,11 %** от гнездящата популация в страната (оценка „С“). Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „А“ – отлична стойност.

За преминаващата популация не е посочена численост в СФ (DD), което ни възпрепятства да определим % от националната преминаваща популация в страната. Оценка на популацията „С“, опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „А“ – отлична стойност.

5. Анализ на наличната информация

Дончев (1961) съобщава за ливаден дърдавец, наблюдаван през 1890 г. от Г. Христович до с. Райко-Даскалово (сега Владая).

Нанкинов и др. (1997) сочат, че е установяван в Софийско, като най-високо разположените находища през размножителния период са до около 800 – 1000 м.н.в. Не дават конкретна информация за Витоша.

Видът е посочен за ОВМ „Витоша“ с 20-95 гнездящи двойки и е отбелязан като мигриращ в зоната без конкретна численост (Костадинова и Граматиков, 2007).

В Атласа на гнездящите птици в България за вида са посочени от 10-99 гн. двойки за планината. Среща се и в полетата южно от Витоша (Янков, отг. ред., 2007).

Сроковете на миграция е трудно да се установят, поради факта, че видът е нощен мигрант. Прелет е регистриран основно по Черноморското крайбрежие и през Софийското поле, като на този етап не е възможно да се прецени числеността на прелитащата популация (Матеева, Янков, 2013).

Шурулинков и Даскалова (2014) сочат, че от средата на 90-те години на XX век ливадният дърдавец е обитавал заетите от ливади пространства в подножието на планината около Симеоново и Бистрица. Над 200 двойки са гнездили успешно в тези територии. Местообитанията и видът са изчезнали вследствие на застрояване на терена. В по-ново време са установени около 15-20 токуващи мъжки по южните, източните и югозападните части на планината. Във втората половина на лятото се изкачва и в субалпийската зона.

Караиванов и Стоянов (2016) определят вида като гнездящ и прелетен за зоната.

По данни на БДЗП (SmartBirds), видът е наблюдаван в 33 с 2 инд. за 2018 г., 1 инд. за 2019 г., 3 инд. за 2021 г.

Нашите теренни проучвания през 2022 г. не регистрираха вида в зоната.

Регистриран 1 мъжки пеещ през май 2019 г. в резерват „Торфено бранище“ м. Платото (Лиляна Василева, непубл. данни).

В платформата www.observation.org не се дават данни за вида на Витоша.

В платформата eBird има данни за 1 инд. за 2019 г. в района на заслон „Синята стрела“, 3 инд. 2020 г. в района на м. Офелиите и х. Звездица, 1 инд. 2020 г. в близост до х. Алеко, 2 инд. за 2021 г. в близост до Черни връх.

Необходими са целенасочени многогодишни изследвания за установяване числеността на гнездовата и преминаващата популации.

Заплахи за вида в зоната са нарушаване на оводнителния режима на влажните ливади, застрояването и разораването им. Препоръчва се косене на ливадите (след 15 юли) и избягване на машинното косене от периферията към центъра (Големански и др. ред. 2015).

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой токуващи мъжки	Най-малко 20	Определен според СФ и анализа на наличните данни. Провеждане на целенасочено многогодишно изследване за уточняване размера на гнездящата популация	Поддържане на популацията на вида в размер от най-малко 20 токуващи мъжки
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой инд.	Неизвестна	Определен според СФ и анализа на наличните данни.	Междинна цел до 2027 г. Провеждане на целенасочено многогодишно изследване за уточняване размера на мигриращата популация.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови местообитания на вида	ha	Най-малко 3794	Определена на база % местообитания N10 и N11.	Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания в размер на най-малко 3794 ha

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

На този етап не са необходими промени в СФ за вида.

7.30 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A123 *GALLINULA CHLOROPUS* (ЗЕЛЕНОНОЖКА)

1. Код и наименование на вида: A123 *Gallinula chloropus* (Зеленоножка)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 32-35 cm, размах на крилата: 50-55 cm. Главата, вратът, шията и гърдите са черно-сиви. Горната страна на тялото маслинено кафява. Коремът е тъмносив. Челната пластинка яркочервена. Краката са жълтеникаво-зелени. Двата пола, трудно различими един от друг. Плува, като в такт с движението на краката си поклаща главата. Подплашена бяга по водната повърхност като си помага с крилата (Симеонов и др., 1990).

Постоянен вид по Черноморското крайбрежие и в Тракия и прелетен в останалата територия на страната. Миграцията по Черноморското крайбрежие е март-април и септември-октомври. Както в миналото, така и сега е широко разпространена гнездяща птица във влажни зони от всякакъв размер и характер. Размножителният период е от април до август.

Обитава разнообразни влажни зони както в равнините, така и в планините докъм 1000 мн.в. (Симеонов и др., 1990). Гнезди в растителност по периферията на водоеми, във влажни зони с различен характер и размери. Гнездото е разположено сред папур или

тръстика. Изградено е от сухи стъбла на тръстика и листа от папур. Проучване, проведено в различни местообитания в Полша, установява, че всяка двойка защитава гнездова територия по протежение на водоема в размер на 60-180 m. Най-предпочитаните от зеленоножката водоеми имат следните характеристики: имат малка площ и са плитки (5-100 cm); имат широка ивица от крайбрежна растителност, като в най-голямо количество трябва да е папурът (*Typha* sp.) (Семпулик, 1993). В езерото Ери в САЩ гнездовата плътност варира между 0,2 и 4,6 дв./1 ha. Плътността на гнездящите индивиди е най-голяма в полупостоянни наводнени влажни зони с теснолистна крайбрежна растителност, с изобилие от потопена водна растителност, като съотношението между откритите водни площи и тези с растителност е 1:1 (Brackney, Bookhout, 1982). Подходящи местообитания за вида – с кодове 3130, 3140, 3150, 3160, 3260 и 3270 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др. 2009).

В стомасите на 14 изследвани птици през декември и януари са намерени *Coleoptera* – ларви, *Dytiscidae* – ларви, *Hydrophilidae*, *Cerambycidae*, *Chrysomelidae*, *Zebrina detrita*, *Cyperus* sp., *Bitomus* sp., *Ceratophilum* sp., *Sarganium* sp. и др. (Симеонов и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С неравномерно петнисто разпространение в равнинните и низинните части на цялата страна, най-широко покрай р. Дунав и в Дунавската равнина, Тракийската низина, по Черноморското крайбрежие, по поречията на по-големите реки. На места и в по-ниските части на планините, в преобладаващо гористи (Странджа) или сухи каменисти (Източни Родопи) райони, където гнезди и в много малки влажни зони с блатна растителност (Янков, отг. ред., 2007). В равнините и планините се среща до 1000 ; н.в. (Симеонов и др., 1990).

Включен в Приложение 2Б на Директивата за птиците. Според IUCN – LC (Least Concern) (BirdLife International, 2021), за територията на континентална Европа – LC. Не е включен в СПЕС категориите. Не е включен в Червената книга на България.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2005 – 2018 г.) националната **гнездяща** популация на вида се оценява на **5000 – 12000 двойки**. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2000 – 2018 г.) е стабилна, а дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) също е стабилна. Не са посочени заплахи и влияния.

Видът се среща в 69 зони от мрежата Natura 2000 в България, като в 4 от тях е с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът е **гнездящ (постоянен), мигриращ (преминаващ) и зимуващ**.

Гнездящата популация се оценява на **10 двойки**, което представлява **0.08-0.2 %** от националната популация (оценка „B“ в СФ, но би трябвало да е „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „A“ – отлична стойност.

За преминаващата популация липсват конкретни числови данни (оценка “DD”) при ниска численост (оценка „B“ в СФ, но би трябвало да е „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „A“ – отлична стойност.

Зимуващата популация на вида също е без числови данни (оценка “DD”) при ниска численост (оценка „B“ в СФД, но би трябвало да е „C“). Опазването на вида е

отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „А“ – отлична стойност.

5. Анализ на наличната информация

Подходящите местообитания за вида в зоната са изключително малко, затова и данните за неговото присъствие там са много фрагментарни.

По време на теренните проучвания в зоната през 2022 г. видът не бе наблюдаван.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер гнездова популация	Брой гнездящи двойки	Най-малко 10	Определена на база СФ. За актуализиране на данните в СФ и посочване на тенденциите в популацията е необходим дългосрочен мониторинг.	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 10 гнездящи двойки.
Популация: Размер мигрираща (преминаваща) популация	Брой индивиди	Неизвестна	В СФ за концентрацията на вида по време на миграция в зоната не е посочена численост. Няма информация за количеството на птиците и районите с концентрация на вида в зоната по време на миграция.	Междинна цел до 2027 г.: проучване на числеността на вида по време на миграция.
Популация: Размер зимуваща популация	Брой индивиди	Неизвестна	В СФ за зимуването на вида в зоната не е посочена численост.	Междинна цел до 2027 г.: проучване на числеността на вида по време на зимуване.
Местообитание на вида: Подходящи гнездови и хранителни местообитания на вида	ha	Най-малко 271	Водните тела (с течаща и стояща вода) в зоната заемат площ само 1%. От тях подходящи за вида са обекти със съвсем малка площ.	Поддържане на площта на подходящите местообитания за вида в размер на най-малко 271 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Числеността по време на миграция, зимуване и през гнездовия период е по-ниска от 2% от съответната национална численост и затова стойностите в съответните графи следва да бъдат коригирани в СФ.

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat	D.qual	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A123	<i>Gallinula chloropus</i>			c			i		DD	C	A	C	A
B	A123	<i>Gallinula chloropus</i>			p	10	10	p		G	C	A	C	A
B	A123	<i>Gallinula chloropus</i>			w			i		DD	C	A	C	A

7.31 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A153 *GALLINAGO GALLINAGO* (СРЕДНА БЕКАСИНА)

1. Код и наименование на вида: A153 *Gallinago gallinago* (Средна бекасина)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 25 – 27 cm. Размах на крилата: 44 – 47 cm. От основата на клюна през челото и темето към тила минават две широки чернокафяви ивици. Успоредно на тях, през околото и през бузата и ухото има подобни ивици. Комбинацията от много дълъг клюн, тесен бял заден ръб на второстепенните махови пера и бледа, немаркирана централна зона до подкрилието са диагностични белези за средната бекасина (някои имат по-тъмни подкрилия). Придържа се близо до крайбрежната растителност, сондирайки с мушкащи движения на дългия си клюн (Нанкинов и др., 1997; Beaman, Madge, 1998; Message, Taylor, 2005).

В България е прелетен и зимуващ, много рядко гнездящ вид птица (Нанкинов и др. 1997; Янков, ред., 2007; Ivanov et al., 2014). Холарктичен вид, широко разпространен в Америка, Евразия и Африка. Размножава се в блата, заблатени брегове на езера, басейни и реки, влажни ливади, блата от острица и солени блата. Извън размножителния период обикновено заема подобни местообитания, с по-широко използване на създадени от човека местообитания, напр. канализационни съоръжения и оризови полета, горните течения на лиманите и крайбрежните ливади, а също и наводнени земеделски земи, канавки и др. (Beaman, Madge, 1998; Нанкинов и др. 1997). През май-юни 1997–1998 г. сигурно гнездене на 2–3 двойки е установено в Драгоманското блато (Големански и др. (ред), 2015). По време на миграции и зимуване – най-разнообразни влажни зони, предимно по Черноморското крайбрежие и Южна България (Янков, отг. ред., 2007).

Местообитанията на вида са различни видове блата. Предпочита равнинните, но заселва удобни биотопи до 2000 m надм. в. Обитава също влажни ливади, старици на реки, речни разливи, рибарници, оризища, канали с тинесто дъно, плитки езера, залети редки гори, овощни градини, а също по-малки и временни водоеми и обработваеми площи (Нанкинов и др. 1997). Подходящите местообитания включват голям брой крайбрежни влажни зони: 1110, 1130, 1140, 1150, 1160; Сладководни местообитания: 3150, 3160, 3260 3270 и Естествени и полуестествени тревни формации: 6440, 6510 съгласно Директивата за хабитатите (Кавръкова и др. 2009).

Хранителният му спектър включва ларви на насекоми (10–80%), и имаго, земни червеи, малки ракообразни, малки охлюви и паяци; растителни влакна и семена. Установено е, че 63,1 % от обема на храната са растителните остатъци (57,7% вегетативни части и 5,4% семена), а 21,7% – животинските (повече бръмбари, двукрили, водни кончета, дребни ракообразни, миди, охлюви, дъждовни червеи). Храни се чрез вертикално и ритмично сондиране в субстрата, често без изваждане на клюна от почвата. Обикновено се храни в малки групи (Нанкинов и др. 1997; Cramp, Simmons, 2004).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

През зимата е с ниска численост, предимно в Южна България и по Черноморското крайбрежие в района на Атанасовско езеро, Бургаско езеро, Комплекс Мандра-Пода, Поморийско езеро, Варненско-Белославско езеро, Дуранкулашко и Шабленско езеро; язовир Овчарица, язовир Пясъчник (Нанкинов и др., 1997; Костадинова и Граматиков, 2007; Dimitrov et al. 2005).

Включен в Приложения 2А и 3Б на Директивата за птиците. Според IUCN видът е Незастрашен LC (Least Concern), за територията на континентална Европа – LC (Least

Concern) (BirdLife International 2015). SPEC 3 категория (BirdLife International 2017). Включен в Червената книга на България в категория критично застрашен (CR).

Съгласно докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната **гнездяща** популация на вида се оценява на **2-12 двойки**. Краткосрочната тенденция (за периода 2007 – 2018) в популацията е неизвестна както и дългосрочната (за периода 1980 – 2018) също е неизвестна.

Съгласно докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната **зимуваща** популация на вида се оценява на **1000-2000 индивида**. Краткосрочната тенденция (за периода 2007 – 2018) за популацията е неизвестна, дългосрочната (за периода 1980 – 2018) също е неизвестна.

Съгласно докладването от 2019 г. (за периода 2001 – 2018 г.) националната **мигрираща** популация на вида се оценява на **100-400 индивида**. Краткосрочната тенденция (за периода 2001 – 2018) в популацията е неизвестна както и дългосрочната (за периода 1980 – 2018) също е неизвестна.

Посочени са следните заплахи и влияния: F05, F26, F08, K02, K04.

Видът се среща в 41 зони от мрежата Natura 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната **мигриращата** популация се оценява на **25 индивида**, което е 6.2-25% от националната популация (оценка „B“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „A“ – отлична стойност. Оценката на национално ниво за числеността на преминаващите през страната индивиди е нереалистично ниска, оттук и нелогично високите резултати за ценността на зоната за опазването на средната бекавина по време на миграция!

Съгласно СФ на зоната **зимуващата** популация се оценява на **15 индивида**, което е 0.75-1.5% от националната популация: оценка „B“ в СФ, а би трябвало да е „C“. Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „A“ – отлична стойност.

5. Анализ на наличната информация

Подходящите местообитания за вида в зоната са изключително малко, затова и данните за неговото присъствие там са много фрагментарни. На 10.12.1961 г. е установен 1 екз. до Симеоново (Дончев, 1990).

По време на теренното проучване през 2022 г. видът не е установен в зоната.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер мигрираща популация	Брой индивиди	Най-малко 25	Целевата стойност е определена от СФ. Тези данни се нуждаят от потвърждение/актуализация в резултат на адекватен мониторинг през периода на миграция.	Поддържане числеността на миграцията популация в размер на най-малко 25 инд.
Популация: Размер зимуваща	Брой индивиди	Най-малко 15	Целевата стойност е определена от СФ. Тези данни се нуждаят от	Поддържане числеността на зимуващата

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
популация			потвърждение/актуализация в резултат на адекватен мониторинг през периода на зимуване.	популация в размер на най-малко 15 инд
Местообитание на вида: площ на подходящите местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 271	Водните тела (с течаща и стояща вода) в зоната заемат площ само 1%. От тях подходящи за вида са обекти със съвсем малка площ.	Поддържане на площта на подходящите местообитания за вида в размер на най-малко 271 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Числеността по време на зимуване е по-ниска от 2% от съответната национална численост и затова стойността в съответната графа следва да бъде коригирана в СФ.

Species					Population in the site					Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat	D.qual	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A153	<i>Gallinago gallinago</i>			w	15	15	i		G	C	A	C	A
B	A153	<i>Gallinago gallinago</i>			c	25	25	i		G	B	A	C	A

7.32 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A215 *BUBO BUBO* (БУХАЛ)

1. Код и наименование на вида: A215 *Bubo bubo* (Бухал)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 65-70 cm. Размах на крилата: 170-180 cm. Има малки възрастови различия. Възрастните отгоре са ръждивокафяви с черни и сиви пъстрини; ушите са големи, черни с ръждивокафяви шарки; подбрадието и гърлото са бели, а останалата долна част на тялото е ръждивокафява с черни надлъжни ивици, които към корема образуват вълнообразни препаски. Младите са с по-светло и рехаво оперение (Симеонов и др., 1990).

Постоянен вид. Среща се поединично или на двойки. Гнездовият сезон е от февруари до август (Симеонов и др., 1990).

Обитава слабо посещавани от човека труднодостъпни места, главно в скални масиви и сипеи, пещери, крайнини на гори, разредени стари гори, често в речни долини, близо до река. Гнезди в долини и други скалисти райони близо до пасища, водоеми и населени места, най-често в скали и скални стени (във вътрешността на страната), вкл. до входове на пещери, по Черноморието – и по стръмни скалисти (морски) брегове. В някои райони (Странджа) гнездата са в широколистни листопадни гори (Янков, отг. ред., 2007). Разстоянието между гнездата на бухала е около 3,5 km, а в райони с висока плътност на популацията – Странджа, една двойка обитава средно около 128,6 km² (12860 ha) (Симеонов, Милчев, 1994). Подходящо местообитание вероятно е 8210 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Храни се предимно с дребни бозайници (лалугери, таралежи, зайци, скитащи домашни котки). Честа плячка са и птиците – домашни гълъби, гургулици, дроздове, сврачки, патици, полски яребици и др. (Симеонов и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Разпространението е разпръснато до петнисто в цялата страна, по-плътно в Източните Родопи, Странджа, Източна Стара планина и около Ломовете, Западна Стара планина и др. Числеността е равномерно ниска, най-висока в Югоизточна България, по Северното Черноморие, Ломовете, Искърския пролом, Източни Родопи и др. (Янков, ред., 2007).

Защитен вид по ЗБР (Приложения 2 и 3). Включен в Червената книга на Р България в категория застрашен (EN) (Големански и др. (ред.), 2015). Според IUCN – LC (Least Concern) (BirdLife International, 2021), за територията на континентална Европа – LC (Least Concern) (BirdLife International, 2021). Включен в СПЕС 3. Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците.

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2005-2018 г.), националната гнездяща популация се оценява на **450-550 двойки**. Краткосрочната (2000-2018 г.) и дългосрочната (1980-2018 г.) популационни тенденции са стабилни. Краткосрочната тенденция на гнездящата популация в рамките на Натура 2000 е стабилна. Посочени са следните заплахи и влияния: A02; A04; A07; C03; D01; E01; F03.

В Червената книга на Р България като заплахи са посочени браконьерски отстрел, унищожаване и промяна на местообитанията, безпокойство, отравяне с жертви (мишевидни гризачи), третиран с родентициди (Големански и др. (ред.), 2015).

Видът се среща в 59 зони от мрежата Натура 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът е постоянен.

Гнездящата популация се оценява на до **2 двойки** (оценка, базирана на изследвания), което представлява до **0.36% от националната популация** (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“.

5. Анализ на наличната информация

Видът е преимуществено петрофилен вид в страната, в района на Витоша е регистриран основно в югозападната част на зоната (Боснешки карст) (Шурулинков, Даскалова, 2014). На редица места у нас обаче гнезди и в горски масиви.

По време на теренното проучване през 2022 г. бухалът не е установен в зоната.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой двойки	Най-малко 1	Определена на база СФ, където липсва мин. численост. Вероятно това се дължи на нередовно гнездене на вида в ЗЗ или недостатъчно данни	Поддържане гнездова численост на вида от най-малко 1 двойка

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			Нужно е допълнително проучване върху гнездовата популация на вида в зоната с цел прецизиране на числеността.	
Местообитание на вида: Площ на подходящо гнездово местообитание на вида	ha	Най-малко 1355	Местообитанието клас N22 (вътрешни скали, сипеи, пясъци) заема малка площ от зоната (5%). Видът гнезди обаче и в горски масиви и това следва да се изясни, дали е валидно за 33.	Поддържане на гнездовото местообитание с площ от най-малко 1355 ha..
Местообитание на вида: Площ на подходящите хранителни местообитания на вида	ha	Най-малко 10805	Изчислено на база % на на следните местообитания в СФ: N08 – Храсталаци; N09 – Сухи тревни съобщества, степи; N10 – Влажни ливади, мезофилни ливади; N11 – Алпийски и субалпийски тревни съобщества; N15 – Друга орна земя; N22 – Вътрешни скали, сипеи, пясъци, постоянен сняг и лед	Поддържане площта на хранителното местообитание размер на най-малко 10805 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не са необходими промени в СФ за вида.

7.33 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A223 *AEGOLIUS FUNEREUS* (ПЕРНАТОНОГА КУКУМЯВКА)

1. Код и наименование на вида: A223 *Aegolius funereus* (Пернатонога кукумявка)

2. Кратка характеристика на вида

Сова със сравнително дребен размер – дължината на тялото е 22-27 cm, а размахът на крилата – 50-62 cm, женските индивиди са по-тежки от мъжките. Оперението по горната страна на тялото е кафяво със светли петна, а долната страна на тялото е светла с кафяви петна. Има светъл лицев диск, ирисът на очите е жълт. Налице е възрастов диморфизъм – младите са изцяло кафяви, без напетняване на тялото и с тъмен лицев диск (Симеонов и др., 1990).

Постоянен вид. Токува в периода от март до май и рядко през есента – септември-октомври. Гнезди в дупки на черния кълвач и естествени хралупи. През април до началото на май женската снася 4–7 яйца. Инкубационният период е 25–29 дни,

мътенето и храненето на малките се извършва единствено от женската. Малките напускат гнездото на 30–32-дневна възраст. Предимно нощно активен вид, поради което рядко може да бъде наблюдаван, най-често се установява по характерното обаждане (Симеонов и др., 1990).

Гнездови местообитания на вида по класификацията на Палеарктичните местообитания на Съвета на Европа са: 42 Иглолистни гори (особено от *Picea abies*, *Pinus heldreihii* и *P. peuce*, *P. sylvestris*) и 43 Смесени гори, по-рядко 41 Широколистни гори (предимно от *Fagus sylvatica*) (Янков (ред), 2007). Най-често се среща на надморска височина между 900–2100 м, но по изключение видът може да бъде установен и по-ниско. Установено е предпочитание на вида към стари гори с достатъчно мъртва дървесина (Nikolov et al., 2022).

Видът се храни с дребни бозайници, по-рядко с птици и насекоми (Симеонов и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Видът е глациален реликт и се среща във високите планини в страната – Рила, Пирин, Западни Родопи, Витоша, Централна и Западна Стара планина, Осоговска планина, Славянка, Плана и Странджа (Николов и др., 2001; Янков (ред), 2007). В проучване върху плътността на заетите гнездови територии в подходящи местообитания в Пирин е установена плътност от 6.9 гн. тер./10 km, съпоставима с данни от Западни Родопи (Nikolov et al., 2022). Видът е включен в Червената книга на Р. България като уязвим вид (VU) (Големански гл. ред., 2015). Включен е в Приложение I на Директивата за птиците. Според класификацията на IUCN пернатоногата кукумявка е в категория незастрашен (LC) и със стабилна световна популация (BirdLife International, 2021). В България видът е приоритетен за опазване, застрашен от изчезване (ЗБР, Приложения 2 и 3). Фигурира в Бернската конвенция (Приложения 1 и 2), Бонската конвенция (Приложение 1), и CITES (Приложение 2).

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2005-2018 г.), националната гнездяща популация се оценява на **700-1200 двойки**. Краткосрочната (2000-2018 г.) тенденция в числеността на популацията е определена като неизвестна, а дългосрочната (1980-2018 г.) – стабилна. Посочени са следните заплахи и влияния: В02 (Превръщане в други видове гори, включително монокултури) и В03 (Залесяване или интродуциране на неместни или нетипични видове (включително нови видове и ГМО).

Основните заплахи за вида са загубата на местообитания, интензивното горско стопанство, инфраструктурното развитие във връзка със ски спорта и туризма, както и пожарите (Големански и др. (ред.), 2015).

Видът се среща в 17 зони от мрежата Natura 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът е постоянен.

Гнездящата популация се оценява на **9-38 двойки** (оценка, базирана на изследвания), което представлява **2.5-3.9%** от националната популация (усреднени стойности от последните две налични оценки на национално ниво; оценка, базирана на изследвания), със значима численост (оценка „B“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „B“ – отлична стойност.

5. Анализ на наличната информация

Първото сведение за присъствието на вида в планината е за възрастна женска птица, застреляна до с. Кладница на 1.12.1990 г. (Nankinov, Todorov, 1992). Впоследствие, между 1995 и 2000 г. видът е установен на редица места във Витоша, като през есента на 1999 г. вследствие на целево проучване пернатоногата кукумявка е намерена в общо 25 точкови находища от общо 40 прослушани такива (Николов *и др.* 2001). Въз основа на това проучване, на по-късен етап биват разположени няколко десетки гнездови къщички на подходящи места в иглолистната зона на планината, като еднократно е установено в една от тях неуспешно гнездене (ДПП „Витоша“, СДП Балкани, *непубл. данни*). През последните две десетилетия видът е установяван многократно, основно в района на рез. „Бистришко бранище“ и горната част от водосбора на Владайска река (Б. Николов – *лични непубл. данни*, БДЗП 2022, eBird):

- 12.10.2020 г. – 1 екз. в района на Дендрариума (Г. Камов), 13.04.2019 г. – 1 екз. под х. Звездица (БДЗП – SmartBirds 2018–2022, eBird);

- 17.10.2022 г. – 1 екз. (Д. Димитров, Г. Бъчваров) (eBird)

По време на теренното проучване през 2022 г. пернатоногата кукумявка бе установена в зоната само веднъж – на 30.09.2022 г., между х. Кумата и х. Звездица (Б. Николов).

На този етап се приема, че в планинските популации на вида в Южна Европа не се наблюдават големи колебания в числеността, подобно на Северна Европа (където те са резултат от големите циклични флукуации в числеността на дребните бозайници), но все пак остава неизвестна степента на дисперсия в рамките на вида и разликите в териториите през отделните сезони (вид обсъждането в Nikolov *et al.* 2022). Нужно е провеждането на регулярен мониторинг с цел установяване на евентуални флукуации в големината на гнездовата популация на пернатоногата кукумявка.

За гнездящата популация от посочени при докладването по чл.12 заплахи и влияния – В02 и В03. От възлово значение за опазването на вида е запазването на горите във фаза на старост, с достатъчно количество паднала и стояща суха биомаса.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой двойки	Най-малко 9	Нужно е провеждането на регулярен мониторинг с цел установяване на тенденциите и евентуални флукуации в големината на гнездовата популация.	Поддържане на гнездовата популацията в размер най-малко на 9 дв..
Местообитание на вида: Площ на подходящо гнездово местообитание на вида	ha	Най-малко 2439	Определена на база % местообитание N17 – иглолистни гори от СФ. Приоритетни за опазването на вида следва да са иглолистните и смесените гори – най-вече естествени насаждения във фаза на старост.	Поддържане на гнездовото местообитание в размер на най-малко 2439 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не са необходими промени в СФ за вида.

7.34 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A224 *CAPRIMULGUS EUROPAEUS* (КОЗОДОЙ)

1. Код и наименование на вида: A224 *Caprimulgus europaeus* (Козодой)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото 26-28 см. Темето и гърбът сивокафяви с тъмнокафяви надлъжни петна, препаски и щрихи. Плещите с прекъсната, често неясна белезникавоохриста ивица. Маховите пера тъмнокафяви, на върховете с ръждивокафяви и сивопепеляви пъстрини. На външното ветрило на първите три първостепенни махови пера по едно голямо бяло петно. Опашката сива или сивокафява с неправилни, напречни тъмни препаски. Върховете на външните две двойки опашни пера бели. Гърлото червенокафяво с напречни вълнообразни пъстрини. Женските без бели петна по опашката и крилата (Нанкинов и др., 1997).

Гнездящ и мигриращ вид (Нанкинов и др., 1997).

Гнезди в разредени гори с поляни, просеки, сечища, оазисни горички и групи дървета сред открити пространства, хълмисти склонове с храсти (Нанкинов и др., 1997), широколистни листопадни гори от *Quercus sp.* и *Carpinus orientalis*, иглолистни гори (Янков отг. ред, 2007).

Ентомофаг, който лови насекомите нощем в полет (Нанкинов и др., 1997).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С петнисто разпространение на по-голямата част от територията на страната, без някои райони с оскъдна храстова и дървесна растителност, предимно в равнинните райони на страната. На места гнезди докъм горната граница на гората (1900 мн.в.) в планините (Янков (ред), 2007).

Включен в Приложение 3 на ЗБР. Включен е също в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN – LC (Least Concern) (BirdLife International, 2021). Включен в SPEC 3 (BirdLife International, 2017). Не е включен в Червената книга на Р България (Големански и др. (ред.), 2015).

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), **гнездящата популация е от 10000-20000 двойки**, като краткосрочната (2001-2018) и дългосрочната тенденция (1980-2018) на популацията са оценени като стабилни. За вида са посочени следните заплахи и влияния: B05.

Видът се среща в 71 зони от мрежата Натура 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът е **гнездящ и мигриращ**. Гнездящата популация е оценена на **28-236 двойки**, което представлява 0,28 – 1,18 % от гнездящата популация в страната (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „B“ – добра стойност.

Съгласно СФ за мигриращата популация няма числови данни, което ни възпрепятства да определим % от национална мигрираща популация (оценка „C“).

Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „В“ – добра стойност.

5. Анализ на наличната информация

Видът е разпространен повсеместно в цялата страна, но не многоброен (Нанкинов и др., 1997; Янков, отг. ред., 2007).

Дончев (1961) сочи, че козодоят е разпространен между 890 – 1650 мн.в. в планината, и е една от сравнително редките прелетни птици на Витоша. Съобщава за две птици, една през 1890 г. и една през май 1958 г.

Нанкинов и др. (1997) сочат, че козодоят е прелетен вид и размножаването му е слабо проучено в страната. Не дават конкретни данни за Витоша.

Видът е посочен за ОВМ „Витоша“ с 28 – 236 гнездящи двойки и е отбелязна като мигриращ в зоната (Костадинова и др. 2007).

В Атласа на гнездящите птици в България за вида са посочени поне 10 – 99 гн. двойки за планината Витоша (Янков, отг. ред., 2007).

Шурулинков и Даскалова (2014) сочат, че видът е рядък и малочислен гнездящ вид в планината Витоша.

Караиванов и Стоянов (2016) определят вида като гнездящ, прелетен и мигриращ в зоната.

По данни на БДЗП (SmartBirds) видът не е наблюдаван в 33.

В платформите www.observation.org и eBird не бяха намерени данни за вида на Витоша.

Нашите теренни проучвания през 2022 г. не регистрираха вида в зоната.

Според Докладването от 2019 г. основните заплахи за вида са изсичането без повторно залесяване или естествен подраст (B05), но също така пожарите и химизацията в селското и горското стопанство.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой двойки	Най-малко 28	Определена от СФ. Нужно е допълнително проучване върху гнездовата популация на вида в зоната с цел изясняване на числеността.	Поддържане на гнездова популация с численост от най-малко 28 дв..
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Неизвестна	В СФ липсва оценка на числеността поради липса на данни „DD“. Нужно е допълнително проучване върху мигриращата популация на вида в зоната с цел изясняване на числеността.	Междинна цел до 2027 г. Провеждане на целенасочено проучване върху мигриращата популация на вида в зоната с цел изясняване на числеността.
Местообитани е на вида: характеристи ка гнездовите	ha	Най-малко 14093	Изчислена въз основа на подходящите местообитания по данни от СФ: N08 (равнини, шубраци), N16	Поддържане на площта на подходящите гнездови

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
местообитания			(широколистни листопадни гори), N17 (иглолистни гори).	местообитания на вида в размер най-малко на 14093 ha
Местообитание на вида: характеристика хранителните местообитания	ha	Най-малко 16532	Изчислена въз основа на подходящите местообитания по данни от СФ: N08 (равнини, шубраци), N9 (сухи ливади, степи), N10 (влажни ливади, пасища), N16 (широколистни листопадни гори), N17 (иглолистни гори).	Поддържане на площта на подходящите хранителни местообитания на вида в размер най-малко на 16532 ha

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Въз основа на анализиранияте данни, считаме, че максималната численост на гнездовата популация в СФ е силно завишена. Предлагаме корекция на максималната численост на гнездящата популация в СФ (промените са отбелязани в червено).

Допълнително препоръчваме провеждане на целенасочено проучване върху мигриращата популация на вида в зоната с цел прецизиране на числеността.

Species					Population in the site					Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat	D.qual	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A224	<i>Caprimulgus europaeus</i>			r	28	36	p		G	C	A	C	B
B	A224	<i>Caprimulgus europaeus</i>			c				P	DD	C	A	C	B

7.35 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A229 *ALCEDO ATTHIS* (ЗЕМЕРОДНО РИБАРЧЕ)

1. Код и наименование на вида: A229 *Alcedo atthis* (Земеродно рибарче)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото 16-17 см. Горната страна на главата зелена с напречни сини и синьозелени препаски. Гърбът и надопашката сини до лазурно сини със слаб метален блясък. Плещите тъмозелени, а надкрилията със светлосини петна. Маховите пера чернокафяви със сини вътрешни ветрила. Опашка тъмносиня. Отстрани на шията по едно белезникаво петно. Гърлото бяло. Гърдите и коремът ръждиви до ръждивокафяви. Клюнът черен. Краката коралово червени. Женските с по-бледо оперение, матово, без метален блясък по гърба, кръста и надопашката, основата на подклюнието светлочервено (Нанкинов и др., 1997).

Постоянен и скитащ вид. През зимата напуска водоемите, които обитава през гнездовия сезон и се среща по не замръзващи части на реки, язовири, рибарници и др. В ез. Сребърна се среща най-късно до началото на ноември и се появява в края на април (Нанкинов и др., 1997).

Обитава отвесни глинести, песъчливи и чакълести брегове, както и течащи води, стоящи пресни води, стоящи бракични води, тесни морски заливи, естуари (Нанкинов и др., 1997; Янков, отг. ред, 2007). Изследване по поречието на р. Дунав в Словакия (Turčoková et al., 2016) установява гнездова плътност от 23-27 дв./ 55 km речен участък и

разстояние между гнездата около 816 м. Следователно може да кажем, че на една двойка ѝ трябва около 1-2 km речно течение. Друго изследване (Vilches et al., 2012) установява, че за гнезденето на земеродното рибарче е важно водата в речните течения да е богата на кислород и да не е дълбока, тъй като максималната дълбочина, на която се гмурка рибарчето е около 30 cm. Подходящи местообитания за гнездене на вида са – 2340, 3260, 3270, 1130 (Кавръкова и др., 2009).

Храни се с предимно дребни риби с дължина 6-7 cm.

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С групово и линейно разпространение, свързано с речната мрежа. Водоеми в равнините и хълмисти части на цялата страна. Разпространението се колебае силно на места според динамиката на речните брегове (Янков, отг. ред, 2007).

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN – LC (Least Concern) (BirdLife International, 2021). Включен в Приложение 2 на ЗБР. С категория SPEC3 за България.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2005-2018 г.), **гнездящата популация** е от **900-3600 двойки**, като краткосрочната тенденция (за периода 2001 – 2018 г.) на популацията е оценена на намаляваща. Дългосрочната тенденция (за периода 1980 – 2018 г.) на популацията също е оценена на намаляваща.

За гнездящата популация са посочени следните заплахи и въздействия: K04.

Видът се среща в 82 защитени зони от мрежата Natura 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът е постоянен, зимуващ и мигриращ.

Съгласно СФД **постоянната популация** се оценява на **1-2 двойки**, което представлява **0,06-0,11 %** от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

Съгласно СФ **зимуващата популация** се оценява на **1-5 индивида**. Поради липса на данни за зимуваща популация в Докладването от 2019 г. не бихме могли да дадем оценка за % от национална зимуваща популация. СФ дава оценка „C“ на популацията. Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

Липсват числови данни за мигриращата популация в СФ, като качеството на данните е оценено с категория “DD” – недостатъчно данни. Популацията е оценена с категория „C“ – значителна представителност. Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Дончев (1961, 1990) не посочва данни за вида на Витоша.

Нанкинов и др. (1997) сочат, че земеродното рибарче е широко разпространен вид в страната, но не дават конкретни данни за Витоша.

Видът е посочен за ОВМ „Витоша“ с повече от 1 гнездящи двойки и 1-5 зимуващи индивида в зоната (Костадинова и Граматиков, 2007).

В Атласа на гнездящите птици в България видът не е коментиран за територията на планината Витоша (Янков, отг. ред., 2007).

Шурулинков и Даскалова (2014) сочат, че отделни двойки се срещат по река Струма и около яз. Студена в рамките на ПП „Витоша“.

Караиванов и Стоянов (2016) определят вида като скитащ и вероятно гнездящ в зоната.

По данни на БДЗП (SmartBirds), видът не е наблюдаван в ЗЗ.

Данни от платформата www.observation.org: през декември 2020 г. Димитър В. Димитров съобщава за 1 инд. на територията на ПП „Витоша“ в близост до яз. Студена.

По данни на eBird – Йордан Христов е наблюдавал 1 инд. през април 2021 г. също в близост до яз. Студена.

Нашите теренни проучвания през 2022 г. не регистрираха вида в зоната.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на постоянната популацията	Брой гнездящи двойки	Най-малко 1	Определено според минималната стойност в СФ.	Поддържане на гнездова популация с численост от най-малко 1 дв
Популация: Размер на зимуващата популацията	Брой зимуващи инд.	Най-малко 1	Определено според минималната стойност в СФ.	Поддържане на зимуваща популация с численост от най-малко 1 дв
Популация: Размер на мигриращата популацията	Брой мигриращи инд.	Неизвестна	Размерът на мигриращата популация е неизвестен според СФ, поради липса на данни. Видът все пак присъства в зоната и са необходими целеви проучвания за изясняване концентрацията му	Междинна цел до 2027 г. Необходими са целенасочени изследвания за уточняване размера на мигриращата популация.
Местообитание на вида: Площ на подходящото местообитание за вида	ha	Най-малко 813	Площта на подходящите за вида местообитания е определена на база СФ N06, N07.	Поддържане на подходящите местообитания на вида в размер най-малко на 813 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

На този етап не са необходими промени в СФ за вида. Необходими са целенасочени изследвания за уточняване размера на мигриращата популация и синхронизиране с Докладването от 2019 г.

7.36 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A231 *CORACIAS GARRULUS* (СИНЯВИЦА)

1. Код и наименование на вида: A231 *Coracias garrulus* (Синявица)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото 30-32 cm. Главата, шията и долната страна на тялото светлосини със зеленикав оттенък. Гърбът и плещите ръждивокафяви. Крилата синкави с почти черни махови пера. Надопашката тъмносиня. Средните опашни пера тъмнозелени, останалите възчерно тъмносини със светли върхове. Клюнът черен (Нанкинов и др., 1997).

Гнездящ и мигриращ вид. Размножителният период е от средата на май до края на юли. Пролетният прелет е през втората половина на април и май, когато се среща на групи. Есенният прелет е от края на юли до втората половина на септември. Единични екземпляри са наблюдавани и през октомври (Нанкинов и др., 1997).

Обитава единични стари дървета, крайречни насаждения, крайнини на гори (Нанкинов и др., 1997). Ивици дървета, храсти и мозайки от тях, широколистни листопадни гори, овощни градини, дървесни и храстови плантации, скали и скални стени в равнините (Янков (отг. ред.), 2007). Подходящи местообитания за гнездене на вида са 2340, 8210, 91F0 (Кавръкова и др., 2009).

Видът се храни с различни безгръбначни (предимно насекоми) и дребни гръбначни животни (Нанкинов и др., 1997).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Разпространена е в равнините и някои нископланински части на страната (Янков (отг. ред.), 2007). Гнезди по поречието на р. Дунав и притоците ѝ, Лудогорието, Добруджа, Югоизточна България, на малко места в Западна България, предимно по долината на р. Струма. Най-многобройна е по поречието на р. Дунав (Големански и др.(ред.), 2015).

Включен в Приложение 2 и 3 на ЗБР. Включен е също в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN – LC (Least Concern) (BirdLife International, 2021). Включен в Червената книга на България категория „Уязвим“ (VU).

Съгласно докладването от 2019 г. (за периода 2013 - 2018 г.), **гнездящата популация** е от **2000-4500 двойки**, като краткосрочната тенденция (за периода 2001 – 2018) на популацията е оценена на намаляваща. Дългосрочната тенденция (за периода 1980 – 2018) на популацията е оценена на нарастваща.

За гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: A07, A02.

Видът се среща в 74 защитени зони от мрежата Натура 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ за зоната видът се опазва като **преминаващ**, като липсват конкретни числови данни (оценка “DD”) при ниска численост (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията е не е изолирана (оценка „C“). Цялостната оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Видът е много рядък в зоната и по всяка вероятност само единични екземпляри преминават през нея нередовно по време на миграция. Синявици са отбелязани в края на 19-ти век от O. Reiser при Драгалевци и Княжево (Дончев, 1961).

Достъпни данни за присъствието на вида в зоната не бяха открити. Не бе наблюдаван и в рамките на настоящото проучване.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер мигриращата популация	Брой индивиди	Неизвестна	В СФ за концентрацията на вида по време на миграция в зоната не е посочена численост. Няма информация за количеството на птиците и районите с концентрация на вида в зоната по време на миграция.	Междинна цел до 2027 г.: проучване на числеността на вида по време на миграция.
Местообитание на вида: Площ на подходящите хранителни местообитания на вида	ha	Неясна	С най-голяма вероятност видът може да бъде регистриран в малко на брой и с ограничена площ открити и полуоткрити местообитания в периферните части на зоната, в подножието на планината.	Междинна цел до 2027 г.: Определяне площта на подходящите хранителни местообитания за вида

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не могат да бъдат предложени промени в СФ за вида.

7.37 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A234 *PICUS CANUS* (СИВ КЪЛВАЧ)

1. Код и наименование на вида: A234 *Picus canus* (Сив кълвач)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 25-26 cm. Размах на крилата: 38-40 cm. Челото и предната част на темето са червени, а задната част на темето и тилът са сиви с неясни тъмнокафяви надлъжни резки. Между клюна и окоето има черно петно. От ъгъла на клюна до под ухото има тънка черна ивица – „мустаци“. Горната страна на тялото е сива със слаб зеленикав оттенък по кръста. По-дребен от зеления кълвач. Издава силен, писклив крясък, който завършва провлачено, за разлика от зеления кълвач, при които завършва рязко (Нанкинов и др., 1997). Включен в Червена книга на Р България в категория „застрашен“ (Големаски и др. (ред.), 2015).

Палеарктичен вид, който обитава Централна, Източна и Югоизточна Азия, зоната на широколистните гори в Източна, Северна, Централна, Югоизточна Европа и Франция. Глациален реликт, населил Европа в историческо време. За България е постоянен вид, който през есенно-зимния период скита из равнините. С петнисто разпространение на територията на цялата страна, обхващащо по-цялостно Странджа, Източна и Западна Стара планина, Средна гора, Витоша и планините около нея, Пирин,

Централните Родопи, Черноморското крайбрежие, поречията на реките Дунав, Искър и другите по-големи реки в Дунавската равнина, Тунджа, Арда, Струма и др. Разпръснато в Западните погранични планини, Подбалканските котловини. Числеността му е сравнително ниска в цялата страна. Гнезди в планински, по-рядко в равнинни гори. От равнинните гори най-висока плътност има в горите от липа (50 индивида на 100 ha) и от цер – 20 индивида/1 km². В селища се среща рядко. Гнезди в дървесни хралупи, които сам изкопава. Гнездовата камера е в ствол с диаметър над 35 cm и на височина 0,85 – 15 m. Размножаването продължава от март до средата на юни. Мъти 5-9 яйца за около 17-18 дни (Нанкинов и др., 1997; Янков, (отг.ред, 2007).

Обитава стари (първични) букови и дъбови гори до 1000-1200 m надморска височина. Обитава също крайречни и други гори със стари дървета, градски паркове, овощни градини. Извън гнездовия период се среща до горната граница на горите. Според Янков (отг. ред), 2007) видът гнезди в стари широколистни гори (Алувиални и много влажни гори и храсталаци, Широколистни листопадни гори и Смесени гори, често и в по-гъсти крайречни ивици с лонгозен характер (Ивици дървета, храсти и мозайки от тях), понякога в стари крайградски паркове, селища от селски тип. Изследване в Западни Родопи разкрива, че сивият кълвач обитава разнообразни горски местообитания, но предпочита горите от бук и бял бор. Повечето от териториите се намират в стари гори с много умиращи или сухи дървета. Надморските височини на местностите варират от 450 до 1535 m (средно 1185 m) (Shurulinkov et al., 2012). Изследване в Алпите (Австрия) разкрива, че сивият кълвач има петнисто разпространение като обитава полуотворени широколистни и смесени гори. Има определени предпочитания към горите по източни и западни склонове. В изследването е установена средна плътност от 0,5-0,6 територии/100 ha, като когато местообитанието е оптимално плътността може да достигне 1,25 територии/100 ha. (Weißmair, Pühringer, 2015). Изследване в Норвегия показва, че през лятото сивите кълвачи използват за търсене на храна територия от около 50-100 ha, докато през зимата – 4500-5400 ha. (Rolstad, Rolstad, 1995). В Западна Полша в стопанисвани гори е установена гнездова плътност от 0,3-0,6 територии/100 ha. Хралупите са разположени изключително в бук като дебелината на дървото на височината на гърдите е 56 cm. Според авторите сивият кълвач гнезди в стари дървета (с дебелина на ствола над 40 cm), но се храни в по-млади гори богати на мравки (Kosiński, Kempa, 2007).

Храни се с яйца, ларви и възрастни на мравки, различни насекоми, които се срещат по кората на дърветата и под нея. Зависи много от изобилието на мравки, а през зимата от насекоми ксилофаги и ларвите им. Привързан е към гнездовите райони. Територията на двойките в стари и богати на мравки гори най-често е 200–400 ha. (Нанкинов и др., 1997; Янков, (ред), 2007).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), видът се опазва като **постоянен** с популация **между 6500 и 10000 двойки**. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) и дългосрочната (1980-2018 г.) тенденция са стабилни. Посочени са следните заплахи: Превръщане в други видове гори, включително монокултури; Залесяване или въвеждане на неместни или нетипични видове (включително нови видове и ГМО). В Червената книга са посочени следните заплахи: силно намаляване на площта на старите гори през последните 50 години; залесяване с иглолистни култури и санитарни сечи; незаконни сечи в равнините и ниския планински пояс през последните 15 години; намаляване на трофичната база; тясна специализация към храна и местообитание; конкуренция на черния, но особено на

зеления кълвач, по-специализиран в лова на мравки по земята (Големански и др. (ред.), 2015).

Видът се среща в 65 зони от мрежата Natura 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът е постоянен. Популацията се оценява на **10 двойки**, което представлява **0,10-0,15 %** от националната популация (оценка „С“). Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

Предлага се актуализиране на гнездовата численост на вида на 10-20 двойки (виж по-долу).

5. Анализ на наличната информация

Нанкинов и др. (1997) сочат, че сивият кълвач се среща рядко до около 900 m. н.в. и не дават конкретни данни за Витоша.

Сивият кълвач е вид с разпокъсано разпространение в страната, но без склонност за струпване в големи количества в районите, където се среща (Костадинова и др. 2007). Видът е посочен за ОВМ „Витоша“ с 3-9 гнездящи двойки (Костадинова и Граматиков 2007).

В Атласа на гнездящите птици в България за Витоша са определени до 40 гнездящи двойки (Янков, отг. ред., 2007).

Караиванов и Стоянов (2016) определят вида като постоянен гнездящ за зоната.

По данни на БДЗП, видът е наблюдаван в 33 с 1 инд. за 2020 г. и 3 инд. за 2021 г.

По данни на eBird – за 2018 г. – 1 инд., за 2019 г. – 3 инд., за 2021 г. – 1 инд.

В платформата www.observation.org не се откриват данни за вида на територията на Витоша.

Нашите теренни проучвания през 2022 г. регистрираха 1 инд. през април същата година в северната част на зоната, над Княжево.

В Докладването от 2019 г. са посочени следните заплахи и влияния за постоянната популация: В02 – Превръщане в други типове гори, вкл. Монокултури; В03 – Засаждане с или въвеждане на неместни или нетипични видове (включително нови видове и ГМО)

Като отрицателно действащи фактори в Червена книга на България, са отбелязани: силно намаляване на площта на старите гори през последните 50 години, залесяване с иглолистни култури и санитарни сечи, незаконни сечи в равнините и ниския планински пояс през последните 15 години, намаляване на трофичната база, тясна специализация към храна и местообитание, конкуренция на черния и зеления кълвач, като последният е по-специализиран в лова на мравки по земята (Големански и др.(ред.), 2015).

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой двойки	Най-малко 10	Определена от минималната стойност в СФ. Нужно е допълнително проучване върху гнездовата популация	Поддържане численост на гнездовата популация в

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			на вида в зоната с цел прецизиране на числеността.	размер на най-малко 10 дв.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови и хранителни местообитания на вида	ha	Най-малко 15177	Изчислено на базата на данните, взети от СФ като % на подходящите местообитания (N16, N17 и N20) от общата площ на 33. Поддържане на горски масиви със стари дървета (въз основа на GIS анализи на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в зоната).	Поддържане площта с подходящи гнездови местообитания за вида в размер на на-малко 15177 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предвид наличната информация предлагаме актуализиране на числеността на популацията за зоната в размер на 10-20 двойки.

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat	D.qual	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A234	<i>Picus canus</i>			p	10	20	p		G	C	A	C	B

7.38 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A236 *DRYOCOPUS MARTIUS* (ЧЕРЕН КЪЛВАЧ)

1. Код и наименование на вида: A236 *Dryocopus martius* (Черен кълвач)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 45-47 cm. Размах на крилата: 64-68 cm. Черният кълвач е най-големият кълвач, който се среща в България. Има полов и възрастов диморфизъм. Мъжкият е черен, само челото, темето и тилът са червени. Клюнът е кехлибареножълт. Ирисът жълт. Челото и темето на женската птица са черни, а само тилът ѝ е червен. Оперението на младите е с кафеникав оттенък. При полет правят впечатление голямата глава и тънкият врат. Маха бързо с крила и лети с гмуркащ полет. През пролетта силно „барабани“ с клюна по дърветата; често издава кресливо „кри-кри-кри“ или провлачено „миуюю-миуююмиую“, наподобяващо крясъка на обикновения мишелов или мяукането на котка (Нанкинов и др., 1997; Симеонов и др., 1991).

Черният кълвач е палеарктичен вид, който обитава тайгата и зоната на широколистните гори в Евразия. Ледников реликт. Сравнително рядък на Балканския полуостров. Гнездовата численост в Европа е оценена на 1110000-1820000 двойки (BirdLife International, 2017). В България е постоянен вид. С петнисто разпространение в планинските гористи части на страната – Рило-Родопския масив, Стара планина, Средна

гора, Витоша и околните ѝ планини, Странджа и др., до горната граница на гората. Разпръснато или групирани в съседни квадрати в равнинните райони с гори (Лудогорие, Добруджа, крайбрежието на р. Дунав и някои части на Дунавската равнина, Тракийската низина и др.). Към 1990 г. разпространението е силно разширено и обхваща и ниските райони по крайбрежието на р. Дунав, Дунавската равнина и др. През периода 1990–2005 г. относителната численост на вида в някои планински райони намалява (Западни Родопи), което съвпада с интензивните сечи след 1990 г., но като цяло популацията продължава да нараства. Наблюдава се все по-често гнездене в населени места и в помлади гори с изкуствен произход. Общата численост в България е 1500-3500 двойки (Янков, ред., 2007). Размножителният период е май-юни. Гнезди в хралупи на височина 8-30 m. Отворът на хралупата е правоъгълен. Гнездото е без постелка. Пълното люпило е 3-6 яйца. Мътенето продължава 12-14 дни. Малките напускат гнездото на 27-28 дневна възраст. В планински букови гори има плътност от около 10 двойки/100 ha, а в горите от бяла мура, черна мура и черен бор до 2 двойки/100 ha (Нанкинов и др., 1997). Участъците на двойките в стари иглолистни гори са около 300 ha, в букови – 400 и в дъбови 500–600 ha. В гори с малко отмиращи и едроразмерни дървета участъкът на една двойка е на площ 1000–1600 ha (Големански и др. (ред.), 2015).

Гнезди в стари иглолистни, широколистни гори (планински букови) и смесени гори, а също и в алувиални, и много влажни гори. По-рядко в стари градски паркове и градини (особено такива от лесопарков тип) и в крайречни пояси ивици дървета, храсти и мозайки от тях. Разпространен до 2100 m надморска височина. Проучване на избора на местообитания в Алпите показва, че черният кълвач предпочита бял бор (*Pinus sylvestris*) за хранене, вероятно поради изобилието от мравки и обикновен бук (*Fagus sylvatica*) за гнездене и нощуване (Восса et al., 2007). Видът предпочита гори в по-късни етапи на сукцесия - високи дървета с голям диаметър, повече мъртви дървесни отломки, особено големи дънери, гъсти корони на дърветата (Khanaposhtani et al., 2012). Изследване в Швеция на храненето на черния кълвач през зимата разкрива, че от различните видове мъртва дървесина най-важният хранителен субстрат са отсечените дънери. Мравки *Camponotus herculeanus* са основният хранителен ресурс, намерен в изпражненията (Mikusiński, 1997). В Южна Европа предпочита буковите гори в сравнение с по-северните райони на Европа, където видът е регистриран в поширок спектър от горски видове дървета (Angelstam, Mikunsinski, 1994).

Хранят се с яйца, ларви и възрастни короеди, ликоеди, хоботници, сечковци, листоеди, мравки и др., по-рядко използва семена на широколистни и иглолистни дървета (Нанкинов и др., 1997).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Приоритетен за опазване застрашен от изчезване вид (ЗБР, Приложение 2), защитен на територията на цялата страна (ЗБР, Приложение 3). Включен в Червената книга на Р България в категория „уязвим“ (Големански и др. (ред.), 2015).

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), видът се опазва като **гнездящ** с популация **между 4500 и 8000 двойки**. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) и дългосрочната (1980-2018 г.) тенденция са увеличаващи се. Посочени са следните заплахи: Превръщане в други видове гори, включително монокултури; Залесяване или въвеждане на неместни или нетипични видове (включително нови видове и ГМО). В Червената книга са посочени като заплахи изсичането на старите гори и санитарните сечи. Намаляване на хранителната база, в частност на червената мравка. Конкуренцията на сивия, белогърбия и зеления кълвач. Тясната специализация към храна и местообитание.

Видът се среща в 64 защитени зони от мрежата Natura 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът е постоянен. Популацията се оценява на **30 двойки**, което представлява **0,38-0,67 %** от националната популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

Предлага се актуализиране на гнездовата численост на вида на 30-60 двойки (виж по-долу).

6. Анализ на наличната информация

Проучванията след 1980те г. сочат по-широко разпространение в планините и нови находища в равнините (Големански гл. ред., 2015).

Интензивното изсичане на старите гори преди и след 1950 г. донякъде обяснява осезаемият спад в числеността на националната популация през 1960-1975 г. Впоследствие тя започва да се възстановява и след 1980 г. да заема интензивно пониските части на страната (Янков, (отг. ред), 2007).

През зимата скита и в равнинни гори, където не се среща през гнездовия период (Нанкинов и др., 1997). През последните години се наблюдава все по-голяма степен на заселване на разнообразни типове гори, вкл. и в равнинни райони, насочващо към висока адаптивност на вида. Нанкинов и др. (1997) сочат, между 2-10 инд./км², но не дават конкретни данни за числеността на вида на Витоша.

Черният кълвач е посочен за ОБМ „Витоша“ с 3-19 гнездящи двойки (Костадинова и Граматиков, 2007).

В Атласа на гнездящите птици в България за Витоша са определени до 40 гнездящи двойки (Янков, (отг. ред), 2007).

Караиванов и Стоянов (2016) определят вида като постоянен гнездящ за зоната.

По данни на БДЗП (SmatrBirds), видът е наблюдаван в 33 за 2018 г. с 2 инд., 2019 г. – 9 инд., 2020 г. – 14 инд., 2021 г. – 22 инд., 2022 г. – 11 инд.

По данни от eBird – 2020 г. е регистриран 1 инд., 2021 г. – 6 инд., 2022 г. – 3 инд.

По данни от observation.org – 2020 г. – 1 инд., 2021 г. – 1 инд., 2022 г. – 2 инд.

Нашите теренни проучвания през 2022 г. регистрираха 9 инд. през април, май и септември същата година, на различни места в зоната.

Въз основа на наличната информация (публикувана и непубликувана), както и предпочитанията на вида към местообитанията, смятаме посочената в СФ максимална численост на вида в зоната към днешна дата за нереалистично ниска, затова предлагаме нейната актуализация в размер на 30-60 двойки.

В докладването от 2019 г. са посочени следните заплахи и влияния за постоянната популация: В02 – Превръщане в други типове гори, вкл. монокултури; В03 – Засаждане с или въвеждане на неместни или нетипични видове (включително нови видове и ГМО).

Като отрицателно действащи фактори в Червена книга на България, са отбелязани изсичането на старите гори и санитарните сечи, незаконните сечи в равнините и ниския планински пояс през последните 15 години, намаляване на трофичната база (в частност на червената мравка), конкуренцията на сивия, белогърбия и зеления кълвач (Големански и др.(ред), 2015).

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой двойки	Най-малко 30	Определена на база СФ. Нужно е допълнително проучване върху гнездовата популация на вида в зоната с цел прецизиране на числеността.	Поддържане числеността на гнездовата популация в размер на най-малко 30 дв.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови и хранителни местообитания на вида	ha	Най-малко 15177	Изчислено на базата на данните, взети от СФ като % на подходящите местообитания (N16, N17 и N20) от общата площ на 33. Поддържане на горски масиви със стари дървета (въз основа на GIS анализи на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в зоната).	Поддържане площта на подходящите гнездови местообитания в размер от най-малко 15177 ha

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предвид наличната информация предлагаме актуализиране на числеността на популацията за зоната в размер на 30 – 60 двойки.

Species					Population in the site					Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat	D.qual	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A236	<i>Dryocopus martius</i>			p	30	60	p		G	C	A	C	B

7.39 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A429 *DENDROCOPOS SYRIACUS* (СИРИЙСКИ ПЪСТЪР КЪЛВАЧ)

1. Код и наименование на вида: A429 *Dendrocopos syriacus* (Сирийски пъстър кълвач)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 22-25 cm, тегло 55- 83 g, размах на крилата –34-39 cm. (Cramp (ed.), 1985; Svensson 2013). Гърбът е черен с две добре изразени дълги бели петна. Коремът е бял, подопашието – розово. Мъжките имат червено петно на тила, което при женските липсва. Кормилните пера са черни, като крайните кормилни са с бели петна. При младите цялото теме и тил са червени, а на коремът и гърдите имат фини тъмни ивици.

Гнезди в хралупи по дърветата, главно в равнинните и низини области на страната. Често хралупите са разположени на овощни дървета. Защитен вид (Нанкинов и др., 1997).

Постоянен. През зимата често се включва в ята с участието на редица видове врабчоподобни птици и скитат в по-широка околност (Нанкинов и др., 1997).

Гнезди в стари овощни градини, редки широколистни гори от парков тип, градини, дворове в малките населени места, крайнини на гори, крайречни галерии от върба, елша и топола, островни гори сред полето (често от дъб, ясен, бряст). Може да гнезди в местообитания с кодове 9180, 91E0, 91F0, 92A0, 91Z0, както и във всички кодове дъбови гори, но само в разредени участъци или в крайнините им.

Среща се в низините и в хълмисти и предпланински райони, до около 1000 m н.в. През зимата се среща в същите местообитания, в които и гнезди (Нанкинов и др., 1997; Кавръкова и др., 2009).

Сирийският пъстър кълвач се храни с различни насекоми – бръмбари, мравки, щурци, ларви на насекоми, главно бръмбари и пеперуди, паяци, които намира в кората на засъхващи и здрави дървета. Понякога се храни и с плодове - грозде, ябълки, орехи, костилки на кайсии и др. (Cramp (ed.), 1985, Нанкинов и др.1997).

Видът се среща в 88 защитени зони от мрежата Natura 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Сирийският пъстър кълвач се среща в цялата страна с изключение на високите планини, над 1000 m н.в. Отсъства и в компактни, обширни горски масиви като тези във вътрешността на Странджа, Източна Стара планина и Същинска Средна гора. В безлесните равнини се среща в селищата и покрай реките. Сравнително многочислен вид, но с намаляваща численост през последните 15-20 години. Според Атласа на гнездящите птици у нас гнездят 14000 – 25000 двойки (Янков (отг. ред., 2007). Според Докладването по чл.12 от 2019 г. **гнездовата популация** е оценена с твърде подобна оценка – **12000-25000 двойки**. Краткосрочната тенденция на намаление е потвърдена и в този източник. Дългосрочната тенденция е стабилна.

При Докладването по чл.12 като заплахи за вида са посочени превръщането на горите в култури и промяната на предназначението на земите/горите/ в индустриални, промишлени зони. Други негативни фактори са пожарите, изоставянето и впоследствие изсичането на старите овощни градини, химизацията в овощарството и растениевъдството, изсичането на крайречните и крайпътни гори, особено на ивиците тополи покрай реки и канали. Вероятно е и негативно въздействие в резултат на конкуренция с големия пъстър кълвач.

Не е включен в Червена книга на България (Големански и др. (ред.), 2015).

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр на зоната видът се опазва като постоянен. Популация в зоната е оценена на **5 двойки**, което е **0,02-0,04%** от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Нанкинов и др. (1997) сочат, че видът се среща до около 900 m н.в., но не дават конкретни данни за числеността на вида в ЗЗ „Витоша“.

Сирийският пъстър кълвач е посочен за ОВМ „Витоша“ като присъстващ, без да се уточняват гнездящи двойки (Костадинова и др. 2007).

В Атласа на гнездящите птици в България се отбелязват между 20 – 50 двойки в квадратите, които включват и ниски части на планината Витоша (Янков, (отг. ред., 2007).

Караиванов и Стоянов (2016) определят вида като постоянен гнездящ за зоната.

По данни на БДЗП (SmartBirds), видът е наблюдаван в 33 с 1 инд. за 2019 г. и 1 инд. за 2022 г.

По данни от eBird – 2010 г. са регистрирани 2 инд., 2019 г. – 2 инд., 2021 г. – 1 инд., 2022 г. – 1 инд.

Няма данни от observation.org за вида в зоната.

Нашите теренни проучвания през 2022 г. не го регистрират в рамките на зоната.

6 Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на постоянната популация	Брой гнездящи двойки	Най-малко 5	Нужно е допълнително проучване върху гнездовата популация на вида в зоната с цел прецизиране на числеността.	Поддържане числеността гнездовата популация в размер от най-малко 5 дв.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови хранителни местообитания на вида	ha	Най-малко 1409	Изчислена на база на % от площта на местообитанията на вида (N16 – 10% пригодност, N20 - 10% пригодност и N23 - 50% пригодност). Видът гнезди и в населени места и в горски местообитания, като предпочита тяхната периферия. Достига до 900 – 1000 m н.в.	Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания, в размер най-малко 1409 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

На този етап не предлагаме промени в СФ.

7.40 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A868 *LEIOPICUS MEDIUS* (СРЕДЕН ПЪСТЪР КЪЛВАЧ)

1. Код и наименование на вида: A868 *Leiorpicus medius* (Среден пъстър кълвач)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 20-22 cm. Размах на крилата: 33-34 cm. Възрастните са с черен гръб с две добре изразени дълги бели петна и черна надопашка, бели плещи и бели ивици по крилата, челото е белезникаво, а темето (при всички възрасти и при двата пола) е червено, гърдите и коремът са белезникави с черни щрихи, подопашката е червена. Крайните кормилни пера са бели с тъмни петънца (Нанкинов и др., 1997; Мичев и др., 2012).

Постоянен вид за територията на страната. Среща се в по-голямата част от територията на страната до около 1500 m н.в., като с по-голяма плътност в планините, районите с равнинни гори и по поречията на някои от по-големите реки. През зимата често се включва в ята с участието на редица видове врабчоподобни птици и скитат в гората. Брачно поведение се наблюдава от края на февруари до края на април. Гнездата

си изгражда на бук и елша. Гнезда с яйца са наблюдавани през май, а в началото на юни излюпени малки (Нанкинов и др., 1997; Янков (отг. ред.), 2007).

Гнезди в хралупи на дървета, главно в предпланински и хълмисти райони в различни типове широколистни гори, стари овощни градини, редки широколистни гори от парков тип, градини, крайречни галерии от върба, елша и топола, островни гори сред полето (често от дъб, ясен, бряст). Изгражда гнездото си в кухина, изкопана в разлагащи се или мъртви части на живи, или мъртви дървета. Височината на кухината над земята е свързана с диаметъра и височината на дървото, средно малко под половината от височината на дървото и варира между 0,85 и 30 m, предимно 5–15 m. Предпочита топли дъбови гори в пресечени местности, богати на сухи и съхнещи дървета. Среща се в низините, в хълмисти и предпланински райони, до около 1400-1500 m н.в. През зимата се среща в същите местообитания, в които и гнезди, но слиза по-често в селищата и в полите на планините. Гнездовата плътност на вида е от 0,01 до 3,9 двойки на 10 ha в зависимост от различни типове гори. Средно 1,4 двойки на 10 ha в 496 ha дъбова гора, 1,3 двойки на 10 ha в 693 ha смесена дъбова гора, 1,1–1,4 двойки на 10 ha в 724 ha стара дъбова гора (Cramp, Simmons, 2004; Нанкинов и др., 1997).

Средните пъстри кълвачи се хранят главно върху широколистни дървета с груба кора. Най-използваните дървесни видове са дъбовете, но могат да се хранят и върху букове (*Fagus sylvatica*), тополи (*Populus* spp.), елши (*Alnus* spp.), брези (*Betula* spp.) или върби (*Salix* spp.). Независимо от дървесните видове, средните пъстри кълвачи предпочитат дървета с голям диаметър - поне 36 cm. Хранят се предимно върху живите части на короната на дърветата. Мускулите на врата и клюна са по-слаби при средния пъстър кълвач в сравнение с другите кълвачи. Затова предпочитат дървета с по-мека дървесина за издълбаването на хралупа. В действителност този кълвач често използва изгнили дървета, живи дървета с гниеща мека дървесина или дънери. Предпочитани дървесни видове за хралупи в блатисти гори са черна елша (*Alnus glutinosa*) и планински ясен (*Fraxinus excelsior*), докато в дъбово-габаровите гори са обикновен габър (*Carpinus betulus*) и обикновен дъб (*Quercus robur*) (Robles et al., 2021; Hebda et al., 2016). Според Müller et al. (2009) средният пъстър кълвач обитава гори със средна възраст повече от 95 години, като диаметъра на дърветата на нивото на гърдите трябва да е повече от 36 cm. Заплаха за гнездовата популация на средния пъстър кълвач е фрагментацията на дъбовите гори. Друго изследване в Полша (Kosiński, Kempa, 2007) установява, че гнездовата плътност на вида е 0,9-1,0 територии на 10 ha. Средният диаметър на дърветата на нивото на гърдите, в които видът си прави гнезда трябва да е повече от 56 cm.

Подходящи местообитания за гнездене са 9180, 91E0, 91F0, 92A0, 91Z0 ,9260, 92C0 (Кавръкова и др., 2009), както и във всички типове дъбови и дъбово-габарови гори. Много рядко се среща и в смесени гори, с участие на бук, бял или черен бор.

Средният пъстър кълвач се храни с различни насекоми – бръмбари, мравки, ларви на насекоми (особено на бръмбари сечковци, но също и видове от сем. Curculionidae, Chrysomelidae, Carabidae и др., както и на пеперуди), правокрили, полутвърдокрили, двукрили, паяци, които намира в кората на засъхващи и здрави дървета. Понякога се храни и с растителна храна – семена и плодове, например шишарки от смърч, лешници, букови и дъбови жълъди, череши, сливи, грозде, царевица и др. (Нанкинов и др., 1997; Cramp, Simmons, 2004).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Средният пъстър кълвач се среща в всички региони на страната с изключение на най-високите части на планините, над 1500 m н.в. и на обширни безлесни райони в равнините – главно в Тракия, Дунавската равнина и Добруджа. Сравнително

многочислен вид в Странджа, Сакар, Източна Стара планина, Източните Родопи и Югозападна България. В Северна България е рядък. Според Атласа на гнездящите птици у нас гнездят 12000-20000 двойки (Янков (отг. ред.), 2007).

Според докладването по чл.12 от 2019 г. **гнездовата популация** е дадена със значително по-ниска численост: **10000-12000 двойки**. Краткосрочната тенденция е стабилна, дългосрочната – неизвестна.

При Докладването по чл. 12 като заплахи за вида са посочени превръщането на горите в култури, внасянето на неместни дървесни видове и сечите на отделни дървета. За съжаление горскостопанските сечи от различни типове действат твърде негативно върху вида. Особено неблагоприятно въздействие оказват сечите на крайречните гори, санитарните сечи и възобновителните сечи с кратък период между отделните серии на сеч. Използването на химикали в лесозащитната практика също е потенциален негативен фактор за вида. У нас в миналото масово са се правили реконструкции на дъбовите гори в иглолистни култури, което е ограничило до голяма степен площта на потенциалното местообитание на средния пъстър кълвач.

Видът се среща в 64 зони от мрежата Natura 2000 в България, като в 1 зона от тях е с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната видът е постоянен (гнездящ), като популацията се оценява на **4-40 двойки**, което представлява **0,04-0,33 %** от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

Предлага се актуализиране на гнездовата численост на вида на 20-40 двойки (виж по-долу).

5. Анализ на наличната информация

Нанкинов и др. (1997) сочат, че видът се среща рядко до около 1200 m н.в., но не дават конкретни данни за числеността на вида в 33 „Витоша“.

Средният пъстър кълвач е посочен за ОВМ „Витоша“ като гнездящ, 4 – 40 гнездящи двойки (Костадинова и Граматиков, 2007).

Атласът на гнездящите птици в България отбелязва, че видът е рядък на Витоша (Янков, (отг. ред.), 2007).

Караиванов и Стоянов (2016) определят вида като постоянен, гнездящ за зоната.

По данни на БДЗП (SmatrBirds), видът е наблюдаван в 33 с 4 инд. за 2019 г.

По данни от eBird – видът е регистриран през 2022 г. с 1 инд.

В платформата observation.org се посочват данни за едно наблюдение на вида в зоната – 1 инд. (2022 г.).

Нашите теренни проучвания регистрират вида в рамките на зоната през април 2022 г. с 6 инд. в дъбови, смесени дъбово-букови гори и едно наблюдение в смесена гора с участие на смърч.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер гнездовата популация	Брой гнездящи двойки	Най-малко 20	Определена на база налични данни. Необходим е редовен мониторинг в 33 за уточняване на актуалните числености.	Поддържане на популацията на вида в размер най-малко 20 гнездящи двойки.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Местообитание на вида: площ на подходящите гнездови и хранителни местообитания на вида	ha	Най-малко 13009	Изчислена на база на % от площта на местообитанията на вида (N16, N20 и N23). Като трябва да се вземе предвид, че видът гнезди и в населени места и в горски местообитания, като предпочита тяхната периферия. Достига до към 1200 m н.в.	Поддържане площта на подходящите местообитания на вида в зоната в размер от най-малко 13009 ha

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Необходимо е да се актуализира латинското наименование и кода на вида с новите такива - A868 *Leipicus medius* (променети са нанесени в червено в таблицата по-долу), както и минималната численост на вида в зоната.

Species					Population in the site					Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A868	<i>Leipicus medius</i>			p	20	40	p		G	C	B	C	C

7.41 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A239 *DENDROCOPOS LEUCOTOS* (БЕЛОГРЪБ КЪЛВАЧ)

1. Код и наименование на вида: A239 *Dendrocopos leucotos* (Белогръб кълвач)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 24-26 см. Размах на крилата: 38-40 см. Гърбът е черен с бели напречни ивици. Челото е беззникаво, а останалата част на главата – червена. Гърдите са бели, коремът и подопашката – червеникави. При женските липсва червено на главата. В България се среща Южен белогръб кълвач, *Dendrocopos leucotos liffordi*. Той обитава Балканския полуостров, Пиринеите, Апенинския полуостров, Мала Азия и Закавказието (Нанкинов и др., 1997; Мичев и др., 2012; Герджиков, 2022).

Постоянен и скитащ вид за страната. Гнезди в стари букови, буково-иглолистни и дъбови гори до 1700 m н. в., с повече мъртви и отмиращи дървета в Централна и Западна Стара планина, Средна гора, Рила, Пирин, Западни Родопи, Странджа и в няколко изолирани находища. През есента (октомври-ноември) често слиза в по-ниските части на планините, а част от птиците навлизат и в равнините, където прекарват зимата. Появяват се в нехарактерни за гнездовия период местообитания – градини, крайречни горички или групи дървета (Нанкинов и др., 1997; Големански и др.(ред), 2015); Герджиков, 2022).

Гнезди в букови гори, от *Fagus sylvestris*, *F. orientalis*. Среща се и в още няколко типа горски местообитания: буково-смърчови, буково-елово-смърчови, буково-бял борови, буково-дъбови, дъбови и бял борови гори. Заемат своите гнездови територии в началото на март и започват активно барабанене, което се чува докъм средата на май и през юни. Налице е и абортивно барабанене през есента – през септември-октомври, при тихо и ясно време. Гнездата са на височина 2,3 до 32 m над земята, средно 10-14 m. Снася от 3 до 6 яйца през април и май, мътенето продължава 10-12 денонощия. При изхранването на малките участват и двете възрастни птици. Гнездовата плътност на вида за България е 12 двойки/1000 ha, Френските Пиренеи: 3-7 двойки /1000 ha, в Испанските

Пиренеи: 2,4-7,5 двойки/1000 ha, в Словения – 4-9 двойки/ 1000 ha (Нанкинов и др., 1997; Големански и др. (ред,2015); Герджиков, 2022).

Храни се главно с ларви на бръмбари ксилофаги. У нас в стомашно съдържание на 5 екземпляра са установени ларви на бръмбари от сем. Iridae, Chrysomelidae, Elateridae, Lucanidae и Curculionidae, а също и семена (Нанкинов и др., 1997). В други части на ареала видът предпочита ларвите на бръмбарите от семействата Cerambycidae, Vuprestidae, Nitidulidae, както и мравки и техните яйца, гъсеници на нощни пеперуди, а през есента – и различни плодове и семена. Територията, нужна за изхранване на една двойка, е около 100 ha с възраст на гората над 50 години и общ запас на мъртва дървесина над 13% от общото количество дървета (Герджиков, 2022).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С петнисто разпространение, концентрирано в стари гори в по-високите части на Рила, Пирин, част от Западните Родопи, Западна и Централна Стара планина с прилежащите ѝ части на Същинска Средна гора, както и в Странджа. С разпръснати изолирани находища в Беласица, Славянка, Източните Родопи, Предбалкана и други места (Янков (отг. ред), 2007).

Защитен вид на територията на цялата страна - Приложение 2 и 3 на ЗБР. Включен е в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN е LC (Least Concern) за света (2016) за територията на континентална Европа (2021). Не е включен в SPEC (BirdLife International, 2017). Включен е в Червената книга на Р България (2015) в категория застрашен (EN) (Големански и др. (ред.), 2015).

Съгласно Докладването по чл. 12 от 2019 г. (за периода 2013 - 2018 г.), гнездящата популация се оценява на **1000-1800 двойки**. Според докладването за периода 2008-2012 г. популацията на вида е оценена на 800 – 1500 двойки. И при двете докладвания тенденциите в развитието на популацията на вида са намаляващи. Работата на Герджиков (2022) достига до същите изводи. Според автора, гнездовата численост понастоящем трябва да се оцени на 800-1500 двойки, като белогърбият кълвач намалява своето разпространение в България. Сегашното разпространение на вида включва предимно планински и предпланински райони, но само такива с относително запазени стари гори. Видът е относително често срещан само в Странджа и Централна Стара планина. В сравнение с миналото разпространение, в настоящето видът е изчезнал основно във вторичните за вида местообитания – иглолистни съобщества и равнинните райони, където негативните въздействия върху местообитанията му са значителни.

Видът се среща в 24 защитени зони от мрежата Natura 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът е постоянен. Популацията се оценява на **4-10 двойки**, което представлява **0,56-0,4 %** от националната популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „B“ – добра стойност.

5. Анализ на наличната информация

До средата на ХХ в. се е срещал във всички наши планини. Опазването на вида се осъществява и на територията на ПП „Витоша“ (Големански, 2015).

Първоначално Дончев (1961) не е установил вида на Витоша. Данните му за наличие на вида в зоната се базират на препарат от 1928 г. от Природонаучния музей

при БАН. По-късно същият автор установява един екземпляр в района на м. „Златните мостове“ през март 1979 г. (Дончев, 1990).

Шуруликов и др. (2019), са констатирани вида в зоната по време на тяхното проучване. Авторите дават данни за мъжка птица, наблюдавана през зимата на 2013/2014 г. в района на с. Железница (по данни на Светослав Спасов), като добавят, че преди това видът не е бил потвърждаван за Витоша от дълги години. Не коментират конкретен брой двойки за зоната според тяхното проучване и привеждат данни за числеността от СФ. Възрастта на предпочитаните от вида горски масиви обикновено варира между 80 и 170 години. Повечето находища са на северни, североизточни и северозападни склонове, често стръмни (Шуруликов и др. 2019).

Пригодни местообитания в км² спрямо модел за разпространение на белогърбия кълвач според Шуруликов и др. (2019): слабо пригодни - 84,37; пригодни – 4,56; оптимални – 0.

През есента (октомври-ноември) видът често слиза в по-ниските части на планините, а част от птиците навлизат и в равнините, където прекарват зимата (Шуруликов и др. 2019). Можем да заключим, че това увеличава значението и на нископланинските горски масиви за вида.

Белогърбият кълвач е посочен за ОВМ „Витоша“ с 4-10 гнездящи двойки (Костадинова и Граматиков. 2007). Авторите считат, че в рамките на ОВМ се поддържа представителна за страната популация на вида.

Според Атласа на гнездящите птици в България, видът е установен на Витоша след средата на ХХ в., броят гнездящи двойки е определен на 1-9 дв. (Янков, (ред), 2007). Интензивното изсичане на старите гори преди и след 1950 г. донякъде обяснява осезаемият спад в числеността на националната популация след 1980 г. (Янков, (отг. ред), 2007).

Караиванов и Стоянов (2016) определят вида като постоянен гнездящ за зоната.

Gerdzhikov et al. (2022) потвърждават наличието на вида в зоната, като съобщават слабо намаляване в числеността му.

По данни на БДЗП, през май 2019 г. е наблюдаван 1 хранец се инд.

Нашите теренни проучвания през 2022 г. не регистрираха вида в зоната.

Платформите www.observation.org и eBird не съдържат данни за вида на територията на Витоша.

Необходими са целенасочени изследвания за набавяне на конкретна и изчерпателна информация относно присъствието и числеността на вида в ЗЗ.

В докладването от 2019 г. са посочени следните заплахи и влияния за постоянната популация: В02 – Превръщане в други типове гори, вкл. монокултури; А06 – Преустановяване на управлението на тревните местообитания (напр. прекратяване на пашата или косенето); В03 – Засаждане с или въвеждане на неместни или нетипични видове (включително нови видове и ГМО).

Основните въздействия и заплахи определени от „План за действие за опазване на белогърбия кълвач (*Dendrocopos leucotos*) в България за периода 2020-2029 г.“ (Шуруликов и др. 2019) са: Интензивните сечи; Промяна и фрагментиране на местообитанията в следствие на горскостопанските дейности.

В Червена книга на Р България (Големански и др. (ред.), 2015) за белогърбия кълвач в страната са посочени заплахи свързани с изсичането на старите широколистни гори, фрагментацията им и санитарните сечи (В02, В03, В05, В07, В08, В09).

Според Герджиков (2022) липсата на дървета с голям диаметър, едроразмерни стоящи мъртви дървета и лежаща мъртва дървесина, в резултат на неправилно управление на горите, се очаква да доведе до липса на пригодни местообитания за белогърбия кълвач и до влошаване на природозащитния му статус.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой двойки	Най-малко 4	Определена на база минималната стойност в СФ. Нужно е допълнително проучване върху гнездовата популация на вида в зоната с цел прецизиране на числеността.	Поддържане числеността на гнездовата популация в размер на най-малко 4 дв.я.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови и хранителни местообитания на вида	ha	Най-малко 8130	Изчислено на базата на пригодните и оптимални местообитания на вида в зоната според СФ – N16. Поддържане на горски масиви със стари дървета на възраст между 80-170 г. със сухи стоящи и паднали дървета (въз основа на GIS анализи на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в зоната).	Поддържане на подходящите гнездови местообитания в размер на най-малко 8130 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

На този етап не предлагаме промяна в СФ за вида в зоната.

7.42 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A242 *MELANOCORYPHA CALANDRA* (ДЕБЕЛОКЛЮНА ЧУЧУЛИГА)

1. Код и наименование на вида: A242 *Melanocorypha calandra* (Дебелоклюна чучулига)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото 17,5 – 22 cm. Едра чучулига с дебел масивен клон и покрити с пера ноздри. Крила дълги. Крака масивни. Задния пръст с дълъг и прав нокът. Теме и горна част на тялото кафяво сивкави с тъмнокафяви вътрешности на перата. Второстепенни махови пера с бели вдлъбнати върхове. Най-страничната двойка кормилни пера бели. Отдолу тялото е бяло със сивкавожълтеникав оттенък и редки кафеникави надлъжни петна по гърдите. Подкрилия черносивкави. Подопашия бяло. От основата на крилото по страните на шията по едно удължено черно петно изтъняващо към върха. Вежда дълга, широка, бяла (Нанкинов, 2009).

Средиземноморски вид с гнездови ареал в Южна Европа (Пиренеите, в Южна Франция, Италия, Балканския полуостров), Украйна и Южна Русия, Северозападна Африка, Мала и Централна Азия (Големански и др. (ред.), 2015).

Постоянен вид (Нанкинов, 2009).

Гнезди в степни и сухолюбиви тревни съобщества на варовити терени, тревни съобщества по сухи силикатни терени (пасища) (Янков, (отг. ред.), 2007), запустели

земи, ливади, канавки, обработваеми полета засяти с жито, люцерна и други земеделски култури. В Югозападна България гнезди край ерозиран хълмове и лозя (Нанкинов 2009).

Подходящи местообитания за гнездене на вида са – 1410, 6250, 6260, 62С0, 62А0 (Кавръкова и др., 2009).

Храни се с насекоми, плевелни семена, нежни тревни стъбла и листа, разсипани по земята зърна на културните растения (Нанкинов, 2009).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Гнезди разпокъсано в равнинно и нискохълмисти райони в различни части на страната (Янков, (отг. ред.), 2007). Среща се по-често в Сакар, Дервентските възвишения, Южна Добруджа и Санданско-Петричкото поле. Най-висока численост има по Черноморието северно от Балчик, в някои суходолия във вътрешността на Добруджа, в Санданско и в Сакар. В останалите райони – Софийско, Бесепарските ридове, Дунавската равнина, по Южното Черноморие и други има малобройни субпопулации, които са силно уязвими. (Големански и др. (ред.), 2015).

Природозащитен статус – в България застрашен вид EN [A3, A4 + B1biii], Включен в ЗБР Приложение 2 и 3. международен: Директива за птиците Приложение I, Бернска конвенция Приложение II, ECS-SPEC 3, намалял.

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2005-2018 г.), националната гнездяща популация се оценява **4500-6800 двойки**, като краткосрочната тенденция (2000-2018) на популацията е оценена на стабилна. Дългосрочната тенденция (1980 - 2018) на популацията е оценена на стабилна.

За гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: А02, А08, С01, D01, Е01, С03.

Видът се среща в 40 защитени зони от мрежата Natura 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр за данни СФ на зоната видът е мигриращ, като не са изведени данни за числеността ѝ. Това ни възпрепятства да посочим % от националната мигрираща популация, още повече, че такава не е определена в Докладването от 2019 г. Популацията е с оценка „С“, опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Дончев (1961, 1990) не посочва данни за вида на Витоша.

Нанкинов (2009) сочат, че дебелоклюнатата чучулига се среща в равнинните райони на цялата страна. Не дава данни за Витоша.

Видът е посочен за ОВМ „Витоша“ като мигриращ, без да са уточнени числености за зоната (Костадинова и Граматиков, 2007).

Атласът на гнездящите птици в България не дава данни за гнездене на вида на планината Витоша (Янков, (отг. ред.), 2007).

Шурулинков и Христов (2001) определят вида като скитащ в северозападния дял на планината.

Шурулинков и Даскалова (2014) не дават данни за вида в рамките на ПП „Витоша“.

Караиванов и Стоянов (2016) определят вида като мигриращ за зоната.

По данни на БДЗП (SmartBirds), видът не е наблюдаван в 33.

Платформите www.observation.org и eBird не посочват данни за вида на Витоша. Нашите теренни проучвания през 2022 г. не регистрираха вида в зоната.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Неизвестна	В СФ липсва информация за числеността на популацията. Не са открити публикувани данни за числеността на вида в планината Витоша.	Междинна цел до 2027 г. Необходимо е да се извърши целенасочено детейлно проучване за установяване присъствието на вида в ЗЗ и уточняване на неговата численост.
Местообитание на вида: площ на подходящите хранителни местообитания	ha	Най-малко 1084	Изчислена въз основа на процентното участие на подходящите типове местообитания в СФ N09 - Сухи ливади, степи.	Поддържане на подходящите местообитания в размер на най-малко 1084 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

На този етап не предлагаме промяна на СФ. Препоръчваме да се извърши целенасочено детейлно проучване за установяване присъствието на вида в ЗЗ и уточняване на неговата численост.

7.43 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A246 *LULLULA ARBOREA* (ГОРСКА ЧУЧУЛИГА)

1. Код и наименование на вида: A246 *Lullula arborea* (Горска чучулига)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото 14-17 cm. Отгоре пъстро кафяво-жълтеникаво оперение с маслинен оттенък и почти черни надлъжни петна. От челото над очите минават широки бели вежди, които се съединяват на тила. Сгъвката на крилото с бели петна. Големите надкрилия с бели върхове, образуващи бяла ивица. Подкрилия сивкави. Централната двойка кормилни пера маслинено-кафява, останалите – черни с бели върхни петна, а най-страничната двойка по-светли. Отдолу бели, с лимонено жълт оттенък. Гърло и гърди с черно кафяви пъстрини, леко размити по страните на тялото (Нанкинов, 2009).

Гнездяща, мигрираща и зимуваща птица. По време на миграциите пресича на широк фронт територията на цялата страна, като в някои участъци се наблюдават ята, достигащи до 500 екз. През различните години пролетният прелет започва след средата на февруари и продължава до края на април. Есенната миграция е основно през септември и октомври (Нанкинов, 2009).

Населява разредени горски участъци, просеки, поляни, сечища, пожарища (особено в иглолистните и смесените гори), покрайнини на гори, открити места с горски

участъци, групи дървета и храсти. В равнините и предпланините заселва също стари овощни градини, лозя, склонове и дерета, обрасли с редки дървета и храсти (Нанкинов, 2009).

Храни се с насекоми и техните ларви, семена, житни зърна и семена на плевелни треви (Нанкинов, 2009).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Разпространена е навсякъде в хълмистите, нископланинските и равнинните райони с разредени гори и храсталаци на по-голямата част от територията на страната с изключение на равнинните земеделски райони в Дунавската равнина, Добруджа, Тракийската низина и Бургаската низина (Янков, (отг. ред), 2007).

Природозащитен статус в България – включен в приложение 2 и 3 на ЗБР и в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN – LC (Least Concern) (BirdLife International, 2021), за територията на континентална Европа – също LC.

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013 - 2018 г.), **гнездящата популация е от 40000-90000 двойки**, като краткосрочната тенденция (2001-2018) е оценена на увеличаваща се, а дългосрочната тенденция (1980-2018) на популацията е оценена на стабилна. За гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: A20, A01, A02, A03, A07, E01.

Видът се среща в 81 защитени зони от мрежата Natura 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът е постоянен и мигриращ. Постоянната популация се оценява на **94-260 двойки**, което представлява **0,24-0,29 %** от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

Числеността на преминаващата популация не е оценена в СФ. Това ни възпрепятства да дадем % от националната мигрираща популация, още повече, че такава не е определена в Докладването от 2019 г. Оценка на популацията „C“, опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Дончев (1961) сочи, че горската чучулига е прелетна и не е често срещана на Витоша. Разпространена е между 900 – 1100 m н.в. в планината.

Нанкинов (2009) отбелязва, че през XIX в. е била много по-рядка гнездяща птица у нас, отколкото сега. Мигриращите горски чучулиги се концентрират в различни местообитания извън населените места, в това число и по откритите склонове на предпланините. В тази връзка можем да заключим, че това увеличава значението на нископланинските горски масиви за вида извън гнездовия сезон. Авторът не дава конкретни данни за Витоша.

Видът е посочен за ОВМ „Витоша“ с 94-260 гнездящи двойки. Отбелязан е и като мигриращ и зимуващ в зоната без конкретни числености (Костадинова и Граматиков, 2007).

В Атласа на гнездящите птици в България за вида са посочени поне 10 – 99 гн. двойки за планината Витоша (Янков, ред., 2007).

Шурулинков и Даскалова (2014) сочат, че на Витоша видът е прелетен и се среща от началото на март до ноември. По време на гнезденето не се изкачва много над горната граница на гората.

Караиванов и Стоянов (2016) определят вида като гнездящ, прелетен и мигриращ в зоната.

По данни на БДЗП (SmartBirds), видът е наблюдаван в 33: юни 2019 г. – 3 инд., май/юни 2021 г. – 4 инд., между които и пеещи в полет.

Данни от платформата www.observation.org – през април 2022 г. е регистриран 1 пеещ инд. близо до с. Боснек; данни от платформата eBird – през май 2003 г. – 1 инд., юни 2019 г. – 1 инд., и юли 2021 г. – 1 инд.

Нашите теренни проучвания през 2022 г. не регистрираха вида в зоната. В Докладването от 2019 г. са посочени следните заплахи и влияния за постоянната популация, които отчасти са валидни и за зоната: А20 – Използване на синтетични (минерални) торове върху земеделска земя; А01 – Превръщане в земеделска земя (с изключение на отводняване и изгаряне); А02 – Превръщане на един вид земеделска земя в друг (с изключение на отводняване и изгаряне); А03 – Премаване от смесено земеделие и агролесовъдство към специализирано производство (напр. монокултура); А07 – Отказ от управление/използване на други земеделски и агролесовъдни системи (всички, с изключение на ливади и пасища); Е01 – Пътища, алеи, железопътни линии и свързаната с тях инфраструктура (напр. мостове, виадукти, тунели).

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой двойки	Най-малко 94	Определена на база на данните от СФ.	Поддържане числеността на гнездовата популация в размер на най-малко 94 дв.
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Неизвестна	Поради липса на конкретни данни в СФ за концентрацията на вида в зоната, препоръчваме целенасочен мониторинг за установяване на числеността.	Междинна цел до 2027 г.: да се извършва целенасочен редовен мониторинг във всички подходящи местообитания, за установяване на размера на мигриращата популация.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови и хранителни местообитания на вида	ha	Най-малко 7697	Изчислено на базата на данните, взети от СФ за оместообитания: N08, N09 и N10, както и N16 N20 (съответно 10% и 20% пригодност, периферия на горски масиви).	Поддържане на подходящите гнездовите местообитания в размер най-малко на 7697 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

На този етап не предвиждаме промяна в СФ, но препоръчваме да се извършва целенасочен редовен многогодишен мониторинг във всички подходящи местообитания, за установяване на размера на мигриращата популация.

7.44 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A255 *ANTHUS CAMPESTRIS* (ПОЛСКА БЪБРИЦА)

1. Код и наименование на вида: A255 *Anthus campestris* (Полска бърбрица)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото ни птици 15-18 cm. Без полов диморфизъм в оперението, но в рамките на двойката женската обикновено е видимо по-напетнена в средната част на гушата. Горната страна и страните на врата пясъчножълто-кафяви с по-тъмни, едва видими осевидни чертички в областта на челото, темето и гърба. Маховите и раменните пера сиво-кафяви с охрови до светложълти краища и ръбове. Ръчните покривки, големите надкрилия и крилцето матовочерни с жълтеникави краища и ръбове; средните надкрилия черни, с около 3 mm широка жълто-кафява или жълта ивица на върха; малките пясъчножълти. Подкрилията кремавожълти до кремавобели. Широка бледожълта до белезникава надочна ивица, започваща от страни на челото и зъвършваща в горната част на врата. В долната си страна, в областта на юздицката, подчертана от матовочерна добре видима черта, започваща от основата на клюна. Ясен светложълт околоочен пръстен. Ушните покривки светло пясънокафяви, по-тъмни в задната си половина. Тясна, добре видима мустачна ивица, започваща от ъгъла на устата и достигаща понякога само до под око, а в други случаи продължаваща назад към долния край на ухото до страните на шията. Бузите и гърлото светлоохрови до бледожълти или белезникави. Тясна подбрадна ивица по страните на гушата. Последната както и страните на гърдите и тялото охрови. Останалата долна страна светло кремавожълта до кремавобяла (Иванов, 2011).

Гнездящ и мигриращ.

Обитава сухи, горещи, открити терени и пасища с рядка тревиста растителност и често пясъклива почва, обширни пясъчни дюни с туйфеста растителност край морето (Иванов, 2011). Степни и сухолюбиви степни съобщества по варовити терени, пустеещи земи (Янков, (отг. ред.), 2007).

Храни се главно с насекоми, през есента и семена (Иванов, 2011).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С петнисто и разпръснато разпространение в равнини, хълмисти и нископланински райони в цялата страна, по-плътно в най-източната част (Янков, (отг. ред.), 2007). Обикновено не особено многочислена, в някои райони дори рядка: в степни местообитания с храсти 1,16 дв./10 ha, в открити степи 0,4-1,7 дв./10 ha, в археологическия резерват „Калиакра“ – 0,38 дв./10 ha, в района на Шабленско езеро средно 0,8 дв./10 ha, в открити райони на Шумнското плато – 1 дв./ha (Иванов, 2011).

Природозащитен статус в България – включен в Приложения 2 и 3 на ЗБР.

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013 - 2018 г.) **гнездящата** популация е от **4000-13000 двойки**, като краткосрочната тенденция (2001-2018) на популацията е оценена на стабилна. Дългосрочната тенденция (1980-2018) на популацията е оценена на стабилна.

За гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: А02, А04, А07, С03.

Видът се среща в 65 защитени зони от мрежата Natura 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Видът фигурира в СФ за зоната като **преминаващ**, като липсват конкретни числови данни (оценка “DD”) при ниска численост (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана (оценка „С“). Цялостната оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Подходящите местообитания за вида в зоната са изключително малко, затова и данните за неговото присъствие там са много фрагментарни.

По време на теренните проучвания в зоната през 2022 г. видът не бе наблюдаван.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер мигриращата популация	Брой индивиди	Неизвестна	В СФ за концентрацията на вида по време на миграция в зоната не е посочена численост. Няма информация за количеството на птиците и районите с концентрация на вида в зоната по време на миграция.	Междинна цел до 2027 г.: проучване на числеността на вида по време на миграция.
Местообитание на вида: Площ на подходящите хранителни местообитания на вида	ha	Най-малко 1084	С най-голяма вероятност видът може да бъде регистриран в малко на брой и с ограничена площ в периферните части на зоната, в подножието на планината. Подходящо местообитание е N09 – сухи ливади, степи.	Поддържане на подходящото местообитание в размер на най-малко 1084 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не са необходими промени в СФ за вида.

7.45 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A307 SYLVIA NISORIA (ЯСТРЕБОГУШО КОПРИВАРЧЕ)

1. Код и наименование на вида: A307 *Sylvia nisoria* (Ястребогушо коприварче)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото 15-16 см. Мъжки: Глава сивокафеникава с белезникави пъстрини на челото, над очите и в района на ушите. Тил и гръб пепелявосиви. Плещи, кръст и надопашие сиви с тъмни и белезникави пъстрини. Първостепенни махови пера тъмно кафяви със светли тесни кантове, второстепените и ръчни покривни кафявосиви с бели върхове. Кормилни пера тъмнокафяви, с изключение на средните, всичките имат

бяло петно на върха на вътрешното ветрило. Тялото отдолу бяло с напречни, люсповидни сиви ивици. Ирис – яркожълт. Женски: Забележимо по-светло кафеникави от мъжките. Отгоре кафеникаво сивкави със светли пъстрини само над очите. Добре забележими са белезникавите пъстрини по плещите и надопашнето. Отдолу мръснобели, с редки кафеникави люсповидни петна, необразуващи напречни ивици (Нанкинов, 2009).

Гнездящ и мигриращ. През пролетта първите птици долитат началото на април, но миграцията е по-интензивна през втората половина на месеца и началото на май. Есенната миграция е основно през август и септември (Нанкинов, 2009).

Среща се в разнообразни храстови местообитания. Може да бъде намерено в покрайнините на редки горски участъци, сечища, поляни и просеки, овощни градини, селски дворове (Янков, отг. ред), 2007; Нанкинов, 2009).

Видът се храни основно с различни видове насекоми и техните ларви (Нанкинов, 2009).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С петнисто и разпръснато разпространение на територията на цялата страна (Янков, (отг. ред), 2007), предимно в хълмистите и предпланинските райони. По долините на реките прониква до около 1000 m н.в. (Нанкинов, 2009.)

Включен в Приложение 2 и 3 на ЗБР. Включен е също в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN – LC (Least Concern) (BirdLife International, 2021). Не е включен в Червената книга на България (Големански и др. (ред.), 2015).

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013 - 2018 г.), гнездящата популация е от **4500-15000 двойки**, като краткосрочната тенденция (2001-2018) на популацията е оценена на стабилна. Дългосрочната тенденция (1980 - 2018) на популацията е оценена на стабилна.

За гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: A01, A02, C03, E01.

Видът се среща в 69 зони от мрежата Natura 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът е гнездящ (прелетен). Популацията се оценява на **15-122 двойки**, което представлява **0,3 - 0,8%** от националната популация (оценка „C“). Не е посочена оценка за опазването на вида, популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „B“ – добра стойност.

5. Анализ на наличната информация

Ястребогушото коприварче е посочена за ОВМ „Витоша“ с численост от 15-122 гнездящи двойки (Костадинова и Граматико, 2007) – данни, които са възприети в настоящия СФ на зоната. На 14.06.2006 г. е регистриран 1 екз. между Железница и в.з. Ярема (S. Schröder-Esch; observation.org).

На този етап не са открити други достъпни данни за вида в зоната.

По време на теренните проучвания в зоната през 2022 г. видът не бе наблюдаван.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой двойки	Най-малко 15	Определена на база на данните от СФ-Поради нуждата от насочени дългогодишни изследвания за набавяне на детайлна информация, тази численост следва да се приеме за минимална.	Поддържане числеността на гнездовата популация в размер на най-малко 15 дв..
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови и хранителни местообитания на вида	ha	Неизвестна	Видът населява разнообразни храстови местообитания под 1200 m н.в.	Междинна цел до 2027 г.: да се извърши анализ за установяване площта на подходящите гнездови местообитания на вида в зоната.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

В СФ за вида в зоната е пропусната оценка за опазването му – пропуск, който би трябвало да се коригира..

Species					Population in the site					Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat	D.qual	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A307	<i>Sylvianisoria</i>			r	15	122	p		G	C	B	C	B

7.46 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A442 *Ficedula semitorquata* (ПОЛУБЕЛОВРАТА МУХОЛОВКА)

1. Код и наименование на вида: A442 *Ficedula semitorquata* (Полубеловрата мухоловка)

2. Кратка характеристика на видаект

Дължина на тялото: 12-14 cm, размах на крилата: 23-24 cm. Мъжкят отгоре е черен със сив кръст и голямо бяло петно на челото, отдолу е бял. Вратът е черен. Крилата са с големи бели петна и с бяло петънце по ръба. Женската отгоре е сивкавокафява, отдолу сиво-бяла, със светли петна по крилото. Опашката и при двата пола е бяла странично (Нанкинов, 2009; Мичев и др., 2012).

В България видът е гнездящ и мигриращ вид (Нанкинов, 2009).

Обитава стари, предимно естествени широколистни гори, съставени от полски ясен (*Fraxinus oxycarpa*), дъб (*Quercus* spp.), бук (*Fagus sylvatica*, *Fagus orientalis*) и др. В равнините предпочита влажните гори, лонгози и горите по бреговете на водоеми. Сравнително по-рядко стари овощни градини, дървесни плантации, градски паркове и градини. Находищата са от морското равнище до 800 m н.в., по-рядко до 1500 m н.в.

(Нанкинов, 2009; Янков (отг. ред), 2007). Вискоствъблените гори с характеристики на гори във фаза на старост са най-предпочитани от вида (Georgiev et al. 2018).

Има неравномерно разпределена численост, като в повечето от находищата гъстотата е от порядъка на десетки двойки/100 km². Най-висока (повече от 100 двойки/100 km²) е гнездовата плътност в някои крайречни и по-обширните равнинни и нископланински гори.

В храната на българските полубеловрати мухоловки са застъпени видове насекоми и други безгръбначни от разредите твърдокрили (Coleoptera), полутвърдокрили (Hemiptera), мухи (Diptera), пеперуди (Lepidoptera), паяци (Aranea) и др., голямо е участието на педомерките (сем. Geometridae) и листоврътките (Tortricidae) (Нанкинов, 2009; Янков, (отг. ред), 2007).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Основната част от популацията е съсредоточена в Източна и Централна Стара планина, лонгозните гори по долните течения на реките Батова, Камчия и Ропотамо, както и в Странджа. Според Нанкинов и др. (2004) в страната гнездят 8000 - 12000 двойки, а според Янков (отг. ред), 2007) – между 1500 и 3500 двойки. Брачните игри са през април месец. Гнезди изключително в дървесни хралупи (естествено получени или издълбани от кълвачи) и изкуствени гнездилици. Плътността на гнездовата популация зависи от обилието или отсъствието на удобни места за гнездене. Женската снася 4-7 яйца, които мъти две седмици. В лонгозните гори на резерват Камчия е установена гнездова плътност от 2,4 дв./10 ha (Георгиев, 2005). В кестенови гори (*Castanea sativa*) в Беласица е установена гнездова плътност от 4,86 инд./10 ha (Nikolov et al., 2011).

Georgiev et al. (2018) установяват чрез моделиране, че на национално ниво, възрастта на горите и процентното покритие на широколистните гори най-добре обясняват гнездовото разпространение на полубеловратата мухоловка. Въпреки, че горските насаждения стават подходящо местообитание за вида на възраст от около 70 години, дърветата във вътрешността на гората на възраст над 160 години и съставени от повече от 80% широколистни дървета са предпочитани от вида. Количеството мъртва дървесина в гората положително повлиява избора на място за гнездо на мухоловката. Според авторите забраната на сечта в гори на възраст по-стари от 160 г. би довело до намаляване на риска от упадък на популацията на вида в България.

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013-2019 г.), видът се опазва като **гнездящ** с популация между **2500 и 4500 двойки**. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е стабилна, а дългосрочната (1980-2018 г.) е стабилна. През последните 18 години краткосрочната тенденция (2000-2018) в разпространението на вида е увеличаваща се, а дългосрочната също е увеличаваща се. Посочени са следните заплахи и влияния: В02 и В03.

В Червената книга са посочени като заплахи изсичането на стари гори, главни сечи и други горскостопански мероприятия през размножителния период (Големански и др. (ред.), 2015).

Видът се среща в 32 зони от мрежата Natura 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът се опазва като **гнездящ**. Гнездовата популация в зоната е оценена на **1-9 двойки**, което е **0,04 – 0,2 %** от националната гнездяща популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

Предлага се актуализиране на гнездовата численост на вида на 45-70 двойки (виж по-долу).

5. Анализ на наличната информация

Първите сведения за присъствието на полубеловратата мухоловка на Витоша датират от средата на 20-ти век: през април-май 1958 г. е отбелязана двойка с гнездово поведение над Княжево (Дончев, 1961); на 27.06.1971 г. до х. БАН (1400 m н.в.) е отбелязана женска, хранеща малки (Дончев, 1990).

Понастоящем има множество наблюдения на вида в планината, основно между 850 и 1200 m н.в., рядко докъм 1400 m н.в. Информация от онлайн платформата eBird:

- на 15.05.2018 и 25.04.2019 г. видът е установен (съответно 3 и 2 екз.) на Витоша (Д. Митев);
- в района на Драгалевски манастир: на 08.05.2016 г. е установен 1 пеещ мъжки екз. в букова гора (S. Fisher); на 18.05.2019 г. е установена двойка, хранещи малки в гнездова хралупа (R. Nussbaumer);
- района на Боянското езеро: видът е установяван многократно от А. Ралев: 13.04.2018 – 1 пеещ екз., 24.04.2018 – 1, 03.05.2018 – 8 екз., 23.05.2018 – 3 екз., 28.05.2021 – 2 екз. (вероятно гнездо); пак там е наблюдавана женска на 28.06.2021 г. (E. Capella);
- до Боянския водопад са регистрирани 2 екз. на 29.05.2022 г. (Д. Димитров);
- над яз. Студена – видът е установен на 08.04.2017 г. (Н. Попова);
- в района на м. Копитото пееща птица е отбелязана на 2.05.2022 г. (Т. Трифонов);
- до Дендрариума видът е регистриран на 08.05.2019 г. – 1 мъжки екз. (Т. Стефанов, R. Ridgeway)

На 14.05.2022 г. пеещ мъжки екз. е отбелязан между м. Тихия кът и Дендрариума – данни от SmartBirds (БДЗП, 2022). На 15.05.2018 г. са регистрирани 2 екз. над Драгалевци (L. Derutter, G. Quaghebeur; observation.org).

В рамките на настоящото изследване е наблюдавана двойка до/над Драгалевския манастир на 1.05.2022 г.

Данните за числеността на полубеловратата мухоловка, посочена в СФ за зоната са заложили от информацията за ОВМ „Витоша“ (Костадинова, Граматиков (ред.) 2007). Предвид натрупаната в по-ново време информация се предлага актуализация на числеността на гнездящата популация на вида (по-долу).

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой двойки	Най-малко 45	Целевата стойност е определена предвид наличната информация и относително редовните наблюдения на вида в ЗЗ. Нужно е целево проучване върху гнездовата популация на вида в зоната с цел изясняване на числеността. На Витоша видът предпочита основно букови гори с елементи на гора във фаза на	Поддържане числеността на гнездовата популация в размер от най-малко 45 гнездящи двойки.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			старост (с биотопни дървета, стояща суха биомаса и др.).	
Местообитание на вида: характеристика на местообитанието за гнездене.	ha	Най-малко 4065	Определена на база на % на подходящото гнездово местообитание в зоната - N16 - Широколистни листопадни гори (пригодност 50%, експертно мнение)	Поддържане на площта на подходящото гнездово местообитание на вида в размер най-малко на 4065 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предвид натрупаната в по-ново време информация се предлага актуализация на числеността на гнездящата популация на вида.

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat	D.qual	A/B/C/D			Glo.
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	
B	A442	<i>Ficedula semitorquata</i>			r	45	70	p		G	C	B	C	B

7.47 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A338 *LANIUS COLLURIO* (ЧЕРВЕНОГЪРБА СВРАЧКА)

1. Код и наименование на вида: A338 *Lanius collurio* (Червеногърба сврачка)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 16-18 cm, тегло 23-42 g, дължина на крилото 89 - 99 mm. Има ясно изразен полов диморфизъм. Мъжките имат сива глава с черна ивица през окото. Гърбът е кестенявокафяв. Гърдите и коремът са бели с лек розов оттенък. Опашката е дълга, черна, с бели страни. Клюнът е черен, мощен, със зъбче на горната получовка. Женската е с кафява глава и слабо изразена кафява ивица през окото. Гърбът и е ръждивокафяв, коремът е бял с тъмно напетняване. Младите са подобни на женските, но тъмното напетняване е изразено на темето, гърба и крилата (Svensson et al., 2009; Иванов, 2011).

Гнездящ прелетен вид. Транзитната миграция е много добре изразена. Среща се в България основно от втората половина на април до края на октомври (Иванов, 2011).

Гнезди предимно в храстови местообитания – формации на глог, шипка, драка, трънка, къпини и много други. Често и в крайнини на широколистни гори. Рядка в

полезащитни пояси и крайселищни паркове и градини. Оптималните местообитания са ливадни или степни, осеяни с много храсти. Среща се в равнини, в хълмисти и предпланински райони, рядко и в планински ливади с храсти, от морското равнище до около 1900-2000 m н.в. (Иванов, 2011).

Червеногърбата сврачка се храни с различни безгръбначни и дребни гръбначни животни. Хранителният спектър се състои главно от едри насекоми – бръмбари (*Carabidae*, *Cerambycidae*, *Tenebrionidae*), скакалци, щурци, цикади, водни кончета, гъсеници на пеперуди. Яде също и дребни мишевидни гризачи, влечуги, малки пойни птици (Иванов, 2011).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Червеногърбата сврачка е широко разпространен вид и гнезди в цялата страна. В повечето райони, предлагащи подходящи местообитания е многобройна, дори изобилна на места. Според Атласа на гнездящите птици у нас гнездят 300000-700000 двойки (Янков (ред), 2007). Според докладването по чл. 12 от 2019 г. **гнездовата популация** е в рамките на **170000-380000 двойки**. Тенденцията в числеността е отрицателна, при това доста значителна – с 30-40% в краткосрочен план. Мониторингът на обикновените видове птици за 2005-2013 г. показва слабо намаление на вида с 14% в 129 площадки (1x1 km), голяма част от тях в Софийско (Христов, Петков, 2013).

При докладването по чл.12 като заплахи за вида са посочени прекомерно интензивната паша, липсата на паша и изоставянето на земеделски земи. Други заплахи за вида са химизацията в селското и горското стопанство, пожарите, унищожаването на храстите за поддържане на пасищата, разораването на пасища и ливади, застрояването, развитието на пътната инфраструктура и др. Червеногърбите сврачки много често ловуват по крайпътните храсти и са една от най-честите жертви на интензивния автомобилен трафик.

Видът се среща в 107 защитени зони от мрежата Natura 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът се опазва като **гнездящ**. Гнездовата популация в зоната е оценена **между 120 и 540 двойки**, което е **0,12%** (осреднена стойност) от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „B“ – добра стойност.

5. Анализ на наличната информация

Червеногърбата сврачка е обикновен вид в подходящите местообитания в рамките на зоната – както в нископланинската зона, така и по поляни с храсти сред обширни горски масиви и в субалпийската зона, над горната граница на гората (Дончев, 1961; eBird; БДЗП, 2022; настоящо изследване през 2022 г.; Б. Николов – *непубл. данни*).

Видът се посочва за ОВМ „Витоша“ численост 120-540 двойки (Костадинова, Граматиков (ред.) 2007), която впоследствие е възприета и в СФ на зоната.

Основните заплахи за вида в зоната са свързани със сукцесия на местообитанията му в посока плътно охрастяване и превръщането им в гора. Във връзка с негативната тенденция в числеността на вида на национално ниво е нужно провеждането на целево изследване за установяване размера на гнездовата популация в зоната.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой гнездящи двойки	Най-малко 120	Определена на база на данните от СФ. Поради нуждата от целеви изследвания за набавяне на детайлна информация, тази численост следва да се приеме за минимална.	Поддържане числеността на гнездовата популация в размер на най-малко 120 дв.
Гнездово местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови и хранителни местообитания	ha	Най-малко 3578	Изчислена на база на % от площта на подходящите местообитания (определена по експертна оценка): N08 – 2819ha (80% пригодност) храстови местообитания N09 – 217ha (20% пригодност) сухи тревни съобщества и степи N10 – 542ha (40% пригодност) влажни ливади	Поддържане площта с подходящи местообитания в размер на най-малко 3578 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не са необходими промени в СФ за вида.

7.48 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A339 *LANIUS MINOR* (ЧЕРНОЧЕЛА СВРАЧКА)

1. Код и наименование на вида: A339 *Lanius minor* (Черночела сврачка)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 19-21 cm, тегло 43-57 g., дължина на крилото 114-126 mm. Половете са сравнително трудно отличими по оперение. Мъжките имат сива глава с черна ивица през окоето, която обхваща и челото. Гърбът е сив. Маховите и опашката са черни. Коремът и гърдите са светлорозови, гърлото бяло. Клюнът и краката са тъмносиви до черни. Младите са изпъстрени с тъмни петънца по гърба, челото им не е черно (Иванов, 2011; Svensson et al., 2009).

Песента е представлява продължително тихо стържене. Имитира и гласове на други видове пойни птици. Често издава и серии от остри металически крясъци. Гнезди най-често на дървета. Защитен вид (Иванов, 2011).

Гнездящ прелетен вид. Среща се в България обикновено от края на април или началото на май до края на август – средата на септември (Иванов, 2011).

Гнезди предимно в ивици или групи дървета сред агроландшафти, пасища, степи. Честа и в крайречни гори, включително тополови и акациеви култури. Многобройна в полезащитните пояси в Добруджа. Среща се и в крайнини и прореждания на равнинни дъбови и липови гори. Понякога формира рехави колонии.

Среща се в равнини и низини, доста по-рядко и в хълмисти и предпланински райони, от морското равнище до около 1000 m н.в. (Иванов, 2011).

Черночелата сврачка се храни с различни безгръбначни и дребни гръбначни животни. Хранителният спектър се състои главно от едри насекоми – бръмбари, попови прасета, скакалци, щурци, гъсеници на пеперуди. Яде също и дребни мишевидни и насекомоядни бозайници, гущери, малки пойни птици. Рядко яде и плодове – череша, черници и др. (Иванов, 2011).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Черночелата гнезди в почти цялата страна с изключение на високите планини и обширните компактни горски масиви в Странджа. Има висока численост на места в Дунавската равнина – главно по поречията на реките, в Лудогорието, Добруджа, Горнотракийската низина (Шурулинков и др. 2005, Янков (отг. ред.) 2007, Даскалова и др. 2020). Малобройна е в Софийско и високите полета на Западна България. Според Атласа на гнездящите птици у нас гнездят 5000 – 15000 двойки (Янков (отг. ред.), 2007). Според докладването по чл.12 от 2019 г. **гнездовата популация** е в рамките на **6000 – 20000 двойки**. Въпреки увеличението в числеността между двете оценки тенденцията в числеността посочена като отрицателна, при това доста значителна - с 30-40% в краткосрочен план. Мониторингът на обикновените видове птици за 2005-2013 г. показва силно намаление на вида с около 83% в 65 площадки (1x1 km), голяма част от тях в Софийско (Христов, Петков, 2013).

При докладването по чл. 12 като единствена заплаха за вида е посочено изоставянето на земеделски земи. Други заплахи за вида са сечта на крайречните гори и полезащитните пояси, химизацията в селското и горското стопанство, пожарите, разораването на пасища и ливади, застрояването, развитието на пътната инфраструктура и др.

Видът се среща в 81 защитени зони от мрежата Natura 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът се опазва като гнездящ и като преминаващ. **Гнездовата популация** в зоната е оценена на **1 двойка**, което е **0,02-0,005%** от националната гнездова популация (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

Видът фигурира в СФ за зоната и като **преминаващ**, като липсват конкретни числови данни (оценка „DD“) при ниска численост (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана (оценка „C“). Цялостната оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Стари сведения за присъствието на вида – от края на 19-ти и началото на 20-ти век – съобщава Дончев (1961), за птици, регистрирани до Симеоново и Княжево. На 21.08.1984 г. две млади птици са отбелязани до Ярлово (Дончев, 1990), което по време на есенната миграция на вида.

Видът се посочва за ОВМ „Витоша“ без конкретна численост (Костадинова, Граматиков (ред.) 2007).

По време на теренното проучване през 2022 г. видът не е установен в зоната.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер гнездовата популация	Брой гнездящи двойки	Най-малко 1	Определена на база данните в СФ.	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 1 гнездяща двойка.
Местообитание на вида: Площ на подходящите местообитания на вида	ha	Най-малко 406	Определена на база на % на подходящото гнездово местообитание в зоната - N16 - Широколистни листопадни гори (пригодност 5%, експертно мнение).	Поддържане на площта на подходящото гнездово местообитание на вида в размер на най-малко 406 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не са необходими промени в СФ за вида.

7.49 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A379 *EMBERIZA HORTULANA* (ГРАДИНСКА ОВЕСАРКА)

1. Код и наименование на вида: A379 *Emberiza hortulana* (Градинска овесарка)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 15-16,5 cm, тегло 21-25 g, дължина на крилото 77-96 mm. (Иванов 2011; Svensson et al. 2009). Оперението е пъстро, с не много отчетлив полов диморфизъм. Мъжките са с по-ярко оперение и без тъмни ивици по гърдите и корема от страни. Главата и гърдите са зеленикавосиви, с жълт „мустак“ и гърло. Кремът е оранжевокафяв. Гърбът е пъстр, кафеникав, с надлъжни тъмни резки. Клюнът е светлочервен, краката – червеникавокафяви (Иванов 2011).

Песента представлява повторение на една и съща строфа, но за този вид са характерни много регионални диалекти на пеене. Гнезди в ниски храстчета и дървчета, понякога и на земята в основата на храст. Защитен вид.

Гнездящ прелетен вид. Транзитната миграция е сравнително слабо забележима. Среща се в България от втората половина на април до края на август-началото на септември (Иванов 2011).

Гнезди в разредени широколистни гори, в крайнините им, из полезащитни пояси, групи дървета сред полето, в храстови местообитания – понякога по екотона на гората, овощни насаждения. Често и в разредени крайречни гори. Обича да има ливади и пасища наоколо с отделни храсти. По-многочислена в карстови райони. Гнезди по края и в рамките на всички типове дъбови и дъбово-габъррови гори. Рядко се среща и в смесени гори с участие на дъб и черен или бял бор (Иванов 2011).

Среща се в равнини, в хълмисти и предпланински райони, рядко и в планински ливади с храстчета.

Градинската овесарка се храни с различни безгръбначни животни и семена. Хранителният спектър се оформя главно от насекоми – мравки, бръмбари (Curculionidae), двукрили, ципокрили, гъсеници на пеперуди. Яде също и паяци (Иванов 2011).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Градинската овесарка гнезди в цялата страна. В планините в най-южните части на страната гнездовото разпространение на вида достига до около 1900-2000 m.n.v. В много райони е рядка или дори отсъства въпреки наличието на наглед оптимални местообитания. В други райони с аналогични характеристики на местообитанието е изобилна. Според Атласа на гнездящите птици в България у нас гнездят 25000-75000 двойки (Янков (отг. ред.), 2007). Според Докладването по чл.12 от 2019 г. **гнездовата популация** е още по-многочислена – в рамките на **34000-150000 двойки**. Не е посочена никаква изразена тенденция в числеността и разпространението на вида.

При докладването по чл.12 като заплахи за вида са посочени превръщането на пасища и степи в обработваеми земи, превръщането на един тип земеделски земи в друг, изоставянето на земеделски земи, развитието на пътната инфраструктура, добива на нефт и газ и съпътстващата инфраструктура. Други заплахи за градинската овесарка са химизацията в селското и горското стопанство, пожарите, реконструкциите на дъбовите гори в иглолистни култури, унищожаването на храстите за поддържане на пасищата и др.

Видът се среща в 74 зони от мрежата Natura 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ), видът се опазва като гнездящ и мигриращ. Гнездовата популация в зоната е оценена на **45-134 двойки**, което е **0,09-0,13 %** от националната гнездова популация (оценка „C“). Степента на опазване на вида е отлична (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

Мигриращата популация в зоната не е оценена с конкретен брой индивиди (DD). Това ни възпрепятства да определим % от националната мигрираща популация, още повече, че в Докладването от 2019 г. такава не е определена. Популацията е значително представена (оценка „C“), степента на опазване на вида е отлична (оценка „A“), не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност

5. Анализ на наличната информация

Дончев (1961) сочи, че градинската овесарка е разпространена между 820 – 1050 m.n.v. в планината, и е сравнително редка птица на Витоша.

Иванов (2011) сочи, че се среща в цялата страна като гнездящ и мигриращ вид, числеността му е недостатъчно проучена. Не дава конкретни данни за Витоша.

Видът е посочен за ОВМ „Витоша“ с 45 – 134 гнездящи двойки и е отбелязан като мигриращ в зоната, без да се уточняват числености (Костадинова и др. 2007).

В Атласа на гнездящите птици в България за вида са посочени поне 10 – 99 гн. двойки за планината Витоша (Янков, ред., 2007).

Шурулинков и Даскалова (2014) сочат, че видът е прелетен и се среща главно в южните и на места в югоизточните части на Витоша около Ярлово, Горна Диканя, Боснек. Гнезди на малки групи от по няколко двойки в един и същ район. Гнезди по храсти и ниски дървета.

Караиванов и Стоянов (2016) не я отбелязват за зоната.

По данни на БДЗП (SmartBirds), видът не е наблюдаван в 33.

В платформите www.observation.org и eBird не се откриват данни за вида на Витоша.

Нашите теренни проучвания през 2022 г. не регистрираха вида в зоната.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой гнездящи двойки	Най-малко 45	Посочена е на база числеността в СФ. Тази численост не е потвърдена от проведените проучвания през 2022 г. и за вида няма регистрирани наблюдения в SmartBirds, eBird и Observation.org Необходимо е провеждане на многогодишни целенасочени проучвания за установяване на числеността на вида в зоната.	Поддържане числеността на гнездовата популация в размер на най-малко 45 двойки.
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Неизвестна	В СФ липсва информация за числеността на мигриращата популация. По време на проучванията през 2022 г. видът не е установен в зоната, няма и регистрирани наблюдения в SmartBirds, eBird и Observation.org	Междинна цел до 2027 г. Провеждане на целенасочени проучвания за установяване на числеността на мигриращата популация в зоната.
Гнездово местообитание на вида: Площ на подходящото местообитание	ha	Най-малко 4336	Изчислена на база на подходящите местообитания в СФД: N08 и N09 (10% пригодност).	Поддържане на площта на местообитания: N08 и N09 най-малк ов размер от 4336 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

На този етап не са възможни промени в СФ за вида. Препоръчваме провеждане на целенасочени проучвания за установяване на числеността на вида в зоната, тъй като през последните години няма актуални данни за неговото присъствие. Необходимо е изследване на южните и югозападните части на планината.

7.50 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A217 *GLAUCIDIUM PASSERINUM* (ВРАБЧОВА КУКУМЯВКА)

1. Код и наименование на вида: A217 *Glaucidium passerinum* (Врабчова кукумявка)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 16-18 cm, размах на крилата: 33-37 cm. Най-дребната сова в България. Има възрастов диморфизъм. При възрастните гърбът и крилата са кафяви с малки светли петна и неясни жълтеникави препаски по плещите; главата е с белезникави петна, а тилът – с препаски; лицевият диск е неясен, сивобелезникав с кафяви пъстрини; тялото отдолу е белезникаво с кафяви петна. При младите главата, гърбът и плещите са кафяви (Симеонов и др., 1990; Симеонов, Мичев, 1991).

Постоянен вид в България. Гнезди в изоставени хралупи на кълвачи с диаметър 45-55 mm, също в къщички. Наблюдавани са гнезда на височина от 65 cm до 17 m над земята. Снася 4-6 яйца, най-често от средата на април до средата на май, мъти 28-29 дни. Малките престояват в гнездото 29-32 дни. През гнездовия период денонощната активност е 18 часа, спи през нощта. Териториите на двойките в НП „Централен Балкан“ и ПП „Рилски манастир“ са по 50-150 ha, постоянни са и се маркират гласово целогодишно, най-активно през гнездовия период и есента; по 6,5 и 15 km трансекти са установени съответно 3 и 6 двойки (Симеонов и др., 1990; Големански и др.(ред),2015).

Обитава стари иглолистни, букови, елово-букови и крайречни гори между 1000 и 1930 m н. в. За ловуване предпочита открити места до сечища, тресавища, ливади, пътища и до вода. Изисква богат избор от подходящи хралупи за размножаване и други цели, въпреки че ношува предимно между клоните или по стволите на дърветата. През зимата може да се премести в широколистна смесена гора с малко иглолистни дървета или в близост до населени места (Cramp & Simmons, 2004). В Родопите предпочитани са стари (неповлияни от човека) гори от обикновен смърч (*Picea abies*), смесени гори от смърч и обикновен бук (*Fagus sylvatica*), смърч и бял бор (*Pinus sylvestris*), обикновен бук и обикновена ела (*Abies alba*) на надморска височина между 1417 и 1930 m. Много от местата, където се среща, са разположени в най-горните течения на реки, във водосборите, където преобладават стари смърчови гори. Често в същите райони има мочурливи ливади сред горите. Възрастта на горите е най-често между 80 и 160 години (Shurulinkov et al., 2007). Количеството паднала мъртва дървесина в гората положително повлиява избора на място за гнездене на врабчовата кукумявка (Nikolov et al., 2022).

Характерни местообитания са различни типове иглолистни гори (91CA, 91BA, 9410, 95A0, 9530), букови гори (9110, 9130, 9150, 9270) и крайречни планински гори (91E0) по Директивата за местообитанията (Кавръкова и др., 2009).

В Централна Европа храната извън гнездовия период се състои от птици (главно пойни) – около 60%, мишевидни гризачи и земеровки. Запасява се за зимата: в хралупи са намирани до 97 жертви (Големански (гл. ред) (2015). Проучване в Словакия показва, че през размножителния сезон врабчовата кукумявка ловува пойни птици (най-често от сем. *Sylviidae*, *Turdidae*, *Paridae*, *Fringillidae*) и дребни бозайници (сем. *Soricidae*, *Muridae*) с тегло до 40 гр. В гнездовия период в храната преобладават птиците над бозайниците. Извън гнездовия период делът на птиците намалява значително и тогава бозайниците стават предпочитана храна (Šotnár et al., 2015).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С петнисто и разпръснато разпространение, по-плътно във високите части на Рила и Централна Стара планина, с по-отдалечени гнездовища в Западни Родопи, Витоша, Славянка и Пирин (Николов и др., 2001, Големански и др. (ред), 2015). Според

Янков (отг. ред), 2007) в страната гнездят 30-120 двойки, числеността е равномерна и ниска във всички находища (по-малко от 10 дв./кв). Според Shurulinkov et al. (2007) националната популация се оценява на 240-290 гнездящи двойки. Плътността на популацията в Западни Родопи е определена на 2,18 инд./10 km². В Рила средната плътност е 3,9 инд./10 km² (Račenovsky & Shurulinkov, 2008).

Приоритетен за опазване застрашен от изчезване вид (ЗБР, Приложения 2 и 3). Включен в Приложение I на Директивата за птиците. Включен в Червена книга на Р България (Големански и др. (ред.), 2015) в категория „застрашен“ (EN). Около 70% от популацията попада в НП „Централен Балкан“, НП „Рила“ и ПП „Рилски манастир“, вкл. мрежа от строги резервати в тях. Според IUCN е в категория Least Concern (LC) за територията на континентална Европа (2020) и за света (2016).

Съгласно докладването през 2019 г. (2005-2018 г.) видът се опазва като **гнездящ** с популация между **120 и 220 двойки**. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е стабилна, а дългосрочната (1980-2018 г.) – увеличаваща се. Краткосрочната (2000-2018 г.) и дългосрочната (1980-2018 г.) тенденции в разпространението на вида са стабилни. В Натура 2000 са обхванати между 110 и 210 двойки, а тенденцията е стабилна.

При докладването по чл. 12 от 2019 г. за гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: Превръщане на едни видове гори в други, включително монокултурни (B02) и повторно залесяване с неместни или нетипични видове или интродуциране на такива видове (включително нови видове и ГМО) (B03).

Като отрицателно действащи фактори в Червена книга на Р България (2015) са посочени изсичането и фрагментирането на стари иглолистни и букови гори, конкуренция на горската зидарка и сънливците за хралупи (Големански и др. (ред), 2015).

Видът се среща в 13 зони от мрежата Натура 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Вид, предложен за включване в стандартния формуляр на зоната (в рамките на СФ фигурира само вобщото описание на зоната, но не и сред целевите видове за опазване).

Врабчовата кукумявка на този етап се приема като вид, постоянен за зоната.

5. Анализ на наличната информация

След единично първоначално съобщение за присъствието на вида на Витоша (Тодоров, 1983), наличието на врабчова кукумявка на Витоша беше доказано през зимата на 2020/2021 г. в района на х. Брезовица (Doncheva et al. 2021; аудио запис от 30.12.2020 г.: <https://xeno-canto.org/621527>). По време на теренното проучване през 2022 г. врабчовата кукумявка не е установена в зоната. Нужно е провеждането на целенасочено изследване за установяване големината на нейната гнездова популация.

За гнездящата популация от посочени при докладването по чл.12 заплахи и влияния – B02 и B03. От възлово значение за опазването на вида е запазването на горите във фаза на старост, с достатъчно количество паднала и стояща суха биомаса.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата	Брой двойки	Най-малко 2	Определена на база публикуваната информация (Doncheva et al. 2021). Нужно е	Поддържане на гнездова популация от най-

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
популация			допълнително проучване върху гнездовата популация на вида в зоната с цел изясняване на числеността.	малко 2 двойки
Местообитание на вида: Площ на подходящо гнездово местообитание на вида	ha	Най-малко 2439	Определена на база % местообитание N17 – иглолистни гори от СФ. Приоритетни за опазването на вида следва да са иглолистните и смесените гори – най-вече естествени насаждения във фаза на старост.	Поддържане на гнездовото местообитание в размер на най-малко 2439 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ на зоната.

Species				Population in the site							Site assessment			
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat	D.qual	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A217	<i>Glaucidium passerinum</i>			p			p		DD	C	B	C	B

- Glaucidium passerinum*, *Aegolius funereus*) в България. Наука за гората, 38 (1/2): 75-86.
- Плачийски Д., Рътарова, В., Демерджиев, Д., Чешмеджиев, С., Фердинандова, В., Аркумарев, В., Баталов, Д., Василев, Н. 2018. План за действие за малкия креслив орел (*Clanga pomarina*) в България за периода 2019–2028 г. София, БДЗП, ИАГ и МОСВ: 88 с.
- Симеонов С., Милчев Б. 1994 Проучване на бухала (*Bubo bubo* (L.)) в Странджа. I. Разпространение, местообитание и гнездова биология. Екология. 26: 78-87.
- Симеонов, С., Мичев, Т. 1991. Птиците на Балканския полуостров, издателство „Петър Берон“, 160.
- Симеонов, С., Мичев, Т., Нанкинов, Д. 1990. Фауна на България. Том 20. Aves, част I. София, Издателство на БАН. 350 стр.
- Стойчев С., Демерджиев Д., Герджиков Г., Борисов Б. 2008. Птиците на Сакар планина. Изд. Турист. Асоц. Астрей, Хасково. 56 с.
- Стойчев, С., Демерджиев, Д., Петров, Ц. 2012. План за действие за опазването на кръстатият орел (*Aquila heliaca*) в България. МОСВ, София, 71 стр.
- Тодоров, Н. 1983. Птиците в района на орнитологическия стационар „Драгичево“. Орн. инф. бюл., 13-14: 37-58.
- Христов, Й., Петков, Н. 2013. Състояние на широко разпространените птици в България 2005–2013 г. Българско дружество за защита на птиците. Природозащитна поредица. Книга 27 БДЗП. София.
- Шурулишков, П., Даскалова, Г. 2014. Пернатият свят (птици). В: Попов А. (ред.). Природното богатство на Природен парк „Витоша“. Дирекция на Природен парк „Витоша“, София, 123-142.
- Шурулишков, П., Даскалова, Г., Аврамов, С., Плачийски, Д., Попгеоргиев, Г., Герджиков, Г., Ангелова, К. 2019. План за действие за опазване на белогърбия кълвач (*Dendrocopos leucotos*) в България за периода 2020-2029 г. София, БФБ и МОСВ: 80 стр.
- Шурулишков, П., Христов, И., 2001. Птиците на ПП Витоша. Полеви определител. ГЕОСОФТ ЕООД, София. 153 с.
- Янков, П. (отг. ред). 2007. Атлас на гнездящите птици в България. Българско дружество за защита на птиците, Природозащитна поредица, книга 10. БДЗП, София. 679 стр.
- Янков, П., Стоянов, Г., Рагъов, Д. 2013. План за действие за опазването на ловния сокол (*Falco cherrug* Gray, 1834) в България, МОСВ, София, 91 с.
- Aghababyan K., Stepanyan, H. 2020. Booted Eagle *Hieraaetus pennatus* (J. F. Gmelin, 1788) in Armenia: Update on Conservation Status. Journal of Life Sciences 14: 14-21.
- Alves, M., Perreira, J. P., Torres, I., Fonseca, C., Matos, M. 2014. Habitat Use and Selection of the Marsh Harrier *Circus aeruginosus* in an Agricultural-Wetland Mosaic. Ardeola 61, 2: 351-366.
- Arkumarev V., Dobrev V., Stoychev S., Dobrev D., Demerdzhiev D., Nikolov S. 2018. Breeding performance and population trend of the Egyptian Vulture *Neophron percnopterus* in Bulgaria: conservation implications. Ornis Fennica, 95(3), 115–127.
- Beaman, M., Madge, S. 1998. The Handbook of Bird Identification For Europe and the Western Palearctic
- BirdLife International. 2017. European birds of conservation concern: populations, trends and national responsibilities Cambridge, UK: BirdLife International.
- BirdLife International. 2021. European Red List of Birds. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Bocca, M., Carisio, L., Rolando, A. 2007. Habitat use, home ranges and census techniques in the Black Woodpecker, *Dryocopus martius* in the Alps. Ardea 95(1): 17-29.

- Brackney, A. W., Bookhout, T. A. 1982. Population Ecology of Common Gallinules in Southwestern Lake Erie Marshes. *Ohio J. Sci.*, 82(5): 229-237.
- Cardador, L., Mañosa, S. 2011. Foraging Habitat Use and Selection of Western Marsh-Harriers (*Circus aeruginosus*) in Intensive Agricultural Landscapes. *Journal of Raptor Research* 45(2): 168-173.
- Cempulik, P. 1993. Breeding ecology of the Moorhen *Gallinula chloropus* in Upper Silesia (Poland). *Acta Ornithologica*, 28 (2): 75-89.
- Cheshmedzhiev, S., Shurulinkov, P., Daskalova, G. 2019. Status and distribution of diurnal birds of prey and the Black Stork along the Bulgarian section of the Danube River. In: Shurulinkov P. et al. (eds.) Biodiversity of the Bulgarian-Romanian section of the Lower Danube. Nova Publishers, New York, 375-398 p.
- Ciach, M. 2004. Moorhen and Little Crake Feeding on Carrion. *Berkut* 13 (2): 300–301.
- Cramp, S., Simmons, K. E. L. 2004 Birds of the Western Palearctic on interactive DVD-ROM. Birdguides. Oxford University Press, Oxford.
- Cramp, S., Simmons, K. (eds.) 1980. Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa. vol.2 Hawks to Bustards. Oxford University Press.
- Demerdzhiev, D. 2022. Breeding parameters and factors influencing the reproduction of an expanding Long-legged Buzzard (*Buteo rufinus*) population under high breeding density conditions. *Journal of Ornithology* (<https://doi.org/10.1007/s10336-022-01967-4>).
- Djorgova, N., Ragyov, D., Biserkov, V., Biserkov, J., Nikolov, B. 2021a. Habitat preferences of diurnal raptors in relation to human access to their breeding territories in the Balkan Mountain Range, Bulgaria. *Avian Research* 12, 29.
- Djorgova, N., Ragyov, D., Biserkov, V., Naumov, B., Nikolov, B. 2021b. Breeding Habitat Characteristics of Golden Eagle *Aquila chrysaetos* (Linnaeus, 1758), Long-legged Buzzard *Buteo rufinus* (Cretzschmar, 1829) and Peregrine Falcon *Falco peregrinus* Tunstall, 1771 in the Balkan Mountain Range, Bulgaria. *Acta zoologica bulgarica* 73, 3: 357-370.
- Doncheva, N., Kuneva, R., Vuchkov, B., Shtarkova, L., Simeonov, B., Mitkov, S., Hristov, I. 2022. Evidence for the Occurrence of the Eurasian Pygmy Owl *Glaucidium passerinum* (Linnaeus, 1758) (Strigidae) in the Vitosha Nature Park, Bulgaria. *Acta Zool. Bulg.* 74 (1): 141-142.
- eBird 2022. <https://www.ebird.org/>
- Georgiev, D. 2009. Diet of the Golden Eagle (*Aquila chrysaetos*) (Aves:Accipitridae) in Sarnena Sredna Gora mountains (Bulgaria). *Ecologia Balkanica*, Vol. 1, 95-98.
- Georgiev, K. B., Thorn, S., Zlatanov, T., Nikolov, B., Shurulinkov, P., Daskalova, G., Gottschalk, T. 2018. Evaluating the importance of managed forests as habitat for the Semi-collared Flycatcher (*Ficedula semitorquata*). *Forest Ecology and Management* 419–420: 123-129.
- Gerdzhikov, G., Plachiyski, D., Popgeorgiev, G., Avramov, S., Demerdzhiev, D., Daskalova, G., Shurulinkov, P., 2022. White-backed (Lilford's) Woodpecker *Dendrocopos leucotos lilfordi* Sharpe & Dresser, 1871: Distribution and Population Density in Bulgaria. *North-Western Journal of Zoology* 18 (1): 65-70.
- Gilbert, G. 2002. The status and habitat of Spotted Crakes *Porzana porzana* in the UK in 1999. *Bird Study* 49: 79-86.
- Graszynski, K., Komischke, B., Meyburg, B. 2002. On the biology of Greater Spotted Eagle (*Aquila clanga* Pallas, 1811). *Raptors in the new Millennium*, 62-75.
- Green, R.E., Rocamora, G., Schäffer, N. 1997. Populations, ecology and threats to the Corncrake *Crex crex* in Europe. *Vogelwelt* 118: 117-134.

- Gryz J., Krauze-Gryz, D. 2018. Density dynamics, diet composition and productivity of sparrowhawk *Accipiter nisus* L. population in central Poland/ *Leśne Prace Badawcze* Vol. 79 (3): 245–251.
- Gryz, J., Krauze-Gryz, D. 2019. The Common Buzzard *Buteo buteo* Population in a Changing Environment, Central Poland as a Case Study. *Diversity*, 11 (35): 2-17.
- Hebda, G., Wesołowski, T., Rowiński, P. 2016. Nest sites of Middle Spotted Woodpeckers *Leiopicus medius* in a primeval forest. *Ardea* 104: 119–128.
- Ivanov, B., Iankov, P., Boev, Z., Georgiev, D., Profirov, L., Dimitrov, M. 2014. List of the birds recorded in Bulgaria (Bulgarian List)."
- Jedlikowski, J., Brambilla, M., Suska-Malawska, M. 2014. Finescale selection of nesting habitat in Little Crane *Porzana parva* and Water Rail *Rallus aquaticus* in small ponds, *Bird Study*, 61, 2: 171-181.
- Khanaposhtani, M., Najafabadi, M., Kaboli, M., Farashi, A., Spiering, D. 2012. Habitat requirements of the Black Woodpecker, *Dryocopus martius*, in Hyrcanian forests, Iran. *Zoology in the Middle East* 55(1): 19-25.
- Kosiński, Z., Kempa, M. 2007. Density, distribution and nest-sites of woodpeckersb Picidae, in a managed forest of western Poland. *Polish Journal of Ecology*, 55 (3): 519–533.
- Kouzmanov, G., Stoyanov, G., Todorov, R. 1996. Sur la biologie et la Protection de l`Aigle royal *Aquila chrysaetos* en Bulgarie. In: Meyburg B., R. Chancellor (Eds.), *Eagle studies*, World Working Group on Birds of Prey, Berlin, London & Paris, 505-516.
- López-López, P., de La Puente, J., Mellone, U., Bermejo, A., Urios, V. 2016. Spatial ecology and habitat use of adult Booted eagles (*Aquila pennata*) during the breeding season: implications for conservation. *Journal of Ornithology*, 157(4): 981-993.
- Maciorowski, G., Zduniak, P., Bocheński, M., Urbańska, M., Kryl, P., Polakowski, M. (2021). Breeding habitats and long-term population numbers of two sympatric raptors —Red Kite *Milvus milvus* and Black Kite *M. migrans*— in the mosaic-like landscape of western Poland. *Journal of Ornithology*, 162: 125–134.
- Madders, M. 2003. Hen Harrier *Circus cyaneus* foraging activity in relation to habitat and prey. *Bird Study* 50(1): 55-60.
- Martínez, J.E., Pagán, I., Palazón, J.A., Calvo JF. 2007. Habitat use of booted eagles (*Hieraetus pennatus*) in a special protection area: implications for conservation. *Biodivers Conserv* 16: 3481–3488.
- Message, S., Taylor, D. 2005. *Waders of Europe, Asia and North America: Helm Field Guide*. Helm, London.
- Meyburg, B., Meyburg, C., Kowalski, J. 2005. Family break up, departure, and autumn migration in Europe of a family of Greater Spotted Eagles (*Aquila clanga*) as reported by satellite telemetry. *J. Raptor Res.*, 39 (4): 462-466.
- Meyburg, B., Haraszthy, L., Strazds, M., Schäffer, N. 2015. European Species Action Plan for Greater Spotted Eagle (*Aquila clanga*).
- Meyburg, B. U., Haraszthy, L., Strazds, M., Schäffer, N. 1997. European Union Action Plans for 8 Priority Birds Species – Lesser Spotted Eagle (*Aquila pomarina*). 30 p.
- Michev, T., Profirov, L., Michev, B., Hristov, L., Ignatov, A., Stoyanov, E., Chipev, N. 2018. Long-term Changes in Autumn Migration of Selected Soaring Bird Species at Burgas Bay, Bulgaria. *Acta zool. bulg.*, 70 (1): 57-68.
- Mikusiński, G. 1997. Winter foraging of the Black Woodpecker, *Dryocopus martius* in managed forest in south-central Sweden. *Ornis Fennica* 74(4): 161-166.
- Milchev, B. 2009. Breeding biology of the long-legged buzzard, *Buteo rufinus* in SE Bulgaria, nesting also in quarries. *Avocetta* 33, 25–32.
- Moss, E. 2015. Habitat Selection and breeding ecology of Golden Eagles in Sweden. Doctoral Thesis, Swedish University of Agricultural Sciences, Umeå, 40 p.

- Mougeot, F. 2000. Territorial intrusions and copulation patterns in red kites, *Milvus milvus*, in relation to breeding density. *Animal Behaviour*, 59: 633-642.
- Müller, J., Pöllath, J., Moshhammer, R., Schröder, B. 2009. Predicting the occurrence of Middle Spotted Woodpecker, *Dendrocopos medius* on a regional scale, using forest inventory data. *Forest Ecology and Management*, 257: 502–509.
- Nankinov, D., Todorov, N. 1992. Nuova stazione di Civetta capogrosso *Aegolius funereus* in Bulgaria. *Picus*, 18, 2: 98.
- Nikolov, B. P., Zlatanov, T., Groen, T., Stoyanov, S., Hristova-Nikolova, I., Lexer, M. J. 2022. Habitat requirements of Boreal Owl (*Aegolius funereus*) and Pygmy Owl (*Glaucidium passerinum*) in rear edge montane populations on the Balkan Peninsula. *Avian Research*, 13, 100020.
- Nikolov, B., Shurulinkov, P., Hristova-Nikolova, I. 2011. Bird density and species composition in the Sweet Chestnut (*Castanea sativa*). Report. Project: *State and prospects of the Castanea sativa population in Belasitsa mountain: climate change adaptation; maintenance of biodiversity and sustainable ecosystem management*. 29 pp.
- Pačenovský, S., Shurulinkov, P. 2008. Latest data on distribution of the Pygmy Owl (*Glaucidium passerinum*) in Bulgaria and Slovakia including population density comparison. *Slovak Raptor Journal*, 2: 91–106.
- Papp, S. 2011. Breeding of Euroasian Sparrowhawks (*Accipiter nisus*) in two Hungarian towns. *Aquila* 118: 49–54.
- Penteriani, V. 1997. Breeding density and landscape-level habitat selection of Common Buzzards (*Buteo buteo*) in a mountain area (Abruzzo Apennines, Italy). *J. Raptor Res.*, 31 (3): 208-212.
- Penteriani, V., Faivre, B. 1997. Breeding density and nest site selection in a Goshawk *Accipiter gentilis* population of the Central Apennines (Abruzzo, Italy). *Bird Study*, 44 (2): 136-145.
- Petkov, N., Iankov, P., Georgiev, D. 2006. Recent status and changes in the breeding population of the Black Stork *Ciconia nigra* in Bulgaria. *Biota*, 7(1-2): 77-82.
- Ragyov, D., Demerdzhiev, D., Angelov, I. 2008. Peregrine in Bulgaria – general overview. In: Sielicki J, Mizera T, editors. *Peregrine Falcon populations – status and perspectives in the 21st century*. Turul, Warsaw: European Peregrine Falcon Working Group, Society for the Protection of Wild Animals “Falcon”, p. 345-360.
- Rebollo, S., García-Salgado, G., Pérez-Camacho, L., Martínez-Hestekamp, S., Navarro, A., Fernández-Pereira, J. M. 2017. Prey preferences and recent changes in diet of a breeding population of the Northern Goshawk *Accipiter gentilis* in Southwestern Europe. *Bird Study*, 64: 464–475.
- Robles, H., Ciudad, C., Fernández-García, J. M. 2021. Ecological considerations to conciliate forest activities and conservation of the Middle Spotted Woodpecker. POCTEFA Habios project.
- Rolstad, J., Rolstad, E. 1995. Seasonal patterns in home range and habitat use of the Greyheaded Woodpecker *Picus canus* as influenced by the availability of food. *Ornis Fennica* 72: 1-13.
- Sandgren, C., Hipkissq, T., Dettki, H., Ecke, F., Hörnfeldt, B. 2013. Habitat use and ranging behaviour of juvenile Golden Eagles *Aquila chrysaetos* within natal home ranges in boreal Sweden. *Bird Study Vol.* 61(1): 9-16.
- Sergio, F. 2002. Density, nest sites, diet, and productivity of Common Buzzards (*Buteo buteo*) in the Italian Pre-Alps. *J Raptor Res.* 36(1): 24-32.
- Shurulinkov P., Stoyanov, G., Komitov, E., Daskalova, G., Ralev, A. 2012. Contribution to the Knowledge on Distribution, Number and Habitat Preferences of Rare and Endangered Birds in Western Rhodopes Mts, Southern Bulgaria. *Strigiformes and Piciformes. Acta zool. bulg.*, 64 (1): 43-56.

- Shurulinkov, P., Ralev, A., Daskalova, G., Chakarov, N. 2007. Distribution, numbers and habitat of Pigmy Owl *Glaucidium passerinum* in Rhodopes Mts (S Bulgaria). *Acrocephalus* 28 (135): 161–165.
- Sim, I.M.W., Cross, A.V., Lamacraft, D.L., Pain, D.J. 2001. Correlates of Common Buzzard *Buteo buteo* density and breeding success in the West Midlands. *Bird Study*, 48: 317–329.
- Snow, D., Perrins, C. 1998. The Birds of the Western Palearctic Concise Edition. Oxford Oxfordshire: Oxford University Press.
- Šotnár, K., Pačenovský, S., Obuch, J. 2015. On the food of the Eurasian pygmy owl (*Glaucidium passerinum*) in Slovakia. *Slovak Raptor Journal*, 9: 115–126.
- Squires, J., Reynolds, R. 1997. Northern Goshawk. *The Birds of North America*, 298: 2-27.
- Staneva, A., Burfield, I. (comp.). 2017. European Birds of Conservation Concern. BirdLife International, 171 p.
- Štastný, K., Hudec K. 2016. Fauna CR. Ptaci – Aves. 3, Academia, Praha.
- Stermin, A. N., Pripon, L. R., David, A., Coroiu, I. 2011. Wetlands management for Little Crake (*Porzana parva*) conservation in a “Natura 2000” site. In International Conference for Environmental Sciences and Development, IPCBEE (Vol. 4, pp. 91-94).
- Stoychev, S., Demerdzhiev, D. 2020. Long-legged Buzzard (*Buteo rufinus*) In: Keller, V., Herrando, S. Vorisek, P. et al. (2020). European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census. Council & Lynx Edicions, Barcelona, 480-481.
- Svensson, L., Mullarney, K., Zetterström, D. 2009. *Collins Bird Guide, 2nd ed.* HarperCollins. p. 416.
- Swan, G. 2011. Spatial Variation in the Breeding Success of the Common Buzzard *Buteo buteo* in relation to Habitat Type and Diet. PhD in Imperial College, London, 2011, 66 p.
- Tanferna, A., López-Jiménez, L., Blas, J., Hiraldo, F., Sergio, F. 2013. Habitat selection by Black Kite breeders and floaters: Implications for conservation management of raptor floaters. *Biological Conservation*, 160: 1-9.
- Tapia, L. Domínguez, J., Luis Rodríguez. 2007. Modelling habitat use and distribution of golden eagles *Aquila chrysaetos* in a low-density area of the Iberian Peninsula. *Biodivers Conserv.*, 16: 3559–3574.
- Taylor, B., van Perlo, B. 2000. Rails. A Guide to the Rails, Crakes, Gallinules and Coots of the World. Robertsbridge, Sussex: Pica. ISBN 978-1-873403-59-4.
- Turčoková, L., Melišková, M., Balážová, M. 2016. Nest site location and breeding success of Common kingfisher (*Alcedo atthis*) in the Danube river system. *Folia Oecol*, 43, 74-82.
- Velevski, Metodija, M. Grubač. 2008. Distribution and estimation of the population size of the Short-toed Snake-eagle *Circaetus gallicus* in Macedonia. In: Proc. 3rd congress of the Ecologists of Macedonia, with international participation, pp. 22-24.
- Vilches, A., Miranda, R., Arizaga, J., Galicia, D. 2012. Habitat selection by breeding Common Kingfishers (*Alcedo atthis* L.) in rivers from Northern Iberia. In *Annales de Limnologie-International Journal of Limnology* (Vol. 48, No. 3, pp. 289-294). EDP Sciences.
- Vlachos, C.G., Papageorgiou, N.K. 1994. Diet, breeding success, and nest-site selection of the Short-toed eagle (*Circaetus gallicus*) in North-eastern Greece. *Journal of Raptor Research*, 28(1): 39-42.
- Watsen, J. 2010. The Golden Eagle, Second Edition, T & AD Poyser, London, 106-124.
- Watson, J., Rae, S., R., Stillman, R. 1992. Nesting density and breeding success of Golden Eagle in relation to food supply in Scotland. *Journal of Animal Ecology*, 61: 543-550.
- Weißmair, W., Pühringer, N. 2015. Population density and habitat selection of woodpeckers in mountain forests of the Northern Limestone Alps (Austria). *Denisia* 36, zugleich Kataloge des oberösterreichischen Landesmuseums Neue Serie 164: 113-134.

- William, S. Clark. 1999. Guide de terrain aux Raptors de l'Europe, au Moyen-Orient et Afrique du Nord. Oxford University Press.
- Wilson, M. W., Fernández-Bellón, D., Irwin, S., O'Halloran, J. 2017. Hen Harrier *Circus cyaneus* population trends in relation to wind farms. *Bird Study* 64, 1: 20-29.
- Zawadzka, D., Zawadzki, J. 2001. Breeding populations and diets of the Sparrowhawk *Accipiter nisus* and the Hobby *Falco subbuteo* in Wigry National Park (NE Poland). *Acta Ornithol.* 36: 25-31.
- Ziesemer, F. Meyburg, B.U. 2015. Home range, habitat use and diet of Honey buzzards during the breeding season. *British Birds* 108: 467-481.
- <https://www.iucnredlist.org/>